Günter Grass

CALCANUL

CALCANUL,
romanul unei poveşti..,,
sau povestea unui roman?

Chiar dacă niciodată nu v-aţi întrebat care ar putea fi cea mai frumoasă propoziţie de început a unui roman sau a unei povestiri din literatura germană, aveţi ocazia să aflaţi acum:
este propoziţia cu care începe romanul *Calcanul* de Günter Grass: „Ilsebill a mai adăugat sare." Cel puţin aceasta este teza argumentată a unui cititor învederat, Lukas Mayrhofer
din Viena, câştigătorul unui concurs pe această temă. Pledoaria este publicată şi într-una din ediţiile electronice ale cotidianului *Die Welt.*

Opţiunea este demnă de reţinut: numele neobişnuit, bizar, al persoanei care mai pune sare în mâncare, este codul care deschide seiful romanului scris de Günter Grass în 1977.

Ilsebill este numele soţiei pescarului dintr-un cunoscut basm popular, prelucrat de fraţii Grimm, intrat astfel în circuitul literaturii culte. Un pescar sărman prinde un peşte, un „calcan". Animalul este un prinţ vrăjit care îi cere

pescarului să-i redea libertatea. Milostiv, acesta se înduplecă fără a-i cere nimic în schimb. Reîntors la coliba în care trăieşte cu soţia sa Ilsebill, îi povesteşte întâmplarea. Femeia, consternată că bărbatul ei nu a cerut nimic în schimbul eliberării peştelui, îl îndeamnă să se reîntoarcă pe ţărm, să-1 recheme la mal.

Docil, pescarul se supune, peştele fermecat îndeplineşte rând pe rând dorinţele din ce în ce mai sfruntate ale lacomei neveste care vrea un palat, vrea să fie regină, împărătească şi chiar „papa de la Roma". Cu fiecare nouă pretenţie pe care nemulţumita Ilsebill o formulează, marea îşi schimbă culoarea, devenind în cele din urmă neagră, vântul înteţit se preface în furtună, iar când pescarul vine din nou la mal cerându-i peştelui să o transforme pe nevasta sa în bunul Dumnezeu, totul se risipeşte şi pescarul se află din nou cu Ilsebill în vechea lor colibă. Basmul, reductibil la o fabulă, ar avea următoarea morală: „nemulţumitului i se ia darul" sau „lăcomia pierde omenia".

Ca orice basm, „Pescarul şi femeia sa" se pretează unei lecturi mult mai complexe, mai stratificate, mai nuanţate decât permite enunţul laconic al mesajului său moral. Dovada o reprezintă numeroasele dramatizări şi ecranizări ale basmului, ca şi diversele interpretări care i-au fost date, de la cele politico-economice sau sociologice până la cele psihanalitice.

Foamea şi relaţiile dintre cele două sexe sunt filoanele tematice dominante extrase de Günter Grass din materia primă a basmului, ele susţin „complexul epic", ordonând astfel „cantitatea de prundiş" necesară construirii romanului (cum afirma autorul într-un interviu datat 1992).

De ce se opreşte Grass la acest sistem de referinţă teluric, „geologic", „aluvional" pentru a conota, prin doar două figuri de stil, motivul „acvatic" de la care porneşte romanul său voluminos?

Explicaţiile pot deveni şi un ghid de lectură al acestei cărţi copleşitoare nu atât prin dimensiunile ei, cât prin densa stratificare a diferitelor nivele narative şi stilistice, prin caracterul ei fabulos şi, totuşi, atât de realist.

În rezervorul de imagini de care uzează autorul abundă figurile interferenţei elementelor telurícului cu cele ale acvaticului. Ele devin mărcile unui univers inconfundabil, familiar, specific creaţiei lui Günter Grass, constante pe care cunoscătorii operei le identifică şi recunosc fără un prea mare efort de memorie. întunecimi, ascunzişuri, umezeală, ţipari, peşti, cartofi, ciuperci, broaşte, crengi, frunziş uscat, şobolani, melci, sunt doar câteva din componentele simbolice, din figurile-cheie ale creaţiei grafice, epice şi lirice a autorului.

Ţărmurile plate ale Balticii cu oraşele hanseatice şi aşezările rurale, ţinuturile lacustre ale Pomeraniei şi Prusiei de Răsărit, alcătuiesc topografia unei lumi percepută nu de la înălţimea zborului de pasăre ci de la firul ierbii, de la genunchiul broaştei. Aceasta ar fi şi „altitudinea" la care este plasat piticul Oscar Mazerath, personajul central al

romanului *Toba de tinichea,* băiatul care refuzând să mai crească nu încetează să desluşească tot mai clar semnele epocii şi mersul lumii.

„Calcanul", deliciosul peşte plat, ascuns uneori în mâl, nisip şi prundiş, făptură ciudată având ambii ochi de o singură parte, putându-şi schimba culoarea corpului — când cenuşiu-deschis, când închis — în funcţie de adâncimea apei, este nu numai un exemplar preferat din fauna ce populează scrierile şi tablourile autorului, ci şi un excelent simbol al ambiguităţii, căzut din basmul fraţilor Grimm în plasa de fantasme, fantezii şi fragmente de realitate a acestui roman polimorf, palimpsestic, post-modern.

Grass răstoarnă cu susul în jos story-ul originar al basmului, îi încurcă şi îi răsfiră iţele cu bună ştiinţă, ţese cu scurte întreruperi lirice un text epic pe o canava temporală, întinsă
între preistorie şi prezent, peste ţinuturile nordului germanic, o reţea aptă să susţină deopotrivă întâmplările mărunte ale vieţii eroilor povestirii şi marile evenimente ale vremii, experienţele cele mai intime şi secvenţele vieţii publice.

În romanul *Calcanul,* Ilsebill, arhetip al eternului feminin (a cărui mitologie este succint evocată de autor), este ferită de păcatul lăcomiei. Bărbatul este cel care, sfătuit mereu de peştele fermecat, tinde să ocupe noi teritorii cu preţul vărsărilor de sânge, să dobândească necontenit glorie şi avuţii. Dezastrul, ce pare dinainte programat, este stopat în cele din urmă de un tribunal feminin, un „feminal" care-1 judecă pe „calcan", îl condamnă (după controverse îndelungate) doar la o pedeapsă clementă: peştele este rearuncat în mare cu condiţia să devină consilierul devotat al femeilor. În final, după o scenă de amor petrecută în dunele de nisip de pe ţărmul Balticii, Măria, noua ipostază a Ilsebillei, a eternului feminin, îl cheamă pe calcan din adâncuri, spre a-i cere sfatul.

Primele pagini ale romanului conţin *in nuce* mecanismele care asigură funcţionarea intrigii pe parcursul celor nouă capitole, corespunzând celor nouă luni de gestaţie la capătul cărora se va naşte, sub ochii eului narator, un copil, „din nou", o fetiţă.

Ilsebill „ea dintotdeauna" adaugă sare mâncării. Acesta este începutul. Cuplul, modern, trăieşte în bunăstare, nu suferă de foame ca pescarul şi femeia lui din poveste. Foamea,
un laitmotiv al scrierilor lui Günter Grass, declanşează la eroinele romanului *Calcanul* o reală furie gastronomică. Chiar şi în recenta sa autobiografie *Decojind ceapa* (tradusă în română, scriere care a generat o amplă dezbatere în Germania din pricina târziei mărturisiri a autorului de a fi făcut parte în adolescenţă din trupele SS), foamea şi fantasmele culinare — de la foamea viscerală, fizică, chinuitoare, până la foamea de adevăr — pun în funcţiune motorul narativ.

În romanul *Calcanul,* conform unei paradigme arhetipale, principiul foamei şi al saţietăţii este corelat cu cel al erosului.

Deja în prima pagină a cărţii, mâncând, Ilsebill îşi întreabă partenerul dacă acesta preferă să meargă cu ea „imediat în pat" sau vrea să povestească mai întâi unde şi când a început relaţia lor.

Dar fiindcă aşa cum se spune „dragostea trece prin stomac", succesiunea acţiunilor este previzibilă. Ilsebill este hotărâtă să aibă un copil, drept care îşi anunţă partenerul că a renunţat la pilulele anticoncepţionale. Transformat într-o Şeherezadă masculină de iubita sa, eroul cărţii, „eul masculin dintotdeauna", alter-ego al autorului, va dispune, după copiosul prânz şi după consumarea actului sexual, de un răgaz de nouă luni spre a depăna „povestea".

Grass uzează de un procedeu compoziţional ingenios şi amuzant în acelaşi timp, nelipsit nici de funcţionalitate estetică: el inserează în textul epic secvenţe lirice, comentative, asemănătoare celor din piesele lui Bertolt Brecht. În primele pagini ale cărţii, programatic, autorul mărturiseşte „despre ce scrie". Despre mâncare şi gustul pe care ea îl lasă, despre trupul femeii, mai precis despre sâni, a căror „apologie" fusese deja făcută anterior, despre foame şi saţietate, despre alimentele de bază, despre masa golită de bucate, dar şi despre „osul de peşte rămas în gât".

Înşiruirea „poematică" a temelor aminteşte de orgiile culinare din scrierile lui Rabelais, iar alternanţa frustă a plăcerilor mesei cu cele al amorului este, într-unul din capitolele romanului, aluziv asociată chiar de către autor cu „Decameronul".

Cele unsprezece bucătărese, despre care va fi vorba, au fiecare un nume şi un destin. Ele sunt avataruri ale Ilsebillei, iar amanţii lor (alter-egouri ale autorului, rând pe rând pescar, păstor, călugăr franciscan, poet, pictor, beţivan), devin ipostazele istorice ale unuia şi aceluiaşi iubit.

Ava este cea dintâi bucătăreasă, are trei sâni, a trăit în paleolitic în plin matriarhat. Îi urmează Wigga, când deja hoardele germanice nu mai „ascultau de nevestele lor, din care pricină vor fi peste tot sortite înfrângerii". Mestwina trăieşte în ţinuturile lacustre ale Nordului, este contemporană cu creştinarea triburilor germanice. Dorothea, austeră şi înfometată din pricina meniului de post, este „şi mai frumoasă când este flămândă". Gret, cea grasă, avea un râs „total" şi nu se sfia să-i ia peste picior pe papă şi pe Luther. Agnes, femeia care face parte din categoria celor care gătesc doar pentru bărbaţii pe care-i iubesc, este sfâşiată între dragostea pentru poetul Opitz şi pictorul Moller, dar nici unul nici celălalt nu i-au imortalizat în vreun fel chipul, amintirea ei rămânând „ştearsă". Amanda, cea cu faţa ca un cartof (descrierea fizionomiei trimiţând cu gândul şi la unul din celebrele tablouri ale lui Van Gogh), este „demnă de un monument", ea fiind mesagera introducerii cartofului în Prusia. A opta bucătăreasă, Sophie Rotzoll, voia să fie un bărbat, a fost o revoluţionară, a rămas domnişoară bătrână, a fost contemporana Revoluţiei Franceze şi cânta „Trois jeunes tambours". Cu ea, „el" a mers la cules de ciuperci şi a fost singura care semăna cu Ilsebill cea

de azi. Lena este contemporană cu Războiul din 1870-1871, trăieşte şi Primul Război Mondial, rămâne văduvă de două ori, scrie o carte „proletară" de bucate, niciodată publicată... Ultimele două bucătărese — Sybille şi Măria — de care autorul se simte „legat intim", sunt figuri ceva mai vagi, deşi sunt contemporanele Ilsebillei (paronimia este evidentă).

Impresionantă este nu numai varietatea tipologică a figurilor imaginare scoase de Grass din cutia istoriei şi din depozitele fanteziei, ci şi logistica repartizării lor în economia romanului. La început portretele sunt abia schiţate, pe parcurs ele prind contur şi culoare, devin adevărate „caractere", reapar episodic în diversele puncte nodale ale acţiunii pentru ca apoi, cazul fiecărei „bucătărese" să fie reluat în parte, în faţa „tribunalului femeilor" unde „calcanul", „prostul sfetnic al bărbaţilor", stă în banca acuzării. El este nevoit să se apere, dezvoltă o teorie a iubirii presărată cu „citate lirice de la menestreli până la Beatles", neagă însă corelaţia dintre iubire şi căsătorie, cea dintâi fiind sursa unor nesfârşite suferinţe, cea de-a doua corespunzând principiului siguranţei, securităţii...

În final, cruţat şi de asfixiere şi de moartea violentă, sub tăişul cuţitului şi de supliciile „gătitului" în cratiţă, oală sau tigaie, calcanul îşi redobândeşte libertatea în schimbul unei depline loialităţi faţă de femei. Aceasta este „morala" basmului rescris de un autor ce nu ezită să-şi mărturisească convingerile social-democrate şi „feministe". Grass întrevede în jumătatea mai mare a lumii un principiu al vieţii şi speranţei. Ca şi Ilsebill, femeile gătesc, alungă foamea, iubesc, aduc pe lume copii, îi cresc mari.

Romanul *Calcanul* nu este o scriere politică şi programatică ci, înainte de toate, este un copios joc al fanteziei, reflectat în oglinzile unei realităţi imediate şi în cele ale istoriei, ale căror suprafeţe au voite şi savante proprietăţi deformante. Ritmul povestirii este ondulatoriu, secvenţele narative sunt reluate, condensate sau extinse, elementele realiste, naturaliste, burleşti, rocamboleşti se succed aparent aleatoriu, satira, parodia, sarcasmul sunt dozate de autor conform unui reţetar propriu care face savoarea unică a *Calcanului.*

Anthony Burgess, încântat de lectura acestei „fantezii", a întrevăzut în romanul lui Günter Grass o reverenţă în faţa vieţii şi în naturalismul frust al unor pasaje, o modalitate de a-i deturna pe germani de la ceţurile abstracte ale unui idealism care i-au făcut, nu o dată în decursul istoriei, să păşească pe cărări greşite. Pe una dintre acestea şi-a pierdut în tinereţe paşii şi Günter Grass. După autobiografia *Decojind ceapa,* recent tradusă în română, publicarea romanului *Calcanul* dezvăluie cititorului şi anumite continuităţi tematice mai puţin obişnuite ale creaţiei laureatului german al Premiului Nobel pentru literatură.

Rodica Binder

Pentru Helene Grass

ÎN PRIMA LUNĂ

Al treilea sân

Ilsebill a mai adăugat sare. Înainte de a procrea, am mâncat spată de berbec cu fasole şi pere — era la început de octombrie. Chiar în timpul mesei, cu gura plină, ea a spus:
— Ne băgăm imediat în pat, sau mai întâi vrei să-mi povesteşti cum, unde şi când a început povestea noastră?

Eu, ăsta sunt, de când lumea. Şi Ilsebill a fost aici, de la început. Îmi amintesc prima noastră ceartă, pe la sfârşitul neoliticului, cam cu două mii de ani înainte de întruparea Domnului, când în mituri se deosebea ce-i crud de ce-i gătit. Şi tot aşa cum astăzi, înainte să mâncăm berbec cu fasole şi pere, ne-am încontrat în privinţa copiilor ei şi ai mei în vorbe tot mai scurte, la fel ne disputam şi în mlaştinile de la gura Vistulei, în termeni neolitici corespunzători, cu privire la pretenţiile mele de a-i fi făcut cel puţin trei dintre cei nouă ţânci ai ei. Dar am pierdut. Cu oricâtă dibăcie mi-aş fi răsucit limba înşirând sunete primitive, n-am reuşit să articulez frumosul nume tată; a fost posibil numai mamă. Pe atunci, pe Ilsebill o chema Ava. Şi eu mă numeam altfel. Totuşi, Ilsebill nu vrea să fi fost Ava.

Împănasem spata de berbec cu jumătăţi de căţei de usturoi şi aşezasem perele înăbuşite în unt printre păstăile de fasole verde fiartă. Chiar şi atunci când Ilsebill îmi spunea, cu gura încă plină, că s-ar putea să se prindă, sau să reuşească, pentru că, aşa cum o sfătuise medicul, aruncase pilulele în closet, mi se părea totuşi ca patul are prioritate, iar povestea cu bucătăreasa neolitică vine după aceea.

Deci ne-am culcat, îmbrăţişaţi ca întotdeauna şi cu picioarele împletite. Ba eu, ba ea deasupra. Egali în drepturi, chiar dacă Ilsebill este de părere că privilegiul bărbaţilor de a penetra nu poate fi nicicum compensat de dreptul derizoriu al femeii de a refuza intrarea. Dar pentru că procream din dragoste, sentimentele noastre erau atât de atotcuprinzătoare încât, în spaţiul nemărginit, dincolo de timp şi de tic-tacul lui, deci eliberaţi de orice somnolenţă terestră, reuşeam o eterică procreaţie paralelă; parcă în compensaţie, sentimentul ei pătrundea cu violenţă într-al meu: eram dublu-potenţi.

Fără îndoială că, înainte de berbec cu pere şi fasole, supa de peşte a Ilsebillei, obţinută din zeama capetelor de cod fierte până la dezagregare, a avut acea energie stimulatoare cu care bucătăresele mele, din toate timpurile, mă invitau la pat; pentru că a reuşit, s-a prins, din întâmplare, cu intenţie şi fără alte adaosuri. Abia ieşisem — parcă expulzat — şi eram din nou afară, când Ilsebill a spus fără dubii principiale: „Ei, de data asta o să fie un băiat."

A nu se uita cimbrul. Cu cartofi copţi sau, ca pe vremuri, cu mei. întotdeauna, carnea de berbec este recomandabil să fie mâncată din farfurii încălzite. Totuşi, sărutarea noastră, dacă îmi este permis să mai destăinuiesc

şi asta, era unsuroasă. În supa de peşte, pe care Ilsebill o înverzise cu capere şi mărar, înotau ochi albi de cod şi asta însemna noroc.

După ce acţiunea reuşise, poate, am fumat câte o ţigară sub aceeaşi pătură, fiecare în felul lui. (Eu coboram treptat pe scara timpului.) Ilsebill a spus: „Păi, în afară de asta, ne mai trebuie şi o maşină de spălat vase."

Până să mai scornească şi alte speculaţii despre repartizarea răsturnată a rolurilor — „Aş vrea să te văd odată gravid!" — i-am povestit despre Ava şi cei trei sâni ai ei.

Crede-mă, Ilsebill: avea trei. Natura e în stare să facă una ca asta. Aşa cum am spus: trei exemplare. Şi nu numai ea. Toate aveau trei. Şi dacă îmi aduc bine aminte, în epoca de piatră, pe toate le chema aşa: Ava Ava Ava. Şi pe noi, toţi bărbaţii, ne chema Edek. Confundabili. Şi toate Avele aveau la fel. Unu doi trei. La început nu ştiam să numărăm mai mult. Nu, nici mai jos, nici mai sus: aşezat între ei. Şi, de fapt, toţi trei erau la fel de mari şi se ondulau ca într-un peisaj deluros. Pluralul începe cu trei. Începe diversitatea, seria, lanţul, mitul. Da' asta nu trebuie să-ţi dea complexe. Din astea am avut noi, mai târziu. În vecinătatea noastră, la răsărit de fluviu, se spune că Protrimp, care pe lângă Pikoll şi Perkun a devenit zeul pruţilor, ar fi avut trei fudulii. Păi, ai dreptate: trei sâni sunt mai mult, sau par mai mult, întotdeauna mai mult, înseamnă prisos, anunţă risipă, asigură saţietatea permanentă, dar, la o examinare mai atentă sunt anormali — şi totuşi imaginabili.

Sigur. Vrei să spui: proiecţia unei dorinţe masculine! Poate că anatomic nu este posibil. Pe atunci însă, când miturile îşi mai aruncau încă umbrele, Ava avea trei. Aşa este, şi astăzi încă al treilea tot mai lipseşte. Vreau să zic că totuşi lipseşte ceva. Ei, al treilea. Zău, nu te irita imediat. Păi, totuşi, aşa e. Sigur că din asta n-o să fac un cult. Fireşte, doi sunt suficienţi. Poţi să mă crezi, Ilsebill, în principiu, mie îmi sunt suficienţi. Doar nu-s nebun să mă leg de un număr. Acum, când, fără pilulă şi datorită supei tale de peşte, cu siguranţă că s-a prins şi eşti gravidă şi când ai tăi o să fie în curând mai grei decât cei trei ai Avei, sunt mulţumit și nu-mi mai doresc mai nimic.

Al treilea a fost întotdeauna în plus. În fond, doar o toană a naturii capricioase. Inutil ca şi apendicele. De fapt, mă întreb ce poate să însemne atracţia asta faţă de sâni? Ţâţomania asta tipic masculină? Strigătul ăsta după ancestrala-supermamă-hrănitoare? Ei bine, mai târziu, Ava a ajuns zeiţă şi a pus să i se confirme cei trei sâni pe pieptul unor idoli de lut de mărimea mâinii. Dar alte zeiţe — de exemplu indiana Kali — aveau patru şi chiar mai multe braţe. Asta încă mai avea un sens practic. Zeiţele-mame ale Greciei — Demeter, Hera — dimpotrivă, erau normal dotate, ceea ce nu le-a împiedecat să-şi ţină deschisă taraba timp de milenii. Păi, am mai văzut chiar şi statui de zei care aveau un al treilea ochi, în mijlocul frunţii. N-aş vrea să fiu pricopsit cu aşa ceva.

De fapt, numărul trei întotdeauna mai mult promite decât oferă. Ava, cu cele trei anexe ale ei, e la fel de exagerată ca şi amazoanele cu unicul lor sân. De aceea feministele de astăzi pică

mereu dintr-o extremă în alta. Dar nu te bosumfla pe loc. Doar ţin cu sufragetele. Şi crede-mă, Ilsebill, într-adevăr, doi sunt suficienţi. Orice medic ţi-o poate spune. Iar bebeluşului nostru,
de n-o fi băiat, cu siguranţă că o să-i ajungă doi. De ce zici: Aha! Sunt atât de înnebuniţi bărbaţii după cât mai mulţi sâni? De altfel, toate bucătăresele cu care am zăbovit din vreme în vreme, au avut, ca şi tine, numai în stânga şi în dreapta: Mestwina doi, Agnes doi, Amanda Woyke doi, Sophie Rotzoll avea cu ce să umple două ceşcuţe de cafea moca. Şi abatesa-bucătăreasă Margarete Rusch, cu cele două ţâţe enorme ale ei, l-a sufocat pe bogatul patrician Eberhard Ferber în pat. Deci să rămânem la subiect. Totul nu-i decât un vis. Nu o iluzie! Nu începe iar cu cearta! Mai am voie să visez un pic? Ce zici?

E pur şi simplu ridicolă gelozia asta a ta faţă de toate şi nimic. Cât de săraci am rămâne fără imaginar şi utopie! Atunci n-aş mai avea voie să dau drumul creionului să tragă trei curbe pe hârtia albă. Atunci artei nu i-ar mai fi permis să spună decât da şi iar da. Te rog, Ilsebill, fii şi tu, măcar o dată, ceva mai raţională. Admite că totul este o idee din a cărei contradicţie ar trebui să rezulte dimensiunea care lipseşte sânului femeii, să zicem un fel de supersân. Trebuie să înţelegi asta în sens dialectic. Gândeşte-te la lupoaica romană. La expresii ca: sânul naturii. Iar în ceea ce priveşte numărul, la Sfânta Treime.

Sau la cele trei dorinţe din basm. Cum adică m-ai prins? Eu asta îmi doresc?

Crezi? Aşa crezi tu?

Ei, bine. Recunosc: când întind mâna în gol, caut mereu al treilea sân. Cu siguranţă că nu mi se întâmplă numai mie. Trebuie să existe totuşi motive pentru care noi, bărbaţii, suntem
atât de obsedaţi de sâni şi parcă înţărcaţi înainte de vreme. Poate să fie din cauza voastră. Pentru că le daţi prea multă importanţă, prea multă importanţă dacă atârnă, dacă atârnă tot mai mult. Da' lăsaţi-i să atârne, fir-ar să fie! Nu. Ai tăi nu. Dar tot o să atârne, sigur, cu timpul. Ai Amandei atârnau. Sânii Lenei atârnau încă de timpuriu. Şi totuşi le-am iubit, şi ce le-am mai iubit! Nu trebuie să fie întotdeauna vorba numai de mai mult sau mai puţin piept. De exemplu, aş putea să găsesc exact la fel de frumos fundul tău cu gropiţe. În nici un caz împărţit în trei. Sau altceva rotund. Acum, când burta ta se va bomba, va reprezenta tot ce ocupă loc în spaţiu. S-ar putea să fi uitat că mai există şi alte situaţii. Triplul, terţul. De altminteri şi politic, ca alternativă posibilă.

Ava, în orice caz, avea trei. Ava mea, trimamelară. Chiar şi tu aveai unul în plus, atunci, în neolitic. Adu-ţi aminte, Ilsebill: cum eram la început.

Chiar dacă e la-ndemână bănuiala că ele, toate bucătăresele din mine (nouă sau unsprezece), nu ar fi nimic altceva decât un complex consolidat şi un caz banal de extremă dependenţă

maternă, tocmai bun pentru divanul psihanalistului şi deloc adecvat să oprească în loc timpul în poveştile despre bucătărie, trebuie totuşi să apăr dreptul subchiriaşelor mele care vor să iasă
afară, toate nouă sau unsprezece, şi să li se spună de la început pe nume, pentru că prea mult timp li s-a permis să fie doar nişte tolerate, deşi de multă vreme împământenite, sau un complex și din vina noastră, au rămas în afara istoriei; pentru că prea des au răbdat în tăcere şi prea rar au vorbit — eu spun: totuşi dominatoare — Ilsebill e de părere: exploatate şi oprimate — au gătit şi câte încă n-au făcut pentru băcani şi cavaleri teutoni, pentru abaţi şi inspectori, întotdeauna numai pentru bărbaţi în armură şi cu sutană, în pantaloni bufanţi, sau cu jambiere,
pentru bărbaţi în cizme sau cu cozondraci trosnitori —- şi ca să se răzbune, să se răzbune pe orişice bărbat, vor să iasă, în sfârşit, din mine — sau cum spune Ilsebill: să se emancipeze.

N-au decât! Să ne zică tuturor, chiar şi bucătarilor din ele — acesta aş fi eu, bineînţeles — că suntem nişte neisprăviţi. Şi că din coli vechi de mucava ar putea să confecţioneze un bărbat care, fără spoiala privilegiilor şi a puterii, ar fi lipicios de nou: ca să nu mai poţi scăpa de el.

„Păcat că nu se poate!" a spus Ilsebill în timp ce amestecam cu lingura în supa de peşte. Iar după spata de berbec cu fasole şi pere, mi-a dat nouă luni ca să-mi nasc bucătăresele. Drepturi
egale în acordarea termenelor. Orice aş găti eu, bucătăreasa din mine tot mai adaugă sare.

Despre ce scriu

Despre mâncare şi gustul ce ţi-1 lasă-n gură.
În treacăt, despre musafirii nepoftiţi
sau care au întârziat taman un veac.
Despre dorul macroului de lămâie stoarsă,
Înaintea tuturor peştilor scriu despre calcan.

Scriu despre abundenţă.
Despre post şi de ce l-au inventat mâncăii.
Despre valoarea nutritivă a cojilor de pâine de la masa
bogaţilor.
Despre grăsime şi găinaţ şi sare şi despre lipsă.
Cum spiritul s-a amărât
şi burta a înnebunit,
voi scrie — pe un munte de mei —
lucruri instructive.

Scriu despre sân.
Despre Ilsebill gravidă (poftă de castraveţi acri)
voi scrie, atâta timp cât ţine starea asta.
Despre ultimele îmbucături împărţite,

ora petrecută cu un prieten
cu pâine, brânză, nuci şi vin.
(Vorbirăm cu gura plină despre Dumnezeu şi lume
şi despre haleală, care nu-i decât tot frică.)

Scriu despre foame, cum a fost descrisă
şi răspândită în scris.
Despre mirodenii (când Vasco da Gama şi cu mine
am ieftinit piperul)
vreau să scriu, în drum spre Calcutta.

Carne: crudă şi gătită,
se fleşcăieşte, se destramă, se strânge şi se topeşte.
Despre terciul zilnic,
tot ce s-a mai dat mură-n gură: istoria datată,
abatoarele de la Tannenberg, Wittstock, Kolin,
ce s-a ales, scriu:
oase, pieliţe, prapur şi sângerete.

Despre sila de farfuria plină,
despre bunul gust,
despre lapte (cum se brânzeşte),
despre sfeclă, varză, triumful cartofilor
voi scrie mâine
sau după ce resturile de ieri
pietrificate vor fi azi.
Despre ce scriu: despre ou.
Necaz şi slănină, dragoste sfâşietoare, cui şi ştreang,
cearta pentru firul de păr din supă şi vorba de prisos.
Congelatoare, şi ce li s-a întâmplat,
când s-a oprit curentul.
Despre noi toţi la masa rămasă goală
voi scrie;
şi despre tine şi despre mine şi despre osul de peşte oprit în
gât.

Nouă şi mai multe bucătărese

Prima bucătăreasă din mine — căci nu pot povesti decât de bucătărese care stau ghemuite în mine şi vor să iasă — se numea Ava şi avea trei sâni. Era în epoca de piatră. Noi, bărbaţii, nu
aveam prea multe de spus, pentru că Ava manglise pentru noi focul, trei bucăţele de tăciune, de la lupul ceresc, şi le ascunsese undeva, poate sub limbă. După aceea, Ava mai inventase, în

plus, frigarea şi ne învăţase să deosebim ce-i crud de ce-i gătit. Domnia Avei a fost blândă: femeile din epoca de piatră, după ce alăptau sugarii, îşi puneau bărbaţii neolitici la sân până
când încetau să mai ţopăie aiurea şi nu mai eliminau idei fixe transpirând ci tăceau toropiţi: buni la toate.

Şi aşa, toată lumea era sătulă. Mai târziu, după ce a apărut viitorul, n-am mai fost niciodată atât de sătui. Sugarii erau tot timpul la sân. Prisosul însă ne revenea întotdeauna nouă. Nu
se spunea niciodată: e destul sau mai mult e prea mult. Nu se oferea nici o suzetă acceptabilă, ca înlocuitor. Alăptarea era nonstop.

Ava le prescria tuturor mamelor ca hrană un terci din ghindă pisată, lapţi de nisetru şi anumite glande ale femelei de elan şi de aceea femeile din epoca de piatră aveau lapte şi când nu alăptau sugari. Asta împăca toată lumea şi ritma timpul. Hrăniţi atât de conştiincios, rămâneam fără dinţi şi impuberi, ceea ce avea ca urmare un oarecare excedent de bărbaţi: femeile, mai repede uzate, mureau mai curând. Noi nu prea aveam multe de făcut între orele de alăptare: vânătoare, pescuit, producţia de toporaşe de piatră; şi când ne venea rândul, după o regulă strictă, aveam dreptul să fecundăm femeile care ne ţineau sub tutelă.

De altfel, încă din epoca de piatră, mamele le spuneau bebeluşilor lor „Aiai" — şi bărbaţii, când erau chemaţi, răspundeau: „Nana." Taţi nu existau. Era în vigoare numai matriarhatul.

A fost o epocă plăcută, fără istorie. Păcat că deodată, cineva, un bărbat desigur, a decis să topească metal din minereu şi să-1 toarne în forme de nisip. Cu siguranţă că nu pentru asta furase Ava focul zeului. Dar oricât ne-a ameninţat că nu ne mai dă piept, n-a putut stăvili epoca bronzului şi toate problemele grele ce au urmat apoi pentru bărbaţi, dar cel puţin le-a putut amâna, pentru câtva timp.

A doua bucătăreasă din mine, care vrea să iasă şi să fie nominalizată, era Wigga şi acum nu mai avea trei sâni. Asta se întâmpla în epoca fierului, dar Wigga, care nu ne lăsa să părăsim
mlaştinile bogate în peşte şi să facem istorie împreună cu hoardele germanilor migratori, ne menţinea încă în stare imatură. N-am avut voie să copiem de la germani decât ceramica
decorată cu amprente de frânghie. Iar tăvile de fier, părăsite în goana lor, a dat ordin să le adunăm, pentru că Wigga era stăpână în bucătărie şi avea nevoie de vase rezistente la foc.

Pentru bărbaţi — toţi pescari — fiindcă elanii şi bivolii-de-baltă se răriseră — gătea o fiertură de cod, nisetru şi şalău, punea babuşcă, mreană, obleţi cât degetul de lungi şi gustoşii heringi mititei de Marea Baltică pe grătarul de fier pe care am fost în stare să-1 forjăm folosind deşeurile germanice. Fierbând capetele de cod cu ochi bulbucaţi până se sfărâmau, obţinea o zeamă foarte groasă şi astfel Wigga a inventat supa de peşte, în care — meiul nu ne era încă cunoscut —, amesteca seminţele ierburilor de mlaştină. Poate că în

amintirea Avei, care prin tradiţie ne devenise zeiţa cu trei sâni, Wigga, având mereu de alăptat sugari, a adăugat în supele ei de peşte lapte muls din propriu-i sân.

Noi, bărbaţii, nemaifiind alăptaţi, eram destul de agitaţi şi parcă molipsiţi de neliniştea germanică. Dorul de ducă creştea. Ne căţăram în pomii de pe înălţimi, stăteam nemişcaţi pe crestele dunelor, mijeam ochii şi scrutam orizontul, dacă nu vine ceva, nu cumva vrea să vină vreo noutate. De aceea — şi pentru că refuzam să fiu veşnic cărbunarul şi săpătorul de turbă al Avei — m-am răsculat şi am plecat cu goitcii germanici — aşa îi numeam pe goţi. Dar n-am ajuns departe. M-am îmbolnăvit de picioare. Sau am făcut cât mai era timp cale întoarsă pentru că îmi lipsea supa de peşte, cu lapte de la Wigga.

Wigga m-a iertat. Ştia că între o foamete şi alta istoria se uită. „Germanii", spunea ea, „n-au vrut să-şi asculte femeile; de aceea vor pieri mereu şi peste tot."

Pentru Wigga am pilit un pieptene din os de peşte aşa cum mă sfătuise cu înţelepciune un calcan vorbitor. Prinsesem peştele ăsta plat încă pe vremea Avei, la apă mică. Apoi i-am dat drumul. Peştele vorbitor este altă poveste. De când mă sfătuieşte, cauza masculină a făcut progrese.

A treia bucătăreasă din mine se numea Mestwina şi mai domnea încă în locurile unde Ava şi Wigga, cu grija şi răsgrija lor, ne ţinuseră ca pe nişte copii, printre mlaştinile de la gura Vistulei, la poalele pădurilor de fagi ale colinelor baltice, în spatele dunelor şi nisipurilor mişcătoare. Po Morșe — pământ aflat în faţa mării — şi de aceea ceata de pescari a Mestwinei, care începuse deja să sădească rădăcini, era numită „pomorşii" de către pruţii învecinaţi.

Ei locuiau într-o aşa-numită „îngrăditură", pentru că gardul aşezării, împletit din nuiele de răchită, îi apăra de incursiunile pruţilor. Mestwina, bucătăreasa, era în acelaşi timp şi preoteasă. Ea a adus cultul Avei la o formă elevată. Şi când a venit vremea să fim botezaţi, a răsfiert în oala ei atât de mult păgânismul împreună cu creştinismul până au devenit catolice.

Pentru Mestwina am fost în acelaşi timp ciobanul care-i aducea pulpa de berbec şi episcopul pe care-l servea la masă. Colierul de chihlimbar pe care i l-am prins în jurul gâtului, deasupra fierturii de peşte, era opera mea. Îl adunasem, bucată cu bucată, de pe plajă, îl găurisem cu sârma înroşită şi îl înşirasem pe aţă pronunţând formulele rituale: iar supa aceea, obţinută din capete de cod, în care, pentru că aţa s-a rupt, au fiert cele şapte bucăţele de chihlimbar, eu am sorbit-o ca episcop Adalbert, şi am devenit bătăios ca un ţap din grajdurile satanei.

Mai târziu, episcopul Adalbert de Praga, adică, la vremea aceea eu, a fost canonizat. Dar aici este locul să vorbim de Mestwina, care, pentru că m-a ucis fără multă vorbă, a exercitat

o meserie care de obicei este numai treabă de bărbaţi. Şi calcanul s-a indignat împreună cu mine când i-am relatat cazul din aprilie 997: „Ăsta-i abuz de putere! Până la urmă, pe drum,
aţi devenit războinici. Comiterea acestui omor cu premeditare era o chestiune exclusiv masculină. Indiscutabil. Nu trebuie să scăpaţi din mână soluţiile finale. Fără reîntoarceri în epoca de piatră, rogu-te. Preocupările religioase ale femeilor ar trebui să se interiorizeze. Bucătăria înseamnă destulă dominaţie."

A patra bucătăreasă din mine e îngrozitoare, aşa că mă bucur dacă scap de ea. Nu mai e femeie de pescar pomorş, domnind cu blândeţe în îngrăditură ci, de la întemeierea oraşului, nevastă de meseriaş: o chema Dorothea von Montau, pentru că se născuse în satul Montau de pe Vistula.

Nu vreau s-o ponegresc, cu toate că sfatul calcanului vorbitor, ca după atâta dădăceală femeiască fără istorie, să promovez de acum înainte cauza masculină insistând asupra virilităţii şi să nu cedez femeilor ca drept secundar, adăugat la dominaţia în bucătărie, ce-i drept, nu biserica, ci numai religia, îi convenea de minune Dorotheii mele, la modul gotic flamboaiant. Dacă spun că, deşi venerată de popor ca sfântă, fusese mai curând o vrăjitoare
şi o concubină a satanei, este prea puţin pentru o vreme când, în timp ce ciuma secera din mers, menţinea vrăjitoarele şi sfinţii în cele mai strânse relaţii personale.

Oricât de tipică ar fi fost Dorothea pentru secolul al paisprezecelea, ea n-a contribuit decât parţial la bucătăria acestei epoci nebune după crăpelniţă până la refuz, pentru că ea a extins bucătăria de post peste întreg anul: Sfinţii Martin şi Ioan, Intrarea în biserică şi marile sărbători nu făceau excepţie. În oalele ei nu se prăjea în untură nici un fel de arpacaş. Punea meiul la înmuiat întotdeauna în apă şi niciodată în lapte. Dacă fierbea linte şi mazăre neagră nu trebuia să se scurgă vreun pic de măduvă din nici un oscior. Dădea dezlegare numai la peştele pe care îl înăbuşea cu sfeclă, usturoi, măcriş şi ştevie. Despre mirodeniile ei voi mai povesti. Când avea vedenii, punea la copt inima lui Iisus din aluat de pâine. Cât de dulce era pentru ea pocăinţa şi cum înmuia mazărea uscată îngenunchind pe ea. Asta o înfometa şi o
făcea şi mai frumoasă. Degeaba m-a sfătuit calcanul, n-a avut pe cine sfătui: ea m-a distrus, vrăjitoarea.

A cincea bucătăreasă ghemuită în mine e Margarete Rusch, poreclită Grasa-Gret. Nici una nu râdea ca ea; aşa total. În timp ce jumulea o gâscă abia tăiată, caldă încă, între genunchii ei
rotunzi, învăluită într-un nor de fulgi, îi îneca în hohotele ei de râs pe papă şi pe Luther. Râdea de Imperiul Roman şi de naţia germană, de coroana Poloniei şi de breslele tot timpul certate,
de domnii hanseatici şi de abatele din Oliva, de ţopârlani şi de cavalerii păduchioşi, de toţi cei umflaţi, îmbrăcaţi în tunică, sutană sau tinichea care pretindeau că aduc cu prapurii lor adevărata învăţătură: îşi lua secolul în râs.

În timp ce râdea din rărunchi şi jumulea cele unsprezece gâşte, una câte una, eu, băiatul de la bucătărie şi ţinta lingurilor, ţineam fulgii în aer, suflând; eram tare priceput să suflu fulgii şi
să-i ţin în zbor.

Bucătăreasa care jumulea gâşte, ca abatesă a birgittinelor, era una dintre călugăriţele libertine ce-şi lua în aşternut ce i se potrivea mai bine. Pe mine, un biet călugăraş franciscan,
m-a adunat de la Sfânta Treime, în timpul vecerniei. Grasa-Gret era o femeie atât de vastă încât mulţi domni s-au pierdut în ea. Aperitivul ei erau feciorașii de patricieni: vârfuri de sparanghel cu cap untos. Pe abatele Oliva l-a îngrăşat pân-a murit. Predicatorului Hegge se spune că i-ar fi rupt cu dinţii coiul stâng. Apoi ne-am apropiat de patricianul Ferber care voia
să rămână catolic fără să renunţe la limbile de berbec pipărate, cu fasole grasă, gătite de Margareta. Mai târziu am revenit în serviciile evanghelice şi am gătit de sărbători, pe rând, pentru banchetele breslelor. Când regele Bâthory a asediat oraşul, am preferat să fim mai la adăpost în afara zidurilor şi să gătim după moda leşească. Lângă ea mi-a mers bine. La ea mi-am găsit liniştea. Mă ţinea sub lacăt. Ea era grăsimea protectoare.

Grasa-Gret, aşa mi-a spus calcanul, era o femeie pe gustul gurii lui bogate: punea bărbaţii să pălăvrăgească despre comerţul lor ultraserios cu grâu, despre taxa de amaraj, despre bresle, despre credinţă şi când se înţepau unii pe alţii într-un mod tot mai complicat, pulverizând sau drămuind ca nişte pedanţi cuvintele scripturii, râdea în sinea ei pe săturate de toată sclifoseala asta ucigătoare. „Dacă ar fi vrut", spunea calcanul, „ar fi putut relua oricând domnia Avei."

A şasea bucătăreasă din mine — ele se îmbulzesc, nouă sunt nominalizate şi chiar mai multe — jumulea şi ea gâşte, dar fără să râdă. Gâscă îndopată cu ovăz, când suedezii s-au retras, cu
focul în spate. Apoi, când suedezii s-au întors (exact de Sfântul Martin), din celelalte gâşte n-a mai rămas decât cratiţa cu sânge pentru legat măruntaiele fierte — gâtul, inima, pipota, aripile — în sosul picant cu rădăcinoase şi felii de pere uscate.

Agnes le jumulea în spatele grajdului, sub mărul de care mai târziu gâştele se bălăbăneau spânzurate cu ciocurile spre cer, mai murmurând şi un cântecel: vorbe în vânt, de plictiseală,
rimând atrocităţile suedeze au plutit toată ziua de noiembrie împreună cu puful de gâscă. O, Vale a Plângerii!

Asta se întâmpla pe vremea când Agnes încă mai era o copilă caşubă. Mai târziu, când ajunsese orăşancă şi gătea pentru Möller — pictorul oraşului, suedezii şi Gustav Adolf al lor
erau deja în altă parte. Apoi, la patru ani după Lützen, necăjit de războiul care nu se mai sfârşea, a sosit la Danzig poetul şi diplomatul Martin Opitz.

„Agnes", a spus calcanul vorbitor — şi nu sunt sigur dacă eu, ca pictor Möller sau ca poet Opitz, îi pusesem întrebarea peştelui preaînţelept — „Agnes a voastră", a spus el, „este una dintre acele femei care nu pot să

iubească decât total: pe cel pentru care găteşte pe acela îl iubeşte; şi pentru că vouă, amândurora, v-a gătit, ţie cruţându-ţi ficatul mărit, lui fierea revărsată, trebuie să staţi fiecare la masă cu dragostea voastră, pe care voi o credeţi înjumătăţită, dar eu spun — e îndoită — şi să ascultaţi patul scârţâind."

Pictorului Möller i-a născut o fetiţă; şi mie, când eram ciumat de mă treceau sudorile, Agnes mi-a îndesat în perna de muribund fulgi de gâscă de era să crape. Atât de bună a fost.

Dar despre bunătatea ei nu mi-a reuşit nici o poezie. Mereu doar cârpăceli de tămâieri pentru uzul principilor sau alegorii despre Valea Plângerii. Nici o metaforă despre Agnes şi supa de găină, splina de viţel, terciul de păiuş sau alte feluri dietetice asemănătoare.

Această lipsă va trebui remediată.

A şaptea bucătăreasă din mine se numea Amanda Woyke şi mi-o amintesc cel mai bine când le aud pe toate, împreună cu fiicele lor, comparând preţurile din toate timpurile. Niciodată n-am putut să spun cu siguranţă: aşa, exact aşa arăta Agnes, pentru că Agnes, parcă atrasă nostalgic, ba de Möller, ba de Opitz, arăta mereu altfel; dar îmi este mai uşor să evoc înfăţişarea Amandei: avea o faţă de cartof. Mai exact: pe faţa ei cartofii îşi sărbătoreau zilnic frumuseţea. La Amanda, nu numai aspectul bulbos, ci toată pielea ei avea acea strălucire pământie şi luciul fericirii evidente care adastă mat pe cartofii păstraţi pentru iarnă. Şi deoarece cartoful este în primul rând o formă larg cuprinzătoare, ochii ei se micşorau şi nu erau sublimaţi de sprâncene groase ci îngropaţi în perniţe de grăsime. De asemenea şi gura ei, care nu avea buze cărnoase şi roşii ci de nuanţa solului nisipos caşubic, era un frumos capriciu al naturii: două perniţe umflate, mereu gata să pronunţe cuvinte ca barabulă, sfeclă şi carotă. Să te sărute Amanda însemna să primeşti un pupic sonor al pământului, vreau să spun al câmpurilor uscate unde cresc cartofii care au făcut celebră Caşubia, un pupic nu fugitiv ci săţios, aşa cum ne satură cartofii fierţi în coajă.

Când zâmbea Mestwina, străluceau crengile sălciilor în martie; surâsul Dorotheii von Montau prefăcea mucii copiilor în ţurţuri de gheaţă; surâsul Agnesei mele era îmbibat cu dor de moarte şi mi-a dat gustul morţii; dar dacă-mi surâdea Amanda, puteam povesti mai departe despre victoria cartofilor asupra meiului, întortocheată precum cojile de cartofi ale Amandei: pentru că ea cojea reîncepând mereu de la degetul mare când poveştile i se împotmoleau. Ca bucătăreasă a slugilor Domeniului de stat regal-prusian Zuckau trebuia să gătească zilnic supa pentru şaptezeci de argaţi şi servitoare, zilieri, grădinari şi ţărani bătrâni.

„Ar trebui să i se înalţe un monument", spunea calcanul, „pentru că introducerea cartofilor în Prusia, după a doua împărţire a Poloniei, când foametea bântuia pretutindeni şi ghindele aveau preţul lor pe piaţă, nu s-ar putea imagina fără Amanda Woyke. Ea, care nu era decât o femeie, a făcut istorie. Uimitor, nu-i aşa? Uimitor!"

A opta bucătăreasa din mine voia să fie *partout* bărbat şi pe măsura vremii ei revoluţionare să-şi expună pieptul pe baricade; de altfel, Sophie Rotzoll a rămas toată viaţa ei o fată ferecată cu
şapte lacăte, oricât s-ar fi apropiat de ea bărbaţii (deci şi eu). L-a iubit numai pe gimnazistul bâlbâit Friedrich Bartholdy care, din cauza intrigilor iacobine, a fost condamnat la moarte. El avea atunci şaptesprezece ani şi Sophie paisprezece: de aceea un decret de graţiere al reginei Luiza a Prusiei i-a comutat pedeapsa capitală în arest pe viaţă într-o fortăreaţă. Abia după patruzeci de ani, femeie bătrână fiind, mai exact: fată bătrână, Sophie 1-a revăzut pe Franz al ei eliberat bolnav din fortăreaţa Graudenz. Cap de viţel în oţet de plante, urechiuşe cu burtă de porc, măruntaie de iepure înăbuşite în vin roşu şi câte şi mai câte nu gătea pentru el. Dar oricât de mult l-ar fi îndemnat şi orice ţeluri înalte i-ar fi pus în faţă lui şi omenirii, Bartholdy nu mai voia decât să pufăie din mica lui lulea.

Am cunoscut-o bine. Încă de puşti am mers cu Sophie după ciuperci, pe tot întinsul pădurilor din jurul Zuckaului. Ştiam să le spun tuturor ciupercilor pe nume: ghebe, inocibe otrăvitoare, bureţi de mai care formau cercuri magice. Mână tarea stingheră. Buretele pucios devenea noţiune. Oricât de incurabil mioapă ajunsese Sophie după citirea cărţilor revoluţionare, tot recunoştea ciupercile din prima ochire.

Mai târziu, când a gătit pentru pastorul Blech, protopopul de la Sfânta Măria, şi chiar mai târziu, când a ţinut bucătăria guvernatorului lui Napoleon, generalul Rapp, la început entuziastă, apoi conspirând împotriva lui, eu am fost, pe rând şi unul după altul, Blech, pastorul, de care a fugit, şi Rapp, guvernatorul, pe care voia să-1 termine printr-un fel de mâncare din ciuperci speciale.

Sophie ştia să te entuziasmeze. Cânta în beci, pe toate scările şi în bucătărie: „Trois jeunes tambours!" [1] Vocea ei o lua mereu înainte: lovitură de sabie — pocnet de bici — dor de
libertate — sărut mortal. Era ca şi cum Dorothea von Montau ar fi vrut să se descarce pe pământ de suprapresiunea ei cerească. „De la Sophie încoace", spunea calcanul vorbitor, „bucătăria şi-a pierdut minţile. Revoluţie permanentă." (Şi Ilsebill a mea are aceeaşi privire provocatoare.)

1 Trei tineri toboşari (în 1. fr. în original).

A noua bucătăreasă din mine s-a născut când Sophie Rotzoll, a opta, a murit, în toamna lui patruzeci şi nouă. S-ar putea crede că a vrut să transmită mai departe Lenei Stubbe lozinca revoluţiei; şi nu e la-ndemână nici să dovedeşti că Lena, care de tânără s-a măritat cu un fierar de ancore, mort lângă Paris în războiul din 70-71, ca tânără văduvă, în timp ce conducea o bucătărie populară, împărţea supă săracilor, ce-i drept, pe tăcute, dar pe sub lingură avea speranţe socialiste. Dar vocea Lenei nu înşela. Ea nu era o agitatoare. Nu putea să se entuziasmeze cu adevărat. Oricât de erudită ar fi fost după citirea operelor lui Bebel,
rămânea mereu copleşită de practica cenuşie.

Când Lena Stubbe s-a căsătorit a doua oară, era deja femeie matură, şi eu (ca şi primul ei soţ, făurarul de ancore) eram, ce-i drept, cu zece anişori mai tânăr decât ea, dar destul de uzat şi, recunosc, beţiv.

Ea a ţinut casa grevei şi a încercat s-o apere de atacurile mele. Mi-a suportat bătăile şi m-a consolat atunci când, pentru că o bătusem înc-o dată, mă spânzurasem, umilit, cu bretelele. Lena mi-a supravieţuit, pentru că în 1914, când am plecat cu miliţia în Prusia Orientală, a rămas văduvă pentru a doua oară.

După aceea n-a mai împărţit decât supe: de arpacaş-varză-mazăre şi supe de cartofi, în cantinele populare, în casele de caritate, în iarna gripei 1917 din bucătării de campanie, apoi la Ajutorul muncitoresc, iar când au venit naziştii cu Ajutorul lor de iarnă şi duminicile lor cu un singur fel de mâncare, deşi foarte bătrână, tot mai mesteca harnică cu polonicul.

Eram un puşti — din nou curios — când am văzut-o pe Lena. Părul ei alb, cu cărare la mijloc. Felul ei special de a împărţi supa. O femeie serioasă, compătimitoare, parcă prin profesie. Calcanul este de părere că, de fapt, Lena Stubbe era apolitică, dacă lăsăm la o parte a ei *Carte de bucate proletară,* care, după abolirea legilor antisocialiste ale lui Bismarck, exista în manuscris dar n-a găsit nici un editor.

„Vedeţi", spunea calcanul, „asta ar fi putut să schimbe conştiinţa şi să creeze ceva nou. Ce-i drept, pe atunci existau nenumărate cărţi de bucate burgheze, dar cea proletară lipsea. Aşadar, clasa muncitoare, lipsită de mijloace, gătea totuşi în stil burghez. Dumneavoastră, înainte de a vă inventa o a zecea, sau chiar a unsprezecea bucătăreasă, trebuia să citaţi din opera postumă a Lenei Stubbe. În definitiv, sunteţi social-democrat."

A zecea şi a unsprezecea bucătăreasă din mine sunt încă neprecise pentru că le cunosc prea îndeaproape. Pe pagina, de altfel goală, sunt scrise numai numele lor: Billy (de fapt se numea Sibylle), pe care am pierdut-o în anii şaizeci, de ziua înălţării Domnului, care la Berlin şi pe altundeva este sărbătorită cu mult zgomot sub denumirea de Ziua taţilor; Maria, care lucrează la cantina Şantierului naval „Lenin" din Gdansk (mai înainte Şantierul naval Schichau-Danzig), mi-e rudă.

Recunosc: Billy şi Maria insistă. Totuşi, deoarece calcanul mă sfătuieşte să respect succesiunea cronologică şi de vreme ce tot sunt ocupat de atâtea bucătărese, fie-mi permis înainte de toate — mai ales că actuala mea Ilsebill mă tot pisează — să înţeleg mai lesne cei trei sâni ai bucătăresei neolitice Ava decât acea zi festivă a taţilor, sărbătorită în iunie 1962 în Grunewald şi în pădurea Tegeler, la Spandau, Britz şi la lacul Wann, ca o treabă exclusivă a bărbaţilor. Cel constipat cu atât de mult trecut şi care ar vrea, în sfârşit, să se uşureze, se simte îndemnat să spună povestea colierului de chihlimbar al Mestwinei, chiar dacă revolta docherilor din porturile poloneze, aşa cum a circulat prin ziare în decembrie 1970, ar trebui să-i fie mai apropiată.

Unchiaşul Kamellen. Povestea meiului. Ce mânca ţăranul iobag din ceea ce îi mai rămânea? După care meniu i-a îndopat Grasa-Gret pe abaţii

mănăstirii ca să fie buni de tăiere? Ce s-a întâmplat când a scăzut preţul piperului? Supa săracilor a lui Rumford. Cum a promis buretele verde să devină politic. Când s-a inventat cârnatul de mazăre şi astfel a fost întărită armata Prusiei. De ce voiau proletarii să mănânce ca burghezii. Ce înseamnă: a muri de foame. „Totuşi, poate că reuşim", spune calcanul pedagog cu gura lui strâmbă, „să învăţăm din istorie ce aport au avut femeile, de exemplu, când a triumfat cartoful."

Ava

Şi dacă aş fi şezut cu trei sâni în faţa mea
şi n-ar fi trebuit să ştiu dacă una, sau cealaltă ţâţă
n-o fi dublă, fiind despicate ca de obicei
şi n-aş fi avut de ales între două şi n-aş fi avut niciodată nevoie de sau-sau
şi nu i-aş fi purtat pică geamănului
şi aş fi rămas fără altă dorinţă...

Dar n-am decât o alternativă
şi sug de la cealaltă ţâţă.
Pe geamăn îl invidiez.
Dorinţa mea de altceva e obişnuit despicată.
Şi eu întreg nu-s decât jumătate şi jumătate.
Alegerea mea cade întotdeauna între ele.

Numai ceramica (vag datată) mai dovedeşte,
că Ava ar fi trebuit să existe: zeiţa
cu izvorul întreit,
din care unul (întotdeauna al treilea) ştie,
ce promite primul şi refuză al doilea.

Cine te-a suprimat, cine ne-a sărăcit?
Cine a spus: doi ajung?
Regim de atunci, raţii.

Cum a fost prins calcanul

Păi nu, Ilsebill! Sigur că n-o să repet povestea veche. În realitate, voi aminti în lucrarea mea ceea ce a mai scris şi Phillipp Otto Runge despre celălalt adevăr, chiar dacă ar trebui să-1 descifrez cuvânt cu cuvânt, din cenuşă. Pentru că ceea ce în vara anului 1805 i-a sporovăit o babă şi el a notat a fost ars, pe lună plină, între pajiştea căprioarelor şi iazul din pădure. Aşa au vrut domnii să apere orânduirea patriarhală. De aceea n-au adus fraţii Grimm pe piaţa basmelor decât una dintre copiile lui Rügener *Despre pescar şi fomeia lui.* De atunci nevasta pescarului, Ilsebill, a rămas proverbială: o proastă gâlcevitoare care voia să aibă, să posede, să stăpânească tot mai mult. Şi

calcanul, pe care pescarul 1-a prins şi apoi i-a dat din nou drumul, trebuia să aducă, să tot aducă: coliba mai mare, casa de piatră, palatul regal, puterea împăratului, tronul papal. În cele din urmă, Ilsebill cere puterea dumnezeiască de a face să răsară şi să apună soarele; dar atunci, hrăpăreaţa Ilsebill şi bărbatul ei prea blajin sunt pedepsiţi şi trebuie să se frece din nou unul de altul în coliba lor, poreclită „ţucal". Într-adevăr, o lighioană de muiere veşnic nesătulă, rea şi arţăgoasă. Nu-i puteai astupa gura. Mereu mai poftea încă ceva. Ilsebill, cea din carte.

În schimb, povestea mea, pe care o aduc la cunoştinţă aici, dovedeşte tocmai contrariul. Chiar şi calcanul era de părere că este timpul să public versiunea originală a legendei sale, să
le reabilitez pe toate Ilsebillele şi să combat acel basm pe care propaganda misogină îl răspândise cu viclenie printre oameni. Desigur, complet. Numai şi numai adevărul. Crede-mă, iubito, nu merită să începem iarăşi cearta. Tu ai dreptate, ca întotdeauna, ai dreptate. Ai câştigat, încă dinainte.

Asta se întâmpla pe la sfârşitul epocii de piatră. O zi scăpată de la numărătoare. Nu făceam încă crestături pe răboj. Vedeam numai înfricoşaţi cum slăbeşte şi se îngraşă luna. Nu se întâmpla nimic prestabilit într-un anumit moment. Nu exista dată. Nu întârzia niciodată nimeni şi nimic.

Într-o zi atemporală, ba senină ba înnorată, am prins calcanul, îmi aşezasem vârşa acolo unde fluviul Vistula, cu albia mereu schimbătoare, se amesteca cu marea, sperând să prind ţipari. Nu cunoşteam plasele. Nici pescuitul cu undiţă şi nadă nu se obişnuia încă. Cât de departe mă pot gândi în urmă — ultima mea perioada glaciară îmi pune bariere amintirii — prindeam peştii înţepându-i cu crengi ascuţite, mai târziu cu arcul şi săgeata: în braţele fluviului bibanul, şalăul, ştiuca, tiparul şi mreana cu nouă ochi; şi somonul, când cobora în josul apei. Acolo unde Marea Baltică spăla dunele mişcătoare, înţepam peşti plaţi cărora le plăcea să stea culcaţi în nisipul de la fundul apelor calde, puţin adânci: cambula, limba roşie, calcanul.

Abia când Ava ne-a învăţat să împletim coşuri din nuiele de răchită, întâmplarea ne-a ajutat să înţelegem că sunt bune şi la prins peşte. Nouă, bărbaţilor, ideile ne veneau rar. Tot Ava a
scufundat un coş umplut cu oase de elan curăţate de carne la malul unui afluent, numit mai târziu Radune (mult mai târziu Radaune), în stuf, ca apa să spele ultimele resturi de zgârciuri
şi tendoane; pentru că Ava folosea oasele de elan şi de ren ca unelte de bucătărie, dar şi în scopuri cultice.

După suficient timp, când am scos vârşa din apă, câţiva ţipari iuţi au reuşit să scape, totuşi au rămas, pe lângă plevuşcă, cinci bucăţi cât braţul de lungi zbătându-se în împletitură, printre
oasele goale. Asta s-a repetat. Tehnica asta de pescuit s-a putut dezvolta. Aşa a inventat Ava vârşa; la fel cum, abia cu două secole mai târziu, din gheara păsărilor de baltă a confecţionat primul cârlig de undiţă. Şi, după indicaţiile ei, sub supravegherea ei, parcă fatală, am împletit acele coşuri cu gura întoarsă înăuntru şi îngustată, în care, mai târziu, din proprie iniţiativă,

fără veşnicele dădăceli ale Avei, am agăţat un al doilea, apoi al treilea coş cu gura mică, ca să nu lăsăm țiparii să scape. Nuiele lungi, flexibile de răchită, îmbinate într-un sistem complicat: asta însemna deja tehnică. Mergea şi fără Ava.

De atunci am pescuit cu spor. Excedent. Primele încercări de afumare în sălcii scorburoase. Țiparul şi vârşa, ca pereche de cuvinte, au devenit noţiune şi, datorită mie, care nu mă puteam abţine să pun semne peste tot, au devenit imagine. După ce goleam vârşele, până să plec de la mal, desenam cu o muchie ascuţită de scoică în nisipul umed, de exemplu: ţipari zbătându-se într-o împletitură ingenioasă. Şi dacă ţinuturile noastre nu ar fi fost plate şi mlăştinoase, ci muntoase şi carstice, cu siguranţă că aş fi lăsat țiparii în vârşe ca pictură rupestră. „Grafitti neolitice pe stâncă ale culturilor piscicole nord-europene, înrudite cu semnele sud-scandinave pe oase şi chihlimbar", ar spune calcanul în postura lui actuală; a ţinut la cultură de la bun început.

Ava nu era în stare să inventeze astfel de semne, să facă un portret. Ce-i drept, considera frumoase şi utilizabile cultic desenele zgâriate pe nisip şi îi plăcea să se vadă atât de inteligibil reprezentată cu cei trei sâni ai ei, dar când am redat pe suprafaţa nisipului de pe mal o vârşă îngustată de cinci ori, de plăcere şi fără nici un scop, atât vârşa încincită cât şi reprezentarea ei grafică au fost interzise. Valoarea fundamentală Trei, stabilită de Ava cu cei trei sâni ai ei, nu trebuia depăşită. La fel de strict mi s-au impus limite şi când am reprezentat calcanul, prins într-o vârşă de ţipari. Ava s-a întrecut în mânia ei de zeiţă-mamă: aşa ceva nu mai văzuse niciodată. Şi pentru că nu văzuse niciodată, aşa ceva nu putea să existe. Era doar ceva închipuit; deci nu era adevărat.

Sub ameninţare cu pedeapsa, Ava şi întreg sfatul femeilor mi-au interzis să mai desenez vreodată un calcan prins într-o vârşă de ţipari. Totuşi, am mai făcut-o, pe ascuns. Pentru că, oricât de mult aş fi înţeles interdicţia sânului care mă alăpta de trei ori pe zi ca sancţiune matriarhală, calcanul era mai puternic, mai ales că trebuia să strig doar „călcănaş" şi el, oricând, îmi vorbea. Spunea: „Ea vrea întotdeauna să se vadă confirmată, nimic mai mult. Tot ce este în afara ei trebuie interzis. Însă arta, fiule, nu suportă interdicţia."

Spre sfârşitul celui de al treilea mileniu înainte de încarnarea Domnului, — sau cum calcula un computer, la 3 mai 2211, înaintea erei noastre, — trebuie să fi fost o vineri, — într-o zi din paleolitic, cu vânt de răsărit şi sub nori răzleţi, s-a întâmplat ceea ce mai târziu, din motive de fanfaronadă patriarhală, a fost falsificat sub formă de basm; asta încă o mai mâhneşte pe Ilsebilla mea.

Eram tânăr, dar deja bărbos. Târziu, după-amiază, voiam să scot vârşa mea triplu îngustată pe care o scufundasem dis-de-dimineaţă, înainte de prima alăptare. (Locul meu preferat pentru pescuit era cam pe unde, mai

târziu, se ajungea comod cu tramvaiul 9 la frecventata plajă Heubude.) Datorită talentului meu de desenator, am fost favorizat de Ava cu o alăptare suplimentară, peste rând. De aceea, când am văzut calcanul în vârşa de ţipari primul meu gând mi-a spus: „P-ăsta i-1 duc Avei, să-1 învelească cum ştie ea în frunze umede de lăptucă şi să-1 coacă în cenuşă încinsă."

Atunci calcanul a vorbit.

Nu sunt sigur dacă m-a uimit mai mult că vorbea cu gura lui strâmbă decât faptul banal că am prins un calcan lătăreţ şi plat într-o vârşă de ţipari. În orice caz, la cuvintele lui „Bună ziua, fiule!" n-am răspuns cu o întrebare privind uimitoarea lui capacitate de a vorbi. Mai întâi am vrut să ştiu ce 1-a putut face pe el, un peşte plat, să se înghesuie într-o vârşă prin toate cele trei strangulări ale ei.

Calcanul m-a lămurit. Didactic de la început, cu superioritate atotştiutoare şi de aceea, în ciuda propoziţiilor sale scurte, nazalizând guraliv, profesoral, parcă predicând din amvon, sau persuasiv părinteşte, a vrut să intre în vorbă cu mine. Nu dintr-o prostească curiozitate muierească (parcă spunea el chiar de atunci), ci dintr-o bine chibzuită hotărâre a unei voinţe bărbăteşti. Pe lângă asta, există unele cunoştinţe care depăşesc orizontul paleolitic, pe care el, calcanul savant, vrea să mi le transmită mie, bărbatului şi pescarului neştiutor, menţinut în copilărie prin tutela totală a femeilor. Prevăzător, învăţase să vorbească în dialectul de pe coasta Mării Baltice. Aici, la noi, nu se vorbea prea mult. O bolboroseală sărăcăcioasă care dădea nume doar necesităţilor imediate. Într-un timp relativ scurt şi-a însuşit toată pronunţia lăbărţată. Poate deja să spună „batog" şi „momeală". Cu siguranţă că dialogul nu va eşua din cauza dificultăţilor lingvistice. Totuşi, în timp, simte că împletitura de răchită îl incomodează.

De îndată ce l-am scos din vârşa triplă şi l-am aşezat în siguranţă pe nisip, el a spus, mai întâi: „Mulţumesc, fiule!" şi apoi: „Ştiu foarte bine la ce pericole mă expune hotărârea mea. Îmi este cunoscut că sunt gustos. Umblă vorbe despre felurile diferite în care femeile voastre, care vă stăpânesc protejându-vă, rumenesc babuşca în frigări de salcie, frig pe pietre încinse țiparul, ştiuca, şalăul, cambula cât palma, sau pe cei asemenea mie, ca pe orice peşte mare, îi pun în spuză fierbinte înveliţi în frunze, până suntem pătrunşi dar rămânem totuşi suculenţi.

Să le fie de bine! Este măgulitor să fii gustos. Totuşi, sunt sigur că oferta mea, adică de a-ţi rămâne consilier permanent pentru cauza masculină, depăşeşte cu mult valoarea mea culinară.

Pe scurt: tu, fiul meu, mă eliberezi; eu, sosesc de îndată ce mă chemi. Mărinimia ta mă obligă să-ţi procur informaţii culese din lumea întreagă. În definitiv, cei asemenea mie — sub această înfăţişare sau sub una înrudită — sunt la ei acasă în toate mările, pe lângă toate ţărmurile. Ştiu ce sfaturi trebuie să-ţi dau. Lipsiţi de drepturi cum sunteţi voi, bărbaţii baltici, aveţi nevoie de încurajarea mea. Tu, un artist care simte nevoia să pună semne,

care caută forma durabilă, semnificativă, vei şti să apreciezi între avantajul trecător al capturii şi promisiunea mea nelimitată în timp. Iar în ceea ce priveşte credibilitatea mea, să-ţi fie, fiule,
deviza: «Un bărbat — un cuvânt», primul principiu pe care ţi-1 transmit."

În regulă. M-a convins. Abordat în felul ăsta simţeam că exist. Căpătăm importanţă. Aşa se forma conştiinţa de sine. Mă şi credeam important. Totuşi — crede-mă Ilsebill! — mai rămâneau dubii. Voiam să vorbesc cu el, să-1 verific pe mult-promiţătorul calcan. Abia îl aruncasem în apa mică şi am strigat după el: „Calcanule! întoarce-te! Trebuie să te mai întreb încă ceva."

Şi chiar acolo unde îl lăsasem la apă, în Marea Baltică, mi-a sărit în palmele întinse: „Ce este, fiule? La dispoziţie. Chiar şi pe furtună şi pe valuri mari."

„Dar", i-am spus eu calcanului, „dacă noi nu suferim deloc sub tutela Avei? Dacă nu ne lipseşte nimic, pentru că trăim bine? Realmente! Deoarece căpătăm tot ce ne trebuie. Nu ne pasă de nimic. Numai rar, când facem fiţe, ni se refuză sânul. Suntem alăptaţi de trei ori pe zi. Alăptarea este asigurată, chiar şi pentru bătrânii slăbănogi. Aşa a fost dintotdeauna. Chiar şi în paleolitic, în orice caz, încă de la sfârşitul ultimei glaciaţiuni. Suptul ne prieşte. Suntem sătui, mulţumiţi, protejaţi. Ţinuţi tot timpul la căldură. Nu trebuie să hotărâm niciodată pentru sau contra. Trăim scutiţi de orice răspundere, cum ni se năzare. Sigur, uneori neliniştea. Când vrei să ştii de unde vine fluviul. Sau când vrei să ştii dacă nu cumva, dincolo de râu, acolo de unde răsare soarele, se întâmplă ceva. Aş mai vrea să ştiu şi dacă putem număra mai departe decât avem voie. Mai e şi întrebarea despre sens. Vreau să spun, dacă ceea ce facem aşa şi e mereu la fel, ar putea să mai fie şi altfel. Ava spune: este numai ceea ce este. De îndată ce ne zbatem şi ne îndoim, ea ne dă sânul. Asta ajută, păi, contra neliniştii şi întrebărilor. Pe când tu, calcanule, mă enervezi. Vorbeşti atât de ambiguu. Ce sunt alea: informaţii? Spune: de unde vine fluviul? E oare posibil pe undeva, în altă parte, să se lege între ele mai mult de trei vârşe? Şi ceea ce există mai are şi alt sens? De exemplu, focul. Ştim numai că Ava, imediat după sfârşitul ultimei glaciaţiuni, a adus pentru noi din cer trei bucăţele roşii de tăciune. Ea spune că focul e bun pentru fiert carne, peşte, rădăcini şi ciuperci şi ca să stai în jurul lui trăncănind la căldură. Te întreb, calcanule: Ce mai poate face focul?"

Calcanul mi-a răspuns. A povestit despre hoardele de pe ambele maluri ale fluviului care au şi ele Avele lor, chiar dacă cer să li se spună Eva sau Eia. Mi-a povestit despre alte fluvii şi despre marea care este mult mai mare. M-a informat, asemenea unei gazete plutitoare, care sunt cancanurile eroice şi mitologice. Calcanul a comentat citate din Zeus, comentate de
un zeu numit Poseidon. Au fost bârfite zeităţi feminine — una se numea Hera. Dar n-am înţeles prea multe, nici atunci când mă informa cu obiectivitate tehnică. Astfel, mi-a vorbit pentru prima oară despre metal, care se poate topi din roci cu ajutorul focului, pentru ca, turnat în forme de nisip, să se răcească iar şi să se întărească. „Ia seama, fiule! Din metal se pot forja vârfuri de lancie şi topoare."

După ce gura lui strâmbă a anunţat „sfârşitul epocii topoarelor de piatră", mi-a descris drumul care ducea, peste câmpuri, la dealurile din apropiere, mai târziu numite Colinele Baltice unde, chiar dacă puţin, se găseşte minereu cu conţinut de metal. Şi trei zile mai târziu, când, aşa cum ne înţelesesem, l-am strigat iar „Călcănaş, călcănaş-de-mare!", mi-a adus, probabil din Suedia, o mostră de minereu: ascuns în buzunarul de sus al branhiilor.

„Hai, curaj!" a strigat calcanul. „Topind bucata asta şi mai multe altele obţineţi, nu numai cupru ci, mai presus de asta, daţi focului un sens mai larg, progresist, separator, decisiv, viril.

Focul nu înseamnă numai căldură şi bucătărie ordinară. În foc pâlpâie viziuni. Focul purifică. Din foc sare scânteia săltăreaţă. Focul este idee şi viitor. Pe malurile altor fluvii a şi început.

Bărbaţii îl stăpânesc conştienţi de scopul lor fără să-şi mai întrebe Avele sau Evele locale. Numai voi o mai lăsaţi pe Ava să vă pună la sân şi să vă adoarmă cu cântece de leagăn. De sugari şi pân-la bătrâneţe. E timpul să pui stăpânire pe foc asemeni lui Prometeu. Nu fi doar pescar, fii făurar!"

(Ah, Ilsebill, de-ar mai fi rămas totuşi metalul în munţi.) Probabil că la o vânătoare — ucisesem pe lângă alte jivine şi o scroafă de mistreţ — pe dealurile mai târziu numite „Zigankenberge", am găsit confirmată mostra de minereu adusă de calcan. Curând am devenit proprietarul unui topor de cupru, a câtorva lame şi a unor vârfuri de lancie din metal cu care mă lăudam arătându-le peste tot. Femeile se înfiorau chicotind când atingeau noul material. Am primit imediat şi comenzi de podoabe. Atunci, Ava a intervenit.

S-a înfuriat brusc şi a ameninţat că refuză să ne mai dea piept. Noi, edecii, a trebuit să suportăm interogatorii penibile. De unde veneau aşa, deodată, aceste cunoştinţe? Altminteri nu ne vine nici o idee utilă. Prestaţiile ce trebuie cerute focului le decide exclusiv ea, Superava. Nimic de zis contra valorii utilitare a obiectelor de metal — printre ele şi primul cuţit de bucătărie făurit de mine — dar această bruscă autonomie merge prea departe.

Toate suspiciunile se concentrau asupra mea, pentru că ceilalţi edeci, în declaraţiile lor, mă indicau pe mine. Mi-am inventat alibiuri şi nu l-am trădat pe calcan. Drept pedeapsă, toate femeile mi-au refuzat pieptul şi odihna la căldură, pe toată durata unei ierni grele. S-a decretat o strictă interdicţie a metalului. Nici o abatere de la destinaţia focului. Toporul de cupru, cele câteva lame şi vârfuri de lancie, după o horă cu tropăieli în jurul celor trei sâni ai Avei, zgâriaţi de mine pe nisip şi acoperiţi cu scoici, au fost aruncate în râul Radune: cu strigăte apotropaice. (Crede-mă, Ilsebill, nu ne-a fost uşor când a trebuit să revenim la toporul de piatră.)

Totuşi, când, disperat, l-am strigat pe calcan să iasă, a răcnit mai tare decât marea răscolită, furtunoasă: „Nu-i nici pe jumătate atât de rău. N-ai observat că Ava voastră, însetată de putere, cea care interzice tot metalul, că acest monstru trimamelar de feminitate anistorică, marea voastră vulvă omnivoră, divinizată voastră mamă ancestrală Ava, a ascuns, sub oasele de elan folosite în bucătărie, cuţitul din cupru pe care l-ai ciocănit, călit, ascuţit,

de dragul ei? Îl foloseşte pe ascuns. Aşa cum şi tu, în ciuda interdicţiei, ai desenat pe nisip, în secret, portretul meu. O şmecheră ticăloasă grijulia ta Ava! Trebuie să vă tăiaţi buricul. Şi chiar cu cuţitul de bucătărie. Ucide-o, fiule. Ucide-o!"

(Nu, Ilsebill, eu n-am ridicat mâna. N-am fost eu cel ce a înjunghiat-o mai târziu. Eu am rămas mereu credincios Avei, până astăzi.)

Ea oprea timpul. Ea era singura noastră noţiune. Neobosită, inventa mereu noi ocazii cultice cu care să confirme situaţia existentă prin procesiuni solemne, în care dimensiunile ei trupeşti determinau forma religiei noastre paleolitice. Pentru că, în afară de Ava, nu mai sacrificam decât lupului divin, căruia o femeie din hoarda noastră originară — Arhiava — îi furase trei bucăţele roşii de tăciune. Toate veneau de la ea, nu numai vârşa şi cârligul de undiţă.

Ca să-i împiedice pe edeci să mai abuzeze de foc, sau ca să-şi extindă bucătăria, Ava a făcut în hoarda noastră o profesie din arderea lutului şi argilei. La început, învelea într-un strat subţire de lut păsări de baltă cu pene cu tot, dar şi arici cu haina lor de ace şi-i îngropa în tăciuni şi cenuşă fierbinte. Poate că acele coji sparte după coacere, în care rămăseseră prinse pene şi ace au fost socotite un fel de vase. În orice caz, Ava m-a învăţat să frământ lutul şi argila şi să înalţ din pietriş de morenă o vatră în care se acumula căldura jarului din jur şi acolo, pe lângă strachini şi oale, căpăta duritate ceramică mica mea artă primitivă; aşa au luat fiinţă acei idoli cu trei sâni, astăzi piese de muzeu.

Când i-am povestit asta calcanului, cred că a observat cu câtă voluptate reprodusesem în argilă carnea Avei, perniţele şi gropiţele ei. Întrebarea lui a fost: „Dar câte gropiţe are?"

Aşa m-a învăţat să număr. Nu zile, săptămâni, luni, nici babuşte, becaţe, elani şi ciute; gropiţele Avei le-am numărat mai întâi, până la o sută unsprezece. Am modelat un idol de lut cu trei sâni şi o sută unsprezece gropiţe care i-a plăcut mult Avei noastre şi imediat a învăţat să numere şi ea până la o sută unsprezece, pe când celelalte femei — număratul devenise o distracţie a hoardei — rămâneau cu mult sub o sută. Ava avea cele mai multe gropiţe pe perna matlasată a bucilor (ca şi tine Ilsebill): treizeci şi trei de bucăţi.

Calcanul triumfa: „Enorm, fiule. Chiar dacă până acum nu ne-a reuşit să includem epoca cuprului, cu scadenţa de mult depăşită, ca treaptă premergătoare epocii bronzului, totuşi ora algebrei a sunat. De acum înainte se va număra. Şi cine numără curând va calcula. Şi cine calculează prevede. Ca în imperiul minoic, unde recent se scrijelesc cheltuielile casnice pe tăbliţe de argilă. Exersaţi aritmetica în secret, voi bărbaţii, ca să nu vă încarce femeile la socoteală. Curând veţi putea determina timpul şi veţi putea pune date. Curând veţi putea schimba un număr de obiecte ale voastre pe alt număr de obiecte. Dacă nu mâine, atunci poimâine veţi fi plătiţi şi tot aşa îi veţi plăti pe alţii. La început cu scoici, dar apoi urmează, în ciuda Avei şi cu mult după Ava, moneda de metal. Iată aici

una. Argint atic, încă în curs. Am găsit mărunţişul ăsta pe o corabie care s-a dus la fund în faţa coastei cretane, după o furtună. Dar de ce îţi povestesc eu despre Creta şi despre corăbii cu pânze. Ce ştii tu despre regele Minos? Voi, nătăfleţii, atârnaţi de ţâţe parcă aţi fi vrăjiţi şi vă lăsaţi prostiţi de Ava cu ale ei o sută unsprezece gropiţe." Trebuie să fi fost cu secole după primele mele performanţe aritmetice când mi-a dăruit calcanul moneda. Nici nu sunt sigur dacă era o drahmă. Probabil un ex-voto din Asia de Sud-Vest, fără valoare financiară. Databilă aproximativ cu o mie de ani înainte de epoca noastră. Dar ce mai însemna un mileniu mai mult sau mai puţin faţă de dezvoltarea noastră minimală în mlaştinile de la gura Vistulei? Cândva, în orice caz, calcanul mi-a adus o monedă de metal în buzunarul branhiei lui, tot aşa cum, mai târziu, şi mai înainte, mi-a adus artă minoră minoică, arhaică, atică şi egipteană — geme, sigilii, figurine şi bijuterii filigranate.

Fireşte, de prost ce eram, i-am dăruit drahma grecească Avei. Deşi îi plăcea argintul rotund, nu voia totuşi să audă de continuarea jocurilor de-a numărătoarea, nici de valoarea comercială a mijloacelor de plată. Spunea că o sută unsprezece este numărul suprem, absolut, valoarea finală Ava. Se putea dovedi numărând pe ea. Cât timp la nici una dintre femeile hoardei nu se vor putea pipăi mai mult de o sută unsprezece gropiţe, se va rămâne la mărimea o sută unsprezece. Orice calcul care trece de acest număr este nenatural şi contravine raţiunii practice. Ea va sancţiona orice speculaţie. Iraţionalismul trebuia combătut din faşă. Apoi mi-a poruncit ca, înainte de venirea iernii, să înfig o sută unsprezece ţeste de elan în o sută unsprezece pari aşezaţi într-un cerc de o sută unsprezece paşi şi astfel să marchez noul loc de sacrificiu.

Vei admite, Ilsebill, că atât de multă grijă arhimaternă, chiar dacă mă ţinea la căldură şi în inocenţă, devenea cu timpul plictisitoare. Pentru că, de fapt, aşa era. Nenumărate secole n-am avut voie să numărăm decât până la o sută unsprezece. Dar, cândva, în ultimul mileniu dinaintea încarnării Domnului, a început comerţul chihlimbarului cu fenicienii, care veneau cu corăbiile pe mare ca şi cum calcanul i-ar fi pilotat spre coasta noastră îndepărtată, dar noi le dăruiam acelor domni bulgări mari cât pumnul şi învăţam greu trocul. Ne păcăleau de fiecare dată.

Calcanul ocăra când l-am chemat. Îmi calcula pierderile: „Tot caraghioşii din epoca de piatră aţi rămas! Trebuie să fiţi veşnic luaţi drept proşti! Cu chihlimbarul vostru aţi fi putut târgui echipamente complete de bronz pentru o sută unsprezece hoarde, mari şi apatride ca a voastră. Pe deasupra podoabe de argint şi stofe de purpură pentru femei. Chiar dacă nu sunteţi în stare să bateţi monedă, înţelegeţi până la urmă că în Sidon şi Tir chihlimbarul vostru are valoarea aurului. Curând o să mă satur de voi. N-o să ajungeţi niciodată bărbaţi adevăraţi. Nătărăilor!"

Aşa cum în basmul despre pescar şi nevastă-sa Ilsebill, fără alte precizări, este vorba întotdeauna numai de un calcan — „Apoi calcanul zise către el...

Apoi calcanul înotă la mal şi zise..." — tot aşa vorbesc şi eu despre calcan ca şi cum ar exista numai el, unicul atotştiutor care, în orice epocă aş fi trăit, m-a sfătuit, învăţat, îndoctrinat, educat să devin bărbat şi m-a instruit precis cum trebuie să ţin docile femeile în căldura patului şi să le deprind să rabde cu resemnare senină. De altfel există mai multe specii: calcanul neted, cambutul, cambula, calcanul vărgat. Al meu a fost şi este un aşa-numit calcan pietros care, ce-i drept, seamănă cu calcanul neted, dar pe pielea lui se bombează nişte osificări, ca nişte pietricele rotunde.

Calcanul pietros propriu-zis este răspândit în Marea Mediterană, în Marea Nordului până la coasta norvegiană şi în acea mare răsăriteană a mea, Marea Baltică. Asemenea tuturor peştilor plaţi, are axa ochilor înclinată faţă de gura oblică, ceea ce îi dă privirea gânditoare şi în acelaşi timp vicleană, eu zic ambiguă: se uită cruciş ca să câştige timp. (Se spune că zeul atic Poseidon 1-a folosit ca agitator în luptele cu Hera, cu Atena pelasgică şi cu alte matriarhaliste fanatice.)

Familia lui — tot ce se numeşte peşte plat — este gustoasă. Ava paleolitică îi cocea pe cei de felul lui în frunze umede. Spre sfârşitul epocii de bronz, Wigga îl freca pe ambele părţi cu cenuşă albă şi îl culca cu partea oarbă, de culoare deschisă, pe cenuşa sub care mocneau tăciuni. Apoi îl întorcea şi îl stropea, fie după reţeta din epoca de piatră, cu laptele de prisos din propriu-i sân, fie, după moda nouă, cu un strop de lapte de iapă fermentat. Mestwina, care îl gătea deja pe grătar de fier, în vase rezistente la foc, punea peştele să fiarbă la foc mic, cu măcriş sau bere din miere. La sfârşit, presăra mărar sălbatic peste peştele cu ochi albi.

El, singurul şi unicul calcan vorbitor ce mă prelucra de secole, cunoştea toate reţetele după care erau preparaţi cei de o seamă cu el, păgâneşte şi mai târziu cum era servit la masă ca peşte creştinesc de post (nu numai vinerea). Parcă distanţat de sine, deci cu privirea ironică a ochilor lui saşii, putea să-şi laude gustul delicios: „Aşa se face, fiule, că noi, calcanii, facem parte dintre peştii nobili. Mai târziu, când voi, bărbaţii minori şi prostiţi din fragedă copilărie, vă veţi desprinde în sfârşit de sânul matern bătând monedă, datând istoria şi veţi face să se respecte paternitatea, spun deci: atunci când, după şase mii de ani, vă veţi emancipa în cele din urmă de tutela feminină, cei de o seamă cu mine, şi calcanul pietros, şi calcanul neted, vor fi înăbuşiţi în vin alb, cu capere, înglobaţi în aspic, cufundaţi în sosuri delicioase şi serviţi în porţelanuri de Saxa. Ei vor fi brasaţi, glasaţi, poşaţi, sosaţi, filetaţi, înnobilaţi cu trufe, spiritualizaţi cu coniac şi botezaţi cu nume de mareşali, duci, prinţi de Wales, cu numele hotelului Bristol. Campanii, cuceriri, ocupaţii. Estul va face comerţ cu Vestul. Sudul va îmbogăţi Nordul. Vă prezic vouă, şi mie, măslinele, gastronomia, bunul gust, lămâia!"

Totuşi, asta a durat, Ilsebill. (Vezi doar cât de greu vă vine să-i dezvăţaţi pe bărbaţi de dădăceală.) Femeile au mai dominat încă mult timp după Ava, cu

ale ei o sută unsprezece gropiţe şi trei sâni, însă cu mult efort. Noi, bărbaţii, prinseserăm deja gustul metalului. Iar calcanul ne ţinea la curent. Trebuia numai să strig şi gazeta înotătoare sosea. Am auzit vorbindu-se de culturi înalte, foarte depărtate, de sumerieni şi de securea dublă minoică, de Micene şi inventarea spadei, de războaie în care bărbaţii luptau împotriva bărbaţilor, pentru că pretutindeni dezgustătoarea dominaţie anistorică a femeilor fusese înfrântă şi, în sfârşit, se puteau pune date.

Calcanul îmi ţinea prelegeri obositoare: despre arhitectura templelor mesopotamiene şi despre primul palat din Cnossos. Despre cultura cerealelor — orzoaica, orz, alac, mei — în regiunea Dunării. Despre creşterea animalelor domestice în turme — capra şi oaia — în Asia Mică, despre posibilitatea creşterii turmelor de reni în spaţiul baltic. Despre ţăruş şi sapă, despre plugul revoluţionar.

Calcanul încheia fiecare prelegere cu un îndemn patetic: „Nu-i timp de pierdut, fiule! Neoliticul, cum numim noi recenta epocă de piatră, a intrat în faza lui finală. Venind din Mesopotamia, ţara celor două fluvii, prin delta Nilului şi insula Creta, încurajată de energia masculină, civilizaţia se răspândeşte. Poţi vedea femei cultivând ogoare şi apoi pisând boabele obţinute în piuliţe de piatră. Acum foametea nu mai este iremediabilă. Nu, porcii şi vitele se înmulţesc, crescute în turme. Există permanent rezerve de hrană. Se construiesc locuinţe stabile. Din hoarde şi seminţii se formează triburi. Domnesc regi-eroi. Regatele se învecinează. Bărbaţii sunt înarmaţi şi ştiu pentru ce luptă: pentru moştenirea ereditară. Dar voi tot trândăviţi în destrăbălare şi nu ştiţi ce înseamnă să procreezi. Mama se împerechează cu fiul. Sora nu ştie că fratele i-a făcut figura. Tatăl îşi încalecă fiica fără să aibă habar de nimic. Toate cu inocenţă! Ştiu! Păi da, rămâneţi atârnaţi de ţâţe. Nu vă mai săturaţi. Copii de ţâţă în veci. Dar, afară, viitorul a şi înfipt jaloane. Natura nu mai este suportată femeieşte, ci constrânsă bărbăteşte.

Să se traseze canale. Să se desece mlaştini. Să se împartă pământul, să fie arat şi luat în posesie. Să fie procreat fiul. Să moştenească. Două mii de ani aţi tot supt, aţi pierdut timpul în stadiul de sugari. Vă sfătuiesc: părăsiţi sânul. Trebuie să vă dezvăţaţi. Fiule, dezvaţă-te odată!"

Ce spunea calcanul era simplu, prea simplu. Noi, în orice caz, am mai avut nevoie de un mileniu întreg ca să devenim virili aşa cum înţelegea peştele. Totuşi, după aceea am ajuns să fim bărbaţi cum scrie la carte: bărbaţi cu şepci de piele şi căşti, cu privirea ţintuitoare. Bărbaţi scrutând orizontul cu ochi pătrunzători. Bărbaţi care în elanul lor procreator au transformat în mod inteligent ştremeleagurile în lingamuri, arbori genealogici, torpile, rachete spaţiale. Bărbaţi cu sistem, adunaţi în confrerii masculine. Mari oratori, neîntrecuţi la despicat firul de păr în şapte. Descoperitori fără să ştie. Eroi, care nu vor în nici un caz să moară în patul lor. Bărbaţi care proclamă libertatea în gura mare. Bărbaţi perseverenţi, învingându-se pe ei înşişi, statornici, inflexibili, spunând mereu „cu toate acestea", inventându-şi

duşmanul, grandios exaltaţi, căutând onoarea de dragul onoarei, principiali, revenind la subiect, detaşaţi de sine cu ironie, bărbaţi tragici, sfârşiţi, dar arătând dincolo de căderea lor, spre ţelul final.

Chiar şi calcanul, care ne indicase această dezvoltare, a fost tot mai speriat şi în cele din urmă — era pe vremea lui Napoleon — s-a refugiat în graiul popular al basmului german.

Nu mai dădea decât sfaturi mărunte. Apoi mult timp a tăcut. Abia de curând, fiind din nou abordabil, m-a sfătuit să o ajut pe Ilsebill în bucătărie, la spălatul vaselor şi — pentru că e gravidă — să urmez cursuri de îngrijirea sugarului. „Sunt unele femei", a spus el, „care egalează bărbatul. Aşa este harnica ta Ilsebill. Ar trebui să recunoaştem, fiule, că aceasta a fost, de la bun început, binevoitoarea noastră intenţie, când ne-am înghesuit de bunăvoie în vârşa ta."

Închipuie-ţi, Ilsebill, de curând calcanul mi-a adus la cunoştinţă că se va prezenta în faţa femeilor pentru a face faţă rechizitoriului lor. În timp ce condamna falsificarea legendei sale de către fraţii Grimm, a spus: „Basmul ăsta nu mai trebuie pus pe tapet."

Diviziunea muncii

Noi — iată nişte roluri.
Eu şi tu ţinem, tu supa la cald —
eu sticla cu rachiu la rece.

Cândva, cu mult înainte de Carol cel Mare,
am devenit conştient de mine însumi,
în timp ce tu doar te-ai continuat.
Tu eşti — eu devin.
Ţie mereu îţi lipseşte — mie tot îmi mai trebuie.
Micul tău sector asigurat —
marea mea cauză riscată.
Ai tu grijă de liniştea din casă — eu vreau să dau o fugă
pe-afară.

Diviziunea muncii.
Ţine-mi scara când mă urc.
Degeaba te tot văicăreşti, mai bine pun şampania la rece.
Tu trebuie doar stai pe loc când intru pe la spate.

Mica, viteaza mea Ilsebill,
în care pot să am toată încrederea,
şi vreau să fiu mândru de ea,
când din câteva mişcări dibace pune din nou toate la locul lor,
pe care o ador ador,

în timp ce ea se reeducă lăuntric,
devine altfel, cu totul alta, străină şi conştientă de sine.

Îmi permiţi să-ţi mai dau un foc?

Cum calcanul a fost prins a doua oară

Am mai spus: mi-a intrat în vârşă într-o zi din paleolitic. Pe vremea aceea femeile ţineau cont de orice motiv de ceartă, înţelegerea noastră este cunoscută: eu îl lăsam să înoate liber, el, cu sfaturile lui calcaniene, mă ajuta să trec prin epoci: de bronz, de fier. Paleocreştină, arhigotică, reformatoare sau barocă, despotic iluministă, socialistă sau capitalistă; el, calcanul, anticipa întotdeauna fiecare cotitură a istoriei, fiecare schimbare a modei, revoluţiile şi recidivele lor, adevărul cel mai nou, progresul. Astfel a contribuit, cu premeditare, la promovarea cauzei masculine. Noi, în sfârşit, noi am preluat comanda.

Aşa a fost până ieri. Acum nu mai vorbeşte cu mine. Pot să-1 strig insistent şi repetat „Călcănaş!", nu-mi răspunde nici un „Ce se-ntâmplă, fiule?" Nişte femei aşezate la o masă lungă s-au apucat să-1 judece. A şi început să mărturisească. (Ştiu şi eu de ce calcanul s-a săturat de mult de mine şi de cauza masculină.)

Cu câteva luni înainte de criza petrolului, când l-am strigat din nou să iasă din mare (ca să mă sfătuiască în probleme de impozit pe venit), el a reziliat contractul: „Din voi, netrebnicilor,
nu se poate scoate nimic. Doar tertipuri şi şmecherii. Acum trebuie", a spus el în loc de rămas-bun, „să mă ocup puţin de Ilsebille." Fireşte, a muşcat momeala în Marea Baltică, atât de poluată. Ţinea la tradiţie. Dacă nu în rada Danzigului, atunci în a Lübeckului, în acea zeamă groasă care spală coasta de est a Holsteinului între farurile Cismar şi Scharbeutz, la o milă marină depărtare de marginea cătrănită a ştrandurilor, a consimţit să fie prins şi — aşa cum a recunoscut în faţa tribunalului — „să le facă o mică bucurie celor trei doamne care se plictiseau".

Sieglinde Huntscha, care, într-o vreme, răspundea numai la numele de „Siggi", Sussane Maxen, numită „Maxi" şi Franziska Ludkowiak, strigată „Franki", închiriaseră pentru câteva ore în satul de coastă Cismar o barcă cu pânze şi se plictiseau împreună, mai mult fără decât cu briză, sporovăind în jargonul lor. Trei fete versate (ca şi tine Ilsebill), în al treilea deceniu de viaţă — Maxi la început, Franki la sfârşit — şi care când vorbesc, după fiecare câteva fraze scuipă cu dispreţ, zic că aproape totu-i de rahat şi că toate-s căcăcioase sau răhăţite.

Din motive obscure, Siggi, Maxi şi Franki se credeau lesbiene şi aderaseră la un club feminist a cărui primă poruncă era renunţarea radicală la bărbaţii penetratori şi de aceea Siggi luase cu ea în barcă bastonul ei de promenadă — un obiect bărbătesc ordinar, incrustat cu amintiri metalice din călătorii. Bastonul ăsta ţinea loc de undiţă. De el agăţase o sfoară obişnuită. Cârligul

era o forfecuţă de unghii asexuată. Franki plia vaporaşe din hârtie de ziar. Şi ele pluteau nemişcate. Nu era vânt nici cât să umple o beretă de marinar. Nici chiar atunci când Siggi povestea bancuri pescăreşti. Trăncăneau fără abilitate tehnică. Se necăjeau cu vorbe provocatoare dintr-un jargon studenţesc de mult ieşit din uz. Găseau că toate — şi pescuitul lui Siggi — sunt de rahat. „Ce ne lipseşte practic", spunea Franki în timp ce confecţiona vaporaşe, „este un suport ideologic net al supraeului." În acel moment, calcanul a muşcat.

Crede-mă, Ilsebill! A făcut-o exact când a fost pronunţat cuvântul savant. (Mai târziu, în faţa tribunalului, a declarat că n-a fost deloc simplu să se sprijine de unul din braţele, ce-i drept ascuţite, dar mobile, ale foarfecii de unghii. Din cauza asta îşi găurise de două ori buza superioară.)

Maxi a reuşit să scoată strigătul cunoscut: „Uite-1! Trage, Siggi! Scoate-1! Hai, măi!"

Şi apoi, de milenii: marele Aha! Şi aşteptarea: oare de data asta va fi extraordinarul, rarisimul, nu, unicul, legendarul, străvechiul peşte, sau încă o dată doar o gheată găurită? Norocul la capătul firului. Trebuie doar să taci răbdător. Să-ţi molfăi cât mai mult limba în gură. Să nu gândeşti nimic, sau dimpotrivă. Să te blochezi până devii impersonal. Sau să pronunţi corect cuvântul „nadă". Sau să fii tu însuţi cârlig şi nadă. Viermişorul ce se răsuceşte.

Dar foarfeca era sclipitoare şi îi făcuse poftă calcanului. Acum zăcea lat pe fundul bărcii. Buza de sus a lui a sângerat abia când Siggi, cu prudenţă, dar şi cu un curaj ce se putea numi viril, i-a extras forfecuţa de unghii din carne. Un peşte uimitor de mare. Niciodată (în afară de data asta) nu mai fusese prins în Marea Baltică un exemplar atât de impozant. Îmi vine să cred că acela pescuit de mine în neolitic era mai puţin aspectuos. Crescuse mult de atunci. Pielea îi era mai încreţită şi cu mai mulţi bumbi tari, ca nişte pietre. Avea şi el să îmbătrânească cu timpul, să fie muritor?

În ciuda mărimii, cel pe care îl admirau cele trei fete uimite era totuşi un peşte obişnuit. Franki vorbea despre un calcan de lux şi propunea să fie înăbuşit în vin cu capere, la foc moale, în una din numeroasele cooperative de consum care fac din băile din staţiunea Scharbeutz de la Marea Nordului un centru comercial, a văzut mărar verde. Siggi voia să-1 ungă cu ulei pe ambele feţe, să-1 presare cu busuioc şi să-1 coacă în cuptor o jumătate de oră, la foc potrivit.

Cele trei fete locuiau într-o colibă a unor muncitori agricoli, închiriată drept casă de vacanţă. Maxi nu mânca peşte dacă reuşea să-1 recunoască. Peşte: puahhh! De aceea Franki a propus să-1 fileteze, să-1 taie în fâşii, să-1 tăvălească prin ou şi prăjit, înotând în ulei, să nu mai poată fi recunoscut.

Siggi a spus: „Păcat! Ar fi trebuit să-1 vadă Billy a noastră. Ea ne-ar fi înăbuşit calcanul cu unt şi tarhon şi te pomeneşti că l-ar fi flambat şi cu coniac." Iar Franki s-a luat după ea: „Ce zici Maxi? Dacă Billy a noastră ţi-ar fi gătit calcanul cu toate alea? Ei? Mai făceai puahhh?"

Dar Maxi nu voia nici aşa nici altfel, nici ca Billy. Maxi voia, după ce Siggi abia îi scosese foarfecă de unghii din buza umflată, să-1 arunce pe calcan înapoi, în apele tulburi ale Mării Baltice: prea se uită la noi chiorâş. Cu

siguranţă că aduce nenorocire. Sângerează atât de roşu, ca o fiinţă omenească. Nu l-au prins ca să se amuze. Numai aparent e peşte. Atunci calcanul a vorbit.

Nu prea tare, pe un ton de conversaţie, a spus: „Ce coincidenţă!" Putea spună şi: „Ce oră este?" Sau: „Cine conduce în Bundesliga?"

Siggi, Franki şi Maxi erau, cum se spune, stupefiate. Abia mai târziu, când calcanul începuse să se laude, Maxi a reuşit să scoată exclamaţii înăbuşite: „I-auzi-1 cum ne tromboneşte. De speriat. Măi-măi! Dac'ar fi apucat şi Willy a noastră..." Dar Franki şi Siggi amuţiseră. încercau să lămurească, fiecare în mintea ei, dar cu inteligenţele unite, cele întâmplate în după-masa de duminică, să respingă aşa-zisul hazard, să dubleze evenimentul iraţional cu raţiune şi, dincolo de inofensiva logică a basmului — calcanul se prezentase aşa: „Cu siguranţă că stimatele doamne cunosc basmul *Despre pescar şi fomeia lui Ilsebill* — să descopere intenţia: cine vorbeşte aici şi în ce scop? Ce trebuie (înainte de a verbaliza) mai întâi raţionalizat: capacitatea de a vorbi sau enunţul? Ar vrea aici scolastica medievală, cu
întârziere şi retroactiv, să aducă dovada că răul poate lua formă de peşte? Are de-a face cu capitalismul personificat? Sau, şi mai contradictoriu: prin această înfăţişare nu se pronunţă oare actualmente spiritul universal al lui Hegel?"

„Cine eşti tu?" a strigat în mijlocul unei alambicate fraze calcaniene Franziska Ludowiak, care, sub numele de Franki, apucase bastonul de promenadă ghintuit, undiţa acum liberă
a lui Siggi, şi părea gata să debarce musafirul nepoftit. Acesta ieşise din straturile intermediare ale subconştientului. Face pe schizofrenicul şi aminteşte de filmele în care demenţa, uşor înfrumuseţată, priveşte din oglinzi crăpate. (Franki detesta mistificările, deşi o punea pe Maxi să-i dea în cărţi.)

Dar întrebarea „Cine eşti tu?" a fost adesea pusă în astfel de ocazii uimitoare. De cele mai multe ori însă rămânea fără răspuns sau dădea informaţii vagi, pe şoptite. Calcanul, totuşi,
nu se juca de-a v-aţi ascunselea. În primul rând, a rugat să fie stropit din când în când cu apă — ceea ce Siggi executa cu o cutie de conserve goală — apoi buza lui superioară încă sângerândă trebuia tamponată cu o batistă Tempo — Siggi avea grijă -— şi în cele din urmă s-a declarat fără probleme.

După o scurtă descriere a situaţiei neolitice şi prezentarea obiectivă a matriarhatului apatrid, a adus vorba despre mine, pescarul ignorant, şi a explicat ce motive l-au determinat să se înghesuie în vârşa mea pentru ţipari şi să mi se recomande drept consilier angajat. M-a numit „neghiob paleolitic de nivel mediu". Ţinut în starea de minor nu fusesem capabil să recunosc
sistemul de tutelă totală al dominaţiei feminine şi cu atât mai puţin să-1 zdrobesc. Exclusiv talentul meu plastic, necesitatea constrângătoare de a scrijeli semne, ornamente, chipuri în
nisip i-a dat speranţă că aş putea, urmându-i sfaturile, să creez premisele pentru treptata, el spunea „evoluţionara", înlocuire a ginecocraţiei. A şi reuşit, dar în regiunea Vistulei cu o întârziere de două mii de ani. Chiar şi după aceea i-am mai făcut probleme, în orice epocă aş fi existat, fie la apogeul

goticului sau în Secolul Luminilor, eram un ratat. Nu mai poate obţine nimic în favoarea cauzei masculine, oricât de pasionat şi unilateral ar susţine-o. Dar aşa e el: trebuie să experimenteze neîncetat. Nu trebuie să considerăm creaţia încheiată. Este de acord cu vechiul eretic Bloch (şi 1-a citat pe filosof: „Eu sunt, dar nu mă am pe mine. De aceea începem prin a deveni.") Aşadar, el ar dori — le roagă pe doamne să-1 numească simplu „Calcanul" — să iniţieze o nouă fază a evoluţiei umane. Cauza masculină nu mai oferă nimic.

În curând, o criză va semnaliza în toată lumea sfârşitul androcraţiei. Domnii sunt faliţi. Abuzul de putere le-a epuizat potenţa. în lipsă de impulsuri noi, încearcă acum să salveze
capitalismul prin socialism. Este ridicol. El, calcanul, vrea de acum înainte să servească numai sexul feminin. Nu vrea să spună că ar rămâne pe uscat. Trebuie să se înţeleagă că are nevoie de elementul lui natural şi întrucât se bucură de ospitalitatea celor trei doamne, pentru care raporturile caricaturale bărbat-femeie nu înseamnă decât o prostească monotonie, speră să fie înţeleasă necesitatea lui elementară.

„Într-uncuvânt", a spus calcanulînîncheiere, „dumneavoastră, doamnele mele, mă eliberaţi din nou; iar eu vă voi consilia atât în orice situaţie de viaţă, cât şi pe planul principiilor. Este vorba să datăm astăzi schimbarea epocii. Principiul meu constă în schimbarea puterii. Femeile sunt chemate s-o preia. Numai aşa putem să dăm lumii, sărmanei noastre lumi, lipsite de speranţă, jucăria unei virilităţi acum neputincioase, un nou sens, putem spune liniştiţi: un sens feminin. Nimic nu este încă pierdut."

Fireşte că Siggi, Franki, Maxi n-au strigat pur şi simplu: „Ura! Facem. Treaba e perfectă. La mare fix." Căci dacă cele trei ar fi acceptat fără multă vorbă propunerea calcanului, l-ar fi redat Mării Baltice şi s-ar fi asigurat de sfaturile lui ca de o promisiune solemnă, traseul complicat al dăinuirii mele multimilenare ar fi rămas ascuns. Însă deoarece calcanul n-a fost eliberat ci stropit mereu cu apă, îngrijit cu batiste absorbante Tempo şi în cele din urmă adus pe uscat, totul a ieşit la iveală, gura de vărsare a Vistulei a devenit locul paradigmatic, eu am devenit un exemplu, trebuie să mă confesez lui Ilsebill, notez, totul este scris aici.

Jurista Sieglinde Huntscha, doctor în Drept, a explicat în mod obiectiv punctul ei de vedere: oferta calcanului este interesantă dar nu se poate spune da sau nu fără consultarea Comitetului
de conducere ales al organizaţiei feministe-mamă. În definitiv, calcanul proclamase spontan că vremea deciziilor masculine, adică solitare, a expirat. El trebuie să înţeleagă că mărturisirile lui parţiale ridică întrebări care nu pot fi dezbătute aici, pe bordul unei iole închiriate. Este de dorit consemnarea imediată într-un proces-verbal a celor exprimate până acum. El, calcanul, trebuie să se considere în detenţie preventivă. Ea, Sieglinde Huntscha, îi
garanta un tratament ireproşabil. Franki a spus: „Păi, la noi nu e rău. Ce zici?"

Calcanul a răspuns, la început cu răceală, apoi cu o nuanţă ameninţătoare: „Doamnelor! M-am predat în mâinile voastre de bunăvoie. Îmi menţin oferta onestă de a nu mai încuraja de

acum înainte cauza masculină ci mişcarea feministă, de a veni în ajutor mulţimii Ilsebillelor animate de o hotărâre mânioasă dar încă dezorientate şi mămoase. Ofer în continuare această
favoare a mea. Dar, dacă doamnele intenţionează să-mi târască în public, cu titlul de caz exemplar, existenţa pleuronectică ce trimite la obscuritatea ancestrală, atunci voi şti să mă apăr, cu tărie masculină, ca să zic aşa. Voi riposta necruţător. Nu e un fleac să mă ai adversar. Sociologic, sunt inabordabil. Nici un tertip juridic — dacă vreţi să mă judecaţi — nu mă poate aresta. Nici o lege omenească nu mi se poate aplica. Aveţi toate motivele să vă temeţi de mine."

Maxi se cam speriase: „Ăsta chiar crede ce spune." Dar Siggi şi Franki au rămas ferme, conform regulamentului: ameninţările nu trebuie să intimideze. E tonul cunoscut. Dumnezeu-Tatăl şi chestii d-astea. Obişnuita aroganţă masculină.

Şi iată că se porni o briză proaspătă. Iola alunecă uşurel spre Cismar, un sat din Holsteinul de Est cu mănăstiri ce merită să fie vizitate. În coliba ei de muncitor agricol, acoperită cu paie,
Franki 1-a pus pe calcan într-o cadă de baie din tablă zincată. Mai târziu, a adus apă de mare în canistre. Maxi a cumpărat din Eutin o carte plină de instrucţiuni pentru întreţinerea peştilor de mare în acvarii. Între timp Siggi, după ce înscrisese totul în procesulverbal, a telefonat de la oficiul poştal sătesc la Berlin, Stockholm, Tokio, Amsterdam şi New York. A costat cam mult, chiar dacă pentru convorbirea principală a cerut să fie chemată cu taxă inversă de către conducerea organizaţiei. Feministele din lumea întreagă, fireşte, au fost entuziasmate când au auzit de calcanul vorbitor şi de mărturisirile lui fenomenale, deoarece basmul misogin *Despre pescar şi fomeia lui* are variante pretutindeni, chiar şi în Africa şi India.

„Pariem?" a spus Siggi. „Se va convoca un tribunal şi — lăsaţi pe mine — chiar la noi, la Berlin. Este un caz clasic."

Maxi a citit din cartea ei de specialitate: „E un calcan pietros obişnuit. Poate fi întâlnit în. Atlantic, Marea Mediterană, Marea Nordului şi numai rar în Marea Baltică. Se hrăneşte cu alge, insecte şi altele asemenea."

Buza lui superioară nu mai sângera. Zăcea plat pe fundul căzii. Lângă cadă, Siggi pregătise un magnetofon. Dar calcanul îşi savura tăcerea.

Şi tu, Ilsebill? Ai fi votat şi tu pentru tribunal, pentru răfuiala în public?

Ilsebill a spus: „Sigur că nu, dragul meu. Ca să-ţi fac plăcere: eu i-aş fi dat drumul înapoi în apă şi ca primă dorinţă aş fi cerut ceva drăguţ, ca în basm. De exemplu, o maşină de spălat vase complet automatizată şi multe altele, tot mai multe."

Vis profetic

Prudenţă! zic eu, prudenţă.
Picul de raţiune se poate schimba odată cu vremea.

Poţi avea sentimentul, care este oarecum:
oarecum comic, oarecum neliniştitor.
Cuvinte, care îşi făceau treaba cuminţi,
îşi poartă căptuşeala întoarsă în afară.
Timpul îşi schimbă locul.
Profet ambulant.
Semne pe cer — runice, chirilice —
le-o fi văzut cineva pe undeva.
Pixuri cu pâslă — individual sau în grup — anunţă
pe pereţii mâzgăliţi ai staţiilor de metrou: Credeţi-mă, credeţi!

Cineva — poate să fie şi un colectiv — are o voinţă
la care nimeni nu s-a gândit.
Şi cei ce se tem de el îl cresc hrănindu-1 cu frică.
Şi cei ce încă îşi mai păzesc raţiunea lor de doi bani
fac lampa mai mică.
Răbufniri de familiaritate.
încercări de a palpa dinamica grupurilor.
Strângem rândurile: încă ne mai închipuim.

Ceva, o forţă care, în lipsa unui cuvânt,
nu are încă nume, deplasează, împinge.
Părerea generală consideră această alunecare
(admiţând că alunecăm) de mai multe ori plăcută
pentru că am visat-o: Urcăm! Am reînceput să urcăm.

Numai un copil — pot să fie şi copii în colectiv —
strigă: nu vreau să mă dau jos de aici. Nu vreau să cobor.
Dar trebuie.
Şi toţi îi spun: fii rezonabil.

Cum l-au acuzat pe calcan Ilsebillele

Era în august când l-au pescuit în golful Lübeck. A fost transportat cu British Airways la Berlin. În primele zile din septembrie, au închiriat în Steglitz un cinema nefolosit, care se numise „Stella" şi mai târziu a fost numit de presă sarcastic: „Ţucalul". Le-au trebuit cinci săptămâni de certuri ca, din şapte, (după sciziune) din nouă grupuri de femei, să aleagă în cele din urmă preşedinta tribunalului şi opt asesoare: cu excepţia gospodinei Elisabeth Güllen, toate active profesional, din care cauză tribunalul ţinea şedinţe numai după-amiază şi ocazional în weekend.

S-au înţeles repede în ceea ce priveşte procuroarea. Şi pentru că acuzatul a renunţat la un apărător ales, au numit o apărătoare din oficiu, totdeauna elegant îmbrăcată. în cursul luptelor

între fracţiuni, Siggi, Franki şi Maxi s-au certat; numai pescărița Sieglinde Huntscha a participat la proces.

Pe scaunele sale rabatabile, de culoarea vinului roşu, fostul cinematograf putea primi 311 vizitatori. Balcon nu exista. Deoarece trebuia instalată multă aparatură tehnică, n-au mai
avut bani pentru renovarea sălii tapetate cu hârtie de culoarea verde-algă: astfel sala a rămas cochetă şi păstra un rest de iz de cinema.

Ce-i drept, la început organizarea lăsa de dorit, dar crede-mă, Ilsebill n-o să te plictisesc cu lucruri fără importanţă — nici la noi, bărbaţii, nu merge întotdeauna şnur. Voi trece imediat la
cauză: pe la mijlocul lui octombrie, puţin timp după ce procreasem copilul după berbec cu fasole şi pere, a fost citit rechizitoriul; dar nu te aştepta din partea mea la nici o dare de seamă exactă a procesului: în primul rând pentru că nu sunt jurist, iar în al doilea (chiar dacă cu ezitări) pentru că sunt parte; pentru că, până la urmă, a fost dezbătut şi cazul meu, fără să apar ca titlu principal în ziare.

A fost odată un calcan. Semăna cu cel din poveste. Într-o zi, când femeile care îl prinseseră l-au adus în faţa unui tribunal, n-a vrut să spună nici un cuvinţel, ci a zăcut doar plat, mut,
plin de riduri şi ancestral, în cada lui de zinc. Dar pentru că după câtva timp tăcerea vuitoare îl cam plictisea, a început să se joace măcar cu aripioarele laterale. Şi când acuzatoarea, doamna
Sieglinde Huntscha, l-a întrebat direct dacă a pus în circulaţie conştient povestea populară nord-germană *Despre pescar şi fomeia lui* minimalizând astfel activitatea sa continuă şi dovedită de consilier care durează din paleolitic, transformând-o în contrariul ei, deci falsificând-o tendenţios şi cu rea-voinţă în detrimentul soţiei pescarului, Ilsebill, gura lui strâmbă nu s-a putut opune.

Calcanul a spus că n-a redat decât în cuvinte simple ceea ce se putea povesti despre un proces complicat, desfăşurat timp de milenii şi care, în ciuda devierilor întâmplătoare, a fost spre binele omenirii şi astfel a ajuns în folclor. Este vorba de textul acesta, dar şi de versiunea originală a poveştii, atribuită unei băbuţe de pictorul romantic Otto Runge. El, calcanul, n-are nici o vină dacă consemnarea istoric exactă a pictorului a fost arsă din exces de frică de fraţii Jacob şi Wilhelm Grimm, în prezenţa poeţilor Armin şi Brentano. Astfel numai legenda lui a găsit locîn populara lor culegere *Basme pentru casă şi pentru copii.* Oricum, basmul popular poate fi citat până în zilele noastre. Calcanul a dat imediat un exemplu: *A mia fomeie Ilsebill miereu, nu vrea aşa cum negreşit vroi ieu.*

Dar când calcanul a divagat în psihologie şi a început să recite papagaliceşte variantele de text alsaciene şi sileziene — extrem de interesantă o variantă letonă — a fost întrerupt
de procuroare: „Acuzat calcan, de ce aţi imprimat basmului pus în gura poporului o tendinţă atât de ginecofobă? De ce aţi admis ca discreditarea doamnei Ilsebill să servească permanent

triumfului propagandiştilor patriarhatului? Este suficient să cităm refrenul ofensator. De atunci cunoaştem până la saturaţie clişeul femeii veşnic nemulţumite, care are mereu dorinţe noi. Hiena consumului. Strigătul ei după mantoul de blană. Singura ei dorinţă arzătoare: maşina de spălat vase pretins silenţioasă. Femeia carieristă, mereu în goană după avansare. Vampa care ucide bărbaţi. Otrăvitoarea. În cărţi, filme, la teatru ne-au fost prezentate tipe de lux, bine dresate, care ţin ascunse în seiful lor diamante cu multe carate în timp ce bărbaţii lor muncesc din greu, uzaţi înainte de vreme: epuizaţi, sleiţi. Toate roluri care ne-au fost dictate, nouă Ilsebillelor, vreau să ştiu de cine?"

„Înaltă Curte feminină!" a strigat calcanul. „Atunci când, în timpul ultimei faze a neoliticului, un pescar, asemănător cu pescarul din basm, m-a prins într-o vârşă de ţipari dar m-a pus din nou în libertate, impresionat de mărinimia tânărului m-am simţit obligat să-l sfătuiesc. Doamne, cât de prost era flăcăiaşul! Cât de înspăimântătoare apărea ignoranţa bărbaţilor din epoca de piatră. Ei acţionau, dacă acţionau, numai dintr-un sentiment nelămurit. Plângăreţi, molâi, răsfăţaţi, nu căutau decât protecţie. Femeilor le era uşor să-i prostească pe bârbăţeii epocii de piatră. De pildă, doamnele ştiau, cel târziu de la începutul creşterii turmelor, că gestaţia şi fătarea viţeilor de elan, a purceilor de mistreţ, deci şi a copiilor, nu este treaba exclusivă a femelelor de elan, a scroafelor şi femeilor, ci necesită procreaţia prin însămânţare de către mascul taur, mistreţ şi aşa mai departe. Dar doamnele, viclene, şi-au ţinut cunoştinţele pentru ele, nu au scăpat nici un cuvinţel, au ignorat dreptul la paternitate şi, sub masca pretinsei griji, nu voiau să-i ilumineze pe bărbaţi. Ei au rămas aşa timp de milenii, sub aparentă protecţie, ca nişte minori, în limbajul actual se spune: doamnele au guvernat datorită avansului informaţional."

Pentru că în timpul dezbaterii principale a fost admis şi publicul, calcanul a aşteptat să se sfârşească chicotelile câtorva doamne speriate de ele însele şi după aceea a continuat: „Printre
femeile dominante se remarca o anumită Ava care avea trei sâni şi a fost idolatrizată. Această Ava tabuiza impulsurile care mai târziu, încurajate poate de sfaturile mele, au declanşat tot ceea ce numim, superficial, cultură. Chiar dumneavoastră, onorata şi severa mea acuzatoare, ar trebui să înţelegeţi că starea de totală dependenţă trebuia abolită prin emancipare. Trebuia ajutat măcar mărinimosul meu pescar."

„Prin dominaţie masculină sau dominaţie feminină?"

Calcanul a calificat această întrebare drept sugestivă. Procuroarea nu s-a lăsat: „Ar trebui cumva ca avansul informaţional masculin să rămână norma stabilită de calcan?"

El a răspuns iritat: „Pierderea puterii femeilor, condiţionată istoric, este în general supraevaluată. Oricum, de la începutul Evului Mediu şi-au menţinut puterea efectivă în bucătărie şi gospodărie, în domeniul patului şi al visului, în morala creştină duminicală. Principalii bani de cheltuială şi rolul matern în creşterea copiilor au fost rezervate sexului femeiesc. Mai mult chiar: presimţirea, micul capriciu tiranic, dulcea intimitate, acel «da» când toată lumea spune «nu», minciuna evlavioasă, jocul de-a moda, clipirea pleoapelor

care spune tot şi nimic, dorinţele ce apar brusc şi în orice anotimp, toate extravaganţele atractive dar şi costisitoare. Ah, cât de des a fost plătit cu arest pe viaţă un singur surâs, care n-a mai revenit. Pe scurt: a mai rămas destulă ginecocraţie..."

Aici calcanului i s-a luat cuvântul. Făcând aluzie la înfăţişarea lui, preşedinta, doamna Dr. Schonherr, a afirmat că tribunalul feminist nu trebuie să-i mai asculte platitudinile. În definitiv, există, negru pe alb, povestea aşa cum a fost făcută de bărbaţi şi interpretată de ei sub deviza „Bărbaţii fac istoria". Chiar şi o privire fugitivă aruncată politicii cotidiene arată că toate poziţiile de forţă sunt ocupate de bărbaţi. O ştie toată lumea.

Când calcanul, vizibil agitat, a intervenit strigând: „Şi Cleopatra? Lucreţia Borgia? Papesa Ioana? Fecioara din Orleans? Marie Curie? Rosa Luxemburg? Golda Meir? Sau, în zilele noastre, doamna preşedintă a Bundestagului?" — acuzatoarea, doamna Huntscha, i-a retezat scurt lista: „Toate sunt numai excepţii care nu fac decât să confirme pretenţia la dominaţie a bărbaţilor. Obişnuitele femei concesive. Vă întreb, acuzat calcan: i-aţi sfătuit pe bărbaţi să exploateze istoria şi deci politica ca pe o chestiune pur masculină?"

„Toate astea s-au produs prin diviziunea muncii, vreau să spun meschinăriile politice, aşa-numitele afaceri murdare, dar şi domeniul militar, plin de riscuri, a fost încredinţat bărbaţilor, în timp ce femeile..."

„La fapte! Acuzat, vi s-a pus o întrebare."

„Recunosc: după sfatul meu, bărbatul oprimat s-a eliberat din faza multimilenară a ginecocraţiei lipsite de istorie, opunându-se constrângerilor naturii, concepând principii de organizare, înlocuind haoticul matriarhat incestuos cu disciplina responsabilă a patriarhatului, impunând raţiunea apolinică; sfătuit de mine, a început să gândească utopic şi practic, să facă istorie. Adesea accentuat dominatoare, trebuie să mărturisesc. Fixând nivelul proprietăţii cu tot mai multă meschinărie. Prea timid în abordarea noului. Şi mereu împotriva sfatului meu moderator. Pentru că, în principiu, am pledat pentru egalitatea în drepturi a sexelor. Dintotdeauna. Chiar şi astăzi. Dar atunci când am fost prins, în faza târzie a neoliticului, nu-mi rămânea altă alegere. Căci dacă m-ar fi prins o femeie şi nu un pescar bărbat, nu mi-ar fi dat drumul ci aş fi fost perpelit pe foc conform regulilor artei culinare neolitice. Nu-i aşa? Cu măcriş şi păsat? Păi, vedeţi. E amuzant să ne închipuim urmările. În fond, nu aş fi fost împotriva arhitutelei. Aş fi făcut faţă. Păcat că m-a prins un bărbat. Totuşi, admiţând că dumneavoastră, stimata mea acuzatoare, nu aţi fi avut norocul să mă prindeţi abia de curând în golful Lübeck, ci atunci, în apa adâncă de la gura Vistulei, nu m-aţi fi eliberat în baza unui contract de consilier pe termen lung? Câte posibilităţi! Cine ştie, cine ştie! Cu siguranţă că atunci povestea s-ar fi desfăşurat altfel. Poate că nu există nici un fel de date. Lumea noastră ar fi, hai să spunem: mai paradisiacă. N-ar fi trebuit să suport într-o cadă de zinc duhoarea cu conţinut de nicotină a sălii în care are loc un spectacol numit tribunal. Toate

Ilsebillele mi-ar fi recunoscătoare. Însă, din păcate, m-a prins un tânăr prostănac, chiar dacă nu tocmai lipsit de talent, care nu voia deloc să înţeleagă peste ce noroc a dat."

După aceea şedinţa a fost suspendată pentru că apărătoarea din oficiu, doamna von Carnow, a cerut să se verifice în ce condiţii o femeie neolitică ar fi eliberat peştele plat prins şi l-ar
fi angajat eventual, cu contract, în funcţia de consilier. Apără toarea a mai cerut un proiect, fie şi sumar, al evoluţiei omului până în prezent, presupunând că atunci ar fi rămas la matriarhat.
Doamna von Canow a spus: „în cazul când tribunalul feminist ar fi dispus să garanteze un proces corect, trebuie să fiu şi eu în măsură să dezvolt alternative cu forţă probatorie."

Cinstit vorbind, Ilsebill, n-a ieşit mare lucru. Ce-i drept, cele nouă grupuri feministe berlineze s-au apucat să scrie. Într-adevăr, pe hârtie au apărut utopii retroactive. Într-adevăr, din punct de vedere feminin au fost descrise de nouă ori condiţii paradisiace. Dar când s-a trecut la confruntarea eseurilor care ar fi trebuit prelucrate într-o sinteză comună, între grupuri a izbucnit un adevărat război. Mare jale! „Liga socialistă a femeilor" refuza să ia în serios aşa-zisul „regulament castrator" al „Acţiunii lesbiene", în timp ce fetele clasificate ca „haotic-liberale" ale grupului „Pâine şi trandafiri" au descalificat lucrarea aşa-numitelor „Grupuri flecare" drept „romantism social". Colectivului de femei „Ilsebill" i s-a reproşat că preconizează un „stat de albine căcăcios, cu regină, lucrătoare şi trântori". „Grupul de iniţiativă feministă 7 august" — ziua în care calcanul fusese prins a doua oară — s-a făcut de râs cu o viziune după care, prin intervenţii genetice, s-ar putea crea bărbaţi capabili să aibă menstruaţie, să conceapă, să ducă sarcina, să nască şi să alăpteze. Şi atunci când gruparea, presupus maoistă, „Ţucalul roşu", scindată din „Liga socialistă a femeilor", a dezvoltat utopia ei de întoarcere totală la starea neolitică, membrele ei au fost suspectate că ar fi agente
CIA, şi chiar mai rău.

Asta dădea apă la moara presei. Comentarii sarcastice în toate rubricile de scandal. Doamna Dr. Schonherr, preşedinta, depunea mari eforturi ca să-şi ţină taraba deschisă şi să continue
procesul. În cele din urmă, varianta ei de compromis a fost aprobată de toate grupurile şi colectivele în divergenţă. Ursula Schonherr a dat citire formulării scurte: „După opinia tribunalului feminist, la întrebarea domnului calcan privind felul în care s-ar fi dezvoltat societatea omenească dacă matriarhatul n-ar fi fost înlocuit de patriarhat, fireşte, nu se poate răspunde decât ipotetic: cu siguranţă că astăzi lucrurile s-ar desfăşura mai paşnic, mai sensibil, fără pretenţii individualiste şi totuşi creativ, în general mai tandru, totuşi mai echitabil, în ciuda abundenţei şi, în lipsa ambiţiei masculine, nu atât de sălbatic, ci mai senin: statul nu ar mai exista."

Oricum, jocul a continuat. Calcanul a rămas în detenţie. Dar în procesul-verbal apărea tot mai frecvent numai cuvântul „Indispoziţie". Ca să i se menajeze vocea, la cererea apărării,

s-a interzis fumatul, o măsură privind toate persoanele aflate în fosta sală de cinema.

După aceea, vreo trei-patru zile, procesul a decurs în linişte. Foarte cooperant, calcanul a dat informaţii asupra etapei mele neolitice: mici anecdote amuzante. Publicul era curios să afle cu ce trucuri tutelare ne-a conservat Ava timp de milenii pe noi, bărbaţii. Când calcanul a înşirat feluri de mâncare paleolitice — brânză de vaci cu lipie din făină de ghindă şi păsat de păiuş, gâscă sălbatică coaptă în coajă de lut — publicul a luat notiţe plin de elan. Reţetele Avei au fost reproduse şi în cotidiene, pe pagina pentru gospodine: mânătărci â la Ava, coapte în pat de cenuşă fierbinte.

Abia când calcanul nu mai termina să vorbească despre cei trei sâni ai Avei, despre mitul celui de al treilea sân, s-a produs nelinişte şi, în pauza dezbaterilor, s-a discutat întrebarea: „Se poate ajunge la ginecocraţie numai cu condiţia existenţei unui al treilea sân? Ar fi posibil ca nouă, femeilor, să ne lipsească ceva?"

Pe pereţii toaletelor fostului cinematograf au apărut primele graffiti ale principiului de dominaţie cu trei sâni. (Mai târziu, sânul triplu a împodobit panourile goale de afişaj din staţiile de metrou, calcanele caselor, gardurile şantierelor de construcţii, exprimând în trăsături energice de penel dorinţa ancestrală a bărbatului.) Când calcanul a susţinut că nu sfaturile sale bine intenţionate ci dispariţia bruscă, pentru el inexplicabilă, a celui de al treilea sân ar fi dus la sfârşitul supertutelei matriarhale, tribunalul feminist a trebuit să-şi suspende din nou şedinţa.

Doamna Huntscha a spus: perioada neolitică s-a sfârşit, culpabilitatea calcanului, din punctul de vedere al acuzării, a fost dovedită, înainte de pronunţarea hotărârii mai trebuie doar să se verifice materialul acumulat în timpul dezbaterilor, în special principalele trei afirmaţii ale calcanului. Prima: în neolitic au existat femei cu trei sâni. A doua: numai cu ajutorul celui de al treilea sân s-a reuşit respingerea revendicărilor patriarhale. A treia: reintegrarea dreptului feminin s-ar putea întemeia pe trei sâni. Tribunalul mai trebuie de asemenea să verifice dacă, după dispariţia pretinsului al treilea sân, cultul Avei, practicat în continuare în timpul epocii de bronz şi epocii de fier, a putut să apere drepturile reziduale ale matriarhatului. În sfârşit, teza calcanului conform căreia cultul Avei ar fi rămas în vigoare până în primele secole creştine, mascat sub forma cultului marial, nu trebuie trecută pur şi simplu cu vederea. Mişcarea feministă trebuie să verifice, sau să ceară verificarea printr-o comisie specială, dacă al treilea sân poate fi recunoscut ca indiciu al ginecocraţiei anterioare. În caz afirmativ, mişcarea feministă trebuie să-şi recunoască trecutul şi să reînnoiască cultul neolitic al celor trei sâni. Se vor cere expertize. Artistele cu conştiinţa sexului trebuie încurajate încă de pe acum să dea expresie artistică modernă cultului Avei. Oricum, există totuşi pericolul de a cădea în cursa unei legende trucate.

Procuroarea a lansat un avertisment vibrant: „Reproducând identic mitul celor trei sâni s-ar putea să venim tocmai în întâmpinarea proiecţiei unei dorinţe masculine, traumatismului masculin al ţâţei. Pentru că bărbaţii — trebuie să se ştie — n-au fost niciodată mulţumiţi numai cu doi sâni."

Ca să o scurtez: după multe ezitări — au avut loc obişnuitele lupte între fracţiuni — tribunalul feminist a decis, în unanimitate minus un vot, să respingă al treilea sân ca posibilitate practică sau teoretică. Doamna Dr. Schonherr (care, de altfel, se aseamănă pe plan ideal cu Ava mea) a dat ineficientul vot împotrivă. Pereţii mâzgăliţi ai toaletei au fost zugrăviţi din nou. Degeaba, fireşte. Pixurile şi cariocile nu încetau să-şi încerce resursele grafice. În comerţ au apărut postere picante. Se vorbea că şi copiii de şcoală, la îndemnul perfid al învăţătorilor, ar fi redat pe panouri vaste bogăţia Avei mânjită multicolor. Iar un brutar din Tempelhof a avut mare succes comercial când a copt-o pe Ava cu trei sâni din aluat dospit.

Fireşte că după atâta scandal public sentinţa citită de preşedinta tribunalului nu putea să fie decât aspră: „Pârâtul calcan a fost găsit vinovat. Sfaturile lui unilaterale au favorizat numai cauza masculină. A urmărit instaurarea patriarhatului fără să ţină seama de nimic. Chiar dacă acesta a rămas mult timp fără succes, îl învinovăţeşte intenţia misogină. La întemeierea sentinţei nu se ia în consideraţie pretinsa multiplicitate a sânilor femeilor neolitice."

Asta ar fi fost şi sentinţa ta, Ilsebill? Of, Ilsebill! A fost cu totul altfel. Oricât de importanţi sunt, sau au fost doi sau trei sâni, oricât de îngândurat aş fi scrijelit-o pe Ava cu trei sâni, sau aş fi frământat-o din argilă, sau aş fi cioplit-o din lemn, sau aş fi răzuit-o dintr-un bulgăre de chihlimbar, cu adevărat determinantă era numai întrebarea: pe vremea când îngheţam şi mâncam totul crud, cine a adus focul din cer?

Şi tu, calcanule? De ce în faţa tribunalului ai trecut sub tăcere că nici un bărbat, nu, ci Ava noastră a furat focul bătrânului lup ceresc? Tu nu vrei să-ţi aminteşti cât de des eu, de îndată ce ne-am continuat firul conversaţiei pe nisipul aluvionar, am pufnit în râs la basmul tău cu Prometeu. Cum spuneai? „Focul este o faptă şi în acelaşi timp o idee masculină." Coţcăria ta trebuia să ne întărească conştiinţa de sine masculină. Nu, calcanule, tu ştii. Nu un bărbat, ci Ava s-a dus la lupul ceresc, paznicul focului, şi s-a culcat cu el. N-ai vrut să crezi asta. Acum te acuză feministele. Toate Ilsebillele te arată cu degetul. Spune-le — că doar n-au de unde să ştie — unde ascunsese Ava cele trei bucăţele de jăratic. Asta n-a rămas fără consecinţe. Spune-le tot, calcanule. Ilsebillele trebuie să ştie. Chiar şi detaliul cel mai intim.

Carne

Crudă fezandată congelată fiartă.
Se pare că lupul (în alte părţi vulturul)
la început ar fi administrat focul.
în toate miturile vicleană era bucătăreasa:
în buzunarul umed a ascuns
Cele trei bucăţele de jăratic

În timp ce lupii dormeau (şi vulturii
erau pierduţi în nori).
Ea a furat focul din cer.

Nu mai înfige dinţii lungi în fibre.
Custul de mortăciune rămas nu-1 mai anticipa.
Încet striga lemnul mort, voia să ardă.
Abia adunat (căci focul adună)
a aprins planuri, a trosnit ideea,
au sărit scânteia şi numele pentru crud şi gătit.

Când ficatul se sfrijea pe jar,
capetele de vier se coceau în lut,
când peştii înşiraţi pe creanga verde
sau maţele umplute se îngropau în cenuşă,
când slănina sfârâia pe pietre încinse
şi sângele bătut se făcea turtă,
focul a învins crudul,
vorbeam bărbăteşte despre gust,
ne trăda fumul,
visam despre metal,
a început (ca presimţire) istoria.

Unde a fost ascuns focul furat pentru un scurt răstimp

În miturile noastre ancestrale focul nu exista: ce-i drept, cădeau fulgere, mlaştinile luau foc de la sine, dar nu reuşeam niciodată să menţinem flacăra, ea murea curând. Mâncam deci viezurele, femela de elan, găinuşa de zăpadă numai crude sau uscate pe pietre. Şi ne ghemuiam de frig în beznă.

Atunci, lemnul putred ne-a vorbit: „Cineva, a cărui carne e şi buzunar, trebuie să urce la lupul ceresc. El păzeşte focul originar din care vine tot focul, chiar şi fulgerul."

Trebuia să se ducă o femeie, deoarece carnea bărbătească nu are nici un buzunar. Deci o femeie a urcat pe curcubeu şi a găsit lupul ceresc şezând culcat lângă focul originar. Tocmai mâncase friptură crocantă. Din care i-a dat un rest femeii. Ea încă mai mesteca atunci când el a spus trist: „Ştiu, tu vrei să iei focul. Ai un buzunar?"

Când femeia i-a arătat buzunarul, el a spus: „Sunt bătrân şi nu mai văd. Culcă-te lângă mine ca să te pot cerceta."

Atunci femeia s-a culcat lângă lup. Şi el i-a cercetat buzunarul cu mădularul lui de lup până a obosit şi a adormit pe carnea ei. După ce a aşteptat un pic, şi încă un pic, 1-a făcut pe cercetător să alunece afară din buzunarul ei, şi fiindcă era culcat deasupra ei, 1-a răsturnat într-o parte, a sărit în picioare, s-a scuturat puţin, apoi a luat trei bucăţele de tăciune incandescent din focul originar şi le-a ascuns în buzunarul ei unde au mistuit imediat
sămânţa lupului, de sfârâia.

Atunci lupul s-a trezit, probabil că auzise sau simţise că jarul îi mistuia sămânţa în buzunarul femeii, şi a spus: „Sunt prea epuizat ca să-ţi iau înapoi ce mi-ai furat. Dar ascultă-mă bine: focul originar o să-ţi lase un semn acolo unde se deschide buzunarul tău. O să-ţi rămână o cicatrice. Cicatricea asta o să te mănânce mereu. Şi pentru că te mănâncă, vei dori să vină cineva şi să te scape de mâncărime. Şi dacă nu te mănâncă, vei dori să vină cineva şi să te gâdile."

Atunci femeia a râs, deoarece tăciunii roşii nu o ardeau până la durere, căci buzunarul mai era încă umed. Râdea atât de tare că era cât p-aci să se înăbuşe. Şi i-a spus râzând lupului obosit: „Mă' bădăranule bătrân. Nu te lua de buzunarul meu. O să-ţi arăt ce pot. Şi atunci o să rămâi cu gura căscată."

Deci s-a pus cu picioarele desfăcute deasupra focului, dar ca să nu cadă nimic afară şi-a ţinut două degete în faţa buzunarului şi s-a pişat pe focul originar, până 1-a stins. Atunci bătrânul lup al cerului a plâns; acum nu mai putea să mănânce friptură crocantă, ci numai s-o înghită crudă. Asta trebuie că i-a făcut pe lupii pământeni asasini şi mizantropi.

Femeia a coborât pe pământ tocmai la timp pe curcubeul deja pălit. S-a întors la hoarda ei şi a strigat, pentru că acum buzunarul i se uscase şi tăciunii roşii i-1 ardeau. Striga „Ava!
Ava!" şi cu sunetele astea primitive îşi dădea un nume.

Iar cicatricea de la intrarea în buzunarul ei, despre care bătrânul lup ceresc prezisese că va fi un loc excitabil, numit mai târziu clitoris sau gâdilici, pentru savanţii care cercetează originea orgasmului a rămas până astăzi o zonă controversată.

Acum aveam foc. Nu ne-a mai murit niciodată jarul. Un firicel de fum se menţinea mereu. Dar pentru că focul fusese adus de o femeie, bărbaţii fără buzunar au rămas dependenţi de femei. Nu mai aveam voie să jertfim lupului ceresc ci numai femelei de elan cereşti.

Mult timp n-am ştiut nimic despre funcţia şi originea cicatricii aţâţătoare. Pentru că Ava, după ce s-a întors şi s-a săturat de ţipat, a povestit, doar în treacăt, că lupul ceresc a fost drăguţ cu ea, că a fript pentru ea un iepure pe focul originar, că iepurele avea un gust divin, că de atunci cunoaşte bucătăria caldă, că s-a văicărit lupului ce frig şi întuneric este jos, că dintre toate jertfele în cinstea lui preferă viţeii de elan, că i-a curăţat lupului piciorul stâng din spate — care puroia — şi 1-a oblojit cu ierburi de leac pe care le are întotdeauna la ea, ca să nu mai şchiopăteze, bietul de el, că el, recunoscător,

i-a dăruit trei bucăţele incandescente de tăciune din focul originar şi că — în ciuda tuturor superstiţiilor masculine — lupul ceresc este o lupoaică.

În afară de asta, Ava nu ne-a povestit nimic. Nici eu n-aş fi ştiut dacă nu m-aş fi gândit din principiu la mica cicatrice aţâţătoare şi nu aş fi comparat clitorisul Ilsebillei cu cel din alte mituri. Dar calcanul nu voia să creadă. El crede numai în raţiunea lui.

Ce ne lipseşte

Înainte? Asta ştim deja.
De ce să nu ne întoarcem înapoi, iute
şi fără *zăbavă.*
Fiecare are voie să ia ceva cu el, orice.

Deja ne dezvoltăm —
şi tragem cu ochiul stânga-dreapta-înapoi.
Din mers, unii se lasă recrutaţi:
Wallenstein formează regimente.
De dragul modei cineva iese din formaţie gotic-extatic
şi (în pânză de Brabant) piere într-un an de ciumă.
În timp ce migraţia popoarelor se tot extinde
un grup (cum se ştie) se desparte de goţi.
Cei ce şi-au căutat viitorul ca marxişti tardivi,
vor să fie în prezent protocreştini sau greci
înainte sau după epurarea doriana.

În sfârşit, toate datele sunt şterse.
Nu mai există nici o succesiune.
Am sosit curaţi din epoca de piatră.
Dar eu am maşina de scris la mine
şi rup din frunze uriaşe de praz coli mari DIN A4.
Tehnologia toporaşului de piatră, miturile focului,
Hoarda ca primă comună (cum rezolvă conflictele)
şi dreptul matriarhal nescris
vor să fie descrise;
chiar dacă timpul s-a oprit, imediat.

Bat la maşină pe frunze de praz: epoca de piatră e frumoasă.
Să stai în jurul focului: comod.
Pentru că o femeie a adus focul din cer,
Femeile domină, e suportabil.
Ce ne lipseşte (numai) este o utopie durabilă.
Azi — dar nu există: azi —
cineva, un bărbat şi-a făcut un topor de bronz.
Acum — dar nu există: acum —

hoarda discută dacă bronzul este progres sau ce o fi.

Un fotograf amator, care vine ca mine din prezent
şi şi-a luat cu el camera cu vaitvinclu,
vrea să ne, pentru că istoria a început detonant de dur,
transmită viitorului:
color sau alb-negru.

Ospitalitate de la hoardă la hoardă

În orice caz, am fost lămuriţi prea târziu. Dacă de la bun început, când l-am scos din vârşa de țipar, calcanul mi-ar fi spus: „Fiule! Poate că vrei să ştii de unde vine mulţimea de bebeluşi? Dar viţeii de elan? Şi cum se fecundează, cum se înmulţesc albinele şi untişorul?" aş fi spus: „Da! povesteşte-mi, calcanule, cum se întâmplă. Ava susţine morţiş că ea şi femelele de elan fac totul singure. Mai ajută un pic şi luna plină. Nu are nimic de-a face cu noi edecii şi cu elanii masculi."

Dar calcanul nu ne-a lămurit la timp. Ce-i drept, trăncănea despre patriarhatul care ne lipseşte, tot ne mai lipseşte, dar că noi, edecii şi elanii masculi, suntem apţi să procreăm, că penetratorul nostru se descarcă cu consecinţe grele, că acele mucozităţi lipicioase pe care noi şi elanii masculi le slobozim orbeşte dar drept la ţintă se numesc spermă şi asta poate fecunda, poate lăsa grele femeile şi femelele şi în cele din urmă duce la naşterea de copii şi fătarea de viţei, iar pe noi bărbaţii, dacă nu individual, atunci măcar principial, ne legitimează ca taţi: cu toate acestea, cu toate aceste necesare lămuriri elementare, calcanul ne-a rămas dator timp de secole.

Îi era ruşine? Nu ştia nici el? Nici măcar despre icrele şi lapţii heringilor de Marea Baltică, pe care noi pescarii le aveam la-ndemână, nu ne-a ţinut o mică prelegere lămuritoare. În loc
de asta, veşti despre culturi exotice şi pălăvrăgeală abstractă despre pretenţiile de proprietate patriarhale, veşnicul lui refren progresist.

Cu ce mi-a împuiat capul calcanul: „În Creta, fiule, unde domneşte regele Minos şi fraţii lui — dar şi acolo domnesc femeile, pe sub mână — unde se perfecţionează în continuare securea dublă de bronz, nu se cârpăcesc colibe împletite din răchită ci se construiesc palate cu mai multe etaje, socotelile gospodăreşti se scriu pe tăbliţe de lut, nu sunt o hoardă, nici un clan, ci organizaţi într-un oraş-stat, un inginer şi artist numit Dedalus a realizat recent..." Dar mie asta îmi spunea prea puţin. Nu se potrivea în ţinutul mlăştinos de la gura Vistulei. (Ştii doar,
Ilsebill, că la unt îmi trebuie pâine.)

Numai prepararea minoică manuală a caşului, de care calcanul mi-a pomenit parcă în treacăt, am putut să i-o transmit Avei, deşi nu cunoşteam vitele, caprele şi oile. Acestea au venit abia cu sciţii, de departe, din adâncul spaţiului rusesc, unde nu propaga cultura nici un calcan, unde barbaria era neîndoielnică.

Caşul nostru îl obţineam de la femelele de elan şi de ren. În treacăt, i-am dat Avei sfatul să ţină laptele în străchinile pe care le fasonam din lut, ca să se acrească, să se prindă, să scurgă apa, să-1 stoarcă, apoi să-1 preseze manual, să-1 înfăşoare în foi de lăptucă şi să-1 atârne legat cu sfoară de răchite îndoite de vânt.

Ava a considerat asta producţie proprie. N-avea habar de regele Minos şi de prima mare civilizaţie europeană. Şi mult mai târziu, când Wigga din epoca de fier a amestecat laptele nostru de capră şi de oaie, înainte de a se brânzi, cu icre de cod, atunci a găsit, fără influenţă cretană, un fel care se mai serveşte şi în zilele noastre pe acea insulă ca aperitiv, pentru câteva drahme.

Abia pe vremea Mestwinei s-a prelucrat laptele de iapă, pe lângă laptele de oaie şi de vacă. Caşului nostru, stors cu mâna, noi îi ziceam brânză. Laptele se brânzea, se făcea brânzos. Ca
oier eram brânzarul Mestwinei. „Du-te-n brânză" era o înjurătură glumeaţă. La orice oră din zi, brânza ţinută la rece era bine-venită.

Pentru Dorothea von Montau, care nu suporta nici o fibră de carne, brânza proaspătă, amestecată cu păsat de orz prăjit, era un fel de post arhigotic care se servea la sărbători, de pildă la intrarea în biserică a Fecioarei Maria. Mai presăra brânză sfărâmată şi în supele ei de praz.

Şi, puţin mai târziu, când cavalerii teutoni trebuiau înfometaţi în cetatea lor, lângă îngrăditură, cetăţenii oraşului, ca să-şi arate dispreţul, împuşcau cetatea asediată cu ghiulele de brânză fasonate manual. Asta i-a demoralizat pe domnii cavalerii teutoni. S-au predat.

Abatesa Margarete Rusch a umplut prepeliţe şi becaţe, înainte de a înfige păsărelele în frigare, cu brânză proaspătă bine stoarsă şi merişor, ceea ce, după banchetele breslelor, i-a adus în taleri sunători mulţumirile berarilor, dogarilor şi postăvarilor bogaţi.

Şi fata de la bucătărie, Agnes Kurbiella, i-a gătit poetului Opitz, care avea mania chimenului, brânză de vaci amestecată cu chimen; asta trebuia să-i calmeze stomacul nervos. (Dar el n-a scris niciodată un versuleţ iambico-brânzos. N-a găsit nici o rimă la brânză.)

La cartofii fierţi în coajă, bucătăreasa slugilor, Amanda Woyke, în afară de un pic de ulei de floarea-soarelui, le-a pus în străchini zilierilor şi iobagilor de pe Domeniul statului regal-prusian, duminica brânză, în cursul săptămânii urdă slabă, din zer. Uneori mai adăuga şi ineluşe de ceapă.

Când Danzigul era republică napoleoniană şi pentru acest motiv a fost asediat de ruşi şi de prusieni, guvernatorul francez a învăţat să aprecieze ideea bucătăresei Sophie Rotzoll de a servi la sfârşit, după friptura de cal tranşată din armăsarii crăpaţi ai ulanilor săi polonezi, brânză dulce-acrişoară amestecată cu stafide.

Lena Stubbe îşi îmbunătăţea sărăcăcioasele supe de varză, cărora oasele de vită abia le dădeau un pic de gust şi rare steluţe de grăsime, cu brânză sfărâmată. Sau gătea supe din lapte acru, în care tăia cuburi de pâine uscată sau castraveţi daţi de pomană cantinei populare Ohra. în a ei *Carte de bucate proletară* se găsea reţeta: hering marinat cu brânză dulce.

Când Billy şi prietenele ei au sărbătorit Ziua taţilor şi lumea încă mai părea veselă, au avut la masă, după sticksuri şi rinichi de berbec pe mangal, brânză bulgărească de oi, înrudită cu caşul nostru autohton influenţat minoic.

Chiar şi Maria Kuczorra, care, în calitate de bucătăreasă a cantinei Şantierului naval „Lenin" din Gdansk, supraveghează aprovizionarea şi preţurile, mănâncă caşul polonez de pe cuţit, priveşte fix şi tace preocupată.

La fel şi Ilsebill a mea care, de când e însărcinata (de mine) are o poftă nebună de caş, chefir, lapte gros, iaurt, ca rude ale brânzei. Dar despre dezvoltarea în continuare a manufacturii noastre de brânză influenţată minoic, calcanul n-a spus aproape nimic. Nu vrea să recunoască nici că ne-a informat prea târziu. Mai mult chiar, în faţa tribunalului susţine că Ava şi celelalte femei, dacă n-au ştiut, totuşi au bănuit ce şi cine le lăsa iar şi iar gravide, că nu erau mame numai de la ele, ci prin adaos. Dar Avei nu i-a convenit să divulge această bănuială şi să confirme paternitatea, dacă nu individual, atunci măcar principial.

E adevărat, Ilsebill? Aţi ştiut şi n-aţi spus nimic? Metoda neolitică era să ne ţineţi în prostie, pe noi, bărbaţii? V-aţi făcut cu ochiul? Eraţi încă de pe atunci voi, femeile, atât de unite?

Nu-mi mai vine să-1 cred pe calcan. Tot timpul doar pălăvrăgeşte. Pe toate le încurcă. Cât de nepregătiţi eram noi, edecii, leneşii pomorşi, să ne revendicăm paternităţile, să ne întemeiem familii, să moştenim proprietăţi, să facem să înflorească, să crească, să degenereze dinastii. Nimic nu ne legitima ca taţi. Nu ne-a trăsnit prin cap să dăm o formă indecentă toartei vaselor de lut, nu ne-a reuşit nici un falus de piatră ca vestigiu cultural. Degeaba ne-a povestit de taurul minoic. Ce-i drept, eram iubăreţi ca iepurii, dar, nefiind conştienţi de puterea noastră de procreaţie, în acelaşi timp şi nişte tembeli inculţi.

E nedrept,Ilsebill. Calcanul ascunde că prelucrarea laptelui în stil minoic ne-a interesat relativ devreme. Ca şi cum caşul n-ar putea să fie considerat ca făcând parte din cultură. Ca şi
cum întotdeauna n-ar fi vorba decât de paternitate. Ca şi cum n-am fi oferit caşul nostru — de la hoardă la hoardă — când eram invitaţi.

Și la fel cum am invitat recent musafiri la cină — ai mei la vinete coapte pudrate cu brânză rasă, ai tăi la salată crocantă — şi acum trebuie să ne temem şi de inevitabilele contrainvitaţii la insipizii pui hormonizaţi în sos curry, tot aşa invitam musafiri şi în faza târzie a perioadei mele neolitice. Atunci, ca şi astăzi: nu poţi rămâne pentru prea mult timp meschin şi egoist, chiar dacă simpaticii vecini, cu veşnicele lor probleme matrimoniale, nu ne corespund sută la sută; noi oamenii suntem definiţi o dată pentru totdeauna ca sociabili.

Calcanul criticase deja izolarea noastră şi mă sfătuise să caut contacte, după cum ştia, cu hoarda vecină, sedentară de secole în interiorul uscatului: „Ieşiţi afară din ţinutul mlăştinos, fiule! Mişcaţi-vă! Dacă tot nu vreţi să luaţi nimic de la marea cultură minoică şi sunteţi mulţumiţi de caşul vostru, atunci încercaţi, măcar aici, în ţara asta, să vă comparaţi cu celelalte hoarde, ca să

deveniţi într-o zi un clan, un trib, până la urmă un popor. Şi pentru că Ava voastră vă ţine în credinţa că există numai ea şi voi şi altceva nimic în afară de voi şi ea, trebuie să ai încredere în ştiinţa mea, fiule: şi dincolo de deal mai este lume, sunt oameni,
se înmulţesc rapid. Nu sunteţi singuri."

Am convins deci câţiva vânători din hoarda noastră să nu vâneze elanul şi bivolul de baltă numai pe aproape, în mlaştină, ci să urce pe cursul Radunei şi să străbată pădurile învecinate.
Sfatul meu de pescar — că deoarece tiparul vine din amonte, călătorind în josul râului Motlava, apoi pe Vistula, căutând marea deschisă, atunci acolo, sus, or mai fi şi altele, nu numai nimic, a fost urmat, cu ezitări. Frica trebuia ascunsă: „Ce ni se poate întâmpla? Ne ţinem în apropierea râului. Şi dacă se întunecă prea tare, facem cale întoarsă."

Ce-i drept, marginile pădurii le cunoşteam de la adunat ciuperci, scos rădăcini, de la vânătoarea prudentă de viezuri şi scroafe sălbatice, dar nu ne hazardasem încă niciodată mai
adânc, în pădurea întunecoasă. Curajul nostru se mărginea la mlaştină şi nămol; dar, pe scurt, vorba calcanului: am pornit. Fără să ştie Ava, şase vânători de câmp şi cu mine ne-am furişat
prin pădurile deluroase de fagi şi stejari din ţinutul păduros cu ochiuri de apă, numit mai târziu Caşubia, al lanţului înălţimilor baltice; mai şi fluierând. Atât de timpuriu am învăţat să ţuguiem buzele şi să folosim leacul ăsta contra fricii.

Ar fi bine să ştii, Ilsebill, că ţinuturile noastre erau pe atunci relativ tinere, apărute abia după — temporar — ultima glaciaţiune, când, în urma retragerii apelor, s-a rectificat coasta baltică,
înainte, în perioada intermediară de ruptură, de eroziune, aici nu exista nimic altceva decât timp şi gheţari. Abia după perioada de eroziune, când în alte părţi se răzuiau idoli şi se scrijeleau imagini pe stâncă, strămoşii noştri paleolitici au urmat gheaţa în retragere. Au găsit un ţinut neprimitor. Pentru că gheţarii, care la început înaintau apoi se retrăgeau, retezaseră
piscurile munţilor caşubici. Prundişul morenelor şi văile fosile indicau trecerea lor forţată.

Pe drum am găsit şapte toporaşe grosolan cioplite ale locuitorilor de la şes care dovedeau trecerea hoardei primitive într-o vreme când lupul celest mai păzea încă focul, hrana zilnică era rece şi Ava noastră nu avea nimic de zis; pe atunci (sunt sigur) nici calcanul nu exista încă.

După retragerea temporară a gheţarilor (ei vor reveni, cum au revenit întotdeauna), la noi ar fi existat numai stepă vântoasă, halde de pietriş, mlaştini bolborositoare şi râuri neliniştite, cu
albiile în continuă schimbare. Pădurile au apărut abia odată cu încălzirea ulterioară a climei. Iar mlaştina primitivă nu se mai menţinea decât aproape de coastă, între gurile ramificate ale
râurilor. Renul, elanul şi bivolul-de-baltâ se retrăseseră acolo. Dar în ţinutul deluros, împădurit, în afară de lup şi urs, pe care îi cunoşteam şi îi evitam, ne

speriau alte lighioane: calul-de-padure, de exemplu, râsul şi bufniţa. Ne ţineam aproape de Raduna noastră care curgea către casă şi fluieram contra fricii cu tot mai multă virtuozitate. Aşa, numai aşa, ţuguindu-şi buzele constrâns de frică, a ajuns omul la muzică, deşi calcanul crede că principala cauză a tuturor artelor ar fi de natură spirituala.

Şi după a treia zi a călătoriei noastre interzise, noi, şapte vânători de mlaştină şi baltă, ne-am aflat faţă în faţă cu şapte vânători de pădure, la o aruncătură de băţ distanţă, printre ferigi. Între noi fagi netezi, ciuperci răzleţe sau în cercuri magice, un muşuroi de furnici activ, o lumină filtrată căzând oblic, ca într-o catedrală.

Poţi să mă crezi, Ilsebill: nu numai noi tremuram de frică, ei, la fel. (Ca şi noi, străinii puteau fi auziţi şuierând printre dinţi.) Fireşte, apropiindu-ne unii de alţii, am comparat mai întâi topoarele lor de piatră, vârfurile de lăncii şi de săgeţi cu sculele noastre. Noi preferam silexul pe care îl găseam pe o porţiune de faleză calcaroasă, „Cuibul de Vultur" de mai târziu. Vânătorii de pădure nu cunoşteau silexul şi se descurcau cu cuarţit, plăci de gresie şi granit. Dacă, la prima vedere, tăişul lamelor noastre de silex ne asigura o oarecare superioritate, am văzut totuşi că vânătorii de pădure aveau la ei topoare masive de piatră, nu numai cioplită ci şi şlefuită, cu o gaură străpunsă pentru coadă — dar cum? Noi mai legam încă toporul sau barda cu sfoară de coada despicată. Se poate întâmpla ca vârfurile noastre de săgeţi din silex, asemănătoare frunzei de stuf, să le fi trezit în aceeaşi măsură curiozitatea vânătorilor de pădure. În orice caz, ne-am arătat reciproc dotările, nu fără gesturi de ameninţare, dar am rămas incapabili să acţionăm, pentru că fără Ava nu puteam ajunge la nici o hotărâre.

Cu toate că impulsul de a lovi şi a împunge făcea să ne tresară membrele, am păstrat distanţa; şi partea opusă ţopăia nehotărâtă.

Exact, Ilsebill: oamenii noştri m-au trimis pe mine, alergătorul rapid, în direcţia coastei, să cer sfatul Avei, iar dintre pădureni unul din şapte a fost trimis înapoi, în desiş. Am fugit ca un nebun prin pădurea înfricoşătoare unde, pe lângă râs şi bufniţă, mai exista şi inorogul fabulos. Ce mi s-a întâmplat pe drum — am sugrumat doi lupi cu mâinile goale, am străpuns ursul brun cu suliţa din faţă de i-a ieşit prin spate, am nimerit râsul cu săgeata (şi asta noaptea) între ochii luminoşi, pe inorog l-am zăpăcit de şi-a înfipt cornul într-un fag, ulm, arţar, nu, într-un stejar — toate astea nu-şi au locul aici, rămân fără importanţă, pentru că numai misiunea conta.

Ultima bucată de drum am călărit un cal-de-pădure, încălecat dintr-un salt. Îmi plăcea să călăresc. Abia când pădurea se rărise şi în faţa mea se întindeau şesul, râurile Raduna, Mottlava, Vistula, mlaştinile tot timpul înceţoşate, cu crestele dunelor în faţa lor, plajele albe şi Marea Baltică, iapa m-a azvârlit la pământ. Două zile şi o noapte am alergat şi am călărit, la sfârşit, pentru că eram pe cal, cântând cât puteam de tare.

Ava a ascultat raportul meu gâfâit fără să mă întrerupă cu întrebări, a ţinut, fără mine, un sfat al femeilor, a venit cu două femei care mi-au pus în cârcă un coş plin, a dat hoardei ce rămânea acasă instrucţiuni de prudenţă şi a dat, pentru mine şi însoţitoarele ei — două tinere trimamelare — ordinul de plecare în acest dificil marş pedestru.

De data asta nu ne-a mai speriat nici un râs. Nici un inorog nu lucea printre ferigi. Acum pădurea îmi era deja cunoscută. Fluieratul în prezenţa Avei era interzis. Prindeam ştiuci cu suliţa din Raduna. Unde creşteau ciuperci cunoscute le găteam şi le mâneam. Aveam în bagajele noastre o ulcică cu tăciuni în pat de cenuşă. Broaşte cu pulpe foarte fine, zmeură de pădure mai mare decât în vis. Mie, cercetaşul, îmi mergea bine: toate cele trei femei mă alăptau. Odată, când o pereche de cai de pădure a ţâşnit din desişul de fagi, Ava părea încântată; mi-ar fi plăcut să-i arăt arta mea ecvestră.

Şi apoi am ajuns şi am văzut: dintre cei şase oameni ai noştri unul era grav, doi uşor răniţi; partea adversă număra patru răniţi uşor care zăceau lângă ai noştri, în ferigi. Toţi erau îngrijiţi
de Ava a hoardei din pădure şi de femeile ei. Leacurile băbeşti cunoscute: măcriş, urzici şi traista-ciobanului. Cealaltă Ava şi cele de o seamă cu ea, dar care nu se numeau Ava ci Eva, aveau şi ele trei sâni şi domneau ca şi Ava noastră prin tutelă totală. Sistemul ăsta ne era cunoscut.

Dacă nu de mult am deplâns solidaritatea insuficientă a femeilor din vecinătatea noastră (şi din alte părţi) pot să-ţi dau astăzi veşti mai bune: Ava şi Eva se înţelegeau de minune. Cum îşi mai pipăiau gropiţele chicotind, cum se adulmecau, cum îşi armonizau acutele guturale. Consiliul lor feminin l-au ţinut la distanţă de masculinitatea noastră rănită. Evident că atât din partea Evei şi cât şi a Avei au fost imediat lansate invitaţii şi contrainvitaţii. Nu s-a declarat război, ci s-a poftit la masă. Pentru că în aceeaşi scară eram oaspeţi, alături de răniţii gazdelor noastre din hoarda vecină, stabilită nu departe, între două lacuri — ochiuri de apă rămase de pe vremea glaciaţiunii. Am intrat imediat în vorbăcu pescarii hoardei vecine: ei aveau deja (pe lângă vârşe) şi năvoade. Le-am arătat cum se poate folosi piciorul guguştiucilor drept cârlig de undiţă.

Ne-am îndopat până n-am mai putut. Fireşte, femeile mâncau separat şi specialităţi. Dacă la femei, după obleţi fripţi pe pietre încinse, s-a servit ficat de cal de pădure înăbuşit şi lipii din făină de ghindă îndulcită cu miere, noi, edecii, am căpătat hălci de cal-de-pădure şi, pe deasupra, lipiile dulci-amare. De altfel, femeile şi ludecii, cum erau numiţi bărbaţii hoardei vecine, ca şi Ava a noastră şi edecii, mâncau separat şi cu spatele la vecin, încât abia la căcarea în comun a apărut buna dispoziţie; dar despre asta îţi povestesc mai târziu: cum, în timpul perioadei neolitice, mâncam separat şi ne contemplam căcatul în societate.

După ospăţ, Ava a deschis coşul. Am fost chemat şi eu. Onoarea mi-a revenit, deoarece ca daruri oferite gazdelor femeile împachetaseră producţia mea ceramică: câteva străchini pentru

prepararea brânzei pe care, în faţa tribunalului, calcanul a avut generozitatea să le atribuie culturii vaselor campaniforme. Trei oale termorezistente în care Ava a prefiert pereţii stomacului de elan femelă, aşa cum în zilele noastre lăsăm să se înmoaie burta de vacă patru ore şi jumătate. În coşul plin de cadouri mai erau culcate şi unsprezece figurine de lut potrivit de mari, formate în jurul degetului mijlociu al mâinii stângi: Ave dolofane, cu trei sâni, folosite la noi în scopuri cultice. (Idolii mei cu cap de calcan, care nu-i plăceau Avei, dar măcar nu-i interzicea, îi omisese. Fireşte, în coş nu era nici măcar un falus ceramic de elan.)

Evele m-au lăudat şi m-au mângâiat. Arderea argilei le era încă necunoscută. Artistul hoardei vecine, un pescar, pe care mai târziu l-am numit Lud, chemat anume, a ascultat prelegerea mea succintă despre olărit, dar a fost zgârcit cu aprecierile: un tip nesuferit care avea să-mi devină tot mereu prieten, într-o epocă sau alta. Ah, Lud! Cum am pilit pe vremea goticului flamboaiant, cum ne-am mai certat din cauza sacramentelor, cum am mâncat în Valea Plângerii barocă brânză de pe cuţit şi în toate epocile am criticat arta necruţători. De curând, Lud a mai murit încă o dată. Cât de mult îmi lipseşte! Am să-i fac necrologul, dar mai târziu.

Iar când a venit noaptea, edecii şi ludecii teferi, precum şi cei răniţi uşor, la ureche, la nas, au fost schimbaţi între ei; Ava mea şi 1-a ales pe nesuferitul Lud, eu am găsit în Eva hoardei vecine copia fidelă a Avei mele tutelare: la fel de cuprinzătoare, la fel de vastă, de adâncă, la fel de întemeiată, spălându-mi perfect creierul, la fel de bogată în gropiţe, la fel de moale, la fel de sigură.

Crede-mă, Ilsebill, n-am să uit asta. întotdeauna am să le caut pe Ava şi pe Eva în persoana ta. Şi câteodată le găsesc pe amândouă în acelaşi pat cu tine. Când una mă dă afară, cealaltă
mă primeşte. Nu rămân niciodată fără adăpost. Întotdeauna sunt acasă şi am un hogeac cald. Nu sunt niciodată într-un pat străin. Aşa m-a supus Ava cu chipul Evei şi Eva cu chipul Avei.
Căci, închipuie-ţi, Eva a venit şi ea la noi în vizită, împreună cu suratele ei, şi cu coşul plin.

După cronologia actuală, au sosit trei săptămâni mai târziu şi aveau ca suită pe cei şapte vânători de pădure şi, pe lângă ei, pe fiorosul Lud.

Am pus pe masă ce aveam: icre de nisetru afumate, păsat de mei fiert în lapte de ren femelă, file de bivol-de-baltă, înfipt în frigări din ramuri verzi de răchită împreună cu bureţi de mesteacăn, fript ca şaşlâcul. La sfârşit s-a servit brânza noastră, amestecata cu boabe de ienupăr. Toate le-au plăcut Evelor şi ludecilor. Iar nouă ne-au plăcut darurile aduse.

Pescarul-năvodar şi artistul Lud avea în producţia lui mortare şi pisăloage pentru pisat ghinda cioplite din granit (cu ce oare?), barzi de piatră cu gaură, un năvod (dăruit nouă ca mostră) şi câţiva idoli ai fecundităţii şlefuiţi din piatră moale de calcar, dar care nu aveau ca motiv pe Eva sau pe Ava cu cei trei sâni ai lor, ci reprezentau vulve ovale, cu buze groase, având crăpătura largă şi adâncă, iar colţul buzelor era şlefuit în aşa fel încât vulvele de piatră

se puteau folosi ca ulcele pentru apă şi suc de fructe de pădure, hidromel, lapte acru de elan femelă şi alte băuturi — poate pentru zemurile preferate de hoarda vecină: lapte de iapă degresat, apoi fermentat, uşor de băut şi ameţitor, pentru că ludecii din hoarda Evei domesticeau cai sălbatici, aşa cum noi domesticeam elanii şi bivolii-de-baltă. Pe lângă asta, câinii lătrau la ei ca şi la noi.

După această dublă invitaţie, între cele două hoarde s-a dezvoltat o relaţie de bună vecinătate. Noi le furam oamenilor Evei meseriile: înnodatul plaselor pescăreşti şi găurirea topoarelor de
piatră, în cele din urmă şi coptul lipiilor, în timp ce ei ne furau din ochi prepararea brânzei, pescuitul cu undiţa şi cârligul şi arderea oalelor de lut. În afară de asta, aşa cum dorise calcanul, s-a ajuns la comunicare. Schimbul de bărbaţi de la hoardă la hoardă a devenit curând obişnuit şi regulat, chiar dacă aducea cu sine conflicte; pentru că nici noi, edecii, nici ludecii nu prea eram întrebaţi, trebuia pur şi simplu să executăm ordinele, fie că ne convenea, fie că nu.

Ai să înţelegi, Ilsebill: treaba nu mergea cu orice Evă. Şi Avele noastre rămâneau uneori cu buza umflată: nimic nu voia să se urnească din loc. Sunt după-amiezi calde când ai prefera să te joci cu pietricele, să stai degeaba, să te scobeşti în nas fără dorinţe, să fii pierde-vară. Uneori ţi se face lehamite de propriu-ţi zbârciog; anexa jenantă dintre picioare îţi devine
străină, te incomodează: o sculă îndărătnică. Aşa am învăţat ce e rateul (şi ruşinea prostească dacă n-ai putut). Reclamaţiile circulau de la o hoardă la alta. Temporar, relaţia de bună vecinătate a fost tulburată. Între ludeci şi edeci s-a ajuns la încăierări. Şi între Lud şi mine. Noi trebuia să le livrăm vârfuri de săgeţi cioplite din cremene; ei ne ofereau în schimb numai rocă dură (neşlefuită şi negăurită) ca materie brută. Lud zicea că producţia mea ceramică este derizorie; eu l-am ironizat: în afara vulvelor de piatră nu-i dă nimic prin cap. Vai şi amar. Sfadă şi răcnete bărbăteşti. Dar la război nu s-a ajuns. Schimbul de bărbaţi — chiar dacă fără chef — a continuat. Aveau grijă Ava şi Eva. Ele erau întotdeauna de acord. Pentru amândouă era vorba în primul rând de principiu. Treptat, cele două hoarde s-au amestecat într-un clan; mai târziu, am devenit trib.

În faţa tribunalului feminist, chiar şi calcanul, în ciuda tuturor rezervelor de ordin superior şi a obiecţiunilor critice împotriva tutelei absolute, a considerat că schimbul de bărbaţi a fost o reglementare raţională, pentru că ambele hoarde au preîntâmpinat astfel pericolul degenerării prin consanguinitate.

„Oricum", spunea el, „sfatul meu a putut să înlăture izolarea, să creeze comunicarea, să împiedice degenerescența, să faciliteze influenţele reciproce şi să încurajeze etnogeneza pomorşilor; cu loate că în domeniul sexual ar fi trebuit să se permită bărbaţilor cel puţin alegerea liberă a partenerei."

Trei dintre cele opt asesoare ale tribunalului feminist au votat pentru. Din păcate, preşedinta, doamna Dr. Schonherr, s-a abţinut. Procuroarea,

Sieglinde Huntscha, a spus: „Bărbaţii pot sa meargă la plesneală; noi, femeile, nu trebuie să ne mulţumim cu orice individ pomădat ieşit în cale."

Şi tu, Ilsebill? Ce părere ai? Admiţând că ar trebui s-o faci cu fiecare tip care are chef, sau doar aşa, aproximativ? Acum, când eşti gravidă şi am căzut de acord prin liberă alegere, ar trebui să înţelegi dificultatea.mea de atunci. Spune-mi că era represiv să ne schimbăm pur şi simplu de la o hoardă la alta, neîntrebaţi, aşa cum le convenea femeilor. Pentru că asta nu mai avea nimic de-a face cu ospitalitatea.

Doctorul Tandreţe

Lipseşte ceva?
Ce lipseşte oare?
Respiraţia ta în ceafă.
Ceva ce suge mestecă linge.
Limba viţeilor, dinţii şoarecilor.

Umblă în jurul lumii o dorinţă de vorbe tandre
care nu dau nici un sens.
Copiii îl gângăvesc, moşnegii, sub plapumă
rămân singuri, cu degetul gros în aer.
Şi pielea ta, acum întrebată, tremură la test:
pudoare, care pe-ntuneric (după ce au plecat musafirii)
n-a fost depăşită.

Cineva se numeşte Doctor Tandreţe
şi trăieşte încă interzis, ascuns.
Ceea ce ne lipseşte,
ştiinţa digitală a numit: unităţi de mângâiere,
pentru care nu există
deocamdată nici un înlocuitor.

Alăptat

Sânul mamei mele era mare şi alb.
Să fii la sân.
Parazitează, până nu devine biberon şi tetină.
Ameninţă bâlbâind, cu complexe,
dacă ar încerca să ţi-1 refuze.
Nu te mulţumi doar să scânceşti..

Supa de carne limpede se amestecă cu laptele
la fel şi zeama tulbure de capete de cod, fiartă
până când ochii de peşte orbi
se rostogolesc aproximativ în direcţia fericirii.

Bărbaţii nu hrănesc.
Bărbaţii se chiorăsc spre casă, dacă vacile
cu ugere grele blochează strada
şi traficul profesionist.
Bărbaţii visează al treilea sân.
Bărbaţii invidiază sugarul
şi mereu le lipseşte.

Ai noştri sugari bărboşi
care ne urmăresc în calitate de contribuabili,
plescăie în pauzele dintre termenele de plată,
rezemaţi în ţigări.
De la patruzeci de ani toţi bărbaţii ar trebui din nou alăptaţi:
oficial şi contra taxă,
până-s sătui, fără dorinţe şi nu mai plâng,
nu mai trebuie să plângă
pe closet: singuri.

Muma rădăcinilor

Şi după aceea al treilea sân a dispărut. Ce-i drept, despre asta nu ştiu nimic exact — nu s-a întâmplat pe vremea mea şi s-ar putea să se fi întâmplat după a o sută unsprezecea succesiune a Avei — dar dus a fost, Ilsebill. Totuşi nu s-a atrofiat lent, ci a dispărut subit. Nu, nu pentru că femeile s-au săturat să ne alăpteze şi să ne tot alăpteze, ci deoarece calcanul voia să fie zeul nostru, al edecilor.

Tu spui: „Şi asta este tipic", dar pe vremea lui era o mare nevoie de compensare, de un pic de divinitate masculină. Calcanul n-ar fi fost singurul zeu ci, modest, doar un zeu secundar. Şi cândva, una dintre preotesele Avei, încă trimamelară, la rugăminţile și cererile insistente ale noastre, ale bărbaţilor, a acceptat să se culce cu calcanul pe stuf, sau pe frunze, sau pe un pat de frunze-stuf după cum s-au înţeles. Şi a doua zi s-a întors fără sânul din mijloc.

Sau o fi fost cu totul altfel? Noi, edecii, pentru că în afară de asta nu se întâmplase nimic, voiam să ne distrăm şi să speriem un pic femeile, aşa cum te-am cam şocat şi eu, de curând. „Aici se zbate ceva alunecos! Ihhh!" ai strigat tu şi ai aruncat pătura la o parte cu picioarele. între noi stătea culcat el, în toată frumuseţea lui sinuoasă, lung cât braţul, pe cearşaf. Păi da, din partea mea a fost un gest iresponsabil. Acum, când eşti gravidă, țiparul în pat ar fi putut să provoace cine ştie ce.

Dar atunci, pe vremea celei de a o sută şi unsprezecea succesoare a Avei, am modelat pe ascuns un bărbat în mărime naturală, căruia îi crescuse suplimentar câte o puţă pe fiecare bucă a curului aşa că ar fi putut să fericească trei Ave deodată. Pe tipul ăsta mortal l-am pus, într-o noapte fără

lună, în faţa colibei principale a femeilor, după care, în dimineaţa următoare (am văzut cu ochii încă cârpiţi de somn) că superedecul meu a fost luat drept adevărat. În orice caz femeile, dintre care unele erau gravide, ţipau; dar consecinţa n-a constat numai în avorturi. Oare alt şoc, comparabil cu ăsta, o fi făcut să cadă sânul din mijloc, ca pe un neg? A căzut, pur şi simplu. Scadenţa era de mult depăşită.

Sau poate că a mai fost şi altfel. S-a ajuns mult mai târziu la intervenţie. Chiar şi Wigga a mai avut, necesar pentru noi bărbaţii pomorşi, al treilea sân. Noi nu ne schimbaserăm deloc necesităţile. Şi de ce să le schimbăm? (Ne mergea afurisit de bine.) Totuşi, când Wigga, în mai multe acţiuni de mare anvergură, a dispus să fie eradicată, ca şi cum ar fi fost o calamitate, aşa-numita „rădăcină a viselor", o rădăcină polivalentă de un soi deosebit, şi ne-a lipsit de acea plantă miraculoasă care, de milenii, mestecată precum tutunul, ne colorase atât de frumos visele, ne potolise fricile şi ne împlinise dorurile, n-am mai ştiut realmente care ne sunt dorinţele.

Aşa s-a rupt filmul reprezentărilor animate. Aşa ne-am pierdut inocenţa. Al treilea sân nu mai exista. Nemaifiind visat, nu mai era nici palpabil, în vecii vecilor. Nealăptaţi, de acum înainte, apucam în gol. Realitatea plată ne sărăcise. Era dureros, Ilsebill, crede-mă, chiar dacă, acum fără dorinţe (adică fără vise) nu mai puteam înţelege ce am pierdut.

După aceea ne-a năpădit neliniştea, a apărut nemulţumirea. Ca surogat, mestecam mai târziu (chiar şi în vremea Sophiei) muscariţă uscată — fără să mai pomenesc de tot ceea ce astăzi se fumează, se prizează, se bea sau se injectează în vene. Dar nimic nu se apropie nici pe departe de rădăcina noastră magică (stârpită).

Iar în faţa tribunalului feminist, calcanul, care n-avea habar de drogul nostru primitiv, a spus: „Astfel, stimate doamne — chiar şi în epoca de fier a Wiggăi — escrocheria cu cei trei sâni a eşuat. În sfârşit, domnii s-au lămurit. Ficţiunea ancestralei mame trinitare s-a pulverizat. Brusc — demistificată, nu ştim datorită cărei sclipiri revelatoare — buna, bătrâna Wigga, s-a înfăţişat cu numai două ţâţe, normale. Dezmeticirea care a urmat poate că a încurajat decizia unor bărbaţi pomorşi să ia parte, experimental, la migraţia popoarelor. Nimic extraordinar. Şi în alte părţi, chiar mult mai devreme, visele despre mama originară s-au risipit. Zeiţa cretană Hera, cunoscută ca paradigmă a maternităţii terestre, a trebuit, dacă nu să cedeze, atunci să împartă dominaţia şi să accepte căsătoria — da, căsătoria! — cu zeul Zeus. Şi eu, ca să relativizez puţin maternalitatea primitivă, care persista, în ciuda pierderii sânului, a trebuit să preiau, câtva timp, funcţia de zeu. Am fost silit. Eforturile mele milenare în serviciul cauzei masculine, în ciuda tuturor eşecurilor, nu căzuseră în uitare. Pe baza diviziunii muncii, mi-au fost subordonate domeniile marin, fluvial şi piscicol. Având un rol comparabil cu Poseidon — precum zeul grec în raport cu Atena pelasgică — a trebuit să mă impun pe lângă cultul Avei, care se păstra în continuare. Asta, în Atena, ca şi în alte

părţi, sigur că nu se rezolva fără conflicte. Vă puteţi imagina, intransigentele mele doamne, că înlocuirea matriarhatului printr-un patriarhat raţional, deşi cam fictiv, a avut drept consecinţă mai multe contrarevoluţii. Nu trebuie să vă mai amintesc de bacante, amazoane, erinii, menade, sirene şi meduze. Cumplite, de-a dreptul crâncene au fost luptele între sexe din Grecia antică. Pe malurile Vistulei însă, nu erau evenimente. În afară de dispariţia bruscă a celui de al treilea sân nu este nimic extraordinar de relatat. N-a rezultat nici un subiect de tragedie, cu toate că pe atunci neliniştiţii goţi poposiseră la gurile Vistulei şi, în setea lor de fapte mari, nu ştiau dacă trebuie să se întoarcă spre nord sau să se răspândească spre sud. La pomorşi, continua ginecocraţia obişnuită, deşi oarecum îmblânzită de mine, zeul piscicol secundar. Chiar şi cultul trimamelar supravieţuia, sub forma bibelourilor ceramice. Dar nu era nimic de spus despre schimbarea vremurilor, sau doar atât: de la Wigga, cultura sfeclei devenise o activitate agricolă. Ea era o adevărată mumă a rădăcinilor şi chiar aşa şi arăta."

Odată cu ea agricultura a devenit corvoadă. Cât timp Ava şi-a menţinut tutela prin succesoarele ei, cultura orzului, grâuşorului şi ovăzului a rămas limitată, iar noi, ca pescari şi vânători, ne menţineam autonomia profesională în stuf şi în desiş, în mlaştină şi pe plajele depărtate. Dincolo de limita auzului puteam duce o viaţă veselă, chiar dacă oprimaţi. Wigga a fost prima care ne-a înhămat la plugul de lemn şi ne-a trimis la plantat sfeclă. Trebuia să adunăm seminţe de rădăcini sălbatice, pentru că pe terenul ei experimental, mare cât o grădină, Wigga semăna rânduri de ridiche şi de morcov, cultiva soiuri primitive de ridiche neagră, de tătănească, precum şi acel soi de sfeclă roşie (obţinută din soiul principal *Beta vulgaris)* din care, mult mai târziu, bucătăreasa slugilor, Amanda Woyke, gătea supă de sfeclă cu mărar. În zilele fierbinţi de august, le era adusă rece, pe câmp, servitorilor de pe Domeniul de stat regal-prusian Zuckau.

În orice caz, goţii ne numeau, cu dispreţ, mâncători de rădăcini, aşa cum noi le ziceam înghiţitori de săbii, pentru că, aşa cum Tacitus observase şi la alte triburi germanice, erau prea leneşi ca să se aplece. Preferau să viseze la depărtări.

Nouă ne-a plăcut întotdeauna să ronţăim sfeclă. Îmi amintesc suculentele rădăcini sălbatice lacrimogene, ce-i drept tari, dar dulci, care, pe vremea Avei (ca privilegiu) erau scoase exclusiv de femei. Şi după primele încercări de cultură ale Wiggăi (ridichea de grădină) care au dat rezultate abia pe vremea Mestwinei, Dorothea von Montau îşi îngrijea grădiniţa ei de post, călugăriţa Margarete Rusch grădina mănăstirii brigittinelor, Agnes Kurbiella straturile ei de regim cultivând sfecla, morcovul nostru, ţelina, înrudită cu sfecluşoarele lui Teltow. Ceva mai târziu, poşta ne-a adus din Bavaria, obţinută din rapiţă, gulia. Amanda Woyke i-a dat numele, foarte adecvat, de nap, şi Lena Stubbe a gătit cantităţi mari în cantinele populare din vremurile de foamete precapitalistă (ca răspuns la problema socială). Din anul de război şi gripă 1917 ne-a rămas vorba memorabilă: iarna guliilor.

N-am nimic contra napilor, dar mă gândesc totuşi la sfecla originară, lungă, tare, ici smochinită, dincolo umflată, de jur împrejur bulboasă. Se subţia spre firele inelate ale rădăcinii sau scotea mai multe fire dintr-un cap rotund. Acolo unde rădăcinile originare erau prea dese, se încleştau în grohotişul morenei ca o mulţime de degete împletite. Noi le haleam cum se nimerea: strâmbe sau drepte. Cât timp nici o zăpadă nu nivela totul, în paleolitic se scoteau zilnic, susţin cu tărie, rădăcini de lungimea braţului, mai gustoase crude. Femeile erau primele care aveau voie să le muşte, de la vârf; noi, edecii, ronţăiam restul şi aveam numai dreptul discutabil de a gusta primii din ciupercile de pădure dubioase.

Şi tot aşa cum Ava a făcut un cult din tot ceea ce permitea comparaţie cu forma ei, ea a făcut un cult şi din muşcatul rădăcinilor. Când era lună de sacrificiu, femeile aşezau ostentativ în faţa lor sfeclele primitive. Înainte de a muşca din ele, scoteau strigăte scurte, agresive, ca avertisment pentru noi, edecii. Ca ofrande, legăturile de rădăcini primitive împodobeau ţestele
albite ale elanilor masculi. Rădăcinile erau bune de leac. Sfeclele dorinţelor noastre creşteau prea repede. Basmele cu sfecla se povesteau în continuare...

Odată, Ava şi suratele ei au smuls, dintr-un câmp de morenă care se întindea până la ţărm, o sfeclă cât un om de mare, după trei ore de efort. Pentru asta şi-au pus puterea la încercare unsprezece femei. (Felul în care s-au cramponat femeile de frunzele de sfeclă şi apoi au căzut una peste alta când, în sfârşit, a ieşit rădăcina, a devenit în ochii mei un tablou pe care l-am şi scrijelit pe coajă de mesteacăn şi l-am colorat cu zeamă de buruieni.) Supersfecla asta exemplară şi extatic curbată acaparase atât de mult atenţia hoardei uimite încât — nişte femei buimace — au fost cât p-aci să ne pricopsească şi cu un zeu-sfeclă (Ram). Ava, însă, s-a suit călare pe presupusul membru divin şi, triumfătoare, s-a lăsat purtată în cerc ritual de edecii ei. Nu suporta nimic în afara ei. Vechiul zeu-lup, căruia îi furase focul, pretindea şi aşa destul cult secundar. (Şi în fond — aşa se şoptea — edecii încearcă să-şi imagineze un zeu-peşte.)

De altfel, monstrul avea gust de lemn şi mai târziu a putrezit. Nici măcar bivolii-de-baltă nu voiau să-i mănânce rămăşiţele. Totuşi, muşcatul sfeclei a continuat să fie o distracţie care, pe noi, bărbaţii, ne umple chiar şi astăzi de spaime atavice. Dorothea Montau a ronţăit şi ea sfeclă, simbolic, ca şi cum dulcele Iisus i s-ar fi arătat sub această înfăţişare. Iar pentru abatesa Margarete Rusch şi călugăriţele ei morcovii nu erau numai legume. Agnes Kurbiella a fost prima care a fiert morcovii fără gânduri lăturalnice, până s-au înmuiat şi s-au topit. Totuşi, în prezent, odată cu cultura ecologică a legumelor, fără chimie, cultul rădăcinii reapare. Pretutindeni se ronţăie crudităţi în public. Puştoaicele nu se jenează să muşte cu zgomot, ca să-i sperie pe bărbaţi. Reclama participă şi ea, pe suprafeţe mari, colorate: pe lângă şi printre specialităţi de brânză, cârnaţi, şuncă şi pâine de secară, sunt aranjaţi morcovi şi ridichi de lună rozulii. Fireşte, asta vrea să spună ceva mai mult decât o ronţăială nevinovată. încă se mai

muşcă simbolic. Dar frica se răspândeşte iar...

Şi într-o pauză a procesului — în timp ce se dezbătea cazul Wiggăi din epoca de fier, calcanul leşinase din nou — am văzut-o pe acuzatoarea Sieglinde Huntscha ronţăind o ridiche cu incisivii ei mari, cam gălbejiţi. Când am salutat-o în trecere — ne cunoaştem mai de mult — a mai muşcat o bucată şi abia apoi, încă mestecând, mi-a răspuns la salut: „Ia te uită, ştrengaru' bătrân. Până la urmă te-au admis în public? Poţi să zici mersi. Şi? Cum îţi place calcanul? Ce-1 mai trec sudorile. Da'-i haios, tipul. Trăncăneşte până nu mai poate sau, dacă îl strâng cu uşa, face criza de slăbiciune, tipică. Sau ca deunăzi, când a vrut să ne facă să credem că femeile sunt înzestrate de la natură pentru munca câmpului. Asta-i noţiunea lui de progres: de la sfecla furajeră la sfecla roşie. Marea realizare din istoria alimentaţiei şi alte chestii d-astea. Contribuţia femeilor ilustre. Şi-atunci am trimis să-mi aducă nişte ridichi din târg. Vrei şi tu?"

Şi Sieglinde Huntscha mi-a dat restul de ridiche. Am ronţăit ca un iepuraş care n-are încotro. Apoi s-a dezbătut din nou cazul Wigga. Calcanul îşi revenise în mod evident. Şi datorită protecţiei Wiggăi mi-a fost permis, în sfârşit, să mă număr în rândul publicului.

*

Totuşi, este nedrept, Ilsebill. La început n-au vrut să mă admită. Contestaţia mea, bazată pe documente scrise, prin care dovedeam că eu am fost acela care în toate timpurile, din neolitic şi până în prezent, am avut relaţii intime cu Ava, Wigga, Mestwina, cu arhigotica Dorothea, cu Grasa-Gret, cu blajina Agnes, cu prusiana Amanda şi aşa mai departe, nu a fost confirmată de calcan — bărbaţii, a spus el, au fost diferiţi în fiecare epocă — iar asesoarele tribunalului m-au ridiculizat: asta ar putea s-o pretindă orişicine. Domnul publicist, desigur, caută subiecte, vrea să intre în vorbă, să trăiască încă o dată pe spinarea altora, ca un parazit, să-şi valorifice complexele în literatură, să ne facă să renunţăm la pensia de gospodină şi să ne împace cu mizeria. De data însă nu mai e vorba de reformuliţe, nu, ci de calcan ca principiu. Destinele individuale ale bărbaţilor pretins implicaţi nu prezintă interes. Sunt arhicunoscute.

Dreptul de a depune mărturie mi-a fost contestat. Mi-au fost refuzaţi cam patru mii de ani de trecut. (Ca şi cum n-aş fi fost mereu păgubit, încă din paleolitic.) Nici măcar în public nu trebuia să fiu admis. Pentru că participarea aşa-zis liberă a publicului este sever restricţionată: la zece femei un bărbat. Şi chiar puţinii bărbaţi admişi trebuie să aducă adeverinţe privind activităţile gospodăreşti (gătit, curăţenie, puericultura) eliberate de soţiile încadrate în câmpul muncii. („Spală vasele cu regularitate.")

În sfârşit, când la a treia cerere de admitere în public am anexat fotocopiile celor două scrisori ale tale, în care, pe lângă virtuţile mele casnice, ai apreciat că la baza relaţiei noastre stă virilitatea mea deficitară, mi s-a promis verificarea binevoitoare a dosarului. (Mulţumesc, Ilsebill.)

Ar trebui să mărturisesc poate, că am asistat totuşi la proces, încă de la început. Un electrician care, din cabina de proiecţie a fostului cinema, deserveşte iluminatul sălii, instalaţia de sunet şi diaproiectorul (pentru documente, statistici), cât timp s-a dezbătut cazul Ava, m-a lăsat să mă uit în sală printr-o ferestruică pătrată şi să fiu prezent acolo şi auditiv, ascultând la cască. Solidaritate de gaşcă a bărbaţilor? Poate. în orice caz, era la fel de amabil şi când repeta mereu acelaşi comentariu despre tribunalul feminist: „Să tot fii calcan. Poate că vor să tragă un film, femeile."

Apoi, în sfârşit, am fost admis în public. Când s-a dezbătut cazul Wigga, rădăcina originară, prima cultură de sfeclă, existenţa mea monotonă de cărbunar, neamul oaspete care ne parazita, goiticii, și participarea mea de scurtă durată la migraţia popoarelor, şedeam în rândul unsprezece, pe un scaun de cinema tapisat cu pluş de culoarea vinului. În stânga mea, o bunică cu surâs amar. În dreapta, o puştoaică tricota un fular de un verde veninos, nemaipomenit de lung. Am salutat în stânga şi în dreapta, fără să primesc o confirmare a existenţei mele — măcar ca obiect — dacă nu ca bărbat.

Înainte de criza lui de slăbiciune — plutea în cadă cu burta albă în sus — calcanul, ca să distragă tribunalul de la activitatea lui de consilier al bărbaţilor, o proslăvise cu multă elocvenţă şi cu figuri de stil îndrăzneţe pe Wigga din epoca de fier ca zeiţă a rădăcinoaselor şi eroină a culturii sfeclei, ca mare doamnă emerită şi muma-rădăcinilor; dar după aceea, pentru că acuzarea îi tăiase vorba, i-a venit rău şi şedinţa a trebuit suspendată. Sieglinde Huntscha a scos ridichile, a muşcat vârful uneia, mi-a dat mie restul şi a tot sporovăit până când semnalul clopoţelului ne-a chemat din nou în sală.

Acolo, pentru că sfeclele nu mai ofereau nimic, s-a discutat despre noţiunea de libertate a germanilor, în special a goţilor de sex masculin. Calcanul, acuzat ca a iniţiat migraţia popoarelor şi că i-a convins să participe la ea pe pomorşi, s-a apărat, nu numai citând multe versuri aliterante din eposurile eroice nordice ci şi contraatacând: „Ce vă îndreptăţeşte, severe doamne, să mă categorisiţi drept un infam seducător? N-a fost mai degrabă regimul feminin exagerat de doctrinar şi, după Ava, tot mai apăsător, cel care a trebuit să-1 predispună chiar şi pe bărbatul pomorş, blajin din fire, la o comportare liberă, de-a dreptul democratică, ca a bărbaţilor goţi? Pentru că ei nu erau firi slugarnice. Ţineau şedinţe ale sfatului obştii care durau ore întregi. Chiar şi femeile gote mai bătrâne puteau să dea sfaturi de pe margine şi să deducă sentinţe fatale din aruncarea runelor. Deci, oricum, femeile erau admise. În definitiv, monogamia germanică exista. Taţii şi mamele aveau ce să-şi spună. La pomorşi, dimpotrivă, tot mai domnea poliandria lipsită de orice drept patern. Folosiţi, ba chiar uzaţi de timpuriu, bărbaţilor le trecuse orice chef de vorbe dulci. Ceea ce putea să distreze — jocurile inteligente, duelurile, distincţiile onorifice, organizaţiile, era tabuizat. Pe scurt: mai e de mirare dacă, vigoarea, ce-i drept, barbară, dar liberă, a germanilor, despre a cărei violenţă

primitivă Tacitus îi avertizase pe romani, a devenit atractivă pentru bărbaţii ţinuţi din scurt ai micului popor de pe coastă, mai ales că, din orice cauză s-ar fi întâmplat, nu mai exista un al
treilea sân care să liniştească setea de libertate a bărbatului, să-1 sature de dor de ducă, să-i poată adormi instinctul de a acţiona de dragul acţiunii? Nu mai rămânea decât plecarea. Afară din fundătură. Intrarea în istorie. Că, după aceea bărbaţii pomorşi s-au lenevit, e scris pe altă filă."

În timp ce calcanul vorbea aşa şi în timp ce, după aceea, cuvântarea lui, luată în tărbacă de procuroare, a fost demascată ca pălăvrăgeală despre virilitatea masculină şi — în măsura în
care elogiase noţiunea de libertate a germanilor — a fost numită o dată post — şi de două ori prefascistă, eu, în sfârşit admis în public, dintre cele opt asesoare ale tribunalului, aşezate simetric, patru în stânga şi patru în dreapta preşedintei, doamna dr. Schonherr, la masa lungă, supraînălţată, rămăsesem cu ochii la a doua asesoare din stânga.

Acolo şedea Wigga mea întreagă. Colosală şi greoaie, nu se clintea din poziţia ei pe scaun. Cu antebraţele la piept, ca nişte bariere. Părul ei, de culoarea ridichii negre, ca şi cum ar fi vrut să domine cu orice preţ prin înălţime, era adunat în creştet ca un obelisc şi ţinut cu o agrafă care ar fi putut să fie unul din acele ace ruginite pe care goţii când, în cele din urmă, au pornit spre sud, ni le-au lăsat ca fiare vechi. Wigga! Tatăl ei, aşa se vorbea pe la noi, ar fi fost got. De aici numele ei derivat de la zeiţa germanică Frigga. De aici masivitatea, indiferenţa morocănoasă, asprimea calmă. Wigga mea, walkiria mea pomorşă, odinioară muma-rădăcinilor, astăzi asesoare a tribunalului feminist.

Nemişcată, îl asculta pe calcan, pe procuroare. Tot aşa, cu privirea goală, s-ar fi putut uita peste Marea Baltică. O singură dată, când calcanul a spus că experimentele de cultură a sfeclei
ale Wiggăi au fost, ce-i drept, meritorii, dar în felul lui cârcotaş a apreciat că au avut puţin succes, ea a renunţat la sistemul de bariere al antebraţelor, n-a mai scrutat neteda Mare Baltică ci, cu mâna dreaptă, a tras infinit de încet fibula, sau cuiul goţilor, din turnul de păr şi cu o mişcare din încheietura mâinii s-a scărpinat cu el pe spate. Crede-mă, Ilsebill: exact ca Wigga când i-am adus la cunoştinţă participarea mea la migraţia popoarelor. (De altfel, tatăl ei trebuie să fi fost regele got local Ludolf, din care se trăgea permanent mâniosul meu prieten got, Ludger.)

Abia când asesoarele şi-au exprimat opiniile finale, am putut s-o aud pe contemporana mea Wigga. Doamna Helga Paasch, proprietara unică a unei mari întreprinderi horticole în Berlin-Britz, în jachetă cu carouri mari, a spus de la locul ei: „Bine, fie. Din partea mea domnul calcan e vinovat. Pentru că i-a instigat pe flăcăi. Ăsta, cu trăncăneala lui despre istorie. Cine ştie ce le-o fi promis: palmieri, cireşi, măslini, lămâi. Progresul ca mişcare pe suprafeţe mari, asta numea el libertate. Dar degeaba i-a agitat. Dumnealor s-au întors, domnii pomorşi. Destul de curând şi destul de necăjiţi. Trebuiau din nou să are şi să scoată sfeclă.Deoarece n-a avut succes, eu cer de data asta circumstanţe atenuante pentru domnul calcan."

Atunci, în stânga mea, bunicuţa a râs amar în timp ce, în dreapta mea, puştoaica s-a înfuriat, a scăpat câteva ochiuri şi şi-a muşcat sugrumătorul fular verde-veninos. Eu m-am făcut mic,
abia dacă mai respiram. Totuşi, în încheiere, după ce a acceptat sentinţa blândă, ironizând-o ca fiind de un „uimitor fair-play", calcanul a spus: „După această istorie ratată, la pomorşi nu s-a mai întâmplat nimic interesant şapte sute de ani; s-a dezvoltat numai cultura sfeclei."

Despre rădăcina onirică, sfecla noastră magică, nici pomeneală. De altfel, ea a fost mai importantă şi explică mai multe decât a trecut sub tăcere calcanul. (Sau poate că nu ştia nimic?) în orice caz, tribunalul n-a auzit nici un cuvinţel despre drogul nostru primitiv. Dispariţia celui de al treilea sân a rămas de asemenea fără explicaţie în faţa tribunalului. Trebuie să fi dispărut brusc. De altfel, existase efectiv numai datorită rădăcinii magice.

Inovaţiile care se experimentează astăzi — arborele de fasole, cartofii-tomate, cantitatea suplimentară de boabe obţinută de la grâul hibridat cu secară — nu pot concura cu rădăcina noastră onirică. Din pivotul ei albăstrui şi ascuţit (cu uşor gust de migdale) creştea o tufă bogată de care, la timpul maturităţii, atârnau păstăi cărnoase, comestibile, pline de boabe bogate în proteine şi ale cărei frunze, răsucite sul, le mestecam noi, edecii. Păstăile şi boabele ne hrăneau, rădăcina era desert, frunzele însă ne calmau, făceau al treilea sân palpabil, menţineau capul vid, ne împlineau orice dorinţă, ne aduceau vise: neţărmurite, exaltat
eroice, nemuritoare, vise captivante, în plină zi.

Nu trândăvia înnăscută, ci mai degrabă rădăcina magică a fost aceea care ne-a împiedicat să facem istorie. Şi să ştii că e adevărat, Ilsebill: a fost meritul Wiggăi că ne-a mai trezit un pic.

În mai multe operaţii de mare anvergură, a pus să fie radical stârpite rădăcinile onirice care dădeau frunze și păstăi numai pe terenurile noastre mlăştinoase. Ce-i drept, noi am protestat
timid, dar ea s-a opus cu îndârjire şi ultimul ei cuvânt a fost că planta toxică ne împiedică să devenim agricultori harnici şi să cultivăm sfeclă normală. De atunci nici un vis, nici o dorinţă nu s-au mai împlinit. Realitatea rece şi udă, pe ogoare. Perioadele de foamete. Ne-am revenit încet.

Chiar şi goţii care, împreună cu noi, se învăţaseră cu buruiana (surogat de călătorie), s-au trezit, au găsit ţinutul nostru sufocant de plictisitor şi au pornit până la urmă în călătoria lor mult visată, numită migraţia popoarelor.

Wigga i-a încurajat când i-a avut pe domnii goţi oaspeţi la un meniu de foamete (fiertura goitică).

Asta a fost după o iarnă prea lungă şi o vară ploioasă, când orzul putrezea pe spic şi nu se mai găseau decât sfecle mucegăite. Dispăruseră chiar şi heringii şi cambulele, iar în râuri, parcă
adusă de un blestem, apăruse mortalitatea piscicolă: şalăii, bibanii, babuştile şi ştiucile pluteau cu burta în sus. Am fi scăpat totuşi cu bine din iarnă, dar poporul oaspete got, obişnuit să

trândăvească, a stat neputincios când a dat molima în vitele lor şi a trebuit să tăiem şi ultimele noastre femele de ren şi ultimii bivolii-de-baltă. Fireşte, goiţii mai aveau cai (deşi scheletici),
dar aceştia erau sacri pentru ei şi nu îi sacrificau nici pe timp de foamete.

Atunci, Wigga a invitat căpetenia goţilor la un prânz special. Voia să le ofere oaspeţilor ei toate proviziile pe care le mai aveam noi, pomorşii, şi care, deşi erau puţine, ne-ar fi ajuns să
trecem peste iarna lungă. Au venit Ludolf, Luderich, Ludnot și prietenul meu Ludger, toţi nişte zdrahoni de bărbaţi care se sileau din răsputeri să pară fioroşi. În mod excepţional, cei patru au venit neînarmaţi. Poate că erau atât de slăbiţi încât nu-şi mai putea duce fiarele. Aşa cum plouase în tot timpul verii a plouat şi toamna. De aceea, Wigga i-a poftit pe domni în coliba ei, plină de fum, dar confortabilă. Şedeau toţi ghemuiţi pe piei de oaie şi aveau ochi albaştri lăcrămoşi, dilataţi de foame. Luderich îşi mesteca barba roşcată. Ludnot îşi rodea unghiile. Dar înainte de a aduce strachina aburindă, Wigga le-a ţinut o mică prelegere
instructivă despre unicul fel pregătit, pe care mai târziu, după ce şi-a făcut efectul, l-am numit „fiertură goitică". Ea a vorbit despre ierburi de câmp şi terci de păiuş.

Dar rourica *(Glyceria fluitans L.),* o iarbă sălbatică din regiunea mea, a fost recoltată şi măcinată fie în vremuri de foamete, fie datorită gustului bun, până în plin secol douăzeci, de pildă în timpul Primului Război Mondial, poate în anul exodului, 45. Era numită simplu iarbă, păiuş, dar şi mei sălbatic, roua-cerului, iarba-mană, sau mană de Prusia.

Treieratul ierburilor sălbatice nu era simplu pentru că boabele coapte se desprindeau uşor de pe spic. De aceea adunam seminţele dimineaţa, pe rouă, cu ajutorul unor pungi deschise la
gură, prinse de un băţ şi trase prin iarbă. Mai târziu am folosit piepteni pentru iarbă. Iar în secolul al nouăsprezecelea, când suprafeţele cultivate se măriseră şi iarba sălbatică devenise tot mai rară, sau mai creştea doar pe terenuri mlăştinoase, sita pentru iarbă era agăţată de prăjini, adeseori de patru metri lungime. (De altfel, curăţatul ierbii de seminţe era mai ales
treaba bărbaţilor, în timp ce culesul ciupercilor, fructelor de pădure, măcrişului şi rădăcinilor au rămas, ca în trecutul îndepărtat, ocupaţii feminine; de aceea, calcanul a vrut să obţină din
partea tribunalului feminist recunoaşterea ca merit masculin a păsatului de mană, hrană pe timp de foamete.)

Terciul de mană pisată era atât de căutat, încât în secolul al optsprezecelea (înaintea introducerii cartofilor) făcea parte dintre articolele de export. Chiar şi ţăranii iobagi, pe lângă alte produse naturale, trebuiau să dea stăpânilor de la moşie păsat de mană. Şi înainte ca în secolul al nouăsprezecelea să apară pe piaţă, ieftin, orezul american de Carolina, la nunţile ţărăneşti, în locul meiului de nuntă, se servea terci dulce de mană, fiartă în lapte cu scorţişoară. (Terciul de mană era apreciat şi ca hrană pentru bătrâni, fiind săţios; de aceea, azilurile de bătrâni din Prusia Occidentală

prevedeau în contractele de îngrijire asigurarea unor anumite cantităţi de mană.)

Desigur, pe timp de foamete, recoltam şi alte ierburi sălbatice, cum ar fi meiul de pădure *(Millium effusum)* sau sor-cu-frate *(Melampyrnum arvense)* din care se putea coace o pâine, ce-i drept cam amară, dar săţioasă. Şi orzul de nisip ne ajuta să înmulţim cerealele cultivate, când recolta era slabă. Dar în primul rând, păsatul de mană prusiana ne ajuta să trecem de iarnă. De aceea, Wigga, când a vrut să scape de goţi, a servit mana ca mâncare goitică: din belşug, fără să-i adauge nimic. Numai câteva seminţe de floarea-soarelui, amestecate cu boabele mărunte, au fost pisate în piuliţă.

Goţilor nu le-a plăcut mana noastră. Ludolf, Luderich, Ludnot şi prietenul meu Ludger erau nişte carnivori care, la nevoie, ar fi acceptat peşte fript, dar terciul numai după aceea, ca să se îndoape. Ce-i drept, înghiţeau repede şi clefăind ce le pusese Wigga în strachina adâncă de la mijlocul mesei, dar perspectiva de a trăi o iarnă întreagă şi chiar mai mult numai cu terci (şi rădăcini teioase) le tăia pofta de mâncare. Prietenul meu Ludger făcea o mutră de parcă ar fi fost pus să înghită broaşte. Pe lângă asta, Wigga, în prelegerea ei bogată în învăţăminte despre culegerea dificilă a boabelor de pe ierburile sălbatice (ca muncă rezervată bărbaţilor) menţionase că stocurile noastre pomorşe sunt mici dar numise locul de depozitare secret şi inaccesibil.

Prietenul meu Ludger a fost cel ce, modest (şi deloc poruncitor) a cerut sfaturi. Şi Luderich şi Ludolf voiau să ştie ce ar fi de făcut. La sfârşit, când Wigga tot mai tăcea semnificativ, prinţul Ludolf, un bărbat frumos, parcă creat să fie monument, care nu era numai tatăl lui Ludger, Luderich şi Ludnot ci era considerat şi părintele Wiggăi, voia să ştie exact ce s-ar mai putea oferi goţilor, în afară de puţină mană pisată, aici, în înceţoşata ţară mlăştinoasă dintre râuri.

Wigga a răspuns: „Nimic." Cam răstit, ea a spus: „Trebuie să vă căraţi. Fie spre nord, de unde aţi venit, fie spre sud, unde toate or fi mai bune." Şi a început să le descrie oaspeţilor Sudul: boi şi berbeci la frigare în fiecare zi. Hidromelul îi aşteaptă la rece, în ulcioare niciodată goale. Acolo, jos, nu cade ceaţa. Râurile nu se acoperă cu gheaţă. Iarna nu ninge săptămâni în şir. În afară de asta, Sudul promite omului curajos victorie, onoare şi glorie postumă. Cine vrea să facă istorie nu trebuie să rămână sedentar şi să vadă progresul numai în cultura sfeclei, ci trebuie să depăşească orizonturile, neobosit. „Luaţi-vă catrafusele şi căraţi-vă!" a strigat Wigga arătând cu braţul întins în direcţia corespunzătoare.

După aceea, Ludolf, Luderich, Ludnot şi prietenul meu Ludger au înfulecat restul de terci de mană, ca să fie în putere a doua zi. Aşa cum îi sfătuise Wigga, au plecat spre sud şi au participat la migraţia popoarelor cu rezultatul cunoscut: într-adevăr, au ajuns departe.

La noi însă, în timpul secolelor următoare, numai vremea a fost schimbătoare, până a venit episcopul Adalbert cu crucea.

Demeter

Cu ochiul deschis
descoperă zeiţa,
cât de orb e cerul.

În jur gene împietrite aruncă umbră.
Nici o pleoapă nu vrea să cadă şi să aducă somn.

Mereu groază
de când 1-a văzut pe zeu
aici pe pârloagă,
unde a fost făurit brăzdarul.

Catârul se învârteşte pe ovăz.
Asta nu se schimbă.

Noi, căzuţi din cerc,
facem o fotografie
supraexpusă.

La ce e bună o lingură de tuci

Adalbert a venit din Boemia. Toate cărţile lui (precum şi toiagul episcopa1) au rămas la Praga. Pentru că terminase toată scolastica, voia să se distanţeze de teorie, să se dedice practicii, deci la noi, la gurile Vistulei, să convertească păgânii şi să răspândească unicul adevăr. (Astăzi se spune: să lucreze la bază.)

Regele Poloniei, Boleslav, îl angajase agitator cu contract. A venit cu suită boemiană, sub protecţie poloneză. De fapt voia să-i îndoctrineze pe pruţi, pentru că regele Poloniei ar fi dorit
să-şi extindă stăpânirea asupra malului vestic al Vistulei. Dar pentru că pruţii treceau drept răutăcioşi, suita boemiană 1-a sfătuit să facă o încercare mai întâi la noi, pomorşii, cam nătângi, dar blajini. (Să acumuleze experienţă, să trezească încredere, să înţeleagă economia străină, spunea prelatul Ludewig.)

Au campat în apropierea aşezării noastre. Aduseseră provizii în care cu boi. însă chiar la începutul activităţii lor misionare le-a murit bucătarul polonez. După primele convorbiri —
au schimbat ce au avut — bucătăreasa noastră (şi de aceea preoteasă), Mestwina, s-a oferit să gătească pentru episcop şi suita lui. Aportul nostru consta în rădăcini, brânză, carne de mistreţ, păsat, ciuperci, miere şi peşte.

Grasa-Gret şi Amanda Woyke n-au fost primele care să-şi încrucişeze sub sâni braţele goale şi acoperite cu puf blond ca să supravegheze masa, cu o severitate înclinând spre bunăvoinţă. Mestwina mea se uita şi ea în aceeaşi postură la episcopul Adalbert, după ce îl servise. Ţinea capul uşor înclinat într-o parte şi avea o expresie încordată. Dar Adalbert nu lăuda ceea ce îi plăcea, ci mânca parcă cu dezgust. Scormonea în farfurie fără chef, mesteca în vârful dinţilor, ca şi cum fiecare îmbucătură ar fi fost o ispită şi totodată o pedeapsă infernală anticipată. Nu pentru că ar fi avut ceva de criticat la primul contact cu arta culinară pomorşă — sau că ar fi
dus dorul bucătăriei boemiene; greaţa lui era generală. (Nu-ţi poţi închipui, Ilsebill ce murătură respingătoare eram spre sfârşitul celui de al zecelea secol după Hristos; pentru că, din principiu, eu eram acel Adalbert de Praga care îşi clefăia în silă terciul.)

Şi totuşi, Mestwina era nebună după misionarul deşirat. Voia şi ea să-1 convertească. Când, cu braţele încrucişate, îl privea mestecând, sângele i se urca în obraz, roşea până la cărarea din creştetul capului. Spera totuşi că fiertura ei păgânească să-l facă să înţeleagă, dacă nu chiar catolicismul, atunci cel puţin dragostea ei, căci 1-a iubit: fierbinte şi rece.

Pentru Adalbert cocea plăcinte cu slănină. Pentru Adalbert bătea miere în terciul de mei. Pentru el se găsea brânză de oaie cu ficat de cod afumat. Pentru şi contra lui Adalbert a gătit un cap dezosat de mistreţ, căruia îi pârlise mai înainte părul, înăbuşit întreg, cu rădăcini şi zbârciogi. După aceea, Mestwina a aşezat capul într-o strachină pe care a umplut-o cu zeamă, până 1-a acoperit. În gerul de ianuarie, fiertura s-a închegat repede ca piftie. (Mercenarii episcopului vânaseră mistreţul cu lancia în nesfârşitele păduri de deal din interiorul uscatului.)

Iar la amiază, tot pentru şi contra episcopului, când acesta voia să-şi împartă cina modestă cu emisarii principelui polonez — Boleslav se ducea să-i convertească pe pruţi — Mestwina
a răsturnat cu atâta iscusinţă strachina pe masă, încât capul de mistreţ a reapărut îmbrăcat în aspicul lui transparent. Şi emisarii şi-au potolit foamea de lup eliberându-l din piftia tremurătoare. Totuşi, pentru că Mestwina îi privea pe bărbaţi în atitudinea ei încordată (cu braţele încrucişate), Adalbert a trebuit să dea lăcomiei generale un sens evlavios: „Şi cum ar fi dacă în piftie e băgat chiar satana în persoană?"

L-au învins deci toţi cinci pe satana, iar episcopului, după cum a văzut Mestwina stând în picioare, îi venea greu să-şi afişeze sila lui obişnuită şi de aceea prelatul Ludewig a făcut o
glumă despre gustul bun al satanei; însă Adalbert n-a râs.

Pe vremea aceea, bărbatul plin de zel era la noi de mai multe săptămâni. Dar noi, pomorşii, rămăseserăm păgâni, chiar dacă eu, în această epocă fiind păstor, ca să-mi umplu timpul,
ciopleam din lemn de tei figurine cu chipul Măriei, cât mâna de mari şi care, sub falduri, bineînţeles că aveau trei sâni. (Poţi să mă crezi, Ilsebill fiind misionar, pe de o parte, şi cioban pe de alta, tot artist am rămas.)

Şi într-o zi, în timp ce Mestwina, care locuia împreună cu noi, în îngrăditură, pe insula pescarilor din mijlocul Mottlavei, gătea pentru episcop o supă de peşte din cinci capete de cod cu ochi ameninţători, după ce scosese din zeamă capetele, ca să nu se împrăştie, i s-a rupt colierul din pietre brute de chihlimbar. Tocmai când s-a aplecat deasupra cazanului aburind, şnurul cătrănit s-a destrămat. S-a rupt deasupra cefei rotunde: fără vreo intervenţie din afară. Chiar dacă Mestwina a încercat, la repezeală, să apuce şirul desfăcut, totuşi nouă, sau şapte
mărgele de chihlimbar, găurite (de mine) cu sârma înroşită, au alunecat în cazan şi s-au dizolvat în zeama clocotindă reuşind să condimenteze supa creştină de post cu o putere păgâna ce zace din timpuri străvechi în această piatră şi al cărei efect întârziat l-a transformat atât de complet pe castul Adalbert — abia apucase să soarbă supa — ba, l-a întors de-a dreptul pe dos, încât (se înserase), peste noapte, ziua următoare şi încă o noapte s-a ţinut după Mestwina mea ca un nebun. De multe ori şi încă o dată, ascetul a pătruns în carnea ei cu scula lui deloc dispusă să se pocăiască. La fel ca şi pomorşii, dar cu mai mult zel evlavios şi contradicţie dialectică, s-a slobozit în ea. Mai şi mormăia în latina lui bisericească, ca şi cum ar fi vrut să răspândească Sfântul Spirit după o metodă nouă; noi, cei din îngrăditură, nu eram încă botezaţi.

Asta a creat dependenţă. Acum episcopul cerea săptămânal supa de peşte dreasă cu chihlimbar. Nici o altă dorinţă a lui n-ar fi fost mai uşor de îndeplinit. Niciodată, nici chiar iarna, peştele nu ne lipsea. Peştele şi terciul de orz, păsatul de ovăz şi de mei, rădăcinoasele şi carnea de oaie erau hrana principală a pomorşilor. De aceea, pe lângă vechea zeiţă pământeană Ava, adoram în ultimul timp un peşte deosebit. Şi Mestwina, ca bucătăreasă şi totodată preoteasă — jertfea zeului Râb cu corpul plat şi gura curmezişă, asemănător calcanului vorbitor.

Sigur că au existat neînţelegeri în rândul poporului pomorş de pe coastă când, împotriva voinţei femeilor, pescarii au impus cultul zeului cu cap de calcan, dar Mestwina a făcut un ghiveci din noul cult şi riturile tradiţionale. Ştia legende potrivit cărora zeul calcaniform şi Ava trimamelară împărţeau, în fiecare primă vară, un pat comun, pe jumătate de frunze şi pe jumătate de stuf. Ce-i drept, cei doi se certau frecvent, spunea Mestwina, dar Ava n-o să se supere dacă îi va reveni un pic de adoraţie şi piscicolului ei tovarăş de pat. Până la urmă, el are grijă, în felul lui, să umple năvoadele şi să calmeze marea. El este cel ce potoleşte Vistula, la ape mari. El i-a dat chihlimbarului anumite puteri.

De aceea, în fiecare primăvară, copiii din îngrăditură înfigeau în crengi lungi, tăiate din răchitele de pe malul Radunei, capete de nisetru şi de cod, capul somonului argintiu de Vistula şi capul de moşneag al somnului de fund, dar, cu precădere, capete de calcan cu gură curmezişă şi ochi saşii, şi le purtau de-a lungul malurilor neîndiguite ale braţelor fluviului, până la mare. Peştii — ştiuca şi şalăul, bibanul, morua, pomuşelul (cum îi spuneam noi

codului), trebuiau să mai vadă o dată cursul fluviului, Marea Baltică. Tânărul zeu Râb trebuia adorat şi îmbunat sub înfăţişarea lui de calcan. (încă de pe atunci, circula legenda că pe calcan trebuie doar să-l strigi şi-ţi îndeplineşte dorinţe, îţi dă sfaturi, deoarece este deosebit de binevoitor faţă de pescari şi extrem de inteligent.)

„Călcănaş drăgălaş!", strigau copiii din îngrăditură. Se înfăşurau în plase vechi şi vârşe putrede. Dar nici după moartea Mestwinei, când am fost creştinaţi, n-am încetat să fim buni păgâni. De Paşti — şi de ce nu de Paşti? — după ce ne biciuiam cu nuiele de răchită pe malul Radaunei, în evlavioasă procesiune, le arătam peştilor râurile, marea. În frunte mergea un preot cu crucea şi şase băieţi cu clopoţei. Chihlimbarul răzuit, ars în cădelniţe, scotea fum. Se cântau rugăciuni pomorşe pentru pescuit cu spor. Se mai puteau vedea şi băşici de porc umflate pe care fetele şi le legaseră pe piept, câte trei; acestea ar fi amintit, prin numărul lor, de Ava. Numai litania era catolică. Căci ochii peştilor morţi luceau nebotezaţi. Priviri fixe înălţate către cer. Gura lacomă deschisă. Capacele branhiilor căscate.

Mai târziu, spre seară, pomorşii înfigeau crengile de răchită, cu capetele pe ele, formând o barieră pe digul de bârne care ducea la insula pescarilor. Copiii fugeau de acolo ţipând. Pescăruşii soseau imediat în picaj. Urmăriseră procesiunea până la dig cu ţipete stridente, dar se ţinuseră la distanţă. Acum atacau şi scoteau mai întâi ochii. Cearta lor dura până când crengile de răchită rămâneau goale.

Şi într-o zi — mi-aduc aminte — primăvara, un delfin, un fel de balenă mică, a fost aruncat pe plajă. Şi capul lui a fost purtat cu schimbul de doi băieţi, într-un sac de piele agăţat de un par lung, în mijlocul procesiunii, imediat după icoana Sfintei Barbara.

Iar mai târziu, mult mai târziu, când Oraşul Vechi a fost întemeiat conform Cartei de la Kulm şi Oraşul Drept conform Cartei de la Lübeck şi când eu, în sfârşit, armurier fiind,
ajunsesem breslaş, copiii din îngrăditură — printre ei şi fiicele mele cu Dorothea — agăţau de prăjini capete de peşte din hârtie pictată, lipită cu clei, cu lumânări înăuntru. Era frumos să le vezi seara, chiar dacă pe mine mă întrista un pic: da, Ilsebill, pentru că nu mai exista nici o Mestwină.

Din cauza acestor capete de peşte purtate de copiii gălăgioşi din îngrăditură pe digul de bârne şi în jurul taberei domnilor creştini-boemi, episcopul Adalbert, care, mai târziu, avea să fie
numărat în rândul martirilor, s-a mâniat şi a început să toarne obscenităţi în latineşte. S-a apărat de vedenia diavolească stropind cu agheasmă. Căpăţânile inofensive de pomuşel se
strâmbau la el infernal. Mai ales calcanul cu ochi oblici avea, din punctul de vedere al episcopului, privirea ironică, atotdistrugătoare a satanei. Crucea a ridicat-o împotriva lui. Mercenarilor săi le-a poruncit, arătând cu degetul, să mai decapiteze încă o dată capetele de peşte. Asta s-a şi făcut, cât ai zice peşte, şi a înfuriat-o pe Mestwină, pentru că în calitate de preoteasă îi păsa mai mult de crengile de răchită decât putea să-şi închipuie ascetul. Ce ştia

el despre Ava şi despre principiul divin masculin, încă tânăr, numit Râb?

Mestwină ştia. Sta pe loc uluită şi creştea un pic, aşa mică de statură şi rotofeie cum era. Dar nu spunea nimic. Acumula, cum fac pomorşii. Mai târziu a băut, cu înghiţituri mici, lapte de iapă fermentat. Abia spre seară şi-a revenit. Şi când ascetul a vrut, cum era obişnuit, s-o viziteze pe patul ei de frunze, mânia ei câştigase dimensiunea finalităţii concrete.

Coliba ei era împletită din răchite şi pereţii lipiţi pe dinafară cu lut. Un spaţiu locuibil. Adalbert n-a adus numai binecuvântarea ci şi contestaţia sa dialectică. Dar oricât de tare se umfla de poftă sutana episcopului, ca un vârf de cort, de data asta Mestwină nu 1-a mai potolit provizoriu, ci definitiv. N-a mai avut timp nici să se slobozească. L-a lovit de mai multe ori zdravăn cu o lingură de tuci în capul de boemian, răzbunând astfel prin mânia ei codul şi nisetrul, şalăul, ştiuca, somonul argintiu, bibanul roşcat şi înc-o dată, şi înc-o dată, pe zeul calcan al pescarilor de coastă pomorşi.

Adalbert a scos doar un scurt suspin. Dar adversarul lui a rămas nepotolit, s-a menţinut curajos prin proprie voinţă şi n-a vrut să plece capul nici atunci când episcopul era deja mort şi martir.

După ce Mestwină l-a ucis pe ulterior sanctificatul Adalbert de Praga, am îngropat lingura de tuci, deoarece ne era teamă că ar putea să fie găsită şi promovată la rangul de relicvă creştină. Cadavrul l-am aruncat în râu. Noi toţi, cei din îngrăditură (şi cu noi Mestwină) am fost mânaţi, puţin mai târziu, de mercenarii polonezi într-un vad al Radunei unde urmaşul lui Adalbert, prelatul Ludewig, ne-a botezat cu forţa. De altfel, acest Ludewig avea simţ artistic şi îmi era binevoitor. Îi plăceau micile mele madone sculptate în lemn. A trecut cu vederea chiar
şi al treilea sân (sub falduri) al Fecioarei Măria. Până şi privirea insistentă pe care o dădusem Maicii Domnului, incrustându-i în lemnul de tei ochi de chihlimbar galbeni ca mierea, a înţeles-o exclusiv în sensul catolicismului biruitor. Poate că, atunci când a fost condamnată Mestwină, eu am scăpat nepedepsit datorită talentului meu. Ca artist eşti binevenit în orice religie. Tu ştii doar, Ilsebill — pe de altă parte — că n-am stofă de martir. Era în aprilie 997, când Mestwina beată 1-a ucis pe Adalbert, noi pomorşii am primit botezul şi lingura a fost îngropată. Am ascuns-o în apropiere de cartierul Sankt Albrecht de mai târziu. Şi exact acolo a fost dezgropată în toamna anului 1889 de dr. Ernst Pauling, rectorul pensionar al gimnaziului Sfântul Ioan. Ca unică piesă găsită a fost donată colecţiei istorice a oraşului
Danzig. „Unealtă casnică pomeraniană" era scris pe o bucăţică de carton. Dar lingura provenea din Boemia. Adalbert o adusese cu el pentru convertirea păgânilor. Mestwina o folosea numai ca să scoată laptele acru de iapă pentru consumul propriu; în bucătărie folosea linguri de lemn.

Ce s-a întâmplat mai departe, curând după botezul forţat, când Mestwina a fost condamnată şi decapitată de un călău polonez, vom afla în continuare: cine a trădat-o, ce semne şi minuni s-au întâmplat şi ce prostii ne-a transmis istoria din cărţile de şcoală.

„Abia cu Mestwina", a spus calcanul în faţa tribunalului feminist, „s-a sfârşit domnia Avei. După aceea a contat numai cauza masculină." Dar doamnele nu ascultau. Aveau probleme personale. Cazul Mestwina a fost dezbătut fugitiv. La ordinea zilei era controversa. Cauza feministă ameninţa să se înece în rezoluţii.

Totuşi, într-o zi, după multe ezitări, când fracţiunile în opoziţie, sau regrupate tactic, s-au exprimat în moţiuni urgente, tribunalul şi-a regăsit în cele din urmă ordinea şedinţelor, pentru că nu întotdeauna calcanul acuzat provocase întreruperile procesului, nici nu obţinuse suspendarea şedinţelor tribunalului. Pe lângă preşedintă şi cele opt asesoare ale ei (lăsând deocamdată la o parte procuroarea şi apărătoarea din oficiu) care erau aşezate simetric şi voiau să şi păstreze poziţiile — supraînălţată preşedinta şi asesoarele, coborât calcanul în cada lui, supravegheat în stânga şi în dreapta de acuzare şi apărare — mai exista încă un grup subordonat tribunalului: consiliul consultativ, care, de fapt — format din treizeci şi trei de femei — trebuia să ia loc în primele două rânduri ale fostului cinematograf, dar era atât de dezbinat încât nu formulase decât două decizii: fie întreruperea dezbaterii în curs, fie prorogarea tribunalului. De aceea, calcanul avea deseori ocazia să fie ironic: „Dacă înaltul Consiliu consultativ al tribunalului, după cum aud, recent autointitulat revoluţionar, nu are nimic de obiectat, eu, în calitate de acuzat, aş fi pentru continuarea dezbaterii, pentru că sunt interesat să prezint în corelaţie cazurile precreştine Ava Wigga Mestwina: matriarhatul în declin. Şi asta este evoluţie. Sau — dacă preferaţi — revoluţie!"

Consiliul consultativ se numea „revoluţionar" abia de la dezbaterea cazului Mestwina, pentru că omorul prin lovire comis asupra episcopului Adalbert de Praga permitea comparaţii până în contemporaneitate. Întrucât cele treizeci şi trei de consiliere reprezentau grupări greu de delimitat, se ajungea frecvent la coaliţii întâmplătoare. Minoritatea de stânga, scindată în patru fracţiuni, în ciuda contradicţiilor ideologice, se coalizase brusc (şi numai deoarece calcanul folosise de trei ori cuvântul „evoluţie") cu uniunea radical-democratică a femeilor şi nu hotărâse numai, cu o mică majoritate, noua denumire „Consiliul consultativ revoluţionar al tribunalului feminist", ci solicitase şi o nouă ordine a locurilor în sală. Nu mai voiau să rămână jos, pe aşa-zisele scaune de frizerie, ci voiau să urce pe scena cinematografului, să ia loc la stânga şi la dreapta preşedintei şi celor opt asesoare ale ei, deocamdată corespunzător rezultatului ultimului scrutin; la asta calcanul a comentat: „Un nou scrutin, o nouă amplasare a locurilor. Formidabil! Doamnele vor fi tot timpul în mişcare."

Asta s-a şi întâmplat. Scaunele din stânga şi dreapta se înmulţeau sau se împuţinau după cum vota de fiecare dată Consiliul revoluţionar. Şi pentru că disputa politică mereu în creştere nu înceta nici în timpul şedinţelor ordinare ale tribunalului, publicul se interesa mai mult de luptele dintre fracţiunile mişcării feministe decât de cazurile Ava Wigga Mestwina, care sunt şi

cazurile mele; până la urmă, eu am fost cel ce am îngropat lingura de tuci la peste un metru adâncime.

Calcanul n-avea decât să se supere dacă pe deasupra capului său se purtau dezbateri atât de pasionate privind ordinea de zi. Când primele două rânduri din cinematograf, eliberate de Consiliul revoluţionar, ar fi urmat să fie puse la dispoziţia publicului, el a protestat şi a ameninţat că va refuza să mai dea declaraţii: era intolerabil. Nu putea suporta publicul atât de aproape. De fapt, s-au produs deja de mai multe ori incidente periculoase pentru el. Are şi el dreptul la siguranţă. Cele două rânduri de scaune să fie rezervate pentru experţi şi experte. Aşteaptă sosirea mai multor domni şi a unei doamne care, prin publicaţiile lor şi-au dovedit competenţa ştiinţifică, fie în domeniul arheologiei, fie ca specialişti în dreptul canonic medieval. Trebuia să se rezerve loc pentru aceste capacităţi. Pe lângă asta, mai solicită şi pentru el o protecţie obiectivă chiar dacă tribunalul, şi în special procuroarea, îl tratează ca pe un subiect.

Cererea a fost admisă. În primul şi al doilea rând de scaune ale cinematografului au luat loc de aci înainte diverşi experţi, două supraveghetoare obiective şi martorele acuzării: femei scăpătate, divorţate, muncitoare, dezavantajate, singure, cu mulţi copii, maltratate sau foarte uzate de viaţa conjugală. Mizeria femeii oprimate se exprima când bâiguind, când şoptind, afonă, stridentă, adesea gata să plângă, însă şi printre râsete răutăcioase: Dar după al cincilea copil... Şi pentru că m-a dat cu capul de calorifer... Dar el nu voia să termine... A ameninţat-o până şi pe mama... Şi acum fără ajutor social... Atunci am luat tablete... Dar n-a fost de nici un folos...

În tot ce spuneau martorele acuzării, numai bărbaţii erau de vină. Şi de fiecare dată mă simţeam vizat. El a rămas totuşi superior şi se sprijinea numai pe fapte. Calcanul le ştia pe toate, inclusiv contrariul lor. Chiar şi dreptul canonic îi era la-ndemână. De aceea renunţa la martori, aşa cum renunţase şi la mine, oricum, principalul bărbat implicat, ca martor al apărării. Într-adevăr, de mine era vorba doar indirect. Obiect anonim al dezbaterilor, nu eram decât public. Mut, adesea plictisit, pentru că luptele dintre fracţiuni mascau încă o dată cazurile Ava sau Wigga sau Mestwina, de pe locul meu, din rândul de scaune unsprezece, făceam comparaţii.

Ce-i drept, printre asesoare nu găseam nici o Ava — nici chiar în permanent relaxata doamnă dr. Schonherr — dar pe morocănoasa mea Wigga o descoperisem deja în înfăţişarea proprietăresei unei mari firme de grădinărie, doamna Helga Paasch. Mestwina şedea şi ea în faţa mea, ca asesoare: cât de frumoase erau toate rotunjimile ei. Capul mic, sferic, acoperit cu păr lins. Gâtul rotund, ca o coloană, în jurul căruia — nu glumesc, Ilsebill! — purta un colier de chihlimbar. Umerii uşor căzuţi. Mestwina contemporană mai avea ceva ce nu trebuie omis — acea privire sticloasă, care o trăda pe Mestwina mea de odinioară după ce băuse prea mult lapte de iapă fermentat.

Este evident că doamna Ruth Simoneit bea. S-a întâmplat de mai multe ori să tulbure dezbaterea cazului Mestwina bombănind şi clătinând monoton din

cap, mai trăgând ocazional şi câte o înghiţitură dintr-o sticlă adusă de acasă, iar în final, când a venit vorba despre decapitarea Mestwinei, prin plâns necontrolat şi smulgerea isterică a părului, astfel că doamna dr. Schonherr a trebuit, cu insistenţă maternă, să o scoată din sala cinematografului pe atât de pilită şi sensibila asesoare Simoneit. (Şi eu m-am ocupat mai târziu un pic de biata fată singuratică.) Bea Remy Martin încă de dimineaţă. Şi nu mânca niciodată ca lumea. În locuinţa ei de două camere şi jumătate, proprietate personală, pick-upul funcţiona neîntrerupt: urlători tragici, scandalagii profesionişti. Mai voia să se facă şi învăţătoare.

De altfel, Ruth este singura dintre cele opt asesoare care, deşi era beată, a întrebat de mine: „Şi ce s-a întâmplat cu căcăciosul care a îngropat lingura de tuci?"

Pentru că, Ilsebill, de fapt era tot timpul vorba de mine. Eu am tăcut şi am scăpat de încurcături minţind. Am ascuns şi am uitat. Cât de mult mi-ar fi plăcut să mă recunosc vinovat în faţa tribunalului, în faţa doamnei dr. Schonherr, în faţa doamnei Helga Paasch, în faţa lui Ruth Simoneit, în faţa tuturor: da, eu am făcut-o! Şi pe asta. Mestwina intră în contul meu. De asta eu, numai eu, sunt răspunzător. Mărturisesc şi menţin cele spuse. Iată-mă aici, în faţa istoriei, în calitate de bărbat, fireşte, chiar dacă prejudiciat şi între timp descurajat.

Cum mă văd pe mine

Inversat ca în oglindă şi mai evident asimetric.
Pleoapele de sus s-au şi lăsat.
Unul dintre ochi clipeşte obosit, viclean celălalt treaz.
Atâta introspecţie şi interiorizare,
după ce în gura mare am batjocorit de mai multe ori
Puterea şi deţinătorii ei.
(Vom fi! Va fi! Trebuie!)

Priviţi obrajii ciupiţi.
încă sau din nou: suflu fulgi uşor
şi susţin: ceva pluteşte în aer.
Bărbia ar dori să ştie când poate să tremure în sfârşit.
Fruntea impenetrabilă: ansamblului îi lipseşte o idee.
Unde, dacă urechea e acoperită
sau împrumutată altor imagini,
cuibăresc frânturi de râs?
Totul umbrit şi drapat de experienţă.
Ochelarii i-am pus deoparte.
Nasul adulmecă numai din obişnuinţă.
Buzelor,
care tot mai suflă fulgi,
se vede că li-e sete.

Sub ugerul vacii bălţate:
mă văd bând
sau lipit de tine, bucătăreasă,
după ce pieptul tău
atârnase picurând deasupra peştelui aproape fiert;
tu mă găseşti frumos.

Ah, Ilsebill

Acum, când te rotunjeşti. Chiar dacă nu se vede încă. Dar presimţirea mă face să exagerez. Presimt. Am putea, vreau să spun: tu eu — căci cu tine mă rotunjesc şi eu: doi dovleci
— facem planuri. Viitor pentru trei şi mai mulţi. Dorinţe, cine n-are? Ţie îţi lipseşte o maşină de spălat vase silenţioasă. Bine. Se va cumpăra. Şi călătorii, fireşte. Totuşi. în Antile, ca în prospect. Şi imediat după naştere — la sfârşitul lui iunie, zici tu — rochiţe lejere, neşifonabile, pantaloni supraelastici, pulovere colante. Le vei avea pe toate. Spălatul vaselor nu va mai fi niciodată o problemă. Şi în grădină (lângă cimitir) o să construiesc pentru noi o boltă pe care să se caţere vrejuri de dovleci, una la fel ca aceea care a înflorit trei veri la rând, în plin Război de 30 de Ani, peste drum de curtea cârciumii, pe insula Pregel, la Königsberg. în ea şedea prietenul meu Simon Dach, când îmi scria (mie, Opitz von Boberfeld) în versuri elegante: „Aci voiu să treiesc în veci, la pepeni şi dovleci. Aci resuflu şi me liniştesc şi prin frunziş norii fugaci îi urmeresc..."

Pentru că o astfel de colibă cu dovleci ar fi pentru noi şi ţâncul nostru, când va fi aici, locul unde să ne putem regăsi fără să trebuiască să mai călătorim, pentru că eu tu în coliba cu dovleci am avea tot ce ne trebuie. Dovleacul se caţără repede. Şi cu cuţitul de bucătărie aş putea, cum spunea Simon Dach — „harbujilor obicinuiam se le crestez în coaje iubitzica me" să zgârii numele tău de basm pe încă minusculul dovleac în creştere rapidă, ca şi tine, Ilsebill. Acolo, în frunzişul căţărător, am putea citi din ziare cum se nenoroceşte lumea: pe înălţimile Golan, în delta Mekongului, acum şi în Chile, unde era un pic de speranţă. Astfel camuflat cu frunze de dovleac şi acoperit ca în Biblie, aş putea să pun pe hârtie lamentaţiile mele despre creşterea repetată a preţului cuprului şi războiul Yom Kippur: aşa cum prietenul meu Simon Dach a plâns amar în coliba lui de dovleac când Tilly a ridicat un monument atrocităţii catolice: „Dac-aş putè, o Magdeburg, se tac, ce-a mai rĕmas din frumusetzea ta..."

Căci în fond, văzut din coliba de dovleac, Războiul de 30 de Ani n-a încetat niciodată, pentru că o astfel de colibă de dovleac, care e doar un nimic — cum a trebuit să afle profetul Iona — rămâne totuşi locul cel mai potrivit ca să vezi lumea întreagă şi grozăviile ei schimbătoare. Dulcea Vale a Plângerii.

Nu, Ilsebill, nu trebuie să călătorim; de îndată ce voi cumpăra de alături, de la Kroger, sâmburi de dovleac şi îi voi semăna, conform instrucţiunii, la mijlocul lui aprilie vom putea să
aducem totul la noi, sub bolta de verdeaţă, şi să reflectăm serios. Faptele moi şi visele cioplite în piatră.

Chiar şi trecutul va face umbră pe măsură ce planta urcă, aşa că, în timp ce tu creşti împreună cu dovlecii, eu pot să-ţi povestesc despre Ava Wigga Mestwina, cu care, chiar dacă
pe la noi nu existau încă dovleci, am stat adesea sub astfel de frunzişuri căţărătoare: cu Ava sub un umbrar din ferigi uriaşe (când îi număram cele o sută unsprezece gropiţe), cu Wigga sub un acoperiş împletit din răchită (când trebuia să-i tot povestesc despre participarea mea pe termen scurt la migraţia popoarelor), iar când o vizitam pe Mestwina mea în grădiniţa ei de lângă bucătărie, şedeam printre vrejurile de bob ale căror cârcei se încârligaseră libidinoşi deasupra noastră. Beam lapte de iapă fermentat şi mâncam brânză de vaci, lipii şi icre de cod afumate. Tot aşa de bine se ospăta şi Simon Dach împreună cu prietenii săi Albert, Fauljoch, Blum şi Roberthin (ca noi printre vrejurile de fasole grasă) în coliba de dovleac de pe insula Pregel: „Doamne, de câte ori şezut-am pènĕ noaptea la taclale Şi vremea petrecută-ne-am cu beuture bunĕ şi mâncarĕ şi cântare..." Aşa să facem și noi, Ilsebill: brânză pe cuţit din Wilstermarsch, vin roşu sec de Pfalz şi pâine cu chimion când se înserează şi eu cu dreapta
mângâi un dovleac ce creşte de la sine şi cu stânga te prind de mijloc. Ştrengarului nostru, de va fi băiat, aş putea, mai târziu, să-i cânt: „Roagă-te, roagă-te copile, că suedezul vine mâine."
Și niciodată nu m-aş mai feri de tine, în felul prostesc al bărbaţilor, pentru că problema spălatului vaselor nu va mai exista, ci numai amabilitate urcătoare pe grilajul de şipci. Pacea, asta este. O fericire la fel de primejduită ca şi dovleacul profetului, pe care zeul — putea foarte bine să fie şi calcanul — a trimis viermele să-1 roadă. Pentru noi, Ilsebill, va dura cât ţine vara. Şi în vara cealaltă încă o dată. Şi tot aşa, în fiecare vară: noi şi puştiul — asta va veni curând — paşnici, fericiţi, la umbra trecutului, izolaţi de lume, deci de toate ororile şi antiororile ei — aşa cum a văzut Magdeburgul prietenul Dach: delta Mekongului pustiită,
bocancii pierduţi în deşertul Sinai, teroarea cotidiană în Chile: dar recunoscători pentru că suntem la adăpost în şubreda colibă cu dovleci şi tu poţi să duci liniştită sarcina până la capăt.

Dar tu nu vrei să te caţări, să creşti împreună cu mine. „Idila ta de rahat!", zici tu. „Subterfugiile tale baroce. Ţi se potrivesc atât de bine. Pe mine să mă scoţi la nevoie din cuibar, ca pe un ou rătăcit. Şi să găseşti interesantă veşnica contemplare a buricului. Nu pentru asta am studiat ca o nebună", zici tu, „ca să ajung aci, la ţară, cu copiii şi bucătăria sub o boltă de dovleac, chiar dacă poate fi câteodată amuzant, să-ţi aeriseşti mintea." „Nu!" zici tu. Vrei să călătoreşti. Antilele Mici şi alte prospecte, La Londra şi Paris să întâlneşti oameni interesanţi, care au întâlnit oameni interesanţi la Milano şi San Francisco. Să discuţi emanciparea sub toate aspectele. „Şi, în afară de asta",

zici tu „ne lipseşte o maşină de spălat vase cu funcţionare silenţioasă şi o a doua locuinţă în oraş. Boltă de dovleac? Poţi să-i spui şi ţucal, ca-n basm. Mai bine avortez şi anume la Londra, decât să mă las încâlcită în plantele tale căţărătoare. E vechiul truc al bărbaţilor. Colivia aurită şi chestii d-astea. Nu cumva ai obosit?"

Da, Ilsebill. Deja un pic. Prezentul mă oboseşte. Dar dacă eşti de acord, vreau să-ţi rezerv cu plăcere un zbor charter: Antilele Mici, dacă e posibil. Iar maşina de spălat vase o cred că
se înţelege de la sine. La fel şi oamenii interesanţi de la Londra Paris. La locuinţa a doua o să mă mai gândesc. Ai dreptate, încă o dată ai dreptate: sigur, sub o boltă de dovleac lipseşte orice premisă pentru discutarea exhaustivă a emancipării. A fost numai o idee, pentru că, pe vremea aceea, prietenul meu Simon- Dach... Chiar şi tu, Ilsebill, ţi-ai dorit întotdeauna: ceva mai multă siguranţă.

La sfârşit

Bărbaţi, care conform expresiei consacrate
gândesc până la capăt,
care dintotdeauna au gândit până la capăt;
bărbaţi, cărora nu scopurile — pe cât posibil posibile —
ci scopul final — societatea fără griji —
l-au marcat în spatele gropilor comune;
bărbaţi, care din suma înfrângerilor datate
au tras doar o singură concluzie:
victoria finală învăluită-n fum
pe pământul ars până-n adânc,
bărbaţi, care, la una din conferinţele cotidiene,
după ce s-a dovedit că, în mare, era realizabilă tehnic,
au decretat soluţia finală,
au decretat-o obiectiv bărbăteşte;
bărbaţi cu vederi largi,
pe care îi urmăreşte importanţa,
mari bărbaţi îngâmfaţi,
pe care nimeni, nici un papuc cald
nu i-a putut opri.
bărbaţi cu idee abruptă, au urmat platitudinea faptelor,
sunt ei în sfârşit — ne întrebăm — la sfârşit?

De câte nu vreau să-mi aduc aminte

De cuvântul prisos, de grăsimea râncedă, de trunchiul fără cap: Mestwina; de drumul până la sihăstrie şi înapoi; de piatra din pumn, în buzunar. De acel 4 martie, când am băgat mâna în casa grevei, într-o vineri. De florile de gheaţă

(ale tale) şi respiraţia mea. De mine, cum fugeam; de olărit, coborând tot mai mult pe panta istoriei. De ziua taţilor, recentă, la sărbătoarea înălţării, bineînţeles că am fost şi eu acolo. De vase sparte, carne sustrasă, suedezii la Hela, de luna peste Zuckau, de băiatul din spatele tufei de grozamă, de tăcere, de încuviinţarea surdă, cu urechile astupate. De grăsime şi piatră, de carne şi apucătură, de poveşti neroade, ca asta...

Într-o zi, pe vremuri, după cancanurile mitologice obişnuite și ca să mă lămurească în sfârşit, calcanul mi-a spus povestea soţiei regelui Minos, care a vrut să se destrăbăleze cu taurul alb al soţului ei şi cum un anume Dedalus, a cărui îndemânare era cunoscută, i-a cusut un travesti din piei de vacă şi atunci a fost montată în stil mare — ceea ce, după cum se ştie, a avut drept urmare Minotaurul şi alte mituri — încheind cu următoarele cuvinte: nu trebuie considerat doar un fapt divers pur cretan. Din asta se pot trage învăţăminte şi foloase în altă parte. Priveşte continentul. În cele din urmă, regele astfel jignit a fost prezentat de Zeus personal (în chip de taur) fecioarei Europa. De aceea pasul greşit al reginei Pasiphae a contribuit la pierderea puterii femeilor cretane. Principiul jovian, sămânţa masculină, ideea pură, s-a impus. Pentru că monstrul cu cap de taur demonstrează de-a dreptul ilustrativ caracterul imoral al matriarhatului. Asta s-ar putea demonstra şi pe tărâmurile mlăştinoase baltice. Nu trebuie să fie întotdeauna un taur, ar fi suficient chiar un elan mascul alb. Ca din întâmplare: un elan mascul ar boncălui seară de seară în mlaştina Radunei ca şi cum s-ar fi săturat de afine şi de lăstari de răchită, ca şi cum n-ar mai vrea să gonească niciodată o femelă normală ci, în sfârşit, să creeze mitul baltic. S-ar putea, pentru a o stimula pe Ava cea trimamelară, să se modeleze din lut un membru de elan cât braţul, să fie ars la fel ca oalele, să fie expus la vedere, în bătătură, şi lăsat să-şi facă efectul.

Asta am făcut, cu competenţă de olar. Ava şi cele de o seamă cu ea se bucurau de sulele ceramice îndreptate către cer. Când bătea soarele, aruncau umbre rotitoare. Un nou cult se învăţa în joacă: femeile trăgeau la ţintă cu cercuri împletite din ramuri de răchită. Curând, ştoiul a fost împodobit cu flori de baltă. Săritura peste el, cu picioarele desfăcute, a devenit un sport feminin. (Cât de vulgar chiuiau. Cât de ordinare erau glumele lor, încă de pe atunci. Ce plăcere le făcea picul meu de îndemânare.)

De aceea calcanul m-a numit un Dedalus baltic. Am cusut, aşa cum m-a sfătuit, din piei de elan femelă, un travesti înşelător după măsurile Avei. Am înăbuşit pentru Ava momite de viţel de elan. Şi, ca şi cum ar fi fost angajat de calcan cu contract, masculul alb a boncăluit seară de seară, aproape, în mlaştina Radunei.

Dar Ava nu voia. N-avea chef să plăsmuiască mituri. Ca hrănitoare trimamelară îşi era suficientă sieşi (şi nouă). A fost cuprinsă de mânie neolitică când (la insistenţele calcanului), am încercat să-i trag atenţia asupra taurului cu vorbe excitante. Nu, a strigat ea, nu, şi a inventat un cuvânt cu viitor. Toate falusurile ceramice de elan trebuiau distruse. (De aceea regiunea

noastră nu a oferit deloc idoli falici.) Şi, drept pedeapsă, am fost legat la fundul unei femele de elan domesticite — ţineam deja animale domestice.

O zi paleolitică, de dimineaţa până seara, am încercat să aduc dovezi. Dar nu am reuşit, chiar deloc. Nu-mi aduc aminte să fi procreat vreun monstru. Şi nu mai vreau să-mi aduc aminte de ruşinea care a urmat, dar trebuie, pentru că scriu şi trebuie să scriu: Ava şi femeile ei au făcut din ritul meu ruşinos de încă lecare a femelei de elan o sărbătoare anuală, în timpul lunii de primăvară. Ea şi cele de o seamă cu ea se îmbrăcau (pe baza artei mele de croitor) în piei de femelă de elan. Noi, edecii, trebuia să ne împodobim coifurile cu coarnele spatulate de elan mascul. Ni s-a cerut să boncăluim la fel ca elanii adevăraţi. Femeile ne ofereau farmecele sub coada ridicată a femelei de elan. Nu se putea ceva mai bestial.

„Riturile astea infecte ale fecundităţii!" bombănea calcanul. „Nu vă e ruşine? O mulţime de prostii matriarhale. În felul ăsta n-o să vă reuşească niciodată naşterea din cap a mitului
masculin, în stil jovian."

După aceea, vorbea entuziasmat de rafinamentele culturii minnice. Povestea de palate cu nenumărate camere, de scări monumentale, pe măsura regalităţii, de conducte de apă, băi de abur și anunţa, printre altele, naşterea noului erou, Herakles. Parcă întâmplător, regreta că un recent cutremur marin (sau mânia lui Poseidon) distrusese oraşul regal Cnossos — „dar regele Minos a supravieţuit ca prin minune!" — şi evoca figurinele de bronz cât palma, aflate în comerţ până în Egipt şi Asia Mică, reprezentând un bărbat cu cap de taur.

„Asta numesc eu efect întârziat, fiule! Deoarece, încă de la începutul primei perioade a palatelor, plodul reginei Pasiphae a fost ucis de un anume Theseu. Nu fără ajutorul artistului Dedalus. Ţi-am spus de curând povestea ghemului de lână şi urmările ei tragice. Cum o chema pe biata fată? Părăsită pe o insulă? Am uitat. Dar bronzurile minoice şi încântătoarele teracote cu acelaşi motiv sunt creatoare de stil, sunt exemplare."

Şi mi-a dăruit o figurină de teracotă cât degetul mic, pe care, împreună cu alte atenţii, o purtase cu el prin toate mările, adăpostită în buzunarele branhiilor. Omuleţul cu cap de taur:
o piesă în plus în colecţia mea de artă tot mai mare pe care o ţineam ascunsă într-o vizuină de viezure părăsită (până a furat-o prietenul meu Lud şi nu mai ştiu unde a ajuns). Apoi calcanul a insistat să creez figurine cu o semnificaţie mitică comparabilă, să risc o şarlatanie pioasă ca să-mi ascund ruşinea în faţa istoriei.

Aşa am făcut. Am modelat şi am ars pe ascuns şapte sau nouă bărbăţei înalţi de o şchioapă, cu capete de elan şi coarne spatulate şi i-am îngropat în apropierea suburbiei Schidlitz, unde în secolul douăzeci nişte săpături, mai de grabă la întâmplare, trebuiau să ducă la descoperiri de obiecte din paleolitic. Din păcate, arheologii (erau doi asistenţi diletanţi) nu au fost destul de atenţi. Toate coarnele în formă de lopeţi desprinse de capete şi găsite mai înainte au fost distruse, nemaifiind luate în consideraţie din punctul de vedere al istoriei

artelor. De aici interpretările greşite. Se vorbea de oameni-porci neolitici. În caietele de „Antropologie
folclorică a Prusiei Occidentale" s-a tras concluzia că, în ţinutul mlăştinos de la vărsarea Vistulei, creşterea porcilor a apărut uimitor de timpuriu. Experţii se contraziceau în ceea ce priveşte alcătuirea fragmentelor, fără asemănare în spaţiul baltic, pentru că, la sfatul calcanului, modelasem figurinele după modelul minoic, goale pe dinăuntru, pe degetul mijlociu de la mâna stângă.

Teracotele mele n-au transmis totuşi nici un mit. N-au rezultat decât note de subsol controversate şi o lucrare de doctorat, din 1936, care susţinea teza naţionalistă că „oamenii-porci" ar fi mărturii protoslave ale unei rase inferioare, degenerate, leneşe.

Totuşi, mai târziu, Ava s-a lăsat (calcanul nu ştie) montată de un mascul de elan. La lumina lunii. Fără travestiul cusut de mine. Cu cei trei sâni la vedere. îngenuncheată. Rotindu-şi
strălucitoarele perne de grăsime. Şi el a venit, parcă în joacă. Era un mascul tânăr, cu blană albă. N-a intrat cu forţa ci mai curând timid, parcă de probă. Coarnele spatulate concentrau lumina. Copitele din faţă pe umerii ei. La început numai giugiuleli: o muşca de ceafă. Apoi totul a mers natural, nimic nu era imposibil, și n-a durat mult. Am văzut asta ascuns printre răchite. Am auzit-o pe Ava scoţând un sunet nemaiauzit. Am vrut să-i fac un portret cu cei trei sâni atârnând în tufele de afine. Dar am uitat, am îngrămădit peste această imagine molozul memoriei şi n-am mai vrut să-mi amintesc, pentru că, la termenul obişnuit, nu s-a născut un zeu cu coarne spatulate ci o fată, asemănătoare Avei, dar cu semnele celor patru ţâţe ale femelei de elan şi atunci a fost ucisă imediat cu pumnalul de piatră.

„Nu!" a strigat Ava şi a lovit. „Asta merge prea departe. Nu vrem să exagerăm. Trei ajung. Târfa ar putea să-mi facă mofturi. Fără monstruozităţi, vă rog. Nu vrem să intrăm în gura lumii."

Apoi a poruncit ca masculul de elan cu blana albă să fie vânat şi străpuns cu suliţa. Am mâncat carnea lui tânără, friptă crocant, cu răchitele pisate, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Dar, în sfârşit, mă lămurisem şi am început să caut un cuvânt pentru tată.

Asta a fost, dacă urmez cronologia calcanului, puţin după începutul călătoriei argonauţilor şi cu doi ani înainte de plecarea celor şapte contra Tebei. Dar la noi femeile au rămas puternice.
Fie că era vorba de Ava, sau de Wigga sau, mult mai târziu, chiar de Mestwina, ele au împiedicat expediţiile şi călătoriile legendare. Ele supravieţuiau fără semne particulare. Dacă voiam să facem istorie, sau istorii, se puneau de-a curmezişul, cu toată fiinţa. După mânie urma liniştea. Numai viclenia mai era permisă. Nedreptatea strălucea cu toată puterea. Capriciul dominant a învins. Subjugaţi de iertarea lui indulgentă am rămas casnici. (Fugit de acasă, caut să fac pace, la telefon. „Dada", spune Ilsebill. „Bine, fie. Vrei să revii. Se poate, dacă te cuminţeşti, să fii tată. Să uităm ce-a fost. Satură-te mai întâi de somn. După aceea vom mai vedea.")

Ce n-am putut stăpâni: seceta, pagubele de pe urma îngheţului, perioadele ploioase, epizootiile, vremurile de foamete, când singura rezervă era mana, întotdeauna prea puţină. Cu ce aş vrea să distrag: am dezvoltat cărbunăritul, am inventat cărămida arsă baltică. Asta n-am putut spune mult timp; dar calcanul a spus: trebuie. Ce nu vreau să-mi amintesc: cum am plecat cu goţii spre sud, pe fluviu în sus, şi am lăsat-o pe Wigga, care ne ţinea stirpea din scurt, în urmă, la oalele ei.

Prima mea evadare. (Comportarea şi astăzi încă obişnuită a bărbaţilor: fuga, repede, după colţ, să cumperi vreo două ţigări şi să nu mai revii niciodată, să dispari definitiv.) Plecarea în mai, în alte părţi era anul 211. Totul s-a pus în mişcare. Neliniştea germanică. Primele încălţări de călătorie. Marcomanii, herulii şi goţii noştri din fire ahtiaţi de depărtări au pornit, au pătruns în spaţii noi, făceau istorie. Şi eu mă săturasem să mai fiu doar cărbunarul Wiggăi, mai recent şi la munca câmpului, condamnat la scosul sfeclei. Ca şi mâncătorii de fier cu părul roşu, pe al căror zeu Wotan calcanul mă învăţase să-1 venerez pe ascuns, am vrut să stau pe vine, în cerc, la sfatul bărbaţilor, să bat aprobator în scut, să cobor suliţa refuzând, voiam să fiu bărbat cu voinţă: consultat, cu drept de vot, conform legii, urmat de fii, eliberat de contingenţele utilitare cotidiene, înfometat de depărtări. Voiam să plec, să scap de fleacuri. Nu mai voiam decât să trăiesc riscant, să mă expun la pericol, să mă descopăr, confirm, realizez, în sfârşit, cu buricul tăiat, voiam să ştiu ce este onoarea victoria prăbuşirea.

„ Cară-te", a spus Wigga. Şedea — o sedentară gigantă — sub umbrarul împletit din răchite şi fasona din icre de hering şi lapţi de hering, amestecaţi cu făină de orz, găluşti cât pumnul pe care le punea la clocotit în zeamă de peşte. „Cară-te!" La făcut cărbuni şi la celelalte putea să mă înlocuiască. Rostogolea găluştile pe coapsele cu muchii tari ca scândura: două în acelaşi timp, în sens contrar. Aşa cum şi Ilsebill poate spune „Da' fă ce vrei!", Wigga a spus nu numai o dată cu dispreţ: „Cară-te."

Dar n-am ajuns departe: trei zile de drum pe râu în sus. Cam pe acolo, unde mai târziu, mult mai târziu, orăşelul Dirschau, cu podul lui de cale ferată peste Vistula, trebuia să aibă importanţa strategică, am făcut băşici la picioare, mă înfricoşau goţii antipatici, trăgeam cu ochiul spre casă şi îl blestemam pe calcan care mă sfătuise să-mi iau tălpăşiţa. (Şi prietenul meu Ludger mă trata ca pe un rândaş la cai: de sus, grosolan.)

Plângeam adesea răcorindu-mi picioarele în râu. Mi se făcea milă de mine însumi, aşa lipsit de adăpost. Pentru mâncătorii de fier nici nu contam. La adunările lor de sfat, noi, pomorşii, nu eram admişi. Trebuia să le ţesăl caii, să le curăţ săbiile scurte cu cenuşă, femeilor lor să le pieptăn scamele din păr, să le rabd toanele poruncitoare când se îmbătau cu mied. Şi dacă mestecaseră prea multă muscariţă uscată înmuiată în lapte de iapă, deveneau ucigător de agresivi şi ne băteau în lipsa duşmanilor încă nesosiţi. O dată am auzit cum se sfătuiau sub un stejar stingher când şi cum să mă sacrifice pe mine, şi pe alţi câțiva pomorşi fugiţi cu ei, zeului lor, Thor, ciocănarul: înfipţi în pat de lăncii.

Şi când pe malul estic, acolo unde avea să se afle Graudenz (fortăreaţa), lovit de o copită de cal, tăiat la degetul mare de o sabie scurtă, ocărât de femeile goitice ca „pomorş, mormoloc de mlaştină", iar un bădăran de got, tot timpul beat sau ameţit de ciupercă, atât de lipsit de dinţi încât trebuia să-i premestec pastrama, la amiaza mare, în plină lumină, m-a regulat în fund într-o tufă înflorită de grozamă (bădăranul nici măcar n-a catadicsit să-şi scoată casca împodobită cu dinţi de mistreţ), am fugit înapoi, spre casă, şontâc-şontâc şi m-am auzit pe mine şi râul şi huhurezii strigând întruna: „Wigga", tot mai insistent: „Wigga!"

Aşa a abuzat istoria de mine. N-aveau decât să prefacă Roma în ţăndări, fără mine; găluştile Wiggăi din icre de hering şi lapte mă interesau mai mult. Nu mai voiam decât să fiu iar cărbunarul ei şi să-i păzesc broscoii, dintre care unii era evident că-s de la mine. Calcanul n-avea decât să-mi zică papă-lapte, eu mă întorceam pe buze cu rugămintea de iertare: n-am să mai fac niciodată, să-mi fie de învăţătură, regret din tot sufletul, aştept pedeapsa meritată ca să mă îndrept şi, de acum în colo, să fiu numai şi numai casnic...

Dar Wigga nu m-a mustrat. Mai bine m-ar fi ocărât, m-ar fi pedepsit, m-ar fi trimis să sap la sfeclă. Răzbunarea ei era longevivă şi nicidecum o izbucnire scurtă, chiar dacă de fiecare dată, după autocriticile mele publice — ca şi Ilsebill, deunăzi, la telefon — a spus: „Ştergem cu buretele. Să uităm."

Pentru că în faţa adunării clanului — nu eram încă nici acum un trib — a trebuit să mă autoacuz: cărbunăria pomorşă m-a plictisit şi m-a pus pe fugă. Am avut plăcerea perfidă să ridiculizez sedentaritatea pomorşilor în faţa goţilor. În comerţul de troc, am livrat prea ieftin mangalul, proprietate colectivă pomorşă, către armurierii gotici. În locul ierbii onirice interzise şi exterminate, ispitit de prietenul meu, am prins viciul muscariţei. Şi acestui Ludger i-am divulgat secrete pomorşe (prepararea brânzei).

Apoi a trebuit să renunţ în public la uşuraticul sentiment al dorului de ducă. A mai trebuit şi să jur sfatului feminin al clanului că niciodată nu voi mai învinge sau pieri, ca să fac istorie. Apoi a trebuit să renunţ la ceva ce numisem pompos — patriarhat. Apoi a trebuit să raportez câte băşici la picioare îmi făcusem de la începutul migraţiei popoarelor, de ce părul femeilor goitice e scămos, în onoarea cui eu şi ceilalţi pomorşi urma să fim culcaţi pe vârful lănciilor, cum de mi-a rămas ţeapăn pe viaţă genunchiul stâng călcat de armăsarul tânărului Ludger; și cicatricea de la degetul gros al mâinii drepte a trebuit să o arăt tuturor. (Renunţarea mea la drogul Muscarin, a reuşit să introducă şi la noi în uz curent ciuperca muscariţă.)

Am trecut sub tăcere, refulat, ascuns, numai ce a făcut cu mine, pe la spate, mormăind şi acoperit de grozama înflorită, bădăranul goitic care nu-şi scotea niciodată casca cu dinţi de mistreţ. Ruşinea. Gaura în evenimente. Balonul de cuvinte nescris. Ce nu vreau să-mi amintesc: cum m-a frecat, mestecat, lins, uns cu grăsime râncedă, şi apoi cu ştoiul lui bătrân, m-a rupt, aşa de adânc...

Dar Wigga ştia. Când am plecat a trimis să ne urmărească două fete iuţi de picior, şi până să sosesc eu şchiopătând, ele îi şi trăncăniseră totul, de-a fir a păr. Tocmai de aceea, mai târziu, Wigga spunea adesea, când eram culcat în ea, îmbrăţişaţi, cu picioarele împletite: „Ei? Nu-i mai bine aşa? Nu-i aşa mult mai bine?"

Ilsebill va fi curând în luna a doua. Contează numai timpul ei, care o face să fie tot mai severă. Eu stau lângă ea (cărbunarul ei) sau cobor scara secolelor, până în momentul când calcanul mă interceptează, ca şi cum încă mi-ar mai vorbi: „N-ai ce-i face, fiule. Asta e firea ei, ea e mai tare şi are întotdeauna dreptate. Cu paternitatea ta ai încurcat-o. Oricum, femeile n-au decât de câştigat. Ilsebill a ta o ştie."

După aceea m-a sfătuit să cumpăr cât mai multă hârtie. Ce e scris se citeşte normal. Numai scrisul este o antinatură la fel de puternică. De cele mai multe ori învinge dreptul scris. Şi ceea ce — de ruşine — n-ai vrea să-ţi aminteşti niciodată, odată scris, va fi ca şi uitat. „Bărbaţii supravieţuiesc numai prin scris!" spune el şi vrea să fie citat.

*

Bun. Recunosc că am trădat-o pe Mestwina, pe Mestwina mea. Totuşi asta s-a întâmplat mai ambiguu decât poate exprima cuvinţelul ăsta. Eram totuşi păstorul principal al ei (şi al stirpei) şi, pe de altă parte, acel episcop Adalbert care venise să ne convertească pe noi, păgânii. Astfel că i-am aprovizionat bucătăria, iar ca ascet i-am dispreţuit mâncărurile. Eu am fost cel ce a furat din cortul de provizii al suitei boemiene lingura de tuci; şi tot pe mine, episcopul mai târziu sanctificat, m-a doborât Mestwina cu tuciul. Dacă-mi aduc aminte bine, am fost prea laş să-1 tai pe misionarul plictisitor cu cuţitul de tuns oi, deşi Mestwina mă rugase tot mereu să-i fac acest serviciu din dragoste. Dar şi ca episcop eram iremediabil ahtiat să primesc lovituri, să fiu asasinat fără să mă apăr, deoarece, încă de când eram copil în cor, dorinţa mea des mărturisită a fost să am, mai târziu, o moarte de martir şi să fiu canonizat.

Ciobanul-episcopul: pentru prima oară trăiam dublu, scindat, şi cu toate astea cioban păgân întreg, predicator creştin complet. Nimic nu mai era atât de limpede ca sub tutela Avei şi la umbra Wiggăi. Numai în relaţiile cu Dorothea şi cu bucătăreasa slugilor Amanda Woyke, care nu admiteau, nici una nici cealaltă, ambiguităţi, am putut să mă folosesc de mine atât de unitar: nescindat şi pe tot timpul vieţii. Pentru că timpul petrecut cu Billy nu contează. Iar pentru Măria nu însemn nimic.

Poate că actuala mea Ilsebill ar putea să mă pironească din nou, să mă pună la punct, să mă facă univoc. Ea spune: „Să fim consecvenţi. Copilul trebuie să ştie cine este tatăl lui. Ce înseamnă aici ficţiune? Nu căuta subterfugii, te rog!"

În orice caz, ca episcop eram mort, când, duhnind a oaie, am intrat în cortul căpitanului boemienilor şi am turnat-o pe Mestwina.

De ce oare? Doar totul era atât de bine camuflat. După omorul reuşit în coliba Mestwinei, fără zgomot, pe aşternutul ei de frunze, de nici n-a avut timp să scoată măcar un suspin, eu şi cu ea l-am aruncat pe bărbatul numit Adalbert, sanctificat mai târziu (deci pe mine!) în Raduna iute curgătoare. Departe, mai jos, pe un banc de nisip al Vistulei cu mai multe guri, unde pruţii duşmani învecinaţi bântuiau adesea tâlhăreşte, cadavrul umflat al cuviosului bărbat a fost adus de ape şi acolo l-au găsit mercenarii polonezi, care îl căutau pe episcop de cinci zile. Lingura de bucătărie din tuci am avut grijă s-o îngrop. Presupunerea că pe Adalbert îl omorâseră păgânii pruţi era verosimilă. O ştafetă a plecat imediat să dea veste regelui Poloniei. Era data de 12 aprilie 997. În istorie, totul era crestat pe răboj: un sfânt în plus.

Atunci, neghiobul de mine a trebuit neapărat să spună adevărul! Calcanul m-a sfătuit să dau de gol vicleşugul. „N-ai voie să taci, fiule. Oricât de mult ai fi ataşat de Mestwina, trebuie s-o sacrifici. Pentru prima oară, voi, pomorşii, leneşi, inconştienţi şi neexistând prin nici o faptă, aţi săvârşit într-adevăr ceva, aţi intrat în istorie printr-o crimă politică, aţi stabilit, în stil clasic o dată, — atât de semnificativă prin dublul ei sens: el a fost ucis în Vinerea Mare — şi acum vă şi întoarceţi ameţiţi în starea de inocenţă paleolitică. Admiteţi să li se atribuie celebritatea pruţilor, acestei gloate de tâlhari barbari? Vă abţineţi cu laşitate de la mărturisirea bărbătească? Du-te şi spune-le cu glas tare: Da! Domnilor creştini. A fost una de-a noastră. Mestwina, regina noastră. El a dorit-o şi era nebun după ea. Ea 1-a ucis, pentru ca poporul nostru să devină conştient de rolul său istoric. Adalbert poate fi oricând sanctificat, dar noi, cei din stirpea Mestwinei, rămânem neînduplecaţi. Nu vrem crucea. Zeiţa noastră se numeşte Ava. Ea este înrudită cu Demeter, Frigga, Cibele, Semele. Acestea sunt figuri măreţe. Toate cu mult înainte de drăgălaşa voastră Maică a Domnului. Pe scurt: noi avem deja religie!"

Cu o fermitate asemănătoare, aşa cum îmi dictase calcanul, dar fără cuvinte provocatoare, le-am vorbit prelaţilor boemieni şi cavalerilor polonezi. Nu-mi pot aduce aminte dacă i-am cerut voie Mestwinei să fac mărturisirea de importanţă istorică. Ar fi fost posibil să o aprobe cu mărinimie. Dar mai probabil este că ar fi râs de mine ca de un nătărău şi dacă aş fi contrazis-o m-ar fi bătut şi, ca să mă facă inofensiv, m-ar fi gonit sub pază pe vreo plajă depărtată, la căutat chihlimbar.

M-am dus pe ascuns la domnii boemieni. Ei m-au ascultat nemişcaţi, dar au trecut în procesul-verbal numai blasfemiile Mestwinei la adresa zeului răstignit, inclusiv acea parte din mărturisirea mea care o trăda pe preoteasa încă sacrificatoare Ava. La asta se adăuga că era băutoare. Şi viciul ei constând în amestecatul muscariţei crude şi uscate. Până la urmă 1-a îmbătat pe Adalbert sau 1-a omorât când era drogat cu muscarină.

În ziua următoare, domnii boemieni, sub preşedinţia prelatului Ludewig, au condamnat-o pe Mestwina la moarte prin decapitare. Pentru noi au decretat imediat botezul forţat, dar au afirmat (neimpresionaţi de mărturisirea mea):

Adalbert a fost omorât de pruţii păgâni. Uciderea episcopului de către o femeie ar fi îngreunat sanctificarea lui, ba ar fi putut chiar s-o zădărnicească. Ar fi venit în contradicţie cu bula papală de canonizare, conform căreia nimeni nu poate fi făcut martir prin intervenţie feminină. În definitiv, suita boemiană a episcopului ştia că Adalbert a încercat să-şi ucidă de mai multe ori pe săptămână poftele trupeşti în Mestwina. Cavalerii polonezi făceau glume proaste, cu mâna la gură, despre pătrunzătoarea practică de convertire a evlaviosului boemian. Dacă în actele de canonizare ar fi ajuns chiar simple aluzii privind plăcerile din patul de frunze, ar fi existat exact un sfânt mai puţin.

În faţa tribunalului feminist calcanul şi-a scuzat sfatul greşit cu o elocvenţă neoscolastică: „Asta s-a întâmplat exact în sensul dialecticii hegeliene, stimate doamne. Şi eu regret profund că în vremea aceea se refuza unei femei dreptul de a produce martiri. Se spunea: din perspectiva unei valorizări subiective este posibil ca o oarecare Mestwina să-i fi sfărâmat episcopului Adalbert capul cu o lingură de tuci, dar obiectiv privind, din punctul de vedere al istoriei, trebuie să fi fost nişte bărbaţi pruţi păgâni. Şi astfel, consecvent logic şi contrazicând numai aparent faptele, în toate izvoarele istorice li se atribuie pruţilor meritul de a fi făcut istorie ecleziastică."

Asta s-ar fi întâmplat la Tolkmit. Cu o vâslă de lemn, care, mai târziu, a devenit relicvă. Îmi vine să râd.

Ei şi acum, calcanule? Totul e scris pe hârtie: boncăluitul în călduri al elanilor masculi falşi şi reali, ce mi-a făcut bădăranul sub casca cu dinţi de mistreţ în spatele grozamei, cum am ciripit în faţa domnilor papistaşi. Acum sunt disculpat? Mai puţin vinovat? Şi restul de ruşine? Pachete legate cu sfoară în cruciş, care vor să fie deschise. Pentru că atunci când botezaţi forţat am devenit creştini, păcatul doar a crescut. Iar Ilsebillei i-am spus: „Cu acea Dorothea care în plin Ev Mediu gotic suferea de migrenă, la fel ca şi tine în prezent, am îngenuncheat adesea pe mazăre ca să ispăşim."

Iată că vine, cu rochia pătată de sânge. De asta nu mai vreau să-mi aduc aminte. Dar trebuie.

ÎN LUNA A DOUA

Cum am devenit orăşeni

Pe vremea când Mestwina beată îl omorâse pe episcopul Adalbert cu o lovitură totuşi foarte bine ţintită, în ţinutul gurilor Vistulei, în afară de noi, pomorşii autohtoni de pe malul stâng şi
de pruţii sedentari la răsărit de fluviu, locuiau numai rămăşiţele popoarelor în trecere: goţii gepidizaţi, destul de amestecaţi în supa noastră etnică şi saxonii imigranţi, fugiţi de francii care căutau să-i convertească cu orice preţ. Dinspre sud se infiltrau polacii slavi. Iar varegii scandinavi ne jefuiau cum aveau chef. Construiau pretutindeni fortăreţe-refugii contra atacurilor pruţilor, dar nu i-au putut împiedica să se stabilească la apus de valea fluviului. Căpetenia lor se numea Jagel. O formă arhaică a lituanianului Jagello. De aceea, mai târziu, când oraşul fusese deja întemeiat, dealul s-a numit Hagelsberg.

Încă de pe vremea Mestwinei câţiva varegi travestiţi în pescari pomorşi l-au ucis pe Jagel, în vizuina lui. Dar abia după ce principele polarilor Boleslav Chrobry i-a respins pe pruţi pe
malul drept al Vistulei, domnia varegilor a fost înlocuită de cea polacă. Căci Mestwina abia îl ucisese pe acel Adalbert, angajat ca propagandist de principele Poloniei, când am devenit supuşi şi aşa am rămas.

Boleslav a poruncit mutarea cadavrului făcător de minuni la Gnesin (Gniezno), unde este venerat până astăzi. Ţara noastră a fost înălţată la rangul de provincie şi, pentru că locuiam pe malul marii — în slava veche *Pomorzanie* — a fost numită *Pomerania.* Pe noi, pomorşii, cuviosul Boleslav ne-a numit, condescendent şi prieteneşte, *caşubi.* Aveam dreptul să ne numim guvernatori autohtoni care au copiat rapid forme de dominaţie masculine, cu toate că toţi se trăgeau din sânul Mestwinei; de altfel, fiicele şi fiicele fiicelor lor au transmis mai departe, pe ascuns, matriarhatul.

Primul nostru principe tribal cunoscut pe nume a fost Sambor, care a întemeiat mănăstirea Oliva şi i-a acordat privilegii — scutire de vamă, dijmă. Fiul lui, Subislav, era un copil
bolnăvicios şi a murit prematur. De aceea unchiul lui, primul Mestwin, a devenit principele caşubilor din Pomerania. A mai avut timp şi să o facă abatesă pe fiica lui Damroka şi sub
oblăduirea ei să întemeieze mănăstirea Zuckau (unde, abia cu şase sute de ani mai târziu, Amanda Woyke a ţinut bucătăria slugilor Administraţiei de stat prusiene), până când danezii au atacat Pomerania şi au ţinut-o sub ocupaţie zece ani, după care fiul lui Mestwin, Svantopolk, i-a trimis acasă şi s-a proclamat ducele Pomeraniei, ceea ca i-a displăcut ducelui polacilor, Lesko. Cei doi duci au dat în apropiere de Gnesin o luptă pe viaţă şi pe moarte, ca între bărbaţi, pe care a câştigat-o Svantopolk, iar pe Lesko 1-a costat viaţa. Dar când ducele Caşubiei, acum independent, se lupta fără succes cu pruţii rămaşi păgâni, care nu respectau ca graniţă Vistula, a făcut aceeaşi greşeală

ca şi polonezii: i-a chemat şi el din Palestina în Caşubia pe cavalerii teutoni rămaşi şomeri după sfârşitul cruciadelor. Ei au venit şi au lichidat definitiv tot ce era pruţian. Apoi l-au bătut de mai multe ori şi pe Svantopolk. Pe fiul lui mai mare, Mestwin al II-lea, l-au luat prizonier. După ce a fost eliberat, s-a aliat cu ducii de Brandenburg contra fratelui său coregent. Dar atunci, brandenburghezii s-au stabilit forţat şi a fost necesar ajutorul polacilor ca să fie izgoniţi din acel oraş Danzig, întemeiat în 1236 sub numele Civitas Danczik, lângă fortul pomeranian şi dotat cu statutul de la Lübeck de marele Svantopolk. Oraşul meu: Giotheschants, Gidanie, Gdancyk, Danczik, Dantzig, Danzig,
Gdansk, disputat de la început. Noi, pescarii şi împletitorii de coşuri pomorşi am rămas în afara zidurilor cetăţii, în vechea îngrăditură de nuiele şi am mâncat, ca întotdeauna, păsat cu
peşte şi peşte cu păsat, în timp ce noii colonişti, veniţi mai ales din Saxonia Inferioară, cu nume ca Jordan Hovele, Johann Kapesilver, Hinrich Pape, Ludwig Skrover, Kunrad Slichting şi altele asemănătoare, aveau locuinţele de meseriaşi şi negustori în spatele zidurilor oraşului şi mâncau cârnaţi de porc cu bob.

Ultimii principi ai Pomeraniei — Mestwin n-a avut copii — şi principele polac Przemyslav se luptau cu margrafii de Brandenburg şi cu cavalerii Ordinului Teuton, aşa cum le dicta
istoria. Pe lângă asta, guvernatorul polac Bogussa s-a tot războit cu ducele caşub Swenzas până când, în 14 noiembrie din anul 1308, lacomul ordin al cavalerilor teutoni a încercuit oraşul, a ocupat cetatea şi de acolo a dominat oraşul. Ce-i drept, polonezul Kasimir şi-a revendicat cu insistenţă posesiunea Pomeraniei dar mai degrabă a reuşit să-i supere pe papă şi pe împărat; la pacea de la Kalisch (1343) a trebuit să renunţe la Pomerania.

Pe atunci, Dorothea mea de mai târziu avea trei ani, iar eu, viitorul ei Albrecht, ce-i drept, eram major, dar mă mai ţineam încă de fustele mamei mele pomorşe Damroka, măritată în oraş: tatăl meu, armurierul Kunrad Slichting, m-a făcut şi pe mine armurier. Era o profesie cu viitor; oraşul creştea rapid şi pentru apărare avea nevoie de paloşe bine făcute.

Au trebuit să acţioneze simultan: un ordin german de rezistenţă necondiţionată, covoare de bombe britanice şi Armata a 2-a sovietică, condusă de mareşalul Rokosowski, ca să echivaleze moştenirea secolelor de muncă, acumulată cu perseverenţă, aici în spatele faţadelor somptuoase, dincolo în sărăcia cetăţenilor umili, printr-un gigantic incendiu care a mai mocnit încă săptămâni în şir şi să radă de pe faţa pământului, parcă pentru vecie, întreg Danzigul atât de întortocheat, Oraşul Vechi, Oraşul Drept, Oraşul de Jos, Oraşul Nou şi toate periferiile, cu excepţia zidurilor de cărămidă încă o dată arsă ale tuturor bisericilor principale şi secundare. Pe fotografiile de arhivă efectul pare radical. Clişeele luate din avion permit să se recunoască sectoarele construcţiilor urbane de la începutul Evului Mediu. Numai la poarta Leegen, în jurul bisericii Sankt Johannis, între piaţa de peşte

şi la fântâna arteziană, lângă Sankt Katharinen şi în alte câteva locuri mai rămăseseră, întâmplător, în picioare nişte ruine. Dar pe fotografiile mai recente ale expoziţiei memoriale de la primăria Oraşului Drept se văd deja cărămizi curăţate, peroane de pe Frauengasse dezgropate, faţade de pe Brotbänkengasse proptite, schela în construcţie pe ciotul turnului primăriei.

Şi treizeci de ani după sinistrul total, un tânăr vorbeşte la microfonul lavalieră al Televiziunii şi Radiodifuziunii Nord-Germane — programul trei — despre distrugerea în proporţie de optzeci la sută a centrului oraşului; în calitate de conservator, domnul Chomitz răspunde de reconstrucţia Danzigului istoric ca Gdansk polonez.

Sosisem înainte de amiază de la Berlin-Schonefeld cu un avion cu elice *Interflug* şi aterizasem pe noul aeroport, unde doar cu trei ani mai înainte ogoarele de cartofi caşubice ale mătuşii mele dăduseră un randament mediocru. Ce aveam în bagaje: lacune în manuscris, afirmaţii încă lipsite de acoperire despre viaţa mea anterioară, pe vremea arhigoticei bucătărese de post Dorothea von Montau; indicaţii să cercetez unde apare în alegoriile baroce fata de la bucătărie Agnes Kurbiella, cea cu păr ondulat. Obiecţii ale calcanului. Dorinţele Ilsebillei mele. În afară de asta, mai aveam la mine şi un chestionar, pentru că, pe lângă filmările pentru televiziune, voiam să mă întâlnesc cu Maria care mai este încă bucătăreasa cantinei Şantierului naval „Lenin": „Hai, spune-mi, Maria, cum a fost în decembrie şaptezeci? Era şi Jan acolo când cei treizeci de mii de muncitori au cântat în semn de protest *Internaţionala* în faţa sediului partidului? Şi în ce loc se afla Jan al tău când a tras miliţia în muncitori? Şi unde l-au împuşcat?"

Începutul filmărilor a adus totul în acelaşi plan al prezentului. Citate istorice — 1813, incendiul insulei depozitelor — au rămas fişe bune de aruncat la coş. În sala reconstruită a tezaurului primăriei Oraşului Drept aveam instalate trei lămpi ale noastre, magnetofonul şi camera. Cu toată exactitatea faptelor avute în vedere, conservatorul oraşului se simţea cam intimidat printre pereţii lambrisaţi şi tablourile în ulei pictate de maeştri olandezi înfăţişând mocirla păcatelor. În spatele lui atârna, în ramă semicirculară, reliefându-se peste un fond în linii drepte, tabloul pictorului orăşenesc Anton Moller, *Banul de dajdie* [1]*:*Iisus şi personalul său neotestamentar, surprinşi în posturi manieriste, tocmai acolo unde de fapt construcţia amplă, în stil renascentist, a Porţii Verzi (în gotică: Koggentor) ar trebui să închidă perspectiva Pieţei Lungi în faţa malului Motlavei. Piaţa se îngustează spre primărie şi se prelungeşte în şerpuita Langgasse, până la Poarta înaltă. Moller a pictat această alegorie având ca fundal oraşul, imediat după tabloul său *judecata de Apoi,* în anul 1602 care, ca şi anul precedent, a fost un an de ciumă. (Dar la ferestre nu atârnă giulgii. Nici o căruţă supraîncărcată nu animă planurile secundare. Nici un medic mascat nu trece învârtindu-şi

huruitoarea. Nicăieri nu se ard paie. Nici un galben dominant ca semnal de alarmă.)

Conservatorul viza direct prin cameră, evident versat. Nu-şi ascundea niciodată una sau cealaltă mână în buzunar. Cu economie de gesturi, numea pictura lui Moller un document important pentru reconstrucţia centrului oraşului distrus, comparabil cu picturile lui Canaletto, foarte utile pentru reconstrucţia centrului Varşoviei. Spunea că este uimitoare dovada transmisă de tablou că la începutul secolului al şaptesprezecelea aproape toate casele patricienilor de la Piaţa Lungă aveau deja ziduri şi frontoane în Stil gotic, cu excepţia Artushof şi a marii case de burghez în stilul Renaşterii, peste drum de primărie.

1 Matei 22:19.

Conservatorul explica zâmbind de ce nu s-a reconstituit forma gotică anterioară, mai puţin costisitoare ci, neevitând nici o cheltuială, arhitectura faţadelor baroce — şi tocmai aici, în mijlocul frazei, au cedat toate cele trei lămpi ale noastre. Instalaţia electrică a primăriei Oraşului Drept, reconstruită (după reprezentarea lui Moller) fusese suprasolicitată. A fost chemat electricianul casei, dar n-a venit. În schimb, în sala istorică, neanunţat şi precedându-şi suita, şi-a făcut intrarea prinţul consort Filip al Angliei. Se pare că motivul sejurului său semioficial în Grand Hotel Zoppot ar fi fost o regată de nave cu pânze sau un concurs hipic. Vizibil surmenat de programul său turistic, prinţul Filip a tresărit văzând camera. Tehnicianul nostru de sunet, pe care-1 strigam Klaus — „Mişcă, Klaus! Fă ceva, Klaus", cu toate că prinţul era inconfundabil, a vrut să-1 pună la treabă crezând că este electricianul mult aşteptat. Înainte ca această eroare să poată face istorie sub formă de anecdotă, prinţul şi suita se cărăbăniseră.

Am notat mai târziu în „Monopol": dacă ar fi urcat scara Copernic, sau bătrânul Schopenhauer, cu păr alb, ar fi fost confundaţi cu electricianul? Caracterul aleatoriu al scenelor istorice. În definitiv aici au mai fost şi Petru cel Mare, şi Napoleon, şi Hitler. Spre sfârşitul secolului al paisprezecelea, prinţul englez Henry Derby, cu mult înainte de a deveni un personaj al lui Shakespeare, a venit cu suita ca să ia parte, cu titlul de sport hibernal creştin, la hăituielile împotriva lituanienilor păgâni. Soţului Dorotheii, armurierul Albrecht Slichting, i-a comandat o arbaleta poleită cu aur, niciodată plătită. O istorie cu consecinţe.
Pretutindeni socoteli neachitate.

În aşteptarea electricianului adevărat — şi pentru că filmările pentru televiziune creează atât de multe pauze în afara programului — am şters-o (mai pălăvrăgind şi despre coexistenţă cu ataşatul nostru de la agenţia poloneză *Interpress)* pe scara istoriei, în jos, până când, în avansatul secol al şaptesprezecelea, am văzut-o, trecând gravidă prin Piaţa Lungă, pe fata de la bucătărie a bătrânului pictor orăşenesc Moller.

Agnes Kurbiella a cumpărat o găină de supă nejumulită. În mod bizar este iarnă, deşi am filmat documentarul pentru televiziune la sfârşitul lui august, pe vreme frumoasă, în plin sezon turistic, în luna ianuarie a anului 1636, Agnes este gravidă cu burta la gură; regele Wladislav al IV-lea locuieşte la Poarta Verde şi astfel marchează o dată în istoria oraşului. Acolo discută cu diplomatul şi poetul silezian Martin Opitz von Boberfeld. Regele vrea să-1 ia în serviciu ca secretar şi istoriograf al curţii. Este prezent şi amiralul flotei poloneze, un scoţian pe nume Seton, precum şi patricienii locali, cu feţe rotofeie peste gulerele plisate.
După prelungirea armistiţiului cu suedezii, din însărcinarea regelui, Opitz trebuie să negocieze noile taxe vamale marine. Regele dă de înţeles că oda omagială iambică de principe al păcii
ce tocmai i-a fost înmânată îl înclină spre îngăduinţă. Patriciatul îi asigură poetului expulzat din Silezia un sejur netulburat. Amiralul Seton, un catolic amator de literatură, într-o pauză
a dezbaterilor, îi povesteşte reformatului Opitz, pe jumătate amuzat, pe jumătate îngrijorat, că mentorul de casă al copiilor săi, un tânăr luteran, fugit ca şi Opitz din Silezia, zace bolnav,
pentru că festivităţile cetăţenilor oraşului puşi pe băutură — în definitiv trebuiau să ude convenţia de prelungire a armistiţiului cu comisarii lui Oxenstjerna — l-au suprasolicitat pe tânărul abia ieşit din adolescenţă în aşa măsură încât acum scrie sonete pline de amărăciune în care spune că totul este neant şi vanitate. Această poezie de circumstanţa ar putea eventual să fie interesantă pentru domnul Opitz, mai ales că tânărul Gryphius nu scrie latineşte ci într-o germană necioplită.

Dar Opitz, istovit de războiul neîntrerupt, este prea distrat ca să mai întrebe de copiile sonetelor. Prin ferestrele înalte ale sălii de la Poarta Verde el priveşte (din perspectiva pictorului orăşenesc Moller când pictase *Banul de dajdie)* spre Piaţa Lungă în plină iarnă, pe care servitoarea de la bucătărie Agnes Kurbiella, gravidă cu burta la gură, tropăie şi iar tropăie prin zăpada moale, cu găina de supă nejumulită în coş. Acum a trecut de primăria unde, cu trei secole şi jumătate mai târziu, îl aşteptăm pe electricianul casei. Acum ea coteşte pe Beutlergasse. Piept de găină bine fiert, în sos de hasmaţuchi, cu terci de orz, asta are de gând. Agnes va mai pregăti curând mâncare de regim şi pentru Opitz; la începutul verii, înainte de plecarea lui Andreas Gryphius, în parte restabilit, diplomatul se va muta în casa predicatorului Canassius. Între timp, fusese angajat în serviciul Poloniei şi al Suediei: era agent dublu.

În cele din urmă, când a venit electricianul şi când cele trei lămpi ale noastre l-au luminat din nou pe conservatorul municipal şi scena *Banului de dajdie,* în Piaţa Lungă, tocmai părăsisem secolul al şaptesprezecelea şi diversitatea lui religioasă ca să mă întorc la începutul secolului al paisprezecelea — mai exact: în 17 mai 1308 — la execuţia celor şaisprezece cavaleri pomeranieni din foarte ramificatul clan Swenzas, pur şi simplu pentru că mai sunt încă

nelămurit, dacă teutonii au decapitat numai şaisprezece Swenzaşi, ca primă contribuţie la istoria Danzigului, sau dacă nu cumva au pus să fie măcelăriţi peste zece mii de orăşeni pomorşi. Toţi aceştia locuiau între biserica Sf. Katerina şi vechea cetate-fort pomeraniană, devenită curând citadela Ordinului teutonic. Partea pomeraniană a oraşului vechi mai era încă numită „îngrăditura". Pentru că atunci când au fost executaţi sau măcelăriţi cei şaisprezece nobili sau zece mii de pomorşi nu exista încă Oraşul Drept, cu toate că planul cavalerilor teutoni de a construi un nou oraş la sud de aşezarea pomeraniană era deja hotărât prin privilegiul de la Kulm.

În orice caz, au fost executaţi sau măcelăriţi mai mult de şaisprezece conţi caşubi şi mai puţin de zece mii de locuitori caşubi-pomorşi din îngrăditură. Istoria însă datează cu exactitate că la 6 februarie 1296 regele polon Przemyslav a fost ucis în Kogasen, însă pierderile mai mari au rămas numai ca estimări grosiere; tot aşa cum nici mie nu voia să-mi reuşească în prezent să aflu, prin întrebări puse în treacăt polonezilor localnici (în tot timpul turnării filmului de televiziune) câţi muncitori ai șantierului naval „Lenin" din Gdarisk şi câţi muncitori din portul şi din şantierul învecinat Gdynia au fost împuşcaţi, la mijlocul lunii decembrie 1970, când miliţia şi armata Republicii Populare Polone a primit ordin să tragă în muncitorii grevişti. Pentru că s-a tras şi s-a nimerit. Maria 1-a pierdut pe Jan al ei, care, atunci când l-au doborât, cita la megafon din *Manifestul comunist.* Care sunt contradicţiile ideologice şi cui (în sensul lui Marxengels) îi oferă un divertisment dialectic, dacă într-o ţară comunistă puterea de stat ordonă să se tragă în cei treizeci de mii de muncitori care, în faţa clădirii partidului, tocmai cântaseră *Internaţionala,* ca protest proletar?

În Gdansk, la poarta şantierului naval, lângă meterezul Jakob, unde şantierul avusese intrarea şi mai înainte, ar fi fost cinci sau şapte morţi; la Gdynia între treizeci şi patruzeci de morţi — numărul exact este trecut sub tăcere. Despre amănunte nici pomeneală. Pe un ton de unanim regret se spune: evenimentele din decembrie. Tot aşa, la vremea lor, intraseră pe ordinea de zi cavalerii teutoni. Pe plan realist politic faptele vorbeau în favoarea lor: Danzigul pomeranian era aliat cu clanul Swenzas și cu brandenburghezii împotriva regelui Poloniei Lokietek. La sfatul dominicanilor fideli regelui, Bogussa, comandantul cetăţii, ceruse ajutorul Marelui Maestru al Ordinului Plotzke. Ordinul a trimis un detaşament armat care şi-a croit drum până în oraşul asediat. Teutonii i-au silit pe brandenburghezi să se retragă, i-au izgonit pe polonezi din cetate, împreună cu Bogussa, au cerut predarea pomeranienilor din clanul Swenzas şi când aceştia au fost decapitaţi, după ce avusese loc un măcel depăşind orice statistică, au ordonat demolarea meterezelor, zidurilor şi celorlalte fortificaţii ale oraşului, până la urmă şi dărâmarea colibelor de lut fără apărare şi a celor câteva case din bârne şi zidărie; după aceea, restul populaţiei s-a împrăştiat şi câţiva ani mai târziu a mai fost decimat încă o dată de o foamete paneuropeană. Pentru că atunci când, începând din 1320, au fost trasate

primele străzi principale ale oraşului zis „drept" perpendiculare pe Mottlava — Brauergasse [1], mai târziu numită Hundegasse [2], Langgasse [3], Brotbänkengasse [4], Heiligegeistgasse [5] — acolo s-au aşezat nu numai supravieţuitorii Oraşului Vechi, ci au venit şi mulţi colonişti noi goniţi de foamete din Saxonia Inferioară; de asemenea şi „îngrăditura" de nuiele din afara noului Oraş Drept a reapărut pe ruinele vechii aşezări pomorşe.

Despre cei şaisprezece din clanul Schwenzas şi cei zece mii de măcelăriţi nimeni n-a mai pomenit după ce o comisie de anchetă pontificala a confirmat ca adevăr definitiv raportul procuratorului Ordinului. În definitiv, toţi participanţii erau catolici. În mod similar greva şi revolta docherilor şi muncitorilor din şantierele navale Gdansk, Gdynia, Elblag şi Szczecin, precum şi ordinul de deschidere a focului către miliţia şi unităţile armatei poporului au rămas sub protecţia credinţei comuniste. În orice caz, conservatorul oraşului a trecut complet sub tăcere evenimentele din decembrie 1970, mai ales că reconstrucţia Oraşului Drept (conform planului de construcţie al Ordinului teutonic) nu a fost deranjată de muncitorii grevişti de la şantierul naval.

Când lămpile noastre au început din nou să funcţioneze, conservatorul a spus în microfonul-lavalieră: în Oraşul Vechi

1 Strada Berarilor.
2 Strada Câinilor.
3 Strada Lungă.
4 Strada Tarabei cu pâine.
5 Strada Sfântului Spirit.

au fost reconstruite numai bisericile, de pildă, în ultimul timp, Sfânta Birgitta. Totuşi Oraşul Drept al Gdanskului, cu principalele trasee ale străzilor, a reapărut ca nucleu compact în interiorul zidurilor oraşului construite în 1343: între şanţul nordic al oraşului vechi şi şanţul sudic de la periferie, limitat la est de Motlava, între Kuhtor [1] şi Hâckertor [2], pe când zidul
oraşului reconstruit la stânga şi la dreapta porţii Langgasse limitează Oraşul Drept spre vest.
Regizorul Radioteleviziunii Germane de Nord a întrerupt lucrul în jargon TV: „*Statement* tablou Moller — stop. Mâine de tras de nouă ori Sfânta Katerina, cupole de turnuri, *statement.*
Apoi Sfântul Johannis, Häckergasse, artişti din Wilna şi diverse fleacuri..."

M-am dus să mai văd şi alte locuri de filmare, dar nu mai eram sigur dacă locuinţa de cărămidă a armurierului Albrecht Slichting a fost construită în anul 1353 pe Schmiedegasse [3] din Oraşul Vechi sau pe Ankerschmiedegasse [4] în Oraşul Drept. Dorothea von Montau, fiica colonistului ţăran Wilhelm Schwarze, venit din Saxonia de Jos — la începutul construcţiei casei în stil gotic târziu care se afla totuşi pe terenul Oraşului Vechi — avea abia şase ani. (Mai exact, Ilsebill, îmi amintesc treptele scării, mirosurile de bucătărie, giulgiile scoase la ferestre şi eşecurile personale, dar nu şi localizarea lor.) în

orice caz, ca armurier, am construit-o după ce ciuma bubonică străbătuse prima dată toate străzile; după aceea, în timpul scumpirii generale, preţurile terenurilor au scăzut. Noi am rămas în Oraşul Vechi şi amabilul
conservator care reconstruieşte ortodox numai Oraşul Drept, un m-a putut ajuta deloc în căutarea terenului meu din Oraşul Vechi.

1 Poarta Vacilor.
2 Poarta Lăcătuşilor.
3 Uliţa Fierarilor.
4 Uliţa Fierarilor de ancore.

*

M-am dus adeseori la Montau: în drum spre Marienburg, pe terenurile recent îndiguite (după anii de foamete) dintre Nogat şi Vistula. Tatăl meu, armurierul Kunrad Slichting, care nu voia să moară şi mă ţinea din scurt pe mine, fiul cel mai mare, nu lucra numai pentru comandamentul Ordinului din Danzig, stabilit în castelul fortificat pomeranian, între timp renovat; chiar şi sediul Marelui Maestru, din cărămidă roşie, care creştea tot mai mare
dincolo de malul răsăritean al Nogatului, dădea comenzi cu prioritate fierarilor şi armurierilor din Oraşul Vechi, pentru că toate campaniile de iarnă în *Samogitia* şi în mlaştinile îngheţate
ale Lituaniei se sfârşeau de fiecare dată cu pierderi grele.

Am trecut prin Montau, tânărul sat de pe Werder, ducând mânere bogat ornamentate pentru faimoasele paloşe, lame cizelate şi centuri argintate. Acolo am văzut cum de ziua Intrării în biserică a Fecioarei Măria din cincizeci şi trei, mica Dorothea, a şaptea dintre cei nouă copii ai ţăranului Schwarze, a fost stropită cu apă clocotită şi totuşi (ca printr-o minune!) şi-a menţinut
pielea fină şi transparentă, străbătută de vene albastre, în timp ce servitoarea neatentă şi-a opărit foarte normal ambele picioare.

De atunci mi-a căzut cu tronc la inimă copila Dorothea. La treizeci de ani împliniţi şi meşter încă necăpătuit, ar fi trebuit să-mi întemeiez o gospodărie, desigur în Oraşul Drept; dar noi nu eram supravegheaţi numai de teutoni, ci şi ţinuţi din scurt de bunica mea care o ţinea pe fiica ei Damroka în apropierea îngrăditurii de nuiele, străvechea aşezare mereu reînnoită:
tatăl meu intrase prin căsătorie în neamul pomorşilor. Pe mine femeile m-au ţinut din scurt tot timpul. Întotdeauna am depins de vreo oarecare Ilsebill. Şi funia nu s-a lungit nici când m-am
îndrăgostit nebuneşte de Dorothea cea udată cu apă clocotită şi totuşi nevătămată.

Câte n-am văzut în această copilă slăbuţă şi parcă modelată din folie de argint. De altfel micile ei întrebări naive — Domnul Iisus este cel ce m-a trimis? Dacă îi aduc un mesaj de la dulcele Iisus? — ar fi trebuit să mă facă bănuitor. Şi atunci când copila (între timp de zece ani) a reuşit să-mi ia, ducându-mă cu vorbe linguşitoare, ca şi cum ar fi fost o jucărie, un bici cu şapte lanţuri şi mâner de argint, incrustat cu sidef şi cu pietre de chihlimbar şlefuit în formă de lacrimi (abatele din Mariewerder comandase acest

instrument de penitenţă) mai curând m-a mişcat; cum aş fi putut să bănuiesc că Dorothea se flagela noaptea până la sânge prin cămaşa de penitență? Chiar şi primele ei versuri — „Iisuse drag, mă flagelez, ca trupul să-mi îndurerez", mi s-au părut un refren la modă. Abia la şaisprezece ani, când s-a căsătorit cu mine (dar fără să-mi devină soţie) fiind acum temporar în posesia cărnii ei ce rămânea indiferentă, i-am pipăit spatele plin de cicatrice, rănile tot timpul deschise, supurânde.

Pe atunci flagelarea era un fel de drog. În special tineretul pop-gotic, din care nu mai puteam face parte, căuta duhoarea ameţitoare a cortegiilor de flagelanţi, cadenţa loviturilor lor
în ritmul litaniei, delirurile lor anxioase trecând prin toate infernurile, extazurile în grup şi iluminările lor în comun.

Când Dorothea, în anul şaizeci şi trei, a devenit soţia mea şi orăşeancă, marele şantier al Oraşului Drept era adesea blocat de fraţii flagelanţi. Penitențe cuprinse de convulsii, venite
din Gnesin, zăceau epuizate în jurul zidurilor de cărămidă în construcţie ale bisericilor Sfânta Măria, Sfântul Johannis şi în faţa spitalelor Sfântul Spirit şi Sfântul Trup. în anii care au urmat
după ce teutonii şi-au construit moara cea mare pe canalul Radaunei, recent asanat, care înconjura Oraşul Drept, s-a ajuns deseori la încăierări între calfele morarilor şi gloata obraznică de flagelanţi care se adunase între biserica Sfânta Katharina şi moara cea mare şi se înmulţea întruna. Dorothea mea, dacă o căutam, o puteam găsi, fie la spitalul Sfântului Trup, la leproşi, fie la tagma flagelanţilor, în faţa bisericii Sfânta Katharina. Netrebnicii æ știa! Paraziţii! Ei, numai ei, ne-au adus tot mereu ciuma.

*

Moara a fost reconstruită: în interior împărţită în birouri, în lucarnele acoperişului ocupată de porumbei. Canalul Radaunei nu mai este decât un şanţ urât mirositor; prea multe dintre iazurile caşube au fost transformate în lacuri de acumulare.

Max instalase camera peste drum de moara cea mare, în spatele gardului de scânduri al şantierului bisericii Sfânta Katharina. Acolo se aflau, gata de montaj, patru turnuleţe secundare şi cupola principală în formă de ceapă. Toate învelite cu tablă de aramă scumpă şi protejate contra poluării aerului, deja vizibilă ca strat verde de cocleală, pentru că danele de descărcare a sulfului deteriorează nu numai faţadele de gresie reconstruite, ci înnegresc şi cupolele de cupru ale turnurilor nou învelite.

Regizorul NDR m-a instalat (comod) în faţa unei stive de scânduri pentru schelă. La semnalul lui a fost pusă în funcţiune o betonieră aflată la douăzeci de paşi distanţă. Traveling de la trunchiul de turn fără cupolă al bisericii din Oraşul Vechi la turnuleţele secundare ridicate pe cricuri şi la cupola principală înverzită de cocleală. Apoi am intrat eu în cadru şi am pronunţat ultimele cuvinte ale filmului documentar: montajul va începe de îndată ce va sosi macaraua cea mare. Cu Moara Ordinului, cu Sfânta Katharina şi cu biserica

Sfintei Birgitta situată în spate, pe lângă complexul coerent al Oraşului Drept, a fost refăcută
acum şi în Oraşul Vechi o unitate arhitectonică din secolul al paisprezecelea. Această realizare merită să-ţi scoţi pălăria. Polonia nu renunţă la istoria ei. Acum trebuie să se apeleze la spiritul hanseatic al Lübeckului întrucât celebrul carilon de la Sfânta Katharina, aflat actualmente în biserica Sfânta Măria din Lübeck, urmează să revină aici. În sensul concilierii germano-polone ar trebui să se dovedească generozitate. Etc, etc. Ce n-am spus pentru televiziune: privind peste gardul şantierului şi reîntors în secolul al şaisprezecelea, alături, unde nu se mai află decât resturi ale curţii mănăstirii de lângă biserica Sfintei Birgitta, mi-am amintit că abatesa Margarete Rusch cu birgittinele ei fluşturatice au supravieţuit logomahiei din timpul reformei prin creşterea consumului de piper; pe lângă asta, chiar dacă un secol mai târziu în aşa-numitele case ale predicatorilor a locuit poetul şi istoriograful curţii Martin Opitz von Boberfeld, până l-a înhăţat ciuma; aici, în afara zidurilor Oraşului Drept, calfele de la moara cea mare s-au solidarizat cu ţăranii răsculaţi, dogarii şi alţi breslaşi contra clasei patriciene, cu toate că importul berii din Wismar îi prejudicia numai pe berarii de pe Jopen şi
Hundegasse, ceea ce îi făcuse să se revolte.

În orice caz, şapte instigatori ai răscoalei meseriaşilor au fost executaţi în luna mai 1378, printre ei şi o calfă de morar din Oraşul Vechi; în timp ce revolta muncitorilor şantierului naval din decembrie 1970 nu a avut ca urmare detenţia comitetului de grevă al Şantierului naval „Lenin" ci destituirea lui Gomulka şi a câtorva demnitari. Nu s-a procedat nici la majorarea preţurilor prevăzută pentru alimentele de bază. Ameninţarea muncitorilor şantierului naval că vor lansa la apă carcasele brute ale câtorva nave şi că este posibil chiar să arunce şantierul în aer, s-a putut auzi până la Varşovia: puterea de stat a recunoscut puterea
muncitorilor.

A cedat, a schimbat câteva roluri, a proclamat încă o dată „noua linie". Dar dacă am pune la socoteală muncitorii împuşcaţi la Gdansk şi Gdynia, inclusiv căpeteniile executate ale revoltei
meseriaşilor medievali, situaţia prezentă, ca şi cea de atunci, s-ar ameliora prea puţin: ce-i drept, patriciatul Danzigului a oprit importul de bere de la Wismar, dar nu le-a acordat breslelor dreptul de a participa la discuţii în consiliu şi la Curtea cu juri; tot aşa şi autogestiunea sfaturilor muncitoreşti de la Şantierul naval „Lenin" a rămas nerezolvatâ ca revendicare. Din 1378, la Danzig, sau Gdansk, s-a schimbat doar atât: acum patricienii au
alt nume.

*

Am mai făcut câteva travelinguri în direcţia Oraşului Nou şi a şantierului naval: blocuri înalte, locuinţe sociale, poluarea atmosferei aşa cum se poate vedea oriunde se fac progrese. În timp ce Max şi Klaus îşi împachetau valizele de tablă şi celelalte catrafuse, am căutat lângă portalul secundar al bisericii Sfânta Katharina urmele arhigoticei mele soţii legitime Dorothea.

Numai urzicile şi păpădia mai aminteau de bucătăria de post. Când le-a trădat dominicanilor revolta plănuită de bresle, am lovit-o cu mâna grea de armurier peste faţa slabă, cu toate că şi eu fusesem plin de îndoieli şi de aceea nu participasem la răscoală.

De altfel, trădarea Dorotheii a rămas fără consecinţe pentru că dominicanii luptau împotriva patriciatului, dar întemeindu-se pe prevederile statutului de la Kulm domnii din sfat îi expropriaseră pe călugării hrăpăreţi de toate bunurile funciare aducându-i pe dominicani la starea de călugări cerşetori.

Când ne-am răsculat, chiar şi teutonii s-au ţinut departe. Pentru ei puterea negustorilor patricieni şi legăturile Oraşului Drept cu Liga hanseatică deveniseră periculoase şi de aceea
Ordinul, la sfatul bătrânului Mare Maestru Kniprode, a întemeiat, la nord de Oraşul Drept şi de Oraşul Vechi, Oraşul Tânăr — „juvenile oppidum" bucurându-se de un statut special — în ciuda Oraşului Drept — cu un al doilea port şi drept de antrepozite.

Dar din toate astea Dorothea nu înţelegea nimic. Era o mironosiţă, fără simţ politic. Ce-i drept, după moartea mamei mele Damroka, aş fi dorit să ajung breslaş în Oraşul Drept, dar pentru că teutonii mă plăteau convenabil, în locul vechii case de paiantă am construit o casă nouă în întortocheatul triunghi Brabank-Eimermacherhof-Kalkort, acolo unde Radauna
canalizată continuă Groapa cu Crapi, cam pe la jumătatea drumului dintre îngrăditură şi castelul Ordinului, dar destul de aproape de antrepozitele Oraşului Tânăr: o casă scumpă, din cărămidă arsă, aşa cum chiar şi în Oraşul Drept nu-şi puteau permite decât negustorii patricieni şi câţiva meşteri dogari sau postăvari. Până la ordinul municipal din 1451 care a interzis clădirile de lemn, oraşele Danzigului aflate în întrecere, nu erau, chiar şi pe străzile principale, decât îngrămădeli de coşmelii din scândură acoperită cu paie; incendiile dese permiteau construcţia rapidă a clădirilor noi. Toate cartierele dinspre Motlava au rămas mult
timp mlăştinoase şi greu accesibile, astfel că pilonii principali ai bisericii Sfântul Johannis, construită pe un teren turbos (lângă Häckertor — poarta către bastion) se scufundă până în zilele noastre.

După ce ne-am instalat cu camera în ruină, conservatorul municipal ne-a precizat cheltuielile pentru consolidările pilonilor care, în ciuda deteriorărilor de pe urma incendiului, încă mai susţin cupola: opt sute de mii de zloţi per bucată. Taxe de succesiune. Istoria trebuie plătită. Am stat lângă un stâlp atât de costisitor tasat, printre fragmente nesortate de faţadă şi de peron. *„Camera go!* Doisprezece şapte. *Statement:* dărâmături în biserica Sf. Johannis."

La indicaţia conservatorului oraşului, doi muncitori de pe şantier adunau în grabă osemintele omeneşti împrăştiate pretutindeni în moloz. Era prea macabru pentru televiziune.
Astfel de planuri intermediare ar putea să ducă la concluzii greşite. Nu este vorba de oseminte ale locuitorilor Reichului din ultimul război, ci de oase medievale care nu-şi găsiseră liniştea din urmă sub dalele de pardoseală

sfărâmate. Interiorul bisericii, cu lumina pieziṣă în care dansează praful, cu zborul de porumbei speriaţi şi cu aspectul grotesc al sculpturilor de faţadă
mutilate, oferă suficientă atmosferă. De aceea regizorul Andrzej Wajda a filmat în biserica Sfântul Johannis scene din filmul său *Cenuşă şi diamant.* Dar în cazul filmelor documentare, binevoiţi, vă rog, să renunţaţi la oase.

De altfel n-ar fi fost imposibil ca osemintele tatălui meu, armurierul Kunrad Slichting, să zacă în aceeaşi grămadă cu oasele altor burghezi cu stare de odinioară. Pentru că bătrânul
încăpăţânat îşi cumpărase un loc de veci în Oraşul Drept. Cine unde zace: Opitz, mort de ciumă, a ajuns la Sfânta Maria nominalizat, sub lespedea de gresie. În Sankt Trinitas
credincioşii şi turiştii calcă pe dala care acoperă osemintele pictorului municipal Anton Moller. Atâţia morţi. Nume de consilieri, odioase pe vremea când ne-am răsculat: Paul Tiergart, Peter Czan, Gottschalk Nase, Pape, Godesknecht, Maczkow, Hildenbrand Munzer... Nu ne sunau mai bine la ureche nici cavalerii teutoni din perioada mea arhigoticâ: Hinrich Dusemer, Ludwig von Wolkenburg, Walrabe von Scharfenberg... Şi în decembrie şaptezeci, când unităţile de miliţie şi trupele au tras în muncitorii din Gdynia şi Gdansk, responsabil era generalul Korczynski. Ordinul de deschidere a focului l-ar fi dat un secretar de partid pe nume Kliszko. Membrul biroului politic Stanislaw Kociolek a venit de la Varşovia şi a cerut intervenţie energică. De aceea a trebuit să fie înlocuit. Cu toate că Partidul comunist al Belgiei a protestat pe lângă rege, după disponibilizarea lui, Kociolek a fost acreditat ambasador la Bruxelles. Pe generalul Korczynski au încercat să-1 facă *attache* militar în Algeria. Puţin timp după aceea s-a împuşcat în cap. Numai Kliszko n-a mai ajuns în alte funcţii oficiale. Şantierele navale „Lenin" se numesc încă tot Şantierele Navale „Lenin". Maria, care 1-a pierdut pe Jan al ei, şi-a botezat fiicele Damroka şi Mestwina. Iar preotul de la Sfânta Maria, care la sfârşitul secolului al paisprezecelea a vrut să-i pună în cârcă soţiei mele legitime penitente şi flagelante maniace Dorothea un proces de vrăjitorie, se numea Christian Roze. Dar Dorothea nu era combustibilă.

Apoi am filmat în mediul artistic al Oraşului Drept. Graficianul Richard Strya a prezentat camerei, în atelierul lui de la mansardă, gravuri polistratificate şi a vorbit apoi, prea încet, despre Wilna, pe care o pierduse, ca să găsească o nouă patrie la Gdansk. Stampele lui în acvaforte, cu acul, şi acvatintele, amestecă motive de frontoane şi turnuri cu flagelanţi şi penitenţi medievali. Grupuri luptând cu ispita cărnii. Extazuri printre lighioane apocaliptice. Leproşi, cărora, odată cu pielea li se cojeşte a doua faţă. Cavaleri impozanţi, în armuri negre. Bizarerii în diagonală. Apariţii în semiobscuritate. Nunta sub clopotul protector al ciumei. Şi prin toată îmbulzeala de pe străzi şi cu tot tumultul prerevoluţionar, pretutindeni, Dorothea mea, în zdrenţe, înconjurată de şerpi cu limbile scoase, înnebunită de febră, călărind goală pe o spadă, gravată cu acid peste penajul păsării grifon, împletită în gratii, deschisă, sticloasă, agăţată de fire vibrante, sărutându-1 pe calcan, în sfârşit zidită, desprinsă de carne, sanctificată, în adoraţie, îngrozitoare.

Styra vorbea mai degrabă tăcând decât explicând. în timp ce tehnicienii îşi umpleau timpul cu reamplasări, planuri intermediare şi cu iluminarea scenei, ne-am întors în timp la un pahar de vorbă. Styra şi cu mine ştim s-o facem. Nu suntem
niciodată decât temporar prezenţi. Pe noi nu ne ţintuieşte nici o dată istorică. Nu suntem de azi. Pe hârtia noastră cele mai multe lucruri au loc simultan.

În timp ce şedeam pe o terasă de pe Frauengasse, în faţa clădirii Uniunii scriitorilor polonezi, îmi beam cafeaua cu drojdie groasă la umbra bisericii de Sfânta Maria şi o aşteptam pe Dorothea, a trecut cu sacoşa de cumpărături Maria. Am plătit. M-am luat după ea. Da, a spus, mai este încă şi acum bucătăreasă la cantina Şantierului naval „Lenin". Ne-am amestecat printre turişti. I-am spus câteva cuvinte despre filmul nostru de televiziune. Maria tăcea. Carilonul din turnul primăriei: un motiv eroic. În magazinele de pe terasă se vindeau podoabe din chihlimbar. Măria n-a vrut un colier, n-a vrut un pandantiv şlefuit. Am trecut prin Frauentor şi ne-am oprit nehotărâţi pe podul lung. Între Heiligengeisttor şi Krantor era acostat un bac unde se vindea peşte prăjit. La mese mici îl puteai mânca din farfurii de carton, desprinzându-1 de pe şira spinării. La cerere puteai căpăta, contra supliment de preţ, ketchup de roşii bulgăresc, împroşcat direct pe farfurie. În spatele tejghelei, femei pudrate cu făină tăvăleau bucăţi de cod, macrouri, heringi mititei de Marea Baltică, gata de pus în tigaie. Mirosul Mottlavei era mai puternic decât mirosul de prăjeală. Pescăruşi deasupra. Bacul transformat în restaurant avea un acoperiş din plasă pescărească ruptă. Obosiţi de umblatul pe străzi şi de căutat subiecte, turiştii mâncau în tăcere. Măria dorea cod. Am luat fiecare câte o porţie. Predomina gustul de grăsime arsă. Îşi aranjase buclele în formă de tirbuşon. Hai, zi ceva, Măria. Dar ea nu voia să spună nimic (nici măcar în şoaptă) despre revolta muncitorilor de la şantierele navale. A trecut. Vorbele nu-1 învie pe Jan. Totuşi, ştabul politic de la Varşovia se numea Kociolek. După blocarea preţurilor şi mărirea salariilor, bărbaţii s-au potolit. Fac gură numai dacă se împuţinează berea, ca în ultimul timp. Fetelor le merge bine. Un tată mort nu deranjează. Au renovat cantina şantierului naval. Nu, nu zice nimeni că e bună, dar te satură. Păi da, cui nu-i piere pofta de râs aici.

Şi pentru că după aceea Măria a n-a mai spus nimic, i-am povestit de Dorothea. Poate că asculta.

După gustul gotic era frumoasă. Voinţa ei puternică suspenda legile naturii. Ceea ce îşi dorea, sosea, se întâmpla. Putea să meargă desculţă pe Vistula îngheţată; la căldura patului din odaie, când veneam la ea înfierbântat, rămânea un boţ de carne congelată. Pe cei nouă copilaşi ai noştri, care au murit toţi în afară de unul, n-a avut ochi să-i vadă; putea să râcâie cu ardoare crustele leproşilor din spitalul Sfântului Trup. Pe mine grijile puteau să mă apese, ei nu-i păsa; îşi deschidea sufletul oricărui pezevenghi care-i căuta mângâierea (şi banii mei); cu cât de
multă sensibilitate, căldură, înţelepciune ştia să potolească grijile străine!

La început, ne duceam împreună la mesele breslei şi la nunţile meşterilor tineri. Când a fost sfinţită Piaţa Dominic, am stat în faţă dichisiţi de sărbătoare. Dar ea rămânea tot timpul, în frumuseţea ei, străină de tovarăşii mei de breaslă; jignită de veselia lor burgheză, smiorcăită, pentru că dulcele ei Iisus nu avea tot timpul prioritate, de exemplu la tranşarea mieluşeilor de lapte. Mai târziu, refuza să ia parte la distracţiile mele: fanfaronada bărbaţilor, cochetăria femeilor o dezgustau; dar, dacă se ghemuia printre fraţii flagelanţi şi penitentele din faţa bisericii Sfânta Katharina, râsul ei de fetiţă acoperea zgomotul morii mari de alături. În adunătura de golani putea să fie naivă şi să râdă, veselă, destinsă, liberă; dar liberă de cine şi de ce? De mine, de constrângerea patului şi de plozii care se năşteau şi mureau rând pe rând. Nu era făcută pentru căsătorie. Ce-i mai rămânea de făcut decât să caute scăpare şi să devină, dacă nu vrăjitoare, atunci sfântă.

La adunările breslei, eram luat în batjocură. Armuriereasa ajunsese de râsul străzii. Când am întemeiat o frăţie cu aurarii Oraşului Drept şi ne-am înălţat mica noastră capelă în biserica Sfântul Johannis, lângă altarul zidarilor, a trebuit să donez mai multe odoare de argint decât ceilalţi tovarăşi de breaslă ca să fiu admis. Dacă, totuşi, s-ar fi ajuns la un proces împotriva Dorotheii! Aş fi declarat împotriva vrăjitoarei: „Da, dragul meu diacon Rose şi doctor în drept canonic, ea a lăsat să piară mizerabil toţi copiii noştri, în afară de Gertrud..."

Lui Katrinchen îi plăcea să se joace în bucătărie cu tigăile şi lingurile, cu piuliţele şi pisăloagele. Copilul îşi băga nasul în toate oalele, aşa că servitoarele trebuiau să fie tot timpul cu ochii pe ea. Nu tot aşa şi mama ei care în vremea de după Miercurea Cenuşii şi în toate vinerile gătea supa de pocăinţă şi post din capete de cod şi rădăcini, îngroşată cu arpacaş. Cât timp capetele de peşte şi rădăcinile fierbeau în cazan, ea îngenunchea, cu faţa întoarsă de la vatra joasă, cu genunchii albi pe boabe de mazăre cenuşie, numite aici *peluşche.* Cu privirea dilatată, ţintuită pe crucifix, cu degetele împletite până se goleau de sânge, nu observa sau nu simţea ca o mamă că a doua fiică a ei, care avea aproape trei ani şi jumătate şi fusese botezată la Sfânta Katharina, îngenunchease şi ea pe un scăunel lângă cazan, dar nu era împietrită de devoţiune ci pescuia, cu lingura mare de lemn, ochii sferici albi ai capetelor de cod fierte şi Katrinchen — ca să o scurtez — a căzut în cazanul mare care hrănea gospodăria. Copilul n-a mai reuşit decât să scoată un ţipăt scurt, ascuţit, care n-a avut un efect destul de profund ca să-i ridice de pe mazăre mama complet pierdută în Iisus al ei. Dacă servitoarea nu ar fi observat lipsa copilului, Katrinchen, fără să tulbure ardoarea mamei sale nici măcar cât durează o Ave Maria, poate că ar fi fost complet fiartă.

Aşa a pierdut armurierul Allbrecht Slichting, după a treia fiică mai mică, pe cea de a doua mezină. Când mama, vădit indiferentă, se uita la bocceaua aburindă, am lovit-o de mai multe ori, cu mâna grea de armurier, pe soţia mea Dorothea.

Nu, Ilsebill, sau Maria, sau oricine încă mă mai ascultă: Dorothea n-a ripostat. Calmă şi fragilă, a suportat loviturile mele în tăcere, pentru că chemarea ei spre pocăinţă era nemăsurată.

În ziua următoare, am filmat biserica Sfânta Maria văzută din toate părţile: înălţându-se mult peste Strada Lungă prin strâmta Beutlergasse. Acolo unde Heiligegeistgasse dă în malul Mottlavei, la aşa-numitul Pod Lung, s-a putut încadra complet ciuperca gotică de cărămidă. Alte două transfocări de la şanţul Oraşului Vechi peste dig, în care capela regilor Poloniei, alăturată bisericii Sfânta Maria, punea în evidenţă dimensiunile acesteia. Şi de la şanţul periferic, până la colţul bălţii cu mormoloci, acolo unde, în spatele frontoanelor de pe Hundegasse, colosalul turn principal al bisericii pare căsătorit pe vecie cu zveltul turn al primăriei. Fireşte, am tras şi vederile clasice de carte poştală, după poziţia soarelui: din Jopengasse, din umbroasa Frauengasse. Şi în ziua următoare, când am vizitat atelierele de stat din spatele porţii Werder, unde terenurile mlăştinoase se întind plate spre Vistula, echipa TV a Radiodifuziunii germane de Nord a reuşit, de pe acoperişul forjei de artă, să înregistreze silueta oraşului de la distanţă. „Asta chiar că merită", i-am spus conservatorului, „vreau să zic cheltuielile."

Seara m-am întâlnit din nou cu Maria. Am luat-o de la poarta şantierului naval. Cantina nouă se află chiar în dreapta intrării, acolo unde, în epoca protosocialistă a Lenei Stubbe, ospătăria muncitorească servea bine mâncarea proastă. Maria s-a apropiat în ginşi şi pulover cam de acolo unde cu câţiva ani în urmă vorbăreţul Jan al ei fusese împuşcat în mijlocul unei fraze elocvente. Ea n-a vrut să se oprească pentru un moment de reculegere în memoria lui. „Dar, Maria", am spus eu, „el a fost un mare visător. Teza lui după care Fortinbras din *Hamlet* de Shakespeare, imediat după sfârşitul tragediei, a condus trupele în Caşubia, unde Swantopolk l-a bătut pe Fortinbras, intuiţia asta extraordinară, n-a fost contestată până astăzi!"

Dar Maria a spus numai: „Azi au avut costiţă cu varză." Pe lângă sacoşa de muşama ducea un sufertaş. Am luat tramvaiul de la gara centrală. Ne-am dus la Heubude. Lume puţină pe plajă. Am lăsat urme de picioare desculţe spre răsărit. Valuri obosite, ca întotdeauna. Am găsit printre alge câteva fărâme de chihlimbar. Apoi ne-am aşezat pe dune şi am mâncat cu lingura varza cu costiţă călâie. Asta, fiartă cu chimen, ca de obicei, avea Jan în burtă, ca şi toţi muncitorii şantierului naval, la 18 decembrie 1970, când miliţia 1-a nimerit drept în burtă.

„Idioţii ăştia", a spus Maria, „au vrut să mărească preţurile alimentelor înainte de Crăciun!" Mi-a arătat o fotografie a fetelor ei Damroka şi Mestwina: drăguţe. Apoi am păstrat fiecare o tăcere diferită, până când Măria s-a ridicat brusc, a străbătut plaja până la Marea Baltică şi acolo a strigat de trei ori tare

acelaşi cuvânt în caşubă; atunci, calcanul a sărit din apa plată direct în palmele ei întinse...

Ceartă

Deoarece câinele, nu, pisica
sau copiii (ai tăi şi ai mei)
sunt prost-crescuţi şi trebuie să dea socoteală,
pentru că musafirii au plecat prea devreme
sau pacea a fost prea lungă
şi toate stafidele ca de obicei.

Cuvinte, care înţepenesc în sertare
şi pentru Ilsebill sunt andrele şi ace de cusut.
Ea îşi doreşte ceva, îşi doreşte ceva.

Acum plec.
Dau încă o dată ocol casei.
Carnea de vită fiartă se destramă între dinţi.
Cer noapte aer.
Cineva, de departe, dă şi el ocol casei, înc-o dată.

Numai pensionarul şi soţia lui,
ce locuiesc alături în ţucal,
fără un cuvânt în plus
S-au şi dus la culcare.

Ah, calcanule! Basmul tău se sfârşeşte rău.

Curăţenie generală

Paharele mele se tem de Ilsebill. Din nimic, sau din cauzaschimbării vremii, sau pentru că am aruncat în closet apa cu oţet de la castraveţi pe care o bea nebuneşte, când Ilsebill, apucată
brusc de o furie rece, pentru că îşi pierduse cumpătul — cum mai tremura şi tresărea după aceea — a şters de pe etajere şi paharele mele de colecţie (sau pentru că spusesem: „Nici vorbă de Antile!") cu mâna furibundă, nu, cu cârpa uscată, pentru că gravidele au — păi da — au drept la apa cu oţet de la castraveţi şi pentru că anticiclonul scandinav motivează o migrenă, am văzut, cu ochiul calm de colecţionar, cum tot mai multe se prefăceau în cioburi, pentru că Ilsebill nu mai ştergea cu cârpa în acelaşi timp toate paharele frumos suflate de pe etajere, ci azvârlea pe jos fiecare pahar, pe-alese, în timp ce soarele oblic de după-amiază strălucea în cioburi, pentru că eu, ca să-mi protejez paharele sensibile, îi refuzasem o maşină de spălat vase

Bosch sau Miele cu şase programe şi zgomot redus garantat, hotărând ferm: „ Fără discuţie!"

Un exemplu în plus că fermitatea (până la renunţare eroică) îşi este suficientă sieşi. Mă uitam la Ilsebill tot mai amuzat. În sfârşit eliberat de zelul meu de colecţionar, m-a apucat o
toană speculativă şi mă întrebam dacă, în afară de cele cunoscute — apa cu oţet de la castraveţi, voiajul în Antile, anticiclonul scandinav, maşina de spălat vase — ar mai putea să existe şi alte motive criptice pentru această curăţenie, pentru dereticarea temeinică a casei, deoarece s-ar putea ca mânia Ilsebillei să-şi aibă originea în epoca arhigotică şi să fi apărut când i-am schimbat biciul de argint — o lucrare frumoasă a unui meşter din breasla armurierilor — cu o cupă veneţiană (sticlă de Murano). Piesa asta unicat, lucrată prin suflare, care ar avea astăzi un preţ uluitor, Ilsebill a spart-o la urmă.

„Vrei să faci din mine o vrăjitoare sau o sfântă, cum îţi trăsneşte. Dar nu mai suntem în Evul Mediu!" a strigat ea azvârlind cupa şi prin asta semăna îngrozitor cu acea Dorothea care din secolul al paisprezecelea îmi tot umfla fierea şi vrea să iasă, în sfârşit, pramatia!

O Curte de casaţie a cioburilor. Eliberat de pahare, am luat în consideraţie cumpărarea unei maşini de spălat vase cu program Super 55. După douăzeci de spălări rezervoarele de sare şi de sodă trebuie reîncărcate. Maximul de presiune scandinav şi-a pierdut efectul migrenogen din cauza influenţei depresiunilor atlantice. Trebuie numai să o umpli şi să o goleşti. Dar nici chiar firma Bosch nu poate garanta că prin cumpărarea unei maşini de spălat vase se pot rezolva toate problemele noastre familiale. Căci cine o umple, cine o goleşte? Eu? Chiar eu?

Unele sortimente de sticlă (pahare suflate cu gura) pot să-şi piardă din transparenţă chiar şi după numai trei spălări. Cât timp Ilsebill a mea e gravidă, nu voi mai vărsa niciodată în closet
apa cu oţet de la castraveţi. Cioburile toate, boemiene, veneţiene, mult Biedermeier englezesc, le-am aranjat pe etajere. Şi pentru voiaj, zbor charter cu destinaţia Antilele Mici, au sosit prospecte acasă: plaje albe, fără urme de petrol. Cocotieri. Sucuri de fructe la gheaţă. Indivizi negri, cu zâmbet inocent. Fericirea inclusă în preţ. Şi Ilsebill soseşte, cu charterul, blondă, se mişcă în vizorul unui camere publicitare pentru blond principial.

De altfel, paharele mele au rămas frumoase chiar şi în stare de cioburi. Sparte, sunt mai intacte decât noi. Iar Ilsebillei i-am spus: „Dorothea asta — dacă vrei să-ţi aduci aminte — avea un bici împletit din sârmă de argint, pe care, încă pe când era o copiliță, i 1-a dăruit armurierul Albrecht Slichting; probabil sfătuit de calcan. Pentru că în faţa tribunalului feminist acest obiect de consum arhigotic cu care Dorothea, în timpul crizelor de migrenă,
se apropia de Domnul Iisus al ei, este mereu citat ca instrument de opresiune inventat de bărbaţi şi de aceea tipic. Ţi-ar plăcea şi ţie câteodată — spune drept, Ilsebill — să-ţi produci o plăcere, hai să spunem medie, cu un bici de argint? Sau îţi ajunge spargerea paharelor? După aceea te-ai simţit realmente eliberată. Liberă şi tandră în acelaşi timp. Putem cumpăra altele.

La Hamburg am văzut două infernal de scumpe — dar nu contează — pahare baroce — se spune că ar fi daneze — care stau alături cum stau eu cu tine; diferit asimetrice şi totuşi în armonie. Vrei?"

Nu, zice Ilsebill, asta înseamnă da. Ambele pahare mai sunt încă întregi şi în armonie. Următorul anticiclon scandinav se lasă aşteptat. Castraveţii în oţet nu mai au căutare. La vremea asta numai varza acră crudă, în cantităţi mari. În Antilele Mici, umiditatea mare a aerului trebuie să prevină migrena. Dar că maşina noastră de spălat vase — acum este în plină activitate — funcţionează silenţios, asta-i o minciună, Ilsebill, o minciună sfruntată! Pentru noi, problema curăţeniei rămâne în continuare nerezolvată, ca sumă a tuturor problemelor începând din vremea Dorotheii. Curăţenia ta şi curăţenia mea nu vor să devină curăţenia noastră.

„Nu, calcanule", i-am spus eu mai târziu, „era o cusurgioaică mizerabilă, Dorothea asta, de care m-am legat naiv în *Anno Domini* treisprezece cincizeci şi şase şi felul ei de a mă toca la
cap mai are efect şi astăzi; pentru că Ilsebill a mea, gravidă în luna a doua, este susceptibilă de toane la fel de morbide. Îi pute orice oală descoperită: laptele s-a şi acrit. Îşi aruncă numai
umbra: paharele incasabile se sfărâmă. Fără să scoată o vorbă, se aşază în spatele musafirilor ale căror hohote de râs sar de jur împrejur în cerc, ca o minge şi iată că gluma se risipeşte, mingea se dezumflă, se fluieră adunarea copilaşilor, se caută cheia de contact cu gândul la plecare, se spune cu jenă: „ Deci, pe altă dată."

Musafirii ne părăsesc. Nu mai rămâne nimic, numai impresia de acreală. Geamurile aburite. Ultima muscă, fărâma uitată de fericire văratică, pică de pe perete. O migrenă din Europa
Centrală devine eveniment social. Chiar aşa a şi fost — crede-mă, calcanule — când la sfatul tău — „Căsătoria măreşte proprietatea!" — m-am căsătorit cu arhigotica Dorothea von Montau.

După bunul obicei, nunta trebuia sărbătorită trei zile. Nu s-au înţolit numai armurierii şi aurarii frăţiei, chiar şi ţăranii din ostrovul Werder, pe vremea aceea încă bogaţi, au venit de
la Montau şi Käsemark în trăsuri mari, cu doi şi trei cai, deşi ştiau că meniul Dorotheii, chiar şi la o ocazie atât de veselă, era ca pentru Miercurea Cenuşii; încă de copil, felurile cu carne o
făceau să vomite.

În plus, Dorothea invitase mai mulţi patricieni, câţiva cavaleri teutoni şi duhovnicul ei dominican, la mese separate. Din asta nu putea să iasă nimic bun. Corporaţia se simţea jignită, nu numai pentru că Dorothea pusese să se servească mâncăruri prea slabe:
peşte, supă de praz, un pic de pastrama, mult terci de mană, şi deloc bou îngrăşat, purcel de lapte, gâscă îndopată în terci de mei cu lapte. Totuşi masa, garnisită cu măcriş şi ridichi de lună roşii, arăta apetisant. În castroane, icre de hering amestecate cu brânză şi mărar. Caşul se putea înmuia în ulei de in. Cine dorea, putea să îndulcească terciul de mană cu compot de prune.

Şi totuşi, încă de la început, domnea o atmosferă de înmormântare. Cavalerii teutoni se făleau că, în ultima iarnă şi în cea de dinainte, vânaseră în mlaştini o mulţime de lituanieni
păgâni. Călugărul dominican se plângea că ţăranilor de la cotul Vistulei li se mai îngăduie încă să stea cu fundul pe proprietatea lor, atât de păcătoşi în faţa Domnului şi fără să plătească dajdie. Patricienii le spuneau verde în faţă armurierilor că alte oraşe ştiu să ţină breslele din scurt şi, dacă crâcnesc câtuşi de puţin, le dau peste gură. La început, tovarăşii mei au rămas muţi, apoi le-au ieşit ochii din cap de furie. Vorbele provocatoare zburau de la o masă la alta. Şi imediat după încăierarea declanşată de un cavaler teuton, care i-a aruncat în poală fiicei dichisite a patricianului Schonbart o ridiche lungă, nuntaşii s-au împrăştiat. Au rămas numai ţăranii care nu prea înţelegeau mare lucru. Eu, cătrănit, strângeam vasele murdare. Iar Dorothea râdea.

„Îţi spun, calcanule: n-a pufnit în râs nici măcar o dată, ci scotea doar un behăit tremurător, parcă ieşit din grajdul de capre al satanei, asta-i tot ce a oferit Dorothea mea ultimilor nuntaşi
speriaţi, ca desert special al ei. Şi pe zgripţuroaica asta rece au vrut mai târziu s-o canonizeze: îmi vine să râd."

Calcanul m-a consolat: preţul e mare, dar se poate plăti. În definitiv, înlăturarea tiraniei femeilor a fost posibilă numai cu ajutorul religiei creştine. Pe baza alternanţei dintre post şi
ghiftuială. De ceea trebuie tolerat restul de dominaţie în casă şi în bucătărie al oricărei Dorothea.

„Da, bine-nţeles!" a spus calcanul. „Interminabilele ei supe de post nu prea sunt apetisante, dar, ca membru al breslei, poţi să-ţi scoţi pârleala în afara casei, la întâlnirile voastre matinale
şi la alte festivităţi, poţi să chefuieşti şi să bei, până ţi se umflă ficatul. În afară de asta, Dorothea ta e frumoasă, de o frumuseţe care nu trebuie numai adorată. În plus, este şi sănătoasă, oricât de delicată, ba chiar fragila, ar părea prin trăirea viziunilor ei interioare şi a întâlnirilor cu divinitatea."

„Păi tocmai asta e, calcanule. Sănătatea ei mă copleşeşte. Dacă mie — când vremea se schimbă brusc — îmi crapă capul de durere şi mă zvârcolesc ca un apucat, ea, chiar şi în zăpuşeala dinainte de furtună, rămâne enervant de veselă şi îşi menţine capul disponibil pentru speculaţii ascetice. Poate să ţină oricât de mult post negru, calmul ei nu slăbeşte. Îmi paralizează imaginaţia. îmi amputează gândurile. Mă îmbolnăveşte. Am devenit fotofob. Nu mai pot suporta nici un zgomot, nici măcar un orăcăit de broască. De când am luat-o pe Dorothea de nevastă, sufăr. Capul meu, mai înainte insensibil la cel mai infernal zgomot de fierărie, e acum gata să crape de îndată ce aud, sau doar ghicesc pasul ei uşor, târşitul papucilor ei de vrăjitoare. Şi când îmi vorbeşte cu vocea monotonă, de martiră, despre canoanele posturilor şi mă sileşte să accept un sistem lipsit de bucurie, nu îndrăznesc s-o contrazic. Mă tem de rimele ei forţate în care toate depind de drag-Iisus al ei." (Şi am citat din

versurile Dorotheii mele: „Cêndŭ pe skripca mé cênta, drag-Iisus mĕ bucura...")

Atunci calcanul, sfătuitorul şi tutorele meu de când lumea, m-a îndopat cu scolastică medievală. Mi-a dat lecţii şi m-a învăţat să înţeleg strâmbul ca drept, mormanul de cioburi ca pahar întreg, bezna ca proprietate a luminii şi constrângerea ca libertate a creştinului. Astfel educat şi niciodată lipsit de răspunsuri, de acum înainte, de câte ori sănătatea ei devenea insuportabilă, Dorothea trebuia întinsă cu sila pe patul dialecticii mele.

„Trebuie să-i conteşti logica proprie", a spus calcanul. „Ce nu înţelege acum, n-o să înţeleagă niciodată. Pentru că, la drept vorbind, ca femeie, nu are nevoie de nici o logică. Inventează tu — ştiu că poţi — o construcţie vastă dar strict calculată, în care una să rezulte din cealaltă şi din una şi cealaltă ceea ce urmează. Dacă te contrazice, sau afirmă pur şi simplu că, după simţul ei, construcţiei tale îi lipseşte intrarea şi ieşirea, atunci răspunde-i: această construcţie este logică în sine, fiind corect concepută — şi este corect conceputa fiind logică în sine. Şi dacă Dorothea ta tot te mai contrazice sau opune sistemului tău, fie şi versuri cu drag-Iisus, atunci spune-i politicos: trebuie să te menajezi, femeie. Asta îţi depăşeşte puterile. E suficient dacă am eu o privire de ansamblu. Eşti palidă, atinsă. Ţi se bat pleoapele. Pe fruntea ta de madonă, pe care gândirea n-o înfrumuseţează, au apărut perle de sudoare. Îţi voi pune comprese umede. Voi trage storurile la ferestre. Toată lumea va umbla în ciorapi, tiptil. Pentru că trebuie să stai în repaos absolut. Pentru că eşti surmenată. Pentru că eşti bolnavă, draga mea. Mă îngrijorezi."

Şi astfel, după ce, în mai multe stagii de pregătire, calcanul m-a făcut scolastician şi maestru în despicarea firului în patru, m-am dus la Dorothea mea şi, pentru că nu putea să-mi urmărească logica, i-am vorbit despre aşa-zisa migrenă. Fireşte, de atunci am fost mai puţin sensibil la vreme şi nu mai suferearn deloc de dureri de cap şi spasme. Dar că pierderea migrenei — până atunci ultimul drept preistoric la obiceiuri al bărbaţilor — mi-a adus o oarecare uşurare, îndrăznesc să pun la îndoială. Şi calcanul, adus în faţa tribunalului feminist, după obişnuitele digresiuni (în care i-a citat în latineşte pe părinţii Bisericii) a recunoscut că sfatul lui de atunci, de a le convinge pe femeile arhigotice că migrena este un privilegiu feminin, le-a sporit într-adevăr frumuseţea dar nu a servit deloc cauzei masculine.

În orice caz, pe mine Dorothea m-a supus unor riguroase interogatorii, atât înainte cât şi după crizele ei de migrenă. E drept că vorbea în versuri şi imagini, dar, traduse în proză (cu vorbele Ilsebillei mele) ar fi putut să însemne: „De unde ai mai scos-o şi p-asta? Doar n-a ieşit din tărtăcuţa ta? Vrei să mă prosteşti cu logica ta de rahat. Cine ţi-a băgat astea-n cap şi unde?"

Astfel strâns cu uşa, în cele din urmă am mărturisit şi l-am turnat Dorotheii pe calcan. Totuşi, am reuşit să-1 previn la timp: „Păzea, calcanule! Ea vine şi ştie ce vrea", dar el s-a supărat — a spus: „Abuz de încredere!" şi nu mi-a iertat trădarea nici până astăzi.

„Câte n-am făcut pentru tine, fiule! Te-am dezvăţat de Ava. Te-am iniţiat în turnarea metalului, în baterea monedei, în elaborarea sistemelor coerente, în gândirea logică. Am făcut
să treacă patriarhatul tău raţional înaintea matriarhatului abrutizant. În folosul vostru, al bărbaţilor, am inventat principiul diviziunii muncii. Te-am sfătuit să te însori, şi astfel ţi-a crescut averea. În sfârşit, ţi-am luat migrena de pe capul tău cu dureri cronice după care, din păcate, ai rămas un cap sec: palavragiu şi mincinos. M-ai expus, ai abuzat de încrederea mea, ai turnat secretul nostru în oala cu cancanuri. De acum înainte căsnicia o să-ţi fie jug. Bărbatul dominant va trebui să plătească tribut cotoroanţei lui: de exemplu, în bucătărie, la spălatul vaselor. În orice caz, nu te voi mai sfătui decât extraconjugal. N-are decât să vină Dorothea ta, cu simetriile ei de madonă. N-o să-i spun nimic, nici cu preţul unui sărut."

Asta trebuie să se fi întâmplat cam la doi ani după căsătoria noastră. Eu n-am fost de faţă. Numai procesul deschis calcanului a adus detalii, pentru că el însuşi, inculpatul, a informat tribunalul feminist. Iar procuroarea înaltei Curţi semăna îngrozitor nu numai cu Ilsebill a mea. Amândouă sunt surori ale Dorotheii von Montau: cu fizionomie imperioasă, vaccinate cu voinţă forte, ţinând totul sub cheie şi reuşind să facă din munţi câmpie plată. Sunt oribil de blonde (toate trei), supuse moralei stricte şi posedate de acel curaj care merge numai şi numai drept înainte, orice s-ar întâmpla.

Aşadar, Dorothea s-a dus şi ea la calcan. Luase cu ea toată frumuseţea şi tinereţea ei intactă: într-o vineri, după ce lăsase să se înmoaie heringii de Scania în supa de ceapă. S-a dus în cămaşa lungă şi aspră (gata de penitenţă), cu părul despletit.

O prevenisem: „Trebuie să intri în mare până la genunchi şi apoi să-1 strigi de mai multe ori şi să-1 saluţi din partea mea.
Atunci vine şi, dacă-1 săruţi, poate-ţi spune câte ceva. Doreşte-ţi ceva, doreşte-ţi ceva!"

Deci, Dorothea a străbătut plaja până la locul unde plescăiau obosite valurile Mării Baltice, lăsând urme de picioare goale. Apoi şi-a ridicat rochia aspră. Intrată până la genunchi în
bătaia valurilor leneşe, a strigat şi strigătul ei mirosea a hering: „Călcanaş, vin' mintenaş, pupa-ţi-aş boticul drăgălaş!"

Apoi i s-a prezentat: ea este Dorothea von Montau care nu aparţine nici unui bărbat, nici lui Albrecht al ei, armurierul, nu, ea este numai a Domnului Iisus. El este mirele ei ceresc. Şi dacă l-ar săruta pe el, pe calcan, nu pe el, ci în înfăţişarea lui îl va săruta pe drag-Iisus al ei.

Şi aşa cum mie, în orice epocă, mi-a sărit în palme, aşa şi Dorotheii mele i-a sărit imediat în braţe, de s-a speriat şi a scăpat un pârţ, care, pe lângă celelalte amănunte, a fost menţionat în
faţa tribunalului feminist şi consemnat în procesul-verbal.

Calcanul n-a spus nimic, dar i-a întins Dorotheii gura strâmbă. Ea avea buzele crăpate de briza marină. Cu degetele lungi, ascetice, ţinea faţa lui oarbă, albă, şi deasupra, la vedere, cealaltă, incrustată cu pietre. S-au sărutat

mult. Un sărut de ventuză. Fără să închidă ochii. („Guriţa me calcanul o pupat, dar sufletu-mi e tot neîntinat", aşa suna mai târziu un distih dorothean.)

După sărut, era schimbată. Gura, chiar dacă abia se observa, se strâmbase. N-o sărutase drag-Iisus al ei. Cu gura uşor oblică a vrut să ştie imediat de la calcan câte femei a mai sărutat înaintea ei. Şi dacă sărutarea lui a fost pe gustul celorlalte femei. Şi de ce are gura curmezişă. Şi cum să-i explice toate astea lui drag-Iisus al ei.

Dar calcanul păstra o tăcere duşmănoasă, înfricoşătoare. Atunci ea l-a aruncat în mare şi a strigat în urma lui: „Dă pupături mă saturai, numa' peştoaicii să-i mai dai..."

Când Dorothea a revenit, am văzut că gura i se strâmbase şi făcea un unghi cu axa ochilor. De atunci a rămas cu o expresie ironică care îi sporea frumuseţea, chiar dacă copiii de pe uliţă strigau în urma ei: „Botic de călcanaş! Botic de călcănaş!" A doua zi, când m-am dus să aflu ultimele noutăţi — pentru că Dorothea nu sufla o vorbă, ci se pocăia îngenuncheată pe mazăre nedescojită — calcanul a spus: „Abuzul tău de încredere va avea consecinţe foarte grave; nevestica ta mi-a plăcut, deşi mirosea a hering. Îmi place limba ei care fâlfâie isteric. I-am prins gustul. Numai întrebările îi sunt inoportune."

L-am prevenit pe calcan că Dorothea va reveni, dar el a rămas calm: asta nu-1 sperie. Sigur că plănuieşte ceva. E în firea femeilor să se răzbune pentru eşecurile suferite; dar lui nici o fustă nu-i va veni de hac.

Iar în faţa tribunalului feminist i-a spus Sieglindei Huntscha, procuroarea: „Dar, prea stimată doamnă! Cum să nu fi ştiut care este riscul. Şi cu dumneavoastră, când m-am agăţat de bunăvoie de acea undiţă caraghioasă, nu mi-am asumat un risc, chiar mai mare? Părul înspăimântător de blond ca al dumneavoastră, sau al Dorotheii, m-a atras dintotdeauna. O necesitate fatală. Femeile cu voinţă puternică precum Dorothea, dar şi dumneavoastră — pot să vă spun Sieglinde? — m-au făcut în toate epocile — ca să zic aşa, nebun din dragoste. Totuşi, în limite permise. Mă înţelegeţi: cu firea mea peştească..."

Când Dorothea s-a dus din nou la calcan, a luat cu ea un cuţit de bucătărie. „Călcănaş, vin' mintenaş!", a strigat. Calcanul a sărit. S-au sărutat. Dar când el nu i-a răspuns nici de data asta la întrebări, i-a tăiat capul dintr-o lovitură, aşa cum fac gospodinele, chiar în spatele aripioarelor de la urechi. Corpul plat, care se zbătea, 1-a lăsat să plescăie pe nisip. Capul 1-a înfipt în cuţitul ţinut vertical şi a strigat cu gura strâmbată de sărutarea calcanului, fără rimă: „Acu' o să vorbeşti, calcanule! Răspunde, calcanule! Te întreb: mă iubeşti, calcanule?"

Dar până să răspundă capul calcanului de pe cuţitul ţinut în poziţie verticală, trebuie să amintesc cum el, consilierul, atotştiutorul, m-a convins să înalţ împreunarea dintre bărbat şi
femeie la nivelul unui sentiment dominant, iubirea, pentru că aşa, legat de piciorul patului pe tot timpul căsătoriei, rezultă o dependenţă care convine în special femeilor."Trebuie să audă,
tot timpul dacă şi cât de mult sunt iubite, dacă dragostea dăinuie sau creşte, dacă e ameninţată de o iubire străină, dacă iubirea e sigură pe mai multă vreme." De aceea întrebarea Dorotheii, pe care până acum o pusese numai lui drag-Iisus al ei, mie niciodată, este o întrebare subordonată; de aceea tribunalul feminist, nu pe nedrept, a denunţat „Instituţia iubirii" ca fiind un instrument de opresiune masculină, deşi în figura de stil „să pescuieşti un soţ" momeala este aruncată din altă direcţie.

În orice caz, capul de calcan tăiat, din vârful cuţitului ţinut vertical, a vorbit îngrozitor: „Aha! Ripostă! Harş! Aşa se face. Ce-ai învăţat asta ştii! Dar pe mine nici un cuţit nu mă taie.
Eu mă reîntregesc. Eu rămân Unul. Nu vreau iubire din asta revanşardă. Şi, ţine minte ce-ţi spun: pentru că vrei totul sau nimic, pentru că sărutarea mea care te înfrumuseţează nu-ţi
ajunge, nu-ţi ajunge niciodată, pentru că pretinzi iubire fără să vrei s-o dai necondiţionat, şi pentru că ai răstălmăcit înaltul principiu Iisus ca principiu al plăcerii şi pentru că pe bărbatul
tău, blajinul armurier Albrecht, care te iubeşte, iubeşte, iubeşte, îl serveşti doar cu carnea ta frigidă, mă vei avea pe mine întreg, Dorothea, imediat. O zi şi înc-o noapte."

După ce a spus asta, capul de calcan a sărit jos de pe cuţit, s-a unit din nou cu corpul plat şi cu coada, a crescut în faţa ochilor înspăimântaţi ai Dorotheii, s-a prefăcut într-un calcan uriaş, a impins-o cu înotătoarele şi cu coada tot mai adânc în mare şi a luat-o cu el, aşa cum a promis.

Pur şi simplu aşa. Şi în faţa tribunalului calcanul a spus, direct: „Pe scurt, am luat-o cu mine." Acuzatoarele au numit asta „tipic masculin", pe când calcanul declarase mai înainte, în
procesul-verbal, că întrebarea Dorotheii, dacă o iubeşte, este „tipic feminină". Pe lângă asta, a mărturisit că prin acţiunea lui punitivă a vrut să reformuleze basmul, mai târziu greşit
interpretat în sens misogin, *Despre pescar şi fomeia lui.* Dar ce s-a întâmplat sub apă nu vrea să divulge în public. El este un tip de modă veche. Pentru el discreţia rămâne o chestiune de onoare.

A doua zi, când marea liniştită a eliberat-o pe Dorothea, aşteptam pe plajă, îngrijorat, pregătit să iert, să uit. Încet, a ieşit din mare şi a trecut pe lângă mine lăsând urme pe nisip.
Speriaţi, pescăruşii se ţineau la distanţă. Nu m-am mirat că părul ei ca grâul şi cămaşa aspră rămăseseră uscate. Totuşi, se întorcea diferit schimbată: de data asta şi ochii îi erau uşor saşii

şi înclinaţi faţă de gura strâmbă. S-a întors cu ochi de peşte, aşa cum o voi desena când Ilsebill îmi va poza.

în trecere, Dorothea a spus: acum ştie tot. Dar n-o să spună nimic. Şi tot aşa cum nici calcanul nu a vorbit în faţa tribunalului, nu s-a mai pomenit nici despre ce a făcut, în primăvara anului 1358, atotştiutoarea mea Dorothea pe fundul Mării Baltice. Totuşi, la severa procuroare Sieglinde Huntscha văd tocmai acel zâmbet plin de înţelegere, premonitoriu, cu care, de atunci încolo, Dorothea cobora pe scară, îngenunchea pe mazăre, umbla pe uliţe: din nou complet pierdută în Iisus al ei, deja aproape sfântă.

Menajul se ducea de râpă. Mai întâi ne-a plecat servitoarea. Vasele au rămas nespălate, atrăgeau muştele, aduceau şobolanii în casă, putea. Începând cu Dorothea se pune problema spălatului vaselor.

Nu, Ilsebill, chiar mai devreme, cu frământatul lutului, cu modelarea argilei, cu arderea primelor căni, ulcioare, oale şi farfurii, pe vremea Avei, când am început să dezvoltăm ceramica, spălatul vaselor începuse să fie pentru noi o problemă; iar la întrebarea eternă „Cine spală vasele?" răspunsul era unic: bărbaţii spală vasele. Asta, fireşte, n-a ţinut prea mult timp.
Cândva (curând după Mestwina), pur şi simplu aruncam vasele murdare: dar asta ar fi fost o îndrăzneală incompatibilă cu progresul cauzei masculine.

Sigur, femeia care spală vase din zori şi până-n seară nu era o soluţie. Acum ai maşina ta de spălat vase, inventată de noi, bărbaţii, pe care ţi-ai dorit-o, pe care ai vrut s-o ai (neapărat)
reprezentând mai curând progresul plăţii în rate, cu termen de garanţie. Şi ea ne poate emancipa. De cine şi de ce? De urmele de muştar de pe marginea farfuriei? De seul sfărâmicios de berbec? De resturile uscate şi întărite? De scârbă, în general?

Aşa am scăpat de spălatul vaselor. Nici o Agnes nu ne va mai consola de necazurile zilnice mângâindu-ne cu degetele arse de leşie. Niciodată Sophie nu va mai intona deasupra farfuriilor şi cănilor provocatoarele ei imnuri revoluţionare în locul cântecelor de bucătărie. Toarce uşor numai silenţioasa ta maşină de spălat vase. De ce n-a existat atunci când Dorothea, după ce o concediase calcanul, m-a lăsat să mă prostesc lângă mormanul de vase nespălate?

Helena Migrena

Şade în pomul despicat,
sensibilă la vreme deasupra sprâncenelor smulse,
smulse cu penseta.
Dacă se schimbă, vine un ciclon, se face frumos,
Işi pierde răbdarea.
Toţi se tem de schimbare,
lipăie în ciorapi, astupă lumina.
Trebuie să fie un nerv blocat: aici, sau aici, sau aici.

Se spune, înăuntru s-a deranjat ceva.
O suferinţă, apărută în ultima perioadă glaciară,
când natura s-a mai corectat încă o dată.
(Şi fecioara, când îngerul de metal
s-a apropiat zornăind prea mult de ea,
şi-ar fi punctat tâmplele
cu vârful degetelor.)

De atunci medicii câştigă.
De atunci credinţa se deprinde autogen.
Strigătul pe care toţi l-ar fi auzit;
chiar moşnegii îşi amintesc sperietura
când mama zăcea mută în beznă.
Durere pe care o cunoaşte numai cel ce o are.
Din nou ameninţă,
o ceaşca se ciocneşte prea tare de farfurie,
o muscă moare,
paharele îngheţate stau prea aproape,
ţipă ascuţit pasărea-paradisului.
„Helena Migrena" cântă copiii în faţa ferestrei.
Noi — fără să înţelegem — ne amărâm de la distanţă.
Ea însă, în spatele storurilor coborâte, a intrat în camera ei de tortură,
atârnă de un fir vibrant şi se face tot mai frumoasă.

Feministă feministă

Între paturile separate
Până acolo unde se poate auzi
e vorba de sexe.

Să spun! Lasă-mă să termin.
Tu nu mai ai nimic de spus.
Tu ai timp secole întregi,
Îţi tăiem pur şi simplu sunetul.
Fără text nu mai eşti,
nici măcar comic nu mai eşti.

Feministo! Feministo! strigă copiii
Ilsebillei care le povesteşte basmul.
Ea a sfărâmat ce este drag şi scump.
Cu apărătoarea de muşte a doborât
picul de viaţă comună.
Vrea să iasă din ea, numai din ea
şi să nu mai existe nici un cont comun.

Dar noi am rămas totuşi: eu şi tu — noi.
Un dublu Da în privire.
O umbră în care, la capătul puterilor,
cu membrele unite am fost totuşi un singur somn
şi o fotografie pe care ne rămânem fideli.

Ura alcătuieşte fraze.
Îşi face socotelile, mă lichidează,
iese din rolul ei, îl depăşeşte
şi până la urmă vorbeşte: Să spun! Lasă-mă să termin!
Şi dezobişnuieşte-te odată de *Nouă* şi de *Noi.*

Feministe! Feministe! Era zgâriat pe plăcuţele de argilă,
descoperiri minoice (Cnossos, prima perioadă a palatelor)
mult timp nedescifrate.
Au fost luate drept socoteli casnice,
formule de fecunditate,
fleacuri matriarhale.

Dar încă de la început (cu mult timp înainte de Ilsebill)
zeiţa făcea propagandă.

Asemenea Dorotheii mele

Dacă mă frec de Ilsebill până rămâne gravidă sau mă întâlnesc cu Sieglinde Huntscha la o bere şi etc, după o zi obositoare de proces — calcanul a protestat încă o dată înotând cu burta-n sus — sau dacă, în sfârşit, mă debarasez de Dorothea cu ajutorul maşinii mele de scris portative, genul de femeie care mă face să fiu slab, nestatornic, mă duce de nas, mă pune la punct, rămâne mereu acelaşi. De curând, în timp ce tribunalul feminist dezbătea comportarea mea dubioasă în timpul revoltei breslelor împotriva patriciatului, de la locul meu din cinematograf, am desenat-o pe acuzatoare, mai întâi din profil, apoi, când 1-a învinuit pe calcan că a apărat numai dominaţia patricienilor, din semiprofil şi apoi din faţă, cu creionul moale, în carnetul de schiţe, pentru un portret al Dorotheii. Dar toate schiţele se încăpăţânau să semene cu Ilsebill: trei feţe înspăimântător de ascuţite, dominatoare, de neşters din amintire, de parcă taţii ei n-ar fi fost ţăran din ostrov, inginer sau (ca Oskar Huntscha
cel căzut în Africa) ofiţer de carieră, ci nişte ţapi infernali din grajdul lui Asmodeu. Şi dacă printre asesoarele tribunalului am recunoscut-o în doamna Helga Paasch pe morocănoasa mea
Wigga, în permanent cherchelita Ruth Simoneit pe Mestwina mea băutoare de chefir, atunci pot să fiu sigur că acuzarea nu va fi reprezentată numai de Sieglinde Huntscha (şi de tine, Ilsebill) ci, indirect, o va ajuta şi pe Dorothea să obţină avantaje pe care, de altfel, doamna dr. Schonherr, preşedinta

tribunalului, le va amenda cu obiectivitate. Maternă, dar fără iz de grajd. în ea, care cu câteva gesturi transformă sala de cinema adesea turbulentă de-ţi vine să-ţi iei câmpii într-o grădiniţă de copii cuminţi, o revăd tot mereu pe strămoaşa mea Ava. În orice caz, de pe poziţia ei de judecătoare, a rechemat la ordine acuzarea, când Sieglinde Huntscha 1-a insultat pe calcan spunând că este „o slugă a clasei dominante din epoca respectivă".

Acuzatoarea era de părere că el m-a folosit, pe mine, nehotărâtul meşter armurier Slichting, pentru a semăna vrajba intre breslele hotărâte să lupte împotriva patriciatului. La Sfatul calcanului, eu aş fi fost cel ce am făcut o problemă din nemulţumirea faţă de berea de import din Wismar, care de fapt n-ar fi putut să-i supere decât pe fabricanţii de bere din oraş,
eventual şi breasla dogarilor.

Sieglinde Huntscha raporta de parcă ar fi fost acolo. Derutat de calcan, armurierul Slichting ar fi spus că, într-adevăr, el nu poate vorbi pentru făurarii de ancore, căldărarii, turnătorii de
cositor şi fierarii de obiecte grele, dar la adunările şi banchetele numitelor bresle, de asemenea şi la corăbierii scanieni, el n-a observat nici o dorinţă de a se aduna înarmaţi cu răngi şi baroase în faţa primăriei ca să facă plăcere bogaţilor berari, a căror băutură se vinde bine, în ciuda concurenţei Wismarului. Iar în ceea ce priveşte revendicarea politică de a obţine o coreprezentare la egalitate în sfatul permanent şi în cel general, precum şi printre cele nouă capete ale tribunalului cu juraţi, el, ca meseriaş mult umblat prin lume, nu poate decât să râdă: aşa ceva nu există nicăieri. Care dintre croitorii de nădragi ar îndrăzni să reprezinte cu iscusinţă diplomatică interesele oraşului, să zicem la dietele hanseatice de la Lübeck? Cine s-ar prezenta cel mai bine în faţa cavalerilor teutoni, de pildă în faţa bătrânului vulpoi Kniprode:
patricianul Gottschalk Nase care munceşte de mulţi ani neobosit pentru oraş, de la Bruges şi pân-la Novgorod, sau măcelarul Tile Schulte, care nu ştie nici măcar să-şi scrie numele, cu atât mai puţin să apere cu scrisoare pecetluită depozitul Danzigului din Falsterbo şi drepturile corăbierilor corporatişti din Scania. Totul e doar un truc cu care meşterii dogari bogaţi vor să se bage în sfat. Cu ajutorul breslelor, fireşte! Dar, odată aleşi, lumea i-ar vedea trecând prin Koggentor chiar mai ţanţoşi decât patricienii. El, Slichting, nu poate decât să deconsilieze. Ordinea stabilită prin carta de la Kulm s-a adeverit. Revolta ar înăspri numai bunul plac.

Totuşi, după aceea, revolta a avut loc, şi acuzatoarea a numit-o „un triumf al proletariatului medieval", cu toate că breslele răsculate au fost conduse de un patrician decăzut, sculptorul în lemn Ludwig Skriever.

„Sărman proletariat amăgit!" a ironizat-o calcanul. „Nu, severele mele doamne, protejatul meu, nu numai cumsecadele dar şi experimentatul armurier Slichting, a făcut bine abţinându-se de la violenţă. Nu i-am confirmat numai eu neîncrederea, ci şi soţia lui legitimă, de fapt necunoscătoare în ale politicii dar dotată cu instinct, 1-a sfătuit să nu se bage în ciorbă ca un neghiob. Pentru că revolta a arătat aşa: berea de la Wismar a fost vărsată pe străzi. Ludwig Skriever, mânat de o dorinţă particulară de răzbunare —

patricianul Gottschalk Nase o numise pe fiica lui Skriever, din cauza zestrei prea mici, «o partidă proastă» pentru fiul său — a instigat breslele răsculate să-i ucidă pe consilieri şi pe juraţi. Pe scurt: patriciatul a ripostat. Avea de partea lui marinarii şi corăbierii. Chiar înainte ca Tile Schulte şi încă alţi şase răsculaţi, printre ei şi o calfă de morar din Oraşul Vechi, să fie executaţi, sculptorul în lemn Skriever a luat-o la sănătoasa. S-au pronunţat pedepse grele cu închisoarea. Totuşi, sfatul a
renunţat, în mod inteligent, la importurile de bere din Wismar. Drept urmare, fabricanţii de bere au donat bisericii Sfânta Măria un altar lateral şi odoare de argint. Totul era din nou în ordine, îmi pare rău pentru acuzatoare. De fapt, ar fi fost rezonabil ca orânduirea patriciană, coruptă prin moştenirea ereditară a poziţiilor, să fie slăbită de câţiva reprezentanţi ai breslelor, poate la Curtea cu juraţi."

Sieglinde Huntscha a rămas perplexă. Dezgustată de atâta adevăr aproximativ. Din aşa-numita realitate şi toate faptele ei urât mirositoare nu putea rezulta decât o expresie de reculegere. Aşa fusese şi atunci când în faţa ochilor Dorotheii coborâse un văl cenuşiu: aşa este şi când Ilsebill, care are de obicei vederi verzi, de îndată ce realitatea pune în joc sume derizorii, îşi schimbă brusc optica trecând la ochi de sticlă. Ea spune atunci: „Din principiu, eu văd asta cu totul altfel. Aici, din păcate, trebuie să zic «pas»." Şi Dorothea, de îndată ce i-am făcut socoteala bugetului casnic risipit, a devenit intra-, hiper-, sau retrometropică şi nu mai rima decât „inima lui Iisus" cu „durere mi-ai adus". Şi Sieglinde Huntscha şi-a spus replica atât de încet şi fără glas de parcă ar fi vrut să demonstreze că arta de a vorbi cu lacăt la gură mai este încă demnă de admiraţie.

„Da, acuzat. Aţi câştigat. Toate faptele sunt de partea voastră. În afară de împăciuitorul Slichting, pe care l-aţi instruit, a existat provocatorul Skriever, care, de altfel, trebuie să fi fost
prietenul lui Slichting. Proletariatul de la începutul Evului Mediu s-a lăsat prostit. Nu era momentul. Iar contraargumentul dumneavoastră, pe care îl presupun — «Nici astăzi, niciodată nu este momentul!» — este incontestabil. Dacă comparăm revolta muncitorilor polonezi de la şantierele navale din decembrie şaptezeci împotriva comunismului birocratic cu revoltele
meseriaşilor medievali împotriva orânduirii patricienilor, apare evident că atunci, ca şi acum, n-a fost momentul. Şi totuşi, acuzat calcan, nu aveţi dreptate. Nu succesele ridicole de atunci şi de astăzi — oprirea importului de bere din Wismar, blocarea preţurilor la alimentele de bază — sunt cele ce ar putea să contrazică pesimismul dumneavoastră reacţionar, nu, ci speranţa, ca principiu proletar, devalorizează aglomerarea dumneavoastră de fapte derizorii. Speranţa deblochează căile istoriei. Speranţa eliberează linia numită progres de încurcăturile legate de epocă. Supravieţuieşte. Pentru că numai speranţa este reală."

Cuvintele cu vederi verzi nu erau destul de roşii pentru public. Nu se mai abţinea de la chicoteli. Cineva a strigat „Amin!" Calcanul ar fi ridicat din umeri, dac-ar fi avut. Dar aşa,

a spus doar: „Un punct de vedere respectabil, etic valabil. La Augustin şi Bloch, pe care îi apreciez în cel mai înalt grad, se găsesc lucruri asemănătoare. Dumneavoastră, stimată acuzatoare, aveţi amabilitatea să-mi amintiţi de arhigotica Dorothea von Montau. Nici ea nu înceta să spere în libertate, până când, în cele din urmă, zidită într-o chilie, deci despărţită de lume şi de contradicţiile ei, a găsit o libertate aşa cum şi-a dorit."

În sala de cinema s-a produs agitaţie. Fluierăturile se adresau mai mult Sieglindei Huntscha decât cinicului peşte plat. Doamna dr. Schonherr privea cu îngăduinţă de străbunică. „O dispută interesantă. Remarcabilă. Aşa şi este: ce am fi făcut noi, femeile, dacă nu ne-ar fi susţinut speranţa! Totuşi, poate că ar trebui să-1 rugăm pe calcan să ne explice de ce Dorothea Slichting, născută Schwarze, şi-a găsit libertatea numai într-o chilie, despărţită de lume. Nu era mai adecvată căsătoria, această invenţie patriarhală, să asigure libertatea femeilor? Şi sfătuind-o să se căsătorească n-a dorit calcanul această pierdere unilaterală a libertăţii? Nu a
fost el acela care a împins-o pe biata Dorothea în unicul spaţiu al libertăţii deschis atunci, cel al demenţei religioase? Faptul că, după aceea, bărbaţii au încercat să facă din ea o sfântă, avea
motive pur practice; din întâmplare, rugul nu era oportun să reprezinte cealaltă libertate, destinată pe atunci femeilor. Nu faţă de răscoala neghioabă a berarilor şi dogarilor s-a făcut vinovat în mod deosebit calcanul ci, înainte de toate, faţă de con-sora noastră Dorothea. începând cu Dorothea, bărbaţii au încercat să lichideze dorinţa de libertate a femeilor fie canonizându-le, fie declarând că este o demenţă tipic feminină. Acuzat, doriţi să mai luaţi cuvântul înainte de pronunţarea sentinţei?"

Calcanul a renunţat. În sala de cinema atmosfera devenise din nou explozivă. Numai Sieglinde Huntscha părea deprimată. A rezolvat în silă obiecţiile apărătoarei din oficiu, doamna von Carnow.

Încă în timpul cât preşedinta şi asesoarele deliberau, calcanul a început să se zbată, în cele din urmă s-a răsturnat şi a plutit, parcă pe moarte, cu burta-n sus. Şi când a fost declarat vinovat că a încurajat căsătoria ca pe o instituţie de aservire a femeilor, că a distrus viaţa Dorotheii von Montau şi că el şi numai el a iniţiat înzidirea şi canonizarea ei pentru a oferi Ordinului cavalerilor teutoni un *pin-up* propagandistic eficace în războiul împotriva Poloniei, calcanul, din poziţia lui protestatară, nu s-a arătat deloc surprins.

Am aşteptat-o pe Sieglinde în faţa fostului cinematograf. Îmi era milă de ea. Mai bine zis: voiam să-i cer ceva. Compătimirea mea, ce-i drept, era autentică dar trebuia să fie şi utilă. „Mergi cu mine la o bere?" Sieglinde a mers.

Nu, Ilsebill, nu-i „încă o dată un truc tipic masculin". Ar fi putut să spună nu. Dar ea avea nevoie de compasiunea mea însă mai ştia şi că voiam ceva de la ea.

Am băut la „Bundeseck" vreo două beri, vreo două secălici. Despre Dorothea nici o vorbă. Mai întâi am vorbit, la întâmplare, despre actualităţi. Apoi am reluat poveşti din trecut. Ne cunoaştem de destulă vreme. Pe atunci

eram logodit cu Sibylle Miehlau. Iar Siggi — aşa îi plăcea să fie strigată Sieglinda la începutul anilor cincizeci, se ţinea după Billy — aşa îi spuneau Sibyllei, Siggi, Franki şi Maxi. Toate aveau o predispoziţie lesbiană şi m-au decuplat, dar sfârşitul a fost tragic şi Billy s-a prăpădit: de Ziua taţilor, în şaizeci şi doi.

Despre asta am vorbit la bere şi secărică, între timp distanţaţi de trecut. Sieglinde spunea: „Pe atunci habar n-aveam de politică. Numa' o bănuială că poate să meargă şi altfel. Asta am încercat, cu disperare. Azi ştiu mai multe. Cu Franki şi Maxi mai sunt încă în contact. Dar nu mai e ca înainte. Ne-am dezvoltat diferit. Franki pisează lozincile ei staliniste. Maxi a fost
la început mao-spontistă şi acu' s-a băgat în bazarul anarhist. Şi mi? Ei, pe mine copilăriile mă îngreţoşează. Vara trecută, când, parcă întâmplător, am prins calcanul împreună, relaţia noastră încă mai mergea. Abia după aceea a devenit penibilă. Tribunalul ne-a dezbinat. Franki nu putea să înţeleagă cum reuşeam să fiu de acord cu Schonherr. Pentru ea era prea liberală. Şi eu zic că, până acum, se descurcă foarte bine. În orice caz, ţine taraba pe picioare. Şi cum m-a scos deunăzi din încurcătură, când m-a săpunit calcanul, a fost de mare clasă. Păi, cum a lăsat pur şi simplu la o parte răscoala căcăcioasă a meseriaşilor şi a scos-o din nou pe Dorothea de la naftalină. Da, e măritată. Are trei copii. Se spune chiar că ar fi fericiţi. Şi tu? Tu ce faci ? Am auzit de asta. O blondă înaltă. Tot timpul cam speriată ? Cred că o cunosc. Ei, sper să te pună cu botul pe labe, Ilsebilla ta."

După asta am mai băut vreo câteva beri şi câteva secărici. La întrebarea Sieglindei „Şi ce mai învârteşti momentan?" am dat o informaţie prudentă: tribunalul în sine, subiectul în general, mă interesează. Mă priveşte, nu numai ca scriitor, ci în primul rând ca bărbat. Şi într-un fel vinovat.

Totul vine în întâmpinarea mea. La început, voiam să scriu un fel de istorie a alimentaţiei numai despre nouă sau unsprezece bucătărese: de la rourică şi mei, la cartofi. Dar calcanul a căpătat pondere mai mare. Şi procesul împotriva lui. Din păcate nu au vrut să mă admită ca martor. Experienţele mele cu Ava, Wigga, Mestwina şi Dorothea ar fi pentru doamnele judecătoare, dacă nu ridicole, totuşi pură ficţiune. „Mi-aţi respins cererile cu vehemenţă. Nu-mi mai rămâne atunci decât să fac ce sunt obişnuit: să scriu, să scriu."

Ea nici măcar nu mă asculta. Şedea pe scaun cu spatele încovoiat, fuma parcă de nevoie şi aluneca tot mai mult în acea izolare autistă pe care, încă din copilărie, Dorothea şi-o dorea
când se ascundea în sălcii scorburoase şi care o ajută şi pe Ilsebill a mea să ia decizii bruşte, să le anunţe şi să le îndeplinească. În orice caz, după ultima înghiţitură de bere, Sieglinde a spus pe neaşteptate, din singurătatea ei: „Hai, la pat."

Locuieşte pe Mommsenstrasse. De acolo, două ore mai târziu, am luat împreună un taxi spre Steglitz. Ce voiam de la Sieglinde — „Ai cheia de la cinematograf. Vreau să vorbesc cu calcanul, scurt" — formulasem, abia după aceea, în două fraze. Asta n-avea de ce s-o surprindă. „Bănuiam că mai vine

ceva, o băşină-n plus." N-a avut obiecţii şi a chemat taxiul. Nu, Ilsebill, nu era nici plictisită, nici dezamăgită.

Îmi închipuisem totul mult mai dificil: sistem de alarmă, cameră blindată. Dar Sieglinde a descuiat cinematograful cu două chei obişnuite şi 1-a închis la loc, în urma noastră, s-a aşezat apoi în fosta nişă a casei de bilete şi a spus: „Aştept aici până terminaţi de trăncănit. N-ai două monede de o marcă? Mi se termină piparoasele." I-am scos din automat două pachete Lord Extra, i-am spus „pe curând", şi am intrat în sala de cinematograf întunecată, în care nu mirosea a bărbaţi. Numai două lămpi de siguranţă, în stânga şi în dreapta căzii, indicau unde dormea calcanul. M-am apropiat cu paşi târşiţi, aşa cum se face de obicei la cinematograf după ce a început reprezentaţia.

„Maestre calcan", am spus, „poate vă amintiţi. Sunt eu. Încă o dată eu. Era o zi paleolitică — parţial senină — când v-am prins. Ciudat, într-o vârşă de țipar. Am încheiat un pact: eu v-am eliberat, dumneavoastră mi-aţi promis să mă sfătuiţi cum să-i ajut pe bărbaţi să devină independenţi, să serviţi numai cauza masculină. Îmi pare rău că din acest motiv aţi fost târât în faţa acestui tribunal ridicol. Din păcate, femeile nu m-au admis ca martor. Aş fi depus în favoarea voastră. Aş fi intervenit pentru necesitatea istorică a existenţei voastre contradictorii. Dacă există un spirit universal, atunci el se exprimă prin voi. Grozav le-aţi mai dat astăzi din nou peste nas femeilor. Acuzatoarea pur şi simplu amuţise. Şi să-i astupi gura Sieglindei Huntscha, credeţi-mă, e o performanţă. Dar eu dau mereu peste soiul ăsta de femei. Atunci caţa de Dorothea. Acum mă pisează o oarecare Ilsebill: ţoapa proastă. Niciodată mulţumită. Mereu lipseşte câte ceva. Deunăzi, cearta pentru maşina de spălat vase. Astăzi, o a doua locuinţă în oraş. Şi ce are, nu vrea. Şi ce capătă, nu-i convine. Şi doar am vrut amândoi: sarcină, un copil comun, o boltă de dovleac cu creştere rapidă. Dar nu vreau să mă plâng aici. Până la urmă, în ciuda avertismentelor voastre, calcanule, m-am îndrăgostit atunci nebuneşte de vrăjitoarea din Montau. Pentru că mă atrăgea cu energia ei inertă, parcă neutilizată. Acum însă vorbesc despre Ilsebill. Dumneavoastră ştiţi, maestre calcan, cât de spontan sunt. Şi că am nevoie de un pol. Da, de unul fix. Dar şi ea vrea fie spontană. Asta nu se poate! Nici Dorothea nu ne lăsa niciodată-n pace. Tot mereu pelerinaje. Ce aveam eu de căutat la Aachen sau în sihăstriile din Elveţia, la Raff! Ilsebill a mea vrea şi ea ba ici, ba dincolo. În Antilele Mici! Poţi fi evlavioasă şi aici, i-am spus Dorotheii. Ba nu. Libere, independente vor să fie toate. Sau, ca Dorothea, să aparţină numai dulcelui Iisus. De parcă asta ar exista: independenţa. Eu, în orice caz, a trebuit mereu să mă spetesc pentru alţii. Şi pentru drăguţii copilaşi. Asta îl uzează pe bărbat. Îl toceşte, calcanule! Sunt sfârşit. Cândva, cred că am greşit ceva. Au devenit atât de agresive, femeile. Chiar Dorothea. Şi când Ilsebill ridică vocea în acut, mă îmbolnăveşte. M-apucă bolboroselile la stomac. Da' zi ceva, calcanule! Scriu o carte despre tine, pentru tine. Sau nu-mi mai dai voie să-ţi spun tu şi tată ca odinioară?"

Desigur, aş fi vrut să vorbesc mult mai obiectiv, mai ponderat cu legendarul peşte plat. Dar m-am ambalat, pentru că presiunea din ultimul timp, ba nu, de secole, de când acceptasem prima mea căsătorie cu acea Dorothea Schwarze, a crescut, chiar dacă am evitat să mă căsătoresc, de la caz la caz. Trebuia să răbufnească odată. Cele două veioze roşii din stânga şi dreapta vanei de zinc erau suficiente ca să constat măcar atât: calcanul se îngropase complet în patul de nisip. Doar gura oblică şi ochii saşii mai erau descoperiţi. Cum îmi sărea odinioară, trebuia doar să strig, în palmele întinse! Şi cum mi-a vorbit, m-a sfătuit, mi-a poruncit, mi-a ţinut prelegeri, m-a învăţat, m-a dojenit şi mi-a ţinut predici şi mi-a dat indicaţii directe: fă aşa, nu face asta, ascultă-mă pe mine, fii atent, nu te angaja, cere să ţi se dea în scris. Avantajul tău, privilegiul tău, datoria ta de bărbat, toate astea trebuie să rămână treburi masculine...

Încet, sala de cinematograf cu miros provocator a crescut la dimensiunea unei enorme bule de text goale. Tocmai voiam să plec, să mă retrag fugind. Dar calcanul a vorbit.

Fără să renunţe la poziţia de repaus în nisip, şi-a mişcat gura oblică. „Nu voi putea să te ajut, fiule. Nici măcar să-mi exprim modestele mele condoleanţe. Ai abuzat de puterea pe care ţi-am încredinţat-o. în loc să-ţi valorifici cu atenţie dreptul ce ţi s-a dat, ai transformat dominaţia în opresiune, ai înţeles greşit puterea ca scop în sine. Timp de secole, m-am tot străduit să-ţi camuflez înfrângerile, să-ţi interpretez ca progres eşecurile mizerabile, să maschez ruina ta, acum evidentă, în spatele construcţiilor grandioase, să-i acopăr scârţâielile cu simfonii zgomotoase, să o înfrumuseţez în tablouri pictate pe fond auriu şi să o subtilizez

pălăvrăgind în cărţi, ba cu haz, ba elegiac, la nevoie în mod inteligent. Ca să-ţi protejez suprastructura, am inventat zei folositori: de la Zeus la Marx. Chiar şi în prezent — care pentru mine este numai o secundă din timpul universal — cât timp va dura acest tribunal, amuzant în sine, trebuie să-ţi maschez prostiile cu glume şi să trag de păr o interpretare credibilă a falimentului tău. E greu, fiule. Nu prea îl bucură nici pe mult invocatul spirit

universal. În schimb, doamnele judecătoare îmi plac din ce în ce mai mult. Nu mă plictisesc niciodată ascultând-o pe onorata mea acuzatoare, doamna Huntscha. O privire retrospectivă mă face să recunosc — mărturisesc aici eroarea mea — grandoarea solitară a Dorotheii. Ah, cum mă mai striga: «Călcănaş, vin' mintenaş, boticul pupaţi-l-aş!» Ce era să facă dacă nu să te abandoneze, ca pe o zdreanţă veche? Ce altceva, în afară de exaltarea religioasă, ar fi putut să scoată din monotonia casnică? Încă un plod, încă un ţânc! Iar ceea ce-mi povesteşti despre Ilsebill, cum te strânge cu uşa şi te sfânţuieşte îmi place, da, îmi place. Extraordinară, tipa asta. Mă pune pe gânduri atâta voinţă de putere neutilizată. Salut-o din partea mea. Nu, nu, fiule ratat, din partea mea nu trebuie să te aştepţi la nici o încurajare. Contul tău e epuizat,

încet, poate cam târziu, îmi descopăr fiicele."

Am mai aşteptat puţin. Poate că am şi făcut câte ceva: mărturisiri, promisiuni că mă voi îndrepta, obişnuita autocompătimire masculină. Dar n-a mai urmat nimic. Evident — dacă
asta e posibil — calcanul dormea. Bâjbâind, asemenea cuiva ce pleacă la mijlocul filmului, am părăsit sala fostului cinematograf şi mirosul lui.

Sieglinde a spus: „Ei, în sfârşit, v-aţi săturat de pălăvrăgit? Mare şmecher, tipul. Da-i vin eu de hac."

N-am dezvăluit nimic, dar i-am atras atenţia prietenei mele Siggi (de care, cinstit vorbind, Ilsebill, nu mă leagă nimic serios) despre măsurile de siguranţă insuficiente: „Tribunalul vostru o să mai dureze câtva timp. Nu s-a încheiat, nici pe departe, cazul Dorothea von Montau. Ce faceţi dacă, pur şi simplu, vi se fură calcanul?"

După ce a încuiat de două ori fostul cinematograf, pe dinafară, Sieglinde Huntscha mi-a promis că va lua măsuri. A spus: „Voi, bărbaţii, vă gândiţi la toate."

Ca la cinema

O femeie, care îşi mângâie părul
sau îşi răsfoieşte repede iubirile,
nu-şi poate aduce aminte.
Din când în când ar dori să fie roşcată
sau un pic moartă sau rol secundar
în alt film.

Acum se descompune în cupoane şi textile.
Un picior de femeie luat în sine.
Ea nu vrea să fie fericită, ci s-o faci fericită.
Ea vrea să ştie ce gândeşte el acum.
Iar pe cealaltă, dacă există,
vrea s-o taie din film: hârşti-hârşti.

Acţiunea continuă: tablă smulsă, ploaie
şi suspiciunea în cala de bagaje.
La sfârşit de săptămână desenează slipuri bărbăteşti.
Păros — depilat: membre oarecare.
O palmă promite, ceea ce mai târziu sună de-adevăratelea.

Acum vrea să se îmbrace din nou,
dar mai înainte să se nască din spumă
şi să nu mai miroasă a străin.
Prea slabă pentru că a mâncat mult iaurt
Ilsebill plânge sub duş.

Hering de Scania

Domnii se invitaseră singuri. După ce meşterul armurier Albrecht Slichting, cu soţia sa Dorothea şi ultima fiică rămasă, Gertrud, s-au întors din cei trei ani de pelerinaj şi căsătoria lor a devenit din nou infernul burghez cotidian, în comunitatea parohială s-au adunat o mulţime de plângeri: prea des şi supărător de zgomotos cade în extaz Dorothea — şi aşa prea bătătoare la ochi — în timpul misei. Cu chicoteala şi hohotele ei de râs batjocoreşte sfânta transsubstanţiere. Pe lângă asta, felul în care foloseşte cuvântul Iisus, e mai mult decât dubios. La misa de intrare în templu a Domnului îşi pune cunună de măselariţă. În afară de asta, adună în sticluţe crustele şi puroiul schilozilor. Are o căutătură piezişă, iar tresărirea convulsivă a membrelor şi înţepenirea ceasuri întregi a trupului arată că este posedată sau
are legământ cu satana.

Toate astea au fost spuse, la început pe şoptite, apoi în gura mare. Se cerea compătimire faţă de soţul senil. Pentru că, tot ce el aduce cu trudă în casă prin hărnicia lui de meseriaş, nevastă-sa împarte cu uşurătate la toţi nemernicii veniţi de aiurea şi astfel înstăritul armurier de odinioară a sărăcit. Nici un prieten nu-i mai calcă pragul. Fiind vrăjită, ea nu are somn şi umblă noaptea pe uliţe. O aude lumea ţipând şi chemându-1 pe Domnul Iisus, mai curând lascivă decât evlavioasă. Cu toate că duhovnicul ei dominican, Nikolaus, îi vorbeşte cu blândeţe despre încercările grele la care o supun chemările divine, ar trebui totuşi ca parohul Christian Roze, în calitate de doctor în drept canonic, să intenteze, în sfârşit, procesul. Neruşinat se arată păcatul înveşmântat în cămaşa de penitentă. Nu e de mirare că ciuma
nu vrea să părăsească oraşul. Creşte iar preţul icrelor, orzului şi ovăzului, deşi ultima recoltă a fost bună.

Silit, nu numai de Oraşul Vechi, ci şi de comunitatea Sfintei Măria a Oraşului Drept, Roze a luat legătură, mai întâi cu dominicanii, apoi a cerut sfatul abatelui Johannes Marienwerder ascultând şi părerea cavalerului Casei teutone Walrabe von Scharfenberg. Cei patru domni au hotărât să facă o vizită acasă la bătrânul meşter armurier care era respectat de sfatul patricienilor: el nu participase la extravaganţele subversive ale breslelor, la şedinţele breslei vorbise mai curând împăciuitor.

Deoarece unele schimbări politice (nunta Hedwigei de Polonia cu lituanianul Jagello) l-au silit pe comandor să lipsească mai mult timp, vizita, anunţată încă din luna martie, nu a putut avea loc decât la sfârşitul lunii aprilie. Cu toate că cei patru domni au sosit după sfârşitul postului şi într-o joi, Dorothea le-a servit la masă, după ce a fost interogată şi soţul ei Albrecht audiat ca martor, heringi de Scania care se găseau ieftini pe piaţa de peşte, pentru că oraşul Danzig poseda pe insula Falsterbo, în Scania suedeză, un antrepozit numit Vitte.

Dominicanul Nikolaus purta rasă şi funie. Abatele Johannes Marienwerder a venit în costum de călătorie. Masivul cavaler Walrabe nu şi-a scos pelerina albă, împodobită cu crucea neagră
a ordinului, decât la masă. în roba plisată, cu şapca de catifea, Christian Roze îl scotea în evidenţă mai mult pe savant decât pe paroh.

Înainte de masă, armurierul Albert Slichting a confirmat că după naşterea celui de al nouălea copil şi după ce ciuma îi luase trei dintre ei — cinci muriseră din alte motive — la cererea soţiei şi în prezenţa priorului dominican, a renunţat în scris să se mai culce cu Dorothea lui şi de aceea ei i s-a acordat dreptul special de a se împărtăşi, o dată pe săptămână, din Trupul Domnului.

După relatarea amănunţită privind desfăşurarea călătoriei de pelerinaj din anul trecut, la Aachen şi în sihăstriile elveţiene – a arătat, sub cămaşa de lână, cicatricea de pe umărul stâng,
ca semn al violenţei tâlharilor — Slichting a anunţat şi Christian Roze a consemnat în protocol dorinţa Dorotheii de a se desface căsătoria: ea se va retrage la Einsiedeln, iar pe soţ şi pe fiica de opt ani, Gertrud, vrea să-i renege definitiv. Dorinţa ei este să fie liberă: permanent numai la dispoziţia Domnului Iisus. În ciuda tulburărilor generale de dinainte şi de după bătălia de la Sempach, ea a numit Einsiedeln un colţ de rai. Lui în schimb, graiul aspru şi firea certăreaţă, încăpăţânată a elveţienilor i-au provocat un dor de acasă chinuitor. N-ar vrea nicidecum să moară şi să fie îngropat la munte. De aceea, şi pentru că îi ceruse zilnic libertatea, a devenit îngăduitor. În faţa parohului local, după dovada scrisă a vieţii lor comune fără de păcat, s-au declarat amândoi de acord să se despartă. Pe lângă asta, vârsta lui — are şaizeci şi şase de ani — 1-a făcut credibil. Dar în faţa altarului capelei din sat, când ar fi trebuit întărită încă o dată voinţa de despărţire în faţa Domnului Dumnezeu şi renunţarea
mamei la mica Gertrud, el, Albrecht Slichting, a spus şi de mai multe ori *nu* cu voce tare. Pentru asta se poate spune foarte bine că e un caraghios. Apoi au pornit toţi trei la drum deşi era iarnă şi trecătorile aproape inaccesibile.

După asta, doctorul Roze şi Nikolaus, duhovnicul Dorotheii, au pus întrebări încrucişate privind amănuntele întoarcerii: dacă este adevărat că el şi fiica Gertrud au făcut tot drumul greu pe cal în timp ce femeia, în încălţări proaste, a trebuit să bată pe jos drumurile îngheţate? Cum a putut, la traversarea Elbei, când gheaţa a început să se rupă, să-şi salveze cu mână sigură fiica, dar pe femeie a lăsat-o să fie dusă la vale pe un sloi — şi chiar râzând batjocoritor, aşa că ea nu ar mai fi putut să scape decât cu ajutorul lui Dumnezeu? Dacă poate confirma că Dorothea, în timpul călătoriei cu corabia între Lübeck şi portul de origine, s-a
destrăbălat de mai multe ori îngrozitor cu o figurină cioplită în lemn a lui Iisus? Dacă a surprins la soţia lui, pe drum, sau acum din nou acasă, purtări vrăjitoreşti? Şi alte întrebări de felul ăsta.

Slichting a scuzat mersul lui călare şi marşul de patru săptămâni al Dorotheii cu vârsta lui şi cu sănătatea rezistentă a Dorotheii. A recunoscut că a râs, dar că a râs de groază şi de frică

pentru soţia lui luată şi dusă de un sloi de gheaţă. A negat destrăbălarea cu Fiul lui Dumnezeu de lemn, dar a pus aceste vorbe şi snoave neghioabe pe seama mateloţilor. Nu poate confirma purtări vrăjitoreşti ale soţiei sale, căci dacă drege supele de post cu cenuşa lemnului putrezit de la sicrie, asta o face mai degrabă ca să amintească de nimicnicia omului în faţa Domnului Dumnezeu. Şi când se închină ocazional la sticluţele umplute cu puroi atunci cu siguranţă că adaugă o rugăciune în favoarea leproşilor din spitalele Heiligengeist şi Leichnam.

Comandorul Walrabe tăcea. Oarecum în treacăt, abatele Johannes Marienwerder s-a interesat cum îi merg treburile meseriaşului. Când meşterul armurier s-a plâns, abatele, cu ochii la cavaler, i-a promis eventuale comenzi. De când lituanianul Iagello este rege al Poloniei trebuie să se facă pregătiri de război. Apoi, parcă în glumă, a întrebat dacă Slichting, pus încă o dată în faţa posibilităţii de a fi despărţit de Dorothea, ar mai striga din nou de mai multe ori *nu,* ca un caraghios. Şi armurierul a numit de-a dreptul căsnicia lui o cruce grea, soţia o târfă bigotă şi perspectiva de a scăpa de ea ultima speranţă a bătrâneţilor sale.

Domnii, chiar şi comandorul, au zâmbit. La cererea lor, sărâcitul Slichting a arătat ultimele sale lucrări rămase: un pumnal cizelat cu teacă de argint, două săbii de lungimi diferite cu mânere incrustate cu pietre şi terminate cu capete de pasăre şi o arbaletă placată cu foiţă de aur, pe care o comandase prinţul englez Heinrich Derby în timpul trecerii sale prin ţară dar n-o plătise, nici n-o mai luase.

L-au consolat pe armurier — nebunul de Derby va reveni cu siguranţă — şi şi-au povestit anecdote despre prinţ care se războia în fiecare iarnă cu lituanienii la fel cum, la el acasă, în Anglia, se îndeletnicea cu vânătoarea de vulpi. Apoi a venit vorba despre de mulţi ani plănuita întemeiere a unei mănăstiri de călugăriţe birgittine după exemplul suedez. Moaştele Sfintei Birgitta, înainte de a fi mutate în Suedia, la mănăstirea Vadstena, au fost expuse pe catafalc într-o micuţă capelă, lângă biserica Sfânta Katharina din localitate. Abatele Johannes Marienwerder era totuşi de părere: mai mult decât o mănăstire de maici în plus, țării Ordinului teutonic îi lipseşte o sfântă născută din ţărani, aici pe şesul Werder, între râuri, confirmată prin fapte evlavioase. Nu se poate admite pe durată ca minunile să se poată dovedi numai în regatul Poloniei.

Apoi lui Albert Slichting i s-a îngăduit să se retragă. Soţia lui a fost chemată în odaia lungă şi îngustă, cu două ferestruici înalte care dădeau în curtea căldărarilor, spre căsuţele de paiantă şi colibele cu acoperiş de paie de la balta cu crapi, dincolo de Radauna.

Dorothea von Montau, care a intrat îmbrăcată în cămaşa de penitență, avea pe atunci patruzeci şi unu de ani şi era încă frumoasă în acel sens care, nu din timiditate, este numit indescriptibil. în orice caz, la intrarea ei odaia s-a schimbat. Iar cei patru domni, parcă luaţi prin surprindere, şi-au corectat

ţinuta. Mâinile lor, cu unghiile roase — chiar şi abatele Johannes le rodea — le-au ascuns în mâneci; stăteau ţepeni cu spatele la cele două lucarne. În faţa lor se afla, goală, cu excepţia uneltelor de scris ale doctorului Roze, o masă grea.

Dorothea n-a vrut să se aşeze în faţa celor patru domni. Stătea în picioare, înaltă, uşor aplecată înainte şi se uita, ba cu un ochi, ba cu celălalt, ba printr-una, ba prin cealaltă lucarnă, ca şi cum cerul de aprilie, acoperit de mai multe zile, i s-ar fi deschis chiar atunci. Apoi a aruncat comandorului o privire necruţătoare şi, la repezeală, cu o voce albă, într-o succesiune stranie de cuvinte, a prezis nenorocire. Ştia exact ziua bătăliei şi înfrângerii Ordinului cavalerilor teutoni la Tannenberg. Deoarece data bătăliei cădea în secolul următor, cei patru domni s-au salvat râzând plini de curaj. După asta s-a putut auzi mai bine zgomotul făcut de
căldărari.

Cu o replică răstită, Christian Roze s-a străduit să respingă prezicerea ca fiind o pălăvrăgeală smintită. El a mustrat-o pe Dorothea pentru purtarea bătătoare la ochi: cum de-i vine să chicotească în timpul sfintei mise şi să fâlfâie din limbă, cu gura deschisă, ca o târfă destrăbălată? Dacă preface în cenuşă lemnul putred de coşciug, de ce nu şi coarnele ţapului? Ce ibovnic o aşteaptă când aleargă noaptea pe uliţe spre îngrăditura de nuiele râzând strident? Este adevărat că poate pluti la două palme distanţă de pământ şi deci ar putea să meargă şi pe apă? N-a scăpat aşa când o ducea fluviul Elba pe un sloi de gheaţă? Şi dacă pentru astfel de meşteşuguri a plătit cu sufletul ei?

La toate întrebările, Dorothea, a cărei gură se strâmba uşor într-o parte şi se deschidea în afară, ca la peşti, răspundea cu înlănţuiri de cuvinte care nu formau întotdeauna o frază dar care, din cauza rimelor repetate, lăsau să se bănuiască un procedeu poetic.

„Guriţa drag-Iisus mi-o sărută,
când limbuţă nu mi-e stătută..."
„De suferinţa lui Iisus, mi-e capu-nvăluit,
în cenuşă şi jar plăcere am găsit..."
„De vine o întunecare, inima îmi plânge tare,
dorul mieu arzător vrea iar să fie, a lui drag-Iisus al mieu prietenie,
căci trupul lui îmi dă multă bucurie..."
„Sunt totdeauna scoasă din groaznica genună,
când Iisus mă ţucă cu iubitoarea-i gură..."
„Sufletul mi-am dat, lui Iisus cel înflăcărat.
Pentru domnii de la masă,
patru peşti gătesc îndată,
heringul din Scania adus
fie o răsplată a lui drag-Iisus."

Ultimele versuri le-au mers de-a dreptul la inimă abatelui şi comandorului, duhovnicului dominican, ba chiar şi doctorului canonic. Atât de gingaş cu siguranţă că n-ar fi putut să grăiască satana prin gura acestei sărmane făpturi omeneşti. Limbuţă asta, care câteodată — fără doar şi poate! — începe să

fâlfâie aţâţătoare, numai Domnul Dumnezeu putea s-o dezlege. Ce-i drept însă, alăturările de cuvinte ale Dorotheii, care face totul să rimeze, nu trasează exact graniţa dintre plăcerea cărnii şi preamărirea sufletului, dar dragostea de Dumnezeu se exprimă totuşi neîndoielnic; abatele a observat originea alemanică, cu evidentă nuanţă helvetică, ce dă farmec graiului nordic german. Eruditul Johannes Marienwerder a citat exemple de mistică creştină. Ceea ce a auzit din gura Dorotheii este absolut comparabil cu legendele călugăriţei Hrosvita şi scrierile Mechthildei von Magdeburg. Şi pentru că trăirea mistică a credinţei, câtă vreme nu se face vinovată de erezie, corespunde întru totul dreptului canonic, nici savantul doctor Roze fireşte că nu avea obiecţiuni. Preotul de la Sfânta Măria a fost de acord, dar apoi, totuşi, din motive de siguranţă, a mai întrebat de una şi de alta, printre care şi de sticluţele cu puroi strâns de la leproşi.

La întrebarea asta, Dorothea şi-a strâmbat guriţa şi a pomenit de „mângâiere inimii mi-a adus pentru trupul îndurerat al iubitului Iisus". Puroiul leproşilor, colectat de la Spitalul Sfântului Trup 1-a numit „mierea inimii lui Iisus" pentru care a găsit rima „în cer sus". De satana s-a distanţat ocărându-i „limbuţia ticăloasă" şi rimând-o cu expresia gurii strâmbe a unui gustos peşte plat „a călcănaşului şuie faţă".

În cele din urmă, doctorul în drept canonic s-a declarat mulţumit. Taciturnul cavaler Walrabe von Scharfenberg a trimis-o pe Dorothea la bucătărie ca, în sfârşit, să frigă heringii şonici promişi şi atât de apetisant rimaţi.

Când Dorothea von Montau şi-a luat ochii de la una, de la cealaltă fereastră, s-a întors şi a mers către uşă, celor patru domni din spatele mesei a vrut să li se pară că pluteşte la două lăţimi de palmă deasupra duşumelelor.

Rămaşi între ei, s-au aşezat mai comod. De-a dreptul entuziasmat, Roze a pronunţat primul cuvântul: este o sfântă. Domnii au fost de acord cu el. Dar mai degrabă consideraţiile lucide l-au făcut elocvent pe teutonicul Walrabe: prezicerea, cu siguranţa prea sinistră, a ignoranței în politică Dorothea, chiar dacă nu în favoarea Ordinului, se va adeveri. Războiul cu imperiul unit al polonilor şi lituanienilor este iminent. Deoarece Hedwiga de Polonia a reuşit sâ-1 convertească pe păgânul Jagello şi să facă din el un Wladislav creştin, poporul, chiar şi în ţara Ordinului, îi atribuie muierii lacome de putere nimbul sfinţeniei. Trebuie să se acţioneze împotriva acestei tendinţe. Firea polacă produce în mod periculos miracole vizuale în timp ce prozaismul teuton se mulţumeşte cu devoţiuni stupide, iar spiritul mercantil hanseatic mai întâi calculează cheltuielile pentru fiecare miracol, înainte de a-1 cumpăra. El, Walrabe von Scharfenberg, răspunde de Ordinul teuton aflat în slujba Maicii Domnului: el ar dori să se consemneze în protocol că depune mărturie în favoarea sfinţeniei soţiei armurierului. Trebuie să se acţioneze repede. Războiul iminent va fi crâncen. Pe lângă înarmarea necesară, ţara Ordinului

fiind ameninţată, are nevoie de o sfântă care să-i făgăduiască ocrotire. La asta se adaugă faptul că frumuseţea cu plete ca grâul, cum este cea a Dorotheii — trebuie spus — ascute spada bărbatului: aşa se luptă mai bine.

Aici, Johannes Marienwerder a oftat şi a făcut un gest de respingere cu mâinile. într-adevăr, abatele era de aceeaşi părere cu comandorul, deşi din motive mai puţin războinice, dar domnii prelaţi nu cunosc nici un mijloc ca să iniţieze procesul de canonizare. În cale stă ceva banal: Dorothea trăieşte. Şi în ciuda mulţimii de peripeţii din pelerinaj, în ciuda penitenţelor epuizante, a extazurilor spasmodice, a celorlalte absenţe şi migrene cu insomnie cronică, pare sănătoasă: sângerările frecvente pe nas nu o slăbesc, ci îi purifică în mod vădit umorile trupeşti.

Când Walrabe a propus, în termeni uşor evazivi, să se grăbească necesarul, pentru că era folositor ţării Ordinului, deces al Dorotheii, eventual cu ajutorul dominican, călugărul Nikolaus a reuşit să se indigneze: Nu aşa! La asta e interzis chiar numai să te gândeşti! în orice caz, s-ar putea avea în vedere ca Dorothea să fie trimisă în călătorie de pelerinaj la Roma. Acolo, dacă vrem să ne amintim, a murit suedeza Birgitta şi a fost prompt canonizată.

Atât pământul Oraşului Etern, saturat cu sânge de martir, cât şi clima de acolo ar fi adecvate. Pe lângă asta, comisia canonică papală avizează de regulă favorabil când viitorii sfinţi îşi aleg
cu atâta umilinţă locul ultimului lor popas. În orice caz, trebuie aşteptat un an jubiliar. Potrivit informaţiilor dominicane mai poate să dureze câtva timp.

Dar cavalerul nu s-a declarat mulţumit. Călugărului poate să-i placă stăpânirea polacă. În orice caz, războiul nu se mai lasă aşteptat. Şi ce s-ar întâmpla dacă vivacea Dorothea ar
supravieţui şi Romei şi arşiţei de acolo? Da, desigur, el nu se îndoieşte de fidelitatea faţă de Ordin a dominicanilor. În orice caz, nu momentan.

După o pauză destul de lungă ca să se poată specula o realitate mai convenabilă — se auzea iar zăngănitul căldărarilor — abatele Johannes a promis că se va ocupa, în limita posibilităţilor de care dispune. Dacă Dorothea năzuieşte la sihăstrie, după cum este cunoscut şi numeşte despărţirea de lume libertate, i se poate acorda această favoare în domul din Marienwerder. Zidirea pustnicilor evlavioşi şi a penitențelor umile, ce-i drept, nu e obişnuită aici în ţară, şi chiar în alte părţi este tot mai ieşită din uz, dar, cu sprijinul episcopal, sigur că se poate obţine o excepţie. Odată zidită, învelişul ei trupesc se va spiritualiza repede.

Abia discutaseră cei patru domni toate posibilităţile şi eventualele încurcături posibile — dacă ar fi fost prinsă în flagrant de vrăjitorie? — că Dorothea a intrat, călcând de data asta pas cu pas, pe duşumele. Aducea pe un platou heringii de Scania.

Se pot consuma proaspeţi, săraţi, afumaţi sau marinaţi. Se pot fierbe, frige, coace, înăbuşi, fileta, umple dezosaţi, rula pe castraveciori, se pot pune în ulei, oţet, vin alb, în smântână acră, Fierţi în saramură, cu ceapă, au dat gust cartofilor fierţi în coajă ai Amandei Woyke. Aşezaţi pe felii de slănină şi

presăraţi cu pesmet îi băga Sophie Rotzoll în cuptor. Călugăriţa-bucătăreasa Margarete Rusch prefera să amestece în varza acră călită cu boabe de ienupăr, la sfârşit, heringi mici de Marea Baltică cu şira spinării scoasă, numiţi şi scrumbii. Fileuri fragede, înăbuşite în vin alb, servea Agnes Kurbiella, ca mâncare de regim. Heringi obişnuiţi, tăvăliţi prin făină şi prăjiţi, le punea pe masa Lena Stubbe primului şi celui de al doilea soţ. Dar heringii de Scania, aşa cum îi livra contoarul Danzigului de la Falsterbo, săraţi în lăzi — şi de aceea tâmplarii de lăzi şi corăbierii scanieni, deşi în bresle separate, donaseră împreună bisericii Sfântul Johann altarul Fecioarei şi obiectele de cult — au fost preparaţi de Dorothea, când i-a avut pe cei patru domni la masă, după regulile bucătăriei sale de post. A pus doisprezece heringi de Scania, bine desăraţi, în cenuşă fierbinte, fără ulei, condimente şi alte adaosuri, astfel că au căpătat gustul lor originar şi ochii albi numai în patul de cenuşă. înainte de a aşeza heringii pe platou — unul lângă altul şi alternativ cap-coadă — a suflat de pe fiecare cenuşa mai mare, dar a mai rămas deasupra un rest gri-argintiu astfel că, de îndată ce Dorothea a plecat din nou din cameră, cei patru domni s-au întrebat din ce fel de lemn ars o fi făcut bucătăreasa de post cenuşa.

După scurta rugăciune, pe care, la rugămintea abatelui Johannes, duhovnicul ei dominican, a spus-o pentru soţia armurierului, cei patru domni, după o scurtă ezitare, au început să mănânce şi au numit heringul de Scania, preparat în acest fel, deosebit de gustos. Nimeni nu mai voia să întrebe de lemnul din care provenea cenuşa. Toţi patru, şi manieratul Roze, şi-au rezemat coatele pe masă, au ţinut heringii de cap şi de coadă şi i-au mâncat—călugărul Nikolaus cu dinţi cariaţi — din ambele părţi, de pe şira spinării şi i-au pus la loc descărnaţi, în ordinea de dinainte, cap-coadă; după aceea, fiecare şi-a luat, al doilea, apoi al treilea hering de
pe platou. Numai cavalerul Walrabe a muşcat cozile crocante ale heringilor săi. Abatele Johannes i-a cedat al treilea hering al său călugărului dominican. Au mâncat tot timpul în tăcere. Numai protopopul de la Sfânta Maria, între primul şi al doilea, între al doilea şi al treilea, a recitat ceva pe latineşte.

Când, în sfârşit, cele douăsprezece şire erau culcate în ordine una lângă alta, abatele, cavalerul, doctorul dreptului canonic şi dominicanul au revenit la chestiune. S-a hotărât ca, cu prilejul următorului an jubiliar creştin — ocazia se oferea abia în 1390, când papa Bonifaciu proclama un jubileu — Dorothea să fie trimisă la Roma pe fondurile de pelerinaj ale bisericii, în compania doamnei Marthe Quademosse, agentă dominicană. Voiau să ştie dacă pelerina a suportat oboselile călătoriei şi clima neobişnuită. Doamna Quademosse va da raportul.

Într-adevăr, Dorothea s-a îmbolnăvit grav la Roma când i s-a îngăduit să vadă, în biserica Sfântul Petru, relicva păstrată acolo, năframa Sfintei Veronica, dar, în ciuda îngrijirilor doamnei Quademosse, s-a însănătoşit din nou ca prin minune şi a intrat în Danzig cu obrajii rumeni, prin poarta Jakob, în duminica de după înălţare, împreună cu alţi pelerini reîntorşi de la Roma.

Cei patru domni prevăzuseră ca, în cazul când s-ar întoarce teafără acasă, să-1 declare mort, cu învoirea lui, pe soţul bătrân, iar pe mica fiică Gertrud să o plaseze de pildă la benedictinele din Kulm. Oricum, casa din curtea căldărarilor aparţinea, de la călătoria de pelerinaj la Einsiedeln, dominicanilor. Armurierul îndatorat trebuia să plătească chirie călugărilor.

Aşa s-a şi întâmplat: declarat mort şi îngropat într-un sicriu gol în cimitirul Katharinen, Slichting se bucura că scapă de datorii şi poate, în sfârşit, să lepede crucea conjugală. Cu trei zile înainte ca Dorothea să facă o primă vizită la biserica Sfânta Maria, împreună cu ceata de pelerini anunţată de Quademosse, tatăl şi fiica s-au mutat pe ascuns, cu sprijin dominican, la Konitz, unde Slichting a fost primit în breaslă sub alt nume, şi, deoarece războiul continua, a ajuns din nou destul de bogat, a măritat-o pe Gertrud cu un armurier şi a apucat, la adânci bătrâneţe, adeverirea prezicerii Dorotheii: înfrângerea Ordinului teutonic la Tannenberg.

Potrivit deciziilor luate la masă, abatele Johannes s-a declarat gata, în sfârşit, să o zidească pe Dorothea devenită văduvă, sub numele ei de fată, Schwarze, în domul din Marienwerder.

Asta s-a întâmplat, în ciuda întârzierilor provocate de refuzul prelungit, probabil sub presiune poloneză, al episcopului competent. Solemn, la 2 mai 1393, în prezenţa celor patru domni care planificaseră totul dinainte, evlavioasa penitentă a fost despărţită de lumea exterioară sub scara de sud a corului superior. Fiecare cărămidă a fost binecuvântată. Lâna mielului pascal amestecată în mortar. Aşa şi-a găsit Dorothea libertatea. N-a mai rămas decât o ferestruică prin care putea să respire, să capete puţină mâncare de post, să-şi evacueze puţinele excremente, să urmărească misa din dom, să primească zilnic comuniunea şi să-şi spovedească viaţa sfântă lui Johannes Marienwerder; drept pentru care abatele a consemnat în latina bisericească biografia ei, care, de altfel, n-a putut să fie tipărită decât în anul 1492, de primul tipograf al Danzigului, Jakob Karweysse.

Cei patru domni au mai jurat, deasupra platoului pe care stăteau culcate cap-coadă cele douăsprezece schelete ale celor doisprezece heringi de Scania, că în cazul în care se va ajunge la zidirea Dorotheii Schwarze, zisă von Montau, îndată după sfârşitul vieţii sale — i s-au mai acordat şase luni — să deschidă procesul de canonizare.

S-a făcut şi asta. Totuşi, cea zidită a rezistat mai mult decât se prevăzuse: a murit în 25 iunie 1394. Apoi chilia, după ce o mulţime de popor cu credinţă în minuni a aruncat o privire prin ferestruică la cadavrul întins pe jos, a fost înzidită etanş. Ce-i drept, procesul de sanctificare a fost deschis fără întârziere, ce-i drept Marele Maestru al Ordinului teutonic, von Jungingen, şi-a înscris în protocol interesul deosebit faţă de o sfântă prusiană, dar încurcăturile schismei l-au silit pe postulatorul comisiei de canonizare să evacueze actele procesului la Bologna, unde s-au pierdut. Aşa că n-a ieşit nimic. Ţara Ordinului n-a căpătat nici o sfântă. Şi dacă procesul, reluat în 1955, cu prea puţinul material rămas, va fi dus cu succes până la capăt în

sensul Vaticanului, acest triumf tardiv al infailibilităţii catolice l-ar mai bucura doar pe bătrânul meu profesor de latină, Monsignore Stachnik: pentru el, Dorothea a constituit întotdeauna o preocupare evlavioasă.

După aceea, cei patru domni n-au mai zăbovit. Din curtea căldărarilor nu mai venea nici un zgomot de muncă. Acum se auzea Radauna iute-curgătoare. Se însera baltic. Erau bine dispuşi, cu certitudinea că au luat măsurile de prudenţă dictate de inteligenţa practică masculină. Roze era de părere că sanctificarea Dorotheii va încuraja înmulţirea pomenilor pentru terminarea bisericii Sfânta Maria. Numai cavalerul Walrabe von Scharfenberg îşi făcea griji că femeia, fiind totuşi o vrăjitoare, cu ajutorul lui satan, ar putea să trăiască zidită mai mult decât fusese prevăzut cu atâta grijă.

La plecare, când au mai aruncat, din mers, încă o privire în bucătăria afumată, au văzut-o pe mica Gertrud jucându-se cu o bucată de lemn putred, luată dintr-un cimitir. Bătrânul Slichting şedea, parcă uitat, lângă foc. Dorothea, ca de obicei, îngenunchease pe boabele de mazăre pe care, astfel înmuiate, voia să le gătească în ziua următoare. Cei patru domni au auzit-o rugându-se:

„A ta dardă Iisus
dulci suferinţe mi-a adus...

Dedicată lui Ilsebill

Mâncarea se răceşte.
Eu nu mai sosesc la timp.
Nici un „Cucu, sunt aici!" trântind uşa obişnuită.
Pe căi ocolite, ca să mă apropii de tine,
m-am avântat prea departe: în pomi, pe povârnișuri cu ciuperci,
pe câmpuri semantice depărtate, afară, în gunoi.
Nu aştepta. Trebuie deja să cauţi.

Aş putea să mă ţin cald în putregai.
Ascunzătorile mele au trei ieşiri.
Sunt mai adevărat în poveştile mele
şi în octombrie, când e aniversarea noastră
şi floarea-soarelui se usucă decapitată.

Pentru că nu putem trăi astăzi ziua
şi picul de noapte,
îţi ofer secole,
al paisprezecelea de exemplu.
Suntem pelerini în drum spre Aachen,
împuşcăm sfanţul
şi am lăsat ciuma acasă.

Aşa m-a sfătuit calcanul,
încă o fugă.
Dar odată — îmi amintesc —
în mijlocul unei poveşti,
care voia să meargă în cu totul altă parte, pe gheaţă în Lituania,
in-ai găsit la tine: şi tu eşti ascunzătoare.

Stimatul domn doctor Stachnik

Cel ce îşi aminteşte de Dorothea şi are de gând să-şi noteze supele ei de post, sau intenţionează chiar să proiecteze sfintei (nici acum canonizată) o imagine contrastantă, vrăjitorească, arhigotica, a exaltării sale, acela se va lovi de cunoaşterea voastră mai mult
pioasă decât sigură, acela poate avea certitudinea criticii voastre şi trebuie să se aştepte la indignarea ei catolica; căci parcă aţi fi luat-o în posesiune întreagă, cu piele şi cu păr, pe Dorothea.

Pe vremea când dumneavoastră (cu puţin succes) eraţi profesorul meu de latină, iar eu un prostănac de membru al tineretului hitlerist, eraţi deja specializat în Dorothea von Montau şi secolul al paisprezecelea, cu toate că vremea noastră (era război) nu permitea decât puţină evadare: până la urmă dumneavoastră aţi fost, până la interdicţia din 1937, preşedintele Partidului de centru şi deputatul său în Sfatul din Danzig. Între timp, ca adversar temporar tacit al naţional-socialismului, trebuia să fiţi prudent. Şi totuşi aţi fost urmărit chiar şi în atmosfera stătută a şcolii; dar asta nu ne-a impresionat deloc pe noi, gimnaziştii tembeli.

Nouă, ca elevi, ne rămâneaţi străin prin rigoarea dumneavoastră latină: un om care — putea să cadă Stalingradul şi să se ducă dracului Tobruckul — nu era ataşat cu pasiune decât gramaticii. Şi numai când vă permiteaţi să fiţi un pic catolic, în sensul cotidian, povestind (evident plin de afecţiune) despre fericita Dorothea şi canonizarea ei iminentă, reuşeaţi să mă
cuceriţi şi să mă întristaţi; în orice caz, la treisprezece ani, mă ţineam după o fetişcană care ar fi putut să corespundă Dorotheii: amintesc vinişoare albastre pe tâmple albe. Desigur, am rămas fără succes în sens concret. Fata avea părul negru. Dar dumneavoastră şi cu mine suntem siguri că Dorothea von Montau avea părul ca spicul de grâu. Poate mai suntem de acord şi cu faptul că frumuseţea ei nu avea valoare practică. Şi, ca şi dumneavoastră, sunt de părere că nu era făcută pentru căsnicie, cu toate că în scrierile dumneavoastră susţineţi sus şi tare că Dorothea s-a străduit să fie o femeie de casă şi o soţie bună a armurierului Albrecht. (Pentru că avea adeseori insomnie, spăla vasele noaptea.)

În ultima dumneavoastră epistolă scrieţi: „Dacă m-am angajat intens pentru sfânta patriei noastre, patroana Prusiei, şi mai lucrez şi astăzi pentru ea, atunci vă rog să recunoaşteţi că în cazul Dorotheii este vorba de o creatură extraordinară. O consider, pe planul spiritualităţii şi al eticii, drept cea mai

importantă femeie a Statului prusian al Ordinului teutonic. La acest punct ţin neapărat (şi trebuie) să fiu de altă părere şi să consider că Dorothea, este într-adevăr extraordinară, dar lipsită de orice sclipire de sfinţenie.

În epistola dumneavoastră vă referiţi la declaraţiile martorilor date în faţa comisiei canonice de atunci. Citaţi figuri de mari luptători ai Ordinului cavalerilor teutoni: Jungingen şi alţii. Vă
sprijiniţi pe biograful Dorotheii, Johannes Marienwerder, şi îmi recomandaţi să studiez marea lui trilogie *Vita venerabilis dominae Dorotheae.* Totuşi, nu numai sărăcăcioasele mele cunoştinţe de latină mă împiedică să mă bizui pe profesorul de teologie praghez, mai târziu decanul domului din Marienwerder. Johannes era prea părtinitor şi voia (la nevoie făcându-se chiar frate cu dracul) să producă o sfântă pentru Ordinul cavalerilor teutoni. Mai curând mă încred — deoarece ca şi dumneavoastră, stimate domnule Stachnik, sunt tare în imaginaţie—în amintirile mele personale şi în experienţele pline de suferinţă cu Dorothea: pentru că eu am fost înainte, în timpul şi după ciuma neagră, acel armurier Albrecht, căruia i-au murit opt din cei nouă copii, căruia, cu toată hărnicia de meşteşugar, de pe urma capriciului Dorotheii de a face daruri la toate portalurile bisericilor, puţina bunăstare i s-a dus de râpă, eu am fost cel ce la adunările breslelor a ajuns să fie batjocura aurarilor şi arămarilor, cel pe care (mizerabila evlavioasă) 1-a prostit. Ah, dacă totuşi, în Einsiedelnul elveţian, când voia să scape de mine şi de ultimul copil, mi-aş fi dat consimţământul pentru rezilierea contractului de căsătorie!

Aţi putea să obiectaţi: ce contează necazurile mele de burghez şi voluptăţile pierdute (căci ea nu m-a mai lăsat, nu m-a lăsat să mă apropii!) în comparaţie cu extazele şi iluminările Dorotheii: cât de puţin cântăresc banii mei tocaţi dacă ai vrea să-i cântăreşti cu câştigul zilnic al Dorotheii, pe care i-1 aducea biciuirea plăcută lui Dumnezeu (până la sânge); ce înseamnă pierderea a opt copii (faţă de mortalitatea copiilor în general) dacă totuşi i-a reuşit ca, prin Domnul Iisus (cu care avea relaţii zilnice) să ajungă la adevărata maternitate divină; dar, mai ales, ce să însemne incriminarea necazurilor pământeşti dacă răsplata cerească, în sfârşit, după
aproape cinci sute de ani de răbdare, va fi plătită: curând!

Socotind astfel aveţi dreptate: mizeria mea arhigotică de meseriaş şi cap de familie se reduce şi rămâne o bagatelă în lumina aşteptării voastre pioase. Scrieţi, plin de bucurie: „După
cum mi-a comunicat de curând raportorul general al Secţiei ist. a Congregaţiei pentru canonizări, va avea loc probabil încă în acest an *Confirmatio cultus Dorotlieae Montoviesis, Beatae vel Sanctae nuncupatae* printr-o scrisoare apostolică şi cu aceasta se va încheia procesul de canonizare al Dorotheii."

Îmi place să cred asta, pentru că mai sunt încă destul de catolic ca să mă cutremur de puterea de a suspenda timpul pe care o are Biserica, unica distribuitoare a mântuirii. Ştiu că credinţa, oricât ar rătăci în beznă, întrece în strălucire opaiţul raţiunii. Şi totuşi, îmi permit să apropii iminenta canonizare a Dorotheii, care nu e numai a dumneavoastră ci şi a mea, de un alt sens, mai terestru: Dorothea a fost (în ţinutul nostru) prima femeie care s-a revoltat

împotriva constrângerii patriarhale a căsătoriei medievale. Curând după moartea tatălui ei, fratele ei mai mare a dat-o de soţie, neîntrebată (la şaisprezece ani) unui bărbat deja bătrân
(mie). Nu mi-a trecut prin cap nimic mai inteligent decât să-i fac copilei gingaşe un plod după altul, să o târăsc pe Dorothea, costisitor gătită, la banchetele plictisitoare ale breslelor, să-mi
dovedesc laşitatea prin participarea duplicitară la o revoltă ridiculă a meseriaşilor (ce-mi păsa mie de interesele berarilor şi dogarilor) şi să o lovesc cu mână grea de armurier sau — cum a
fost la întoarcerea din sihăstrie — să arunc în ea cu pietre, pentru că o uram, pe ea şi noţiunea ei malefică de libertate.

Pentru că ea voia doar atât: să fie liberă. Eliberată din menghina căsniciei. Liberă de constrângerea patului. Liberă de meschinăria burgheză. Liberă pentru ce?

Dumneavoastră, stimate domnule Stachnik, veţi spune: liberă pentru Dumnezeu! Liberă pentru iubirea lui Dumnezeu! Totuşi, în faţa tribunalului feminist de la Berlin — cu siguranţă că aţi citit despre asta în ziare — când s-a dezbătut cazul Dorothea von Montau, preşedinta a spus: „Dorothea Schwarze voia libertatea pentru ea. Religia şi Iisus n-au fost pentru ea decât un vehicul şi singura persoană de referinţă autorizată pentru a impune revendicarea ei de emancipare ei şi de a scăpa de puterea penetranta a bărbaţilor. Neavând altă alegere decât să fie arsă ca vrăjitoare sau zidită ca sfântă, s-a hotărât să-i servească decanului de la domul Marienwerder o legendă întrucâtva verosimilă: de dragul libertăţii ei. Un caz tipic pentru Evul
Mediu, nu fără trimiteri la prezent. Noi, femeile de azi, trebuie să recunoaştem în Dorothea Schwarze militanta de avangardă a cauzei noastre. Încercarea ei de autoeliberare, sfârşită tragic, ne obligă să privim nenorocirea ei cu ochi de surori — da, desigur! — să considerăm eşecul ei în faţa lui Dumnezeu ca misiune şi să-l cinstim numele."

Atâta exaltare feministă, stimate Monsignore Stachnik, vă va smulge, în orice caz, surâsul stoic al latinistului. Totuşi, vă rog să verificaţi propunerea mea compensatoare, mediatoare, între poziţia catolică şi cea feministă.

Nu voi mai spune niciodată — deşi aş avea dovezi — că Dorothea a fost o vrăjitoare; dumneavoastră nu veţi mai susţine — cu toate că aveţi dovada sfinţeniei ei — canonizarea
iminentă. Amândoi am fi de acord că Dorothea Schwarze a fost o biată femeie care a suferit de pe urma constrângerilor vremii sale; mai degrabă necugetată decât inteligentă, chinuită de
insomnie şi suferind de migrenă, neglijentă în gospodărie, dar talentată când era vorba să organizeze procesiunile flagelanţilor, de o frumuseţe fragilă şi o voinţă care nu ţinea seamă de nimic în ciuda extazurilor spasmodice, de cele mai multe ori mediocră în inventarea miracolelor vizuale, ştiind puţin să scrie, pentru că avea fiorul liric, leneşă la pat şi harnică numai la flagelare, sprintenă şi de aceea bătând drumurile cu plăcere, veselă numai în relaţiile cu penitenţii vagabonzi şi alţi beţivani zdrenţăroşi, bogată în dorinţe enorme, dar practică şi inventivă în bucătăria ei de post originală — acolo era cu adevărat bună.

Ah, terciul ei de mană cu măcriş! Ah, heringul ei de Scania! Ah, mazărea ei cenuşie, numită peluşcă! Ah, icrele ei de cod, pe lipii de hrişcă! Ah, brânza ei cu verdeţuri!

Cred că aţi remarcat, stimate domnule Stachnik: la fel ca şi dumneavoastră (deşi fără răsplată cerească) am iubit-o pe Dorothea. Dar ea 1-a sărutat pe calcan, despre care biograful ei, Johannes Marienwerder, nu scapă nici un cuvânt. Ce-i drept, după acel sărut (şi destrăbălarea cu peştele) guriţa i s-a strâmbat, dar chiar aşa, cu gura şuie şi ochii saşii, tot era frumoasă. Povara pletelor ei. Carnea mortificată prin flagelare. Îmi plăcea până şi felul cum rima „amor" cu „dor". Şi că adăuga în toate supele cenuşă. Mai putea şi să plutească cu adevărat în aer, la două palme deasupra pământului: eu am văzut-o, de mai multe ori
(nu numai afară, pe ceaţă).

Ilsebill a mea, care mă roagă să vă transmit salutări, nu crede nimic din toate astea. „Tu, cu divagaţiile tale istorice şi poveştile tale mincinoase!" mă ocărăşte ea zilnic. (Ilsebill nu crede
decât ce scrie în ziare.) Însă dumneavoastră şi cu mine ştim că poveştile nu încetează niciodată să se desfăşoare mereu altfel şi altfel adevărate. Ca profesor al meu de latină n-aţi avut succes, dar mi-aţi inoculat pentru totdeauna otrava Dorotheii. Atât ca veneraţie, cât şi ca gravă suspiciune. Nu ştim nici unul dintre ce a vrut Dorothea...

Plusvaloare

Sau entuziasm îngheţat,
pe care l-am adunat, ca să-1 expun.

Paharele de pe poliţa mea
cer lumină laterală; nu-i fiecare pahar de Boemia.

Zilnic două sunt speciale.
Atâta dragoste gata să se prefacă în cioburi.

Respiraţie venită de departe, care nu s-a spart.
Aşa supravieţuieşte fără nume

Aerul şi plusvaloarea lui:
suflătorii de sticlă, citim în cărţi, n-au apucat să îmbătrânească.

ÎN LUNA A TREIA

Cum a fost protejat calcanul de atacuri

La prima şedinţă a tribunalului feminist calcanul a fost adus în sală de patru femei de serviciu, într-o cadă pe roţi, lungă cam de un metru şi jumătate. O lampă aşezată deasupra îl lumina.
Cada se putea umple la fel de bine şi cu crapi vii, între Crăciun şi Anul Nou.

Cât timp s-a citit actul de acuzare, calcanul a zăcut nemişcat pe fundul căzii din tablă zincată, ca şi cum nu l-ar fi privit reproşul că, începând chiar de la sfârşitul paleoliticului, în
funcţia sa exclusivă de consilier, prejudiciind în mod conştient femeile, a promovat cauza masculină. Acum femeile îl vorbeau de rău. Abia când a fost somat de preşedinta tribunalului,
doamna dr. Ursula Schonherr, să ia poziţie faţă de acuză, i s-a auzit răspunsul în difuzor. Calcanul refuza să facă orice declaraţie atâta timp cât era ţinut în apă din Marea Baltică foarte
stătută, pe lângă asta şi cu conţinut de mercur. Fără s-o solicite pe apărătoarea din oficiu, a spus: „Asta se apropie de metodele de tortură îndeobşte cunoscute ale justiţiei de clasă moderne, împotriva căreia toată lumea trebuie să lupte, inclusiv mişcarea feministă." în afară de asta, trebuie stins „imediat" proiectorul discriminator de deasupra.

Tribunalul a trebuit să delibereze. De atunci înainte s-a adus pe calea aerului, prin British Airways, apă proaspătă din Marea Nordului, în canistre. Una dintre asesoare, Beate Hagendorn, biochimistă la acvariul grădinii zoologice din Berlin, supraveghea primenirea apei.

Nemaifiind luminat de sus, calcanul a luat poziţie faţă de acuză. Dar în timp ce încă se mai dezbătea faza neolitică a peştelui legendar şi cei trei sâni ai zeiţei dominante Ava, acuzatul din cada zincată a protestat din nou: fundul

metalic îl deranjează. Fiind obişnuit să stea culcat, sănătatea lui are de suferit. Faţa lui inferioară, moale şi sensibilă, reacţionează alergic la materialul străin. Nu se poate concentra suficient asupra desfăşurării procesului. Nu numai apa este elementul lui. Patul lui nu are aşternut. Îi lipseşte nisipul. Şi, neapărat, nisip de Marea Baltică. Pe acela, numai pe acela îl vrea. Cât timp nu se asigură condiţii corespunzătoare necesităţilor sale, nu se poate conta nici pe cooperarea lui la acest proces, de altfel epocal. El consideră felul cum este tratat drept o impertinenţă. În definitiv, nu se află în faţa unui tribunal militar fascist.

Încă o dată, procesul a trebuit să fie întrerupt. S-a adus pe calea aerului nisip din Marea Baltică. Dar încă în timpul dezbaterii epocii bronzului şi a fierului până la creştinare — cazurile Wigga şi Mestwina — acuzatul a reclamat din nou: nu vrea să fie hrănit ca un peşte de acvariu cu muşte uscate şi hrană preparată în pungi şi, foarte posibil, să fie drogat în mod criminal. Cerea hrană proaspătă. Tehniciană de la acvariu căreia îi fusese repartizat era în mod evident depăşită. Trebuia să se adreseze institutelor ihtiologice şi piscicole competente din Cuxhaven sau Kiel. Solicitarea lui era de fapt foarte firească.

După ce s-au stabilit contactele propuse, calcanul a fost aprovizionat cu alge, mici crustacee şi hrană proaspătă pentru peşti şi procesul a decurs fără incidente până în apropierea momentului dării de seamă privind cazul bucătăresei de post Dorothea von Montau.

Probabil că în sală s-a produs agitaţie pentru că acuzatul reuşise să prezinte mai multe detalii din care, împreună cu alte fapte şi dovezi întărite prin expertize, rezulta o conjunctură istorică disculpatoare. (Dorothea activase ca spioană în slujba dominicanilor.) Fapt este că din public a fost aruncată o piatră mare cât un pumn care n-a nimerit cada zincată, dar, oricum, ar fi putut s-o nimerească. Publicul a fost evacuat. Dezbaterea a fost întreruptă. Cu acordul calcanului, meseriaşii (bărbaţi) au îmbrăcat cada într-o plasă de sârmă cu ochiuri mici. Dar nu se mai vedea aproape nimic. Ansamblul avea un aspect peiorativ, în comentariile presei se repeta cuvântul cuşcă.

Când publicul a fost admis din nou, s-au mai produs şi alte atacuri împotriva calcanului. Pe scaunele basculante pentru public ale cinematografului şedeau în majoritate femei mai tinere. Şi una dintre aceste tinere femei, în cazul Dorotheii von Montau, când calcanul şi-a expus cu mult cinism teoria lui despre migrenă, a azvârlit o sticluţă în plasa de protecţie din sârmă. Tânăra s-a declarat de profesie laborantă. Slavă Domnului, sticluţa nu s-a spart. Calcanul a cerut să se analizeze conţinutul, dar când i s-a adus la cunoştinţă substanţa cianură de potasiu, s-a abţinut de la orice comentariu denigrator la adresa mişcării feministe.

A trebuit să se suspende din nou şedinţa, să se delibereze, să se evacueze publicul. Specialiştii (bărbaţi) au avut nevoie de o săptămână întreagă ca, în primul rând să închidă cada de zinc într-o vitrină de sticlă

securizată, în al doilea rând să o prevadă cu o instalaţie de alimentare cu oxigen profesională şi în al treilea rând să monteze în recipient o instalaţie de interfon. Vocea calcanului, când s-a reluat procesul, suna de-a dreptul înfricoşător şi tocmai ca în acel basm care îl făcuse popular: „Şe-o mai hi vrând ea acu' dân nou!" Era evident că îşi dădea seama de efectul acustic, pentru că, atunci când avea ocazia, presăra în frazele, construite de altminteri ostentativ sofisticat şi vetust, expresii în dialect, exclamaţii cu subtext vulgar şi jocuri de cuvinte cu numele de fată Ilsebill. Interfonul părea că îl amuză.

Dar imediat după începutul dezbaterii cazului Margarete Rusch, calcanul abia mărturisise că el fusese cel ce dăduse sfatul ca mica Margret să fie dusă la mănăstire, sau mai exact: după ce peştele acuzat ilustrase viaţa călugăriţelor cu câteva mici anecdote şi reuşise să imite pe gură pârţurile de călugăriţă ale Grasei-Gret, cineva din public a tras un foc asupra lui. Glonţul bine ochit — mai târziu s-a stabilit că îl trăsese o doamnă în vârstă, de profesie bibliotecară — a lovit latura mică posterioară a căzii de zinc. Fusese tras din picioare, din rândul al unsprezecelea. Glonţul a pătruns fără să producă alte deteriorări. A rămas înfipt în patul
de nisip. Dar perforaţia era destul de mare şi permitea apei din Marea Nordului să ţâşnească într-un jet de grosimea degetului mic. Acuzatoarea în persoană, doamna Sieglinde Huntscha, a
încercat să astupe gaura cu o batistă Tempo. Practicanta de la acvariu era disperată. A fost chemat un tinichigiu. Prin instalaţia de sonorizare, calcanul a fost auzit râzând mitocăneşte: „Ori că-mi plăcu. Ista numa' un cowboy o făcu, nici o Ilsebillă nu fu. Puşcă cu Coltu'-n călcănaş. Da' di şe nu cu tunu'?"

În timpul întreruperii de numai patru zile s-a montat o cameră din sticlă armată, de înălţimea unui om, care în lungime şi lăţime avea dimensiunile căzii de zinc scoase din uz, dar umplută până la jumătatea înălţimii cu nisip din Marea Baltică. Desigur, casei de sticlă nu-i lipsea dotarea tehnică necesară. Acum calcanul putea fi văzut mult mai bine: vârsta lui venerabilă, pielea incrustată cu pietre pe faţa superioară, dacă nu se ascundea complet în nisip, şi plat cum era, nu-şi mai arăta decât gura şuie şi ochii saşii. Dar nimeni nu-1 mai putea ataca aruncând cu pietre, trăgând cu pistolul sau turnând substanţe toxice. Siguranţa lui era satisfăcătoare.

Era asigurat şi contra răpirii (printr-o instalaţie de alarmă). (Chiar de curând se manifestaseră ameninţări anonime, din sursă, probabil, masculină: „Vor să ni-1 fure. Domnii ăştia nu se dau înapoi de la nimic") Calcanul se simţea bine în caseta de sticlă antiglonţ. Dacă i se cerea, accepta cu largheţă să pozeze fotografilor. Chiar şi televiziunea, într-o pauză a procesului, a putut să transmită pe milioane de mici ecrane frumuseţea lui protejată. Cazul călugăriţei care gătea a fost dezbătut în continuare: aproape fără paraziţi supărători.

Cum am ajuns băiatul ei de bucătărie

Tigaia de aramă lucie.

Glasul ei dis-de-dimineaţă. Aici! am strigat: Aici!
şi m-am dus la ea, de câte ori am încercat
să fug de oalele ei.

De Paşti am jupuit limbi de miel — evanghelice,
catolice — ca şi sufletul meu păcătos.
Şi în noiembrie, când a jumulit gâşte,
am suflat penele, puful,
ca să rămână ziua suspendată în aer.

Ea avea dimensiunile catedralei Sfânta Măria,
totuşi niciodată nu trăgea un curent mistic,
în ea n-a fost niciodată frig.
Ah, culcuşul ei, mirosind a lapte de capră,
Cu muşte căzute în el.
Captiv în mirosul ei de grajd.
Sânul ei era leagăn.
Când a fost asta?

Sub veşmântul de călugăriţă — abatesă era —
timpul nu rămânea nemişcat,
avea loc istoria,
cearta pentru carne şi sânge
şi pâine şi vin era decisă fără cuvinte.
Câtă vreme am fost băiatul ei de bucătărie,
Nu mi-a fost niciodată frig nici ruşine.

Grasa-Gret: o jumătate de dovleac
râde şi scuipă sâmburi.
Doar rareori am văzut-o
turnând bere în supa de pâine;
după care pipăra tare: tristeţea ei
nu rămânea pe limbă.

Vasco se întoarce

Şi mai cine oare, calcanule? Cine încă? Potcovarul Rusch, călugărul franciscan Stanislaus, predicatorul Hegge, bogatul Ferber şi abatele Jeschke: dacă eu, pe vremea abatesei Margareta, am fost într-adevăr când unul, când celălalt, sau pe rând, acesta şi acela — tatăl ei, băiatul ei de bucătărie, adversarul sau victima ei — atunci de ce să nu fie imaginabil că i-aş fi făcut şi un serviciu de la distanţă ieftinind piperul, deschizând caravelelor portugheze calea maritimă spre India? Şi într-adevăr, la 28 martie 1498, „Sao Raphael" a aruncat ancora în faţa portului Calicut: în vremea aceea Kristine Rusch din îngrăditura de nuiele era deja însărcinată cu Grasa-Gret.

Pe lângă grijile obişnuite (Ilsebill), problema asta nu m-a impresionat la început decât în joacă, apoi a devenit de-a dreptul un tic, când am plecat în călătorie. Poate că şi frica de o realitate străină a fost cea care m-a făcut să caut un rol. (Altfel cum aş fi rezistat la Calcutta?) Sau poate că lecturile superficiale despre hinduism m-au ispitit să extind avatarurile mele est-europene pe subcontinentul indian: totuşi nu voiam să fiu lordul Curzon, sau Kipling. Până la urmă, mi-am spus: nu degeaba îşi măritase abatesa Margarete Rusch fata mai mare, Hedwig, cu un negustor portughez a cărui intenţie de a deschide un contoar comercial, pe coasta Malabar din sudul Indiei, era menţionată în mod special în contractul de căsătorie. Cu aprobarea viceregelui, se spunea, îşi vor stabili locuinţa în Cochin şi de acolo, după cum garanta contractul de căsătorie, el va trimite în fiecare an, de Sf. Martin şi Sf. Johannis, cantitatea de piper convenită. Interdicţiile de intrare pentru femeile creştine, în vigoare încă din vremea lui Vasco şi Alfonso de Albuquerques, se mai atenuaseră. Acolo au prins cheag.

S-au stabilit în Cochin, unde comerciantul Rodrigues d'Evora şi soţia lui Hedwig s-au îmbogăţit rapid de pe urma comerţului cu mirodenii — piper, cuişoare, ghimbir, scorţişoară — dar n-au putut suporta clima: împreună cu toţi cei cinci copii au murit înaintea călugăriţei Margret, care, datorită livrărilor garantate de condimente, a răspândit obiceiul utilizării mirodeniilor indiene în Danzig şi împrejurimi: burtă de vită cu ghimbir, mei picant cu curry, tocăniţă de iepure pipărată, turtă dulce cu piper. Toate cu piper. Şi pentru că vizitarea oraşului portuar Cochin, din statul federal Kerala, era trecută în programul călătoriei mele, m-am
hotărât să călătoresc şi neoficial, ca Vasco da Gama. încă de pe aeroportul Rhein-Main, dar cu centura deja pusă, am scris în carnetul de notiţe: Vasco se întoarce.

Soseşte într-un jumbo jet. De fapt, nu vrea s-o vadă decât pe neagra Kali, cum scoate limba roşie.

Vasco a citit statisticile. Vasco ştie ce gândeşte despre Calcutta preşedintele Băncii Mondiale. Vasco trebuie să ţină o conferinţă: e deja redactată în fraze lungi şi scurte şi, din prudenţă, scrisă pe hârtie. Titlul discursului său este: „Conform unei estimări sumare." Bine hrănit, Vasco suferă de pe urma foametei mondiale. Datorită reîncarnărilor sale, Vasco este acum scriitor. Scrie o carte în care el a existat în toate epocile: paleolitică, protocreştinâ,
arhigotică, reformată, barocă, iluministă şi aşa mai departe.

Imediat după decolare se autocitează: ar trebui scris un raport despre foame. Ar trebui corelate foamea istorică, cu cea actuală şi cu cea viitoare. Foametea din 1317, când nu mai
ajuta decât terciul de rourică. Criza de carne din 1520, când au fost inventate găluştile, pateurile şi plăcintele. Foametea din Prusia înainte de introducerea cartofilor şi foametea cronică din Bangladesh. Ar trebui consemnată gestica foamei, limbajul foamei. Comportamentul în faţa iminenţei foametei. Evocarea perioadelor de foamete trecute: iarna napilor din şaptesprezece. Pâinea

clisoasă cu mălai din patruzeci şi cinci. Ce înseamnă a muri de foame? Ne trebuie un catalog cu citate despre foame, îşi spune Vasco amestecând fără chef cu furculiţa în pateul insipid, congelat, al Air India.

Zeiţa Kali trece drept ipostaza feminină a zeului Shiva. Puterea ei distruge. După cum îi vine toana, dărâmă tot ce abia fusese pus cu greu pe picioare. Trăim în epoca ei. (Vasco se
gândeşte în treacăt la soţia lui, Ilsebill, spărgătoarea de pahare, cea tare în dorinţe.)

Chiar înainte de aterizarea în Kuweit i se sparg ochelarii. A mai făcut şi alte pregătiri: Vasco şi-a cumpărat la Hamburg, de la un magazin specializat în îmbrăcăminte tropicală, pantaloni, cămăşi, ciorapi de bumbac contra umidităţii atmosferice de la Calcutta. Vasco are la el Mexaform Plus. Vasco este vaccinat contra holerei şi variolei. Vasco a înghiţit, de trei ori pe stomacul gol, capsule colorate contra febrei tifoide. Vasco cară cu el două kilograme de material statistic. Vasco este oaspete al guvernului indian. La bordul jumbo jetului se ştie asta. Vasco se numeşte altfel şi este cunoscut sub alt nume.

La Delhi, în faţa publicului său extaziat, ar fi trebuit să povestească despre neagra Kali, cum scoate limba roşie de-un cot şi nu să citeze cifre aproximative, care atestă, cu multe zerouri,
lipsa de proteine, excedentul de populaţie, rata mortalităţii: mărimi abstracte, pe care nu le respectă decât notele de subsol; în timp ce incomprehensibila Kali este percepută foarte
practic pretutindeni, în special la Calcutta, pe fluviul Hooghly. Împodobită cu coliere de cranii şi mâini amputate. Ea, răsfăţata, dominatoarea, înfricoşătoarea, dravidiana, Kali. (Poate fi numită şi Durga, Parvati, Urna, Sati sau Tadma.)

Încă în jumbo jet (insomniac) Vasco încearcă să construiască o înrudire între Ava, zeiţa neolitică specială cu cei trei sâni ai ei, şi Kali, cea care sugrumă cu patru mâini. El imaginează o revoltă: bărbaţii din mlaştinile de la gura Vistulei, oprimaţi de femei, se solidarizează. în furia procreaţiei (sfătuiţi de un calcan) vor să instaureze patriarhatul. Dar Ava învinge şi condamnă o sută unsprezece bărbaţi să fie castraţi cu topoare de piatră. De atunci poartă penisurile învârtoşate, înşirate pe sfoară, în jurul bazinului ei enorm; la fel cum indiana Kali se împodobeşte cu capete şi mâini tăiate.

Abia sosit, Vasco scrie cărţi poştale: „Dragă Ilsebill, aici totul este straniu..." Apoi îşi dă ochelarii la reparat, ca să poată vedea stranietatea.

1498: Vasco ştie că pe vremuri s-a minţit tot aşa cum şi astăzi se înşală. Ţelurile se poleiesc întotdeauna până strălucesc: spre slava Domnului... în ajutorul omenirii ameninţate. A mai fost şi ambiţie nautică cea care 1-a mânat să ajungă pe calea mării în India, ţara mirodeniilor. Marea afacere au făcut-o alţii: traficanţii de piper!

Seara, la o recepţie (în onoarea lui), câteva doamne, cu studii în Anglia, îl întreabă care sunt obiectivele mişcării europene „Women's Liberation". Vasco povesteşte despre un tribunal

feminist care funcţionează la Berlin, dar oferă şi supraregional titluri mari pe pagina întâi a ziarelor. Acolo se dezbate, cu mare încărcătură simbolică, cazul unui calcan arestat. Calcanul ar încarna principiul dominaţiei masculine. El este expus într-un bazin antiglonţ. Apoi le propune doamnelor să pună emanciparea femeilor indiene sub protecţia zeiţei Kali. (N-ar putea fiica lui Nehru, Indira, să ofere întrucâtva o încarnare a înfricoşătoarei Kali?) În timp ce ronţăie sâmburi de pin, propunerea lui le trezeşte interesul, deşi doamnele, din familii brahmane cu bună educaţie, preferă aspectul blând al zeiţei Durga; Kali este preferată îndeosebi de castele inferioare.

A doua zi, Vasco nu vrea să meargă la muzeu, ci să viziteze un *slum.* Acolo stârneşte uimire. Veselia celor în mizerie şi graţia lor spontană îl intimidează. Chicotelile fetiţelor zdrenţăroase, care, având şolduri, şi le arată. Desigur: mâinile şi ochii cerşesc, dar fără să acuze. (Nu sunt flămânzi, ci doar subalimentaţi cu regularitate.) Totul pare natural. Ca şi cum aşa ar trebui să fie: pentru totdeauna. Ca şi cum proliferarea cartierelor mizere tot mai mari ar fi un proces organic care nu trebuie tulburat, în orice caz ar putea fi un pic asanat.

Vasco (descoperitorul) pune întrebări despre muncă, salariul pe zi, numărul copiilor, frecventarea şcolilor, planificarea familială, flora intestinală, latrine. Răspunsurile confirmă
statisticile, altceva nimic. Apoi mai trebuie să viziteze o fortăreaţă (din epoca mogulilor) în ale cărei spaţii vaste sunt încazarmate unităţi ale armatei indiene. De sus, de pe creneluri, Vasco vrea să reţină o imagine: pe şesul din faţa fortăreţei cu iarba exterminată de vaci, la amiază, sub soarele de iarnă, cinci sute de trupuri în zdrenţe zac parcă ucise, ca şi cum ar fi fost secerate cu mitraliere englezeşti de pe crenelurile fortăreţei. Fiecare boccea stă separat.
Unităţi de praf. Cadavre, aşteptând să putrezească. Soarele trebuie să le încălzească somnul de veci: figuranţi dintr-un film colonial, rămaşi pe loc pentru următorul plan general. Păcat că Vasco şi-a lăsat la hotel camera cu film îngust. Îşi notează expresia: somnul cel de moarte. Spune: oare eu să fi descoperit asta? Zadarnic îşi interzice Vasco să găsească frumoase cadavrele adormite din întâmplare sau după altă lege. Dacă, obosit fiind, ar fi vrut să se culce printre ele, ar fi părut stingher.

Preşedintele Comisiei de planificare umple un costum ca al lui Nehru şi vorbeşte, adresându-se în trecere lui Vasco, către depărtare şi profunzime: după cum poate că ştiţi, avem în urma
noastră trei mii de ani de istorie. Nu existăm numai de când ne-a descoperit acest portughez venit pe mare.

Vasco îl ascultă prefăcându-se atent, dar încearcă zadarnic să-şi amintească încă o dată manevrele de acostare la Kalicut, în 1498. (Pentru orice eventualitate, am trimis pe uscat un
condamnat la moarte.) Preşedintele Comisiei de planificare explică de ce diversitatea uluitoare a Indiei formează totuşi o unitate. Nu suntem cunoscuţi.

Calcutta, spune el, cu siguranţă că este o problemă, dar în acest oraş fascinant trăiesc şi mulţi artişti. Iar lirica bengaleză...

Următorul *slum* creşte (organic) lângă uzina electrică a oraşului Delhi (care scuipă permanent mase de fum). În faţa *slum*-ului se află clădirea modernă a Organizaţiei Mondiale a
Sănătăţii, secţia Asia Meridională. în ferestrele OMS se oglindesc masele de fum şi nu *slum-ul.* Alături, ca să nu lipsească nimic, pavilioanele Indian Council for Cultural Relations care 1-a invitat pe Vasco să vadă şi să înţeleagă: suntem o democraţie modernă.

În *slum,* Vasco vorbeşte cu femei din Uttar Pradesh, care au şase sau opt copii, dar nu ştiu câte rupii câştigă bărbaţii lor, muncitori la centrala electrică de alături, cu mătura de paie, ca
îngrijitori ai încăperilor. *Slum-ul* acesta este considerat curat. Vasco găseşte un medic, care însă n-a călcat niciodată peste drum, la OMS, după cum nici Organizaţia Mondială a Sănătăţii
nu 1-a vizitat încă niciodată pe medic. Desigur, aici apar cazuri de variolă, spune el. Atunci eu fac un raport. Dar ei vaccinează întotdeauna prea târziu. Eu sunt doar un liber-profesionist.
În alte *slum-uri* nu există nici măcar unul ca mine. Pentru că fac asta, oamenii de aici mă cred tâmpit. Medicul nu vorbeşte englezeşte. În traducere totul pare plauzibil. Poate că nu este
decât infirmier. Vasco pune pe masa cabinetului din coliba de pământ o bancnotă în rupii pentru medicamente. Copiii lui Vasco i-au spus la plecare: să nu ne aduci cadouri. Fleacuri aiurite şi alte chestii. Dă banii altcuiva. Nici Ilsebill n-a avut de data asta dorinţe speciale.

Ca să viziteze monumente din vremea mogulilor, Vasco se duce la Fatehpur-Sikri. Astăzi surâde amintindu-şi tentativa lui de odinioară de a fi tolerant într-o spaţioasă locuinţă-fortăreaţă acordând statutul de soţie, nu numai unei mohamedane, ci şi unei femei hinduse şi unei doamne creştine din Goa portugheză. Numai femeia hindusă i-a dăruit un fiu (nereuşit). Au rămas sculpturi în gresie roşie. Toate coloanele diferit sculptate. Dar deşertul nu 1-a acceptat. Când a lipsit apa, oraşul a trebuit evacuat. Atâta toleranţă zadarnică. (în 1524, când Vasco a murit în Cochin, călugăriţa-bucătăreasă Margarete Rusch a ajuns abatesa birgittinelor şi apoi s-a reformat după gustul ei luându-şi amanţi catolici sau navigatori, chiar şi călugăraşi vagabonzi: atât de vastă îi era toleranţa.)

Într-un sat, tot în statul Uttar Pradesh, Vasco a vizitat şcoala, o clădire de chirpici, ca şi celelalte colibe şi ziduri. Totul maro ca lutul: uliţa bătătorită a satului, vacile, bicicletele, copiii, cerul. Numai sariurile femeilor sunt pestriţ decolorate. Sărăcia îşi permite din nou frumuseţe. Învăţătorul are ochi căprui. Îi arată lui Vasco cărţi de şcoală. Într-o broşură care povesteşte istoria Indiei în scriere hindi, Vasco se vede desenat în trăsături sumare:
cu barbă şi beretă de catifea. În vreunul dintre pliurile existenţei sale de călător este mândru sau mişcat şi, totuşi, se simte jignit că a făcut istorie în

cărţile de şcoală şi a devenit material didactic. (Ce ştiţi voi despre mine? Despre neliniştea mea. Întotdeauna am căutat ţeluri dincolo de orizont. Prin arta de navigator voiam să ajung la Dumnezeu. Şi toată viaţa m-am temut că mă otrăvesc dominicanii. Totul s-a stins. A mai rămas doar muzeul meu imaginar...)
Pentru că asta se aşteaptă, Vasco pune întrebări. învăţătorul se plânge de oameni sosiţi de aiurea care vor să rezolve planificarea familiară de stat cu panouri ilustrate fără text, ca pentru idioţi. Patruzeci şi cinci la sută dintre copii merg la şcoală temporar. Ca demonstraţie, copiii satului citesc cu glas tare din broşurică în care Vasco a ajuns materie de învăţământ.

În templu, zeiţa dansează, de data asta sub aspectul blând al Durgăi, în nişa stângă. În cea dreaptă, un zeu-maimuţă. Ciorile gălăgioase, râsetele copiilor. Pentru Vasco se traduc plângerile ţăranilor: preţul grâului s-a dublat brusc. Majoritatea au vândut prea ieftin. O treime dintre ţărani nu posedă pământ. Mulţi pleacă la oraş. Un ţăran bogat îşi închiriază tractorul. De frica răpirii femeilor, obicei de pe vremea mogulilor, când trece Vasco, femeile îşi acoperă faţa. În mijlocul prafului primeşte în dar un morcov, de la un bătrân care mestecă betel. A doua zi, Vasco are diaree şi trebuie să înghită Mexaform Plus: trei tablete pe zi. Efectul se va simţi mai târziu. Deocamdată mai iese afară blond ca muştarul şi lichid. Zeama face băşici. Vrea să descopere în ea viermi şi e dezamăgit că nu-i reuşeşte diareea neagră, ca poetului Opitz, pe care 1-a luat ciuma. Asta a fost pe vremea când pământul era o Vale a Plângerii. Pe bucătăreasa lui Opitz o chema Agnes. în cartea lui, Vasco îi atribuie sentimente pe care le servea poetului sub forma felurilor de regim. Ciuma, se spune, a fost adusă din India, pe mare.

După ce a văzut la Sikri ruinele perioadei sale mogule şi şi-a vizitat monumentul funerar, înnoadă (contra rupii), ca şi ceilalţi turişti, la traforul filigranat al capelei sale funerare, un şnuruleţ de bumbac pentru împlinirea dorinţelor. Dar nu ştie ce să-şi dorească: Doamne! Nebunia asta veselă. Splendoarea asta splendidă. Planul tău nereuşit, Doamne! De ce m-ai pilotat încoace? (Era un pilot arab, care cunoştea drumul şi musonii. Ahmed ibn Majid avea obiceiul să-şi cânte în versuri isprăvile nautice.)

*

La aeroport, lui Vasco i se agaţă în jurul gâtului o ghirlandă de flori. Peste tot drapele (nu sunt pentru el). La Calcutta, campionatul mondial de tenis de masă a devenit un eveniment politic. Federaţia internaţională de tenis de masă a exclus Israelul şi Africa de Sud, în schimb palestienii au voie să vină şi să joace ping-pong. Numai Olanda protestează. Pentru că participanţilor brazilieni le lipsesc unele vaccinări preventive, sunt ţinuţi în carantină. Sala modernă pentru tenis de masă a fost construită în patru luni. Consiliul municipal şi oraşul Calcutta, inclusiv cele trei mii de *slums,* numite aici *bustees,* sunt mândre de aceasta realizare. Din cauza campionatului mondial de tenis de masă, toate hotelurile

sunt ocupate. De aceea, Vasco este cazat în apartamentul de oaspeţi al palatului viceregelui unde, de la independenţa Indiei, îşi are reşedinţa guvernatorul guvernului central. În sala lui Vasco, de şase metri înălţime, patul este aşezat în centru, protejat cu plasă contra ţânţarilor. Două ventilatoare cu trei elice agită aerul. Pe birou, două mici călimări de pe vremea reginei Victoria. Vasco notează cuvinte-cheie despre Amanda Woyke. Corespondenţa ei cu contele Rumford. Amândoi voiau să combată foametea din lume cu bucătării gigante: ea, cu supa ei de cartofi ca în Prusia Occidentală, el, cu supa săracilor à la Rumford. Vasco scrie: dar caşubii nu voiau să se obişnuiască cu cartofii; la fel cum bengalezii, mâncători de orez, nu acceptă grisul de grâu, chiar dacă rabdă de foame. De aceea, caşubii au mai mâncat încă mult timp insuficient mei până când, în sfârşit, s-au săturat cu cartofi fierţi în coajă.

Palatul guvernatorului se numeşte Raj Bhavan. Pretutindeni servitori discreţi, în sacouri roşii uzate şi cu turbane albe, îşi împreunează mâinile când îl salută pe Vasco. Soldaţii de pe coridoare dau onorul. Bucătarul este al casei de treizeci şi şase de ani. A gătit pentru englezi şi oaspeţii lor. La masă, de Vasco se ocupă patru valeţi. Bătrânul bucătar găteşte, după părerea lui, bucătărie europeană. La micul dejun *(ham and eggs)* lui Vasco i se serveşte ziarul cu ultimele rezultate de la ping-pong. Prin intermediul unui adjutant, guvernatorul solicită onoarea de a lua masa cu Vasco. Dar lui Vasco îi este teamă să mănânce cu guvernatorul. (Nu, nu! Ce rost ar avea?) Vrea acasă, la Ilsebilla lui.

Dar Calcutta, oraşul ăsta sfărâmicios, jegos, colcăitor, care-şi mănâncă propriile excremente, s-a hotărât să fie vesel. Vrea ca mizeria lui — şi peste tot mizeria se poate fotografia — să fie groaznic de frumoasă: descompunerea mascată cu panouri de reclamă, pavajul crăpat, perlele de sudoare însumând nouă milioane. Gările varsă fiinţe omeneşti care, ca şi Vasco până ieri, au zilnic diaree: viermi în pijamale albe, pe o grămadă de rahat spârcâită în stil victorian, cu tot felul de împopoţonări recente. Peste tot se scuipă suc roşu de betel.

Dus şi întors pe jos, pe podul Hooghly. În stânga se oferă vechituri: încălţăminte scâlciată, fibre de cocos, plăci de ardezie, cămăşi decolorate, unelte rudimentare, kitsch de Hongkong, kitsch autohton. Trotuarul din dreapta e ocupat de ţărani veniţi din satele din jurul Calcuttei. Ei oferă în grămăjoare: cepe violete, linte galbenă, cenuşie ca nisipul, roşie-cinabru, rădăcini de ghimbir, trestie de zahăr, turte de melasă, orez nedecorticat, păsat de grâu, lipii. Neavând un pilon central, podul vibrează sub dublul curent de picioare goale, camioane, ricşe, care cu boi. Brusc, Vasco, pierdut în mulţime, se înveseleşte. Vrea şi el să mestece betel. Abia sub culeele podului, unde nu mai rămâne decât mizerie, se îngrozeşte la vederea femeilor epuizate şi a bătrânilor cu capete zbârcite, pe care moartea i-a marcat deja.

În Calcutta nu există numai *slums* şi *bustees* izolate. Întreg oraşul este *bustee* şi *slum.* Nu se pot sustrage nici clasa mijlocie, nici stratul social suprapus. Imaginea citadină prezintă liceene cu cărţi de şcoală strecurându-se înainte şi în urma boccelelor de zdrenţe de aceeaşi vârstă care se înghesuie pe străzile în pantă, formează insule în curent, se topesc în ansamblu. Acolo unde circulaţia lasă petece libere, pavajul are şi el locuitorii lui. Lângă parcaje şi printre clădirile publice dărăpănate se grupează, cam ca la ţară, colibe din tablă şi carton. Cine a fost adus la oraş de ultima foamete (nu a trecut decât un an de atunci) şi a fost eliminat din
bustees, sau nu a fost primit, acela rămâne în oraş. Vin din Bihar, sunt străini printre bengalezi. Noaptea stau ghemuiţi în jurul focului, în faţa colibei de carton şi gătesc ce au găsit în gunoi. În cele din urmă, mai rămâne încă instinctul de culegător. Focurile sunt întreţinute cu turtițe din praf de cărbune amestecat cu lut sau cu baligi de vacă uscate. Epoca de piatră vrea să aibă viitor. A început deja să cucerească oraşul. Autobuzele au început deja să arate ca nişte vestigii arheologice. Vasco se refugiază în palatul guvernatorului. Acum garda palatului îl cunoaşte.

Pe program scrie: *five o'klock* la un producător de filme care pleacă mâine cu avionul la Chicago să prezinte studenţilor americani filmul său despre Calcutta. Se conversează zâmbind: doi producători flegmatici. Vasco vrea să ştie dacă ar fi imaginabil un alt film în care Vasco da Gama, renăscut, călătoreşte prin India de astăzi, se sperie de zeiţa Kali, vizitează Calcutta, are diaree şi locuieşte în palatul guvernatorului. Apoi povesteşte de bucătăresele sale temporare: de Ava neolitică, de arhigotica Dorothea, de revoluţionara Sophie şi de abatesa-bucătăreasă Margarete Rusch, pentru a cărei bucătărie era important preţul în scădere al piperului. Pomeneşte de calcan şi activităţile lui începând din paleolitic. Producătorul de filme confirmă: un peşte dintr-o specie apropiată este cunoscut în India într-o
funcţie asemănătoare, încă de pe vremea dravidienilor; este din principiu împotriva lui Kali, deşi în zadar.

Apoi, producătorul de filme vorbeşte despre următorul festival al filmului şi pomeneşte în treacăt despre morţii care zac pe străzile din Calcutta dar vor fi adunaţi spre ziuă. Ei există dintotdeauna. În 1943, când era copil, au flămânzit două milioane de oameni pentru că armata engleză consumase toate rezervele de orez în războiul împotriva japonezilor. Dacă există vreun film despre asta? Nu, din păcate nu. Foamea nu se poate filma.

Oriunde în Calcutta, fie la producătorul de filme, fie la călugăriţele Maicii Tereza sau la cina pe care guvernatorul o dă în onoarea lui, toţi vor să ştie de la Vasco, de parcă asta ar interesa
India, despre ce este vorba în următoarea lui carte.

Chiar şi în timpul vizitei într-un *bustee,* planificatorul de la Ministerul Planificării care îl însoţea i-a cerut detalii literare. Şi Vasco se explică detaliat. Este vorba despre istoria alimentaţiei. Totul se întâmplă în regiunea gurilor Vistulei. însă, de fapt, se putea petrece şi în regiunea gurilor Gangelui, cam

pe-aici, pe râul Hooghly. Zeiţa din cartea lui se numeşte Ava. Din păcate, ştie prea puţin despre dravidiana Kali.

Apoi, Vasco se salvează cu întrebări statistice şi primeşte răspunsuri pe care le-ar putea citi în statistici. În Calcutta există trei mii de *bustees.* Evită să le numească *slums.* În fiecare *bustee* locuiesc de la cinci sute, până la şaptezeci şi cinci de mii de oameni. Asta înseamnă trei milioane de locuitori în *bustees.* În medie, trăiesc opt până la zece persoane într-o încăpere. Zece-douâsprezece colibe formează un pătrat deschis în jurul unei curţi. Excrementele şi resturile de la bucătărie curg în rigole deschise, la mijlocul drumurilor principale. Încăperea şcolii, pentru vreo patruzeci şi cinci de copii, este îngrijită în acest *bustee* de un asistent social: din nou aceeaşi seninătate, mândria de a avea o şcoală. Vasco încearcă să noteze putoarea. Stigmatele mizeriei şi obişnuita nedreptate. Trebuie să li se plătească chirii de speculă proprietarilor de colibe care şi ei locuiesc în *bustees.* Toţi îşi fac nevoile unde le vine, unde pot. Şi totuşi, scrie el, în contrast cu Frankfurt am Main, aici se trăieşte. Mai târziu vrea
să şteargă fraza asta.

Locuitorii din *bustee* vin de la ţară. Mai întâi, spune planificatorul, trebuie asanate satele, dacă se doreşte să fie asanată Calcutta. De aceea Vasco se duce la ţară: colibe de lut sub
cocotieri. Vede magaziile de provizii rotunde, supraînălţate, ca să nu ajungă la ele şobolanii, dar goale. Vasco are statut de vizitator. O nevastă de ţăran zâmbăreaţă, de care se agaţă şapte copii, îşi trimite fiul mai mare să se caţere într-un cocotier. Vasco bea lapte de cocos şi îşi aminteşte. Orezul nou de pe câmp are prea puţină apă. Canalul de lângă drum a secat: trebuie dragat, nimeni nu ştie când. Ţăranii sunt îndatoraţi, de cele mai multe ori de pe urma nunţilor fiicelor lor. Dacă iau credite, plătesc patruzeci la sută dobânzi. Cei impuri nu au voie să ajute la recoltare. Femeile şi bărbaţii se scaldă în bălţi diferite în care s-a adunat şi se evaporă
apă de ploaie de la ultimul muson. Toţi fac baie îmbrăcaţi. (După puritanismul mahomedan a urmat cel victorian.) Toţi copiii au viermi. Vasco confirmă: e un sat frumos. Îi plac cocotierii,
bananierii, colibele de lut, copiii cu viermi şi femeile zâmbăreţe. Dar satul bolnav este deja în drum spre Calcutta.

În timpul desfăşurării campionatului mondial de tenis de masă, China şi Cehoslovacia sunt în grupa întâi. Biletele de intrare sunt scumpe chiar şi pentru clasa mijlocie. De aceea stadionul de tenis de masă nou construit este aproape gol.

După ce toţi cei patru servitori ai săi i-au adus ziarul de dimineaţă şi i-au servit micul dejun *(poached eggs),* Vasco face o vizită ex-prim-ministrului guvernului Frontului popular al
Bengalului Occidental. În faţa lui şade ţeapăn un domn în vârstă, îmbrăcat în pânză albă de bumbac mişcată de curentul de aer. Nu, el face parte din partidul marxist comunist şi nu din cel care primeşte ordine de la Moscova. Menţionează înfrângeri fără părere de rău. Vasco află cum s-au scindat

naxaliţii şi cum s-au coalizat ca mişcare revoluţionară. Mult tineret inteligent, constată marxistul cu regret şi mai adaugă cu ironie: de familie bună. Când succesul s-a lăsat aşteptat — pentru că toate comunicatele despre „teritoriile eliberate" erau propagandă chineză — naxaliţii au început să-i extermine pe foştii lor tovarăşi, vreo patru sute
de marxişti. Nu, spune el, maoismul nu se poate transplanta în India. În fond, extremismul naxalit n-a fost decât unul dintre acele gesturi prin care burghezia îşi exprimă neputinţa.

Aici, şi eu aş fi extremist, se aude spunând Vasco. El decide (lăuntric bogat în personaje) să inventeze în cartea lui un dialog în care Lena Stubbe, bucătăreasa cantinei populare Danzig-Ohra, să discute cu tovarăşul August Bebel, aflat în trecere (în 1895), ca problemă, dacă soţiile de muncitori trebuie să se orienteze după bucătăria burgheză sau dacă este necesară o carte de bucate proletară.

Marxistul melancolic (brahman) şade într-o cameră goală şi îşi clatină genunchii. Din când în când, convorbiri scurte telefonice. Lângă trei raţe sălbatice din lemn care sugerează o decoraţie murală, un mic portret al lui Lenin. Săptămâna trecută au mai fost două atentate contra tovarăşilor. În faţa casei, în jurul automobilului negru, stă garda lui de corp.

După aceea, Vasco face o vizită poeţilor. Ei îşi citesc în engleză poeziile despre flori, norii musonului şi zeul Ganesh cu cap de elefant. O lady englezoaică (în sari) sâsâie impresii de călătorie în India. Vreo patruzeci de oameni spiritualizaţi, înfăşuraţi în frumoase drapaje vaste, şed ghemuiţi pe rogojini de rafie, sub elicea ventilatorului; sub ferestre se întind mizerabilele *bustees.*

Vasco admiră ediţiile îngrijite, şueta literară de *garden-party,* afişele *pop* din import. Ronţăie, ca şi toţi ceilalţi, seminţe de pin şi nu ştie pe care dintre poetesele lirice i-ar plăcea să o reguleze, dacă ar avea ocazia.

De ce nu un poem despre grămada de rahat aşa cum a lăsat-o Dumnezeu să cadă şi i-a pus numele Calcutta? Cum colcăie, pute, trăieşte şi se tot înmulţeşte. Dacă Dumnezeu ar fi căcat o
baligă de beton, ar fi apărut Frankfurtul. Aeroportul Calcuttei se numeşte Dum-Dum. Acolo încă mai funcţionează vechea fabrică de muniţie englezească. Creştinii ipocriţi spuneau despre gloanţele dum-dum, cu vârful tăiat, care spărgeau găuri mari, că evită durerile obişnuite, mai ales în cazul rănilor abdominale. În închisoarea Dum-Dum zac ultimii naxaliţi. într-un poem despre Calcutta n-ar trebui să apară deloc speranţa. Să scrii cu puroi. Să zgârii crusta rănilor...

O călugăriţă originară din Wattenscheid, aparţinând Ordinului Maicii Tereza, îl însoţeşte pe Vasco într-un *bustee* al leproşilor. Aici zace un copil pe jumătate mort. Cu mâna albă ea goneşte muştele de pe copilul muribund. Peste drum, pute abatorul cu acoperişul de ţiglă ocupat de vulturi hoitari. Tot ce poţi face acolo este să te fereşti, să treci pe partea cealaltă, să te uiţi în altă parte.

Vasco nu mai ştie unde este sau a fost. Iată-1 la căminul de copii: afecţiunea micuţilor de doi ani. Iată-1 la şcoală, unde copiii, cu ochii închişi, cântă ceva catolic. Iată-1 la azilul de sugari: o pereche de brahmani fără copii adoptă fiul nou-născut al unei mame dispărute. Vasco le urează fericire. Iată-1 la împărţirea laptelui, lângă ambulanţă: nu ajunge nicicum. O călugăriţă energică face ordine în înghesuială. Sora Amanda explică tot ce spune Maica Tereza despre problemele care privesc Calcutta: chiar dacă nu suntem decât o picătură într-un ocean, fără noi oceanul n-ar fi plin.

Nu te uita într-acolo. Ocoleşte. Toarnă-ţi plumb în urechi, învaţă să priveşti cu indiferenţă. Lasă-ţi compătimirea în valiză, printre cămăşi şi ciorapi sau pune un semn în ghidul tău turistic la „K", unde scrie Kalkutta (vezi Calcutta). Sau priveşte într-acolo. Opreşte-te. Ascultă. Roşeşte de ruşine. Scoate limba roşie, deoarece compătimirea ta nu-i decât un bănuţ, repede împărţit.

Iată-1 la Kalighat, unde boccelele zdrenţăroase, adunate noaptea de pe străzi, mai primesc încă o dată orez pe săturate la azilul pentru muribunzi al Maicii Tereza. Alături, (în sfârşit)
templul zeiţei Kali. Vasco îi plăteşte cinci rupii preotului care dă explicaţii. Pe piatra de sacrificiu sângele cu muşte mai aminteşte de caprele sacrificate de dimineaţă. Femei tinere zgârie mici semne aducătoare de noroc în pământul îmbibat de sânge. Alături, un copac pentru mamele care îşi doresc copii, mulţi copii, încă un copil, mai mulţi copii, tot mai mulţi copii, un copil pe an. Mamele agaţă în copac pietre magice. Copacul e plin de pietre magice însemnând toate copii, mai mulţi copii. Pretutindeni nebunie înflorată şi kitsch hindus de calitate catolică. Neagra Kali rămâne ascunsă în spatele aglomeraţiei de credincioşi.

Vasco se ţine la distanţă. Vrea să ştie de ce scoate limba roşie. Preotul povesteşte că, după ce ucisese toţi demonii (şi restul contrarevoluţionarilor), Kali nu se mai putea opri şi şi-a venit în fire abia după ce a pus piciorul pe pieptul lui Shiva, aspectului ei masculin, culcat la pământ. Atunci Kali s-a ruşinat şi, de ruşine, a scos limba.

De atunci scosul limbii este socotit în India drept semn al ruşinii. Vasco n-a văzut nicăieri vreun ministru, guvernator, brahman, sau vreun poet peltic scoţând limba roşie. A văzut limbile palide ale vacilor care pasc placide în gunoaie. A văzut cum subalimentaţia decolorează părul copiilor, îi face blonzi. A văzut cum mamele înmoaie tetinele copiilor plângăcioşi în apă cu zahăr murdară. A văzut muşte pe tot ce există. A văzut viaţa înaintea morţii.

Vasco se refugiază în ziar. Pe lângă ştirea despre greva transportatorilor de produse din Calcutta-Nord, citeşte cum se desfăşoară campionatul mondial de tenis de masă: participanţii
suedezi au diaree. După o scurtă hoinăreală prin oraş, s-au întors la hotel îngroziţi. Vor să plece înainte de sfârşitul competiţiei. Vasco scrie Ilsebillei sale, gravidă în luna a treia, frânturi de fraze buimace pe o carte poştală care pe faţa lucioasă o arată pe neagra Kali: „Aici, nu se înţelege asta. Aici nu te descurci cu raţiunea. Leproşii sunt mai rău decât îmi închipuisem. Am cunoscut o călugăriţă foarte credincioasă şi tot timpul veselă. Aici te trec toate

năduşelile. Mâine iau avionul. Vizitez coasta Malabar, unde a debarcat Vasco..."

Pe o carte poştală să trimiţi un semn de viaţă din Calcutta. Să vezi Calcutta şi să supravieţuieşti. Să trăieşti la Calcutta drumul tău spre Damascul viu precum Calcutta. La Calcutta (în templul lui Kali, acolo unde se sacrifică iezişorii şi copacul e împodobit cu pietre-dorinţe care strigă după copii, tot mai mulţi copii) să-ţi tai coada. În Calcutta, culcat sub plasa de ţânţari ca într-un sicriu, să visezi Calcutta. Să te pierzi în Calcutta. Pe o insulă pustie să scrii o carte despre Calcutta. În societate să dai ca exemplu Calcutta. Să-ţi imaginezi Calcutta în spaţiul Frankfurt/Mannheim. Pe copiii neascultători, pe femeile care, ca Ilsebill, nu sunt niciodată mulţumite, şi numai pe bărbaţii expiraţi să-i vrăjeşti să ajungă la Calcutta. Să recomanzi unei tinere perechi ca destinaţie a voiajului de nuntă: Calcutta. Să scrii un poem
intitulat „Calcutta" în care punctele şi virgulele să fie puse de muşte. Toate propunerile de asanare a Calcuttei să fie puse pe muzică de un compozitor şi să fie executate în primă audiţie
ca oratoriu la Calcutta (cântat de o asociaţie corală Bach). Din contradicţiile Calcuttei să dezvolţi o nouă dialectică. Să muţi ONU la Calcutta.

Când Vasco da Gama renăscut a sosit la Calcutta şi nu mai putea să-şi amintească deloc prima lui debarcare, ar fi vrut să facă oraşul *tabula rasa* cu zece mii de buldozere şi să-1 reconstruiască după indicaţiile unui computer. Şi atunci computerul a scuipat trei mii de *bustees* cu şaisprezece etaje, un hiper-super-*slum* mare, însă refrigerat, deci mult mai izolat, fără speranţă în întâmplări neprevăzute şi complet închis în sine, după ce zgomotul tuturor va fi amortizat. Aşadar, Calcutta murea, deşi era asanată cu puţin peste minimul de existenţă. Nu mai lipsea mult – ci numai strictul necesar. Oameni care să se înmulţească din nevoia de a se afirma. Oricum, şi-a spus Vasco, acum mor mai puţini sugari. Sau să se finanţeze o nouă expertiză pe banii obţinuţi din vânzarea ca maculatură a vechilor hârţoage statistice. Să nu se mai piardă nici un cuvânt în plus despre Calcutta. Să fie radiată din toate ghidurile turistice. La Calcutta, Vasco a luat două kilograme.

Trei întrebări

Cum pot,
când groaza ar trebui să ne toarne-n plumb,
să râd,
la gustarea de dimineaţă, să mai şi râd?
Cum ar trebui,
acolo unde gunoaiele, numai gunoaiele mai cresc,
să vorbesc despre Ilsebill, pentru că e frumoasă,
şi despre frumuseţe?
Cum să mai vreau, acolo unde mâna de pe fotografie

rămâne pân-la urmă fără orez,
să scriu despre bucătăreasă:
cum umple gâştele îndopate?
Sătuii intră în greva foamei.
Gunoaiele frumoase.
Îţi vine să te strici de râs auzind asta.

Caut un cuvânt pentru ruşine.

Prea mult

Între sărbători,
când e destul de târziu şi linişte,
citesc romanul-utopie al lui Orwell *1984,*
pe care pentru prima oară în 1949
l-am citit cu totul altfel.

Alături, lângă spărgătorul de nuci şi pacheţelul cu tutun,
se află o carte de statistică,
ale cărei cifre,
despre cum va fi hrănită — nu va fi hrănită
populaţia mondială sunt extrapolate
numai până în anul 2000.
În pauze,
când întind mâna după tutun
sau sparg o alună,
întâmpin dificultăţi
care în comparaţie cu Big Brother
şi lipsa globală de substanţe albuminoase
sunt mici
dar nu vor să termine de chicotit în particular.

Acum citesc despre metodele interogatoriilor în viitorul apropiat.
Acum vreau să memorez cifre:
mostre actuale
ale mortalităţii infantile în Asia de Sud.
Acum destram începând de la margini,
pentru că cearta dinaintea sărbătorilor
a fost şnuruită în pacheţele: dorinţele lui Ilsebill...

Cojile de nuci umplu scrumiera până la jumătate.
Toate astea sunt peste măsură.
Ceva trebuie şters de pe listă: India
sau colectivismul oligarhic
sau Crăciunul în familie.

Isaia grăieşte

Dezlegat la linte.
Să te îneci într-o mare de linte.
Pe perna mea umplută cu linte.
Speranţă, mare cât un bob de linte.
Şi toţi profeţii vor numai
miraculoasa înmulţire a lintei.

Şi când a înviat a treia zi,
Pofta lui de linte era mare.

Chiar la micul dejun.
îngroşată, să stea lingura în picioare.
La ceafă de berbec cu maghiran verde.
Sau linte memorială: odată, când regele Báthory
s-a întors în tabără de la vânătoare,
călugăriţa Rusch i-a gătit un fazan (teios, de anul trecut)
cu linte, o supă poloneză.

Cu o pungă plină am plecat şi fără frică.
De la mine încoace se pot găsi primogenituri.
Trăiesc pe linte, contul meu este la zi.
Frăţiorul meu se plânge.

Cina gâdelui

Turnul-închisoare, o zidire începută în 1346, extinsă din nevoia crescândă de celule, camere de tortură şi spaţii administrative, amplasat ca bastion în faţa porţii înalte şi ale cărei temniţe erau socotite uscate, a stat gol şi nefolosit de la renovarea din anul 1509 (când arhitecţii oraşului, Hetzel şi Enkinger, l-au supraînălţat cu două etaje şi i-au pus un acoperiş ţuguiat) şi până la mijlocul anului 1526 când regele Poloniei, Sigismund, chemat de primarul Eberhard Ferber, a ocupat oraşul, a poruncit ca pe porţile celor şapte biserici principale să fie afişate regulamente contrareformatoare, iar pe toţi capii revoltei împotriva sfatului patricienilor, cu excepţia predicatorului Hegge care fugise, i-a adus în faţa unei Curţi cu juraţi care voia să-i vadă decapitaţi, printre ei şi pe fierarul Peter Rusch, a cărui fiică conducea de curând ca abatesă mănăstirea Sfânta Birgitta: o femeie impozantă, cu vocaţie incontestabilă, a cărei bucătărie mănăstirească flata gustul tuturor partidelor, le făcea mereu reducere şi chiar
în cazul pierderilor generale (dezordini provocate de război, ciumă, scumpete) tot mai câştiga.

Călugăriţa Rusch nu era lipsită de influenţă, totuşi n-a putut să obţină graţierea tatălui ei, dar a reuşit să obţină pregătirea cinei din urmă a condamnatului. Chiar şi personalităţi
sus-puse nu au refuzat invitaţia. Primarul Ferber, cel destituit de breslele răsculate şi izgonit la starostia lui din Dirschau, acum repus în funcţie, şi Jeschke, abatele mănăstirii Oliva, îmbrăcaţi în postav de Brabant tivit cu blană, au venit la închisoare ca să mănânce împreună cu fierarul Rusch meniul lui preferat. Chiar şi gâdele Ladewig a fost invitat şi a venit. Încă din ajun, călugăriţa-bucătăreasă pusese la fiert oala plină în bucătăria gâdelui (şi hingherului) încât mirosul ajungea în toate celulele turnului închisorii complet ocupat.

*

Cine vrea să mănânce cu mine burtă măruntaie potroace? Ele îmblânzesc, calmează mânia bărbatului indignat, adorm frica de moarte şi amintesc de burtă măruntaie şi potroace din vremuri de demult când oala pe jumătate plină era tot timpul pe vatră. O bucată de maţ gros şi pereţii zdrenţăroşi, parcă tricotaţi, ai burţii; patru pfunzi pe trei-cincizeci. Scârba de măruntaie ieftineşte inima de vită şi rinichii de porc, bojocii de viţel şi burta.

Nu s-a grăbit. A bătut şi periat bucăţile pe dinăuntru şi pe dinafară de parcă ar fi fost ciorapii năduşiţi ai unui hamal întinşi pe scândura de spălat. Fireşte, a jupuit pielea încreţită, dar a păstrat grăsimea care acoperă maţul pentru că grăsimea de pe măruntaie e deosebită: se dizolvă ca săpunul şi nu se sleieşte.

Când s-a gătit cina gâdelui pentru fierarul Rusch şi oaspeţii săi, s-au pus la fiert, pe foc iute, şapte litri de apă, cu chimen, cuişoare, o rădăcină de ghimbir, dafin şi boabe de piper pisat mare şi bucăţile informe, tăiate în fâşii de lungimea degetului mic, până s-a umplut oala; când a dat în fiert, s-a spumuit. Apoi, fiica a lăsat să fiarbă patru ore, acoperit, felul preferat al tatălui ei. La sfârşit, a mai pus să tragă nişte usturoi, a mai frecat nucşoară, a pipărat.

Timpul necesar. Sunt orele cele mai bune. Dacă vrei să frăgezeşti carnea tare, nu trebuie să te grăbeşti. De atâtea ori, călugăriţa Rusch şi cu mine, în timp ce fâşiile de burtă clocoteau încălzind bucătăria de ziceai că-i grajd, şedeam la masă, învârteam pietrele morii şi descopeream drumul pe mare spre India sau prindeam muşte pe lemnul lustruit şi ne aminteam de tocana de odinioară: când eram pomorşi şi păgâni. Ba chiar şi mai de demult, când existau numai femele de elan.

Mai târziu, după ce fiica i-a gătit tatălui ei ultima tocană de măruntaie, a gătit pentru dogarii bogaţi, la banchetele breslei, pentru negustori hanseatici pentru care nu erau importante decât tarifele vamale din Sund, pentru abaţi rotofei şi pentru regele Báthory, care voia potroacele în sos picant, ca în Polonia. Şi mai târziu, Amanda Woyke, în bucătăria ei pentru slugi, gătea supa de burtă cu gulii şi cartofi şi o aroma cu leuştean. Mult mai târziu, Lena Stubbe, la cantina populară din Danzig-Ohra, a dat gust supelor de varză

proletare adăugându-le burtă de vită (de la măcelăria cu preţ redus). Şi astăzi încă, bucătăreasa cantinei Şantierelor navale „Lenin" din Gdansk, Maria Kuczorra, mai găteşte o dată pe săptămână, la felul întâi, o Kaldauny (supă de măruntaie îngroşată cu făină).

Dacă te ia cu frig pe dinăuntru: tocană din al patrulea stomac de vită. Dacă eşti trist, deprimat din cale afară: tuslamaua care înveseleşte şi dă sens vieţii. Sau cu prietenii glumeţi, destul de nebuni ca să zeflemisească: să mănânci tocana de măruntaie cu lingura, din farfurii adânci, aromată cu chimen. Sau fiartă cu pătlăgele roşii, cu năut ca în Andaluzia, ca în Portugalia cu fasole roşie şi slănină. Sau să înăbuşeşti măruntaiele prefierte în vin alb, cu ţelină tăiată cubuleţe, dacă dragostea are nevoie de un aperitiv. Pe frig uscat şi vânt dinspre răsărit, ce zguduie ferestrele şi o cufundă pe Ilsebill a ta în butoiul cu melancolie: tocana îngroşată cu lapte acru şi cartofii fierţi în coajă, e grozavă. Sau dacă trebuie să ne despărţim, numai pentru scurt timp, sau pentru totdeauna, ca atunci când eram în turnul închisorii şi fiica mea m-a servit pentru ultima oară cu tuslama piparată.

În dimineaţa următoare, urma să aibă loc execuţia în Piaţa Lungă, în prezenţa regelui Poloniei, a Sfatului permanent şi temporar, a juraţilor şi a câtorva prelaţi. Dar înainte de asta, la lăsarea serii din ajun, abatesa birgittinelor i-a invitat pe oaspeţi în celula tatălui ei. Făcliile de pe pereţi luminau zidăria. Un vas cu jar în nişa ferestrei zăbrelite ţinea caldă oala cu măruntaie. După ce potrivea gustul nu se mai atingea de mâncare. A binecuvântat masa adăugând o rugăciune pentru fierarul condamnat şi apoi şi-a servit tatăl şi pe oaspeţii săi. Dar în timp ce bărbaţii abia apucaseră să înmoaie lingurile în blidele de pământ şi ea le turna bere în căni, vorbea, peste capul mândru al patricianului, peste ţeasta rotundă, pe atunci încă acoperită cu păr a abatelui, peste chelia călăului şi pe deasupra capului aplecat deasupra farfuriei al tatălui: fără întrerupere sau pauză.

Margareta Rusch era vestită pentru limbuţia ei. Dacă supa era prea fierbinte, în timp ce domnii rodeau piciorul de gâscă, înainte de a le servi peşte, macrouri cu praz, pentru că era vineri, abatesa le vorbea tuturor celor pe care îi servise şi mai departe, dincolo de masa golită de mâncare, cu un aplomb care excludea orice replică. Putea să depene simultan mai multe acţiuni (dar şi pilde bogate în învăţăminte) fără să piardă firul. De la creşterea oilor în Werder a trecut la Motlava înnămolită de ape murdare, a ajuns la fiicele consilierului Angermünde, dar n-a uitat să calculeze scumpirea heringului din Scania din cauza taxelor daneze, nici să scape de cea mai nouă anecdotă despre predicatorul Hegge, să menţioneze interesul constant al birgittinelor pentru unele terenuri din Oraşul Vechi şi a mai avut încă suflu — amestecat cu invocarea pioasă a tuturor arhanghelilor de la Ariei până la Zedekiel — să dezvolte tema ei favorită, înfiinţarea unui contoar al piperului la Lisabona (inclusiv depozitul de pe coasta indiană Malabar), până în cele mai mici detalii de drept comercial.

Pentru oricine ar fi gătit, discursul ei la masă era inclus în serviciu: un bombănit subliminal ale cărui acţiuni secundare erau la fel de încurcate ca şi

politica vremii sale. Vorbea ca pentru sine, totuşi destul de tare pentru ca episcopul din Leslau, care îşi înmuia pâinea acră în tocăniţa de măruntaie de iepure, consilierii Angermünde şi Feldstedt, cărora le servise ciolan de vită cu mei, să poată desluşi intenţia din toată sporovăială, deşi nu era niciodată sigur dacă maica Rusch era de partea Sfatului patricienilor sau a breslelor de jos, dacă făcea propagandă contra Coroanei poloneze şi pentru Hansa, dacă era catolică pe dinafară şi complet luteranizată lăuntric. Şi totuşi, substratul vorbelor sale ajungea la urechea fiecăruia. Dădea dreptate unuia, îi inocula îndoieli altuia, adăuga totdeauna sfaturi tactice şi, pe termen
lung, aducea foloase numai mănăstirii Sfintei Birgitta: ei i s-au acordat drepturi de pescuit aducătoare de venit (Lacul Ottomin), ei i s-au confirmat contracte de arendă (la Scharpau, stânele Schidlitz şi Praust), ei i s-au concesionat terenuri în Oraşul Vechi (pe Rähm, în Pfefferstadt), ei i s-a asigurat protecţia împotriva iscodirilor dominicane (printr-o patentă episcopală de paza a porţilor).

Aşa a decurs cuvântarea ei, ca şi în alte împrejurări şi atunci când abatesa Margarete Rusch a servit ultima tuslama tatălui ei şi oaspeţilor săi. Altfel nu putea. întotdeauna îşi împărţea cu
polonicul şi interesele ei rafinat condimentate.

Bărbaţii de la masă au mâncat la început în tăcere. Zornăiau numai fiarele lui Peter Rusch, pentru că fierarul mânca în lanţuri. Iar în faţa ochiului de fereastră zăbrelit uguiau porumbeii din turn. Sorbit şi înghiţit. Mărul lui Adam al gâdelui era într-un permanent du-te-vîno.

De altfel, asprimea sentinţei nu corespundea exact intenţiei regelui Poloniei. Jeschke şi Ferber uneltiseră în favoarea gâdelui punându-i pe juraţi să pronunţe sentinţa prin decapitare. Ferber, care a vorbit primul, a admis: ordinea are nevoie de o dovadă vizibilă. De altfel, recunoştea abatele mănăstirii, fierarul ar fi putut să scape de la moarte (numai cu ochii scoşi), dacă sluga luterană Hegge nu ar fi spălat putina. Poate să-şi închipuie, a spus bogatul Ferber, îmbrăcat în postav tivit cu blană, deasupra farfuriei cu tuslama, cine 1-a ajutat pe Hegge să fugă din oraşul zăvorât. Ştie toată lumea, chiar dacă lipseşte dovada, a spus abatele Jeschke, fără să lase lingura jos. Gâdele Ladewig a susţinut cu tărie că mâine i-ar conveni mai mult gâtul slab al dominicanului decât ceafa groasă a fierarului. Peter Rusch şi-a ridicat faţa din blid şi a spus, mai curând cu înţelegere decât cu regret: nici lui nu-i era necunoscut cel ce 1-a ajutat pe conducătorul spiritual al răscoalei burgheze, preotul Hegge, să fugă de potera patricienilor. Dar Ferber, întinzându-i călugăriţei Rusch strachina ca să i-o umple, a spus cu asprime: atunci fierarul ştie şi cui trebuie să-i mulţumească pentru condamnarea lui. Da, da, a spus Jeschke, nici măcar propriul copil nu vrea să-şi cruţe tatăl. Aşa se întâmplă când amvonul ajunge loc de răspândire a cuvintelor păcătoase. De altfel, Hegge a fugit la Greifswald şi predică acolo ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

Atunci, sub bolta închisorii, râsetele călugăriţei Rusch au răsunat din toată carnea ei de s-au cutremurat zidurile şi apoi a spus, în treacăt, în timp ce turna din nou bere oaspeţilor: toate aluziile răutăcioase ar vrea să o atingă pe ea. S-ar putea chiar să fie adevărat. Căci în aprilie, când Maiestatea Sa regele Poloniei a binevoit să ocupe oraşul, ea a văzut noaptea, aproape de poarta Jakob, acolo unde zidul oraşului este scund, un flăcău în fuste femeieşti agăţat de zid. Voia să treacă dincolo. Dar nu avea putere. Neputinţa lui cerea ajutor. Putea să-1 ajute. L-a apucat pe bietul băiat pe sub fuste şi, pentru că nici strânsul, nici împinsul nu erau de folos, i-a muşcat coiul drept, sau pe cel stâng. Atunci el a şters-o într-o clipă peste zid. Poate că acela o fi fost Jakob Hegge. Dar nimeni n-o mai poate dovedi. Pentru că ea, călugăriţa Rusch, a înghiţit oul drept sau stâng, de frică. De atunci se simte însărcinata — de-acum în luna a treia. De cine oare, vă întreb, de cine? Ferber ar putea să se ducă din proprie iniţiativă, însoţit de abatele Jeschke, la Greifswald şi să-i bage mâna între picioruşe lui Hegge, care tot mai trăncăneşte. Atunci s-ar şti mai multe.

Fierarul Rusch şi pleşuvul Ladewig au izbucnit în râs. După aceea nu s-au mai auzit, în afară de lanţuri, decât lingurile în blide, înghiţitul şi mestecatul, la fereastră — porumbeii. Şi când i-a văzut pe bărbaţi dedaţi cu atâta pasiune tuslamalei, călugăriţa a dat din nou drumul bombănelilor ei pidosnice; căci abatesa nu vorbea deschis şi liber decât în refectoriul mănăstirii Ordinului Sfintei Birgitta, unde călugăriţele şi novicele se adunau seara la masa lungă de stejar.

În acele vremi neliniştite — pretutindeni călugării şi călugăriţele fugeau din mănăstiri ca să-şi dea pielea în tărbacă precum mirenii — era adesea destul de greu să le faci pe fetele evlavioase să-şi ţină jurământul. Ele se zbăteau, voiau afară, să pună mâna pe un bărbat în pantaloni, să se mărite, să arunce în lume o droaie de copii şi să se ia după moda burgheză, îmbrăcate în catifele şi mătăsuri.

Şi abatesa le povestea călugăriţelor ei, pe care le mânca în fund să-nceapă viaţa, în timp ce terciul dulce de mei de la masa lungă se tot împuţina, ce este viaţa şi cât de repede se fărâmiţează. Înşira toate libertăţile călugăriţelor şi le punea în cumpănă cu obligaţiile obositoare ale căsniciei. Piroştile umplute cu slănină şi spanac (din făină de hrişcă) fuseseră de mult gustate de-a lungul celor două laturi ale mesei când abatesa le explica femeiuştilor ei în călduri cum este alcătuit bărbatul, chemând în ajutor garnitura de morcovi fierţi în unt topit şi cu pătrunjel care se găsea pe masă. Exemplul ales scotea în evidenţă, în mai multe feluri, tot ce poate face bărbatul. Cât de adânc pătrunde şi cât de noduros este. Cât de repede se înmoaie şi cât de jalnic pică. Cât e de grosolan când îi trece pofta. Cât de puţin le foloseşte femeilor bâţâiala repezită. Cum vrea numai copii şi în primul rând băieţi. Cât de curând caută

alternanţa în pat străin. Dar, în schimb, soţia lui nicicând n-are voie să umble după alte sfecle tari. Cât de greu loveşte mâna lui. Cât de repede îşi retrage favoarea şi cum i se înmoaie sfecla
în afara casei.

Dar pentru că maicile, mai ales novicele, tot se mai frecau pe scăunele căutând în morcovii cu unt promisiuni mai tari şi surprize mai durabile, abatesa le-a îngăduit să primească vizite
pe uşa din dos a mănăstirii, ba să şi hoinărească libere în afara mănăstirii ca să încerce plăcerea cărnii şi să poată învăţa să reziste oricăror promisiuni de viaţă burgheză.
Înainte de a ridica masa şi a o încheia cu rugăciunea obişnuită, abatesa a mai dat unele sfaturi: nici o ceartă pentru prohabul vreunui bărbat nu trebuie să tulbure vreodată liniştea mănăstirii.
Ele trebuie să se poarte tot timpul ca nişte surori. Nu e suficient să stea tot timpul nemişcate. Dacă e cazul, trebuie să ştie şi ele să călărească şi să dea contre. Întotdeauna mulţumirea bărbatului să fie cântărită şi în bani. Şi niciodată, dar niciodată, nu trebuie să le ia în stăpânire dragostea, sentimentul ăsta plângăcios.

Pe vremea aceea, călugăriţa Rusch, deşi nu avea încă treizeci de ani, era deja de un an la conducerea mănăstirii datorită multiplelor merite câştigate ca maică bucătăreasă. Impunătoarea abatesa mai reuşea şi să ţină din scurt călugăriţele în timp ce dominicanilor şi beghinelor, franciscanilor şi benedictinelor le fugeau călugării şi călugăriţele, luându-se după Luther. Asta a adus nelinişte, răscoala breslelor, valul iconoclast şi chemări la arme, urmate de puţine schimbări şi, inevitabil, de expediţii punitive ale regelui Poloniei. Ce-i drept, predicatorul Hegge reuşise să fugă din oraş, dar fierarul Rusch şi alţi cinci mici meseriaşi, nişte coate-goale, au fost condamnaţi la moarte. De aceea, fiica îi servea tatălui pentru ultima oară tuslamaua pe care, de când se simţea gravidă — sigur că fusese Hegge cu puţin înainte de a fugi — o pipărase peste măsură.

Şi vorba venea mereu despre piper, parcă în treacăt, când le umplea pentru a treia oară blidele fierarului şi oaspeţilor săi.

Asta era mania ei. Grasa-Gret era nebună după piper. O înveselea, credea că face minuni. O supăra că, pe lângă piperul de uscat scump, care se aducea dintotdeauna prin Veneţia, noul
piper de mare ieftin nu putea fi obţinut decât prin Lisabona. Ce-i drept, negustorii din Augsburg ţineau acolo un contoar ca să strângă stocuri şi să ţină preţul piperului ridicat, dar oraşelor hanseatice afacerea le scăpase. De aceea, încă de mai mulţi ani, nu o mai preocupau doar interesele bucătăriei, ci şi ambiţia o împingea pe călugăriţa Rusch în direcţia politicii mondiale. Oricât de mult l-ar fi urât pe patricianul Ferber, voia totuşi să-1 înhame la planurile ei pe negustorul experimentat şi amiralul încă apt pentru mare.

După ce a umplut pentru a treia oară blidele tatălui şi ale oaspeţilor săi cu tuslama, a dat drumul discursului ei ocazional să hoinărească peste mări. Lumea nouă nu poate fi lăsată pe mâna lusitanilor şi spaniolilor. Anglia şi Olanda s-au hotărât să intre cu forţa. Numai clica lui Fugger practică comerţul cu piper în comandită. Dar hanseaticii se limitează numai la navigaţia de coastă, se bat, ca anul trecut, fără succes, cu danezii pentru vămile din Sund şi argintii pentru heringi, se ceartă, ca Lübeck şi Danzig, între ei, se cramponează de postav, lemn, grâu, lacherdă şi sare, nu se gândesc să atragă la ei piaţa piperului, nu-şi armează vase pentru curse mai lungi, nu îndrăznesc, ca portughezii în Goa şi Cochin, să întemeieze un depozit hanseatic pe coasta indiană a piperului, se complac mai mult în controverse teologice scizioniste şi celor mai buni bărbaţi, precum tatălui ei, le taie capetele.

Trecea apoi, cu competenţă erudită, la diferitele calităţi de piper a căror greutate la recoltare şi în stare uscată, depozitare şi comercializare propunea să le afle în expediţia peste mări de la timonierii arabi ai caravelelor portugheze, prezicea războaie ale mirodeniilor între imperiul spaniol şi cel englez, voia chiar — şi asta în asociaţie cu abatele mănăstirii Jeschke — să parcurgă calea maritimă până în India şi, cu toată ponderea ei personală, să răspândească acolo învăţătura catolică, numai dacă Ferber este dispus să-şi lase la o parte oboseala şi lucrăturile slugarnice la curtea Poloniei şi să dea în sfârşit comenzi pentru hărţi maritime.

Dar Ferber a rămas rece la tuslamaua lui, Jeschke doar a oftat: se teme de clima de acolo, oricât de plăcută lui Dumnezeu ar fi o astfel de misiune. Fierarul Rusch tăcea. Gâdele Ladewig avea alte vise. Şi după ce patricianul a golit a treia strachină cu tuslama, s-a rezemat de spătarul scaunului. Refuzul lui a fost brutal.

El cunoaşte lumea. Este umanist şi vorbeşte cinci limbi. Şi în alte părţi este la fel ca şi în spaţiul baltic. Depozitele şi contoarele depărtate nu se pot menţine decât scurt timp şi cu pierderi mari. Cu Novgorodul sunt deja destule necazuri. Flasterbo mai mult costă decât aduce. Goa! Portughezilor o să le vină greu să se menţină. Iar englejii habar n-au ce greutăţi ar putea să rezulte din asta. Contoare în India. Pur şi simplu ridicol. Dacă, după inutilul război din anul trecut, danezii ar mai cere, pe lângă arginții heringului, să vămuiască acum şi piperul. O astfel de afacere e bună, eventual, în situaţia Hamburgului. Cine vrea să ţină colonii, trebuie să aibă acces liber la mare. Deviza oraşului a fost şi mai este încă: nici temerar, nici şovăielnic. El este şi de data asta împotriva aventurii. Iar în ceea ce priveşte oboseala: ea n-a fost de prisos, cu toată lipsa de recunoştinţă a plebei locale. Mâine-dimineaţă, imediat după execuţie, va depune colanul de primar şi îşi va rândui un amurg liniştit al vieţii în starostia lui. Chiar aşa! Vrea să colecţioneze picturi din Antwerpen. Să i se cânte la lăută în stil italian. Dacă abatesa vrea, poate să-1 urmeze la Dirschau, dar — Doamne fereşte! — nu în India. De ce să nu finanţeze la el acasă un aşezământ al evlavioaselor birgittine? Acolo n-ar lipsi din bucătărie nici piperul la discreţie.

Apoi, călugăriţa Rusch a umplut, mai întâi blidul tatălui, apoi şi blidele oaspeţilor, pentru a patra oară, cu tuslama. Ocărând bărbaţii că stau cu fundul pe vatră. După aceea a tăcut. Acum
i-a venit rândul la vorbă gâdelui. Ladewig s-a plâns de meschinăriaserviciului său: numai hingheritul îi aduce un mic venit suplimentar. Nu i se îngăduie nici măcar să taie câinii supranumerari, contra taxă. Şi oraşul se îneacă în căcat şi pişat.

Ladewig, a cărui slujbă la camera de tortură făcuse din tărăgănare o regulă şi care nu admitea mărturisiri pripite, a expus un sistem de igienizare model pentru oraşul înconjurat de ziduri; dar nu-1 asculta decât fierarul. Ferber nu era nici de data asta destul de larg-văzător încât să-i dea ca sarcină păstrarea curăţeniei oraşului, prinderea câinilor fără stăpân, controlul epidemiilor şi golirea contra taxă a haznalelor tuturor riveranilor de pe Motlava (cum a fost cazul două secole mai târziu, când a devenit literă de lege prin „Dispoziţiunile reînnoite" din 1761).

Oricât de rezonabil ar fi vorbit Ludewig şi cu grijă să câştige favoarea patricianului, Ferber, înfulecând lingură după lingură tuslamaua, ajunsese deja cu gândul la moşia lui Dirschau.
Abatele Jeschke rămăsese complet pierdut în tuslama şi îşi visa veniturile canonice într-o lume sanctificată, netulburată de nici un fel de erezie. Călugăriţa Rusch, care tăcuse cu multă hotărâre cât timp fusese vorba de curăţenia străzilor, a revenit încă o dată la piperul indian. Fiind gravidă, îi creştea şi speranţa.

O să fie fată! Şi a fost o fată, numită Hedwig, care şaptesprezece ani mai târziu, după ce o crescuseră în îngrăditura de nuiele mătuşile Grasei-Gret, au măritat-o cu negustorul Rodriguez d'Evora, din familia angrosiştilor de mirodenii portughezi Ximenes, care a deschis un contoar comercial la Cochin, pe coasta indiană Malabar. De două ori pe an, de Sfinţii Ioan şi Martin, ginerele trimitea, conform contractului de căsătorie (căci Hedwig, ca fizic, era frumoasă, în genul baltic) un butoiaş cu ghimber, două baloturi de scorţişoară, o livră de şofran, două lăzi de coji de mandarine, un sac de migdale, un sac de nucă de cocos măcinată, pe lângă astea cardamon, cuişoare, nucşoară şi cinci butoaie, cântărind cât greutatea mamei soacre, călugăriţa Rusch (la vremea contractului de căsătorie) cu piper negru şi alb şi numai un butoi cu piper verde, neuscat; asta făcea mai bine de două chintale din acea vreme, ceea ce corespunde unui chintal metric actual.

Când negustorul d'Evora şi soţia lui, precum şi cele patru fiice au murit de febră la Cochin, singura fiică ce a supravieţuit şi care mai târziu 1-a luat în căsătorie pe marele boss al pieţei piperului, Pedro de Malvenda, a continuat trimiterile de mirodenii către călugăriţa Rusch până la moartea acesteia. Isabel de Malvenda locuia în Burgos, mai târziu în Antwerpen, de unde, după moartea soţului ei, a corespondat cu agentul pentru piper al lui Fugger, Martin Enzesperger, şi şi-a stabilit asociaţii chiar şi la Veneţia.

Pe atunci, Londra şi Antwerpen intraseră deja în cursă. La Hamburg, care era xenofob, la fel ca toate oraşele hanseatice, un contoar al piperului a rezistat doar câţiva ani. Şi războaiele piperului au marcat mai multe date, în care Spania şi-a pierdut Armada.

Chiar şi după ce blidele au fost golite a patra oară, fierarul şi oaspeţii săi tot nu înfulecaseră destulă tuslama cu chimen şi piper. Atunci, călugăriţa Rusch i-a servit pentru a cincea oară din oala adâncă şi le-a turnat bere în ulcioare. Discursul ei ocazional continua: aluzii înecate în bârfele din oraş, ameninţări amestecate cu pălăvrăgeala obişnuită a călugăriţelor. Dar, dacă patricianul Ferber şi abatele Jeschke, aşa ghiftuiţi cum erau, ar fi putut să asculte măcar cu una dintre urechi, ar fi înţeles altceva: călugăriţa Rusch le prezenta nota de plată amănunţită. Ce s-a întâmplat: trei ani mai târziu 1-a înăbuşit pe bogătanul Eberhard Ferber cu greutatea ei de două chintale, în pat; pe abatele Jeschke, cincizeci de ani mai târziu — atât de mult a aşteptat răzbunarea Grasei-Gret — 1-a îndopat mortal: a murit de tuslama.

Poate că fierarul Rusch a dedus din discursul ei în ce direcţii i se îndreptau planurile şi cum avea de gând să-i răzbune moartea, căci bietul de el rânjea cu gura până la urechi în faţa blidului gol. Nu-1 satisfăcuse numai senzaţia de căldură a ultimei mese pe săturate. Şi-a lăudat fiica şi a mai vorbit puţin, dar cam confuz. Era vorba despre un peşte pe care-1 numea „călcănaş dă mare", îl proslăvea pe calcan pentru că, pe vremea când fierarul mai avea bucle brune, acesta l-ar fi sfătuit să o ducă la mănăstire pe fiica lui cea mică, a cărei mamă murise de febră puerperală, ca să se facă isteaţa şi vicleană, să poată dispune liber de trupul ei de femeie şi să-i poată ţine supica zilnic caldă bătrânului ei tată.

Apoi a tăcut şi el, sătul de tuslama. Doar din când în când, printre râgâieli, mai scăpa câte o vorbă sau o jumătate de frază. Ferber ducea dorul vieţii la ţară: voia să trăiască paşnic, în mijlocul colecţiei sale de artă, învăţând din cărţi. Tot ce-i trecea prin minte abatelui Jeschke la tuslama era acea tuslama pe care îşi dorea să o mănânce în viitor, pipărată cum ştia abatesa. Însă toată lumea, de acum înainte — chiar dacă cu forţa — trebuia deluteranizată. Gâdele Ladewig anticipa câteva articole din „Noile dispoziţii revizuite" şi voia să comande dogarilor locali butoaie, asemenea celor de bere, pentru a servi la curăţenia oraşului. De fiecare butie golită nu va băga în pungă decât zece bănuţi. Dar fierarul Rusch avertiza Sfatul patricienilor că va avea parte de nelinişte permanentă şi revendicări revoluţionare ale breslelor şi micilor meseriaşi, ceea ce s-a adeverit întocmai până în decembrie 1970, în sensul spuselor lui Peter Rusch. S-a luptat fără încetare împotriva îngâmfării patricienilor şi s-a pus capul în joc pentru mai multe drepturi civile.

Apoi, oaspeţii au plecat cu burta plină. Ferber, fără să scoată o vorbă. Jeschke s-a pronunţat binecuvântând latineşte. Ladewig a luat cu el strachina de cinci ori golită. În nişa ferestrei porumbeii aduceau linişte. Torţele arseseră

până aproape de suport. Peter Rusch, în lanţuri, vărsa câteva lacrimi după sfârşitul cinei gâdelui. Fiica lui, ducând în stânga oala şi în dreapta butoiaşul de bere, începuse iar să sporovăiască din mers: „O să scapi mintenaş. Ş-o să-ţi fie taman bine. O să-ţi iei locşorul pă banca breslelelor dân rai. Ş-o să ai mereu tuslama d-ajuns. Dă-o-ncolo de frică. Gret o să le vină de hac. Le-oi găti-o io domnilor când o veni vremea."

Apoi, călugăriţa Rusch şi-a îndemnat tatăl ca mâine, la locul execuţiei, să-şi ţină sus capul cu bucle cărunte şi să nu blesteme pe nimeni. Să îngenuncheze drept sub spadă. Poate să se încreadă în răzbunarea ei. O s-o savureze ca pe piperul indian. N-o să uite. Nu, ea n-o să uite.

Peter Rusch şi-a ascultat fiica. Poate că mai avea încă în maţe o bună parte din tuslamaua pe jumătate digerată când, în ziua următoare (al patrulea dintre cei şase candidaţi) în Piaţa Lungă, în faţă la Artushof, unde patricienii şi prelaţii stăteau ţepeni ca nişte statui pictate în jurul regelui Poloniei, Sigismund, a lăsat, mut, să i se despartă capul de trunchi. Nici o lovitură greşită. În gâdele Ladewig te puteai încrede. Abatesa asista. O răpăială neaşteptată de ploaie i-a lustruit obrajii. Şi în faţa tribunalului feminist calcanul a spus: „Pe scurt, stimate doamne. Cu toată rigurozitatea aplicată de Margarete Rusch în atingerea scopurilor sale, cu toată perseverenţa în încasarea câştigurilor şi cu toată răzbunarea ei târzie — în 26 iunie 1526 când, pe lângă alţi răsculaţi, a fost executat fierarul Peter Rusch, fiica şi-a plâns tatăl."

Cătrănit şi tăvălit prin puf

Ea mă vrea numai jumulit.
Pene — scriu
despre conflicte între pescăruşi
şi contra timpului.

Sau un tânăr cu respiraţia lui
goneşte puful peste garduri
către nicăieri.

Puf, asta înseamnă somn şi gâşte la kilogram, după tarif.
Fiecărui pat povara lui.
În timp ce jumulea între genunchii proşti
şi penele, cum este scris, zburau,
puterea reglementară dormea sub pilota moale.

Orătănii pentru cine?
Dar eu suflam, ţineam în aer.
Asta e credinţa, aşa cum se transmite;
îndoieli cătrănite şi tăvălite-n puf.

Deunăzi mi-am ascuţit pene,
Aşa cum se găsesc.
Mai întâi călugării, grefierii de la primărie mai târziu,
secretarii generali de astăzi, ţin minciuna în vigoare.

Curul Grasei-Gret

era mare cât două gospodării colective. Şi dacă o luam pe la spate, aşa îi plăcea miercurea, dar mai înainte, ca să fie toate moi şi ude, îi lingeam gaura şi ce mai era pe aproape, ca o capră (ahtiată după sare), ceea ce nu era greu când Grasa-Gret îşi oferea spre adoraţie dubla ei comoară, atunci voi, sexologii, care număraţi picioarele muştelor, şi episcopii, îngrăşaţi cu slănina nevrozelor, chemaţi ca martori, aţi fi putut asista la forma originară a iubirii aproapelui, la ardoarea relaţiei noastre de parteneri; totuşi, Ilsebill a mea — care este îndrăzneaţă câteodată — joia — nu mi-a lins încă niciodată curul, oricât de cucernic aş fi îngenuncheat în faţa ei, de teamă că odată cu pierderea ultimei ruşini s-ar putea să-i cadă limba.

A fost prea bine-crescutâ. Este tot timpul îngrijorată că ar avea să-şi ierte ceva. Se eschivează să fie libidinoasă, cum de fapt este. Şi pentru că rotunjind guriţa repetă mereu cuvântul „ru-uşinică", de atâta puritanism gura i s-a încuiat.

Pe lângă asta, Ilsebill citeşte cărţi, ba groase, ba subţiri, în care vindecarea de complexe este prima condiţie pentru o societate fără represiune. Şi eu am s-o dezbar de aceste mecanisme de
refuz ale burgheziei tardive — „Nu ştiu de ce", spune ea, „dar nu-mi vine, nu-mi vine deloc s-o fac" — şi va fi exact aşa cum se spune în cărţile feministelor: prin socio-psihodrame conflictuale centrate pe parteneri, până când, în vreo vineri catolică — crede-mă, Sfinte Părinte! — o să prindă gustul. Pentru că gustul ăsta nici nu se vinde, nici nu se cumpără. Are acelaşi preţ pentru toată lumea. Nu are caracter de clasă. Despre asta, tătucul Marx habar n-avea. Este anticiparea frumuseţii. Ştie orice câine. Să adulmece, să lingă, să guste, să poată mirosi.

Dar dacă-i spun Ilsebillei mele: „Mâine e sâmbătă. Fac o baie bună, după care miros peste tot a levănţică", ea spune: „Ei şi?" Pentru că ne-am dezvăţat. Pentru că despre asta citim doar în cărţi: „Cum să devii o femeie senzuală." Pentru că o spunem numai simbolic. Pentru că am discutat-o, prea de multe ori. Pentru că n-avem habar că o astfel de găurică, tot timpul, deci
toată săptămâna, se ţuguie în aşteptarea unui sărut.

Terenurile noastre de joc — ale tale, Ilsebill, ale mele — sunt corect măsurate: nici un speculant sau antreprenor-rechin, ahtiat să toarne betoane, nu-ţi poate parcela terenul, nici un ştab de la partid, oricât de roşu ar fi, nu-ţi poate expropria pur şi simplu curul meu (sau şi mie pe al tău). Aici ideologia nu se bagă. Nu intră în competenţa ei. Nu poate găsi în el nici o idee abstractă. De aceea e vorbit de rău. Dat în folosinţă numai poponarilor.

Bătaia zdravănă la cur mai e încă permisă. Iar ca înjurătură, gaura curului este folosită abuziv. Despre cei ce ling în cur se vorbeşte cu dispreţ, cu toate că rechinul capitalist al construcţiilor şi ştabul hiper-roşu, se ling reciproc în cur, dar fără să se bucure, pentru că se ling în cur cu pantalonii pe ei, oficial şi neoficial: flanel, 50% camgarn şi 50% fibre sintetice: ăsta este gustul.

Nu, Ilsebill! Trebuie să strălucească. Fondul şi fundul meu, movilițele tale. Terenurile noastre. Imaginea asta rotundă a lui Dumnezeu, o ador. Da, chiar din vremea senină sau înnorată a paleoliticului, când gropiţele Avei erau încă fără număr, mi se părea că cerul e împodobit cu buci. Şi atunci când călugăriţa-bucătăreasă Rusch i-a arătat pentru prima oară cadranul ei solar călugărului franciscan fugit — deci mie — am înţeles, fără perdea, imnul Sfântului Franz: Dăruire, Bucurie, Zel. Să nu uiţi nici o gropiţa. Agale pe drum de şes. Colinele se vor păscute cu blândeţe. Adâncit în dialog. Salută la intrare şi ieşire. Cine aduce
mâncarea? Cine sărută pe cine? Ai câştigat încrederea. Curând te voi cunoaşte până în vârful degetelor. Ah, Ilsebill, acum, când eşti gravidă şi te rotunjeşti peste tot, ar trebui... ar trebui... Vino, vino odată! E duminică şi toată săptămâna am vorbit vrute şi nevrute, dar mult prea serios despre faza anală a sugarilor.

Când Grasa-Gret lăsa să-i scape o băşină, pentru că o linsesem prea rafinat, am suportat curentul amândoi. În definitiv, mâncaserăm, ca de obicei miercurea, cotlete de porc pipărate,
cu bob şi sfeclă; păi, cine nu poate suferi băşina iubitei lui, să nu mai pomenească de iubire...

Hai, râzi odată! Nu te holba aşa speriată. Fii om. Ai inimă. Sfeclişoarele sunt totuşi comice. Vreau să-ţi povestesc despre fasole albă şi bâşinile călugăriţelor. Pe vremea aceea ele se certau pe pâine şi vin şi vin şi pâine şi care era ordinea corectă la Cina cea de Taină: un întreg secol certăreţ, în timpul căruia Margret, Grasa-Gret, a râs pe săturate.

Ca s-o mai înveselesc puţin pe Ilsebill a mea, gravidă în luna a treia — dar ea a rămas încuiată şi m-a făcut „vulgar" — am gătit friptură de porc cu sos de piper şi fasole bătută. Mai aveam şi sfecle mici de Teltow, exact meniul călugăriţei Margarete Rusch, care în primăvara 1569 le-a servit un prânz la fel de pipărat abatelui Jeschke, castelanului de Danzig, Johannes Kostka şi episcopului din Leslau, Stanislav Krankowski, la mănăstirea Oliva. Cei trei domni se întâlniseră acolo ca să adauge câteva anexe stupide unui mănunchi de decrete ale contrareformei. Pentru că, într-adevăr, decretele din „Stătuta Karnkowiana" fuseseră folosite de regele Poloniei, Sigismund August, ca instrument al contrareformei, dar scopul lor propriu-zis fusese să slăbească puterea economică a oraşului Danzig şi să instige în acelaşi timp breslele lipsite de drepturi politice împotriva Sfatului patricienilor. Şi pentru că această idee, pierdută printre sinistrele decrete împotriva ereziei, nu se născuse în minţile unui Jeschka, Kostka, Karnowski, ci îi venise călugăriţei-bucătărese Margret, i-am povestit Ilsebillei mele povestea Margaretei Rusch; pentru că, în sfârşit, vreau să o eliberez pe Grasa-Gret, aşa cum zace ghemuită în mine.

În anul 1498 de la încarnarea Domnului, când amiralul portughez Vasco da Gama, datorită cunoştinţelor privind vânturile şi curenţii ale unui cârmaci arab, a zărit în cele din urmă uscatul, a debarcat în Kalikut şi astfel a descoperit calea maritimă spre India, cu toate consecinţele ei şi astăzi încă încurcate, în aşezarea pomorşă din îngrăditura de nuiele numită Hakelwerk, care făcea parte din Oraşul Vechi Danzig, fierarului Peter Rusch îi născuse soţia lui, Kristin, moartă pe patul de lehuză, al şaptelea copil, o fată, Margarete, şi tocmai de ziua Sfântului Martin; de aceea, mai târziu, cârdurile de gâşte se răceau sub degetele Grasei-Gret, când le jumulea.

Încă de la doisprezece ani, mica Margret muncea în bucătăria birgittinelor din Oraşul Vechi spălând sfeclă, curăţând crapii de solzi, pisând grâu, tăind burta de vacă în fâşii cât degetul de lungi: însuşi calcanul îl sfătuise pe fierarul Rusch (sau în acea epocă a mea, chiar pe mine) să o dea la mănăstire, imediat după naştere, pe fata supranumerară; de aceea peştele plat a trebuit să răspundă întrebărilor tribunalului feminist şi va răspunde, însă mai încolo. În orice caz, la şaisprezece ani, Margarete era novice şi a depus jurământul chiar în anul când călugărul Luther îşi bătea în cuie tezele cu barosul.

Călugăriţă fiind, de timpuriu şefă a bucătăriei, Margret (poreclita Grasa-Gret) a gătit şi în afara casei, de îndată ce afacerile multilateral ramificate ale birgittinelor au avut nevoie de diplomaţia ei culinară. Când predicatorul Hegge tuna şi fulgera pe Hagelsberg împotriva luteranismului, ea gătea la piciorul dealului ciorbe de burtă şi de peşte antireformatorice pentru poporul venit să-1 asculte. Iar când eu, călugărul franciscan fugit, am ajuns băiatul ei de bucătărie, când ea avea chef şi concubin, am bucătărit pentru primarul Eberhard Ferber cel urât de bresle, fie în casa lui de patrician din Langgasse, fie la curţile sale din Werder sau acolo unde se refugia: la moşia lui, Dirschau; pentru că Ferber trebuia să fugă deseori din oraş, atât de antipatic le era dogarilor, postăvarilor, marinarilor şi parlagiilor bărbatul ăsta ciufut.

Tocmai în momentul când în Cochinul din India de Sud, viceregele Portugaliei, Vasco da Gama, murea de vărsat negru, febră galbenă sau de otrava dominicanilor, Ferber a fost destituit din funcţia de primar. Agitatorul Hegge, văzând creşterea numărului de partizani conduşi de fierarul Rusch, luase în stăpânire oraşul, chiar dacă numai pentru timp scurt. Pentru că în anul următor, regele Sigismund al Poloniei, cu opt mii de oameni, s-a prezentat în faţa oraşului şi 1-a ocupat fără luptă. Au fost afişate „Stătuta Sigismundi". Ferber a revenit la putere. Au avut loc execuţii.

Călugăriţa Margret i-a gătit tatălui ei, înainte de execuţie, ceea ce îi plăcea să mănânce, apoi a plecat cu ursuzul Eberhard Ferber, care, abia reînscăunat primar, s-a şi retras şi a ocupat penultima lui locuinţă, la moşia Dirschau. A şi murit trei ani mai târziu, îndopat de Grasa-Gret. A lăsat moştenire mănăstirii ei mai multe terenuri în Oraşul Vechi, stâna Praust şi domeniile din Werder; într-adevăr, călugăriţa-bucătăreasă Margret, cu bucătăria ei ambulantă, a mărit atât de mult bogăţia Ordinului Sfintei Birgitta încât a avansat repede până în funcţia respectabilă de maică-abatesă, deşi

avea pretutindeni reputaţia proastă că îşi ţine ucenicii din bucătărie ca ibovnici şi că este o târfă ticăloasă.

Pentru că eu eram mereu acolo. Pe mine sau pe câlugâraşul franciscan fugit iar şi iar din Sankt Trinitatis m-a luat în patul ei, m-a îngropat în carnea ei şi m-a reînviat, m-a deprins cu căldura ei animală, m-a fiert cu grăsimea ei ca în sos marinat, m-a răsfăţat ca pe copiii mofturoşi şi m-a folosit în diferite momente. Fie că afară se răspândea reforma, fie că contrareforma dominicană răstălmăcea orice vorbă a bietului păcătos: în aşternutul Margretei
se menţinea nemişcată acea duhoare, pe care în faţa tribunalului feminist calcanul a numit-o „exclusiv păgână".

El a spus: „Dacă este permis să spun că o revoluţie este confortabilă, atunci procesele revoluţionare din patul abatesei Margarete Rusch evoluau într-un spaţiu confortabil încălzit." Şi eu i-am dovedit Ilsebillei mele că, în orice caz, încă de pe atunci călugăriţele erau emancipate: libere de neplăcerea obligaţiilor casnice, neţinute în stare infantilă de nici un drept patriarhal, departe de stupizeniile modei, protejate de solidaritatea de surori, pentru că toate erau logodite cu mirele ceresc, imune faţă de orice dragoste pământească, asigurate prin putere economică, temute chiar şi de dominicani, mereu voioase şi bine informate. Călugăriţa Rusch a fost o femeie iluminată şi pe lângă asta atât de grasă încât graviditățile ei nici nu mai trăgeau la cântar.

A născut două fiice. În timp ce călătorea. Găsea întotdeauna un grajd unde să nască. Însă niciodată nu-mi îngăduia să-i vorbesc despre paternitate, datorie paternă şi drept patern. „Ezistă numa' un taddă", spunea ea gata să pufnească în râsul ei sonor, „şî âsta-i pre'bunu' Dumnizău ş-o hi stând colo-n ceriu."

Nu-i păsa nici dacă mentorii protestanţi sau catolici ai celor două fete, crescute în îngrăditura de nuiele de mătuşile Grasei-Gret, vorbeau ca predicatorul Hegge, sau ca patricianul Ferber, sau chiar asemenea călugărilor franciscani veniţi de aiurea. Oricum, pentru ea, taţii erau întotdeauna derizorii. De aceea pe nevesticile nevoite să rabde călcătura ţapului în coteţele lor burgheze, le numea „iepuroaice coafate", în timp ce ea se putea servi de buzunăraşul ei după cum îi era voia. Căci Grasa-Gret nu se oferea pasivă, ci se urca deasupra tovarăşilor ei de pat cu atâta greutate încât de multe ori îmi tăia respiraţia. Mă oprima de-a dreptul. După aceea zăceam alb ca varul şi stors, parcă demontat. Ca să-mi revin, trebuia să mă frecţioneze cu apă cu oţet.

Se prea poate ca superioritatea ei ponderală să-i fi tăiat respiraţia îngâmfatului Eberhard Ferber, căci ţapul bătrân s-a sufocat sub povara ei în pat. Ea nu se mulţumea numai să le
gătească bărbăţeilor ei temporari. Trebuia să existe şi plăcere, distracţie şi joc: tot ce putea să pară obscen unei firi puritane.

Aşa a răspuns abatesa Margarete Rusch şi problemei capitale a veacului ei, cum să se servească pâinea şi vinul la cină: în felul ei, deci în pat, cu picioarele în sus, ca la gimnastică, oferindu-şi găurica asemenea unui potir plin. Vin roşu, gata să se reverse. Pâinea se cerea înmuiată în el. Sau hostii sfinţite. Aici nu se mai punea întrebarea dacă este de fapt sau doar simbolizează carnea şi sângele. Disputa teologică abstractă devenea inutilă. Nu mai exista nici un dubiu. Niciodată nu m-am împărtăşit cu mai multă evlavie. Atât de simplu îmi oferea Margret sacrificiul şi împărtăşania. Niciodată nu m-am cufundat în marele mister cu mai multă credinţă naivă, de copil. Din fericire, nici un ochi dominican nu ne-a spionat misele din pat.

Ah, dacă acest obicei domestic ar fi devenit religie practică pentru papistaşi şi luterani, pentru menoniţi şi calvinişti. Dar ei se masacrau furioşi unii pe alţii. Dar ei au făcut ca disputa privind adevăratul obicei al cinei să fie plătit cu interminabile campanii militare, jafuri şi devastarea peisajelor frumoase. Dar ei se sfădesc şi se înţeapă până în zilele noastre, se încrâncenează unii împotriva altora şi, după morala lor seacă, resping potirul Grasei-Gret ca pe un păcat. Dar Margret era evlavioasă. Chiar şi cel mai mic fior de plăcere îl trecea în cont bunului Dumnezeu printr-o rugăciune de mulţumire.

Doi ani după pacea de la Augsburg, când Maiestatea Sa regele Poloniei, Sigismund Albert, a fost dispus să admită „Cina" sub două forme, burghezii din Danzig au adoptat cu majoritate ordinea lui Luther şi nu s-au mai certat în continuare decât cu calviniştii şi menoniţii. Atunci, abatesa Rusch, după douăzeci şi şapte de ani de regenţă, s-a arătat obosită. Le-a rugat pe surorile ei din Ordinul Sfintei Birgitta să-i accepte retragerea şi să-i îngăduie să-şi reia serviciul de maică-bucătăreasă în afara casei.

Atât de multă umilinţă a fost interpretată drept pocăinţă. Dar bătrâna, încă plină de energie, cu toată grăsimea ei, voia de fapt să recapete puţină mobilitate politică. După aceea, mereu în avans faţă vicisitudinile istoriei, sub vălul catolic, ea s-a dedicat promovării cauzei protestanţilor. Nu o mai interesa Cina cea de Taină, ci din nou şi mult mai mult drepturile refuzate breslelor, în definitiv, Margret venea din îngrăditură. Tocmai ceea ce plătise cu capul tatăl ei, fierarul Rusch, protestele democratice şi vorbăria instigatoare la toate beţiile breslelor, practica acum fiica lui; dar discret, între ficat de cod înăbuşit, tocăniţă de iepure pipărată şi sturzi înveliţi în felii de slănină şi umpluţi cu boabe de ienupăr.

În anul 1567, când Stanislaw Karnkowski a devenit episcop de Leslau şi sub conducerea lui îşi căuta locul la masă o a doua contrareformă, bătrâna mai gătea încă pentru abatele Jeschke a cărui mănăstire Oliva fusese întotdeauna locul unei reacţiuni contemplative. Acolo, Grasa-Gret a servit, după supă de peşte cu lapte, fie tocăniţă de iepure cu piper, fie inimi de vită umplute cu prune uscate, fie acea vestită friptură de porc pipărată, cu fasole albă şi sfeclişoare, care îi ajuta pe papistaşii conspiratori să tragă băşini cu înalt nivel politic.

Călugăriţa-bucătăreasă credea în puterea eliberatoare a băşinii. Vorba „Băşina călugăriţei" vine de la nepăsarea cu care lăsa să iasă vânturile intestinale. Fie că gătea pentru prieteni sau
duşmani: în mijlocul sporovăielii de la masă, de cele mai multeori marcând un anumit punct, sau ca răspuns la o întrebare, dar şi ca înfloritură într-o suită veselă, dădea drumul la câte o băşină. Ecourile furtunilor depărtate. Petarde pe măsura evenimentelor. Salve seci. Sau amestecate cu hohotele ei de râs, pentru că natura dăduse expresie pe două guri firii ei vesele: ca atunci când, i-a predat regelui Băthory cheia oraşului asediat în umplutura unui cap de oaie care umplea un cap de porc, şi a uimit-o pe Maiestatea Sa cu hohotele de râs şi băşinile ei, atât de tare, încât regele Poloniei şi suita, antrenaţi irezistibil şi parcă fascinaţi de râsete, au renunţat la gândurile lor pidosnice. Regelui nu i-a mai rămas decât să dicteze oraşului condiţii blânde de capitulare şi să treacă cu vederea delictele maicii-bucătărese. Căci Margret este cea care la 15 februarie 1577 a instigat la revoltă breslele inferioare şi (fiică a tatălui ei în toate) a instigat incendierea mănăstirii Oliva.

Îndată după încheierea solemnă a păcii, Abatele Jeschke, care fugise, s-a întors la mănăstirea distrusă de incendiu ca să supravegheze corvoada ţăranilor la reconstrucţie şi a insistat ca maica Margret — deşi ea îl ura atât de mult — să-i facă bucătăria. N-a trebuit să gătească niciodată în silă. Întotdeauna gătitul a fost pentru ea şi o operă de caritate. Timp de şase ani, şi-a înveşmântat răzbunarea în piept de bou rasol, gâşte îndopate, răcituri sau purcei de lapte umpluţi cu conopidă, mere şi stafide, dar fără să facă vreodată economie la piper.

Câte nu înfuleca abatele Jeschke! Maşina lui de mestecat lucra neîntrerupt. De ce nu se mai putea opri? Câţi oameni trebuiau să flămânzească ca să se simtă el sătul? în sfârşit, în vara anului 1584, ea 1-a îndopat mortal. A murit la masă. Adică: faţa lui de călugăr bucălat, pe ai cărei obrăjori puterea catolică ţinuse aprinse timp de decenii luminile ei strălucitoare, a căzut tocmai la acel fel pe care Grasa-Gret, cu o viaţă de om mai înainte, îl gătise tatălui ei, fierarul Rusch: tuslama pipărată. Maica-bucătăreasă nu uitase nimic. Calcanul a fost şi el de acord: îndoparea mortală a unui abate a fost într-adevăr o procedură culinară extremă, dar a corespuns în totalitate modului de viaţă al decedatului.

În anul 1585, Margarete Rusch a murit înecată cu un os de ştiucă, în prezenţa regelui Ştefan Báthory care, prin aşa-numitul „Tratat al dreptului de capitaţie", a confirmat Sfatului
oraşului Danzig toate privilegiile comerciale şi vamale, precum şi supremaţia patriciană. Şi de data asta breslele, micii meseriaşi şi mateloţii au rămas cu buza umflată. Patricienii şi curtenii lingăi au benchetuit zile întregi. Fără îndoială că bătrânei călugăriţe i s-a pus de-a curmezişul mai mult decât osul de ştiucă.

Brusc, după ce din friptura de porc cu fasole şi sfeclişoare nu mai rămăseseră decât urme, Ilsebill a mea, cu rigoarea încăpăţânată a femeilor gravide, a vrut să ştie ce legătură are Grasa-Gret cu Vasco da Gama, fără a mai vorbi de

anul naşterii ei şi de sosirea lui la Calicut, datată tot 1498. Când am încercat să mă descurc cu poveşti de-ale călugăriţelor — cum abatesa Margarete Rusch şi-a asigurat livrările anuale de piper de pe coasta Malabar de la un negustor de mirodenii portughez în schimbul fiicei mai mari — Ilsebill s-a ridicat de la masă şi a spus: „Deşteaptă scorneală. A ta sau a calcanului. Să-ţi vinzi pur şi simplu fiica pe piper. Şi asta e tot tipic!"

Amânare

Un vârf de cuţit din sarea mântuirii.
Amânat încă o dată, când la întrebarea mea: ce
secol jucăm acum? de la bucătărie
a venit răspunsul: când a scăzut preţul piperului...

De nouă ori a strănutat deasupra cratiţei
în care măruntaiele de iepure fierbeau în suc propriu.
Nu voia să-şi amintească,
că am fost băiatul ei de bucătărie.
Sinistru se uita la musca din bere
şi nu mai voia (nici o amânare)
să scape de mine prin ciumă şi ocazional...

Supe în care triumfă arpacaşul.
Când lăuda foamea ca pe un prânz,
când a râs cauzal şi nu de sfeclişoare,
când a obţinut de la moarte, pe banca din bucătărie
oferindu-i mazăre gri (numită peluşcă)
o amânare...

Aşa zace în mine şi se scrie mai departe...

Câte nu i-au mai trecut calcanului prin minte despre viaţa monastică

Poate pentru că nu ştiu prea bine sub al cui nume mi-am trăit relaţia cu maica Margarete Rusch şi pentru că îmi amintesc mai exact trecerea mea prin neolitic decât relaţiile confuze din timpul reformei, declaraţiile calcanului în faţa tribunalului feminist au fost considerate contradictorii: el pretinde că a fost sfătuitorul meu când eram tatăl micuţei Margret, apoi patricianul Ferber, şi mai târziu puhavul abate Jeschke. (A mai sugerat şi alte obligaţii,
de politică mondială. Ar fi vrut să coboare preţul piperului şi pentru asta 1-a trimis pe un anume Vasco da Gama pe calea maritimă în India.) Dar calcanul şi-a recunoscut fără ezitare

rolul în cazul Margaretei. Trei zile după naşterea fetiţei, fierarul Rusch 1-a strigat să iasă din marea de noiembrie agitată: ce să facă cu plodul? Mamă-sa a murit de febră după naştere. Trebuia hrănită cu lapte de capră, şi chiar cald, de la ţâţă. O să se facă dolofană. Calcanul să binevoiască a-1 sfătui ce e de făcut, pentru Dumnezeu!

Întrebarea disperată a lui Peter Rusch poate fi mai uşor înţeleasă dacă se ştie că fierarul făcea parte dintre micii meseriaşi şi nu din breaslă. Cel puţin sub acest aspect, ca problemă socială medievală nerezolvată din cauza comportării egoiste a breslelor, m-a prezentat calcanul tribunalului: „Acest Peter Rusch, stimate doamne, aparţinea lumpenproletariatului vremii sale: neacceptat la chefuri, dispreţuit de tovarăşii de breaslă, deşi erau ca şi el lipsiţi
de drepturi politice şi expuşi bunului plac al patriciatului, în plus năpăstuit cu şapte copii. Tocmai îi murise soţia, Kristina, imediat după naşterea fiicei Margarete. Pe lângă asta şi plin de datorii. Pe scurt: rebelul înnăscut. Gata să scoată cuţitul. Prostănac din fire, dar încrezător în dreptate. Un amărât care îmi cerea sfatul."

Ăsta să fi fost eu? Şi nu călugăraşul permanent pe fugă, băiatul de bucătărie şi concubinul? Calcanul trebuie că ştia. Şi dacă Margret n-ar fi tratat atât de jignitor la orice ocazie şi cu bâşini batjocoritoare toţi taţii şi toată paternitatea, mi-ar fi plăcut să fiu tatăl ei, aş fi putut să mă mândresc cu enorma mea fiică, deşi m-a tratat numai cu compătimire şi cu tuslama. În orice caz, calcanul m-a sfătuit, de îndată ce va fi înţărcată de la capră, să o duc pe fată la femeile evlavioase de la mănăstirea Sfintei Birgitta. Cu acest sfat a vrut să mă ajute. Dar strâns cu uşa de tribunal, a invocat alte motive. „Dar, vă rog, stimată acuzatoare, doamnelor judecătoare! Niciodată n-aş fi dat, pur şi simplu dintr-un sentiment social, pentru că trebuia ajutat bietul neghiob, un asemenea sfat plin de consecinţe. Ca să spun adevărul: salvând-o la mănăstire am vrut să-i deschid micuţei, dar mai târziu Margaretei atât de opulente, calea spre libertatea oricum posibilă. Altminteri ce s-ar fi ales de ea? Ar fi trebuit să se căsătorească cu cine ştie ce cazangiu din afara breslei. Copleşită de creşterea copiilor şi de nevoile casnice, şi-ar fi sfârşit zilele amărâte în îngrăditura de nuiele. Patul conjugal nu i-ar fi oferit nici o plăcere, ci numai o bâţâială anostă. Un destin pe atunci obişnuit. Căci în aşa-numitul secol al reformei femeile erau lipsite de plăcere, indiferent dacă trebuiau să-şi ofere soţilor buzunăraşul în stil catolic sau protestant. Libere erau numai călugăriţele, poate şi curvuliţele
din oraşul piperului, pentru că se organizaseră aproape la fel de riguros şi ştiau să-şi aleagă abatesa — care mai târziu a fost numită peiorativ «mămiţica». Nu soţiile certăreţe, gata mereu
de gelozie, nu, ci călugăriţele şi curvuliţele au practicat acea solidaritate feminină care în zilele noastre este revendicată pe drept cuvânt în congrese şi în pamflete. Nu vreau să mă amestec în interesele mişcării feministe, rog totuşi înalta Curte în faţa căreia am onoarea de a fi acuzat, să recunoască, dacă nu instituţia bordelurilor medievale, atunci cel puţin viaţa mănăstirească

a călugăriţelor ca un uimitor etalon al emancipării feminine. Sfatul meu, dat unui biet fierar, după cum o dovedeşte drumul parcurs în viaţă de călugăriţa Margarete Rusch, a deschis sexului feminin largi zone de libertate care şi actualmente — cinstit vorbind, stimate doamne — încă mai sunt prohibite.

Dar poate îmi permiteţi să-mi susţin teza cu unele fapte reale.

Călugăriţa Margarete Rusch nu a aparţinut numai unui singur bărbat ci, după plac şi dorinţă, de ea au depins o întreagă duzină de bărbaţi. Acele reguli ale Ordinului, pretins
riguroase — claustrare, exerciţii de pietate, păstrarea tăcerii — îi asigurau răgaz, concentrare şi distanţă faţă de larma cotidiană. Cu toate că a născut două fete în durerile pe atunci obişnuite, Grasa-Gret nu a fost înlănţuită de casă prin creşterea copiilor. Nu se supunea nici unui drept patern. Nu a fost umilită de nici o tutelă patriarhală. N-a fost o zgripţuroaică cârcotaşă zornăindu-şi legătură de chei. A putut să-şi pună la încercare liber forţele trupeşti şi spirituale gătind şi dictând meniuri utile plăcerii senzuale, introducând în politica masculină, care avea ca unic scop folosirea autoritară a puterii, unele, oricum câteva, mici tuşe de lumină democratice. Pot să amintesc de «Stătuta Karnkowiana» care, fără influenţa Grasei-Gret, cu siguranţă că n-ar fi acordat deloc drepturi breslelor.

Pe scurt: sfatul meu a încurajat toate astea. Căci dacă n-aş fi salvat-o pe fetiţă la mănăstire, nu am fi avut-o mai târziu pe Grasa-Gret. Iar în ceea ce priveşte mirele divin şi legământul
monastic, vă rog să mă credeţi că mănăstirile de maici din secolul al şaisprezecelea se eliberaseră de mistica ultragotică. Extazurile dispăruseră. Fiul Domnului nu mai era deloc, sau
prea puţin, în centrul atenţiei. Biciuirea cărnii, asceza desculţă şi dansul isteric al Sfântului Vitus nu mai erau deloc la modă. Nici o Dorothea von Montau nu mai voia să piară înzidită. O înclinaţie hotărât terestră le îndemna pe călugăriţele din casa Sfintei Birgitta să-şi mărească bogăţia folosindu-şi puterea. Sigur că mai existau şi certuri între maici şi păruieli. Dar de când şi cât timp abatesa Margarete Rusch a fost în fruntea ei, mănăstirea adăpostea o ligă a femeilor în care solidaritatea de surori era practicată ca supremă virtute. Unite, erau puternice. Dominicanii n-au crâcnit, deşi flecăreala lor despre purtarea păcătoasă a Grasei-Gret împuţise toate uliţele."

La această cuvântare, acuzatoarea Sieglinde Huntscha a răspuns pe loc, cu severitate şi în impresionante figuri de stil retoric. El, calcanul, încearcă să se facă cunoscut. Ar vrea să încurajeze — dacă putem admite — solidaritatea încă nedezvoltată a femeilor. Oferă un model splendid împopoţonat. De altfel, călugăriţa Margarete Rusch a avut tot timpul un comportament politic oportunist. El, calcanul, prin sfatul său de a da fata la mănăstire este răspunzător pentru faptul că maica-bucătăreasă a abuzat de libertatea ei. Mai exact spus, rezultă că şi ea tot timpul doar s-a prostituat. Cazul Ferber este o dovadă incontestabilă.

Micile scandaluri obscene din lumea călugăriţelor nu sunt nici pe departe o dovadă de comportament emancipat. Pretinsa libertate a călugăriţei Rusch

poate fi comparată mai curând cu liberalismul mic-burghez al unor gospodine din pătura mijlocie care, ca să-şi sporească banii de buzunar, s-au asociat unui club de *call-girls.* În orice caz, comportamentul sexual al călugăriţei poate fi apreciat prerevoluţionar, cu toate că se raportează în mod egoist numai la trup şi nu este transferabil altor femei în condiţiile lor de dependenţă. El, calcanul, îşi dă aere gratuite de sfătuitor al femeilor după ce trei milenii şi jumătate n-a încurajat nimic altceva decât cauza bărbaţilor. Dar călugăriţa Rusch nu este adecvată ca model. Vânturile călugăriţei nu au contribuit la formarea conştiinţei feminine. Iar folosirea abuzivă a vaginului ca potir de vin în scopul Cinei de Taină creştine poate fi apreciată doar ca exemplu de perversitate masculină. Câtă lipsă de gust! Spune asta deoarece este atee şi nu de teamă să nu jignească cine ştie ce sentimente religioase. În încheiere, acuzatoarea a propus să se limiteze timpul de cuvânt acordat peştelui plat acuzat: „Nu putem admite ca tribunalul nostru, pe care îl urmăresc cu speranţă milioane de femei oprimate, să fie transformat în mod abuziv într-o tribună de propagandă patriarhală!"

La asta apărătoarea din oficiu s-a opus, din motive de formă juridică. Nici majoritatea asesoarelor nu voia să anticipeze sentinţa. Mai ales asesoarea Ulla Witzlaff, până atunci mai degrabă înceată şi adesea cu reacţii întârziate, a devenit de-a dreptul grosolană: calcanului trebuie să i se ofere o şansă în mod corect, în definitiv, nu este în interesul femeilor să se preia practicile infame ale justiţiei de clasă masculine.

Aşadar — împotriva obiecţiunii acuzatoarei — s-a dat citire tuturor celor patru expertize pe care calcanul, prin apărătoarea din oficiu, le comandase unor istorici autorizaţi. Primul raport de expertiză definea vrăjitoria medievală drept o încercare disperată de emancipare a femeilor. Valorificarea statistică a materialului din proces permitea să se vadă că la totalul vrăjitoarelor arse în secolul al cincisprezecelea călugăriţele participaseră cu treizeci şi doi virgulă şapte la sută, un nivel extrem de ridicat, în timp ce în secolul al şaisprezecelea nu au mai trebuit să ajungă pe rug decât opt la sută dintre călugăriţe. Din secolul al paisprezecelea nu s-au putut obţine nici un fel de date utilizabile statistic.

În al doilea raport de expertiză se arăta de ce a scăzut vrăjitoria monastică în secolul reformei, în timp ce numărul vrăjitoarelor din oraşe reflecta starea disperată, în special a
soţiilor de meseriaşi. În mănăstiri, care în exterior rămăseseră ale Bisericii Catolice — ca şi neatinse — reforma a avut un efect emancipatoric, a orientat călugăriţele spre activităţi terestre şi a favorizat tipul de călugăriţă destoinică, energică, vicleană şi în acelaşi timp înţeleaptă. În schimb, femeilor burgheze le rămânea numai evadarea în amăgirea religioasă sau în lumea excentrică a vrăjitoriei. Se indicau sursele documentare.

A treia expertiză se ocupa de influenţa politică a mănăstirilor de maici în Evul Mediu: bucătăria mănăstirii — centru de putere, mănăstirile şi bucătăriile lor locuri în care se încheiau tratatele de pace, se produceau întâlnirile conspirative şi petrecerile destrăbălate. În termenii expertizei asta însemna:

mănăstirea de maici s-a dovedit o instituţie în care deficitul de putere feminin a putut găsi, cel puţin temporar, o compensaţie.

Al patrulea raport de expertiză trata extinderea orizontului monastic prin descoperirea Lumii Noi de către Cristofor Columb, Vasco da Gama şi alţii. Confirma în mod special opinia calcanului că abatesa Margarete Rusch şi-a măritat fiica Hedwig numai din motive de politică alimentară cu un negustor portughez care mai târziu a întemeiat o sucursală comercială pe coasta indiană Malabar. Negustorul era obligat să trimită mirodenii soacrei sale — curry, cuişoare, piper, ghimber — de două ori pe an. În orice caz, expertiza putea dovedi că începând de la mijlocul secolului al şaisprezecelea navele comerciale portugheze au intrat
în portul Danzig. Nu încăpea îndoială: Grasa-Gret corespondа cu Lumea Nouă.

După aceea a luat cuvântul din nou calcanul. Modest, şi fără să folosească avantajul expertizelor, a povestit despre mica lui contribuţie la procesul de formare a conştiinţei emancipatorice al tinerei novice, apoi maica-bucătăreasă, mai târziu abatesa Margarete Rusch. El a schiţat un portret al Grasei-Gret în care a îngroşat partea comică a apariţiilor sale. Anecdote frivole alternau cu scene groteşti: cum l-a silit pe predicatorul Hegge, când chema la iconoclasm, să înghită fără băutură un Sfânt Nicolae pe care îl modelase în mărime naturală din cocă cu untură şi îl umpluse cu cârnaţi; cum Grasa-Gret adusese în stare ţeapănă puţa lipsită de vlagă a patricianului Ferber înălţând ca model turnuri verticale din taleri de argint şi guldeni de Brabant; cum, în timp ce incendiul distrugea mănăstirea Oliva, a copt pe
jarul clădirii scovergi pentru sărăcime; cum Grasa-Gret a intrat în tabăra regelui Báthory jumulind gâşte, călare pe o scroafă. Şi multe alte poveşti de care publicul începuse să râdă; după o scurtă întrerupere, tribunalul feminist — Consiliul consultativ ameninţa cu retragerea — a admis din nou publicul.

Încurajat astfel, calcanul a spus: „Vedeţi aşadar, severe doamne, că şi dumneavoastră vă vine să zâmbiţi: atât de inimoasă şi veselă, o femeie pe care nimic n-o întrista, era maica-bucătăreasă Margret. Nu numai pentru că era de aceeaşi vârstă cu el, ci mai ales pentru că prin felul ei de viaţă iluminat putem vedea în ea o soră a preotului din Meudon, Francois Rabelais. Ah, dacă ar fi cunoscut-o! Sunt sigur că i-ar fi venit ideea să-i dea prin Grasa-Gret a noastră o replică de aceeaşi pondere lui Gargantua. Ar fi ieşit o carte trăsnet. Pentru că ne lipsesc personaje literare feminine în rol comic principal. Don Quijote sau Tristram Shandy, Falstaff sau Oskar Matzerath: mereu numai domni care bat monedă comică din disperarea lor în timp ce doamnele se sfârşesc în tragedie totală. Măria Stuart sau Electra, Agnes Bernauer sau Nora, toate, toate sunt obsedate de tragediile lor. Sau se sfârşesc suspinând melancolic. Sau nebunia le aruncă în mlaştină. Sau le macină păcatul.

Sau eşuează în mania masculină a puterii; să ne gândim numai la Lady Macbeth. Complet lipsite de umor, sunt devotate suferinţei: sfinte, târfe, vrăjitoare sau toate în acelaşi timp. Sau

împietrite în mizeria lor: aspre, amărâte, tânguiri mute. Uneori li se îngăduie să-şi piardă minţile, ca Ofelia, şi să sporovăiască versuri confuze. Numai «bătrâna hazlie», departe de orice sex-appeal şi subreta prostuţă pot fi citate ca exemple de umor feminin, numit cu plăcere «indestructibil». Dar, bătrâna comică, ca şi tânăra prostuţă, cărora le este permis umorul feminin, sunt întotdeauna numai roluri secundare. Noi însă avem urgent nevoie de femeia zglobie în rolul principal! Este la fel de valabil şi pentru film. Specialitatea comicului trist nu mai trebuie să rămână o prerogativă masculină ocupată de un Charlie Chaplin sau de Stan şi Bran! Vă invit, doamnelor, să puneţi în sfârşit în scenă marea comedie feminină. Femeia comică trebuie să triumfe. Puneţi-i fustă Cavalerului Tristei Figuri, ca să ia cu asalt aripile morilor de vânt ale prejudecăţilor masculine. V-o ofer pe maica-bucătăreasă, Margret Rusch, Grasa-Gret. Hohotele ei de râs au deschis femeilor un spaţiu liber şi acea libertate în care umorul, acum, în sfârşit, şi umorul feminin poate să-şi pocnească petardele şi să facă un chef monstru!"

Calcanul poate că se aşteptase la aplauze binevoitoare sau măcar la o oarecare ilaritate aprobatoare. Dar discursul lui a fost urmat de tăcere, apoi de rumoare şi tuse. În cele din urmă, acuzatoarea a spus, mai curând fugitiv, ca şi cum nu ar fi vrut să dea prea mare importanţă unui incident penibil: „Nu vi se pare, acuzat calcan, că este de prost gust să faceţi aici bancuri cu pretenţii literare pe seama femeilor oprimate din lumea întreagă? Păi da, suntem obişnuite ca aşa-zişii domni creatori să găsească hazlie lupta noastră pentru egalitate în drepturi. Pentru noi însă problema e serioasă. Nu tragică, ci obiectiv serioasă. Nu vom admite ca Electra şi Nora să fie coborâte la rangul de figuri, din păcate, tragice. Nu ducem lipsă de donquijoterii feminine. Nu ne mai oferiţi roluri. Te pomeneşti că se va încerca să ni se propună şi un Doctor Faustus feminin şi o Mefistă în rochie de seară din lame. La fapte! Maica-bucătăreasâ a dumitale este prea importantă pentru noi în condiţiile sociale din vremea ei ca să o lăsăm să cadă în ridicol. În definitiv, Margarete Rusch a ucis în mod conştient şi după îndelungată premeditare, doi bărbaţi. Ambii erau direct interesaţi ca fierarul Peter Rusch, tatăl ei, în
29 aprilie 1526, să fie condamnat la moarte şi decapitat. Trei ani mai târziu, pe fostul primar al oraşului Danzig, Eberhard Ferber, care se retrăsese după executarea sentinţei, 1-a sufocat în alcovul lui, în timpul coitusului. În vremea aceea, Margarete Rusch avea treizeci de ani: era de aceeaşi vârstă cu acel prelat Kaspar Jeschke, pe care, cincizeci şi cinci de ani mai târziu, ca abate al mănăstirii Oliva, 1-a îndopat mortal. Asta, domnule calcan, să fie Grasa-Gret a dumitale, ah, atât de comică, asta să fie hazoasa călugăriţă Rusch, hlizită găluşcă de seu? Nu, ea a fost o femeie cu intenţii serioase, imprescriptibile. O femeie care înţelegea să-şi
urască duşmanii. Şi unde vedeţi că ar fi partea ce vi se cuvine din această dublă acţiune politic necesară? A susţinut cumva sfatul dumitale prolix eroica memorie a Margaretei Rusch? Vrem să ştim adevărul. Numai adevărul. Şi, fără divagaţii în genul comic, vă rog."

Atunci calcanul a mărturisit că i-a sfătuit, atât pe patricianul Ferber, cât şi pe abatele Jeschke. De altfel — aşa a afirmat calcanul — bătrânul Ferber n-a vrut să-i asculte sfatul. Bătrâneţea lui libidinoasă căzuse în stăpânirea Grasei-Gret. Şi pentru abatele Jeschke s-a străduit zadarnic. Însă nu plăcerea carnală 1-a înlănţuit de bătrâna Margret ci ghiftuiala, foarte răspândită în acea vreme, şi mania piperului.

„Oricum", a spus calcanul, „în anul 77 aş mai fi putut să-1 conving pe bătrânul nebun să fugă, când i-am semnalat că se pregăteşte incendierea mănăstirii. Dar bulimia lui — şi doar ştia că maica voia să-1 îndoape mortal — nu se putea vindeca nici măcar cu un sfat atât de binevoitor. Da, recunosc. Am încercat să împiedic crima asta şi pe cealaltă, pentru că nu voiam să văd întunecate de o răzbunare tărăgănată marile merite ale maicii Rusch în numele progresului democraţiei. Ea a adus mari servicii — chiar dacă fără rezultat — breslelor lipsite de drepturi. Prin vicleşug şi sigură de arta ei culinară, a obţinut de la regele Ştefan Báthory o pace indulgentă. Şi nu în ultimul rând: a deschis vieţii călugăriţelor din secolul al şaisprezecelea facilităţi care şi astăzi se pot considera exemplare. Dimpotrivă, grăbirea morţii celor doi babalâci nu are nici o semnificaţie. Contează numai acţiunea emancipatoare! Şi dacă înalta Curte vrea prin acest proces, cum sper, să fie utilă, oricât de puţin utilă, femeilor oprimate, atunci rog să consemneze în protocol sfatul meu competent — chiar dacă nu va fi urmat. În definitiv, toţi suntem interesaţi ca deficitul feminin să fie, în sfârşit, acoperit."

Această dorinţă a calcanului a fost îndeplinită. Şi astfel, în procesul-verbal al dezbaterilor finale privind cazul Margarete Rusch este consemnat că acuzatul calcan a sfătuit mişcarea
internaţională a femeilor să întemeieze peste tot în lume mănăstiri feministe cu obiective exclusiv laice şi astfel să creeze o contrapondere cu mare putere economică ligilor masculine
pretutindeni dominante. Aşa, numai aşa, în stare de independenţă economică şi sexuală se va putea exersa din nou solidaritatea feminină dezvăţată şi, în sfârşit, se va putea practica în sensul egalităţii depline în drepturi a celor două sexe. Aşa se vor modifica structurile ambivalenţe ale conştiinţei feminine. Aşa se vor putea lichida deficitele sexuale specifice. Asta va avea şi consecinţe comice.

În procesul-verbal nu figurează că, imediat după sfârşitul dezbaterii, mai multe doamne din public au candidat pentru posturi de abatesă. Tribunalul s-a prorogat.

Totuşi, Ilsebill, dacă am admite că s-ar ajunge până acolo: dacă mai întâi în zece, apoi în o sută, curând în zece mii de locuri, din Suabia şi până în Holstein, ar apărea mănăstiri de tip
feminist în care cam cinci sute de mii de femei organizate s-ar sustrage căsătoriei şi, prin asta, raporturilor sexuale organizate de bărbaţi; şi admiţând că, vouă, femeilor, v-ar reuşi acolo

să fiţi libere în sensul dorit şi să nu mai fiţi dependente, cum sunteţi de milenii, de pretenţiile de posesiune masculine şi de patriarhat, de capriciile penisului bărbaţilor, de banii de coşniţă,
de curentele modei şi de suprapresiunea masculină generală şi admiţând că aţi reuşi să formaţi dintr-o lovitură centre de putere economică, fie prin construcţia unei industrii feministe de bunuri de consum, fie prin cucerirea pieţei corespunzătoare, care oricum (chiar şi fără ca ele să ştie) va fi dominată de femei, atunci sfatul calcanului de a întemeia, după modelul abatesei
birgittinelor Margarete Rusch, mănăstiri laice de femei, ca poluri opuse coteriilor masculine predominante, n-ar fi pus în practică în prima lui fază şi încununat de succes?

Admiţând deci, Ilsebill, că în tot mai numeroasele mănăstiri feministe noi şi în unităţile de producţie proprietatea mănăstirilor s-ar învăţa solidaritatea feminină şi astfel o femeiuşcă nu s-ar mai opune altei femeiuşti după riturile concurenţei sexuale şi nu s-ar mai măsura după capriciile unui ideal de frumuseţe, mai curând artificial, mereu reinventat de bărbaţi ca să dea mereu alte înfăţişări dependenţei permanente a femeilor; şi dacă admitem, Ilsebill, că în toată lumea ar exista mănăstiri feministe cu putere economică proprie, că tradiţionala căsătorie patriarhală s-ar mai menţine doar într-o minoritate pe cale de dispariţie, că în aceste mănăstiri,
prin liberă alegere desigur, ar creşte copii procreaţi fără legături de durată şi fără pretenţii de paternitate, atunci, chiar cu sprijinul bărbaţilor conştienţi de neputinţa lor, raţiunea feminină ar impune noul drept matriarhal, pentru că este monahal şi în consecinţă n-ar mai avea loc nici istorie datată de bărbaţi, nu s-ar mai întâmpla deci războaie, nici o ambiţie şi manie masculină progresistă n-ar mai trimite rachete şi superrachete să sondeze absurdul spaţiu cosmic, consumul nu şi-ar mai exercita teroarea, ar dispărea, în sfârşit, frica de a fi inferiori unii faţă de ceilalţi, nimeni nu şi-ar mai dori să-1 posede pe celălalt, dramatica luptă între sexe n-ar mai avea spectatori, ar creşte numai tandreţea, n-ar mai exista învingători în pat, nimeni n-ar mai şti ce este victoria, nimeni n-ar mai măsura timpul; şi admiţând, Ilsebill, că totul ar fi calculabil, demonstrabil şi expectorabil din computere (după aceea devenind inutile) sub
forma ordinii noi: tribunalul feminist i-ar da de o mie de ori dreptate calcanului, până ieri acuzat, şi ar urma sfatul gurii lui de peşte; pretutindeni ar înflori, aşa cum a prezis, mănăstirile feministe care ar păstra amintirea grasei abatese Margarete Rusch; şi tu te-ai retrage chiar de mâine (deşi gravidă în luna a treia de pe urma mea) într-o astfel de mănăstire, şi liberă, eliberată, nemaifiind oprimată, nici posedată de mine, nici de nimeni, atunci — admiţând că toate s-ar întâmpla aşa — mi-ar fi permis să-ţi fac o vizită de o oră, pur şi simplu, ca bărbat?

Tocăniţă de iepure

Alergam, tot alergam.
Contra indicatoarelor de direcţie, cu foamea mea teribilă,
Coboram în istorie, eram alunecuş şi grohotiş,
călcam în picioare, tot ce zăcea pe jos,
eram un curier în contracurent.

Războaie rumegate,
de şapte, de treizeci, de o sută de ani
(cele scandinave) le parcurgeam pentru mine.
întârziaţii, care priveau în urmă din obişnuinţă,
m-au văzut descrescând şi cotind brusc.
Şi cei ce mă avertizau: Magdeburgul arde! habar n-aveau
că prin oraşul încă intact
voi trece râzând.

Nu pe potecă, numai pe pantă.
Ciopârţiţii se reîntregeau,
săreau jos din carele ciumaţilor, desprinşi de pe roată,
din focuri, ce se surpau în ele,
vrăjitoarele ţopăiau o bucată de drum cu mine.

Ah, deșerturile conciliilor ce se tărăgănau ani întregi,
foamea de date,
până la sosirea mea: gâfâind şi epuizat.

Ea a ridicat capacul de pe oală şi a amestecat în sos.
„Ce este, ce avem?"
„Tocăniţă de iepure, ce să fie. Bănuiam că o să vii."

Cine vrea să gătească după reţetele ei

De exemplu umpluturi. Trăim în aşteptare. Iarna nu vrea să vină. Ceaţa apropie totul prea mult şi Crăciunul în familie ne ameninţă.

„Cearta noastră", spune Ilsebill, „bine fiartă în suc propriu e pusă-n farfurii. Ne place — dar nu ştim ce este, nici de ce."

Ultima mea încercare de a-i da un sens: o inimă de vită umplută cu prune uscate, în sos de bere, pe care maica Rusch mi-a gătit-o mie, călugărul fugit de la mănăstire, fără să întrebe
ce motive am avut. Dar musafirii noştri — doi arhitecţi, un preot — caută sensul ascuns în orice întâmplare.

Camerele inimii se pretează: trebuie umplute. Cumpăraţi inima întreagă, despicată numai pe o parte. îndepărtaţi sângele închegat, scoateţi tendoanele interioare, faceţi loc, desprindeţi
învelişul de grăsime. Politicoşi, îi lăsăm pe musafirii noştri să termine tot ce au de spus.

„Sâmburii prunelor înmuiate în apă caldă", spune Ilsebill, vorbind ca şi maica Rusch, „nu trebuie scoşi." — Şi ce sens, admiţând că ar exista, ar avea un sens?

La călit folosim grăsimea de pe inimă, tăiată în cubuleţe. „Şi totuşi trebuie să existe unul", spune cu sinceritate preotul, „chiar dacă este negativ, căci cum am putea să trăim fără sens, numai de la mână pân-la gură?"

La foc iute se rumeneşte inima umplută şi legată cu aţă albă, pe toate părţile, apoi se stinge cu bere brună. („Asta — domnule părinte — ar fi evident şi din punct de vedere teologic")

Dar arhitecţii revin mereu la teoria lor de la Bauhaus. Lăsaţi să fiarbă cam o oră, la sfârşit presăraţi muscat şi piper, dar mai puţin decât socotea maica Rusch că are sens, pe vremea mea şi a ei. De aceea, Crăciunul înseamnă pentru noi încă două zile de concediu plătit. Negăsind un sens, preotul este disperat de vesel. Şi smântână, care nu se amestecă, ci formează insuliţe
evocatoare: odinioară, Ilsebill, când Vasco da Gama în căutarea lui Dumnezeu...

Poate că totuşi, iarna, întârziată de anticiclonul scandinav, vine acum şi aduce un sens. Cu cartofi fierţi în apă sărată, spune Ilsebill, şi în farfuriile preîncălzite, pentru că seul de vită se
sleieşte repede, ca şi seul de berbec.

Au fost odată patruzeci şi şapte de miei care păşteau printre opt sute şaizeci şi trei de oi, împreună cu nenumăraţi alţi mieluşei, pe Scharpau, o luncă cu iarbă grasă, pe care primarul Eberhard Ferber de mai târziu o administra ca moşier cu drept de cens. Mieii nu cunoşteau decât păşunea lor, până la orizontul jos, văzut printre picioarele oilor mame. Ai cui erau nu se putea şti după gustul ierbii.

Până în anul 1498, când a fost descoperită calea maritimă spre India şi s-a născut viitoarea maică Rusch, consilierul Angermünde a administrat ţinutul Scharpau şi i-a asuprit pe pescarii, ţăranii şi păstorii locului; dar, după intrigi interminabile, logodna lui Moritz Ferber cu fiica patricianului Angermünde, în ciuda actului dotal întărit prin semnături, s-a rupt, fraţii Ferber au devenit, unul episcop de Ermland, iar celălalt, primar al oraşului Danzig: amândoi propuşi de cler şi susţinuţi de nobilime.

Nici oile de pe Scharpau, nici ţăranii iobagi n-au prea observat când fraţii Ferber au reuşit să înlăture neamul lui Angermünde de la administraţia ţinutului Scharpau şi de la starostia Dirschau. Tunsul şi tăierea, arenda şi corvoada rămâneau neschimbate. În anul 1521, nu cârteau oile şi ţăranii: împotriva lui Ferber şi a clicii lui bisericeşti s-au răsculat breslele din Oraşul Vechi şi Oraşul Drept, precum şi micii meseriaşii din îngrăditură. Au stins lumânările din biserici. I-au bătut cu pietre pe preoţi şi pe dominicani. Foile volante miroseau a cerneală de tipar. Cântece batjocoritoare, în care postăvarii şi croitorii erau comparaţi cu oile lui Ferber, ţopăiau în rime şchioape pe toate uliţele şi îşi luau ritmul sacadat de la petrecerile breslelor. Pe lângă asta, fanaticul Hegge începuse deja să predice împotriva clericilor şi găştilor lor.

Dar la Scharpau, la Tiegenort, la Hanul Rece, la Fischer Babke, oriunde ţăranii erau ţinuţi mai rău decât vitele, mieluşeii creşteau în linişte, căci n-aveau habar de apropierea Paştilor. Patruzeci şi şapte dintre ei trebuiau tăiaţi şi fripţi, în cinstea episcopului de Ermland, la moşia familiei de patricieni Ferber, în oale umplute cu mangal. Maica-bucătăreasă din Ordinul Sfintei Birgitta luase dezlegare de la episcopul de Ermland să gătească cei patruzeci şi şapte de bojoci şi cele patruzeci şi şapte de inimi ale mieilor pascali cu sos dulce-acrişor pentru Vinerea Mare.

Grasei-Gret i-a fost la-ndemână să convingă gustul arhiepiscopului că măruntaiele animalelor nevinovate nu pot fi considerate carne, că bojocul de miel păstrează pură mireasma de cimbru a pajiştilor din Scharpau, că Domnului Iisus Hristos îi va fi pe plac dacă se va înălţa inima şi bojocul mieilor pascali ca fel de post în Vinerea Mare. Maica-bucătăreasă avea şi de data asta ambiţia să interpreteze cu largheţă regulile postului. Spunea: „Mieluţul ista n-o căzut încă-n păcat. N-o dat nici o patimă paste el. Nu poţi zâce că-i carne. Şî ce are înn'untru lui nice-atât." Grasa-Gret a fiert cu anason şi piper fiecare parte de bojoc întreagă şi inimile tăiate în jumătăţi ale celor patruzeci şi şapte de miei în cazanul mare şi, după ce s-au răcit, le-a tocat, iar în zeama rămasă a pus la fiert un sac de linte, dar fără să se terciuiască. La haşeul acrit cu oţet legat cu făină de hrişcă a mai adăugat la urmă stafide şi prune uscate — pentru că din tot ce gătea nu puteau lipsi boabele de piper, stafidele sau prunele uscate din belşug.

Tocmai la acea masă din Vinerea Mare, primarul Ferber hotărâse să atace Danemarca cu şase vase de război. După întoarcerea victorioasă, cu ajutorul mateloţilor bine plătiţi, voia să se răfuiască cu breslele şi cu toţi consilierii Sfatului infectaţi de luteranism. N-a ieşit nimic. Navele s-au întors acasă toamna, fără pradă. Cheltuielile de război trebuiau acoperite cu noi impozite. Asta a adus tulburări. Chiar şi mateloţii l-au părăsit pe Ferber.

Maica-bucătăreasă şi viitoarea abatesă Margarete Rusch a ţinut totuşi minte felul de mâncare creat pentru Vinerea Mare şi le-a servit călugăriţelor şi novicelor ei an de an bojoc de mieluşel în sos dulce-acrişor cu linte, ca antreu, mai ales pentru că, începând din 1529, ciobanii, ţăranii şi pescarii din Scharpau au fost obligaţi să plătească arendă mănăstirii Sfintei Birgitta şi trebuiau să aducă pentru bucătărie miei pascali şi ţipari vii, în coşuri.

Chimia i-a izgonit din râuri. Apele reziduale cu detergenţi le-au umplut de pete roşii burţile albe, spinările şi cozile, le-au deteriorat mucusul care îi apără. Singura amintire: vârşele vizibile în timpul refluxului pe amândouă malurile Elbei. Îi cumpărăm la preţ ridicat, din străinătate: țiparii congelaţi din Scoţia se dezgheaţă şi revin la viaţă în mod miraculos.

Ştiu poveşti, Ilsebill: înfipt într-o crăcăna îmi biciuiau spinarea. Atârnau în orice tablou. Alunecau, ca mine, sub ugerul vacilor. Sunt tot atât de vechi ca şi calcanul.

„De ce", spune Ilsebill, „de ce să vadă şi să înveţe copiii cum omori tu ţipari şi îi tai în bucăţi, dacă eu nu trebuie să mă uit."

Țiparii se cumpără vii. „Nu, copii, de fapt sunt morţi. Au nervi în fiecare bucată. De aceea se zbat. Chiar şi bucata cu capul mai vrea să se prindă cu ventuza."

Acum copiii ştiu ce mănâncă. Opăriţi cu oţet, tăvăliţi prin făină; eu învelesc fiecare bucată în foaie de salvie. Un vecin a ascuţit ieri cuţitele.

Tufa de salvie crescuse mai înainte într-o grădină între timp desfiinţată de excavatoare, aproape de vărsarea Storului, acolo unde acum se construieşte barajul cu ecluze şi marele pod
basculant ca să modifice cursul râului şi să-1 separe de Elba în caz de viitură.

Punem bucată lângă bucată în ulei încins şi sărăm puţin. A mai rămas încă viaţă în ele. De aceea se încolăcesc în tigaie. Acum tufa de salvie a prins rădăcini în grădina noastră. Vecinul
nostru, care a ajutat la transplantare, a fost măcelar la domiciliul clientului şi mai taie încă lunea pentru mezelarul din sat: a îngrăşat pământul din jurul tufei cu sânge de porc mormâind
cruciş în jargonul lui de pe litoral.

La foc mic, se rumenesc frumos bucăţile în foi de salvie, până devin crocante: un antreu după care poate urma un fel uşor. Să sperăm că tufa de salvie va trece cu bine peste iarna.

Dacă doriţi sfaturi: nu cumpăraţi ţipari mari şi graşi, ci subţiri. O tăietură în cruce la ceafă trebuie să blocheze nervii. Noi nu îi jupuim. Pe lângă asta, recomand ca la eviscerare să
daţi atenţie la fiere: dacă o spargeţi şi se varsă, amărăşte totul şi ne întristează, încât nu mai simţim nici înainte nici după masă decât gustul păcatului şi al putreziciunii, precum predicatorul Hegge.

Hegge! Predicile lui m-au amuţit. Nimic nu-i putea astupa gura. Nimic nu-i era mai la-ndemână decât să scornească vorbe. Doar Grasa-Gret mai trântea asemenea amestecături de silabe. Când el predica: „Saramură infernală! Fiertură păcătoasă!", ea îl ocăra: „Spârcâie-cerneală! Tranca-fleanca!"

Grasa-Gret şi sfrijitul Hegge: ea, când umplea şi înfigea în frigare raţele sălbatice, prepeliţele, becaţele, sitarii şi porumbeii sălbatici, le dădea nume de îngeri: Uriel, Ophaniel, Gabriel, Borbiel, Ariei; el, pentru fiecare plăcere a simţurilor ştia un nume de diavol: Stauffax linguşitorul, Bles arţăgosul, Haamiach putregăitul, Asmodeus ţâţomanul, Mammon argintatul,
Beelzebub ciuperca puturoasă. Dar dacă bucătăreasa înălţa o gâscă sălbatică, umplută cu prune uscate şi tocătură de porc la rangul îngerului Zedekiel, atunci pentru ţăcăliosul Hegge orice plăcere gustativă era doar pofta lui Belial.

Acest Hegge, pe care abatesa Rusch îl numea de cele mai multe ori vingalac, a condus la Danzig, chiar de la începutul reformei, pălăvrăgeala protestantă a breslei scriitorilor. Tatăl lui
era croitor şi imigrase de la Marea Suabiei. Dar mamă-sa trebuie să fi fost localnică: una din îngrăditură, proastă, şleampătă, cu gura strâmbă, cu solzi în păr. În Jakob Hegge se amestecau ritmul guraliv al valurilor Mării Baltice cu apa clipocitoare a şvabilor de la Bodensee. Chiar şi suptul degetului şi alte plăceri mai mici le găsea păcătoase. Atunci, cetăţenii l-au trimis la Wittenberg. Voiau să fie buni evanghelici, dar fanatismul şi isteria calvinistă a lui Hegge le întuneca prea mult viaţa de fiecare zi. Breslele au plătit călătoria.

La Wittenberg, doctorul Luther o să-1 sfătuiască să se ocupe numai de nevoile făpturilor omeneşti în suferinţă, să le aducă mângâiere prin cuvântul Bibliei şi să pună comunitatea să cânte cântece bisericeşti: „Domne miluesce sci ne pezesce..."

Dar Hegge nu se lăsa de cârtit şi clevetit. În el avea loc o luptă ciudată între călugărul dominican fugit şi moştenirea lui paternă: mania şvăbească de a duce lucrurile până la ultima consecinţă. Oricât de insistent a fost îndemnat la Wittenberg să le lase bravilor cetăţeni câteva iconiţe colorate şi tradiţionalele statuete de lemn, el nu voia să vadă decât pereţi goi peste tot.
Poate că s-a referit la unele maxime practice ale doctorului Luther, dar după ce s-a întors şi a început să predice din nou în cimitirul Sfânta Gertruda mulţimii tot mai mari de ascultători,
ocările îi ieşeau din gură şi mişunau ca viermii în scârnăvia unui căcăcios, chiar dacă Hegge credea că îi învaţă cuvântul curat al Domnului. În orice caz, le mai atenua umbra teilor din
cimitir.

Astfel, curând după călătorie, a spus din amvonul catedralei Sfânta Măria din Danzig, în care putea să încapă o mulţime însetată de sânge: „Călugării cenuşii poartă funie la mijloc. Mai bine s-o poarte de gât!"

Vorba asta s-a putut pune în practică: a doua zi, câţiva dominicani spânzurau de funiile lor. Şi alte vorbe care îi ieşeau din gură cârtitorului Hegge erau pline de imagini deşi el tuna şi fulgera radical împotriva statuilor şi portretelor: voia să vadă toate bisericile golite şi spoite. Şi poporul s-a mai luat încă o dată după vorbele lui, a făcut curăţenie radicală în bisericile
Sfânta Măria, Sfânta Katharina, Sfântul Ion, a distrus tablourile, portretele, sculpturile în lemn, a prefăcut altarele în moloz şi puţin a lipsit să facă curăţenie generală şi în biserica Sfintei Birgitta din Oraşul Vechi.

Câţiva săpunari, ca să traducă literalmente în faptă vorba preferată a lui Hegge: „La stâlp cu el!" îl târâseră afară pe Sfântul Nicolae sculptat în lemn şi voiau să-1 pună pe sfântul pictat la stâlpul infamiei, dar atunci a intervenit abatesa Margarete cu cele douăzeci şi şapte de maici şi novice ale ei: surorile au acţionat în forţă. Sfântul Nicolae a fost salvat. Hegge a fost prins şi, în hohotele de râs ale publicului său şovăielnic, a fost răpit şi închis în mănăstirea Sfânta Birgitta din apropiere.

Ce s-a întâmplat cu el în noaptea aceea nu mai ştiu. Cu siguranţă ceva obişnuit. A doua zi, totuşi, a fost pedepsit după legile bucătăriei Grasei-Gret.

Din trei sute unsprezece gogoşele de aluat, prăjite în untură cu mâna ei, a fost confecţionat un Sfânt Nicolae, asemănător cu cel de lemn, glasat cu sirop de zahăr colorat şi predicatorul a trebuit să-1 mănânce, mestece, rumege şi înghită de la aureola de sfânt, subţire ca ostia, şi până la soclul de pâine neagră. Pe lângă asta, maicile îl umpluseră pe Sfântul Nicolae cu sângereţi şi caltaboşi piparaţi din care nu trebuia să rămână nici unul.

Trei zile, Hegge a tot înfulecat. Piperul îl stingea bând apă. Cu sângereţii, cărora stafidele le dădeau un gust special, a umplut gogoşelele, iar după caltaboşii condimentaţi cu maghiran a îndesat gogoşelele. La început trebuie să fi înşirat toţi dracii de la Aşomat până la Zaroe, apoi flecarul a amuţit. Mai târziu, pentru că era complet uns şi pipărat pe dinăuntru, s-a scăpat în pantaloni. Se spune că toţi sângereţii şi caltaboşii au ieşit prin dos nemestecaţi. După aceea n-ar mai fi evocat iadul decât cu măsură.

În anul următor, când regele Poloniei, Sigismund, cu opt mii de oameni, a ocupat oraşul răsculat şi a poruncit să se ţină o judecată, Jacob Hegge a fugit deghizat în femeie. L-ar fi ajutat să fugă abatesa Margarete Rusch. Se spune că Hegge a găsit adăpost în Griefswald şi acolo a dus o viaţă contemplativă.

Poporul însă — fie catolic, fie evanghelic — la fiecare 6 decembrie, 1-a prăjit pe Sfântul Nicolae în untură — chiar dacă mai mic, mult mai mic şi fără să-1 umple cu cârnaţi — iar bucătăria maicii Rusch s-a răspândit pretutindeni, atât la oraş, cât şi în satele caşube.

Cine vrea să repete felurile ei, de exemplu sturzii cu cap cenuşiu, trebuie să învelească păsărelele în felii subţiri de slănină, să le umple cu ficăţelul micuţ şi cu boabe de ienupăr cât trebuie, să frigă jumătatea de duzină în frigare pe jar de mangal, dar să nu invite iubitori de animale. Chiar şi mie, călugărul franciscan fugar, mi-a părut rău pentru păsărelele gustoase când Grasa-Gret le-a fript ca aperitiv pentru masa regelui Báthory, imitând în acelaşi timp strigătul păsărilor: de exemplu behăitul becaţelor, care face ca păsările astea de baltă să mai fie numite şi caprele cerului.

Dar dacă ai musafiri care ştiu snoave vânătoreşti, prăjeşte-le măruntaiele de iepure, picioarele, capetele înjumătăţite, coastele, urechile, ficatul — în grăsime împănată, aşa cum a făcut Grasa-Gret, pune o mână de stafide să se călească împreună cu ele, înfierbântă totul cu piper negru pisat, stinge abia acum bucăţile de friptură cu vin roşu şi, după ce dă în fiert, lasă tocăniţa de iepure să scadă la foc potrivit sau chiar mai mult, dacă musafirii întârzie: ca atunci, când episcopul de Leslau, pe drum spre Oliva, s-a rătăcit în pădurile de fag fără poteci, până 1-a speriat o arătare despre care îi plăcea să povestească mai târziu. Călărea prin pădure fredonând pentru sine, dar lăuntric plin de imagini, când dintr-un pom căzut, a ieşit un iepure şi i-a prezis într-o latină fără greşeală, deşi cu accent caşubic, că va întâlni chiar astăzi un al doilea iepure şi anume: unul cherchelit. „Salută-1 din partea mea! Salută-1, te rog, din partea mea!" ar fi strigat iepurele vorbitor: o dorinţă pe care episcopul din Leslau a îndeplinit-o înainte ca domnii să se sfătuiască, în faţa tocăniţei de iepure aburinde, cu privire la situaţia politică serioasă.

Dar dacă vrei să-ţi surprinzi musafirii, cum a făcut Grasa-Gret cu regele Poloniei, Ştefan Báthory la 12 decembrie 1577, când i-a servit un cap de oaie într-un cap de porc din care, când 1-a despicat, a căzut cheia oraşului asediat şi acum, în sfârşit, capitulat, atunci scoate oasele capului de porc cu un cuţit scurt, la fel şi ale capului de oaie, fără să rupi pielea grasă, umple capul de porc, umplut mai întâi cu maghiran, cu capul de oaie care acum, bine cusut trebuie să-1 uimească pe oaspete: când capul de oaie în capul de porc, după o oră şi jumătate, iese din cuptor şi îl tai, oaspeţii trebuie să poată striga „Ah!" pentru că acolo luceşte, cade afară, ceva frumos, tare, minunat şi înseamnă în acelaşi timp noroc sau altceva: de exemplu o cutiuţă de aur, în care se află pliat un carnet de economii pentru construcţia de locuinţe sau altceva ce-şi doreşte din toată inima Ilsebill a mea.

Şi dacă tot mai vrei să găteşti ca Grasa-Gret şi ai un motiv asemănător, aşa cum a avut ea, când eu, tovarăşul ei de pat temporar, nu mai simţeam nici o plăcere şi nu mai voiam să mă împărtăşesc din carnea ei, ci doar întrebam fără vlagă care e sensul tuturor acestor lucruri şi chibzuiam, chibzuiam leneş, atunci respectă reţeta următoare.

Ia douăsprezece, chiar şaptesprezece, creste de cocoş, înmoaie-le în lapte cald până se desprinde uşor pielea de pe ele, clăteşte-le cu apă rece ca să dispară roşeaţa şi să se facă uimitor de albe, stropeşte-le cu zeamă de lămâie, aşa cum Margret făcea cu zeamă de castraveţi, tăvăleşte crestele prin ou bătut, prăjeşte-le scurt pe ambele feţe şi serveşte-le pe felii de ţelină înăbuşite în unt oricărui bărbătuş căruia, cum pe-atunci mie, îi vine greu să-şi ţină ţeapăn mădularul şi să fie bărbat-cocoş, chiar dacă există destule motive să lase căpşorul în jos. Căci nu era uşor să trăieşti în umbra ei: bucătăreasa nu dădea doi bani pe prostănacul fără vlagă. Grasa-Gret îmi îndrepta tot mereu pisălogul. Merită să găteşti după reţetele ei.

Cu siguranţă că de aceea, cât timp s-a dezbătut cazul Margarete Rusch, publicul tribunalului feminist a scris de zor reţete. Numai asesoarea Ulla Witzlaff, când a venit vorba de tuslama şi tocană de măruntaie, râzând, râzând întruna, cum numai Grasa-Gret ştia să râdă, a atras atenţia asupra folosirii mult prea exagerate a piperului: acesta promite mai mult decât poţi da, dar ar trebui să rămână acolo unde creşte, pentru că nu întăreşte ci taie orice gust, produce agitaţie şi, mai ales pe femei le face să se pripească...

Ulla Witzlaff este de profesie organistă şi, precum maica Rusch, e tot timpul veselă. S-a născut pe insula Rügen şi ştie multe poveşti despre insulă. Una dintre străbunele ei, o soţie de pescar care venea vâslind la Scaprode de pe o insuliţă numita Oehe, i-ar fi povestit pe atunci pictorului Runge, în dialect, basmul cu calcanul vorbitor. Şi Ulla vorbeşte în dialectul de

pe litoral. Aşa minionă cum o văd, ar putea chiar s-o umple pe Grasa-Gret. „Mi-o fo' zăbava lungă di tăt!", spune ea; căci după doisprezece ani de slujbă la biserica evanghelică, duhoarea făţărniciei duminicale urcase până sus, la tuburile orgii. S-a săturat de sutanele negre ale parohiei şi de trăncăneala unui ţăcălios asemenea lui Hegge.

De curând, când sătul de Ilsebill şi de dorinţele ei care creşteau ca arpagicul — se apropia Crăciunul — am dat fuga şi am condus-o pe Ulla Witzlaff la liturghia duminicală, într-o
biserică neogotică. După ce Ulla a preludiat, a cântat Kirie din liturghie şi i-a acompaniat pe amărâţii de credincioşii la „Doamne, deschide-mi poarta inimii...", am stat sus, în cor, pe
o băncuţă. Ne-am povestit despre calcan şi activităţile lui pe vremea abatesei Margarete Rusch, în surdină, pentru că actualul Hegge îşi începuse predica. Ulla tricota un obiect lung şi flauşat în timp ce ţăcăliosul cârcotaş îşi revărsa cea mai recentă revelaţie în faţa celor şaptesprezece băbuţe şi două fecioare adolescente cu suflet pietist: „Chiar ieri, iubită comunitate, călătoream din nou în metroul supraaglomerat. Oamenii se înghionteau şi se
împingeau. O, Doamne! strigam din adâncul meu, unde este mila Ta. Atunci Domnul Iisus mi-a vorbit..."

Atunci, Ulla a spus pe neaşteptate: „Călugăriţa Rusch asta se pare că a cântat, la ea la mănăstire, dintr-o carte de cântece prefaţată de Luther."

Eu am confirmat: „Jakob Hegge a adus în 1525 de la Wittenberg un volum din prima ediţie a cărţii de cântece a lui Klug şi i-a dăruit-o Grasei-Gret. S-ar putea s-o fi făcut la sfatul calcanului, care era permanent la curent cu noile ediţii. De atunci, Rusch a cântat în fiecare seară, împreună cu călugăriţele ei „Bucuratzi-ve şi veselitzi-ve empreune iubitzî crescini,
haidetzî se seltem plini de veselie..."

Iar Ulla a spus: „Se poate ca Maica Rusch să fi avut, fie în biserica Sfânta Birgitta, fie în capela mănăstirii, o orgă, fie şi cu un singur manual." După aceea a lăsat să cadă tricotajul, a alunecat pe bancă, a apăsat aici nişte butoane, dincolo a tras nişte pârghii şi a făcut să tune puternic orga cântând cu mâinile şi cu picioarele. Fără să ţină seama de predicatorul de jos şi de revărsarea lui interminabilă, mi-a demonstrat importanţa cărţii de cântece a lui Klug pentru secolul al şaisprezecelea, iar vocea ei sonoră şi veselă — precum odinioară Rusch sub voalul catolicismului — făcea să răsune latina germanizată şi versurile lui Luther: „Plecŭ empecatu şi bucuroşii..." Apoi: „În miezul vieţii sentemtŭ ..." După aceea: „Izbĕvirea ne-o venitŭ..." Şi, în sfârşit, toate strofele pe vechea melodie de la: „Puternicĕ cetate e Dumnezeul nost'..."
până la: „Cuvêntul să-1 lĕsatzi deoparte..."

Cu entuziasmul ei, Ulla a golit biserica, pentru că actualul Hegge şi surorile lui bigote nu puteau face faţă la un astfel de asalt. După un „Amin" speriat şi o binecuvântare grăbită,
pastorul şi muieruştile lui cu pălăriile lor în formă de ghiveci de flori au ieşit repede afară unde domnea gerul de decembrie.

O, binecuvântarea bisericilor goale! Timp de aproape o oră, care mi-a părut scurtă, Witzlaff a cântat din gură şi la orgă numai pentru mine. Mi-a exemplificat muzical cât de monahale pe de o parte şi de ortodox-evanghelice pe de alta erau Maica Rusch şi birgittinele ei. Printre altele, mi-a dat câteva lecţii elementare în domeniile liturgicii şi imnologiei.

Când orga şi-a dat ultimul suspin, după finalul „Vino, Sfinte Spirite...", organista m-a îmbrăţişat. Dar pentru că voiam să-i răspund la faţa locului, pe banca îngustă din cor, Ulla a spus, amintindu-şi probabil de căldura patului maicii Rusch: „Da' aşteaptă numa' un pic. Să fie mai comod."

Aşa cum stă scris: am fost o singură carne şi am râs mult de Hegge cel de odinioară şi de cel de astăzi. Şi, după aceea, Ulla a mai avut la masă linte de ieri şi poveşti din insulă în care înota calcanul din basm.

Bucătăreasa sărută

Când deschide gura şi îşi ţuguie buzele,
mai mult mormăind decât lălăind:
zeamă groasă, gâluşti din cerul gurii,
sau, cu dinţi practici, muşcă o bucată
din ceafa fragedă de oaie, din pieptul stâng al gâştei
şi — mozolită în saliva ei —
mi-o trece împingând-o cu limba.

Carne aţoasă premestecată.
Tocată, dacă-i prea tare.
Sărutarea ei hrăneşte.
Aşa călătoresc păstrăvii prăjiţi, măslinele,
şi nucile, miezul sâmburelui de prună,
sfărâmat în măselele ei,
pâinea neagră clătită în înghiţitura de bere,
un bob de piper întreg
şi brânză frământată, pe care încă o mai mărunţeşte în sărut.

Epuizat şi căzut pe perne,
de febră, scârbă, pierdut în gânduri până peste cap,
reveneam la viaţă (tot mereu) după sărutările ei,
care nu veneau niciodată goale sau numai se credeau aşa.
Şi eu îi dădeam înapoi:
carne de scoică, creier de viţel, inimă de găină, slănină.

Odată am mâncat o ştiucă pân-la şira spinării;
eu partea ei, ea partea mea.
Odată am făcut schimb de porumbei;
chiar şi oscioarele.
Odată (şi tot mereu) ne-am săturat sărutându-ne cu fasole.

Odată, după mereu aceeaşi ceartă
(pentru că băusem banii de chirie)
ne-a împăcat o ridiche la distanţă de sfeclă.
Şi odată chimenul din varza acră ne-a înveselit,
căci îl schimbam, îl schimbam mereu: flămânzi după mai mult.

Când Agnes, bucătăreasa,
1-a sărutat pe poetul Opitz muribund,
el a luat în călătorie un vârf de sparanghel.

ÎN LUNA A PATRA

Coproscopie

Gravidă în luna a patra (şi de aceea brusc moartă după alune), Ilsebill, care nu vrea să fi fost ajutoarea mea la bucătărie ci gândeşte riguros drept înainte şi ar putea să facă parte dintre acuzatoarele calcanului, a pierdut de sus, din dreapta, o măsea îmbogăţită cu o coroană de aur, pe care a înghiţit-o îngrozită, de parcă ar fi văzut apropiindu-se un broscoi; n-a mai scuipat decât cojile alunei care mai era şi seacă.

Am spus: „Şi? Te-ai uitat după ea? Păi, e de aur."

Dar ea a refuzat să examineze fecalele din dimineaţa următoare sau măcar să le sondeze cu o furculiţă lavabilă. Iar mie mi s-a interzis să scormonesc în „excrementele ei", cum le spunea cu dispreţ.

„Asta este excelenta ta educaţie greşită", am spus eu; pentru că rahatul nostru ar trebui să fie important pentru noi şi nu respingător. Doar nu este nimic străin. Are căldura noastră.

De curând este descris şi în cărţi, prezentat în filme şi pictat în tablouri, ca natură statică. A fost doar uitat. Căci cu cât mă gândesc mai bine şi mă uit în urma mea, toate bucătăresele (din mine) şi-au examinat rahatul şi — în orice epocă aş fi trăit — şi pe al meu. Eram tot timpul sub control.

De exemplu, Grasa-Gret, când era abatesă, nu cerea să vadă numai oalele de noapte ale tuturor novicelor; orice băiat de la bucătărie care venea la ea trebuia mai întâi să demonstreze că are scaunul sănătos.

Şi pe vremea când eram armurierul Albrecht, năpăstuit zilnic cu mâncare de post, nu mă scutea nici de acest control a posteriori. Soţia mea Dorothea, care gătea fără carne, era atât de necruţător obsedată de regimul ascetic încât nu numai că mă hrănea doar cu mâncare fără grăsime, ci mă şi controla dacă nu cumva mâncasem prea gras în afara casei: îmi scormonea căcatul după zgârciuri nedigerate, urme de şorici şi pieliţe de măruntaie şi îl compara cu propriul ei scaun arhigotic, de penitentă, întotdeauna uscat şi de o paloare metafizică, în timp ce eu păcătuiam: la petrecerile breslelor, când fierarilor şi armurierilor li se tăiau purcei de lapte, sau când împreună cu prietenul meu, sculptorul Lud, găteam la iarbă verde, sau în atelierul de la periferie al Asociaţiei zidarilor din suburbia Sfântu Petru, cu rinichi şi cozi grase de oaie fripte pe foc deschis. Dorotheii nu-i scăpa nimic. Zgârciurile şi oscioarele înghiţite, care ieşeau întregi prin dos, m-au trădat adeseori.

Şi când eram generalul Rapp şi guvernatorul napoleonian al Republicii Danzig, bucătăreasa Sophie Rotzoll era cea care, pentru că îi ponegrisem felurile ei cu ciuperci spunând că-s indigeste, mi-a servit căcatul propriu aspectuos, pe un platou de argint. Am tratat această nesupunere cu umor şi exactitate de soldat. Şi era adevărat: nu rămăsese în el nici o pieliţă de ciupercă, nici un vierme. Curând am spus, cu gustul tot mai rafinat, că zbârciogii, râşcovii, hribii şi urechiuşile sunt delicatese. Mă învăţasem cu ele şi nu voiam să renunţ nici la nicoreţii polonezi plini de nisip, cu toate că s-ar fi putut identifica în căcatul meu guvernamental.

Dar cât de revelator ar fi fost, fireşte, ultimul meu scaun napoleonian, dacă aş fi mâncat din acea garnitură de ciuperci cu care Sophie a umplut capul de viţel şi a ţinut loc de masă de adio pentru şase oaspeţi ai mei — între care trei ofiţeri polonezi şi unul din Liga Renană, nu îndrăznesc să îmi închipui, cu toate că este cunoscut efectul purgativ al muscariţei pestriţe, otrăvitoare. Toate bucătăresele, zic eu, au practicat coproscopia şi copromancia şi, odinioară, au ţinut cu excrementele chiar şi coprodialoguri păgâne. Wigga, de exemplu, a văzut în baliga încă aburindă a unui conducător de oaste got, prost-crescut, care se spârcâise în apropierea aşezării noastre din îngrăditura de nuiele, viitorul funest al goţilor, curând după aceea porniţi în migraţiune. În limba noastră prepomorşă (forma arhaică a caşubei actuale) a prezis separarea lor în ostrogoţi străluciţi şi vizigoţi sublimi: Ermanarich şi hunii, Alaric la Roma. Cum Belizar îl ia prizonier pe regele Witigis. Bătălia pe Câmpiile Catalaunice unde a murit Teodoric, regele vizigot din Toulouse. Şi aşa mai departe...

În schimb, în neolitic, când domnea străbucătăreasa mea Ava, contemplarea căcatului era o procedură cultică. Noi, oamenii neoliticului, aveam cu totul alte obiceiuri şi atunci când mâncam. Făceam asta separat, cu spatele la hoardă, dacă nu de ruşine, totuşi muţi şi interiorizaţi, pierduţi cu

totul în mestecat şi cu privirea parcă pierdută în gol. Dar de căcat, ne căcam împreună, stând pe vine în cerc şi încurajându-ne reciproc cu strigăte.

După căcarea în hoardă, conversam şi glumeam, cu un sentiment de uşurare colectivă, ne arătam produsele finite, stabileam comparaţii retrospective sau îi tachinam pe constipaţii care
zadarnic tot mai stăteau pe vine.

Ar fi de prisos să spun că şi băşitul aferent era un proces socializat. Ceea ce astăzi se numeşte putoare şi se asociază cu latrina şi cazarma — „Pute a majur slugarnic!" — era pentru noi natural, pentru că ne identificam cu căcatul nostru: mirosindu-1, ne miroseam pe noi înşine. Nu era un corp străin. Dacă mâncarea ne era necesară şi ne satisfăcea gustul, atunci şi defecaţia hranei valorificate nu putea decât să ne facă plăcere. Recunoscători, dar nu fără nostalgie, vedeam ce ne părăseşte. De aceea, după căcarea în comun, pentru care, de altfel, ne adunam de două ori pe zi, ba eram chiar obligaţi să ne adunăm, urma un cântec de recunoştinţa, „Osana", imnul de laudă final.

Preoteasa noastră, Ava, inspecta (în calitate de bucătăreasă a hoardei) căcaţii noştri, între timp întăriţi, şi fără să ţină seama de rang, parcurgea cercul şi găsea o vorbă de apreciere pentru fitecine, chiar şi pentru cel mai mic dintre căcăcioşi; de aceea, în această formalitate ar trebui să se recunoască originea democraţiei (populare). Nimeni nu stătea pe vine urcat pe vreun piedestal. Toţi eram copii. Cel încuiat şi fără succes, era admonestat. Cel ce rămânea totuşi constipat mai mult de două zile, era pedepsit să se cace separat, aşa cum este obiceiul astăzi. Celui ce totuşi nu reuşea să cace nici măcar un cârnăcior întărit şi noduros, i se turnau pe gât icre de broască; Ava mânuia ca lingură litică omoplatul în formă de căuş al unei femele de elan. Avea efect!

Tot ce au născocit timpurile noastre umaniste (pe lângă alte inovaţii bestiale) ca pedeapsă sau tortură pentru deţinuţii politici — duşmanii poporului demascaţi trebuie să-şi mănânce căcatul fascist sau comunist, anarhist, sau pur şi simplu liberal — pentru noi n-ar fi fost înjositor, căci relaţia noastră cu rahatul nu era numai cultică, ci şi obiectivă: în vremuri de foamete l-am mâncat, fără plăcere, dar şi fără scârbă. Numai copiii mici mai au această relaţie naturală cu rezultatele digestiei lor (şi asta pentru bunul mers al metabolismului) pe care adulţii le-au perifrazat prolix: să faci AA, să faci cârnăciori, treabă mică sau mare. Sau te duci să-ţi faci nevoia. Sau te duci acolo unde merge pe jos împăratul. Trebuie să dispar puţin, să caut un locşor liniştit.

„Barbarilor!" a strigat calcanul, când, mai mult în treacăt, i-am povestit despre necesitatea noastră ca obiect al unei expertize tutelare. „Adunătură de purcei!" ocăra el. „La regele Minos există deja apă curentă." Voia să mă facă să-mi fie ruşine. Şi curând, numai două milenii mai târziu, mă ruşinez şi mă cac de unul singur, aşa cum orişicine se cacă numai pentru el. Calcanul mi-a ţinut prelegeri despre cultură şi civilizaţie. L-am ascultat, deşi n-am putut înţelege niciodată dacă individualizarea scaunului a fost rezultatul unui proces cultural sau civilizator. În neolitic, totuşi, când nu cunoşteam decât căcarea în

comun şi Ava a noastră ne intona de două ori pe zi imnul ei final bogat vocalizat, igiena nu ne era necunoscută: frunze de podbeal, inegalabile.

(Ah, de-am avea totuşi un closet cu două locuri în lipsa instalaţiei de WC.) Fii sinceră, Ilsebill, chiar dacă n-ai vrut să-ţi recuperezi dintele de aur din excremente, că ai folosit cuvântul căcat (cum face toată lumea) numai absurd, ca înjurătură. Recunoaşte, Ilsebill, şi nu invoca drept scuză sarcina: şi tu te uiţi înapoi, deşi eşti timidă şi prea bine-crescută. Ca şi mine, îţi place să te miroşi. Şi te-aş mirosi cu plăcere, aşa cum şi tu m-ai mirosi cu plăcere. Iubire? Chiar asta este.

Servitoarea de la bucătărie, Agnes Kurbiella, care le gătea pictorului Moler şi poetului Opitz mâncare de regim, găsea zilnic vorbe de duh pentru căcaţii stăpânilor ei. Întotdeauna versuri folositoare sănătăţii. Şi când pe Opitz 1-a lovit ciuma neagră, Agnes a recunoscut în pantalonii căcaţi neputinţa poetului în faţa morţii şi 1-a plâns încetişor:

„Ah, Domne-bunu acu' vreu se-tzi vestesc:
negru-i căcatu', înnuntru viermi se zvârcolesc,
dupe păcate mortea o vestesc."

Golit şi însingurat

Jos pantalonii, mâinile ca pentru rugăciune,
privirea mea loveşte în plin:
a treia cahlă de sus, a şasea din stânga.
Cufureală.
Mă aud.
Două mii cinci sute de ani de istorie,
intuiţia timpurie şi ultimele gânduri
se amestecă, se anulează.

Este infecţia obişnuită.
Vinul roşu favorizează
sau cearta pe scară cu Ilsebill.
Frică, pentru că timpul — ceasul meu vreau să spun
are cufureală cronică.

Tot mai picură: probleme cu micul dejun.
Nici un rahat nu vrea să se formeze compact,
chiar şi iubirea cade diareic, într-o gaură fără fund.

Atât de mult gol
este acum distracţie: singur pe closet
cu propriu-mi cur.
Dumnezeu Stat Familie Partid...
Afară, toate afară.
Miros, deci exist.

Acum să pot plânge.

Despre povara unor vremuri grele

În al şaisprezecelea an de război, când saxonii negociau cu imperialii şi căderea Sileziei era încă o dată iminentă, tânărul de optsprezece ani Andreas Gryphius, al cărui oraş natal, Glogau, fusese incendiat, a venit la Danzig să câştige bani ca să-şi plătească studiile de istorie, teologie, astronomie şi medicină dând lecţii copiilor de burghezi din spatele faţadelor proaspăt zugrăvite care dădeau vieţii o expresie luxuriantă şi, datorită canelurilor, mulurilor şi inscripţiilor, o melancolie aurită.

Până atunci, tânărul nu scrisese decât poeme eroice latine. Acum, după ce citise un opuscul despre regulile poeteryei, scria versuri germane care, de la bun început, i-au deschis atât de brusc uşa, pentru că l-au surprins pe autorul acestei cărţi (care, ca istoriograf al curţii regale poloneze, se stabilise cu locuinţa în Danzig) prin aspiraţia lor pasionată către voluptatea suferinţei, prin mânia cu care proclama că totul este putred, prin tristeţea lor exuberantă; Martin Opitz von Boberfeld îl citea în copii primite de la un prieten:

„Ce suntem oare noi, oamenii? Un sălaş al suferinţelor îngrozitoare,
O jucărie a norocului mincinos, flăcărui rătăcitoare în mlaştina acestei vremi,
Un spectacol al fricii crunte, copleşit de deznădejde,
O zăpadă curând topită şi lumânări stinse!"

astfel că prin mijlocirea unui prieten, matematicianul Peter Crüger, a dorit să-1 întâlnească.

La treizeci şi opt de ani, Opitz era un bărbat bolnăvicios, dezgustat de războiul neîntrerupt şi de insuccesele diplomaţiei. Chiar în anul precedent, când tatăl său, indestructibilul parlagiu din Bunzlau, se căsătorise a patra oară, scrisese apreciindu-se pe sine:

„Spiritul mieu nu mai voiesce nicicendîl sě ardě
Nice să se înaltze precum mai ênainte;
Oprescu-1 tòte lucrurile aistea:
Ura de supunere
Ce face prieteni şi duşmani,
Povara vremurilor grele."

În casa predicatorului reformat Nigrinius, unde Opitz locuia separat — dacă trecem cu vederea o servitoare specială, pe nume Agnes, care gătea, o jumătate de zi pentru el şi cealaltă jumătate pentru pictorul oraşului Moller — întâlnirea a avut loc la 2 septembrie 1636, după cum reiese din scrisoarea către Hiinefeld, editorul lui Opitz: „Deunezi mě êntêlnii — cu un nou scribent ce fericitě vorbire preabine

stepenind, cu tote astea nu cunoşte rênduielile poeteryei. Îl chiamĕ Andreas Griph, venitu din Glogau. Tòtĕ purtarea sa mulţŭ m'a fost mêhnit."

Opitz şi Gryphius au vorbit până s-a întunecat. Vara târzie baltică a rămas dincolo de ferestre. Din când în când, zvon de vecernie. Servitoarea de la bucătărie venea şi pleca desculţă, pe dalele smălţuite cu verde şi cu galben. Amândoi vorbeau cu accent silezian: asta nu se poate reproduce în scris; uneori vorbeau ca în cărţi: asta se poate cita.

Gryphius avea un obraz bucălat, de băieţaş care putea să se întunece brusc şi să pară slab, aşa că din el grăia un arhanghel mânios. Gura lui de augur. Ochii năuciţi de groază. în ciuda
aparenţei rozulii, substanţa tânărului poet era amară, în timp ce vârstnicului, care şedea ţeapăn, după moda flamand-spaniolă, pleoapele de sus îi acopereau privirea, încât, de fiecare dată, se uita ezitant, ca un câine bătut, în toate colţurile odăii vorbind mai mult pentru sine decât pentru oaspetele său. Era evident că Opitz nu suporta zgomotele. Afară se băteau cercuri de fier la butoaie.

La început, Gryphius părea timid şi glumea cu servitoarea Agnes, aşa cum fac studenţii, care, de altfel, nu răspundea, de fiecare dată când le turna, poetului vin aromat, iar vârstnicului suc stors din boabe de soc. Au vorbit despre zgomotul din portul oraşului şi despre Silezia din nou pierdută. Gryphius povestea că molima îi luase pe amândoi fiii protectorului său din Traunstadt, Caspar Otto, deci pe elevii lui la latină. Apoi au luat în darac firea arogantă a negustorilor localnici. Au pomenit cunoştinţe comune din Glogau şi Bunzlau. A mai rămas ironie disponibilă şi pentru „Societatea roditoare" a cercului literar local.

Poate prea fugitiv, după ce pomenise moartea ultimului protector al fugarilor silezieni din districtul polonez Lissa şi din Fraustadt, prinţul Raffael Leszczynski, Opitz a lăudat îndrăzneala unor sonete de Gryphius, desigur, câteodată în versuri cu metrică prea liberă. Apoi a deplâns că manifestările lui de durere nestăpânită, tonul de Valea Plângerii şi condamnarea celor mai mici plăceri pământeşti ca pură nimicnicie, depăşesc cu mult măsura.
A spus că, într-adevăr, şi pe el, căutătorul neliniştit şi cunoscător al eşecurilor, frumosul vers „Trebuie oare omul, picătura asta de apă, să mai dăinuie?" îl pune cu durere în discuţie, mai ales că şi el a scris mai înainte despre zădărnicie, dar n-ar putea să respingă toate faptele omeneşti ca fiind „pleve, pulbere, cenuşe şi vântu". În definitiv, mai sunt şi lucruri folositoare. Adesea ele se ascund sub dărâmături şi asta le salvează existenţa. Urma duce mai departe. Chiar şi în zădărnicie se vede curajul omului cinstit. Nimic nu pică de la sine. Cancelarul Suediei, Oxenstierna, 1-a convins de necesitatea acţiunii politice. Binele nu se recunoaşte
din goana calului, de cele mai multe ori trebuie cernut. De altfel, Gryphius este prea tânăr ca să localizeze lumea întreagă într-o Vale a Plângerii şi să-şi dorească, aşa rumen în obraji şi plesnind de sănătate cum este, moartea şi mormântul. Toate astea, plăcerea şi durerea, trebuie mai întâi trăite.

După aceea, tânărul Gryphius a golit paharul cu vin aromat, s-a uitat fix la cuişoarele şi la floarea de nucşoară rămase la fundul paharului, s-a

posomorât ca Ieremia din Vechiul Testament, n-a mai glumit nici în prezenţa servitoarei care îi turna de băut, ci a vorbit imperturbabil, ca şi cum şi-ar fi pregătit cuvântarea, bătând totodată cu arătătorul drept ritmuri pe marginea mesei.

În primul rând, a afirmat solemn cu câtă recunoştinţă el şi generaţia lui de poeţi au folosit opera teoretică a lui Opitz, cât de hotărât, el şi alţi tineri, au adoptat versificaţia germană,
dezgustaţi de afectarea latinizantă; apoi 1-a arătat pe elogiatul maestru cu degetul care toboşărise până atunci. El, eminentul Opitz, şi-a risipit puterea făcând politică, el, Opitz, cel încununat de împărat, înnobilatul Opitz, a dat diplomaţiei ceea ce datora poeziei; el, Opitz, cunoscătorul regulilor, din pricina ticăloşiei omului, a împopoţonat cu vorbe silabele lui accentuate şi atone; el, mereu ocupatul Opitz, de când durează războiul, s-a dedicat treburilor necurate ale principilor schimbători şi poate că şi acum, deşi aflat la loc sigur, nu renunţă să scrie, pe de o parte, regelui Poloniei Wladislav scrisori sfătuitoare cântărind argumente pro
şi contra şi, pe de altă parte, să-i trimită cancelarului suedez Oxenstierna rapoarte confidenţiale ale agenţilor privind angajarea mercenarilor prusieni pentru armatele imperiale. Cu siguranţă că Opitz face toate acestea din dragoste pentru sărmana Silezie, din nou silită să revină la catolicism, dar şi pe bani grei plătiţi de polono-suedezi pentru serviciile lui duplicitare, pentru spionaj şi colportaj viclean. Iată de ce ambiguitatea lui, a lui Opitz, îl
împiedică să se exprime, în timp ce războiul aducător de moarte şi chinurile sufleteşti ale oamenilor neputincioşi ar trebui să-1 facă pe poet înţeles fără ocolişuri. El însă, descurcăreţul Opitz, aşa cum tocmai s-a întâmplat, i-a servit pe evanghelici şi le-a tradus în nemţeşte manualele antieretice ale iezuiţilor. La misele catolice a căzut în genunchi făţarnic. Când a căzut Magdeburgul şi era jale mare, a scris chiar poezii defăimătoare despre oraşul cu frica lui Dumnezeu — „Dormea întotdeauna singurel, bătrânul evlavios...", şi atunci tabăra protestantă a trebuit să-1 blesteme. Iar fetelor din Breslau, se ştie despre două, le-a făcut copii în trecere, dar n-a vrut să le plătească pensie alimentară. Şi toate imnurile de slavă şi mulţumire împopoţonate în stil antic, pe care el, servilul Opitz, le-a versificat — desigur, respectând întotdeauna regulile — pentru acel vampir, contele Dohna — „Tu mă înalţi deasupra mea, tu voieşti să mă liberezi de toate. Cu puterea armelor tale vrei să mă zălogeşti muzelor ..." — sunt, ce-i drept magistrale, aşa cum ne învaţă atât de apreciabilul său opuscul despre poeterya germană, dar fără sentimentul necesar şi cuvântul arzător, ci cu gust searbăd. De altfel, el, Gryphius, poate recita poeme de-ale lui Opitz, de pildă din cele de debut, transilvănene, dar şi cele despre pesta de la Bunzlau în care arta nu e ţanţoşă, cuvântul nu ascunde nimic, ci trimite spre o Vale a Plângerii fără ieşire:

„...Cet fu nevoit se sufere,
Cel ce zěcé" de boia--/ pen-o pututu sě plece /
Şi de trup să scape? Sêngele molipsit/

Tot capul i 1-a mistuit./
Şi ochii i i-a luat/ ca jarul roşu au ars.
Calea glasului sĕu gêtlejul era jalnic sugrumată/
Bojocu s-a apăratŭ/ trupul zăcea obosit tare/
Şi puterile-1 lĕsau. O groaznice putore/
Cum numa' hoitul putred poate da/
Din gêtul lui duhnea; sărmana vieaţă slabă/
era deja pe pragu/ căta împregiur cu durere/
Dacĕ-n tot chinŭ mare n-o fi vreo mêngêiere?"

Apoi, după câtva timp, în care servitoarea Agnes străbătea odaia, punea pe masă farfurii de cositor şi afară oraşul-port îşi trăia viaţa cotidiană — se rostogoleau butoaie — mai vârstnicul
Opitz a spus către tânărul Gryphius: Da, da, e adevărat, aproape tot. El se împrăştiase în multe treburi încurcate ale războiului, a fost mereu pe drum şi obligat să ducă mesaje, cereri de mediere, scrisori prin care se cerea ajutor, cu surorile din Breslau mai mult s-a obosit decât distrat, a trebuit să se teamă de iezuiţi, să se asigure de favoarea principilor, ar vrea totuşi, după exemplul marelui savant Grotius cu care a stat faţă în faţă întocmai ca acum, la Paris, să fie socotit pacifist sau om al păcii, pentru că nu a susţinut nici una dintre părţi, ci numai dorinţa de a tolera fiecare credinţă, din care cauză şi astăzi, deşi obosit de atâta luptă, văzând slăbiciunea împăratului, vrea să-1 convingă prin scrisori pe cancelarul Oxenstierna, să întărească armata mareşalului Banner, astfel ca suedezul, împreună cu călăreţii lui Torstenson, şi cu regimentele scoţiene Lesley şi King să împiedice joncţiunea trupelor imperiale cu trădătorii saxoni; da, el năzuieşte de fapt, pentru că, totuşi, copilul regal va fi ţinut închis de mamă-sa în castelul din Stockholm, curată nebunie, ca puterea suedeză să se alieze pe cât posibil cu Wladislav al Poloniei împotriva Habsburgilor, mai cu seamă pentru că regele
Poloniei tot mai are pretenţii la coroana Poloniei şi de aceea, el, Opitz, a compus în anul trecut un panegiric în versuri despre Maiestatea Sa poloneză în care el preamăreşte dragostea de
pace a principelui şi înţeleaptă lui hotărâre de a nu recurge la arme: „O, tu, Vladislaw, în locul războiului ales-ai liniştea...", dar el trebuie mereu, fie şi în paguba poeziei, să se îngrijească
de jalea sileziană, chiar dacă locuieşte într-un loc sigur, ca să mai reuşească câte ceva în versuri. Pentru că despre asta este vorba, a spus Opitz ca pentru încheiere, ţintuindu-1 acum pe tânărul Gryphius cu o privire foarte insistentă: „Prin urmare, orice vers este ori iambicus ori trohaicus; nu pentru că n-am puté se tzinem seama în felul grecilor şi latinilor de o anumitĕ merime a silabelor, ci pentru ce din accenturi si tonu recunoscem care
silabe trebe pusg sus şi care jos."

Mai înainte însă ca Gryphius să se poată descărca cu violenţă, slujnica de la bucătărie, care surâdea tot timpul din vârful buzelor, a adus pe o tavă de argint un cod rasol căruia îi spunea

pomuchel. Acum, Agnes vorbea spre masă. Ea îl ruga pe tânărul domn, pentru Dumnezeu, să nu se mai certe, pentru ca iubitul ei stăpân, al cărui stomac se indispune uşor, să poată mânca în linişte peştele înăbuşit în lapte şi aromat cu mărar. Cu o poezioară pe care a recitat-o tărăgănat, ca la ţară, accentuând anapoda şi care voia să spună: „Dacă te cerţi la peşte, pe bunul Dumnezeu nu-1 mulţumeşte", a făcut linişte, pentru că peştele se desprindea încet de pe oase şi cu ochiul lui alb nu privea pe nimeni.

Nu era singurul motiv pentru care mâncau muţeşte. Nu mai aveau cum să se jignească. Le mai veneau în gând doar jumătăţi de cuvinte. Spuseseră totul. Tânărul Gryphius se îndopa lacom
cu mâna stângă, în timp ce Opitz scormonea cam fără chef cu o furculiţă adusă de la Paris cu ani în urmă, un tacâm atunci la modă. Gryphius sugea şira spinării şi mai sorbea şi gelatina
din orbitele capului de cod. Cele două globuri oarbe rămăseseră alături. Din terciul de mei îndulcit cu miere, în care erau amestecate flori de soc zaharisite şi pe care Agnes 1-a servit după ce din peşte nu mai rămăsese decât şira spinării suptă-curăţată, aripioarele de la coadă, cele de pe spate şi osul capului deposedat de fălci, Opitz n-a mâncat deloc; dar ânărul se îndopa de parcă ar fi trebuit să facă faţă la încercarea cea mare din basmul cu Ţara Huzurului, adică să-şi croiască drum prin muntele de mei aburind; atât de timpuriu orfan, atât de tânăr disperat, atât de înfometat, ca orice silezian.

La început nu s-a auzit decât clefăitul poetului care, curând avea să fie celebru datorită dorului său de moarte şi renunţării la orice plăceri pământeşti, apoi a prins glas stomacul nervos al lui Opitz, ai cărui nervi păreau iritaţi de prezenţa oaspetelui: bolboroseli, gâlgâituri, râgâieli acide. Opitz îşi răbda suferinţa cu pleoapele coborâte, numai din când în când se trăgea de ţăcălia în maniera suedeză care trebuia să-i sublinieze bărbia deficitară.

După ce şi muntele de mei a fost debleiat, tânărul Gryphius a rupt tăcerea cu o întrebare: ce face maestrul, ce plănuieşte, s-a gândit la o mare operă şi ce crede despre tragedia germană, după ce 1-a tradus atât de bine pe Sofocle? Opitz a zâmbit, adică şi-a destins drapajul posomorât al urâţeniei sale până la o grimasă şi 1-a asigurat că el, pentru că de mult nu mai ardea lăuntric, nu mai vrea să facă fum gros. În vatra rece n-ai de ce să mai scormoneşti
după jar. De aceea, cu siguranţă că şi ideea lui din tinereţe, tare părăginită, nu se va maturiza niciodată într-un poem desăvârşit despre Dacia antică. Iar o tragedie germană desigur că ar trebui să scrie cineva care se mai află încă pe scenă. În schimb, în germană vrea să traducă cu precauţie psalmii lui David, pentru care intenţionează, cu îndrumare erudită, să studieze ebraica. Apoi, ar mai vrea să „tělmĕcèscĕ în limba nostre epigrame greceşti şi latine şi se le deie pe tòte aci la teasc". Mai are şi intenţia să aducă la lumină comorile din Breslau şi să facă din nou cunoscută *Cântarea lui Anno,* de multă vreme uitată, ca să dăinuie. Doar atât.

De parcă ar fi vrut să se scuze, Opitz a arătat spre masa golită de mâncare şi a spus: „Nimeni nu ne va lua în nume de rĕu cĕ timpul mult pe care îl pierdem cu ghiftuială, palavre nefolositore şi certuri îl încheiem cu frumusetzea studiului şi a acelor lucruri pe care seracii ades le au şi bogatzii nu şi le pot cumpera."

Fără îndoială că acesta era un îndemn adresat tânărului Gryphius să nu mai toarne cuvinte, ci să plece şi să studieze silitor în linişte a odăii sale. Tânărul s-a ridicat arătând o faţă îngrozită. Asta spunea cât de sfârşit îl vedea pe maestrul venerat. Şi când Opitz — ciudata servitoare abia strânsese farfuriile goale şi acum murmura monoton — cu un rânjet răutăcios, a recunoscut că pe el carnea caldă a lui Agnes, cu toate că trebuie să o împartă cu pictorul oraşului, îl face din nou tandru, îi dă viaţă, îi face plăcere, deşi prea târziu şi numai cu jumătate de succes, Gryphius şi-a încheiat tunica dezgustat: trebuie să plece. Nu vrea să deranjeze. A învăţat destul. A stat prea mult.

Chiar de la uşă, tânărul poet a mai avut o dorinţă. Fără ezitare, ci de-a dreptul, 1-a rugat pe Opitz să-1 pună în legătură cu un editor plin de bunăvoinţă. Deşi el, Gryphius, ştie că orice tipăritură şi orice aspiraţie spre glorie postumă este vană, ar vrea totuşi să vadă tipărite sonetele pe care le-a scris în acest oraş căruia un noroc înşelător îi dă o strălucire falsă, tocmai pentru că sunt îndreptate împotriva acestei iluzii. Opitz a ascultat spusele lui, a chibzuit puţin şi apoi a promis să caute bunăvoinţa unui editor.

Brusc, în latină cultă şi distanţându-se cu citate (după care şi Gryphius a trecut şi el la latină), după mai multe referiri la Seneca, Opitz a spus că ştie un consilier imperial care, retras din cauză de boală, duce o viaţă tihnită şi are multă disponibilitate pentru arte. Speră că titlul nu-1 deranjează pe Gryphius. Nu toţi imperialii sunt soi rău. Îi va scrie câteva cuvinte de introducere.

(Asta s-a întâmplat curând. Gryphius s-a dus la moşia unui anume domn Schornborner, a câştigat favoarea acestuia, i-a învăţat pe fiii acestuia şi chiar în anul următor, finanţat de
consilierul imperial, a reuşit să-şi tipărească sonetele la Lissa, ca să-i supravieţuiască.)

*

Dar după ce, în sfârşit, tânărul Gryphius plecase, sătul de peşte şi de mei dar preaplin şi de tristeţe, servitoarea de la bucătărie, Agnes, a aprins două lumânări, a adus hârtie şi a pus alături o pană de gâscă proaspăt ascuţită. Apoi a aşezat într-o parte un castronaş cu chimen din care Opitz mânca cu plăcere în timp ce scria epistole. Se servea cu vârful degetului umezit. Micul lui viciu: chimenul.

I-a scris cancelarului Suediei că, în sfârşit, trebuie să pună în mişcare trupele lui Torstenson şi regimentele scoţiene. După informaţiile sale, ale lui Opitz, culese în port, „pentru că Danzig
este loc de întâlnire al tuturor agenţilor şi curierilor de curte", a venit timpul să fie bătuţi saxonii din Brandenburg înainte de a se uni cu forţele imperiale.

Dezastrul din Silezia şi situaţia militară cer în aceeaşi măsură să se ia o decizie.

(După care, o lună mai târziu, la 4 octombrie 1636, trupele imperiale au fost despărţite de cele saxone şi învinse de suedezii conduşi de mareşalul Baner, între o pădure şi un teren mlăştinos, la Wittstock pe Dosse, un afluent al Havelului, iar regimentele scoţiene de pedestraşi Lesley şi King au dat lovitura hotărâtoare: fără să se ţină seama de pierderile omeneşti ale ambelor părţi au fost numărate stindarde, tunuri şi furajele capturate. Nimic mai mult.)

După ce a sigilat scrisoarea către Oxenstierna, Opitz a mai stat câtva timp nemişcat lângă lumânări, a mestecat chimenul rămas, departe de orice zgomot aşteptând-o pe servitoarea Agnes care a venit curând şi a pus toate, aproape toate, lucrurile în ordine.

Măruntaie de gâscă cu sfeclă

În noiembrie,
când zoaiele au fost aruncate,
ultimele vopsele consumate
şi gâştele jumulite,
exact de Sfântul Martin,
Agnes, care ştia totdeauna,
ce şi când găteşte,
a pus la fiert gâtul cu pielea creaţă, pipota şi inima,
aripile amândouă: măruntaiele de gâscă
cu sfeclă şi dovleac tăiat în cubuleţe
mult timp la foc mic şi cu gândul
la un stegar suedez, care se numise Axei
şi promisese că va reveni:
curând în noiembrie.

Au mai fost puse la fiert:
o mână de arpacaş, chimen, maghiran,
puţintică măselariţă contra ciumei.
Toate astea: pipota (a mestecat-o), oasele aripilor (le-a ros),
vertebrele gâtului (le-a supt) pictorul Moller,
pe care-1 servea Agnes, în timp ce poetul Opitz
zeama dulce, sfecla moale
sorbea înghiţea şi nu găsea cuvinte —
chiar dacă pretutindeni în noiembrie
şi în fiertura tulbure înota o inimă de gâscă,
care-şi căuta comparaţia.

De ce voia calcanul să aprindă din nou două vetre reci

Când tribunalul feminist a dezbătut cazul Agnes Kurbiella, măsurile de securitate privind acuzatul calcan se considerau îndeplinite, cu toate că trebuia să se mai ţină seama de posibilitatea unor uneltiri (răpire, otrăvire): în celula lui de sticlă blindată peştele plat respira de obicei îngropat în nisipul din Marea Baltică şi abia puteai să-i ghiceşti prezenţa: erau descoperite numai protuberantele ochilor şi gura oblică, vorbitoare. Abia când acuzatoarea a pledat pentru reducerea materiei de necuprins a procesului cerând să se limiteze la ceea ce ea numea „legăturile relevante" ale Agnesei Kurbiella cu istoriograful curţii Martin Opitz von Boberfeld, calcanul a protestat agitând patul de nisip cu înotătoarele.

„Înaltă Curte feminină! Această pretinsă economie de timp ar reduce la jumătate semnificaţia faptelor, deci ar anula-o, pentru că tânăra Agnes nu numai că trăia într-o dublă relaţie, ci era împărţită şi efectiv, fără să fie păgubita din această cauză. Firea cuprinzătoare îi permitea să facă menajul ca bucătăreasă şi iubită mai întâi pictorului Moller, apoi poetului Opitz şi în cele din urmă atât a unuia cât şi a celuilalt, fără să fie nestatornică; ea le încălzea paturile şi — cum să spun mai decent — le aprindea vetrele. Vreau totuşi să recunosc de la bun început că i-am sfătuit, atât pe Moller cât şi pe Opitz: amândoi m-au chemat din Marea Baltică la locul convenit, eu am auzit şi i-am ajutat. Era o zi cu vânt dinspre nord-est. Dar dacă stimabila acuzatoare vrea neapărat, adică cu un câştig îndoielnic, să economisească timp,
atunci trebuie ca odată cu Agnes să mă înjumătăţească şi pe mine. Moda timpului cere evident decizii extreme. Toate trebuie să meargă trăsnet."

Apărătoarea din oficiu, doamna von Carnow, o persoană neajutorată pentru că era ignorată de calcan, s-a asociat contrapropunerii calcanului. Cu voce piţigăiată a spus: „Dacă din motive de economie de timp se va proceda aşa, s-ar putea să rezulte impresia că se doreşte pronunţarea unei sentinţe preconcepute pentru a lichida rapid un proces înscenat. Asta nu
trebuie să devină niciodată o metodă a femeilor. Asta este practica necinstită masculină!"

Agitaţia din public nu lăsa să se observe nici o opinie definită. După o scurtă deliberare, tribunalul a hotărât să dezbată cazul Agnes Kurbiella în dublă ipostază. Dar calcanul a fost avertizat să fie concis şi să renunţe la descrierea proliferantă a călătoriilor artistice ale lui Moller, precum şi la relatarea extinsă a diplomaţiei opitziene. Astea nu interesează aici în nici un fel. în definitiv, pictorul oraşului, Anton Moller, avea şaizeci şi opt de ani, când a adus-o la el pe Agnes care avea paisprezece ani, iar Opitz trebuie să fi avut şi el aproape patruzeci de ani când Agnes, între timp de optsprezece ani, a intrat în serviciu la el.

„Mă scutiţi de explicaţii", a spus calcanul. „Pentru că ambii domni, deşi unul putea să fie fiul celuilalt, erau deja atât de îmbătrâniţi, jumuliţi, uzaţi şi sfârşiţi, încât trebuia să-i sfătuiesc ca pe nişte bieţi nerozi. Mi-a fost milă de ei când i-am văzut muiaţi în apa mică de la gura Vistulei şi strigând, mai întâi unul, după mai mulţi ani celălalt: «Calcanule, zi ceva! Patul mi-e pe jumătate gol. Mi-e frig şi pe dinafară şi pe dinăuntru. Sunt înfundat cu funingine şi miros a

fum rece.» — de aceea sfatul meu a fost: «Faceţi rost de ceva tânăr. Împrospătaţi-vă, întineriţi-vă. încălziţi-vă de la feminitate. Trăiţi din nou.» Pentru că Moller, ca şi Opitz, aveau nevoie de inspiraţie, de stimulare senzuală, vreau să zic: de foc în vatra răcită, dacă era vorba să se ceară talentelor lor mediocre încă o realizare matură, o tardivă sclipire juvenilă.
Ambilor răposaţi le lipsea o respiraţie gură la gură. Lipsea proverbialul sărut al muzelor. Chiar dacă aici, sub privirea iscoditoare a doamnelor ostentativ distante, sunt în pericol să
fiu ridiculizat ca fiind de modă veche, spun: am recomandat-o pictorului, poetului, în rolul de muză, pe blânda Agnes."

N-a râs de calcan numai publicul admis în sală. În calitatea ei de preşedintă a tribunalului, doamna dr. Schonherr a spus: „Auzim cu multă plăcere că dumneavoastră, dacă nu femeilor în general, totuşi măcar deosebitei Agnes, pe lângă profesia de bucătăreasă şi sarcina de a încălzi patul ca şofretă, i-aţi mai recunoscut încă o funcţie subsidiară: să fie muză, să dea sărutări, să îngraşe terenul fertil, cald şi umed şi prin puterea inspiraţiei transmise să îi ajute în realizarea unor opere mediocre. Reluarea acestei practici ar fi utilă geniilor noastre îmbătrânite. Pe lângă asta, aţi putea să le deduceţi muzele din impozite. Vechiul «Mers al
trenurilor» sub titlul «Noul almanah al muzelor» ar găsi mâine cititori binevoitori. Dar, lăsând gluma la o parte, ce poate ieşi din această diviziune a muncii?"

„Puţin, din păcate prea puţin!" a spus calcanul. „Au rezultat câteva nuduri, desene groteşti, totuşi întrucâtva remarcabile, după Agnes însărcinată; pentru că, oricum, bătrânul Moller a
reuşit să stoarcă potentei sale senile o confirmare domestică. Lui Opitz însă Agnes nu i-a inspirat nici un sonet, nici o odă. Nici măcar să reacţioneze iambic la grădiniţa ei de mărar n-a fost în stare. Posomorât, şi-a pregătit reeditarea vechilor sale poezii. A migălit corecturi la fiecare tiraj al traducerii unei cărticele englezeşti intitulată «Arcadia». Traducerea *Psalmilor lui David* este mai curând a unui bun învăţăcel decât a unui poet inspirat. Lucrări la comandă: obişnuitele panegirice ale principilor, asta da. Nici măcar să o însărcineze, cum s-ar fi putut crede, n-a fost în stare, pentru că trei ani după moartea primei fiice, când Agnes a rămas gravidă pentru a doua oară, Opitz, neastâmpărat, era din nou plecat: la Thorn, Konigsberg, Varşovia. Poate că pictorul Moller o mai fi găsit încă o dată un pic de jar sub cenuşă.

Nu, înalt Tribunal. Opere de artă durabile, un dar făcut omenirii, marea lovitură, de pildă o mare pictură pe lemn târzie—îndelung proiectata răstignire pe dealul Hagelsberg, având în fundal Danzigul, oraşul plin de păcate — sau o cutremurătoare alegorie a războiului, ciumei şi Văii Plângerii, comparabilă cu poezia din tinereţe despre ciuma din Brunzlau, n-au mai putut duce la bun sfârşit nici Moller, nici Opitz, deşi tânăra Agnes, cu farmecul ei înduioşător, cam naiv, ştia să creeze acea linişte zumzăitoare în care începe să încolţească arta. Sigur, Opitz se holba adesea bănuitor când Agnes amesteca un ou în supa de găină şi o făcea transparentă asemeni unui corp

astral, dar rămânea la primele rânduri ale poemului şi la bâiguieli mult promiţătoare care nu-şi mai găseau niciodată ordinea iambică. Sigur, s-au adunat multe
schiţe fugitive care lăsau să se bănuiască mari proiecte, dar nici una n-a ajuns la definitivare. Toate au rămas numai promisiuni. Pe scurt: după ce sfatul meu binevoitor i-a înflăcărat pe pictor şi pe poet ca un fitil, vetrele s-au răcit din nou."

După o pauză, în care calcanul ar fi dorit să audă efectul jumătăţii de mărturisire, deoarece zgomotele jumătăţii de sală cu public erau transmise în casa lui de sticlă antiglonţ, a constatat,
de data asta cu vocea în falset: „Aud râsete batjocoritoare. Publicul ăsta nu mai termină să se distreze pe seama mea. De altfel, recunosc deschis că am irosit calităţile de muză ale tinerei
Agnes Kurbiella. Speranţele m-au înşelat. Crezusem totuşi că,de la genialul Moller, de la teoreticianul Opitz, se mai putea obţine încă o operă durabilă. Pentru că, oricum, Moller nu era un pictor orăşenesc oarecare. Şi fără Opitz poezia germană n-ar fi ajuns la rime corecte şi la alternanţa regulată a silabelor accentuate şi neaccentuate. De aceea, solicit înalta Curte să dea ascultare omagiilor aduse de mine operei opitziene şi să aprobe o conferinţa cu proiecţii de diapozitive, ca să vadă şi publicul care nu ştie nimic cât de promiţător a fost pictorul Moller la debut, cât de repede a devenit alegoric şi cât de jalnic a decăzut talentul său, de altfel, strălucit. Abia după aceea să se decidă dacă eu, calcanul, atât de aspru acuzat de femei, am acţionat ca un criminal, sau doar greşit, sau poate pe bună dreptate când i-am ajutat pe cei doi artişti, ca şi stinşi, să aibă o muză."

Deşi s-au produs proteste în public — „Ăsta vrea să ne trăncănească aici despre sărutarea muzei!" — „Ca să ştiţi ce e calcanul: un germanist de rahat!" — tribunalul a acceptat solicitarea acuzatului, pe când apărătoarea din oficiu, doamna von Carnow, cu gesturi frenetice şi vocea sugrumată, ameninţa că îşi depune mandatul. (A plâns un pic şi cu succes.)

Pe ecranul cinematografului transformat în sală de tribunal au fost proiectate diapozitive care reproduceau în special capodoperele lui Moller *Judecata de Apoi* şi *Banul de dajdie,* în
ansamblu şi cu detalii. Apoi au fost arătate specimene ale talentului său popular: burgheze din Danzig în faţa faţadelor hanseatice ostentativ opulente, vânzătoare de peşte pe Podul Lung, câteva fetiţe dolofane, domnişoare în drum spre biserică, toate în toalete de epocă. Un istoric de artă venit din Olanda a dat explicaţii despre pictorul de provincie necunoscut: cum fiul unui bărbier de la curtea din Konigsberg s-a format călătorind, mai mult în Olanda decât în Italia; cât de regretabil este că au dispărut copiile sale după Dürer; de ce, în pofida multiplelor influenţe, nu trebuie considerat epigon; cât de greu le-a fost tinerelor talente să se afirme între sfârşitul Renaşterii şi începutul barocului; de ce *Judecata de Apoi* a lui Moller, în ciuda naivităţii alegorice, poate fi numită o mărturie impunătoare a epocii sale; cât de remarcabil a fost

Moller, înainte de pierderea puterii creatoare, aproximativ în anul 1610, şi cât de mari au fost speranţele pe care le putea trezi talentul lui de pictor.

În continuare, au fost citite expertizele unor notabili istorici literari. Din ele s-a aflat că lui Opitz, în comparaţie cu Gryphius şi Hoffmanswaldau, i-a lipsit forţa limbajului metaforic şi rafinamentul formal. S-a demonstrat prin citate cât de desăvârşit şi-a completat Opitz producţiile proprii cu citate străine. Biografia sa consemnează o viaţă plină de peripeţii, aventuroasă, tot mai ambiguă, întunecată de activitatea lui de agent dublu. Apoi s-a constatat cu regret: „Despre toate acestea se spune prea puţin în opera lui. Totul este codificat, spiritualizat, mitologizat sau transformat în poante didactice, chiar şi poeziile de dragoste. Păcat că s-a pierdut, nu atât libretul lui de operă - *Daphne, 1627* — ci muzica lui Heinrich Schütz, cu siguranţă superioară." Apoi au fost citate câteva versuri: „...libertatea vrea să fie constrânsă, strivită, contestată..." — pentru a demonstra că, în orice caz, unele versuri ale sale pot supravieţui. Un om al compromisurilor, care şi-a exercitat diplomaţia, ba în tabăra catolică, ba în tabăra protestantă încercând să arunce o punte între cele două confesiuni: „Violenţa nu te face evlavios, nici creştin nu te face, nicidecum!"

O altă expertiză a stabilit, cu toate cotiturile aparent oportuniste, poziţia politică fermă a poetului: în plin război de treizeci de ani el a fost un irenist. Principiul său a fost *Eirene,* cuvântul grecesc însemnând pace. Mottoul său se poate numi toleranţă. De aceea nici poezia lui nu exprimă pasiuni partizane, ci o înţelegere ponderată a artei, adesea în dezavantajul ei. A fost prea inteligent şi prea obligat raţiuniiordonatoare, ca să-şi permită metafore îndrăzneţe, exaltate şi nătângi în frumuseţea lor. De aceea i-a fost atât de penibilă şi întâlnirea, chiar la începutul şederii sale în Danzig, cu tânărul limbut Gryphius, care îi reproşase veneratului maestru că preocupările politice îl epuizează, că este agent secret plătit, că îi este teamă să-şi exteriorizeze sincer durerea şi că este foarte egocentric. În orice caz, Opitz a influenţat literatura. Recent, lucrările germaniştilor au putut dovedi că descrierea bătăliei de la Wittstock pe Dosse din *Simplicissimus,* a fost cel puţin inspirată de descrierile bătăliilor din traducerea opitziană *Arcadia.* Poate că tânărul Grimmelshausen, martor ocular, cocoţat într-un copac, a comparat scenele de luptă cu metaforele tipărite şi le-a recunoscut veracitatea, pentru că realitatea, aşa cum a fost prefigurată de literatură, este îngrozitor de veridică, ceea ce dovedeşte încă o dată că orice eveniment este deja tipărit în cărţi.

Dar aportul original al lui Opitz — confirmat de toate expertizele — se găseşte în opusculul său teoretic *Von der Deutschen Poeterey* (Despre poezia germană). El a înălţat la nivelul de limbaj artistic graiul popular de pe vremea lui Luther care până atunci nu depăşise în nici un caz versificaţia iambică neregulată. Într-una din expertize se spunea chiar: „Opitz a eliberat poezia elevată din seculara ei dependenţă de limba latină; opera lui a fost iluministă."

Tribunalul a luat notă de toate acestea şi ar fi fost înclinat spre o sentinţă indulgentă dacă procuroarea, Sieglinde Huntscha, nu i-ar fi pus calcanului întrebări iritante, provocatoare. Femeia sigură de sine, cu alură eroică chiar şi atunci când şedea pe scaun, a sărit în picioare, a roşit până la rădăcina părului, şi-a încărcat vocea cu dispreţ chiar şi înainte de a începe să vorbească, a arătat cu degetul uscăţiv spre cabina de sticlă blindată în care calcanul, probabil înviorat de expertizele istoricilor literaturii, îşi agita toate înotătoarele plutind la o palmă deasupra patului de nisip, apoi a enunţat, nu, a azvârlit (brusc cu accent saxon) întrebare
după întrebare în direcţia acuzatului peşte plat şi a obţinut un avantaj iniţial: calcanul s-a lăsat să cadă, parcă ar fi fost lovit. S-a ascuns scormonind în nisipul din Marea Baltică, şi-a aruncat
cu înotătoarea de la coadă nisip pe pielea arhaică incrustată cu pietre şi a tulburat apa din bazinul de sticlă, asigurat contra gloanţelor, dar nu şi contra tirului de întrebări precis ţintite: era ca şi plecat, dispărut, părea că a fugit, rămânea insesizabil.

De altfel, întrebările acuzatoarei nu erau întortocheate sub formă de capcane intelectuale. Calcanul nu era pus în discuţie din principiu. Sieglinde Huntscha voia să ştie scurt şi cuprinzător: „Dacă este adevărat că o femeie poate să fie de profesie muză, pot să existe şi bărbaţi care să exercite această profesie? Dacă da: care bărbaţi în calitate de muze, adică încurajând indirect arta, au inspirat artistele celebre? Crede cumva acuzatul că relaţia femeilor cu arta nu este decât una de intermediere, de îngrăşământ, pasivă, servilă? Suntem aici numai ca să vă aprindem din nou vetrele stinse? Există un tarif orar pentru activitatea de muză feminină? Vrea, prin urmare, calcanul şi, în mod condescendent, să ne clasifice printre muncitoarele la domiciliu cu tarif şi să ne recomande organizarea unui sindicat al muzelor? Femeile, întreb, pot să-şi întreţină şi ele muze masculine bine plătite? Nu cumva acuzatul, prin pălăvrăgeala plătită din expertize, nu vrea decât să-şi ascundă adevărata sa opinie? Pentru că în realitate iată ce vrea să spună: fetele cuminţi pot câteodată, ce-i drept, să cânte foarte drăguţ la pian şi sunt bune în domeniile ceramicii şi artizanatului, arhitectura interioarelor se potriveşte talentului lor de decoratoare şi nu le vine greu, câtă vreme suferă, iubesc sau fraternizează cu schizofrenia Ofeliei, să scrie versuri zguduitoare, ventuze melancolice, cu sângele inimii, cu secreţie vaginală, sau cu cerneală neagră galică. *Messias* de Händel, *Imperativul categoric,* domul din Strasbourg, *Faustul* lui Goethe, *Gânditorul* lui Rodin şi *Guernica* lui Picasso, toate aceste piscuri ale artei, le sunt inaccesibile. Aşa este, calcanule?"

Între timp, nisipul din Marea Baltică, răscolit mai înainte, se depusese la loc. Peştele plat zăcea fără să bată din înotătoare. Numai nişte bâşicuţe urcau din dreptul branhiilor. Iar gura lui oblică trăia: „Da, da", a spus el, „aşa este, din păcate."

Publicul nici măcar nu s-a indignat. îl unea o respiraţie profundă. Numai apărătoarea din oficiu, doamna von Carnow, a oftat: „Oribil."

Atunci liniştea 1-a încurajat pe calcan să-şi reia discursul: „Nu vorbesc despre Agnes pentru a-mi atenua afirmaţia anterioară, ci vreau să elogiez

talentul de muză, ca privilegiu feminin. Ea a fost mai mult decât Moller şi Opitz la un loc. Chiar şi un Rubens, un Holderlin, n-ar fi putut epuiza oferta ei. A fost greşeala mea să copleşesc două talente obosite cu plenitudinea ei. Nu, Agnes nu făcea artă. Dar ea era sursa tuturor artelor: forma ei fluidă,
tăcerea ei epică, gândirea ei venită din neant, plurivocitatea ei, căldura ei jilavă. Numai atunci când îi menaja lui Opitz stomacul bolnav cu creier de viţel sote şi vârfuri de sparanghel, gătitul ei devenea creaţie, căci ea mai şi cânta deasupra oalelor stăruind asupra unui singur sunet care îi era de ajuns pentru că era mai bogat decât orice linie melodică. De obicei, fredona cântece în care suedezii siliseră să rimeze toate ororile războiului. Trebuie să se ştie că în primăvara anului 1632, în peninsula Hela, când Agnes avea treisprezece ani, cavaleriştii suedezi din trupele de ocupaţie ale lui Oxenstierna au lăsat-o orfană de ambii părinţi şi
au violat-o, ceea ce i-a tulburat mintea. Pomenea câteodată de un anume Axei. Cu siguranţă unul dintre cavalerişti. Numai acesta i-a marcat memoria.

Iată tot ce se poate spune, onorată instanţă, despre Agnes Kurbiella. Susţin în continuare: Agnes nu trebuia să producă, să creeze. Pentru că era creatură: desăvârşită."

Cu toate că expunerea calcanului, care îşi regăsise tonul profund de orgă, a fost transmisă atât publicului cât şi tribunalului feminist, sentinţa s-a pronunţat împotriva lui. A fost găsit vinovat de a fi dat pe mâna celor doi bărbaţi uzaţi, ca să abuzeze de ea ca stimulatoare, o copilă, de altfel alienată de pe urma ororilor războiului provocate de alţi bărbaţi. S-a vorbit despre proxenetism. Surâzând, de parcă ar fi mâncat migdale amare, în timp ce dădea citire motivelor
sentinţei, preşedinta a recunoscut totuşi că inteligenţa masculină limitată a acuzatului trebuie tratată cu oarecare indulgenţă: „Aceşti seniori ai creaţiei nu pot gândi altfel. Privilegiul lor de a crea este tabu. Noi, femeile, n-avem decât să fim creaturi, şi anume creaturi desăvârşite. Să le mulţumim cavaleriştilor suedezi, mai ales fatidicului Axei, că au reuşit să tulbure atât de savant mintea copilei Agnes. Femeile uşor smintite se califică excelent ca muze. Aşteptăm cu interes să aflăm cu ce fel de subtilităţi peşteşti se va exprima acuzatul despre iubire, la termenul următor."

Când apărătoarea din oficiu s-a ridicat pentru replică, o bună parte a publicului a părăsit ostentativ sala fostului cinematograf. Nici asesoarele tribunalului feminist nu voiau să o audă pe doamna von Carnow. Şi mie însumi îmi venea greu să suport vocea ei tot timpul plângăcioasă, cârcotaşă, piţigăiată şi monotonă în insistenţa ei, chiar dacă Bettina — pe dinafară o femeie îngrijită, de felul ei un înger jumulit — putea să semene cu Agnes a mea:
părul creţ, ruginiu, ochii clipind neîncetat, surâsul ei de neşters din amintire, fruntea înaltă, bombată copilăreşte.

Puţini au fost cei ce au ascultat plângerea intempestivă a doamnei von Carnow: „Oare nu este frumos şi meritoriu pentru femeie să fie şi muză a

artistului, paharul lui crăpat, patul de muşchi, forma lui originară? Nu este adevărat că orice operă mare a apărut, numai şi numai prin participarea tăcută a femeilor inspiratoare? Vrem oare, noi, femeile, să ne retragem din această înaltă funcţie şi să secăm astfel izvoarele artelor? Nu este devotamentul cea mai puternică dovadă a forţei feminine? Vrem oare să ne împietrim până la impermeabilitate? Şi unde, vă întreb, unde ar mai rămâne eternul feminin?"

„Foarte bine!" a întrerupt-o calcanul. „Micile dumneavoastră interogaţii mă mişcă chiar şi pe mine. Dar dumneavoastră, preastimată doamnă, sunteţi demodată. Ceva mai rău nu i se poate întâmpla unei femei. Mă tem că sunteţi chiar capabilă, ca acea Agnes, al cărei caz se dezbate aici, să dăruiţi iubirea necondiţionat. Doamne Sfinte! Astăzi nimeni nu mai suportă aşa ceva."

(Atunci am plecat şi eu, cu toate că Bettina von Carnow îmi inspira amintiri atât de atrăgătoare.) Ah, Agnes! Rasolul tău de peşte! Surâsul tău absurd. Picioarele tale desculţe.

Mâinile tale somnoroase. Glasul tău obositor. Golul tău de neumplut. întotdeauna era mărar verde în casă: iubirea ta care se reîmprospăta mereu.

Târziu

Cunosc numai
atât cât se arată,
natura.
Apucând şi pipăind
o văd din bucăţi,
niciodată
sau numai când mă bate norocul,
întreagă.

Ce vrea să spună sau să arate,
atâta frumuseţe
confirmată încă de dimineaţă
în excrementele mele,
nu ştiu.

De aceea ezit să mă duc la culcare,
Pentru că visul face obiectul fluid
şi îi infiltrează sens.

Vreau să rămân treaz.
Poate se urneşte piatra
sau Agnes vine
aducându-mi ce mă oboseşte:
chimen sau mărar.

Opiniile unui peşte despre iubire şi poezie

Ea ni s-a impus, nouă, bărbaţilor, prin puterea cuvintelor (şi a fost recomandată tuturor Ilsebillelor ca stimulent cardiac). Pentru că la început, când domnea Ava şi toate femeile se numeau Ava, iar noi toţi bărbaţii Edek, nu cunoşteam iubirea. Nu ne-ar fi dat în gând să atribuim unei anumite Ava o calitate deosebită. Nu aveam nici o aleasă, cu toate că exista acea Superava care mai târziu a fost venerată ca zeiţă-mamă şi întotdeauna m-a favorizat un pic pentru că ştiam să scrijelesc în nisip sau să modelez din lut figuri cu formele ei. Dar îndrăgostiţi, înnebuniţi, fascinaţi unul de cealaltă nu eram.

De aceea nu exista nici ură. Nimeni nu era exclus din sistemul de relaţii cotidiene al hoardei, lăsându-i la o parte pe bieţii prostănaci care încălcaseră tabuul şi de aceea erau trataţi individual şi goniţi în mlaştini. Tabu era de exemplu: să mănânci în societate pălăvrăgind sau să te caci separat, pe muteşte. Şi cu siguranţă că Superava noastră ar fi tabuizat sever — dacă ne-ar fi orbit vreodată — iubirea între două persoane şi ne-ar fi pedepsit cu expulzarea ambilor. Asta se pare că s-a întâmplat altundeva.

Nu la noi. Nu ţineam deloc să ne deosebim. Pentru noi fiecare Ava era la fel de grasă. Iar noi, Edekii, eram folosiţi tocmai acolo unde ne potriveam. Fireşte, existau deosebiri. Fireşte, existau mici preferinţe, ca să folosesc acest termen. Nu trebuie să fim consideraţi o masă neolitică informă. Structura hoardei noastre era ordonata nu numai pe grupe de vârstă, ci şi după diviziunea muncii. Unele femei culegeau ciuperci şi întâlneau acolo cete de bărbaţi care se specializaseră în vânătoarea de urşi, dar săgetau mai ales viezuri. Pentru că mă număram printre pescari — chiar dacă îmi plăcea să pescuiesc de unul singur, ceea ce nu era tabu — mă foloseau mai mult femeile care împleteau vârşe de tipar decât culegătoarele de ciuperci. Dar asta n-avea nimic de-a face cu iubirea, nici chiar cu iubirea în grup. Şi totuşi ne încerca un mare sentiment care se putea numi solicitudine.

După ce îl prinsesem şi îi dădusem din nou drumul, calcanul m-a întrebat cum e viaţa mea în hoardă, a vrut să ştie care dintre femeile paleolitice trimamelare îmi place în mod deosebit, pe care ciupercăreasă o servesc cu exces de zel, pe care împletitoare de coşuri sau Ilsebillă, având orice altă ocupaţie, vreau s-o fac să înnebunească din iubire: „Ei şi-acum spune, fiule. Cărei muieruşti i-ai sucit capul?"

Numai ca să răspund ceva, am explicat sistemul de asigurări al hoardei. „Avem grijă în primul rând de mamele şi de mamele mamelor noastre. Apoi, avem grijă de fiice şi de fiicele fiicelor. Apoi, de bărbaţii deveniţi indisponibili de pe urma accidentelor de muncă, de surorile mamelor noastre şi de fiicele şi fiicele fiicelor lor. Aportul nostru — de la vânătoare, de la

pescuit, laptele femelei de elan, fagurii de miere şi alte produse ale culegătorilor — se împarte de către mamele mamelor, în spiritul Superavei. Astfel acesta se întoarce la noi şi îl primesc cu prioritate bărbaţii bătrâni."

În virtutea acestui principiu nu e favorizată nici o Ava, nu e favorizat nici un Edek, chiar dacă Superava noastră mă răsfăţa un pic la alăptat. Dacă am iubit cu-adevărat, atunci pe ea am
iubit-o. Pentru că, la întrebarea calcanului: „Nu există totuşi cineva pe care să-1 placi atât de mult încât (chiar numai simbolic) ai dori să-1 mănânci din iubire?" răspunsul hoardei noastre a fost fără echivoc: într-o bună zi, când Superava a murit, a mâncat-o fiecare separat, la locul lui. Dar nu din dragoste, ci pentru că, înainte să moară, Ava ne-a poruncit să nu o scufundăm în mlaştină în poziţie ghemuită, ca de obicei, ci să o mâncăm toată. A avut grijă să ne lase chiar şi instrucţiuni cum să o gătim: voia (de altfel, de mine) să fie golită de măruntaie şi apoi umplută cu bureţi de pădure şi boabe de ienupăr, apoi cu inima şi cu ficatul. Trebuia să o îmbrăcăm cu un strat de lut gros de un deget, şi apoi să o punem pe jar şi s-o acoperim cu cenuşă. Aşa am înăbuşit-o pe Ava: spre seară era coaptă. Lutul ars se putea desprinde uşor.
Aşa, împărţită ierarhic, am mâncat-o. Eu am căpătat o bucată de ceafă, arătătorul de la mâna stângă, puţin ficat şi o mostră din sânul ei median. Nu era deosebit de gustoasă: ca o femelă de elan trecută de un an.

Nu, calcanule, n-am devorat-o din iubire. O iarnă grea şi lungă îngheţase râurile şi marea, îngropase rădăcinile sub zăpadă, gonise viezurii, porcii ramatori şi elanii. Nu mai era nici
o rezervă de grăunţe. Foametea domnea. Mestecam coajă de mesteacăn. Femeile care ne alăptau începuseră să moară. Doar cele bătrâne mai rezistau. Ava s-a oferit. Abia târziu, mult mai târziu, a devenit obicei ca Superava care murea în acea epocă să fie preparată după reţeta tradiţională şi să fie mâncată, chiar dacă nu era foamete. Poţi să spui că e canibalism, calcanule, dar din iubire, iubire împărtăşită, iubire pasionată, nevoie de iubire, foame de iubire, nu ne-am mâncat niciodată între noi.

Chiar şi pe vremea Wiggăi şi, mult mai târziu, a Mestwinei, nu ne vedeam transfiguraţi, roşind, pălind. Sigur, eu eram cărbunarul Wiggăi şi aşa am rămas, iar Mestwina mă schimba numai rareori cu pescari sau împletitori de coşuri. Dar sentimente mari care să-ţi strângă sau să-ţi dilate inima, să-ţi spargă pieptul, să-ţi accelereze pulsul, dorinţa să îmbrăţişezi primul copac ieşit în cale, lumea, să te dăruieşti cu totul, să te topeşti, să te absorbi în celălalt, să aparţineţi unul altuia, să trageţi mâţa de coadă în doi, plăcerea nebunească, împreună cu iubita, cu iubitul, să cauţi moartea din iubire sau să mori nebun de iubire, toate astea,
enorma extravaganţă, ciripiturile de împerechere ale sufletelor buimace ne rămâneau străine şi cu siguranţa nu erau nici o necesitate ascunsă.

Dar nu eram deloc molâi. Oricât de aspru şi de retrograd paleolitic ne-ar fi dominat Wigga pe noi bărbaţii, când ne culcam împreună pe blăni de oaie putea să fie tandră, iar dacă gătise

perişoare de ştiucă, chiar jucăuşă. Şi când îmbătrâneam şi ne îmbolnăveam de gută şi nu ne mai îmboldea nici o ispită a cărnii, şedeam adesea muţi în faţa colibei şi ne uitam cum cade soarele în spatele pădurilor. Ai fi putut crede chiar că am fi fost în stare să trăim iubirea senilă tremurând mână în mână şi bombănind „ţi-aduci minte".

Aş fi vrut să îmbătrânesc împreună cu Mestwina. Chiar dacă nu ne posedam unul pe altul şi când venea primăvara umblam de colo până colo, pentru noi devenise un obicei să iernăm
împreună. Pentru că nu ne bătuse niciodată iubirea, nu ne bătea nici gelozia. Ne permiteam, ea, salturile mele căpreşti, eu, nechezatul ei de iapă, în martie.

Toate astea s-au schimbat când a venit episcopul Adalbert cu crucea. În orice caz, calcanul afirmă că Mestwina, de îndată ce s-a ocupat de bucătăria cuviosului bărbat şi a împărţit cu el
curând patul ascetic de frunze, a căpătat o privire languroasă şi deseori un surâs schimonosit de nostalgie.

„Crede-mă, fiule", îmi spunea după moartea sfântului, „ea 1-a iubit, chiar dacă 1-a ucis. Sau 1-a ucis cu lingura de tuci pentru că îl iubea şi el nu voia să renunţe la iubirea lui pentru Domnul. Şi din cauza iubirii neîmpărtăşite ea a început să bea: mied şi kefir. În orice caz, iubirea pare să fie ceva ce le abate pe femei de la supremaţia lor naturală: ele se supun, vor să fie supuse, se arată umile şi dacă li se refuză oferta de supunere necondiţionată se coboară până la iubirea ucigaşă care — în cazul Sfântului Adalbert de la Praga — este greşit interpretată ca ispitire a satanei. Pe scurt, iubirea este un instrument care vrea să fie folosit. Vom învăţa asta, fiule."

Şi apoi calcanul şi-a dezvoltat teoria despre iubire ca mijloc de a înlătura ginecocraţia: ea va dezlănţui sentimentele. Ea va stabili o măsură de neatins. Ea va alimenta o plăcere permanentă neputând totuşi s-o sature. Ea va inventa o limbă a suspinelor: poezia clarobscurului. Ea îşi va subordona căderea frunzelor, norii de ceaţă, viermele din prăjitură, topirea zăpezii şi plesnirea lascivă a mugurilor. Ea va produce vise de o intensitate coloristică
supranaturală. Va înfrumuseţa lucrurile. Ca surogat al puterii pierdute, le va sfătui greşit pe femei să aibă permanent pretenţii pline de lăcomie. Ea va fi văicăreala nesfârşită a fiecărei Ilsebill.

Calcanul a mai poruncit: să se înalţe iubirea ca suprastructură, pentru ca, sub umbrela credinţei, să se poată dezvolta căsnicia practică, garanţia posesiunii. Pentru că iubirea nu are nimic comun cu căsătoria. Căsătoria creează siguranţa; iubirea poate duce la suferinţă. Asta se va dovedi, nu numai în poeme impresionante, dar, din păcate, va avea drept consecinţă şi acte
criminale: rivala otrăvită, sugrumată, străpunsă cu andreaua. Insă, pe de altă parte, iubirea este capabilă să se rafineze în aşa măsură încât să se poată extinde la a treia şi a patra persoană şi
să se realizeze în mai multe acte captivante la teatru, să se poată pune pe muzică, filma, şi, pe lângă asta, să le provoace femeilor boli psihice, deci

complicate. (Calcanul a enumerat, începând de la lipsa de apetit, trecând prin migrenă şi ajungând până la nebunia furioasă, tot ce între timp a fost recunoscut în rubrica boală mintală şi de Casele de asigurări de sănătate.)

În finalul acestei teorii, împănată cu citate din lirică, de la trubaduri şi până la Beatles, prefigurând hiturile şi jargonul publicitar de mai târziu, se afla fraza determinantă: „Numai dacă se va reuşi să se sugereze femeilor că iubirea este eliberatoare şi că certitudinea de a fi iubit este suprema fericire, şi dacă după aceea bărbaţii vor refuza neînduplecaţi, chiar şi atunci când sunt iubiţi, iubiţi până la divinizare, să iubească la fel sau să prelungească durata unei iubiri fugitive, deci când dependenţa femeii de certitudinea nicicând asigurată că el o iubeşte, o mai iubeşte încă, exclusiv, mai puţin, acum nemaifiind iubire, va deveni o angoasă, un sentiment de inferioritate, o tortură şi o apăsătoare dependenţă totală, pe viaţă, atunci, în sfârşit, matriarhatul va fi abolit, simbolul falie va birui şi va detrona toţi idolii vulvari, şi, în sfârşit, bărbatul va fi elucidat sumbra preistorie a sânului matern şi se va eterniza suveran ca tată."

Da, Ilsebill, ca şi tine, toate femeile au fost indignate ieri, când calcanul s-a apucat să pălăvrăgească în faţa tribunalului. Încă de la începutul procesului, acuzatoarea se gândise să atace teoria despre iubire a calcanului odată cu dezbaterea cazului Dorothea von Montau; dar deoarece cel iubit şi divinizat de Dorothea nu fusese armurierul Albrecht Slichting, ci eram chiar eu, smintitul, îndrăgostit de vrăjitoare, în ciuda oricărei teorii calcaniene despre iubire, acuzarea a amânat acest subiect echivoc până la dezbaterea cazului Agnes Kurbiella.

Mie, în orice caz, iubirea nu mi-a adus deloc libertate, ci numai nenoroc cu plete lungi. Ce-i drept, calcanul mă sfătuise să nu mă căsătoresc niciodată cu femeia pe care sunt în stare s-o iubesc, dar eu am luat-o pe fetiţa palidă şi pe lângă asta, maimuţărind moda vremii, i-am cântat acestei bigote serenade de parcă aş fi fost un domnişor nobil: „Ah, frumose domne dulce..." pentru că melancolia trubadurilor se prelungise până în epoca mea arhigotică. O fandoseală dezgustătoare, care făcea din cavalerii noştri teutoni, altminteri frigizi, nişte puşti visători şi suspinători. Chiar şi în cea mai durdulie puştoaică se bănuia o mică madonă. Străvechile noastre parade nupţiale au devenit flirturi păcătoase. Numai fructul interzis provoca erecţia. Iubirea siropoasă din serenade jura castitate eternă, iar două strofe mai încolo — „de iubire copleşită" — odată găsită cheia centurii de castitate, o amesteca în obişnuita salată cu carne. Dar doamnele noastre — Dorothea mea înaintea tuturor — se prefăceau evlavioase şi coborau privirea de îndată ce se putea repera un prohab. Numai noi, bărbaţii, ne zbăteam legaţi de acea aţişoară cu care, sfătuiţi de un peşte palavragiu, am vrut să le legăm pe femei de patul conjugal.

Dorothea! Câte n-am făcut ca să-i smulg ticăloasei reci ca gheaţa un pic de iubire. Dar chiar şi atunci când ceda, refuza. Puteam să miorlăi, să gânguresc şi să ţopăi în faţa ei ca un pitic de

curte, rămânea plictisită la complicatele ei exerciţii de penitenţa, şi nu era sensibilă decât la dragostea cerească. Dependentă de dulcele Domn Iisus al ei, m-a oprimat şi m-a transformat într-o zdreanţă jalnică. Iată, Ilsebill, ce a făcut din mine iubirea. Iată, calcanule, care a fost contribuţia ta la emanciparea bărbaţilor. Dacă am fi rămas totuşi la Ava, Wigga, Mestwina şi dominaţia lor grijulie: atât de multă căldură constantă şi protecţie, atât de mult pământ umed. Ava şi preotesele ei nu ne-au năpăstuit niciodată cu iubire.

Presiunea a mai scăzut abia pe vremea când ne gătea Grasa-Gret. Între timp, căsătoria, care asigura posesiunea, se împământenise în aşa măsură încât femeile, probabil sătule de efuziunile iubirii cereşti şi de jocurile naive de-a castitatea, erau de-a dreptul dornice să se mărite: le rămânea destulă dominaţie prin posesia cheilor cămării şi bucătăriei. Erau fidele şi sincer devotate bărbaţilor. Şi pentru că infidelitatea gospodinei era aspru pedepsită, cu biciul, cu stâlpul infamiei, sau prin repudiere, bărbaţii puteau să fie siguri de paternitatea progeniturii lor.

Până la urmă, teoria calcaniană a iubirii s-a transformat într-o practică plicticoasă: se zgârceau pentru fiecare bănuţ, se dondăneau, se bârfeau şi se certau cu vecinele, până ajungeau paţachine sau matroane. Numai curvuliţele şi călugăriţele nu făceau aşa — înaintea tuturor Grasa-Gret, ea, care putea să fie nu numai abatesă ci şi „mămiţică".

În timp ce Dorothea se opunea căsătoriei, lăsându-1 pe logodnicul divin să intre pe uşa din dos a bucătăriei ei de post, Margarete Rusch nu se preta deloc la relaţii penibile. Fiind călugăriţă, sufletul ei era deja logodit cu Cerul. Iar partea concretă rămasă voia totuşi s-o trăiască pe Pământ. Ca abatesă, le-a învăţat şi pe maicile ei tinere să nu se lase îmbrobodite de bărbaţi — fie ei călugări sau taţi de familie model. Aşa cum calcanul ne-a sfătuit pe noi, bărbaţii, să le facem pe femei să se perpelească după iubire, dar să nu-şi permită niciodată — sau, cu prudenţă, numai în afara casei — momente de iubire buimacă, aşa şi Grasa-Gret le-a dat birgittinelor ei fluşturatice sfatul să nu asculte şoaptele nici unui bărbat: „Să nu mă necăjiţi. Doar de acuşilea sunteţi măritaţi." Totuşi, vreo două-trei maici (pentru că era pe vremea reformei) au fugit de la mănăstirea Sfânta Birgitta şi au ajuns nişte amărâte de neveste.

Este posibil ca Mestwina să-1 fi adorat pe Sfântul Adalbert; poate şi Ilsebill a mea pe mine, când îşi caută cheia de contact. Grasa-Gret — sunt sigur — n-a iubit nici un bărbat, chiar dacă
a gătit pentru o duzină întreagă. În orice caz, mie, călugărului franciscan fugit, mi-a oferit un fel de iubire maternă. Margret avea atunci treizeci de ani buni eu însă eram un novice de şaptesprezece ani. În faţa mea nu trebuia să-şi ascundă sentimentele. Nu contam. Unul dintre băieţii de bucătărie care se schimbau mereu. Umblau prin împrejurimi atât de mulţi călugări
dezrădăcinaţi căutând adăpost şi căldură sub plapuma ei maternă de grăsime. Margarete Rusch avea din belşug. Şi dădea oricui îi plăcea. Unii domni (ca mine) or fi crezut că e iubire.

Abia blajina Agnes, bucătăreasa de regim desculţă, a fost acea mare sentimentală pe care şi-a închipuit-o calcanul cel viclean, pentru că Agnes mă iubea necondiţionat pe mine, pictorul oraşului, Möller, pe mine poetul Opitz în serviciul regelui Poloniei, cu totul şi cu totul după regulile teoriei calcaniene încât la iubirea ei se puteau ataşa toate zicalele care au intrat mai târziu în limbajul uzual: devotată, sacrificându-se pe sine, cu umilinţă tăcută, din prea-plinul inimii, dincolo de moarte, dezinteresată, indiscutabilă, ireproşabilă. Iar ea nici n-a fost iubită, ci numai folosită. Opitz era un bolnav de stomac prea egocentric şi încurcat în prea multe treburi politice ca să concentreze marele sentiment; pictorul Möller nu iubea decât crăpelniţa şi chefurile. Totuşi, Agnes ne iubea, fără să ceară nimic în schimb. Ea era umila noastră servitoare. Era găleata în care ne vărsăm mizeria. Era batistuţa cu care ne tamponam sudorile reci. Era gaura în care ne ascundeam. Perna noastră de muşchi, şofreta noastră,
somniferul, rugăciunea noastră de seară.

Poate că 1-a iubit pe Opitz ceva mai mult decât pe Möller, deşi pictorului i-a schimbat timp de şase ani izmenele fără să strâmbe din nas când se scăpa mereu pe el. Totuşi, de poet, cu toate că era zgârcit cu banii şi sentimentele, era şi mai ataşată. Când 1-a luat ciuma, n-a vrut să dea sacul de paie pe care a murit şi cearşaful ud de sudoare. Servitorii municipali au trebuit să i le smulgă din mâini. Ea iubea total. Când Hoffmanswaldau, un alt poet din Silezia, a venit la Danzig ca să culeagă lucrările postume ale răposatului Opitz (şi a fost certat de domnul Roberthin, care-1 trimisese de la Konigsberg pe Simon Dach), Agnes Kurbiella ar fi ars, în vatra bucătăriei, ultima variantă a traducerii psalmilor, un teanc de poezii nefinisate, manuscrisul nedus la capăt al istoriei *Dacia antiqua,* pe care îl migălise în anii când era tânăr
profesor în Transilvania românească într-o localitate numită Gyulafehervâr sau Zlatna şi scrisorile dintr-o perioadă de mulţi ani de la cancelarul suedez Oxenstierna. Nici penele de gâscă ale lui Opitz n-a vrut să i le dea lui Hoffmanswaldau. (Ai putea tu, Ilsebill, într-o zi, să ungi vechea mea maşină de scris portativă, s-o ştergi de praf şi să o socoteşti aproximativ sfântă?)

Calcanul a fost de părere că şi atât de multă iubire imperturbabilă creează din nou o putere dominantă şi nu corespunde concepţiei sale. Agnes Kurbiella n-a suferit nici un moment din
cauza iubirii neîmpărtăşite, nu a muşcat niciodată o batistuţă udă de lacrimi, ci s-a mulţumit să radieze o strălucire pură, încât s-ar putea spune că iubirea nu a făcut-o dependentă şi servilă, ci a întărit-o şi a înălţat-o până la supranatural. Deşi acest triumf nu corespunde planurilor sale iniţiale, trebuie să-şi exprime totuşi respectul faţă de servitoarea-bucătăreasă pentru indulgenţa, devotamentul şi răbdarea nemăsurate.

Iar în faţa tribunalului feminist, când, în sfârşit, teoria iubirii era punct al acuzării, calcanul a spus în apărarea lui: „Nu vă pripiţi, severe doamne! Eu am şi recunoscut că, la început, când
bărbaţii erau consideraţi minori şi se putea vorbi pe drept cuvânt despre oprimarea lor, concepusem iubirea ca feed-back: ea trebuia să creeze, printr-un compromis, privilegiul masculin şi dependenţa feminină. însă, după

exemplul lui Agnes Kurbiella, multe femei au reuşit mai târziu să remodeleze instrumentul meu de oprimare, perfid imaginat — cum spune acuzarea — în simbol al eternei grandori feminine: atât de multă autodepăşire, comportare altruistă, tărie sufletească, atât de mult sentiment ce rupe toate stavilele, atâta fidelitate. Atâtea mari figuri de femei iubitoare! Ce ar fi literatura fără ele? Romeo fără Julieta, un ştrengar inutil. În cine, dacă nu în Diotima şi-ar fi putut revărsa imnurile Holderlin? Ah, iubirea care ne mai mişcă şi astăzi a lui Kătchen von Heilbronn: «Mărite domn, stăpânul meu!» Sau
moartea Otiliei în *Afinităţile elective* ale lui Goethe.

O astfel de putere mută, uneori melancolică, mereu prezentă, dar niciodată ostentativă, a avut iubirea Agnesei noastre. Chiar dacă trebuie să constat că stimatele doamne judecătoare, care acuzându-mă etalează o altă atitudine şi se silesc să fie în spiritul epocii actuale, doamna Huntscha, de exemplu, îşi raţionalizează sentimentele pe care fără îndoială că le are, înainte de a le verbaliza, rog totuşi să se acorde un pic de înţelegere frăţească pentru sărmana copilă dată — recunosc, de mine — pe mâna celor doi indivizi epuizaţi. Am vorbit de capacitatea de muză a Agnesei, fără să pot convinge înalta Curte de această calitate exclusiv feminină a ei. Dar poate că taciturna Agnes a reuşit să pună o vorbă bună pentru mine. Transfigurând mizerabilul meu truc al iubirii obediente în sentiment pur, a învins până la urmă forţa afectivă a femeilor şi i-a făcut pe bărbaţi mici, atât de mici."

În încheierea peroraţiei sale, calcanul a cerut ca preşedinta, asesoarele, acuzatoarea şi întreg Comitetul consultativ revoluţionar al tribunalului feminist să nu mai fie insensibile ci să se topească din nou de iubire, după exemplul Agnesei Kurbiella: „Asta, numai asta e adevărata voastră putere. Bărbaţii nu vor ajunge la ea niciodată. Nu inteligenţa voastră — oricât de perspicace mă cercetează, descoperă, contrazice — nu, puterea iubirii voastre va schimba lumea într-o zi. Văd deja înmugurind noua tandreţe. Fiecare bărbat şi fiecare femeie se atinge pe sine şi pe ceilalţi. Strălucirea iubirii va înfrumuseţa totul. Milioane de Ilsebille fără dorinţe. Uluiţi de atâta blândeţe, bărbaţii vor renunţa la puterea şi gloria lor. Numai iubire va fi şi pretutindeni.

Aici, calcanul a fost întrerupt. I s-a tăiat sunetul microfonului din cutia de sticlă blindată. Chiar şi atunci când apărătoarea din oficiu, doamna von Carnow, a izbucnit în lacrimi protestând, iar Consiliul revoluţionar s-a scindat (încă o dată) — s-a închegat pentru prima oară acea fracţiune, numită mai târziu „calcanofilă" — tribunalul feminist a refuzat totuşi să aprecieze iubirea servitoarei de la bucătărie Agnes drept contribuţie la emanciparea feminină. Şedinţa s-a suspendat. Expertize. Contraexpertize. Lupte între fracţiuni.

Totuşi, tema iubirii a mai fost adeseori dezbătută, fie şi cu titlu marginal: în cursul procesului, când, cazul Amanda Woyke era litigios şi scrisorile către contele Rumford au fost calificate
scrisori de dragoste, deşi, de la început şi până la sfârşit în ele nu era vorba decât de cultura cartofului, plite economice, bucătării populare şi de supa săracilor â la Rumford. Cazul bucătăresei Sophie Rotzoll, a cărei viaţă a fost apreciată de tribunal ca tentativă revoluţionară, după părerea calcanului era

marcată mai mult de o iubire tragică: în definitiv, la paisprezece ani a trebuit să-1 predea la fortul Graudenz pe mult iubitul ei Fritz, care din cauza uneltirilor subversive fusese condamnat la temniţă pe viaţă. Patruzeci de ani a rezistat Sophie tuturor tentaţiilor masculine dar apoi, în sfârşit, el a revenit: destul de ruinat. Trebuie să se recunoască că asta e iubire, o iubire de format agnesian.

Nici cazurile bucătăresei săracilor Lena Stubbe, al atât de nefericitei Sibylle Miehlau, zisă Billy, care voia să fie altfel şi cazul, încă neexpus, al bucătăresei Maria, de la cantina şantierului naval, calcanul nu le voia concretizate la distanţă de orice iubire. Ea răzbătea pretutindeni. Ea trăgea sfori. Rezista la foame, ciumă,război. Ea contesta calculele economice de rentabilitate. Ea eroda şi era, în ceea ce o priveşte pe Lena Stubbe, o tortură mută. Sub
stăpânirea ei, Sophie a rămas până la bătrâneţe o domnişoară cu riduri fine, care n-a încetat să spere. Billy o căuta în altă parte. Amanda a cifrat-o în scrisori. Iar Maria, cu siguranţă, pentru că iubirea poate să întărească, va împietri lent.

„Nu!" a strigat calcanul în faţa tribunalului feminist şi s-a ascuns în nisip. „Nu regret nimic. Fără iubire n-ar mai exista decât dureri de dinţi. Fără ea nu ar fi mai rău decât la animale, vă spun asta categoric, ca peşte. Fără ea nu s-ar descurca nici o Ilsebill. Şi, dacă îmi este permis să revin încă o dată la bucătăreasa Agnes: gătind cu devotament mâncare de regim pentru ficatul mărit al pictorului Möller şi gastrita nervoasă a poetului Opitz, ea a dat proverbului aparent idiot «Iubirea trece prin stomac» un sens nou, tutelar. Ah, fulgii ei de ovăz! Ah, găinuşele ei rasol!

Vă rog, versate doamne, să-mi mai acordaţi încă un pic de atenţie. Pentru că într-una din poeziile dispărute ale lui Opitz se spune, dacă mi-e permis să citez în încheiere:

«De ar fi iubirea doar neant, cum de poate să mă-nsufleţească?
Ah, iubito, hai să ne grăbim, altfel al tău peşte,
Pe care-n lapte l-ai clătit, pe masă se răceşte,
şi din iubire tu voiai ca peştele să mă lecuiască.»"

Peştele rasol aminteşte de Agnes

Pe codul de azi,
ce în vin alb cu gândul la morua
când era încă ieftin — Pomuhel! Pomuhel! —
l-am fiert la foc moale,
am pus, când ochiul lui deja lăptos

şi ochii albi de peşte ai febrilului Opitz
se rostogoleau peste hârtia albă,
castraveţi proaspeţi tăiaţi fâşii,

apoi, luat de pe foc, mărar în zeamă.

Peste peştele rasol am presărat cozi de crabi,
pe care musafirii noştri — doi domni, care nu se cunoşteau —
în timp ce codul se frăgezea, vorbăreţi
şi îngrijoraţi de viitor,
le-au decorticat cu degetele.

Ah, bucătăreasă, tu mă priveşti,
când cu lingura plată
desprind carnea fragedă: şira spinării o cedează uşor
şi vrea să fie pomenită, Agnes, pomenită.

Acum musafirii se cunoşteau mai bine.
Eu spuneam, Opitz, la vârsta noastră, a murit de ciumă.
Am vorbit despre arte şi preţuri.
Politica nu ne atrăgea deloc.
Supă de vişine după aceea.
Au fost număraţi şi sâmburii de dinainte:
când noi eram încă nobil, cerşetor, ţăran, pastor...

Acela s-ar fi numit Axei

Cu totul altfel, Ilsebill, stau lucrurile cu iubirea. Nu este ceva imaginar, o idee a calcanului din basm. Dimpotrivă, ea există cum există ploaia. Ea nu poate fi întreruptă, nu miroase a peşte,
nu rulează la cinema, găseşte ocazii negândite, de exemplu: cuiva îi place să bea lapte bătut, ciudat, şi mie — şi uite că a venit.

Tu eşti acum gravidă în luna a patra, pentru că am căutat o expresie a iubirii: trebuie să rezulte ceva practic! Nu trebuie să rămână un scop în sine! Dar iubirea e mai vastă decât un
pat dublu şi sporeşte fără să ţină seama de timp: se dezvoltă pretutindeni, împrăştiată, divizată şi totuşi întreagă.

Aşa că Agnesei Kurbiella nu i-a fost greu, din peştele rasol rămas de la Möller, să gătească o supiţă pentru Opitz, adăugând mărar verde. Şi tu ai putea, dacă eu mai las nişte resturi, să le
valorifici cu gust, în afara casei: altundeva, în alt loc, unde nici un telefon nu separă. Trebuie totuşi să ne putem întâlni retroactiv: de exemplu la Poarta Verde, care pe vremea Dorotheii se
numea Koggentor. Iată! Agnes tocmai vine de la piaţă cu o găină nejumulită pentru pictorul Möller, în timp ce eu (în tratative cu regele Wladislav) sunt lăuntric plin de imagini şi de
citate străine. Ea lipăie prin zloată. Mersul ei legănat. Coteşte pe Beutlergasse. Să sperăm că nu cade...

„Toate astea sunt numai subterfugii!" spui tu şi te uiţi încruntată pe fereastră la actualul ianuarie. Dar cum să trăim fără subterfugii. Şi tu eşti unul. De aceea Agnes nu închidea
niciodată uşile. Întotdeauna erau puţin întredeschise. Venirea şi plecarea ei erau fără tranziţie. Adesea era aici, dar eu nu mă vedeam decât pe mine, pe când altcineva (Moller) o vedea, deşi
Agnes era la mine. Iubirea ei nu era localizată. De aceea nu-mi reuşea niciodată să-i percep prezenţa: ceea ce îmi lipsea era aici. Nici chiar calcanul, căruia totul i se subţia logic, precum
şira spinării lui către coadă, nu a putut să înţeleagă că mărarul era acela care nu-i lipsea niciodată. El era de părere că iubirea trebuie să facă clic, ca o cursă de şoareci: trebuia să ne prindă pe Möller şi pe mine. Dar mai este încă şi unul dintre cei patru sau cinci flăcăi suedezi care cu regimentul lor ocupau oraşul Putzig şi ieşeau uneori călare numai cu gândul să vâneze
iepuri şi trecând peste dune au dat din întâmplare peste Agnes, care şedea cu părul despletit în ovăzul de pe plajă. Îşi păştea gâştele şi s-a pomenit cu cei patru peste ea, unul după altul, să termine repede. Dar numai primul a contat cu adevărat. El îi este mai apropiat decât, mai târziu, Möller şi Opitz. Şi s-ar fi numit Axei. Iar barba lui pufoasă, de adolescent, ar fi fost blondă. Şi vocea lui răguşită îşi menţinea ecoul: imperativ. Deşi n-a mai revenit nicicând, îi era mereu aproape, în timp ce eu, aşezat la masă, când Agnes mergea prin cameră, călătoream
pe foaia albă la Zlatna, unde în vremea când eram tânăr învăţător mă speriase pe paie de mazăre o servitoare care nu gătea pentru mine; aşa cum tragi tu cu urechea, în timp ce eu
sunt aici, dacă mai vine cineva. Dar eu sunt plecat de mult şi doar mai fumez încă.

Subterfugiile mele — ale tale. Să ne întâlnim, propun, acolo unde pârâul Streiss se varsă în Radauna, iar Radauna se varsă în Motlava şi Motlava în Vistula şi toate apele împreună se varsă în Marea Baltică. Acolo o să-ţi explic ce a fost cu Agnes la care mă gândesc când vin la tine, Ilsebill, şi distrat — ceea ce provoacă întotdeauna ceartă — îţi spun Agnesel.

Când Agnes Kurbiella a venit în oraş din peninsula Hela, unde bântuia garnizoana suedeză, bătrânul pictor Möller, de mai mulţi ani căzut în patima beţiei, a văzu-o în faţa bisericii Sfântul Tobias jucându-se copilăreşte cu cochiliile de scoici, singurele lucruri pe care le adusese de pe plajele de la Hela. Suedezii îi luaseră tatăl, mama şi toate gâştele. (Mai târziu n-a mai ştiut niciodată bine: pe cine şi ce mai întâi.) Möller a văzut cum ţinea capul înclinat, parcă gânditoare şi a luat-o în casa lui de pe Karpfenseigen şi a angajat-o la bucătărie.

După ce Agnes i-a pozat timp de trei ani pictorului orăşenesc ca precupeaţă, ca fată caşubă cu coş de răchită, ca împletitoare serioasă de ceaprazuri, sau ca fiică dichisită de burghez şi pe
lângă asta i-a gătit feluri uşoare (cu toate că lui îi plăcea mult grăsimea), i-a ridicat fusta: a pozat ca gravidă.

După multe desene mai curând cuminţi în sanguină, cu puţin înainte să nască, ca şi cum ar fi vrut să confirme paternitatea lui iminentă, Möller şi-a schiţat cu cretă colorată autoportretul pe burta bombată a servitoarei lui de la bucătărie: un tablou animat pentru că de fiecare dată când nenăscutul îşi schimba poziţia sau îşi întindea membrele, portretul sever al prezumtivului tată se deforma. Arăta ca un ţăran cu ochi mijiţi, obraji buhăiţi şi barbă roşcovană în jurul gurii.

După aceea, Möller a pictat-o pe Agnes când era gravidă în ultima lună, în mărime naturală pe pânză, purtând pe burtă fizionomia lui sănătoasă, dar a lăsat loc în partea dreaptă a tabloului. Imediat după naştere — fetiţa n-a împlinit un an — s-a schiţat mai întâi cu creta pe pântecele dezumflat al tinerei mame şi apoi a pictat-o aşa, împreună cu portretul lui de bolnav de ficat, pe locul încă gol al tabloului, lângă cea cu pântecele însărcinat (cu faţa de pişicher), în ulei pe pânză: tatăl rotofei lângă cel pricăjit.

Pictorul Moller se vedea dublu. Pentru el, totul devenea alegorie. Din păcate, tabloul reuşit, interesant cu tot manierismul lui, nu s-a păstrat; pentru că, după moartea micii Jadwiga, Moller se pare că ar fi zgâriat, străpuns, spintecat pânza şi — în ceea ce îl priveşte — s-a ucis de două ori.

Din statistici şi din alte tipărituri inutile rezultă că sugarii europeni, datorită alimentaţiei lor speciale, înghit (sau sunt siliţi să mănânce până nu mai pot) de nouă ori mai multă albumină, hidraţi de carbon şi calorii decât le rămâne sugarilor indieni. Agnes Kurbiella n-avea habar de proteine şi de vitamine. Ce-i drept, Erasmus de Rotterdam (în latineşte) le recomandase insistent tuturor mamelor să-şi alăpteze ele înseIe copiii, dar pentru că după câteva zile ea n-a mai avut lapte şi Möller nu voia să plătească o doică, copilul, debil din naştere, a fost hrănit cu biberonul, mai întâi cu lapte de vacă subţiat, apoi cu făină de ovăz fiartă şi, în sfârşit, cu alimente premestecate: găină cu mei, creier de viţel cu sfeclă, icre de hering cu spanac, limbă de oaie cu terci de linte. Astea erau resturile lăsate de pictorul Moller.

Nici eu nu am procedat altfel mai târziu, când Ilsebill a mea a plecat în excursie (Antilele Mici): am hrănit copilul nostru din sticle inscripţionate (la preţul de 1,50 până la 1,80 DM per bucată) cu dopuri vacumate care trebuie să facă clic când le deschizi, îl hrăneam cu carne de vită şi tăiţei cu ouă în sos tomat. Acest fel de mâncare conţine 3,7% albumină, 3,0% grăsimi, 7,5% hidraţi de carbon, 82 calorii la 100 g, iar greutatea netă este de 220 g, din care 28 g carne.

Pentru echilibrarea programului săptămânal: spanac cu smântână, ou proaspăt cu cartofi, curcan cu orez, şuncă cu ghiveci de legume şi tăiţei cu ouă — cifrele oscilau. La codul cu sos de verdeţuri şi cartofi se indica 5,4% albumină şi 93 calorii. Conţinutul de peşte cântărea 49 g. În plus, cât timp Ilsebill a mea era plecată în excursie (şi umbla blondă, printre oameni bruni, pe plaje albe, ca în prospect), mai diluam o dată pe zi griş granulat pentru copii dintr-o pungă specială de plastic, în apă

clocotită. Terciul mai conţinea în afară de lapte, grăsimi vegetale, griş de grâu sticlos, miere şi zahăr. Era îmbogăţit (scria pe ambalaj) cu vitamine. La şase şi jumătate dimineaţa şi la amiază, îi dădeam copilului nostru, cu biberonul, lapte praf diluat în mod asemănător după ce, conform instrucţiunilor date de Ilsebill, sterilizasem
tetina în apă clocotită. (Ah, dacă i-aş fi plătit totuşi Agnesei mele doica, doamna Zenlein, din vecini?)

Să creşti bebeluşii cu biberonul. Astăzi nu mai este o problemă pentru un bărbat rămas singur, pentru că se găsesc de toate şi stau la îndemână: scutece absorbante preconfecţionate, de unică folosinţa, unguente şi pudre, la nevoie supozitoare calmante şi numere de telefon care promit un medic, o doctoriţă. Pe lângă asta, mai există şi broşuri cu instrucţiuni şi desene explicative pentru fiecare situaţie practică. În curând, se va putea conta pe bărbat. În curând, va putea exista prin forţa proprie. În curând, va învăţa să ţină menajul cu căldura lui. Este deja mai matern decât s-a prevăzut...

„Nu-ţi face griji. E joacă de copii. Eu le fac pe toate cât ai zice peşte. De ce să nu poată şi un bărbat singur." Fireşte, asta nu-i treabă în exclusivitate feminină. Drum bun, Ilsebill. Şi recreează-te! Şi emancipează-te bine. Şi nu ne uita. Şi gândeşte-te un pic la noi, printre altele. Şi ai grijă de tine. Acolo or fi rechini. Scrie-mi câte ceva despre insula ta. Noi ne descurcăm bine."

Când Dorothea s-a dus în pelerinaj la Finsterwalde şi Aachen şi m-a lăsat să am grijă de gospodărie şi de cei patru copii rămaşi, printre ei şi cele două gemene de un an, totul era mai dificil. La Calcutta am văzut mame care, ca şi mine, când Dorothea m-a părăsit în stilul ei hipergotic, premestecau mâncarea copiilor aşa cum Agnes îi mesteca sfeclişoarele şi pieptul de găină fiicei sale Jadwiga. (Aşa a desenat-o în sanguină Möller, care din zgârcenie îi refuzase doica.) Dar copila nu putea, nu voia, creştea tot mai puţin în greutate, nu ţinea nimic în ea, ieşea ba tare, ba lichid, nedigerat, de-ţi era mai mare jalea. S-a ofilit curând şi s-a prăpădit: hrănită ca să moară.

Asta era pe atunci ceva obişnuit, după cum a calculat retrospectiv statistica: pretutindeni, nu numai la tăbăcarii de la periferie şi la ţăranii şerbi. Micuţa Martha, Annchen, pirpiria Gundel. Stine, Trude, Lovise; mi-au murit atât de mulţi copii pe care i-am avut de la Dorothea, Agnes, Amanda, aveam atâta suferinţă în urma mea încât atunci când îi dădeam copilului nostru biberonul sterilizat, sau deschideam cu clic capacul etanş al borcănelelor cu conţinut exact măsurat, sau diluam perlele de griş pentru copii în apă fiartă şi vedeam rezultatele bine digerate — ce miros saturat! — în scutecele de unică folosinţă, mă înveseleam şi cântam imnuri industriei alimentare pentru copiii Europei Centrale, deşi ştiam că bebeluşul nostru şi milioane de alţi bebeluşi drăgălaşi iau de la gură strictul necesar zilnic al sugarilor sud-asiatici. Şi mai rău încă: se ştie că laptele nostru praf, îmbogăţit cu vitamine, este de-a dreptul mortal pentru mulţi copii extraeuropeni; din care cauză reclama unui mare concern elveţian care caută în Africa o piaţă pentru laptele praf, trebuie calificată drept criminală. (Le dezgustă pe mamele africane de laptele propriu.) De aceea, în faţa tribunalului feminist, când a fost vorba de hrana

copiilor, calcanul a putut să spună pe un ton cald, de profundă solicitudine: „Vedeţi, stimate doamne, aici ar fi nevoie de solidaritate feminină. Dacă dumneavoastră profitaţi de luxul societăţii de consum moderne, ar trebui să le ajutaţi şi pe surorile voastre, cel puţin pe cele din Africa: de exemplu, boicotând produsele frumos ambalate ale firmei Nestle. În definitiv, problema suprapopulaţiei nu se poate rezolva prin mortalitate infantilă. Nu-i aşa?"

Dar publicul feminin a protestat zgomotos şi nu voia să renunţe la laptele praf. Comitetul consultativ revoluţionar a susţinut în majoritate hrana gata preparată în borcane cu capac etanş: calcanul are sticleţi! Să propună tocmai mamelor renunţarea la consum! Femeii cu activitate profesională îi trebuie. Degrevarea din gospodărie eliberează forţa emancipatoare.

La asta nu se poate renunţa. Cu toată solidaritatea. Voiau să trimită în Africa telegrame de încurajare. Sigur, ce face Nestle acolo este o porcărie. (Şi a fost redactată o rezoluţie, acceptată de majoritate, întărită cu semnăturile publicului şi telegrafiată pretutindeni în lume...)

După ce lui Agnes i-a murit copilaşul, ea a vrut să mai aibă altul, dar nu cu pictorul Möller, care îi refuzase doica.

Când Martin Opitz, supranumit şi von Boberfeld, a intrat în serviciul regelui Poloniei şi şi-a stabilit domiciliul în Danzig, nu avea încă patruzeci de ani, în timp ce pictorul Möller trecuse
de şaizeci. La scurt timp după sosire, poetul s-a îndrăgostit lulea de o fată dintr-o casă patriciană, care ştia să recite poeme latine, dar era logodită cu un fiu de negustor din localitate. Agnes, care prin intermediul pastorului Niclassius, bucătărea de curând şi pentru Opitz, 1-a făcut să se dezguste de acea femeie proastă — o chema Ursula — numai prin prezenţa ei mută şi desculţă. Totuşi el a mai plâns după Urselchen şi probabil că i-a dedicat versuri latineşti.

Întotdeauna subterfugii. Nu i-a reuşit niciodată ceva de durată. Agnes a fost prima, care s-a culcat cu el mai mult timp. Tatăl lui, măcelarul Opitz, după moartea prematură a soţiei sale,
a luat o a doua, a treia şi a patra, şi le-a făcut acestor patru soţii, copil după copil. Aşa că fiului nu-i mai rămâneau prea multe de făcut. Numai mici combinaţii, cele mai multe la curte. Vreo două încurcături burgheze cu consecinţe pecuniare la Breslau, după care a spălat din nou putina. Când era în serviciul principelui Bethlen Gábor în calitate de învăţător stagiar, o ţărancă daco-romană i-a arătat pentru prima oară cum stau lucrurile de fapt şi 1-a îngrozit. Nici războiul, care a durat cât toată viaţa lui, nu i-a dat ceea ce îi oferea oricărui cavalerist suedez (stegarului Axei). Întotdeauna peste cărţi şi pergamente, pe căpiţe de paie, sau singur în pat: bărbia lui teşită. Întotdeauna numai poeme şi epistole de mulţumire adresate principilor schimbători. Obosit şi descurajat de refuzurile lui Urselchen, Opitz s-a luat după fusta
Agnesei Kurbiella.

Agnes, care avea de-ajuns, nu voia să aibă ci numai să dea. Trei ani la rând, 1-a învăluit în căldura ei domestică. Dar în ciuda zelului, plătit de două

ori, cu care şi-a scris şi într-o parte şi în cealaltă scrisorile de agent dublu, când era vorba de versuri nu ajungeau pe hârtie decât înflorituri şi speculaţii inutile; nu-1 ajutau nici penele mereu noi pe care Agnes i le dăruia, după ce jumulea o gâscă pentru Möller; mie însă, când e vorba de Ilsebilla mea, îmi vin mereu idei: n-are decât, ca-n basm, să spună ce doreşte. Ilsebill vrea. Ilsebill vrea.

*

Din fericire, am reuşit s-o îmbolnăvesc scriind. (La asta mă pricep.) Uşa întredeschisă mă face să simt în spate spaţiul camerei de alături. De acolo vine tusea ei, vrea să fie ascultată, să
pună puncte şi virgule. Noduri care strangulează şi cuiburi vag delimitate (în jurul pantofului desenat) invadează foaia. Alifia cu care trebuie frecţionată conţine şaizeci de grame de camfor. Spre casă bate vântul dinspre vest. Şi combustibilul de calorifer se tot scumpeşte. (De-ar termina odată de tuşit!) Căci şi pe o vreme ca asta Agnes tot vine şi se aduce pe ea însăşi.

Servitoarea de la bucătărie Agnes Kurbiella şi noi, a spus calcanul, formăm un triunghi clasic: toate colţurile sunt ocupate. Deci poate fi — sau este adevărat—că pe când eram Anton Möller am pictat-o pe Agnes însărcinată, cu toate că (puţin mai târziu) am fost acel Opitz care a încercat zadarnic să o evoce — pe aceeaşi Agnes — cu puţin înainte de moartea mea jalnică — în limbaj baroc. După ce i-a murit primul copilaş am reuşit, aşa cum a poruncit calcanul, să
aduc dovezi: printre strofe nereuşite am lăsat-o grea, fără să întreb la cine se mai gândea: acela s-ar fi numit Axei.

Pictorul, poetul. Nu se agreau. Pentru Opitz, Möller era prea grosolan; Möller vedea în Opitz o teorie pe picioroange. Agnes însă trebuia să găsească un meniu pentru amândoi şi să cruţe atât stomacul prea emotiv al lui Opitz, cât şi ficatul cirotic al beţivanului Möller. Iar eu voiam să fiu în acelaşi timp pictor şi poet: aruncând tuşe uşoare de sanguină cu creta roşie şi numărând pe degete picioarele versurilor.

Ce iubeam noi la Agnes era golul ei alegoric. În el puteai pune tot ce vrei, admitea orice semnificaţie. (Ea nu avea un aspect precis; putea să arate aproximativ ca.)

Şi aveam zilnic mei cu lapte, îndulcit cu miere şi îmbunătăţit, pentru amândoi, cu alune. Agnes ştia ce era la fel de inofensiv, atât pentru organele interne ale pictorului, cât şi ale poetului: supă de oase de vită în care înotau alivenci umplute cu spanac, piepţi de pui cu mazăre dulce, sau chiar şi supă de bere: cu nucşoară şi scorţişoară.

Dar Möller dorea, cerea, ţipa să-i dea slănină afumată şi friptură grasă, crocantă, de berbec. Iar Opitz mesteca chimen. Era dependent de chimen, pentru că excesul de chimen dă beţie: vise diurne cu tentă verde într-o Vale a Plângerii din nou locuibilă, populată de nimfe şi muze cântând versuri niciodată scrise, unde domnea pacea, învingea întotdeauna numai pacea.

Agnes îi lăsa pe amândoi să-şi facă de cap, îmbuibându-se cu grăsime sau zăpăcindu-se cu chimen, până când unuia i se întorcea stomacul pe dos, iar ficatul celuilalt se umfla cât pumnul. După aceea era cerută din nou mâncarea ei de regim: peşte rasol, care se desprindea uşor de pe şira spinării, mei cu lapte şi clătite din făină de hrişcă. Beţivanul Möller, ursuzul Opitz: cu oricâtă grijă le-ar fi gătit Agnes, ei căutau alte gusturi şi le-au şi găsit: tot atât de sigur cum este că au murit.

Uşa încă mai ţine. Dar dacă se rupe, o să mă cerţi sau să mă sâcâi cu întrebarea: „Ai o monedă de două mărci pentru telefonul automat?" O să mă pui să caut monede. Dar după aceea uşa s-a deschis încet şi Agnes a venit, s-a aplecat deasupra mea, deasupra mâzgălelilor mele şi a spus vorbe jucăuşe.

Nu ştiu altceva mai bun decât să suport frica sau speranţa asta — cât timp uşa mai ţine — şi să-mi pun virgulele şi punctele. Aici pot fi găsit, chiar dacă niciodată întreg. Şi tu vii doar fugitiv şi iată că ai plecat înainte de a fi fost aici. Odată, mai înainte şi mai de demult, ai venit şi ai rămas aici cât ţine o viaţă scurtă; nici unul dintre noi nu ştie de ce.

Şi odată, când ai venit — cu siguranţă că fusese Agnes — ai vrut să mă auzi doar o clipă scârţâind pe hârtie. Adu-ţi aminte. Mă chema Martin. Veneam din Bunzlau. Cel cu regulile poeticii germane. Însă tu nu voiai să ştii de ce am rămas atât de mult timp în serviciile catolicilor şi n-am mai scris niciodată opere profane sub protecţia evlavioasă a lui Schütz. Voiai să mă auzi numai scârţâind. Dar eu voiam să mor şi să părăsesc Valea Plângerii: gol, aşa cum am venit.

Dac-aş fi ştiut măcar că ai murit în urma mea de febră, la naşterea fiicei tale — se numea Ursel. Era încă o dată un an de ciumă şi vrând-nevrând oricine putea să moară. Când am dat ortul popii, pentru că în zgârcenia mea îi cerusem cerşetorului restul de bani mărunţi de la o monedă mare, nu s-a deschis nici o uşă. Doar Niclassius, predicatorul de la Sfântul Petru, era de faţă. El a purificat mai târziu pieirea mea mizeră în versuri latineşti. Sau ai venit într-adevăr tu şi eu n-am auzit uşa scârţâind?

În vara anului 1639, când Martin Opitz von Boberfeld i-a dat unui cerşetor care întindea mâna în faţa bisericii Sfânta Katharina un gulden de argint şi fiind econom din fire a cerut să-i dea bănuţii de aramă cerşiţi de acesta, odată cu banii schimbaţi a luat şi ciuma neagră. înainte de a nu mai fi în stare de nimic, a mai scris epistole lui Oxenstierna, cancelarul Suediei, şi lui Wladimir, regele Poloniei şi a mai mâncat puţin din codul cu mărar gătit de servitoarea de la bucătărie. (Agnes i-a scuturat perna. Agnes i-a şters sudoarea. Agnes i-a schimbat cearşaful murdar de rahat negru. Agnes a auzit cum şi-a dat duhul.)

Îndată după moartea lui, înainte de a se putea arde paiele pe care murise şi a se afuma casa, camera poetului a fost spartă şi jefuită. Unele dintre manuscrisele postume lipsesc (până astăzi), printre ele materialul dacic şi

toată corespondenţa politică. Se pare că a asta a făcut-o un colonel suedez împreună cu doi soldaţi care au vrut să pună la loc sigur documentele scrise ale generalilor Baner şi Torstenson, scrisorile lui Oxenstierna şi, din partea poloneză, scrisorile de mulţumire pentru rapoartele lui Opitz. Nu cunoaştem numele colonelului, dar mult timp a existat suspiciunea că servitoarea lui de la bucătărie, Kurbiella, era o agentă a Coroanei suedeze şi în contact cu ofiţerul. Ea lucrase şi mai înainte la comandă şi ar fi sustras documentele. Dar nu s-a putut dovedi nimic. Iar în faţa tribunalului feminist, calcanul n-a spus decât obişnuitele lui fraze obscure: „Ştim prea puţin, stimate doamne care vreţi să le ştiţi întotdeauna şi exact pe toate. Cu siguranţă că violarea Agnesei Kurbiella, în vârstă de treisprezece ani, de către cavaleriştii regimentului Oxenstierna a putut să o marcheze pe fată în aşa măsură încât a rămas pentru totdeauna dependentă de unul dintre cei patru destrăbălaţi — care s-ar fi numit Axei — dar moartea poetului rămâne totuşi absurdă. Singurul lucru cert este că servitoarea lui de la bucătărie a născut după scurt timp o fată. Amândouă au mai trăit mult timp."

Căcat rimat

Abureşte, merită să-1 priveşti.
Nu miroase ciudat, vrea să fie văzut,
să fie numit.
Excremente. Metabolism sau scaun.
Căcatul: se depune inelar.

Fă-ţi cârnăciorii! Fă-ţi cârnăciorii! strigă mamele.
Masă plastică precoce, nod ruşinos
şi rest de frică: ce s-a scăpat în pantaloni.

Recunoaştem: mazăre nedigerată, sâmburi de cireaşă
şi dintele înghiţit.
Ne uităm unul la altul uimiţi.
Avem să ne spunem ceva.
Excreţia mea mi-e mai aproape decât Dumnezeu sau tu sau tu.

De ce ne izolăm în spatele uşii zăvorâte
şi nu lăsăm să intre musafirii
cu care deunăzi pălăvrăgind la masă
am predeterminat fasolea şi slănina?

Vrem acum (conform hotărârii) să mâncăm fiecare separat
şi să ne căcăm în societate;
paleolitic, cunoaşterea va fi mai posibilă.

Toate poeziile, care prezic şi rimează moartea,

sunt căcat de burtă constipată,
pe care picură sânge, viermii supravieţuiesc;
aşa vedea Opitz, poetul,
pe care ciuma şi 1-a prescris ca alegorie,
suprema lui cufureală.

Numai una a ars ca vrăjitoare

De altfel, dacă vine vorba, vrăjitoria avea loc în toate bucătăriile. Toate ştiau şi transmiteau reţete pentru concentrarea zemurilor, supelor şi esenţelor, dense, cenuşii sau tulburi: una te umfla, alta te scotea afară şi a treia te surzea. Încă de la început, (Ava), măselariţa era bună de ceva, cornul de secară amestecat în fierturi, muscariţa pestriţă, uscată şi măcinată fin, adăugată în lapte, sau în urină de iapă, aveau valoarea unei călătorii în transcendenţa sucubă. Parcă vrăjiţi, noi, bărbaţii, eram dependenţi de Wigga care, pe lângă alte rădăcini, cultiva mătrăgună. Mestwina ne rădea chihlimbar în supele de peşte. (Chiar şi Ilsebill — sunt sigur — amestecă, adaugă, combină.) Tot timpul eram prins în cercul vrăjitoarelor. Nu e deloc adevărat că nu exista nici una; dar erau arse numai cele false. Toate femeiuştile tunse, fecioarele şi matroanele, culegătoare de ierburi de pe stivele de lemn cu foc iute nu erau vrăjitoare adevărate, chiar dacă la tortură mărturisiseră inepţii cum ar fi călăritul pe mătură sau scârboşenii făcute cu lumânările de la biserică.

N-au existat, bineînţeles: nopţi ale Walpurgiei, satiri cu picioare de ţap, semne diavoleşti, ochi răi; dar bucătării ale vrăjitoarelor şi băuturi vrăjitoreşti au existat. Am văzut chiar eu cum
Dorothea a prăjit icre de broască în grăsimea unui băiat născut mort, luat de la morga spitalului, şi cum le-a stins cu aghiazmă de la Sfânta Katharina. A mirosit în toată casa când vrăjitoarea palidă a ars odată în bucătărie copita unui ied ca s-o prefacă în cenuşă. Toată lumea ştia că amestecă în supele ei de post cenuşă de corn şi nu numai cenuşă de sicriu putrezit. Umbla vorba că aduce zoaiele din casele ciumaţilor, în care intra şi ieşea nestingherită, direct în bucătăria noastră. Umbla vorba că adună în sticluţe crustele leproşilor şi sudoarea femeilor care trăgeau să moară pe patul de lehuză. Umbla vorba că ar fi fiert cămăşile de zale ale cavalerilor teutoni, înainte de a pleca în Lituania, în urină de fecioară. Dar erau numai zvonuri. Ei nu i s-au pus întrebări penibile. Altele au fost arse: neveste normale, proaste, din vecini, care găteau cuminţi pentru bărbaţii lor, dar erau însemnate cu
aluniţe păroase pe fund, pe piept. (Sunt sigur că Dorothea, care avea un trup fără cusur, 1-a informat pe duhovnicul ei dominican, pentru că bietele muieruşti, dar şi doamnele patriciene
veneau la ea pe ascuns şi voiau să capete alifii contra negilor şi petelor. Poate şi vreun descântec, în plus.)

Şi Grasa-Gret ştia reţete vrăjitoreşti şi totuşi n-a trebuit să ardă. Cine nu-şi aduce aminte cum pe Eberhard Ferber care, odată cu demnitatea de primar îşi pierduse complet şi virilitatea,
1-a făcut din nou iubăreţ cu lapţi de hering şi spermă de la călugării franciscani fugiţi; cum i-a tulburat memoria bătrânului abate Jeschke (pentru că ştia prea multă politică): a luat o lingură de probă din rahatul lui, a frământat o cocă amestecând frotiul cu boabe de piper, mac, miere sălbatică şi făină de hrişcă şi a copt-o ca pe prăjiturele condimentate de Advent; la fel cum m-a vrăjit şi pe mine. Nu ştiu cu ce. Amesteca totul cu orice. Nu gătea nimic de dragul gustului în sine. Stafide amestecate în sânge de gâscă. Inimi de vită umplute cu prune afumate, în sos de bere. Când mi-a venit rândul, devenind oaspete de durată în păduchernişa ei, m-a hrănit adeseori cu morcovi unşi în păsărică ei. Şi câte încă, fără pic de ruşine! Era cunoscut că nu comanda să i se trimită de departe numai mirodenii indiene. Se ştia, chiar dacă nu precis, că împreună cu călugăriţele ei benchetuia vrăjitoreşte şi aducea ofrande păgâne. Ar fi ronţăit figurine de aluat (te duce gândul la cei trei sâni ai Avei) cu birgittinele ei libertine şi apoi
ar fi cântat din cărticica de la Wittenberg „Casa pe care Domnul n-a binecuvântat-o!...".

Totuşi, nici ei nu i s-a înălţat un rug. Nici Dorothea, nici Margarete Rusch, ci blânda Agnes a trebuit să ardă. Totuşi, încă mai vreau să cred că ea a murit de tânără pe patul de lehuză,
după ce pe mine m-a luat ciuma, dar calcanul a declarat pentru procesul-verbal că ar fi murit abia cu cincizeci de ani mai târziu ca maşteră bătrână şi chiar a ars în vâlvătăi.

Nu, nu vreau să descriu cum s-a oprit brusc vântul, un nor s-a deschis, ploaia a căzut şi aproape că s-a întâmplat o minune. Se ştie că versiunea calcanului a fost recunoscută de tribunalul feminist. Mult timp încă, după moartea de ciumă a pictorului Opitz, Agnes Kurbiella, vorbind aiurea cu fiica ei Urselchen, la fel de zăpăcită, ar fi fugit pe uliţi şi ar fi citat latineşte şi nemţeşte din operele răposatului poet până când, în primăvara anului
1689, a întâlnit un alt poet, aşa-numitul „monarh al smintiţilor", Quirinus Kuhlmann.

Şi Kuhlmann a fost prezentat tribunalului feminist în rapoartele de expertiză ale specialiştilor în baroc. Calcanul 1-a numit un precursor al expresionismului. Dar acuzarea nu a putut să profite deloc de excentricitatea geniului său. Kuhlmann a alimentat fără menajamente cu speculaţiile lui mintea rătăcită a Agnesei Kurbiella. A îndoctrinat-o zilnic pe biata femeie cu propria-i megalomanie. Astfel exploatată, i-a ţinut şi lui loc de muză: el
a produs viziuni periculoase şi a atras-o pe bătrână în moarte împreună cu el.

Acuzatoarelor feministe le convenea că Agnes Kurbiella a fost o victimă a aroganţei masculine, că 1-a urmat pe Kuhlmann de la Danzig, prin Riga, în vasta Rusie, până la Moscova, că îi era devotată şi i-a servit ca medium la reprezentaţiile organizate de comunitatea boemiană, că în faţa tribunalului şi în timpul torturii a îngânat rime opitziene şi cascade verbale kuhlmanniene, că

a trebuit să fie arsă ca vrăjitoare, ca şi zăpăcita Urselchen, în timp ce Kuhlmann şi alţi doi fanatici religioşi cu mintea rătăcită au fost arşi pe ruguri vecine pentru blasfemie şi complot politic împotriva Coroanei ţarului. Şi bărbaţii, după cum dovedeşte statistica, erau buni pentru foc. Totuşi, după opinia tribunalului feminist, inchiziţia şi procesele ei de vrăjitorie au fost instrumente de dominaţie specific masculine destinate să înfrângă din faşă voinţa de libertate a femeilor. Acuzatoarea a spus textual: „în funcţia ei de ficţiune masculină, aşa-numita vrăjitoare, este reprezentarea proiectivă a dorinţei bărbatului şi în acelaşi timp o mostră de angoasă."

Posibil. Dar Agnes nu voia decât libertate şi a trebuit totuşi să se mistuie în flăcări, în timp ce Dorothea von Montau şi Margarete Rusch care voiau amândouă libertatea şi şi-o serveau în rate, n-au fost urcate pe nici o stivă de lemne. Confuzia uşoară şi poetică a minţii ei a fost cea care a calificat-o pe Agnes pentru activitatea de muză; numai lumea grosolană a epocii fără muze îi spunea nebună, posedată, vrăjită şi călărită de Belial. Chiar şi grădiniţa ei de mărar a fost suspectată şi asta încă de pe vremea lui Möller şi a lui Opitz. Ei au trebuit să o apere pe biata fată de atacurile catolice şi luterane, pentru că atunci când era vorba de arderea vrăjitoarelor evlavioşii din ambele religii se înţelegeau într-un timp mai scurt decât cel necesar pentru stivuirea vreascurilor şi butucilor.

Însăşi Amanda Woyke, care ştia reţete, şi cu siguranţă Sophie Rotzoll, care cunoştea toate ciupercile, ar fi fost un combustibil bun pentru domnii creştini. Dar în vremurile Amandei şi Sophiei, igieniştii revoluţiei inventaseră alte victime: pretinşii contrarevoluţionari. Ei au fost executaţi în numele raţiunii.

Parcă planând deasupra patului său de nisip, calcanul le-a spus judecătoarelor: „în calitatea mea de peşte ai cărui gustoşi congeneri sunt înăbuşiţi şi prăjiţi, ştiu despre ce vorbesc când vine vorba despre puterea purificatoare a focului. Bucuraţi-vă, stimate doamne, că în zilele noastre mai degrabă am subvenţiona vrăjitoria decât am pedepsi-o. În prezent, suntem însetaţi de o dimensiune telecinetică. Oare dumneavoastră aţi existat şi în epoca aceea? Stimate doamne. Nu ştiu! Dacă vă examinez cu atenţie şi vă văd cum şedeţi la înălţime şi mă judecaţi: câtă seriozitate reculeasă, câtă concentrare dinamogenă! Aud pârâituri mediale. Privirile voastre, când imperioase, când hipnotizante, se lovesc de pielea mea pietruită. Şi totuşi, fiecare faţă, luată în parte, are o frumuseţe particulară. Eul erijat de unsprezece ori. Zâmbete fugitive, silite. Ocheade afirmative: către cine? Unsprezece capete cu păr scurt şi ţepos, sau creţ ca al africanilor, dar şi despletit vrăjitoreşte, uşor de aprins. Pe scurt: vă văd pe toate arzând. Stimată preşedintă, corul asesoarelor, şi pe dumneavoastră, stimată doamnă Paasch, vă văd înghesuite în căruţa călăului, îmbrăcate în cilicii, în timp ce gloata medievală se holbează, călugării mormăie în latineşte şi copilaşii se scobesc în nas. Vă văd pe ruguri dibaci stivuite: frumoasa domnişoară Simoneit lângă doamna

Witzlaff în toată splendoarea ei trupească, la început învăluite în fum, apoi înveşmântate în flăcări. Ce strigăt şoptit! Câte extaze înmănuncheate! Plăcerea de unsprezece ori suprimată şi libertatea finală. Chiar şi doamna von Carnow, apărătoarea mea din oficiu, atât de silitoare şi de stângace, se va topi
ultrapoetic în flăcări, cu toate că este inofensivă, ca şi mărarul din grădiniţa Agnesei Kurbiella. Pe toate, pe toate vă văd arzând. Chiar şi majoritatea consilierelor este bună de pus pe foc. Numai doamna Huntscha nu: acuzatoarea mea prea seamănă, parcă i-ar fi soră, cu bucătăreasa de post Dorothea von Montau. În frumuseţea şi paloarea ei nepământească, ea era prea înălţată în depărtări mistice şi prea detaşată de carne ca să suporte, ca biata Agnes, o purificare atât de strict raportată la trup..."

(După o scurtă răpăială de ploaie, când, în sfârşit, a ars, în bâiguiala ei era numai lirism de regim alimentar, dar nimic politic; atunci, ambasadorul Suediei la curtea ţarului, domnul
Axei Lundstrom, a dat indicaţii la Stockholm să se claseze dosarul Kurbiella.)

Şi tu, Ilsebill? Ai prefera lemnul de mesteacăn în locul rugurilor de fag, obişnuite în acea vreme? Te-aş pune eu pe foc. Aş fi blajinul dominican Pater Hyazinth, care vine de la Krakau călătorind cu instrumentele lui speciale în lada de scule ferecată cu argint. M-aş apropia mult, tot mai mult, de tine cu fiarele subtile. Cu prudenţă, neuitând nici un mădular, aş face să-ţi sară capetele oaselor din încheieturi şi să stea în afara lor. Atât de multă piele de tras de pe umeri şi în lungul spatelui. Ah, gândurile! în sfârşit exprimate. întrebările mele groaznic de penibile ar veni înveşmântate în bunătate. Mărturisirea ta directă. Căci am venit de departe ca să-ţi dezleg limba. Asta vrem să auzim. Abia şoptită. Citită de pe buzele schimonosite de durere: Da, eu am. Da, eu, de mai multe ori. Nu, nu singură. Cu o altă Ilsebill. A mai venit şi a treia, mai târziu, prin ceaţă. Noi avem şi suntem. Noaptea, dar şi în fiecare zi. Pe lună nouă şi de Sfântul Johannis. Cu menstra noastră. Mici semne puse pe lucruri şi pe plăcuţele cu nume. Am pus semnul pe pilonii podurilor şi în instalaţiile industriale, pe terenul unde o să fie centrala atomică, pe computerele proaspăt programate şi pe unele maşini de scris. Da, şi pe
a ta e semnul. În interior, sub tasta I...

Când, în cele din urmă, Ilsebill a mea a ars, dar nici până la sfârşit n-a renunţat la frumuseţea ei, am plâns sub glugă. Mi-a părut rău, calcanule, că i-am dat libertatea asta.

Nemuritor

Când am deschis ferestrele ce mi-au fost promise
în toate direcţiile,
am. fost sigur,
că n-o să văd nimic învechit.

Dar pe câmpul neted
curat urbanizat,
şi peste drum, la ferestre deschise,
unde bărbaţi şi femei arătau bătrâni,
spre cerul senin până la variabil,
graurii şi în peri,
copii de şcoală aduşi de autobuz,
noua clădire a Casei de Economii,
biserica cu ceas
am văzut: unu şi jumătate.

La plângerea mea a venit răspuns:
Asta e o obişnuită supravieţuire
şi va înceta curând.
Vecinii bătrâni deja salută.
De la toate ferestrele ei vor să creadă
că m-au văzut într-adevăr.
Şi Ilsebill se întoarce supraîncărcată
de la cumpărături.
Mâine e duminică.

ÎN LUNA A CINCEA

Utilitatea feculei

La începutul lunii februarie, când tribunalul feminist a început să dezbată cazul bucătăresei săracilor Amanda Woyke şi calcanul a ţinut o prelegere (pe bază de expertize, ca întotdeauna) despre legăturile dintre perioadele de foamete, mişcările strategice de trupe şi epidemiile epocii, a citat literatura aferentă — ciuma la Londra, ciuma la Veneţia — şi a atras atenţia că datorăm *Decameronului* şi formei sale, naraţiunea-cadru elastică, cunoaşterea ciumei negre de la Florenţa. Pentru prima oară a acceptat sprijinul apărătoarei din oficiu, doamna von Carnow.
Ea a citat: „... la începutul epidemiei au apărut, atât la bărbaţi cât şi la femei, fie inghinal, fie axilar, abcese care, la ei în număr mai mare, la ele în număr mai mic, au atins mărimea unui măr obişnuit, sau numai a unui ou, şi au fost numite de popor buboaie negre."
După aceea, calcanul a trecut la o prezentare instructivă a leprei, febrei galbene, tifosului, holerei şi bolilor venerice. Cu proiecţie de diapozitive.

Pe meleagurile mele, ciuma, după ce în anul 1332 se propagase din India, prin Veneţia, până în Occident, a găsit întotdeauna porţile deschise. Trei dintre fiicele pe care le-am avut cu Dorothea mi le-a luat, parcă în trecere, de asemenea şi servitoarea, care venea să stea cu mine şi cu mica Gertrud la

Konitz a murit de ciumă pulmonară exantematică, pentru că pielea se învineţeşte i se mai spune şi ciumă neagră; dar fetiţa mea a rămas cu pielea albă şi a mai avut încă mult de trăit. Totuşi, una dintre fiicele ei, Birgit, a fost ucisă de molima care bântuia ba ici, ba colo, pe urmele husiţilor, asemenea unei plăgi trimise de Dumnezeu.

Şi în Anul Domnului 1523, când abatesa Margarete Rusch, chiar în timpul vecerniei, m-a luat din biserica Trinităţii (lângă mănăstirea franciscanilor), ca să mă bage în patul ei, ea m-a

salvat în acelaşi timp şi de soarta cetei de fraţi credincioşi; în anul următor, toţi călugării rămaşi, inclusiv abatele, au fost luaţi de ciumă,

În Anul Domnului 1602, când paiele pe care muriseră cele 16 919 de fiinţe omeneşti au fost arse pe străzile bogatului oraş Danzig, ciuma mi-a luat multe modele, de care aveam nevoie, ca pictor al oraşului, pentru o frescă cu titlul *Judecata de Apoi,* destinată să împodobească Arthushof, dar să servească şi ca avertisment şi ofrandă care să-i apere pe patricienii şi negustorii zgârciţi de molima ce revenea mereu.

Deşi tabloul progresa promiţător, am mai pierdut încă o dată modelele, peste douăzeci de ani, când ciuma a revenit, a durat câteva luni, a plecat iar, a mai revenit încă o dată parcă ar fi uitat ceva şi a secerat în primul an nouă mii, în al doilea şapte mii de oameni. În ciuda interzicerii târgului dominicanilor, precum şi a procesiunii din Vinerea Mare şi cu toate că rachieriile şi berăriile au fost zăvorâte, pe toate străzile cadavrele din case au trebuit să fie luate cu căruţele şi aruncate în gropi mari, în spatele dealului Hagelsberg.

Ciuma a mai revenit şi mai târziu, parcă ezitând, doar în trecere, apoi a ocupat oraşul şi mi-a luat tovarăşii de beţie şi drăgălaşele fetiţe. Numai tânăra Agnes mi-a mai rămas, servitoarea de la bucătărie. Ea m-a văzut îmbătrânind, suferind de pe urma ficatului de băutor până într-o zi când a apărut acel Opitz, căruia de asemenea i-a gătit şi de care a fost legată şi în alt fel.

În anul 1639, când poetului i s-a transmis ciuma, am murit şi eu cu el; Agnes a plecat, fără să se uite în urmă, ca şi cum eu, pictorul alegoric Möller, aş fi ajuns în groapa ciumaţilor odată cu palavragiul Opitz şi *Valea Plângerii* a lui. Mai era şi senilitatea. Murisem de mult, deşi mai aveam încă chef de băutură. Pe mine ciuma n-avea cum să mă ia.

Ele erau toate imune. Nici Dorothea, nici Grasa-Gret, nici Agnes, nici una dintre bucătărese n-a fost bătută vreodată de Dumnezeu sau de acolitul lui infernal cu abcese, pete vineţii

sau cu boli molipsitoare mai noi. Şi, după a doua împărţire a Poloniei, când Amanda Woyke a contribuit la reputaţia cartofului prusian, a crezut şi chiar i-a scris mult umblatului ei

prieten epistolar, contele Rumford, că în feculă a găsit un leac contra holerei; deoarece, după războiul de şapte ani, când mai multe recolte proaste au generalizat foametea în clasele de jos

şi şobolanii, fierţi de nevoie în supă, aveau preţul lor pe piaţă, holera (pe lângă alte epidemii) devenise monedă curentă.

Pe Domeniul de stat regal-prusian Zuckau, toţi servitorii, toate servitoarele, zilierii, sărăntocii bătrâni şi domnii administratori ai domeniului, conform prescripţiilor Amandei, se frecau preventiv pe tot corpul cu feculă. Cât timp a durat epidemia, la Danzig şi Dirschau, căruţele care duceau morţii trebuiau să facă rondul de două ori pe zi. Şi în Karthaus erau cazuri. La noi însă, clopotul de mort suna numai ca de obicei. Ne frecam şi credeam. Domnii de la oraş n-aveau decât să râdă. Şi contele Rumford, în epistolele lui sofisticate, se îndoia de puterea mobilizatoare şi forţa repulsivă a resturilor obţinute din sucul de cartof.

Mai târziu, Amanda a folosit fecula contra tuturor bolilor, fiartă, în comprese, în săculeţi, agăţată în dulapuri, presărată pe pragurile uşilor. Când aveau arsuri, oamenii veneau s-o vadă pe Amanda. Dacă vacile nu voiau să fete, fecula introdusă cu pâlnia scotea viţelul. Spoită pe uluci, gonea duhurile rele. Şi când, după reţeta Amandei, i-am pus Ilsebillei mele, care îşi târăşte după ea toanele de gravidă în luna a cincea, un săculeţ cu amidon sub pernă şi am mai amestecat şi în pudriera ei o linguriţă rasă, o săptămână întreagă s-a purtat frumos cu mine, n-a avut pofte, în mod miraculos n-a avut nici migrenă şi când umplea maşina de spălat vase fredona refrenuri superstiţioase: „Lotte e moartă, Lotte e moartă, Julie e pe moarte..."

Povestind la pisat ghindă, jumulit gâşte, cojit cartofi

Despre cei ce spun poveşti s-a scris mult. Oamenii vor să ştie adevărul. Dar dacă apare adevărul, spun: „Toate-s doar scorneli." Sau râd: „Câte-i mai trăsnesc prin cap."

Iar după ce am spus o poveste lungă despre efectul tămăduitor al leacurilor băbeşti contra durerilor de dinţi, suferinţelor din dragoste, constipaţiei, gutei şi holerei diareice, în timp ce oala cu supă de cartofi a fost golită până la „nu mai pot" (chiar şi Ilsebillei i-a plăcut un pic), unul dintre musafiri a spus: „Asta nu se poate născoci. La aşa ceva — vreau să spun la bucătăreasa slugilor a ta — n-ai ajuns din întâmplare. A trăit ea cu-adevărat? Vreau să spun, de fapt? Sau totul ar fi doar posibil?" Şi Ilsebill a spus: „Asta să i-o spui lu' mutu', da' nu mie!"

Dar o poveste care să ajungă la cojile de cartofi ale Amandei trebuie să parcurgă înapoi un drum întortocheat până la „îţi mai aduci aminte", la amintiri tardive despre cordonul meu ombilical care, depănat, duce la ea: şade pe banca din bucătărie. Cuţitul ei de cojit cartofi ştie continuarea poveştii. Citeam, descifram cojile ce alunecau în bucle peste degetul ei gros şi se culcau sub formă de reportaj fin cojit: despre foamea ţăranilor de la cariera de nisip dintre Tuchel şi Stolp Dirschau, când au ajuns să mănânce râme şi copiii au rămas ca nişte viermişori şi s-au întors în pământ; din cele şapte fete ale ei pe care, cât a durat războiul, i le-am făcut între campanii, trei au pierit şi

au ajuns poveşti ucigător de triste, numite Stine Trude Lovise şi toate au sfârşit la bunul Dumnezeu, în cer.

Prefera să gătească supa din cartofi de iarnă încolţiţi. Coaja lor cădea mereu cu alte sensuri. Şi când am vrut să plec încă o dată, ba ici, ba colo, ba afară, la saxoni, sau mai departe, Amanda, care a vrut să mă urmeze, s-a întors cu coşul în spinare la focurile ei de buruieni zicând: „Io vroi să rămân la barabulile mele", ca să-mi poată povesti, cu cuţitul în mână, de câte ori mă întorceam acasă din ce în ce mai jerpelit, tot ce se răsuflase între timp şi aducea a ciorap împletit cu igliţa.

În viaţa ei au fost puţine evenimente (şi toate fără sa călătorească). Amanda Woyke, născută în 1734, în Zuckau, pe vremea când mai era încă polonez, la mănăstire, iobagă; moartă în 1806 la Zuckau-Prusia, slugă pe domeniile statului. Dar evenimentele o asaltau din afară: eu, cu cei şapte ani de război ai mei, nouă cicatrici şi douăzeci şi trei de bătălii. Smintitul conte Rumford care nu-şi găsea nicăieri locul şi trebuia să inventeze mereu câte ceva folositor. Bătrânul rege, gârbovit de gută, care a venit acolo şi a ascultat-o (ca şi mine, veteranul şi inspectorul său) povestind la cojit cartofi. Amanda ştia că poveştile nu se sfârşesc niciodată,
că întotdeauna tâlharul trece galopând peste câmpii cu odoarele de argint furate bisericii, că se povesteşte despre anul de foamete trecut în cel următor, că ultima călugăriţă a premonstraţilor,
moartă de mulţi ani, va căuta veşnic pe lună plină ochelarii ei de citit cu şnur în lada de făină, că suedezii sau cazacii vor veni mereu ţăcălioşi şi mustăcioşi, că de Sfântul Ion viţeii vorbesc, că fiecare poveste vrea să fie spusă cât timp mai sunt destui cartofi în coş.

Mestwina nu cunoştea cartofii. Ea povestea, în timp ce pisa cu un mai de lemn într-o piuliţă de piatră ghinde înmuiate în apă de var, ca să facă făină. Noi amestecam făină de ghindă cu făină de mazăre ca să sporim aluatul de pâine.

Maica-bucătăreasă Margarete Rusch povestea jumulind gâşte sub fag, sub tei, în curtea mănăstirii sau în grajd. Într-o după-masă, a jumulit nouă sau unsprezece gâşte pentru cina
unei corporaţii.

La pisat, la jumulit. Mestwina ştia poveşti cu Ava: cum a adus Ava focul din cer, cum a inventat Ava vârşa de ţipari, cum a fost devorată Ava de copiii ei flămânzi şi astfel a devenit divinitate. Maica Rusch spunea poveşti năstruşnice: cum unui fiu de negustor care poftea la carnea ei i-a băgat în pat ca înlocuitoare o scroafă tăiată în ajun. Sau: cum umplea capul de porc cu capul de oaie. Sau: cum 1-a ajutat pe predicatorul Hegge să sară peste zidul oraşului când a trebuit să fugă de catolici. Şi alte poveşti care nu se hrăneau din substanţe mitice ca ale Mestwinei, ci din groapa de gunoi pământească.

Mestwina pisa ghindă toată iarna, amesteca făina cu păsat de ovăz şi cocea din ea lipii. Maica Rusch jumulea gâşte de la Sfântul Martin şi până la Bobotează. Primăvara, vara, nu era

nimic de povestit. Dar bucătăreasa slugilor, Amanda Woyke, după ce reuşise să facă din cultura cartofului o virtute prusiană, cojea barabule tot timpul anului. Chiar dacă primăvara şi
toamna se serveau la masă cartofi noi cu brânză de vaci, ea cojea suplimentar cartofi vechi pentru supa ei anuală, inepuizabilă, tot timpul caldă; cum ar fi putut altfel să potolească foamea slugilor domeniilor de stat?

De fapt, n-am vrut să le spun poveşti (musafirilor mei şi lui Ilsebill) ci să citez cifre şi, în sfârşit, să asanez statistic mlaştina legendelor caşube: câţi ţărani au ajuns iobagi după sfârşitul
Războiului de 30 de Ani; câtă robotă trebuia făcută în Prusia Occidentală înainte şi după împărţirile Poloniei; cum învăţau de mici copiii iobagilor să robotească; cum averea mănăstirii Zuckau, prost gospodărită, a ajuns o sursă de câştig pentru Prusia; cu ce tertipuri latifundiarii de la răsărit de Elba (de asemenea şi Administraţia domeniilor regale) şi-au bătut joc de toate decretele reformei agrare şi s-au distrat cumpărând pe nimic pământurile ţăranilor şi legându-i astfel de glie; cum nobilii de ţară prusieni câştigau sau pierdeau la cărţi iobagii
consideraţi avere mobilă, sau îi schimbau între ei după bunul lor plac; de ce în Olanda şi Flandra se cultivau deja în asolament trifoiul şi rapiţa, pe terenurile mlăştinoase, însă la noi cultura alternativă forţată, din trei în trei ani, nu permitea nici o inovaţie; de ce în tratatele de agronomie şi în poeticele idile pastorale era lăudată viaţa la ţară, dar ţăranul, când i se termina meiul trebuia să flămânzească la fel ca vitele în martie; de cât timp în oraşele Danzig, Thorn, Elbing şi Dirschau se fuma tutun englezesc, se bea cafea de dincolo de ocean şi se mânca din farfurie cu furculiţa şi cuţitul, în timp ce la ţară timpul se oprise în loc. Totuşi, oricâte cifre şi producţii la hectar aş înşira, adăugând impozitele pe sare şi alte dări, mortalitatea infantilă înspăimântătoare, exodul de la ţară la oraş în creştere, înmulţirea pârloagelor, ciuma înlocuită de tifos şi holeră, deci oricât de perseverent aş aduna date şi fapte din secolul al optsprezecelea, nu vrea să-mi rezulte nici un tablou retroactiv: cât de atent trebuie să mă ghemuiesc lângă coşul Amandei şi să mă uit, ca pe vremuri, la cuţitul ei. „P-atuncilea", spunea ea, „iera numa' pasat şi nici măcar pasat nu mai iera. Şi numa că ne-o fo' trimis moşu' Fritz cartoafele cu dragonii lui, ca să punem barabule ..."

Ilsebill spune: „Toate astea aş vrea să le ştiu mai exact. Cât tain? Câtă cărăuşie? Cum era organizată Administraţia prusiana a domeniilor?"

Dar numai cele povestite dăinuiesc. Se transmit oral. Hedwig, strănepoata Medwinei, povestea, la împletit coşuri, cum au fost botezaţi cu sila în pârâiaşul Radauna, tot aşa cum strănepoata acesteia, Martha, povestea la coptul cărămizilor pentru mănăstirea Oliva cum a murit Sfântul Adalbert, pentru ca strănepoata ei Damroka, măritată de-acuma la oraş cu fierarul Kunrad Slichting, să poată povesti nepoţilor, la roata ei de tors lână, cum a fost omorât Adalbert, cum au fost botezaţi pomorşii, cum pescarii din îngrăditură au fost siliţi să ardă cărămizi pentru călugării cistercieni, cum era

tot timpul război şi invazie de pruţi, foamete după piatră, dar şi o minune cum a fost apariţia luminoasă printre mlaştini a Maicii Domnului care spunea poveşti culegând răchitele, şi de aceea acolo, cum povestea mai târziu copiilor ei bucătăreasa de post Dorothea la ales de mazăre, a fost înălţată biserica parohială Sfânta Maria.

Chiar şi povestea calcanului tot aşa s-a transmis. De fiecare dată a fost altfel povestită dar totdeauna adevărată. Odată, pescarul a vrut să-1 mănânce fiert bine ca să se desprindă de pe os, dar nevastă-sa, Ilsebill, a spus: „Lasă-1 numa' să vorbească." Altă dată, Ilsebill voia să-1 bage în oală, dar pescarul mai voia să ştie una-alta. Ba, cândva, chiar calcanul voia să fie înăbuşit, spunea: în sfârşit, izbăvit, dar pescarul şi nevastă-sa aveau mereu alte dorinţe de împlinit.

Şi odată, la pisat ghindă, când Mestwina a povestit despre calcan, s-a apropiat de adevăr. A spus în pomorşă: „Asta se-ntâmpla când Ava locuia aici şi nu conta decât cuvântul ei. Asta îl supăra pe lupul ceresc, pentru că Ava îi furase focul şi devenise puternică. Toţi bărbaţii depindeau de ea. Nici unul nu voia să aducă ofrande lupului, toţi voiau să aducă ofrande
numai femelei de elan. De aceea, bătrânul lup al cerului s-a prefăcut într-un peşte. Acesta ştia să vorbească, cu toate că arăta ca un calcan pietros obişnuit. Într-o zi, când un tânăr pescar a aruncat undiţa, lupul din calcan a muşcat. Culcat pe nisip, s-a prezentat drept vechiul lup-zeu. Pescarului i s-a făcut frică şi a promis să facă tot ce îi porunceşte calcanul. Atunci lupul din calcan a spus: „Ava voastră mi-a furat focul. De atunci lupii trebuie să mănânce carnea crudă. Pentru că Ava, prin foc, a căpătat putere asupra bărbaţilor trebuie să daţi focului cu care gătiţi, vă încălziţi şi ardeţi oale de lut, un sens masculin. Ce e tare trebuie să se topească şi, când se răceşte, să se întărească din nou." Pescarul a povestit asta celorlalţi bărbaţi şi ei au început să spargă pietrele mai neobişnuite. Când sfărâmăturile de minereu s-au încins până la roşu, s-a topit fierul din ele şi i-a făcut pe bărbaţi fierari puternici. Cu vârfurile lor de lancie, pentru că aşa le poruncise lupul din calcan, au străpuns-o pe Ava. „Şi pe mine", spunea Mestwina de fiecare dată când pisa ghindă ca să facă făină, „o să mă omoare o spadă călită-n foc."

Totuşi, când calcanul, despre care povestea Mestwina, a auzit de moartea Avei, s-a prefăcut din nou în lup sălbatic şi, cu ajutorul fierului călit a adus războiul în ţară. De aceea şi Amanda
Woyke, de câte ori pomenea de suedezi, de panduri, de cazaci, de polaci, spunea întotdeauna la sfârşit: „Ca neşte lupchi or fo'. Şi nu să-ndurară să lese ni'ica pi picere. Şi pi copchilaşi i-or tăiet în bucăţăli."

(Dar acel basm, pe care calcanul, prin intermediul unei femei bătrâne, 1-a transmis fraţilor Grimm, pictorului Runge şi scriitorilor Arnim şi Brentano, a fost dat la tipar într-o unică versiune, pe când celelalte, netipărite, spun întotdeauna povestea următoare, cea mai nouă dintre cele noi şi care se desfăşoară cu totul altfel.)

Mestwina şi Amanda povesteau, la pisat ghindă pentru făină sau când făceau să crească cojile de cartofi pe deget, despre vremuri trecute, dar întotdeauna

ca şi cum ar fi fost şi ele acolo: cum au străpuns-o mortal flăcăii cu suliţele lor de fier pe strămoaşa Ava, cum au năvălit suedezii din Putzig în Caşubia şi în căutare de guldeni de argint au spintecat chiar şi burţile femeilor gravide. Numai Margarete Rusch nu povestea niciodată din vremuri trecute, ci întotdeauna numai despre ea şi viaţa ei de călugăriţă: cum la 17 aprilie din anul 1526 Maiestatea Sa poloneză pune capăt tuturor ereziilor, ocupă oraşul, porunceşte să se închidă toate porţile, îi aruncă pe toţi răzvrătiţii (şi pe tatăl ei, fierarul Rusch) în temniţa din turnul cetăţii, vesteşte o judecată şi pune să se bată în cuie „Stătuta Sigismundi" pe uşile tuturor celor şapte biserici parohiale. Cum după aceea, disperat, predicatorul Hegge s-a refugiat la birgittine şi la început maicile şi-au bătut joc de el pe rând, până i se face milă de el Grasei-Gret, îl îmbracă în nişte boarfe femeieşti caraghioase, îl târăşte după ea în noaptea cu lună la jumătate de pătrar prin şanţul cu lături al uliţelor, în chiţăit de şobolani, de-a lungul străzii Paradis până la haznaua mare şi ajunşi în spatele spitalului Sfântul Jakob, unde fumegă zi şi noapte paiele morţilor de ciumă, vrea să-1 salte peste zidul oraşului, mai puţin înalt în acel loc. Dar oricât îl îmboldeşte şi-1 împinge, Hegge nu e în stare să facă saltul salvator. Poate că îl obosiseră prea tare surorile Sfintei Birgitta. Atârna ca un sac agăţat pe dinăuntrul zidăriei. Dinspre Pfefferstadt se aude cum îşi face rondul garda regală poloneză: cântă, doar sunt chercheliţi, imnuri cu Maica Domnului şi îşi zornăie armele. Atunci Grasa-Gret, îl apucă pe altădată atât de repezitul predicator şi cârcotaş Jakob Hegge de coapse, pe sub fustă. îl ridică deasupra ei, tot mai sus, până i se bălăngăne boaşele lui la nas — pentru că pe sub fuste nu-1 mai acoperea nimic — şi strigă: „Da' saltă, ţap nărod, săi dar!" El reuşeşte, într-adevăr, să apuce marginea zidului, îi invocă, într-adevăr, pe toţi dracii de la Aschmatei până la Zadeck, scapă, într-adevăr, o mulţime de pârţuri şi suspine, dar nici chiar litania mormăită a gărzii care se apropie nu-1 poate face să treacă peste zid. Secera subţire a lunii poleia deja cu lumină coifurile clătinătoare. Atunci, Grasa-Gret, după ce îl ocărăşte, îl face căcăcios şi labagiu, şi-adună laolaltă mânia şi frica, apucă cu gura coiul stâng din boaşa predicatorului şi i-1 retează, dintr-o muşcătură.

Exact aşa, Ilsebill: bărbaţii se tem de aşa o muşcătură. Există teorii după care în toate femeile zace dorinţa de a reteza cu dinţii testiculele, chiar şi penisul tuturor bărbaţilor. În cărţi citite cu aviditate găseşti capitole intitulate „Vulva capcană" şi „Pofta de penis". *Vagina dentalis* este un simbol cunoscut. Circulă în lume mai mulţi bărbaţi cu un singur ou decât pot înregistra statisticile: eroi invalizi, fătălăi, castraţi hipersensibili, oligofreni şi cotoi obezi. Dintre toate insectele, călugăriţa, care îşi devorează lent masculul imediat după actul procreator, poate deveni animalul heraldic al tuturor Ilsebillelor. Ele zâmbesc incisiv, îşi arată dinţii, ştiu unde e locul şi nu vor să mai ronţăie doar ridichi. „Bărbaţi, păziţi-vă!" a strigat calcanul în faţa tribunalului feminist. „Toţi sunteţi în primejdie. Din vremuri străvechi vă ameninţă o poftă

de răzbunare. Adevăr zic vouă: când am întrebat-o pe văduva neagră, un exemplar rar printre păianjenii exotici, ce mai face bărbatul ei, ea mi-a înşirat pe un fir lung obiceiurile lui proaste
care se pare că l-ar fi devorat, l-ar fi distrus complet..."

Totuşi, călugăriţa Margarete Rusch se eliberase de această prelungită ură ancestrală şi de pofta secretă de a muşca deşi, în glumă, căuta să-1 înveselească pe sărmanul Hegge şi pe alţi
călugări fugiţi cu expresii ca „Mâncaţi-aş ştii tu şe!" şi probabil că i-a speriat. Numai de nevoie şi din grijă disperată, pentru că pericolul se apropia tot mai mult, a muşcat şi i 1-a retezat, iar predicatorul Hegge a trecut peste zid într-o clipită şi a luat-o la sănătoasa urlând prin pădurile Ocolului silvic al Oraşului Nou. (A mers până la Greifswald unde predicile lui au recrutat o mulţime de noi adepţi.)

Când Margarete spunea povestea asta la jumulit gâşte, se mai întâmpla, pentru că fulgii zburau atât de nostim, să ofere şi un supliment. Imediat după aceea, garda poloneză şi-a întrerupt litania marială şi s-a răstit la ea întrebând-o ce înseamnă strigătele de dincolo de zidul oraşului. Atunci, ea n-a mai avut încotro şi a înghiţit coiul stâng al predicatorului pentru că nu voia să moară mută printre bădăranii beţi.

De altfel, mulţimea de gâşte pe care Grasa-Gret trebuia să le jumulească de la Sfântul Martin şi până la Bobotează erau destinate banchetelor de breaslă ale dogarilor şi fierarilor
de ancore, patricienilor confreriei Sfântului Gheorghe sau festinurilor oficiale pe care Sfatul orăşenesc le oferea la Artushof în cinstea delegaţiilor hanseatice sau episcopilor veniţi de la
Gnesen, Frauenburg sau Leslau. Chiar şi pentru Konstantin, fiul lui Ferber, şi pentru abatele Jeschke a jumulit toată viaţa gâşte la moşia „Trei capete de porc" sau la mănăstirea Oliva şi
acolo a găsit întotdeauna câte ceva de povestit: cum i-a schimbat unui tunar din Brandenburg treizeci şi cinci de saci de praf de puşcă pe tot atâţia săculeţi de mac — şi asta în ajunul asaltului împotriva oraşului. Cum, ca să-i dea un gust mai bun, 1-a pus pe un muşchetar să împuşte pulpa de căprioară cu boabele tari de piper negru trimise de fiica ei din India. Cum şi-a dat drumul de-a rostogolul (râzând) de pe dealul Hagelsberg, într-un butoi, şi în felul ăsta a câştigat pariul contra dominicanilor. Şi tot mereu: cum, cu o muşcătură curajoasă, 1-a ajutat pe predicatorul Hegge să sară peste zidul oraşului.

Amanda Woyke, în schimb, nu spunea niciodată despre ea însăşi că este o personalitate feminină proeminentă şi că ar pune toată lumea în umbră, ci povestea întotdeauna numai despre alţii şi nevoile lor, ştia poveşti care-şi trăgeau firul din vremuri străvechi şi care se găseau totuşi mari cât nucile pe semănăturile de cartofi ale Domeniului de stat regal-prusian Zuckau şi anume: la aratul ogoarelor (tot cu plugul de lemn, la care, în lipsă de boi, erau înhămaţi zilieri polonezi) ieşeau la lumină sfărâmături de chihlimbar atât de transparente încât puteai să crezi că, la începuturi, cu mult înainte de Ava,

Marea Baltică devorase pădurile caşube nemailăsând decât aceste lacrimi de răşină care cu timpul se prefăcuseră în chihlimbar.
De altfel, aceste descoperiri uimitoare au fost datate mult mai târziu. Şi Amanda mai povestea, în timp ce cojile de cartofi se îngrămădeau indiferente, despre ziua exactă în care chihlimbarul s-a răspândit brusc pe dealurile ţării caşubilor. În 11 aprilie 997 după întruparea Domnului, un anume călău boemian, ca să răzbune asasinarea lui Adalbert, episcopul de Praga, a decapitat-o cu spada pe nevasta de pescar Mestwina, dar lovitura lui n-a despărţit numai capul de trup, ci a tăiat şi şnurul cătrănit de la gâtul Mestwinei; atunci bucăţelele de chihlimbar s-au desprins de pe şnur şi zburând de la locul execuţiei, acolo unde Radauna se varsă în Motlava, s-au împrăştiat pe câmp; pentru că dorinţa Mestwinei (tocmai se însera) de a i se îngădui să îngenuncheze cu faţa spre apus nu iscase nici o bănuială din partea ălăului şi a celorlalţi creştini apostolici.

Amanda povestea toate astea, nu în limba caşubă, necunoscută mie, ci în graiul tărăgănat de pe coastă: în timpul zborului peste coamele dealurilor baltice găurile din mărgelele de chihlimbar s-ar fi închis de la sine, din doliu pentru Mestwina. Şi de fiecare dată când Amanda Woyke voia să prezinte dovada istorică a prezenţei chihlimbarului pe ogoarele de cartofi din Zuckau, o trimitea pe una dintre fiice să aducă cutia de carton imprimată cu motive colorate pe care i-o dăruisem plină de bomboane saxone după capitularea oraşului Pirna şi în care obiectele găsite, cu incluziunile lor de insecte, erau acum culcate în vată.

Mult mai târziu, când Amanda surzise atât de rău încât nu mai auzea cartofii clocotind în oala mare, când gândacul cartofului apăruse pentru prima oară aducând recolte proaste şi din nou foamete, într-o zi de primăvară, cutia de carton s-a golit. În timp ce Amanda povestea despre anii de foamete de dinainte comparându-i cu cei de acum, dădea de înţeles prin aluzii că a dus mărgelele de chihlimbar înapoi pe câmp şi le-a îngropat în ogoarele de cartofi. Atunci s-a mai atenuat şi plaga gândacilor — temporar.

S-a scris mult despre naraţiuni şi stilul special al poveştilor. Există cercetători care măsoară lungimea frazelor, colecţionează laitmotive, ca pe fluturi, ară câmpurile semantice, sapă structurile lingvistice ca şi cum ar fi nişte straturi de pământ, sondează psihologic aspectele conjunctivului, se îndoiesc din principiu de ficţiune şi demască relatările despre trecut ca fiind un comportament evazionist, ostil prezentului; dar în descântecele Mestwinei mele, în fluxul nestăvilit de cuvinte al Grasei-Gret şi bombănelile bucătăresei slugilor Amanda Woyke (oricât de iremediabil legate de trecut), stilul a fost determinat întotdeauna numai de procesele ergonomice prezente.

De exemplu, pisatul ghindei în piuliţa de piatră, comprima într-un mod de-a dreptul motoric invocaţiile mitice ale Mestwinei reducându-le la fraze scurte, reportericeşti. Cu respiraţia tăiată, povestea despre revolta bărbaţilor împotriva dominaţiei femeilor: „Acu' au suliţi cu vârf de fier. Vor să hotărască cu vârful lor. Le place: lumină pe metal. Fac larmă cu fierătăniile lor. Dansează în zornăit de arme. Străpung văzduhul, norii, duşmanul născocit.

Se proţăpesc pe movile. Caută o ţintă. Ava apare: toţi o nimeresc în inimă. O despică, o golesc, o împart, o înghit crudă, îi beau sângele, strâns în cupe din ţeste de lup. Faptă bărbătească! Matricid!"

Cu totul altfel povesteşte maica Margarete Rusch căreia jumulitul gâştelor îi inspiră un stil aerian, uşor, ca fulgul în zbor. „Păi, ce-mi am zis? Neisprăvitu' vrea, fără să deie doişpe taleri
şonici luaţi pe heringii lui împuţiţi, să mă scotocească în punguţă cu tăte deştele lui pi rând, ca p'o scroafă-n cocină, da-'poi ce mă gândii? Hai, să i-o fac: ieri tăiată, azi umplută cu cărămizi
fierbinţi şi îmbrăcată în cămeşa me di noapti, i-o bag în locu' meu, să-i ţină de cald în pat, când o încaleca-o, sculăreţu'."

Şi apoi spaima tânărului negustor Moritz Ferber când descoperise că, în locul cărnii de călugăriţă, însămânţase o scroafă moartă, fie ea şi preîncălzită, prefăcea povestea în fulgi zburători. „Ce-o mai ţipat şi s-o umplut de lipişi între picioruşe. O sărit dîn pat ca înţepat. Şi ce-o urmat. N-o mai poftit să i se-ntărească pisălogul di patrişian. Şi-o lăsat căpşoru-n jos, s-atârne. D-aia, mai târziu, s-o dus în pelerinaj la Roma, să se lepede di carne. Ş-apoi cuşernicul bărbat o putut să-şi umple saşii cu banii graşi ai episcopiei Ermland: soţul scroafei!"

De asemenea şi cojitul cartofilor, acest proces de muncă întrerupt numai de scoaterea ochilor, este determinant pentru un stil întrerupt de exclamaţii regulate, compătimitoare, cum ar fi „să ne ierte bunul Dumnezeu", al poveştilor ţărăneşti în care, după ani ai şoarecilor, secetă şi grindină, se flămânzeşte până la mestecat coajă de copac, în care, după suedezii incendiatori, urmează întotdeauna ciuma, după cazacii jefuitori holera, în care, la sfârşitul provizoriu — căci poveştile mandei continuă ca şi cojitul cartofilor — se sărbătoreşte întotdeauna victoria finală asupra foametei de-o viaţă a ţăranilor iobagi: „Şî iacă numa' că dragonii unchiaşului Fritz ne-or adus fo câtva săcşori de cartufi da' nu ştia nimine ce să facă cu ei. Şî io-mi zîsei, păntru mine: în pământ cu barabulile. Şî când crescură şî-nfloriră
şi apoi dădură numa' neşte merişoare amărâte, zâsei: ce să mă fac acu' Doamne Sfinte? Da' când s-o făcut urât, octobre, şî dân pădurile de la Rankau or venit mistreţii ş-or scurmat tătă iarba, zâsei câtră Erna şi Stine şi Annchen şi Lisbeth: da' hai să adunăm barabulile rămase pă pământ. Ş-or fo' distule. Ş-or ajuns pi tătă iarna. Ş-încă ce ne-or mai plăcut. Să-i mulţumim Lu' bunu' Dumnizău."

Mai târziu, când Amanda Woyke începuse deja schimbul de scrisori cu contele Rumford, inventatorul vetrei economice şi a supei săracilor care-i poartă numele, stilul nu s-a schimbat,
pentru că ea nu povestea nici acum decât la cojit cartofi, dar s-a schimbat desfăşurarea în timp a naraţiunii: Amanda anticipa viitorul. Ea descria bucătăriile colective, la-ndemâna oricui. Practica bucătăriei pentru slugi i-a inspirat utopia supei de cartofi prusiene distribuită în lumea întreagă. La ea era întotdeauna destulă, în oalele ei era loc pentru supliment. Ea scăpa lumea de foamete. Nu uita nici un nevoiaş. Avea grijă de „negri şi mameluci". Bucătăria ei pentru slugi era parcă special făcută chiar şi pentrueschimoşi şi

patagonezi. Şi cu toată seriozitatea de tehnician, în care se putea observa influenţa inventivului Rumford, povestea despre utilitatea practică a viitoarelor maşini de cojit cartofi: „O să se-nvârtă vâjâind. Ş-o să-ţi golească coşuleţu' mintenaş."

Dar unde ar mai rămâne atunci „ţi-aduci aminte" şi „a fost odată"? Musafirii noştri, cărora supa de cartofi a Amandei le-a plăcut de s-a golit castronul, erau de aceeaşi părere cu mine că procesele de muncă normate, pe bandă rulantă, nu permit să se spună nici un fel de poveşti. Chiar dacă Mestwina ambalează semiautomat în pungi făină de grâu, chiar dacă Grasa-Gret, într-un mare abator, aspiră ultimii fulgi de pe păsările hormonizate şi opărite care defilează pe conveierul cu cârlige, chiar dacă Amanda Woyke ar trăi astăzi şi (plătită cu salariul tarifar minim) ar umple dintr-o mişcare ritmată cartofii uniform cojiţi în cutii de tablă albă: când
umpli pungi sau aspiri, sau pui cartofii în cutii nu mai este, nu mai rămâne timp să povesteşti (şi cui oare?) de-a fir a păr nici măcar nişte bârfe.

„Exact!" a spus Ilsebill. „Dar noi, femeile, nu mai vrem să pisăm niciodată ghindă-n piuliţă ca să facem făină. Gâştele prefer să le cumpăr jumulite. Cei câţiva cartofi de care avem nevoie
îi cojesc ca nimic şi mai şi fumez. Ai vrea să ne vezi ghemuite la roata de tors. Ţi-e dor de maşina de cusut Singer cu pedală. Cred că eşti obosit şi vrei să stai pe vatră."

Apoi a tăcut încăpăţânată. Şi eu m-am rătăcit în povestea următoare.

Bocetul şi rugăciunea bucătăresei slugilor Amanda Woyke

Când copilele ei,
(le chema Stine Trude Lovise)
pentru că spicul putrezit de ploi, culcat de piatră,
era ars de secetă şi ros de şoareci
de nu mai rămânea nimic de treierat,
meiul nu lega bob, păsatul nu se muia,
terciul de ovăz nu se-ndulcea şi lipia nu creştea,
au murit de foame toate trei,
înainte de a se însera de două ori în martie — căci şi
nimerise în cuţitul unui cazac,
vaca o luaseră furierii prusieni,
nici o găină nu mai scurma,
de la porumbeii uguitori rămăsese numai găinaţul,
când şi flăcăul cu mustaţa-n furculiţă
care le făcuse pe copilitele Stine Trude Lovise
într-o doară cu ştremeleagul lui,
căci Amanda fusese de fiecare dată receptivă,
o părăsise şi fugise din nou după acont de soldă
în Saxonia, Boemia, Hochkirch,

pentru că regele, regele-1 chema —
aşadar când cele trei păpuşi de zdrenţe
numite Stine Trude Lovise,
căzuseră fără viaţă,
Amanda n-a vrut să creadă
şi să le părăsească.
Şi când fetiţele
palide, învineţite, chircite de foame,
jalnice bătrâne timpurii
abia născute, abia înţărcate — curând
Lovise ar fi încercat să meargă — culcate într-o ladă
bătută-n cuie, au fost acoperite cu pământ
Amanda a bocit tare
cu glas prelung, în prag de geamăt:
un urlet tremurat,
cu multe aii, miaii, vaii, niaii,
care printre euhhh şi uhhh prelungi
mai lăsa şi loc de fraze (ce spune omul la durere):
Da' aiasta nu-i de îndurat.
Da' aiasta şi pi diavol l-ar fi muiat.
Da' aiasta numa' pentru ticăloşi direptate s-ar chiema.
Di bunu' Dumnizău aiasta mă scârbeşte
Bocetu-mi prea slab El îl găseşte.
Nu, bunu' Dumnezeu nici nu-i,
chiar dac-aşa-i scris...

Trei zile de martie senine şi-ngheţate a tot strigat
până când bocetul ei nu mai spunea decât iiiiih.
(Şi în celelalte colibe
din Zuckau, Ramkau, Kokoschken,
când cuiva îi murise de foame cineva
se striga: ihhhh...)

De asta nimănui nu-i păsa.
Socul a înmugurit de parcă n-ar fi fost nimic.
Meiul, ovăzul au dat în spic.
Prune de uscat, destule.
Merita să te duci după ciuperci.
Şi c-o vacă de funie, s-a-ntors flăcăul cu mustaţa-n furculiţă,
din taberele de iarnă, invalid şi acum, ca de fiecare dată.
De la Zorndorf avea două degete mai puţin,
de la Torgau venea râzând cu un singur ochi,
de la Hochkirch a rămas cu semn pe scăfârlie,
care-1 făcea mai mult ţicnit decât nătărău.
Şi iar s-a pus cu ştremeleagul pe ea,
pentru că îl primea

fătuci ca nimic să-i facă,
pe nume Lisbeth, Annchen, Martha şi Ernestine
şi au rămas în viaţă,
aşa că şi bunul Dumnezeu merita să fie iar rugat:
El ştie doar de ce-i atâta suferinţă.
Lui i-e dat să ducă veşnic crucea.
El răsplăteşte suferinţa
şi are de iubire pline coveţile cereşti...

Şi avea atât de multă dragoste adevărată-n ea
ca să găsească, mai târziu, rime la floarea de cartof —
şi un bob de nădejde
că Stine Trude Lovise sunt acum îngeri
şi sătule.

Moşu-Fritz

Pătata, potato, tartuffel, măr de pământ, barabulă... Raleigh sau Drake l-ar fi deportat în Europa. Dar pentru că vine din Peru au făcut-o spaniolii din vremea abatesei Margarete Rusch. Shakespeare trebuie să-1 fi cunoscut ca obiect de invocaţie imnică atunci când îl pune pe Falstaff să spună: „Acum cerul n-are decât să plouă cu cartofi!" — dar trebuie făcută o
precizare: Shakespeare se gândea la cartofii dulci, o delicatesă scumpă pe piaţă, pe vremea când la noi cartofii obişnuiţi, ca şi toate solanaceele exotice (roşiile, vinetele), erau încă suspecte, cercetate penal de Inchiziţie şi condamnate, arse pe rug şi chiar degradate ca hrană pentru vite.

Primii care l-au cultivat au fost irlandezii înfometaţi. Parmentier 1-a donat Franţei şi atunci regina Măria Antoaneta s-a împodobit cu flori de pătate. Contele Rumford 1-a adus în Bavaria. Şi cine ne-a ajutat pe noi, prusienii?

Astăzi mâncăm: cartofi făinoşi, fierţi în apă sărata, cartofi cruzi raşi, cartofi cu pătrunjel, fierţi în bulion de oase, sau numai cartofi fierţi cu brânză de vaci. Cunoaştem cartofi înăbuşiţi cu ceapă sau în sos de muştar, cartofi cu unt, gratinaţi cu brânză, piure, fierţi în lapte, copţi în folie, cartofi de iarnă însilozaţi, cartofi noi de primăvară. Sau cei în sos verde. Sau piure de cartofi cu ouă ochiuri. Sau găluşti de Turingia, Vogtland, cu sos alb şi pesmet â la Henneberg.
Sau în vas de Jena, cu brânză, sau aşa cum făceau fraţii Nostiz, la cuptor, cu glazură din cremă de raci. Sau (în vremuri de război) marţipan de cartofi, tort de cartofi, puding de cartofi. Sau rachiu de cartofi. Sau cartofii cu friptură de berbec ai Amandei mele, (la sărbători) când lângă fleica prăjită în seu de la rinichi punea barabulele tăiate în patru, umplea cu apă şi le fierbea până se lega zeama. Abia după aceea Amanda le stingea cu bere neagră. Sau, fireşte, supa ei de cartofi pe care o mâncau în fiecare seară slugile

Domeniului de stat regal-prusian Zuckau când cerul îşi revărsa cerneala şi pădurea se apropia, se tot apropia.

Asta s-a întâmplat după a doua împărţire a Poloniei. Totul trebuia să fie altfel, mai ordonat, mai lucrativ, mai prusian. Averea prost administrată a mănăstirii (întemeiată în 1217 de Damroka, fiica Mestwinei) a fost secularizată şi declarată domeniu de stat. Asta se numea progres. Progresul trebuia inspectat, ţinut sub control: de el, în persoană.

Când a venit el la Zuckau, ploua. Ploua deja de mai multe zile şi barabulele trebuiau scoase. Slugile Domeniului regal săpau, scormoneau, adunau în coşuri, duceau cu cârca coşurile picurânde la marginea ogorului: triste ciori uriaşe printre care ciorile obişnuite veneau la împărţeală în timp ce trăsura înnămolită a regelui, cu patru cai, fără arcuri, uzată, deja legendară, mai ţinea încă la drum. De data asta el venea de la Karthaus pe drumul de ţară plin de hârtoape, apoi caleaşca o coti la dreapta, se hurducă pe drumul de câmp spre Zuckau, unde pe ogoarele muiate-n ploaie slugile se îndreptau de şale când trăsura regală apăru printre mesteceni, dispăru într-o viroagă, apăru din nou mai mare, evenimenţială, se opri în băltoace, apoi, în spatele armăsarilor negri care abureau, portiera din dreapta fu deschisă din interior şi mai întâi cu pălăria, pe care toţi o cunoşteau, o salutau şi de care toţi se temeau, bătrânul rege, al doilea Friedrich, Fridericus Rex, Maiestatea Sa, Moşu-Fritz, cu baston şi tunică, aşa cum va fi pictat mai târziu în ulei, coborî şi intră cu cizmele în lanul de cartofi; aghiotantul şi cu mine, August Romeike, veteranul său şi de aceea numit inspector, ne ţineam după el cu paşi mari.

La fel ca pretutindeni, venise neanunţat. Voia să surprindă şi să evite jalbele, ghirlandele, domnişoarele de onoare şi reprezentanţii provinciilor. Nu-i plăceau fandoselile. Aşa îi cerea legenda. Gârbovit de gută, mergea cu paşi mari, sprijinindu-se în baston, cu tricornul dat spre ceafă, de-a curmezişul câmpului, îndemna slugile cu scurte lătrături să nu stea cu gura căscată ci să care în continuare şi s-a oprit mai întâi la coşurile pline de barabule.

Primele observaţii despre structura solurilor nisipoase caşube în comparaţie cu solurile Pomeraniei Posterioare. Propuneri instructive, preluate din broşurile de popularizare, traduse (pentru el) din engleză şi olandeză în franceză, privind asolamentul şi cultura trifoiului. Aghiotantul lua notiţe în ploaie. Eu, inspectorul său, trebuia să recit pe de rost producţiile la hectar. Voia să audă cifre exacte, care trebuiau să dovedească creşterea comerţului cu cartofi de sământă. Când n-am ştiut cu câţi bănuţi ajunseseră mai scumpe pe piaţă la Hanovra soiurile olandeze (printre care figurau şi strămoşii actualului *Bintje),* m-a lovit cu bastonul. Asta, mai târziu, chiar dacă cu altă ocazie, a devenit anecdotă.

Apoi a întrebat, ud până la piele în nesfârşita ploaie caşubă, de o anumită femeie, prima care a încurajat cultura cartofului, un exemplu pentru noile

provincii prusiene şi astfel a dovedit că această legumă nouă este nu numai săţioasâ, ci şi gustoasă.

L-am condus la Amanda. Ea se afla, ca întotdeauna, în bucătăria slugilor, pe banca de la sobă şi cojea cartofi pentru supa zilnică. Deloc uimită, a spus: „Ia uite că veni acu şi
Moşu-Fritz."

La vremea aceea, inventase deja cartofii prăjiţi. Clătite de cartofi: invenţia Amandei. Cu castraveţi, ceapă tăiată fin, leuştean şi ulei de floarea-soarelui a combinat prima salată de cartofi: pentru sărbători. A mai pus şi cartofii cotidieni să-şi mai schimbe gustul; cu chimen, mărar, boabe de muştar, maghiran şi pătrunjel dându-le mereu o savoare nouă. Supa de cartofi cu şorici a Amandei rămânea totuşi fidelă gustului iniţial, pentru că i se adăugau zilnic alţi cartofi, proaspăt cojiţi: nu se termina niciodată. Să cojească *strictemang* mai departe, a ordonat regele şi s-a aşezat pe un taburet lângă coşul cu barabule. Era ud leoarcă şi la picioarele lui s-a format o băltoacă. Fiica Amandei, Ernestina, a aprins lumânări de seu, pentru că în bucătăria slugilor se întunecase. Amanda se ajuta la cojit cartofi cu ochelarii de citit. La început, Moşu-Fritz a verificat grosimea cojilor, a recunoscut că pierderea prin cojire este nesemnificativă, a ascultat apoi, în timp ce se zvânta, cu capul aplecat bătrâneşte într-o parte şi fiicele Lisbeth, Anna, Martha, Ernestine se zgâiau la ei, pentru că Amanda, în timp ce mânuia cuţitul, începuse să depene poveşti de demult, de pe vremea când nu se găseau decât prea puţin mei şi hrişcă şi era la fel de vorbăreaţă ca şi cojile care se adunau sub cuţitul ei.

Mai întâi vechile poveşti despre foamete. A deplâns moartea de foame a fetiţelor ei Stine Trude Lovise. Apoi a enumerat remediile contra gândacului de cartof (să se îngroape chihlimbar în ogor), apoi a afirmat că frecţia cu feculă e bună contra holerei şi apoi s-a adresat regelui, direct: bine că, în sfârşit a venit, ploaia este şi ea necesară; poate vrea nişte ciorapi uscaţi. Apoi a trecut la subiect. A fost corect că din mănăstirea ticăloşită — încă de când era codană a trebuit să brodeze pe odăjdii un model cu lalele — în care nu mai rămăseseră decât patru-cinci călugăriţe, nici o pagubă dacă ar fi murit curând, s-a făcut o moşie de stat ca
lumea, dar ea, Amanda, nu poate să înţeleagă cum de Moşu-Fritz a îngăduit ca nătărăul de inspector să le ia ţăranilor ultimul lor petec de pământ, ba chiar şi ogoarele arendate de la mănăstire. Şi iată că apoi au rămas părăginite, năpădite de urzici. De asta şi ţăranii n-au mai vrut să facă nimic şi s-au cărăbănit la Elbing şi Danzig, până când o să-şi dea seama şi o să îndrepte lucrurile Administraţia domeniului şi şeful ăsta al nătărăilor, aici de faţă. Abia apoi, după planul ei — pentru că, ea, Amanda, ştie ce lipseşte — s-ar parcela terenul din jurul colibelor zilierilor şi s-ar da iobagilor pe arendă mică, dacă promit în scris că nu cultivă pe parcele decât cartofi, de asemenea şi pe moşia mare a statului, cultivată pe degeaba de clăcaşi, unde de patru recolte au mai rămas doar barabulele năpădite de buruieni şi un pic de ovăz şi
orz pentru păsat. Din păcate, prostănacul şi obraznicul ăsta, de faţă, care îşi spune inspector — şi m-a arătat cu cuţitul — a pus la cale o ticăloşie. Moşu-

Fritz trebuie să afle asta. Cică toate s-ar plănui şi s-ar face în numele lui Moşu-Fritz. Inspectorul şi tot ce se mai cheamă încă Administraţia domeniului, adică babalâcul de colonel tolănit în jilţul lui, căruia nu-i e cald nici în august, toţi ăştia vor să strângă parcelele la un loc cu sila, pentru că aşa le pot administra mai straşnic. De aceea s-a interzis cultura pe cont propriu şi asta chiar *strictemang.* De aceea în Zuckau nu mai există ţărani care trăiesc din recolta lor, ci numai clăcaşi. Nu ajunge nicidecum să fii clăcaş. Şi încă din tată-n fiu. Lui Moşu-Fritz nu se poate să-i placă aşa ceva. Da, ea găteşte pentru toţi. Nu numai pentru zilieri polonezi şi cărămidari. Şi pentru copilaşi şi pentru bătrânei şi pentru babalâcul de colonel, din jilţ. Şaptezeci şi opt de guri. Alt avantaj mai este că într-o bucătărie atât de mare, Moşu-Fritz trebuie să ştie, se economiseşte
combustibil: poate să-i calculeze metri de turbă şi profitul în stânjeni de lemne, dacă vrea.

Regele a ascultat toate astea şi i-a dat aghiotantului indicaţii, aruncându-i câte o privire pătrunzătoare, în felul lui, să noteze anumite amănunte despre avantajele economice ale bucătăriei pentru slugi şi viitorul bucătăriilor de cantină în general. A mai fost reţinută şi metoda Amandei de obţinere a feculei. Aghiotantul a mai notat, când Amanda m-a făcut de râs (şi de fapt mai mult pe rege) arătându-mă cu cuţitul şi zicând că „trupşorul domnului inspector" e o carte cu poze în care sunt marcate cu cicatrice toate bătăliile pe care regele le-a dat spre gloria sa. Domnul inspector a plătit, pe lângă un ochi la Kolin, câteva degete stânga-dreapta la Hochkirch în contul istoriei Prusiei, aşa că nu se mai poate scobi în nas când stă pe gânduri, prin urmare se prosteşte tot mai rău şi de aceea îi chinuie pe bieţii oameni şi ţine cuvântări neroade. Ştie numa' să distileze rachiu de cartofi pentru el şi gaşca lui şi altceva nimic.

După aceea, Amanda a povestit cum a bătut piatra şi despre anii şoarecilor şi încă o dată cum i-au pierit de foame trei copii din şapte — şi pe toate, când mai era încă o codană proastă, i le-a făcut Romeike, la repezeală, între glorioasele bătălii — iar bunul Dumnezeu n-a avut milă. În vremea aceea, nu existau barabule ci doar un pic de mei şi hrişcă, întotdeauna prea puţine.

În cele din urmă, când coşul era aproape gol, şi cojile de cartofi formau o grămadă asemenea unui creier mic, când fiica Amandei, Lisbeth (zămislită după bătălia de la Burkensdorf) a tăiat cartofii spălaţi şi i-a băgat în oala mare care clocotea molcom pe focul din vatră, când Annchen (zămislită după bătălia de la Leuthen), acum însărcinată de un negustor ambulant de rachiu cu viitoarea ei fiică Sophie Rotzoll, a început să prăjească ceapă tocată în seu de vită până s-a făcut sticloasă, şi Martchen (zămislită după Hochkirch) a desfrunzit în supă maghiranul de pe tulpini, în timp ce Ernestina (zămislită între capitularea saxonilor la Pirna şi bătălia de la Kolin) a şters cu cârpa masa slugilor, când în sfârşit echipamentul regelui se uscase, pentru că stătea aproape de focul din vatră, Amanda 1-a
îndemnat pe Moşu-Fritz să nu mai dea decât bătălii pentru cartofi. Ea a descris o ţară a viitorului cuprinzând Marca Brandenburg, Pomerania şi Caşubia, ajungând până în Mazuria, unde planta de cartof să fie cultivată ani

la rând şi pretutindeni promiţând astfel să aprovizioneze de la o recoltă la alta bucătăriile uriaşe concepute de ea: „Ş-atunci nici foamete n-o mai pute' să hie. Numa' saturare. Şi bunu' Dumnizău o să-1 iubească pe Moşu-Fritz."

(Şi dacă Amanda ar fi ştiut mai mult decât credeau că ştiu înţelepţii din vremea ei, i-ar fi înşirat regelui hidraţii de carbon, albumina, vitaminele ABC, apoi şi mineralele sodiu, potasiu,
calciu, fosfor şi fier: tot ce conţine cartoful.)

Nu-i adevărat ce s-a răspândit mai târziu prin anecdote: că bătrânul rege ar fi plâns, când bucătăreasa slugilor 1-a îndemnat, după atâtea bătălii primejdioase, să biruie paşnic foametea; dar, desigur, este foarte adevărat că, după ce ultimul cartof cojit şi tăiat în cuburi mici a căzut în oală, ea 1-a compătimit pentru copilăria-i lipsită de iubire: „Că nimine n-o vrut nice să-1 mângâie, nice să-1 veselească pă bietu' bâiţel." Cu o privire atotcuprinzătoare 1-a măsurat pe regele leorcăit de ploaie, acum şezând la loc uscat. Cu sinceră tandreţe 1-a numit „Fritzişoru' mieu bătrân" şi „micuţu' mieu" pentru că Amanda era mai înaltă cu un cap decât Maiestatea Sa intrată la apă.

Regele priza, parcă la o comandă internă, priza tutun întruna. Şedea cu ochi lăcrămoşi ascultând vorbele bune spuse cu toată căldura inimii. O auzim şoptindu-i ca unui copil: „Hai, las' că acuşica o să hie bine. Zău, nu mai trebe să te temi. Hai, acuşica Moşule-Fritz, ţi-oi da neşte supică caldă. O să-ţi hie pi plac ş-o să te veselească."

L-a dădăcit o oră caşubică întreagă (care măsurată după timpul normal durează mai mult de o oră şi jumătate) în timp ce oala cu supă clocotea. Chiar şi câteva pete de tutun i le-a scos
de pe tunică cu cafea rece de malţ. Poate că el a şi aţipit un pic la urmă, când ea toca pătrunjelul. Bătrânii ţărani zilieri înşiraţi pe lângă pereţi şi de alături, din bucătăria pentru vite, vorbeau în şoaptă conştienţi de istoricitatea orei. Fiecare cu lingura lui în mână. Şi cu lingurile de tablă băteau uşor în lemnul băncii de bucătărie. Pe masa slugilor erau deja pregătite blidele în care vor cufunda lingurile: câte şapte într-un blid.

Apoi regele a mâncat, împreună cu noi toţi — pentru că odată cu asfinţitul veniseră şi slugile de pe ogoare — supa de cartofi a Amandei. Lui i se pusese în faţă o străchinuţă separată. Şedea lângă ea: un bărbat îmbătrânit înainte de vreme, care, pentru că-i tremura mâna, împrăştia supa pe masă. Din când în când, ochii lui injectaţi şi lăcrămoşi se deschideau mari (transmişi posterităţii în portretele de mai târziu) şi albaştri, ochi regali. Toţi sorbeau cu zgomot şi dacă sorbea şi el nu se mai observa.

De la locul meu mai depărtat nu auzeam ce mormăiau cei doi între două linguri de supă. Probabil că Amanda se plângea de nobilii de ţară prusieni: edictele lui nu sunt aduse la îndeplinire. Iobăgia, cel puţin, n-ar trebui să fie ereditară. Legarea de glie a ţăranilor ar trebui, în sfârşit, desfiinţată. Cum să se ţină o armată puternică cu o ţărănime tratată ca vitele? Pentru că Prusia trebuie să facă asta: să fie tot timpul sub arme şi să se fie cu ochii în patru la mulţimea de duşmani ai ei. în realitate — asta a povestit Amanda mai târziu

la cojit cartofi şi aşa a scris şi corespondentului ei, contele Rumford — Moşu-Fritz n-a întrebat-o decât de reţeta supei ei de cartofi despre care a spus că este săţioasă şi îi încălzeşte piciorul bolnav
de gută; dar pe gustul lui ar fi fost o supă pipărată. Numai că nu era piper. În bucătăria slugilor de pe Domeniul de stat regal-prusian Zuckau nu se găsea piper negru nici boabe, nici pisat. Amanda condimenta cu boabe de muştar, cu chimen şi cu verdeţuri ca maghiranul şi pătrunjelul. (Desigur se pot adăuga la fiert şi cârnaţi sau slănină prăjită. Amanda mai fierbea uneori câţiva morcovi, ţelină şi usturoi, pentru gust. Iarna adăuga ciuperci uscate, câteva mâini de gălbiori şi zbârciogi.) Când regele a plecat în trăsura lui fără arcuri, tot mai ploua.
Mie, inspectorul Romeike, nu mi s-a făcut cadou nici o tabacheră pentru tutun de prizat. Amanda n-a găsit nici un ducat în buzunarul şorţului. Fiicelor Lisbeth, Anna, Martha nu li s-a întins nici o mână. Nici un coral n-a fost cântat de slugile încă ude de ploaie. Nici un decret spontan n-a desfiinţat iobăgia. Nici un miracol iluminator nu s-a întâmplat sub dominaţia absolutistă. Totuşi, data întâlnirii istorice a fost transmisă prin aghiotant: imediat după plecarea din plouatul Zuckau, la 16 octombrie anno 1778, supa de cartofi a Amandei, conform decretului, a fost avansată ca fel de mâncare favorit al regelui; după aceea s-a generalizat, nu numai în Prusia Occidentală.
Şi când tribunalul feminist, pentru că dezbaterea cazului Amanda Woyke cădea în timpul carnavalului, în loc de vulgara Lăsata Secului a femeilor a organizat o festivitate internă în
costume din vremea Amandei, asesoarea Therese Osslieb, care ar fi putut foarte bine să conducă o bucătărie a slugilor, a imitat în oalele ei, obişnuite cu bucătăria din Boemia, supa de cartofi vest-prusiană a Amandei. Toate şi întreg Consiliul consultativ revoluţionar au fost invitate la restaurantul „Şopronul Ilsebillei", ţinut de doamna Osslieb, chiar şi apărătoarea din oficiu. Noi bărbaţii nu, fireşte. Helga Paasch s-ar fi costumat în Moşu-Fritz. Ruth Simoneit în August Romeike. Witzlaff s-a încununat cu maghiran şi pătrunjel. Fireşte, Therese Osslieb, ca Amanda, s-a travestit în toaletă de nuanţele cartofului. Şi după supă, femeile ar fi dansat polca, două câte două.

Vorbind despre vreme

Brusc, nici unul nu mai vrea să aibă prioritate,
încotro şi de ce atât de repede?
Numai în spate — dar unde e în spate?
se mai îmbulzesc încă.

Dacă acei numeroşi,
care flămânzesc la mare distanţă,
dar de altfel nu bat deloc la ochi
pot fi împiedicaţi s-o facă,
este o întrebare, care în treacăt

se pune tot mereu.
Natura — aşa se spune acum şi pe programul trei —
va şti să se descurce.
Să fim realişti.
La noi mai rămân destule de făcut.
Mulţimea de menaje distruse.
Metode, după care doi ori doi fac patru.
La nevoie, tehnocraţie.

Seara constatăm furioşi,
că şi timpul probabil anunţat a fost greşit.

Cum în faţa tribunalului s-a citat din scrisori

Le-am găsit în acea cutie de carton imprimat cu desene colorate pe care, după capitularea la Pirna, umplută cu bomboane saxone, am adus-o acasă ca pradă de război, pe lângă alte mărunţişuri. Mai târziu, au umplut-o bucăţele de chihlimbar adunate de pe ogoarele nisipoase caşube. Şi mai târziu, când chihlimbarul a devenit un remediu împotriva invaziei gândacilor şi a fost din nou îngropat în câmp, Amanda Woyke a ţinut în cutie scrisorile contelui Rumford şi ochelarii ei de citit. După aceea a murit, când eu eram plecat în inspecţie la Tuchel.

Prima epistolă a fost scrisă la München în 4 octombrie 1784. Ultima poartă data „Paris, în 12 septembrie 1806". Până în vara 1792 toate scrisorile sunt semnate „Al vostru sincer prieten
Benjamin Thompson"; după aceea, avansat la rangul de conte al imperiului, semna sincer „Conte Rumford".

În total, am găsit douăzeci şi nouă de scrisori în cutia de carton a Amandei. Şi pentru că în documentele postume ale fiicei lui Rumford, Sally, se găseau de asemenea douăzeci şi nouă de epistole ale Amandei Woyke, semnate cu cerneală violet, se poate admite că nu s-a pierdut nici o idee, de vreme ce scrisorile se referă una la cealaltă, fără lacune. Dacă Rumford (pe când era încă Benjamin Thomson), în anul revoluţionar 1789, relatează detaliat crearea grădinii englezeşti de la München şi descrie cu câtă bucurie a băut bere publicul în ziua deschiderii, Amanda, în scrisoarea de răspuns, vrea să ştie cât de mare este terenul, dacă solul este gras sau argilos, la care scrisoarea următoare precizează: 612 pogoane, suprafaţă cu vegetaţie sălbatică. „Pământ bun de păşune", scria Thompson. „Aici, pe lângă spaţiile publice, pentru îmbunătăţirea mizerabilului şeptel bavarez vom creşte vaci din Holstein, Flandra, Elveţia, într-o fermă-model şi vom fi un exemplu veterinar."

După decesul meu din acea vreme, corespondenţa s-a pierdut şi pierdută a rămas. Amanda Woyke nu este menţionată în nici una dintre biografiile lui Rumford. Iar Sally Thompson, din
gelozie sau prostie, a ascuns corespondenţa tatălui ei cu bucătăreasa slugilor caşubă. Totuşi, în memoriile ei, Sally citează unele idei pe care tatăl ei le

comunicase Amandei, cum ar fi de pildă „formularele de înscriere la poliţie pentru controlul tuturor persoanelor străine".

Toate astea, Ilsebill, trebuie acum rectificate. Corespondenţa pierdută a fost regăsită. Şi anume, la Amsterdam, unde totul iese la lumină. Le-a găsit un anticar. Încă de la începutul procesului, calcanul a cerut să se facă cercetări. (Are corespondenţi pretutindeni.) Cât timp cazul Amanda Woyke a fost dezbătut în faţa tribunalului feminist, desfăşurarea procesului a fost determinată de citatele din scrisori. Despre mine n-a venit vorba decât incidental, cu toate că eu, la sfatul calcanului, am menţinut iobăgia pe toate domeniile de stat ce-mi erau subordonate. Interpretând cu multă abilitate edictele regelui şi dreptul rural, n-am anulat
(sau numai în cazuri excepţionale) transmiterea ereditară a iobăgiei şi am readus chiar regulamentul slugilor la forma lui veche. De aceea, în Prusia, am lăsat amintirea unui inspector odios, care nu cunoştea mila: chiar şi Amanda a murit iobagă.

Calcanul a recunoscut în faţa tribunalului că m-a folosit ca unealtă a reacţiunii. Era de părere că ţărănimea de la răsărit de Elba nu era coaptă pentru reforme. Marea familie de iobagi se descurca destul de bine. Regulamentul slugilor garanta siguranţă şi protecţie ca pentru nişte copii minori. Zilierilor polonezi, care în afara sezonului recoltei tot îşi mai astâmpărau foamea în Zuckau sau altundeva, le mergea mult mai rău. Şi, în definitiv, instanţa nu putea contesta că bucătăreasa slugilor, Amanda Woyke, în ciuda lipsei de libertate din acea vreme, a fost capabilă de idei ample care, de altfel, în altă parte, la München, Londra, Paris ar fi trezit interes: din afecţiune naivă ea 1-a servit pe un anume BenjaminThompson. În calitate de calcan ştie mai mult decât reiese din documente şi este acceptat în manualele şcolare. De aceea, cu ajutorul scrisorilor regăsite, vrea să înalţe un monument pe al cărui soclu, alături de un anume Thompson, să stea şi bucătăreasa slugilor, egal îndreptăţită.

„O viaţă de femeie", a spus calcanul, „care ar trebui să fie un exemplu şi pentru mişcarea feministă: Amanda Woyke nu ne-a învăţat numai să ne placă cartofii ci, prin bucătăria ei
de mare amploare pentru slugi, ne-a dat o indicaţie privind viitoarea alimentaţie a lumii în stil chinezesc, aflată deja în fază incipientă." („Şi dacă, în sfârşit, am ajuns până aici", i-am spus
eu răutăcios Ilsebillei, „aş vrea să ştiu unde te opreşti tu cu dorinţele tale.")

*

Acel Benjamin Thomson s-a născut în anul 1753 în provincia colonială engleză Massachusetts. Tatăl lui a murit de timpuriu şi a fost înlocuit de un tată vitreg — sau, cum îi scria Thompson Amandei: „de soţul tiranic al sărmanei mele mame." în timpul studiilor sale comerciale, Thompson s-a interesat de depozitarea corespunzătoare şi transportul naval al peştelui sărat. (Calcanul nu a contestat în faţa tribunalului că a avut contact

consultativ cu tânărul: „Direct sau indirect. Doar sunt la mine acasă în toate mările.")

În acel moment, Bostonul era răvăşit de o efervescenţă antibritanică. Thompson s-a accidentat la confecţionarea rachetelor pentru artificii care trebuiau aprinse la sărbătorirea unei victorii a coloniştilor americani împotriva administraţiei coloniale — la Londra, liberalii făcuseră să cadă în parlament aşa-numita lege a timbrului. Atunci el a trecut de partea puterii coloniale, a devenit spionul ei şi şi-a experimentat cea mai nouă invenţie, o cerneală invizibilă dar care după un anumit timp devenea din nou lizibilă.

După ce i s-au vindecat arsurile, a studiat, printre altele, la colegiul Harvard şi a devenit învăţător în orăşelul Concord, numit mai înainte Rumford. Împrejurarea că o văduvă bogată 1-a luat de bărbat pe tânărul învăţător trebuie să fi avut asupra lui Thomson efectul încă o dată anticipat al exploziei unor cartuşe de artificii, pentru că a intrat în armată, a ajuns maior în al doilea regiment al provinciei New Hampshire, a purtat tunică stacojie, s-a mai văzut, pentru scurt timp şi tată al fiicei sale Sally, a fugit, dispreţuit de compatrioţi, a fost arestat de garda cetăţenească, aşa-numiţii *minute-man,* adus în faţa unui tribunal din Concord şi din nou eliberat, deşi era suspectat ca fost agent în serviciile secrete britanice şi a trimis scrisori cifrate cu cerneala lui specială către guvernatorul Maiestăţii Sale.

După izbucnirea războiului de independenţă, Thomson a profitat de ultima posibilitate de a părăsi Bostonul îmbarcându-se pe un vas care naviga spre Londra. În faţa tribunalului, calcanul i-a scuzat această fugă printr-o ambiţie juvenilă: Thompson voia să-şi facă un viitor. Surprinzător, în vechea Europă! La Londra a fost numit secretar al provinciei coloniale Georgia. Este regretabil că el a propus achiziţionarea mercenarilor din Hessen şi le-a organizat traversarea oceanului. Dar alegerea lui ca membru al Royal Society dovedeşte că a desfăşurat totuşi şi o activitate ştiinţifică. La asta acuzatoarea tribunalului a răspuns în hohotele de râs generale: „Merite ştiinţifice? Numiţi-le! Domnul Thompson a stabilit poziţia optimă a gurii de aprindere de la armele de foc ale infanteriei. Încă din tinereţe a avut treabă cu praful de puşcă. Domnului îi plăcea să se joace de-a războiul, să înfiinţeze un nou regiment în New York, cu toate că războiul era deja pierdut. Şi iată cum arată unica sa faptă eroică: a comandat construirea unui fort în cimitirul din Huntigton. Pietrele de mormânt erau pentru
el materiale de construcţie. Chiar şi cuptoarele pentru pâinea cazonă au fost zidite din pietre de mormânt astfel că numele săpate în piatră ale răposaţilor apar în relief, inversate, pe pâini
calde botezate Josiah Baxter, John Miller, Timothy Vanderbilt sau Abraham Wells, dovedind astfel interesul pentru activitatea ştiinţifică a colonelului Thompson. Ca recunoştinţă pentru această faptă măreaţă, abia reîntors în Anglia, este pensionat pentru tot restul vieţii, cu jumătate de soldă. Pentru că nu se poate juca de-a războiul în India, se mută dincoace, pe continent: în speranţa unor războaie europene. Caii de călărie îi cară după el. Tot mai ridicol

în uniforma stacojie. Trece prin Strassburg, München şi ajunge la Viena. Se descurcă bine pretutindeni. Dar războiul cu turcii se sfârşeşte prea repede. Intră în serviciul principelui elector bavarez Theodor Karl (manheimezul) dar, mai înainte, aranjează să fie înnobilat în Anglia şi se stabileşte la München sub numele de Sir Benjamin Thompson.

Iată, acuzat calcan, care sunt antecedentele măreţului vostru protejat, Sir Thompson. Un ultrareacţionar. Un spion. Un aventurier şarlatan. Un filfizon înfumurat. Un filantrop
nemulţumit, pentru că n-a reuşit să se joace de-a războiul, care, nu lipsit de talent, învaţă repede limbile, deoarece chiar în toamna primului său an bavarez îi scrie bucătăresei slugilor Amanda Woyke o epistolă bombastică în care îi cere sfatul cum, după modelul culturii de cartofi din Pomerania şi Prusia Occidentală, s-ar putea bucura de această binefacere şi poporul bavarez." Acuzatoarea a citat: „Eu, nu, ci întreaga lume recunoaşte meritele voastre agronomice graţie cărora Prusia, suferindă din cauza războiului, a reuşit să se însănătoşească."

Crede-mă, Ilsebill: nu calcanul, ci eu sunt cel ce i-am dat lui Thompson adresa Amandei. Dar, pentru că la tribunalul feminist s-a recunoscut numai existenţa mea temporară în fiecare epocă, dar nu şi supravieţuirea mea perenă, nu am putut să apar ca martor. Păcat. Aş fi dat peste cap informaţiile femeilor. Mie nu mi-ar fi luat maul. Până la urmă, eu şi dragonii mei, la ordinul regelui, am aprovizionat cu cartofi de sământă domeniile din Prusia Occidentală. După aceea (ca veteran cu nouă răni) am ajuns inspector. Eu am întărit Prusia cu cartofi. Eu am organizat transportul, comercializarea excedentelor. Eu am făcut ordine în administraţia poloneză. Conturile mele au fost menţionate elogios în Camera Domeniilor. Am făcut călătorii lungi: până la Hanovra. Am mai discutat cu veteranii şi experimentele thompsoniene cu praf de puşcă pentru determinarea reculului, a vitezei glonţului şi poziţionării corespunzătoare a orificiului de aprindere al puştii obişnuite.

Aşadar, eu am scris către Royal Society. (Sau a scris un camarad de regiment care ştia englezeşte.) Şi Thompson a răspuns de la München. Ne promitea dimensiuni exacte ale orificiului de aprindere pentru puşca prusiana dar, în schimb, cerea informaţii privind cultura cartofului în Caşubia, după împărţirile Poloniei. Atunci i-am comunicat, pe lângă experienţa mea organizatorică, cu prea multă uşurinţă, adresa Amandei. Şi el, cu prima poştă, a îmbunătăţit puşca noastră, dar asta nu s-a bucurat de nici o atenţie la forurile superioare. O neglijenţă a domnilor de la Potsdam, care avea să se răzbune la Jena şi Auerstedt. Dar pe
mine nimeni n-a vrut să mă asculte. Toţi se duceau numai la ea. Ea ştia. Ea îşi aducea aminte. Ea prezicea. Ea vedea viitorul. Ea avea viziuni.

Din păcate, la Leipzig, unde am vizitat târgul, după o noapte de beţie, am pierdut scrisorile lui Thompson, împreună cu tot bagajul. În faţa tribunalului feminist au fost citate numai scrisorile lui către Amanda şi răspunsurile acesteia. Întrebat de originea schimbului de scrisori, calcanul a spus: el i-a

strecurat lui Sir Benjamin, prin intermediari, o relatare amănunţită a vizitei regelui Prusiei din octombrie 1778 pe Domeniul de stat Zuckau. Astfel, americano-britanicul în serviciul bavarez a aflat de convorbirea memorabilă a unei bucătărese caşube a slugilor cu al doilea Friedrich al Prusiei şi de aceea Thompson a menţionat întâlnirea istorică în prima lui scrisoare lui către Amanda. „Nouă, stimată prietenă a folositorilor cartofi, ne este cunoscut cât de favorabil s-a exprimat Majestatea Sa despre binefacerile voastre. în documentul ce îmi stă în faţă, marele Friedrich spune: «O muiere caşubă găteşte *un potage* de cartuffi care ar putea se aduce poporelor nostre pacea delicioză.» — Dar ceea ce mă miră, stimată prietenă, este împrejurarea în care aţi obţinut atât de prompt succesele voastre. Cum aţi putut să învăţaţi atât de repede ţărănimea leneşă să cultive cartoful? Aici domnesc superstiţiile şi neîncrederea catolică. Se spune despre folositoarea tuberculă că ar favoriza rahitismul şi ftizia, că ar răspândi lepra şi holera. Aţi putea să mă sfătuiţi? Graţie principelui elector, dispun de un regiment de cavalerie, format din flăcăi de la ţară recrutaţi cu forţa, care stă inutil în garnizoană, pentru că din timpul ciudatului război de succesiune, numit aici «războiul
cartofului», nu se mai mişcă nimic; numai cerşetoria creşte."

Calcanul a putut dovedi în faţa tribunalului că sfaturile Amandei, puse în practică de colonelul Sir Benjamin Thompson, au impulsionat introducerea culturii cartofului în Bavaria. Preluarea
abuzivă a terenurilor de către Administraţia domeniului (şi de mine), arendarea pârloagelor parcelate iobagilor fără pământ ai Domeniului Zuckau cu scopul exclusiv de a cultiva cartofi
— mai târziu, toate astea le-am făcut retroactiv — Thompson le-a transpus cuvânt cu cuvânt la regimentul lui, amenajând grădini militare parcelate pe pârloaga viitoarei grădini englezeşti: fiecare soldat şi caporal dispunea în timpul serviciului său militar de 365 de picioare pătrate de ogor de cartofi şi recolta îi aparţinea; fiecare fiu de ţăran lăsat la vatră se întorcea acasă, în satul lui uimit, cu saci de cartofi de sămânţă. (Dar Amanda a spus, când eu le-am luat din nou slugilor iobage micile ogoare ca să putem face cultură în stil mare: „Bătu-v-ar Dumnezeu.") Pe lângă asta, i-a comunicat prietenului ei şi leacul universal contra ciumei, holerei şi leprei — frecţiile pe tot corpul cu feculă; poate că el a zâmbit.

La sfârşitul verii 1788, Thompson a fost numit ministru de Război şi de Poliţie al principelui elector bavarez, înălţat la rangul de consilier de stat şi avansat la gradul de general-maior. Aducând la cunoştinţă aceste titluri, în faţa tribunalului feminist, calcanul a spus: „Pentru dumneavoastră, doamnelor, asta are prea puţină importanţă. Parcă vă şi aud comentând: «O carieră tipic masculină!» Posibil. Ambiţia lui Thompson a luat cu timpul proporţii ridicole. Totuşi, corespondenţa cu bucătăreasa slugilor Amanda Woyke trebuie să-1 fi schimbat atât de fundamental, cum numai scrisorile de dragoste pot s-o facă. Robusta femeie de 45 de ani şi americanul nostru şi-au scris, timp de treizeci şi cinci de ani, din motive de dragoste pasionată privind politica nutriţională. În

sfârşit, fără efuziuni sentimentale. Din inimă n-a curs sânge cerneliu. Auziţi ce scrie el către Zuckau: «Numai şi numai vouă, stimată prietenă şi binefăcătoare, vă datorez marele şi importantul adevăr că nici o orânduire politică nu poate fi realmente bună dacă nu serveşte binelui general. Eu am întreprins unificarea intereselor soldatului cu ale populaţiei civile şi am pus puterea militară, chiar şi în timp de pace, în serviciul bunăstării poporului, astfel că acum toate garnizoanele monarhiei ereditare bavareze întreţin grădini militare, în care, pe lângă excelenţii cartofi, se cultivă şi gulii şi, în asolament, planta furajeră trifoi. Îmi permit, să vă trimit, vouă, binefăcătoarea mea prietenă, cu aceeaşi poştă, câteva seminţe şi răsaduri de gulie. Această legumă extrem de hrănitoare, nu fără contribuţia mea, a fost selecţionată pornind de la rapiţă. De altfel, numai tactul meu diplomatic mă împiedică să le fac cunoscut bavarezilor ceea ce reprezintă o certitudine a inimii mele: faptul că o excelentă prusiană le-a dăruit cartofii şi odată cu asta şi găluşca de cartof. Pentru încheiere: ştiţi poate ce ar fi de făcut în mod rezonabil împotriva mizerabilei cerşetorii care domneşte la München? O simplă acţiune poliţienească nu ar avea sens.»"

Aici trebuie să inserez o digresiune: în urma expedierii de către Thompson, prin mesagerie rapidă, gulia s-a împământenit curând în Prusia Occidentală şi a devenit populară sub numele
de nap: napi cu măruntaie de gâscă, fleică de berbec cu napi, ciorbă de burtă cu napi. Dar şi napi fierţi cu nimic, în „iarna napilor" — 1917.

Despre asta calcanul n-a pomenit nimic în faţa tribunalului. Dar fapta măreaţă a lui Thompson, arestarea prin surprindere, înregistrarea şi internarea tuturor cerşetorilor din München într-o casă de corecţie a fost elogiată de el prin citate din.scrisori în care Amandei îi revenea din nou onoarea de a-1 fi inspirat pe ministrul de Război şi de Poliţie. Pentru că ea îi scrisese lui Thompson: „Scumpu' mieu Domn, dacă p-acilea pă la Zuckau or vre să ajungă coate-goale şi cerşetori fără ruşine păi trebe numa-ntâi să-mi taie lemnele dă pin şi să umple cămara până sus dac-or vre să guste zupa me' dă cartufi."

Indicaţia asta i-a fost suficientă lui Thompson ca să se orienteze. El a răspuns: „Ah, scumpă prietenă! De-aţi putea vedea cât de general este aici delictul cerşetoriei. Aici se scot copilaşilor ochii sau li se schilodesc membrele şi sunt scoşi la vedere în starea asta, ca să trezească mila publicului. Se crede că situaţia nu se mai poate ameliora. Se obişnuieşte tot mai mult să se considere cerşetoria ca instituţie a societăţii civile. Sau se consideră indiscutabil că oamenii depravaţi ar trebui făcuţi mai întâi virtuoşi, pentru a-i face fericiţi. Dar de ce, pornind de la excelentul vostru sfat, să nu îndrăznesc a face eu încercarea în sens invers? Făcuţi fericiţi prin muncă, vor fi virtuoşi."

Se ştie ce s-a întâmplat. Thompson a ordonat rechiziţionarea unei foste mănăstiri paulane dărăpănate de la periferie şi transformarea ei într-o casă de corecţie militarizată, cu ateliere
pentru strungari în lemn, fierari, şelari şi aşa mai departe, pe lângă asta cu dormitoare, o sală de mese şi o bucătărie mare cu vatră de zidărie pe care,

mai târziu, Amanda a reprodus-o (după planul de construcţie trimis de Thompson) în bucătăria ei pentru slugi: în formă de potcoavă, cu multe cuptoare şi ochiuri. El a mai întemeiat în şaisprezece cartiere ale Münchenului comitete de binefacere, a ordonat ca deasupra porţii casei de corecţie sa fie bătută în cuie deviza scrisă cu litere aurii: „Aici nu se primesc pomene!" şi, în sfârşit, la 1 ianuarie 1790, într-un raid în stil mare, a pus să fie arestaţi 2 600 cerşetori, înregistraţi pe
formulare dinainte întocmite şi internaţi la muncă chiar din ziua următoare.

Thompson a informat-o pe bucătăreasa slugilor într-o scrisoare: „Noi fabricăm aici taburete, pături pentru cai şi uniforme pentru toată armata bavareză. Noi bobinăm aţă, toarcem lână. Cei 1 400 locatari permanenţi sunt harnici şi fericiţi. Chiar şi copiii dau ajutor. Fie ca norocosul meu succes să-i încurajeze şi pe alţii în a-mi urma exemplul!"

În faţa tribunalului feminist însă s-a dezbătut nu acţiunea poliţienească a ministrului Thompson, ci teza inculpatului calcan: sfatul unei bucătărese caşube a slugilor, pe lângă asta şi iobagă, de a li se da de lucru cerşetorilor şi celorlalţi pauperi şi prin asta leafă şi mâncare, ar fi împiedicat răspândirea revoluţiei franceze în electoratul Bavaria.

Apărat de cuva din sticlă blindată, calcanul a spus: „Dacă astfel de sfaturi ar fi fost date unui practician francez, deci dacă pentru plebea Parisului s-ar fi amenajat case de corecţie încălzite şi cantine corespunzătoare şi dacă s-ar fi asigurat oale pline de supă în care să înoate steluţe de grăsime, cu siguranţă că nu s-ar fi ajuns la revoluţie, ghilotina n-ar fi trebuit să funcţioneze (numai la Paris) de o mie şapte sute optzeci şi trei de ori (fără a mai pune la socoteală dubla utilizare), nu ni s-ar mai fi vorbit de nici un Robespierre, nu s-ar fi pomenit de nici un Napoleon, ci principii luminaţi ar fi putut să se dedice binefacerilor obşteşti. Aşa însă, sfatul Amandei s-a dovedit binecuvântat numai pentru poporul bavarez. În timp ce prin alte locuri bântuiau furiile, la München cerşetorii erau educaţi să devină cetăţeni folositori."

Şi de data asta ai dreptate, Ilsebill: zăhărelul şi biciul. Ne putem imagina uşor cum acuzatoarea, doamna Huntscha, ar fi ferfeniţit în stilul ei colorat speculaţiile calcanului, sub mottoul riguros materialist „Dacă dulăul nu se răhăţea, pe iepure îl prindea", dar ea a vorbit cu totul altfel şi a spus: „Raţionament cât se poate de corect." Apoi s-a distanţat de „riturile revoluţionare masculine" şi i-a detestat pe Robespierre şi Napoleon, demascându-i, pe
unul ca „ipocrit", pe celălalt ca „megaloman". Apoi a trecut la o privire de ansamblu:

„Dar ce s-a ales, acuzat, de binefacerile principilor luminaţi? Câţiva ani mai târziu, casa de corecţie a lui Thompson, cu începuturile ei de autoadministraţie, a devenit o închisoare
obişnuită în care se bătea şi se tortura. Iar pe Domeniul Zuckau iobăgia s-a menţinut până târziu, în secolul al nouăsprezecelea. Mai mult chiar: geniul dumitale universal, prietenul poporului, Thompson, a fost debarcat de statele

generale bavareze. Şi Amanda a trebuit să vadă cum un inspector arivist a alungat slugile domeniului de pe parcelele de cartofi. Da, cu biciul. N-a fost de folos nici o rugă către bunul Dumnezeu. Şi chiar Thompson, între timp înnobilat în Bavaria cu titlul conte de Kumford, nu s-a putut descurca mai târziu, la Londra sau Paris, cu ideile mereu noi care — după cum a înţeles să demonstreze acuzatul — au fost aprinse într-o bucătărie a slugilor caşube şi au explodat în capul lui.

Admitem bucuroşi: graţie diviziunii muncii, cuplul epistolar Woyke-Thompson a obţinut realizări — soba economică, oala cu presiune, cantina. Dar cum rămâne cu contribuţia calcanului la această colaborare deschizătoare de perspective? El ar fi vrut să fie spiritul universal. El pretinde că a cuplat ambiţia unui arivist antisocial cu bunul simţ al unei bucătărese a slugilor legată de pământ. În sensul ideilor bucătăresei Woyke el a vrut să joace rolul bunului Dumnezeu, iar în interesul contelui Rumford, să întruchipeze progresul social. Ce codoş şiret, calcanul ăsta! S-ar părea chiar că ar putea să îmbrobodească tribunalul, ca şi cum pe noi, feministele, ne-ar seduce egalitatea în drepturi a lui, plină de tertipuri, ca şi cum monumentul tardiv înălţat bucătăresei slugilor ne-ar putea transforma într-un public uimit, ca şi cum, în felul lui calcanian, ar contribui la emanciparea noastră. Dar asta este doar o aparenţă. Nu ne orbeşte şi nu ne convinge. Nu ne uimeşte şi nu contribuie la nimic. Intenţia este prea evidentă. Pentru că morala calcanului este următoarea: invenţiile naive care îi reuşesc harnicei femei pe vatra bucătăriei — de exemplu: supa de cartofi vest-prusiană — devin mari fapte social-politice ale bărbatului ingenios — de exemplu: supa săracilor rumfordiană care s-a mâncat o sută de ani la München, Londra, Geneva şi Paris. Cu alte cuvinte: după el, aici ar trebui lăudate, celebrate, eternizate modestia mămicii inventive, strălucirea libertăţii lăuntrice în timpul iobăgiei prelungite, subordonarea umilă în locul egalităţii în drepturi. Morală infectă de calcan! Truc peştesc! îmi depun concluzia: Să se înceteze cu citarea din scrisori!"

Concluzia acuzatoarei nu a fost reţinută. (Fracţiunea minoritară calcanofilă din Consiliul consultativ revoluţionar a reuşit deja să influenţeze deciziile majorităţii.) Apoi şedinţa tribunalului feminist a fost suspendată deoarece calcanul a pretextat o criză de slăbiciune sau a avut-o efectiv; în orice caz, părăsind patul de nisip, el prezenta o incapacitate de comandă a înotătoarelor, se clătina, tindea să se răstoarne, să înoate cu burta în sus şi şoptea în microfon, aproape de suprafaţa apei: „Cât de regretabile, cât de penibile sunt atacurile acestea. Atâta nedreptate ar trebui să mă reducă la tăcere. Dar eu voiam de fapt — ah! — dacă nu s-ar fi ajuns la aceste ofense jignitoare, să explic ideologia contelui Rumford luând ca exemplu turnul chinezesc din grădina engleză de la München. Dar — ah! — sunt doar un acuzat, acum prea slăbit ca să fac uz de dreptul meu de replică şi prin alte citate. Ah! Ah! Dar poate că acest necruţător tribunal, pentru că este feminin, poate îşi dă seama că şi eu, calcanul, principiul

masculin atât de odios, aş putea să fiu muritor."

Nu-ţi fie frică, Ilsebill! Desigur, peştele plat şi-a revenit, mai târziu. Procesul şi-a urmat şi el cursul. Citatele din scrisori au fost admise în continuare. S-a dat citire reţetei pentru supa săracilor rumfordiană: „Mazărea, tăieţeii, cartofii se fierb două ore şi jumătate până se terciuiesc, se amestecă cu bere acră, apoi se adaugă resturi de pâine, prăjite crocant în seu de vită, şi totul se sărează după gust." A fost citată şi reacţia vehementă a Amandei faţă de această impertinentă şi păstoasă falsificare a supei sale de cartofi: „Ghiavolului să-i placă aşe coleaşă."

După ce au fost dezbătute relativ succint despărţirea tristă a lui Rumford de München, activităţile lui la Londra, mutarea şi căsătoria la Paris, de asemenea şi conflictul tatălui cu Sally, fiica lui de peste ocean, a putut să fie reînviat prin citate din scrisori, s-a ajuns, în sfârşit, la punctul culminant al dezbaterii publice: credo-ul politic al lui Rumford, adeziunea lui la providenţa chineză, venită de sus, completată cu grija pentru slugi caşubâ a Amandei.

O singură frază a calcanului, mai mult o întrebare retorică a lui: „Păi, n-au prezis contele Rumford şi Amanda Woyke, prin descrierile lor utopice, mişcările culturale de masă şi cantinele universal hrănitoare ale maoismului?" a provocat tumult şi ar fi dispersat tribunalul dacă preşedinta, doamna doctor Schonherr, n-ar fi găsit cuvinte liniştitoare. „Acuzat!" a strigat ea acoperind începutul dezordinii, „înţeleg că presupunerile dumitale au vrut numai să spună că ideile marelui Mao-Tse-Dun dormitează deja de mult în popor, dar adesea, ca în cazul Rumford, au dus la interpretări absurde, iar în cazul Woyke au rămas prea legate de bază ca să ducă la mişcări de masă revoluţionare şi deci şi-au găsit expresia adecvată abia în zilele noastre."

Calcanul s-a grăbit să fie de acord cu preşedinta tribunalului. A citat imediat pasajele respective din scrisori: „Ascultaţi, vă rog, ce spune despre asta Amanda: «Păi într-o zi n-o să mai hie decât slugi şi bucătării pântru slugi.» Şi auziţi-1 pe Rumford: «Aşa cum astăzi fiii de ţărani sunt siliţi la trândăvia militară, mâine s-ar putea ca armatele de ţărani să cultive ogoarele dar să le şi apere.» Era multă premoniţie la amândoi, chiar dacă nu puteau bănui că abia această înaltă Curte va acorda corespondenţei lor acea importanţă, care şi eu, lăsând la o parte scepticismul meu personal, consider că se impune."

Cine ar fi crezut? Partidul calcanofil a obţinut majoritatea în Comitetul consultativ. (Şi tu, IlsebilL eziţi!) Pornind de la spusele calcanului, fetele zeflemiste l-au poreclit pe Rumford
„duhul cercetător al focurilor rătăcitoare", iar pe preacinstita mea Amanda „eroina nisipie a cartofului". Chiar şi acuzatoarea a vorbit fără capcane când dezbaterea cazului Amanda Woyke a ajuns la finalul înduioşător, aproape lacrimogen: Rumford a început să fie compătimit pentru că scorpia-i de soţie, văduva ghilotinatului fizician Lavoisier, 1-a epuizat cu viaţa ei mondenă zgomotoasă; pe lângă asta, n-a putut renunţa la partida bogată — opt sute de pfunzi pe an — nici chiar după scrisorile de avertisment violete ale Amandei

— „Trebe să hie o paţachină arţăgoasă, o Ilsebillă încarnată, o pramatie pudrată." Chiar şi oportunismul lui Rumford a găsit înţelegere la procuroare: i-a scuzat mutarea din Anglia ameninţată în Franţa napoleoniană ca o manifestare a spiritului de neutralitate ştiinţifică, deşi în scrisorile Amandei se putea citi limpede: „Şî or'ce-o hi cu Napoljon, io tăt n-o să-i ţân supica caldă."

După condamnarea contestată a calcanului în cazul Agnes Kurbiella, tribunalul feminist hotărâse să demonstreze obiectivitate. Acuzatului i s-au recunoscut intenţii iluministe. Contele şi bucătăreasa slugilor au fost daţi ca exemple de egalitate în drepturi, deschizătoare de perspective; în concluzie, au fost menţionate chiar şi „componentele protomaoiste" ale cuplului precum s-a preluat fără obiecţiuni şi anecdota despre Amanda, ticluită de calcan în loc de coroană funerară: imediat după bătăliile fatale de la Jena şi Auerstedt, contele Rumford, pradă unei presimţiri, ar fi plecat de la Paris, via München, spre Prusia Occidentală. A avut şansa să ajungă pe peticul de pământ caşubic Zuckau înainte de năvălirea jefuitoarelor armate ale lui «Napoleon (şi de asedierea Danzigului). Astfel Amanda, muribundă, înainte de a se sfârşi în braţele lui, a putut să-i mai povestească încă o dată visul ei despre cantinele care vor învinge foamea lumii. Chiar şi supa săracilor rumfordiană, dezgustătorul lipici gastric, i-ar fi iertat-o contelui bucătăreasa muribundă. (Despre mine care, după reîntoarcerea grăbită de la Tuchel, am fost unica escortă funerară şi am înmormântat-o pe Amanda în cimitirul fostei mănăstiri, nici un cuvânt.) N-a mai fost decât o lungă strângere de mână plină de emoţie până la sfârşitul ce a transfigurat raţiunea.

În ziua următoare, ziarul *Tagesspiegel* comenta starea de spirit din sală. Tribunalul a dat semne de emoţie. Acuzatoarea, altminteri cu ochi atât de reci, avea privirea împăienjenită. Publicul, în majoritate feminin şi mereu gata să urce pe baricade, şi-a permis să suspine. Un mic grup, căruia i s-a alăturat mai târziu majoritatea, a intonat, dar nu triumfător ci lent, *Vinceremus.* Calcanul totuşi, adâncit în nisip, a lăsat să se înalţe o singură bulă vorbitoare: „La moartea Amandei, Europa s-a întunecat."

Asta s-a întâmplat în noiembrie. Peste trei luni, la 24 februarie 1807, după ce prusienii au fost învinşi la Dirschau şi flăcările oraşului jefuit se puteau vedea până în Caşubia, grenadierii francezi, din armata mareşalului Lefebre, au ocupat Domeniul Zuckau şi ne-au halit cartofii de sământă.

De ce are supa de cartofi un gust ceresc

După ce a murit, Amanda Woyke şi-a luat la ea numai ochelarii şi a pornit să-1 caute, peste tot în cer, pe bunul Dumnezeu. Acesta se ascunsese, pentru că se temea de Amanda care voia să-I ceară socoteală din cauza nedreptăţii, pentru că El nu era deloc bunul Dumnezeu, ba poate că nici măcar nu exista.

Trecând prin sălile cerului, Amanda a întâlnit multe cunoştinţe vechi din Zuckau, Viereck, Kokoschken şi Ramkau, dar acestea nu ştiau deloc unde se află bunul Dumnezeu şi arătau cam anemice pentru că trăiau numai din amintiri. Abia în covată mare de făină a cerului, dar care era goală, Amanda şi-a găsit cele trei fiice Stine Trude Lovise moarte de foame pe pământ pentru că regele Moşu-Fritz îşi ţinuse războiul lui şapte ani, din care cauză pandurii, cazacii şi grenadierii de linie prusieni mâncaseră mai întâi picul de hrişcă rămas, apoi şi boabele de ovăz de pe spic.

În covată de făină a cerului, Stine Trude Lovise se prefăcuseră în viermişori de făină şi strigau: „Covata-i goală! Covata-i goală! Of, mămucă, fă-ne rost dă foină dă ovăz!" Atunci Amanda a trântit capacul coveţii şi a târât-o după ea căutându-1 pe bunul Dumnezeu prin toate sălile cerului, troncănind tare.

Pe drum 1-a întâlnit pe Moşu-Fritz. Acesta se juca cu soldaţi de plumb vopsiţi în culori ţipătoare. El îşi luase de jos un săculeţ cu boabe de piper şi avea muniţie suficientă. Cu degetele mâinii stângi culegea boabele din palma dreaptă şi împuşca pandurii, cazacii şi infanteria austriacă, vopsită cu lac alb, până când a câştigat, în sfârşit, bătălia de la Kolin. Amanda s-a înfuriat şi a început să-1 ocărască: „Măcar aici să faci pace!" A aruncat toţi soldaţii de plumb şi piperul negru în covată de făină goală şi acum cei trei viermişori, Stine Trude Lovise, aveau companie. Apoi 1-a înhămat pe rege la covată, ca pe orice cal de tracţiune. Şi au mers aşa, hodorogind, prin sălile suprapopulate şi totuşi parcă goale ale cerului şi l-au căutat pe Dumnezeu. Amanda împingea.

Pe drum l-au întâlnit pe contele Rumford, care între timp, departe, la Paris, murise brusc de febră. El s-a bucurat văzând-o pe Amanda şi i-a arătat cea mai nouă invenţie a lui: o maşină minusculă, sclipitoare, care sfârâia încetişor. Arătând spre poarta incandescentă a iadului, a spus: „închipuiţi-vă, stimată prietenă, mi-a reuşit, în cele din urmă să acumulez căldura originară, focul iadului, această risipă ruşinoasă de energie, cu maşinuţa mea şi, presată sub formă de tablete, să o ofer pentru o utilizare profitabilă. Gata cu superstiţiile! Putem, în sfârşit, să amplasăm proiectul vostru favorit, marea cantină caşubică a slugilor, aici, în sălile cerului şi să o punem în practică cu ajutorul focului din iad. Noi doi ştim, eu şi cu voi, ce-i lipseşte lumii: maximum în minimum. Haideţi să începem împreună alimentaţia universală. Din păcate, ne mai lipsesc nişte ingrediente pentru excelenta voastră supă, în primul rând săţiosul nostru cartof."

Amanda a fost de părere că mai întâi trebuie cerută aprobarea bunului Dumnezeu; ar fi posibil să arendeze, plătit cu corvoadă moderată, câteva câmpii cereşti. I-ar plăcea să recolteze barabule. A luat deci în covată maşina de valorificare a focului din iad şi prima duzină de tablete termice, pe lângă cei trei viermişori Stine Trude Lovise, soldaţii de plumb pestriţi şi boabele de piper negru, 1-a înhămat apoi pe contele Rumford lângă Moşu-Fritz în faţa şalandei şi a pornit, cu atelajul ei cu dublă tracţiune, să-1 cate pe bunul Dumnezeu, prin cămările cerului, huruind.

Pe drum m-au întâlnit pe mine, August Romeike, veteranul şi inspectorul domeniului, căruia, între bătăliile războiului de şapte ani, Amanda îi făcuse şapte copii, dintre care trei muriseră de foame şi acum, prefăcuţi în viermişori, aveau companie în covată de făină. Tocmai când marea armată a lui Napoleon se întorcea bătută şi decimată bântuind şi în Caşubia, o hoardă de grenadiri jefuitori, de care voiam să salvez cartofii noştri de sământă, m-au împuşcat chiar peste grămada apărată. N-am putut să aduc dincolo decât un sac de barabule. Şedeam pe el când Amanda, cu Moşu-Fritz şi Rumford înhămaţi la covată, m-a descoperit şi imediat m-a şi ocărât: „Mă nătărâule, ruginitură ticăloasă şi buimacă!" Dar de cartofii de sământă salvaţi şi de câteva punguliţe cu seminţe, printre care hasmaţuchi, muştar, chimen, pătrunjel şi maghiran, pe care din întâmplare le aveam în buzunare, s-a bucurat. Chiar şi Moşu-Fritz şi Rumford au strigat: „Superb!", celălalt: „Excelent!" A trebuit să salt sacul în covată şi să fiu atent ca nu cumva să-i rănesc pe viermişorii Stine Trude Lovise şi pe soldaţii de plumb, nici să nu deteriorez prototipul maşinii de valorificare a focului din iad. Apoi m-a înhămat între rege şi conte, în faţa carului huruitor. Amanda nu mai trebuia să împingă.

Şi aşa L-am tot cătat pe bunul Dumnezeu prin toate cămările cerului până am ajuns la o apă care făcea valuri mici, ca Marea Baltică şi mirosea la fel.

„Doamne-bun! Doamne-bun!" a strigat Amanda peste marea de un verde baltic. „Undi t-ascunsăşi? Da' vin-afar'! Ieşi odat'!"

Dar nici un Doamne-bun n-a vrut să se ivească, pentru că aşa ceva nici nu exista. Din mare a sărit numa' un peşte plat şi s-a iţit la noi saşiu. Era calcanul din poveste. Cu gura lui strâmbă a zis: „Dacă bunul Dumnezeu nu-i, nici eu nu pot să fiu bunul Dumnezeu al vostru. Dar, de vă lipseşte ceva, vreau să v-ajut. Ce n-aveţi ?"

Atunci, până să vorbească cei trei bărbaţi înhămaţi la şalanda de făină, Amanda şi-a plâns, mai întâi suferinţa pământească şi apoi pe cea cerească: cum le-a îndurat ea pe toate şi în ciuda ciumei, scumpetei, foametei şi războiului şi nedreptăţii permanente a fost tot timpul de partea lui Dumnezeu, cum îl caută acum prin cer, dar nu i-a găsit decât pe Moşu-Fritz, pe inspectorul lui nătâng şi pe prietenul ei de care o legau mulţi ani de corespondenţă, binecunoscutul inventator al vetrei economice, şi i-a înhămat la covată goală de făină, în care a adunat copilaşii ei Stine Trude Lovise, soldaţii de plumb ai regelui şi boabele lui de piper, sacul de barabule al inspectorului nătâng, câteva punguţe cu seminţe de maghiran, hasmaţuchi, muştar, chimen şi pătrunjel şi maşina de valorificare a focului din iad a prietenului ei epistolar, împreună cu tabletele termice: „Şi ce-o să mai hie acu' călcănaş? Dacă tu tot n-ai chef să hii bunul Dumnezeu, atunci hii bunu' călcănaş al nost' ş-ajută-ne."

Astfel linguşit, calcanul a spus: „Ce n-aţi reuşit pe pământ, o să reuşiţi aici, în cer. Bunul călcănaş al vostru o să aibă grijă, ca şi cum ar fi bunul Dumnezeu."

După spusele acestea, a dispărut în marea de un verde baltic. Intr-o clipită cămările cerului s-au prefăcut în obişnuite terenuri nisipoase caşubice: uşor vălurite, gata îngrăşate şi arate, înconjurate de grozamă şi rugi de mure. Din covată au sărit soldaţii de plumb ai regelui şi au început să muncească din greu, cot la cot cu ţăranii, sădind cartofii de sămânţă salvaţi din sacul de barabule al nătărăului inspector şi pe lângă asta mai însămânţând şi o grădiniţă cu verdeţuri. Contele Rumford construise deja, mare de tot, pentru Amanda, bucătăria cerească de saturare a lumii şi făcea focul în ea cu tabletele termice din maşina de valorificare a focului din iad care scuipa câte trei bucăţi pe secundă.

Viermişorii de făină Stine Trude Lovise crescuseră între timp şi se făcuseră fete dichisite şi, în plus, atât de deştepte, încât Moşu-Fritz nu mai trebuia să domnească, contele Rumford nu mai trebuia să inventeze, inspectorul prostănac nu mai trebuia să chinuie pe nimeni pentru că de Caşubia cerească se îngrijeau numai Amanda şi ale ei trei fiice zâmbăreţe. Verdeţurile şi sfeclele creşteau repede, porcii grohăiau splendid, chiar şi cepelor le pria cereşte, supă de cartofi era de-ajuns, în fiecare zi. La cojit de cartofi se spuneau vechile poveşti despre bunul Dumnezeu, acum erau poveşti despre bunul călcănaş. Şi nu numai copiii ştiau să spună pe de rost zicalele Amandei: „Măghiranu', pătrunjelu' gust bun are — când familia este mare", sau:
„Ca şi barabulele suntem — libertate-n cer avem."

Şi astfel, au mâncat paşnici aceeaşi supă zi de zi, numai piperul negru al Moşului Fritz mai rămăsese inutil şi periculos, pentru că era mare cât ghiulele de tun, dar într-o zi, Amanda 1-a rostogolit în iad, ca să se-ncingă şi mai tare.

Calcanul, totuşi, care, inculpat în faţa tribunalului feminist, a povestit acest basm spre dezvinovăţirea sa, a spus în încheiere: „Pe scurt, stimate doamne: mi-am permis să-mi creez o relaţie caşubic-maoistă, cel puţin în cer. Îl puteţi vedea în mine, fără să spun da sau nu, pe bunul Dumnezeu al Amandei Woyke."

Să strângi cureaua

Întotdeauna din burta ei goală
covată de făină promitea consolare
şi zăpadă cădea ca dovadă.

Ar strânge cureaua numa'-n săptămâna mare,
dac-ar fi postul o joacă,
să muşti din turte cu nimic,
dar acoperă iarna până-n martie
ţinutul meu cu linţoliul ei tăcut ca mormântul,
în timp ce pe-altundeva hambarele sunt pline

şi pieţele saturate,
împotriva foamei s-a scris mult.
Cât de tare înfrumuseţează.
Cât de neîntinată e ideea ei.
Cât de rău îi stă viermelui în slănină.
Şi totdeauna au fost elveţieni,
care în faţa lui Dumnezeu (sau a altcuiva)
se arătau milostivi: dar nu lipsea
decât strictul necesar.

Totuşi când în sfârşit a fost destul
şi Amanda Woyke, cu coşul, sapa şi fiicele ei
s-a dus la cartofi, altundeva şedeau la masă domni
şi se îngrijorau de preţul în scădere al meiului.

Cererea, spunea profesorul Burlimann,
este cea care întotdeauna la sfârşit reglează totul —
şi zâmbea liberal.

Cum marele salt trebuie să ducă la hrănirea lumii în stil chinezesc

După cartofi fierţi în coajă, cu unt şi brânză de vaci şi chimen — ca să le dea gust — în timpul uneia dintre rarele plimbări pentru digestie de-a curmezişul câmpului, pe care şi le-a impus de când e gravidă — tocmai mă întorsesem de la un congres în cursul căruia se discutase punct cu punct viitorul socialismului — la sfârşit de februarie, într-o zi senină şi însorită, parcă presimţind luna martie (puţin după ora paisprezece), Ilsebilla mea a sărit, deşi eu am strigat: „Nu sări, te rog! Nu! Să nu sari!", peste unul din numeroasele şanţuri numite drenuri care evacuează apele din groasa mlaştină Wilster, lunca dintre Elba şi Geest. Săritura peste şanţul, lat cam de un metru şi cincizeci, i-a reuşit, chiar aşa trupeşă cum era, dar a căzut cu faţa în tufe, totuşi pe pământ moale. Mai târziu s-a pus problema responsabilităţii: eu aş fi provocat săritura, prin insistenţa mea pentru schimbările lente, pas cu pas, conştient tergiversate.

În luncă fusese vorba despre congresul socialist şi rezoluţiile lui. (Ce s-ar fi întâmplat dacă n-ar fi avut loc contrariul.) Când am spus: „Primăvara pragheză a sosit prea brusc şi, cu puţin înainte de ocupaţia sovietică, a avut unele tendinţe impulsive care n-au ținut seamă de situaţia de ansamblu predominantă în blocul estic și de speranţele pripite din Vest, cu toate că reforma comunismului de stat, deşi de mult timp maturizată, dar tot prematură, ca mare salt, a eşuat şi a avut drept consecinţă cunoscuta şonticăială..." Când, am vorbit aşa, cu voce tare gândindu-mă la congres, dar mai mult pentru mine decât cu intenţia de a o provoca pe Ilsebill, ea a spus: „Ei, poftim! Tu, cu filosofia ta de melc. Aşa nu mai ajungi niciodată la progres

dacă nu poţi decât să te târăşti. Ia gândeşte-te numai la Mao în China. Ei au îndrăznit marele salt. Ne-au luat-o înainte. Au sărit pârâul."

Aici Ilsebill, deja cu gândul la şanţ, şi-a luat elan, ideea i-o luase înainte, s-a luat după ea. Deşi am strigat „Nu!" ea a sărit, aşa, gravidă la sfârşitul lunii a cincea şi în ciuda oricărei raţiuni şi a căzut pe pământul înmuiat de ploaie întorcându-se în cădere cu burta într-o parte. Am sărit şi eu după ea, o joacă de copil, şi am spus: „Ai păţit ceva? De ce n-asculţi. E o copilărie. În situaţia ta."

Pentru prima oară, în timpul unei sarcini bogate în certuri eram amândoi îngrijoraţi pentru copil. Pipăit. Ascultat. Nu era nimic. Ilsebill îşi scrântise doar piciorul stâng. Am şi început să
ne certăm. („Tu, cu melcii tăi căcăcioşi! — Tu, cu săriturile tale căcăcioase!") Ilsebill a trebuit, ceea ce nu-i place, să se sprijine pe mine. Şontâc, şontâc, am dus-o acasă.

Acolo încă mai eram îngrijorat, i-am pus comprese cu oţet diluat cu apă, am mai ascultat încă o dată, am pipăit. Copilul din trup — „fiul meu!", cum spunea Ilsebill — se mişca. „Se putea termina rău. Dacă acolo, pe câmp, era o piatră. Sau ceva tare şi ascuţit. În afară de asta tu te înşeli dacă explici succesele chinezeşti prin salturi mari. Ei au şi căzut de câteva ori foarte frumos în bot cu revoluţia lor culturală permanentă. Asta nu se face cât ai zice peşte. Gândeşte-te numai la Amanda Woyke. Au trebuit să treacă decenii până când cartoful a înlocuit meiul. Iar desfiinţarea iobăgiei a durat şi mai mult. Tot mereu recidive. După Robespierre a venit Napoleon şi apoi Metternich ăla..."

Apoi i-am dat căzutei mele Ilsebill — aşa cum stătea culcată şi nu putea fugi de mine — informaţii de la tribunal. Am imitat, ca s-o înveselesc, cât de arogant şi-a strâmbat calcanul gura când a fost vorba de utopia Amandei, bucătăria universală a slugilor. Am ironizat trucul lui de a arăta înţelegere şi bunăvoinţă faţă de orice, chiar şi faţă de cea mai jalnică prostie. Apoi i-am parodiat discursul: „Dar, stimate doamne, severe însă binevoitoare! Fireşte că mă bucur dacă teza mea despre hrănirea mondială rumfordian-woykescă care conduce la o saturare egalitară găseşte adepte în cercurile dumneavoastră, dar asta nu se poate face hodoronctronc. Mai întâi trebuie să se formeze grupe de lucru care să se confrunte cu alimentele de bază istorice şi actuale: temeinic şi cu competenţă. De exemplu: ce importanţă are în vremuri de foamete păsatul de păiuş sălbatic? Sau: ce poziţie luăm faţă de problema deficitului de albumină şi prin asta faţă de fasolea soia? Sau: se poate compara deficitul de mei dinaintea introducerii cartofului cu lipsa de orez dinaintea erei Mao-Tse-Dun? Dar dacă doriţi să lansaţi direct cantina mondială în stil chinezesc pe o bază central-europeană, atunci vă rog să treceţi neîntârziat de la teorie la practică şi să recurgeţi la supa de cartofi vest-prusiană a Amandei Woyke. După câte sunt informat, doamna asesoare Therese Osslieb ţine un restaurant care merge bine. Nu s-ar putea instala acolo o bucătărie experimentală? N-ar fi acesta locul potrivit unde să se pregătească pe-ndelete, conştient tergiversat, eşalonat fază după fază, marele salt?"

„Ei şi?" a spus invalida mea Ilsebill. „Femeile s-au lăsat îmbrobodite? Se caută iar bucătărese de lux? Acum vor să se emancipeze — of, Doamne! — cu ajutorul polonicului?"

Tocmai când s-au dezbătut libertăţile monastice ale abatesei-bucătărese Margarete Rusch şi calcanul (mai mult în glumă) propusese înfiinţarea mănăstirilor feministe, din fracţiunile consiliului revoluţionar a început să se formeze, mai târziu şi cu participare din partea asesoarelor, un grup spontan, mai târziu consolidat, care, cât timp s-a dezbătut cazul Agnes Kurbiella mai curând a stagnat decât a prins contur dar s-a dezvoltat ca fracţiune, de îndată ce bucătăria pentru slugi a Amandei Woyke a devenit exemplară, fapt pentru care fracţiunea denunţată de presă ca revizionistă, a fost numită apoi în general „Partidul calcanului". Purtătoare de cuvânt era considerată patroana de restaurant şi asesoarea Therese Osslieb. Ulla Witzlaff şi Helga Paasch erau de partea ei. Ruth Simoneit, cu rezerve. Preşedinta tribunalului, doamna dr. Schonherr şi-ar fi exprimat simpatia în particular. Chiar şi apărătoarea din oficiu, Bettina von Carnow, încerca să se apropie de partidul calcanului.

Această evoluţie prin scindare, ba chiar înjumătăţire a majorităţii, în special a grupurilor liberale şi spontan-radicale, a dus la conflicte de durată cu fracţiunile din Consiliu mai consolidate ideologic. S-au putut observa erezii chiar şi la marxiste. Presiunea fracţiunilor a crescut. Cine se înscria în grupele de lucru ale aşa-numitului Partid al calcanului, era dezavuat sau exclus. Totuşi, o influenţă tot mai mare au câştigat acele feministe care erau considerate, pe nedrept, „moderate", pentru că Partidul calcanului se comporta sever cu acuzatul, iar Therese Osslieb chiar grosolan: aşa cum Amanda Woyke îl ocărâse pe inspectorul Domeniului Romeike spunând că este nătărău sau ticălos, aşa şi Osslieb zvârlise calcanului în faţă epitete ca „Plăticescu" şi „Super-Hegel" [1].

Calcanul era văzut în mod critic, dar partidul se exprima împotriva unei condamnări globale. Acuzarea trebuie, oricum, să recunoască faptul că poziţia lui iluminist-burgheză fusese relativ progresistă. Până la urmă i se datorează — ca şi protejatului său Rumford — documentele revelatoare privind funcţiile deschizătoare de perspective ale bucătăriei slugilor. Actuala situaţie mondială a nutriţiei — mai mult de jumătate din omenire este subnutrită — impune desfiinţarea radicală a bucătăriei familiale şi reconsiderarea formelor istorice ale bucătăriei colective. Această teză a calcanului nu poate fi combătută

1 Termen ambiguu: referitor la filosoful Hegel, dar în germană Hegel — taur de prăsilă.

şi ar trebui, în sens riguros, să devină programul spontan al mişcării feministe. Criticându-1 justificat şi respingând aroganţa sa masculină pot să-i fie recunoscătoare calcanului pentru

impulsurile date gândirii. În calitate de asesoare, ea, Therese Osslieb, vrea să ia în serios alimentaţia egalitară, sau cum spune calcanul, chinezească a lumii. Ar trebui să înceapă odată. Şi anume, chiar în restaurantul ei. Pălăvrăgeala despre marele salt n-are decât să rămână o distracţie a bărbaţilor; sarcina femeilor este, în sfârşit, să-1 îndrăznească.

Restaurantul Theresei Osslieb din Kreuzberg era pe-atunci un local mai curând ultrarafinat, frecventat de esteţi şi în care se gătea ca în Boemia; bunica Theresei din partea mamei trebuie să fi fost o vieneză de origine cehă. Totuşi, patroanei restaurantului i-a reuşit să izgonească după scurt timp cele mai multe persoane geniale, să reinventeze bucătăria pentru slugi a Amandei Woyke pe lângă supa de cartofi vest-prusiană, să promoveze şi alte feluri: terci de păiuş cu jumări; spanac din măcriş; mei cu lapte; cartofi fierţi în coajă cu brânză de vaci şi chimen; caltaboşi cu cartofi piure; fireşte şi găluşti de cartofi: bavareze, boemiene; și cartofi prăjiţi, cu diverse garnituri: heringi, ouă ochiuri, perişoare, aspic.

Dacă până atunci restaurantul avea un nume ezoteric, fiind punctul de întâlnire al feministelor, l-au numit curând „Şopronul Ilsebillei". Decorul austriac (draperiile de pluş chezaro-crăieşti) au dispărut. Obiecte rustice împodobeau discret pereţii proaspăt văruiţi. N-a mai rămas decât o mică parte din vechea clientelă. Totuşi, după scurt timp, preţurile au crescut din nou pentru că, seară de seară, încurajată de soţul doamnei care înţelegea să le adapteze, a organizat un program destinat distracţiei dar şi informării publicului. S-au ţinut conferinţe: „Sir Walter Raleigh și cartofii." — „Cartofii la Shakespeare." — „Introducerea
cartofului ca premisă pentru industrializarea şi proletarizarea Europei Centrale." Şi de actualitate incitantă: „Preţurile cartofilor ieri şi astăzi."

Helga Paasch, asesoarea tribunalului feminist, a promis că la primăvară o să cultive la marea ei fermă legumicolă de la Britz, special pentru „Şopronul Ilsebillei", ireproşabil ecologic, o jumătate de pogon de cartofi. Curând, după un concurs de pictură pentru copiii salariatelor, localul a fost împodobit cu motive solanifere. Mai târziu au fost compuse, interpretate şi reprezentate şansonete care elogiau cartoful. Într-o sală alăturată, se puteau
produce imprimeuri cu ajutorul cartofilor sculptaţi. Aşezat în cerc, ca la clacă, publicul putea să cojească cartofi, pentru el şi pentru ceilalţi comeseni. Câţiva bebeluşi de sex feminin, care
se născuseră în timpul dezbaterii cazului Amanda Woyke şi ale căror mame (şi taţi) aparţineau publicului permanent al „Şopronului Ilsebillei" au primit, pe viaţă, prenumele Amanda.

Şi totuşi, pe lângă toate amuzamentele — unele femei tinere purtau la gât ca podoabă coliere din cartofi de iarnă (încolţiţi) — seriozitatea intenţiei iniţiale se menţinea: în grupele de lucru se discuta valoarea nutritivă a alimentelor de bază, fasolea de soia cu conţinutul ei de albumină, meiul, orezul, caracterul exemplar al bucătăriei pentru slugi, necesitatea de a combate foamea pe plan global, scopul final: alimentarea mondială chineză şi tot mereu marele salt, despre care se spunea că ar fi început deja. Am fi la

mijlocul saltului. În sens dialectic, marele salt nu este o acţiune rapidă, ci un proces de durată, care se desfăşoară în mai
multe faze. Se sare permanent.

Când Ilsebill a fugit spre şanţul cu apă, n-ar fi trebuit să strig: „Nu! Nu sări! Te rog! Nu! Nu sări!" pentru că atunci ea trebuia să sară şi să se afirme conform acelei legi, necunoscută mie, care o făcea să acţioneze dar care, chiar ca salt rapid executat, văzând-o brusc imponderabilă şi cu burta mare, mi se părea dilatat în mai multe faze. Am văzut-o pe Ilsebill a mea, după ce începuse să sară, în timp ce strigătul meu „Nu sări!" încă mai vibra în urma ei, desprinzându-se miraculos de terenul moale de luncă, am văzut-o înălţându-se vreo cincizeci de centimetri în aer, apoi, propulsată de propria-i greutate, depăşind distanţa de un metru fără să piardă din înălţime şi imediat, după o inflexiune evidentă, căzând: reuşise totuşi să treacă peste şanţ.

Dar înainte de a mă ocupa de căzătura Ilsebillei, aş vrea să elogiez un moment prelungit apogeul săriturii ei. Era frumoasă, cu toate că saltul îi sublinia stângăcia şi graviditatea. Faţa ei de capră încăpăţânată, parcă jignită de lumea întreagă. Aş fi vrut să o gravez pe placă de cupru ca *Melencolia săltăreţă* (interpretare liberă după Dürer). În Knossos, fetele minoice (în cinstea Herei și ca să-1 necăjească pe Zeus) săreau peste un taur care se repezea spre ele. Şi mama noastră hrănitoare, Ava, când şi-a descoperit umbra şi a vrut să scape de ea, a sărit peste pârâiaşul Radune — aşa cum şi Dorothea, când ne-am întors din pelerinaj, a trecut fluviul Elba sărind de pe un sloi pe altul. Pentru că văzând-o pe Ilsebill sărind aşa şi prevăzând căderea ei, m-am întors în timp, am văzut-o pe Ava, am văzut-o pe Dorothea sărind, am fugit în cele din urmă târziu, în secolul al optsprezecelea, unde Amanda Woyke, iobagă a statului prusian, cu firea ei sedentară, şedea pe bancă lângă vatra bucătăriei slugilor şi cojea cartofi liniştită, am făcut cu o sută de ani mai târziu o vizită în căsuţa de muncitoare a Lenei Stubbe (pe Brabank 5) şi am găsit acolo mizeria de mult împământenită confirmată ca problemă socială. Abia atunci am devenit participant la congresul care la Bievres, aproape de Paris, voia să se ocupe de viitorul social-deinocraţiei.

Mă invitaseră emigranţii cehoslovaci. Un comunist francez, care risca excluderea din partid, m-a luat de la aeroportul Orly. Imediat după ce m-am cazat la hotel, am cumpărat o carte poștală pe care voiam s-o trimit Ilsebillei mele, umplută cu fraze cum ar fi: „Ai grijă de tine! Menajează-te, te rog. Starea ta nu permite sărituri. Congresul de aici promite să devină interesant. Sunt cam o sută de revizionişti..."

Aşezaţi la masa lungă, ei au priviri de emigranţi. Bărbi încâlcite în care mai sunt încă împâslite resturi ale precedentei și anteprecedentei revoluţii: devenite între timp naturale. Printre veterani şed tineri, bărbi încă nedescrise în care cuibăreşte viitorul şi le dă speranţa să spere.

Congresul de la Bievres (mai de mult or fi fost biberi [1] pe aici) a fost bine pregătit, cu referate care se completează succesiv şi nu lasă neluat în seamă nici un aspect istoric.

Discursurile, în timp ce se ţin, se multiplică la hectograf, traduse în franceză. Fiecare vorbeşte ca în faţa unei asistenţe mai mari, ca odinioară în pieţe, în hale de fabrică, în faţa delegaţilor congresului celebru al partidului, adresându-se maselor muncitoare. Cuvintele se succed în bună înţelegere. Stalinismul condamnat în contumacie. Voinţa, în pofida tuturor, de a voi să rămâi socialist. Apeluri la raţiune. Un Lamento al iluminaţilor.

Cei ce nu vorbesc haşurează foi cu pătrăţele sau desenează vulve. În cabinele speciale, femei emancipate traduc fără greşeală cuvântările bărbaţilor rătăcitori în limbile engleză, germană, cehă şi italiană. La ferestrele care nu se pot deschide, februarie, pretinde că ar fi martie. Sunt veniţi de pretutindeni. (Numai tovarăşii din Chile n-au venit.) Un vechi trotzkist, marcat de patru sciziuni, scrie procese-verbale (în spaniolă): testamentul lui politic.

Apără-ţi ochii, fruntea, cu palmele şi degetele lipite, până simţi golul: o nouă promisiune. Trebuie totuşi, de când raţiunea şi cartofii au biruit superstiţiile... Trebuie totuşi, acum când
ştim totul, ca măcar foamea cea mai acută... Trebuie totuşi, până la urmă, chiar dacă nu vrem, nu vrem toţi, să riscăm în sfârşit marele salt...

1 Biber — castor, aluzie la numele oraşului.

Deodată îmi vine chef să stau afară, în palton, pe o bancă pentru pensionari şi vrăbii, să mănânc brânză de pe cuţit şi să beau vin roşu dintr-o sticlă de un litru, până voi scăpa de
pretenţiile timpului şi voi fi absolut disperat sau voi întâlni alt veteran cu care am mâncat în bucătăria pentru slugi a Amandei şi am rediscutat toate bătăliile de la Kolin la Burkersdorf la
cartofi fierţi în coajă cu chimen şi brânză de vaci.

Următorul are cuvântul. Pe tuşe se naşte o rezoluţie. La propunerea italienilor. E vorba de primăvara pragheză: nu s-a terminat încă.

(Nu, nu! Eu menţin ce am spus. A fost o nechibzuinţă. Chiar dacă amândoi am avut noroc.) Pentru că în cădere şi-a întors lateral bazinul şi a atins mai întâi pământul cu coatele şi aşa a
scăpat, de data asta, destul de uşor. Am sărit după ea pentru că mă simţeam dator. Dar încă mult timp, pe când îmi spuneam propoziţiile — „A ieşit afurisit de bine şi de data asta. Dar
câtă neglijenţă" — cina veteranilor din bucătăria pentru slugi a Amandei continua. (Şi se desfăşura congresul revizioniştilor europeni punct cu punct, după ordinea de zi.) Pentru că imediat după pacea de la Hubertsburg am devenit, datorită meritelor mele, inspector al Domeniilor. Cei mai mulţi dintre camarazii mei de regiment se descurcau, de bine, de rău, ca învăţători. Amanda nu avea nimic împotrivă dacă o dată pe an, după cina slugilor, şedeam ghemuiţi în jurul mesei mult prea lungi, beam rachiu de cartofi, mâncam cartofi fierţi în coajă şi pân-la urmă ne pierdeam în iureşul amintirilor: „Ehei, bătrâne, când mă gândesc la Torgau...Mai ţii minte cum în furgoanele

saxone, pe lângă tobac, am găsit cutia plină de bomboane... (Şi la Bievres, în timpul pauzelor conferinţei au fost spuse bancuri politice, pe care nu le ştiam: Brejnev şi Nixon se întâlnesc în iad cu Hitler...) Iar Ilsebillei mele i-am spus, după căzătură: „Putea să fie şi mai rău, iubito. Când Amanda era însărcinată cu fiica ei cea mică, Annchen, pe care i-o făcuse Romeike cu puţin înainte de sfârşitul războiului, după bătălia de la Burkersdorf, odată, la cules de ciuperci, a sărit peste un pârâiaş din pădure şi a căzut peste nişte pietre micacee şi asta a provocat o naştere prematură."

Totuşi, Annchen a trăit. Şi Sophie, fiica ei, a ajuns mai târziu chiar bucătăreasă la Rapp, guvernatorul lui Napoleon. Şi când noi, foştii caporali, sărbătoream întâlnirea noastră, mica Sophie ne servea cartofii fierţi în coajă cu brânză de vaci şi chimen — astăzi din nou la modă.

Deunăzi, când mi-a venit din nou cheful să mă duc la Berlin — piciorul luxat al Ilsebillei se ameliorase — am luat-o cu mine pe Ruth Simoneit. Reuşisem să o conving să meargă şi pe Sieglinde Huntscha care spunea din principiu că şopronul este „de rahat". Şedeam la o masă cu Ulla Witzlaff. Chiar şi doamna Osslieb s-a aşezat de mai multe ori la masa noastră, după obiceiul amfitrioanelor, pentru câte o scurtă şuetă. Fiind singurul bărbat, nu-mi mergea rău deloc. Ulla Witzlaff împletea un rând pe faţă, un rând pe dos, la un pulover bărbătesc. (Fetele sunt mai blânde decât se arată.) Şi când le-am povestit despre disperatul congres socialist, au început chiar să mă asculte. Numai Ruth Simoneit, care abia venise şi comandase imediat un rachiu de cartofi dublu, s-a băgat în vorbă: „îşi ling rănile! Ce? Să vă lingeţi rănile? Asta ştiţi să faceţi. Voi, bărbaţii, sunteţi întotdeauna sau brutali sau văicăreţi."

Totuşi, buna dispoziţie a revenit. Helga Paasch s-a aşezat la masa noastră cu mare tămbălău. Doamna Osslieb a adus supa de cartofi. Ulla Witzlaff a umplut echitabil farfuriile adânci. Până noaptea târziu a fost evocat viitorul: marea criză şi prăbuşirea sistemelor (masculine). Toate se bucurau deja de iminenta apariţie a cantinelor chinezeşti. Am oferit câteva rânduri de rachiu de-al casei: „Trăiască haleala unificată!" Apoi a venit la rând Paasch, Ruth Simoneit, fireşte, era beată turtă. Witzlaff cânta: „Calcanu' nost' e maoist! Calcanu' nost' e maoist!" Iar Sieglinde Huntscha încerca s-o agațe pe Osslieb. Gângureau frumos de tot.

Păcat că n-a fost acolo şi Ilsebilla mea. Dar ea a trebuit neapărat să sară şanţul. Degeaba strigam şi o rugam: „Nu sări! Nu! Te rog, nu sări!" — a sărit şi a vrut să cadă. Acum era culcată în nămol. Am sărit după ea. Şedea în cur. Am ţipat la ea. A ţipat la mine: „Săr cu burta mea când şi unde vreau!"

„Nu-i numai copilul tău, o să fie copilul nostru!"

„Nu-ţi permit să-mi comanzi când trebuie să sar şi când nu."

„Trebuia să te gândeşti mai înainte, dacă nu vrei copilul."

„Şanţ căcăcios! Nu mai fac niciodată."

Dar Ilsebilla mea nu voia să jure, să abjure marele salt.

Carne de vită şi mei istoric

Bucătăreasa din mine şi cu mine nu ne cadorisim nimic. Ilsebill, de exemplu, are în ea un bucătar — cu siguranţă că eu sunt acela — pe care-1 combate. Cearta noastră de la început: să ştim cine este şi în cine zace complexul rotofei sau slăbănog care pretinde preparate culinare noi, sau vechi, redevenite populare, de când gătim cu conştiinţă istorică.

Acum, în timp ce două kilograme de rasol de vită, cu os, fierb pe foc mic şi eu voind să ajut, curăţ legume pe deget, ea citeşte dintr-o carte cu o mulţime de note de subsol, în care scrie câte ceva despre mei ca hrană a săracilor, masă festivă, motiv de basm şi hrană pentru găini.

Eu stau liniştit şi îmi imaginez întruna tot felul de poveşti care pe vremea iobăgiei ar fi putut să îndulcească terciul slugilor de pe Domeniul de stat Zuckau: când covată de făină era goală, a bătut o grindină de mei mare cât bobul de mazăre şi toţi s-au săturat ca prin minune...

Întrerupându-mi basmul, Ilsebill spune: „Pe noi autorul pur și simplu ne-a uitat. Mereu numai bărbaţii au... Şi de fapt a fost meritul femeilor când, după 1800, suprafaţa cultivată cu mei a scăzut de la 53 000 la 14 877 de hectare, pentru că cultura cartofului, mai ales în Prusia, a crescut rapid. Astăzi meiul este, în orice caz, o specialitate dietetică. Se găseşte în magazinele cu alimente ecologice printre muguri de pin, cuşcuş şi fasole soia. Nimeni nu mai ştie ce însemna: un an prost de mei."

Eu spun: „Şi mai de demult, înainte ce barabulele să învingă meiul, în Prusia şi în alte părţi, în ziua de după noaptea nunţii, ca să i se prindă, mireasa trebuia să fiarbă o oală plină cu mei înmuiat în lapte. Acesta era turnat fierbinte în palmele copiilor împletitorilor de coşuri săraci şi ei chiuiau aruncând în aer turta, dintr-o mână în cealaltă, până se răcea şi o puteau gusta."

„Veşnicele tale poveşti", spune Ilsebill. „Deviezi mereu de la procesul propriu-zis. Nu vrei decât să mă prosteşti." Închide cartea cu note de subsol istorice. „Pe vremuri meiul ne-a prostit, pe noi, femeile. Şi astăzi? Şi astăzi!"

Tac înfricoşat. Are dreptate, încă o dată, a dracului dreptate. (Şi totuşi, bucătăreasa slugilor Amanda Woyke i-a furat din ochi atât de perfect scrisul inspectorului Romeike încât a putut să corespondeze cu celebrul conte Rumford şi să citească slugilor cu voce tare din ultimul ziar ce spusese Mirabeau despre preţul pâinii şi principiile revoluţiei.)

Bucătarul, pe care Ilsebill îl găzduieşte numai ca să se certe cu el, o ascultă orbeşte. Ea decide că astăzi nu se vor mai coji cartofii care se scumpesc tot mai mult şi că e mult mai bine să se opărească meiul istoric cu un litru de bulion de carne şi să fie aşezat într-o cratiţă cu capac, peste oala cu carne în clocot: atunci meiul se va umfla după vechiul obicei, în timp ce eu voi continua să curăţ legume.

„Nu tăia morcovii în rondele! Şi tâtăneasa să rămână întreagă. Halal bărbat: vrea să le fiarbă pe toate la un loc ca să-şi piardă gustul."

În timp ce eu încerc să evadez în jos pe treptele istoriei, ea ţipă: „Coleaşă de ovăz! Păsat de orz! Terci de mei! Cu asta ne-aţi chinuit secole întregi. Dar acuma nu mai ţine, înţelegi! Acuma-i landul vostru. Fă ce trebuie şi nu visa."

Eu tai ascultător în jumătăţi varza albă şi ţelina. Las întregi morcovii, cepele, rădăcinile de tătănească, gulia şi cei trei căţei de usturoi. (Ah, acum pot să admir câtă frumuseţe ascunde
căpăţâna de varză în secţiune transversală: structurile atât de sistematice, traseul labirintic, linia fără sfârşit...)

„Şi ce-ai făcut cu guliile?" îşi spune ea şi nu el ei. Tot ce am curăţat şi, în plus, o bucată de gulie mare cât pumnul, Ilsebill le dă în clocot împreună cu carnea aproape fiartă, sub meiul
care se umflă şi nu aşa cum vrea tipic bărbatul: să fiarbă şi să se terciuiască.

Apoi au venit musafirii. Au lăudat felul nostru de mâncare cu conştiinţă istorică şi s-au servit: de mai multe ori.

După ce musafirii au plecat şi eu am umplut şi am golit maşina de spălat vase, târziu, mult mai târziu, după miezul nopţii, visam lângă Ilsebill: Trebuia să trec un munte de mei devorându-1. Dar pentru că, până la urmă, l-am mâncat, în faţa mea s-a înălţat un munte de cartofi, fierţi, încă aburinzi. Încep să îmi deschid drum înfulecând, hotărât cum sunt din fire, dar pe la jumătate mă năpădeşte frica: dacă dincolo de meiul dulce şi de cartofii fierţi în coajă aburinzi ar mai urma un munte de colrabe crude (numite şi gulii) şi mi-ar închide drumul spre Ţara Făgăduinţei?

Amândoi

El nu spune a mea, soţia spune el.
Soţia nu vrea asta.
Trebuie să vorbesc mai întâi cu soţia.
Frica răsucită ca nod de cravată.
Frica să ajungă acasă.
Frica să recunoască.
Înfricoşaţi se posedă unul pe celălalt.

Iubirea îşi plânge exigenţele.
Şi obişnuitul pupic după.

Doar memoria mai contează.
Amândoi trăiesc din valoarea litigioasă.
(Copiii observă ceva prin gaura cheii
şi hotărăsc să facă invers mai târziu.)

Dar, spune el, fără soţie n-aş avea atât de mult.
Dar, spune ea, el face tot ce poate şi chiar mai mult.
O binecuvântare, blestemul, şi ca blestem a devenit lege.

O lege, care devine tot mai socială.
Între dulapurile în perete, acum plătite,
ura formează
noduleţe în covor: nu-i uşor de întreţinut.

Amândoi se descoperă reciproc,
când îşi sunt destul de străini,
numai la cinema.

Rochii indiene

Gravidă în luna a şasea, n-a mai vrut să-şi maltrateze burta, s-o încorseteze, s-o constrângă în forma ideală, a încetat să mai întunece oglinzile, să-şi mai forţeze firea luând pastile şi să
găsească motive de ceartă căutând cheia de contact. Deoarece copilul, plasat acum sub buric, ciocănea protestând, Ilsebill a început să se comporte mai calm şi să-şi prezinte burta, oriunde
ar fi dus-o, ca fiind demnă de cea mai mare admiraţie. Fără sărituri nechibzuite. Numai rareori mai dădea în gropi cu ura ei clocotitoare faţă de bărbaţi. Mai existau şi momente când ochii ei
căpătau o blândeţe bovină. începuse deja să adune lucruşoarele pentru copil. Şi, după săritura peste şanţul cu apă, ca şi cum toate ar fi putut să meargă anapoda, şi-a confecţionat o rochie,
zice-se de ocazie, un sarafan-sac, căcăniu. Eu i-am zis imposibil.

Am umblat deci printr-unul din buticurile cu mărunţişuri indiene care, la Hamburg ca şi oriunde, sunt ieftine şi înţesate până la tavan: pe alei de rochii şi cărări de bluze. Aveai de unde să alegi. Trebuia doar să întinzi mâna.

A luat, nu, a smuls de pe umeraşe cinci sau şapte rochii largi în talie şi strânse sub sâni, cu o croială amintind vag moda Biedermeier şi şi-a dus prada într-una din cabinele de probă

separată cu draperii. Apoi, la intervale scurte, a apărut de cinci sau şapte ori îmbrăcată în bumbac sau mătase indiană: brodată, împopoţonată cu oglinjoare în jurul pieptului umflat, galbenă ca porumbul sau de un verde-mistic, sau roşie-drapel de sus şi până jos,

O paradă de modă numai pentru mine. Am dat din cap afirmativ, am făcut observaţii, am lăudat ce nu-mi plăcea, m-am comportat corespunzător rolului meu şi am învins în oarecare
măsură când ea s-a hotărât, dacă nu tocmai pentru rochia galbenă ca porumbul, cu mâneci largi, şi numai timp de un minut pentru mătasea de un verde-mistic, în sfârşit pentru cea simplă şi solidă, brodată numai pe piept, cu totul şi cu totul roşie, ca pânza de steag. O rochie până la pământ, cu mâneci vaste. Falduri bogate, prevăzute pentru burta în creştere: solemnă şi comodă. O piesă ieftină, la optzeci şi cinci de mărci şi nouăzeci, care nu va mai crea nici o problemă până în luna a opta şi n-ar trebui abandonată nici după naştere. O şi vedeam zveltă, în societate, la sărbători, la conferinţe, în voiaj.

„Asta e bine aici în Vest", spunea Ilsebill, „vreau să zic să poţi scotoci, proba, pur şi simplu refuza, hotărî liber şi alege." Reproşurile erau doar marginale: „Sunt atât de ieftine pentru că şi asta înseamnă tot exploatare. Muncitorii prost plătiţi din Pakistan, India, Hongkong şi de cine ştie unde."

Spunea asta îmbrăcată în roşu-pânză-de-steag, aruncându-mi acuzaţiile în faţă. Ca soţ al ei eram răspunzător de toate crimele masculine comise pe parcursul istoriei şi în prezent. „Sau poate că poţi să-mi spui cât plătesc acolo marii patroni croitoreselor per bucată? Ia uite, asta. Toată numai lucru de mână!" în timpul celor cinci sau şapte apariţii ale ei în stil indian am aşteptat printre femei care scotoceau, probau rapid, refuzau, alegeau; unele erau şi ele gravide sau puteau să fie. În vitrine, pe rafturi, în cutii de carton cu etichete colorate: kitsch asiatic. Deoarece îmi dădea răgaz câteva secunde, reveneam la obsesia mea că am fost Vasco da Gama şi am descoperit calea maritimă spre India: ca şi cum brusc — palmieri, peste tot
palmieri — coasta Malabar s-ar fi aflat concretă în faţa noastră. Trimitem pe uscat în sondaj un condamnat la moarte care se întoarce nevătămat şi povesteşte minunăţii. Chiar şi lui
Napoleon, pe vremea căruia a trăit cea mai gingaşă dintre toate bucătăresele, Sophie Rotzoll, i-o fi fugit gândul la India, din punct de vedere militar. Dar, pe vremea când mai eram încă
Vasco da Gama, neliniştit şi plin de imagini lăuntrice...

Starea asta venea de la mirosul de mosc. Fumul dulce-amar se înălţa din mai multe cupe. De undeva, nu se ştie de unde, muzica venea ambalată în vată, ieftinind totul şi mai mult. Vânzătoarele, deşi toate după standardul hamburghez, se mişcau ca dansatoarele din temple în primul an de şcoală. Se vorbea numai cu voce scăzută şi persuasiv: „Se poartă şi mult bleu-pal, cu franjuri albe." în final a rămas la roşu-pânză-de-steag.

Ilsebill a spus: „Acum mă simt cu totul altfel. Nu, sigur că nu indiancă. Dar oarecum altfel."

Eu am spus: „Toate astea i le datorăm lui Vasco da Gama şi urmaşilor săi. El n-a ieftinit numai piperul."

Le-am promis vânzătoarelor că vom reveni în luna a opta. „Da", a spus resemnată bruneta de la casă, „atunci vom avea şi colecţia de vară. Lucruri foarte drăguţe."

La plată am mai aruncat o marcă şi zece în puşculiţa acţiunii „Pâine pentru omenire". Afară, în ciuda soarelui timid de martie, era prea frig pentru roşul-pânză-de-steag care, la lumina zilei, îşi pierduse strălucirea: Ilsebill tremura în noua ei achiziţie de culoarea muscariţei. I-am ţinut pardesiul.

Sophie

Căutăm
credem că am găsit;
dar se numeşte altfel
şi mai are şi alte afinităţi.

Odată am găsit unul,
care nu exista.
Ochelarii mi s-au aburit,
o gaiţă a strigat,
am fugit de acolo.

În pădurile care înconjoară Saskoschinul,
Se spune că s-ar fi împăcat.
Pentru că îi recunoşteau întotdeauna,
gălbiorii erau luaţi în râs.

Ciupercile au o semnificaţie.
Nu numai cele bune de mâncare
stau într-un picior
smirnă pentru ghicitori.
Sophie, care mai târziu a ajuns bucătăreasă
şi politiciană,
le ştia pe toate pe nume.

Celălalt adevăr

După moartea bucătăresei slugilor, Amanda Woyke, francezii se cantonaseră peste tot şi Sophie, nepoata Amandei, cu acelaşi spirit rămas încă revoluţionar preluase bucătăria guvernatorului napoleonian, s-a întâmplat ca în toamna anului 1807, când în toate pădurile se găseau ciuperci cu grămada, fraţii Jakob şi Wilhelm Grimm să se întâlnească cu poetul Clemens Brentano şi cu Achim von Arnim în casa pădurarului din Oliva unde voiau să pregătească ediţia unei cărţi şi să facă schimb de opinii.

În anul precedent, von Arnim şi Brentano editaseră o culegere bogată în poveşti minunate, *Cornul fermecat al băiatului;* şi pentru că mizeria generală provocată de război sporea necesitatea de cuvinte frumoase şi frica îşi căuta refugiul în basme, voiau ca în linişte, scutiţi de agitaţia urbană şi departe de certurile politice cotidiene, să aleagă din masa încă dezordonată a comorilor stranii un al doilea şi al treilea volum, pentru ca, după atât de multă iluminare rece şi rigoare clasică, poporul să aibă parte, în sfârşit, de o consolare, fie ea şi graţie uitării.

Cu două zile întârziere, au sosit pictorul Philipp Otto Runge, care trecuse prin Stettin şi Betina, sora lui Clemens Brentano, de la Berlin. Casa pădurarului fusese recomandată prietenilor de pastorul Blech, diacon la catedrala din Danzig, prin intermediul lui Savigny, care întreţinea corespondenţă cu Blech; în plus, tinerilor le plăceau locurile de întâlnire secrete, în sânul naturii. În casa de lemn de lângă iaz şi „Pajiştea căprioarelor" locuiau, parcă în afara timpului, numai bătrânul pădurar şi un muncitor caşub cu soţia şi patru copii.

Prietenilor nu le era uşor să suporte liniştea. Brentano, căruia îi murise prima soţie şi a cărui a doua căsătorie, încheiată de câteva luni, dădea semne rele, era fie indispus, sau îi jignea cu umorul lui forţat pe ceilalţi, în primul rând pe delicatul Wilhelm Grimm. Sora lui era încă plină de amintiri din călătorie: în primăvara trecută îl văzuse în carne şi oase pe Goethe, cu a cărui mamă coresponda şi era antrenată într-un dialog care ducea, în modul cel mai firesc, la însemnări despre copilăria marelui om.

Jakob Grimm şi von Arnim, care imediat după dezastrele de la Jena şi Auerstedt îşi schimbaseră domiciliul la Konigsberg, vorbeau supăraţi despre pacea recent încheiată la Tilsit, numind-o un dictat ruşinos. Von Armin nu mai voia să se ocupe decât de administrarea moşiilor sale. Jakob Grimm se întreba dacă trebuie să accepte oferta de a deveni bibliotecarul particular al odiosului rege-parvenit Jerome [1] la castelul Wilhelmshohe din Kassel. (A devenit.) Wilhelm, care tocmai terminase Dreptul, în ceea ce îl privea, credea că în aceste vremuri grele e mai bine să fii om de litere liber-profesionist. Toţi vorbeau despre planuri şi speranţe. Numai pictorul Runge rămânea mut (deşi plin de elocvenţă lăuntrică) şi distanţat de actualitate. Venise de la Hamburg şi în trecere vizitase oraşul părintesc Wolgast şi insula Rügen din apropiere, unde cu câţiva ani în urmă auzise din gura unei bătrâne, care între timp murise, mai multe basme în dialectul de pe coastă şi chiar notase câteva. Era un bărbat cu favoriţi, ochi

1 Jerome Bonaparte, fratele lui Napoleon I. Regele Westfaliei, din 1807, până în 1814.

bulbucaţi şi fruntea tot timpul încruntata care peste trei ani avea să moară bolnav de plămâni; prematur, cum se mai spune.

Casa pădurarului se afla la o oră de drum de Oliva şi dacă odăile de la mansardă în care prietenii îşi visau fericirea şi îşi adormeau amărăciunea erau mici şi joase, în schimb, bucătăria, cu masa lungă pe pardoseala de pământ bătut, oferea totuşi destul loc pentru intrări şi ieşiri agitate, propuneri entuziaste, izbucniri în râs molipsitoare şi pentru un număr mult prea mare de foi îngrijit caligrafiate şi nişte corespondenţă de la edituri. Vatra zidită, unde trebăluia permanent nevasta pădurarului, care voia să i se spună Lovise, răspândea o căldură plăcută. Se găsea tot timpul cafea de malţ fierbinte şi, în coş, o pâine de secară din care prietenii rupeau bucăţi pentru că, abia scoasă din cuptor, le făcea poftă. Destul de rar mai scâncea câte unul dintre cei patru copii care, de la sugarul de şase luni şi până la Amanda de şase ani, erau toţi alăptaţi la sânul Lovisei. Prietenii priveau uimiţi şi cam descumpăniţi. Numai Bettina era entuziasmată: „Asta-i viaţa, simplă şi autentică!" a exclamat ea.

Apoi s-au îndemnat la lucru. Continuarea *Cornului Fermecat al băiatului* trebuia să fie şi mai minunată. La început era controversat numai principiul. În timp ce Arnim voia să alăture nefalsificate poezia şi graiul popular ca în cele din urmă să obţină o poezie populară germană, „dacă comorile au rezistat atâta timp, nimeni nu trebuie să ia pila ca să le şlefuiască...", Brentano voia să îmbogăţească comoara cântecelor, basmelor şi fabulelor, deci să înveţe graiul popular să se exprime mai artistic: „Numai mâna artistului înnobilează piatra brută, chiar dacă ea ni se pare splendidă şi atunci când e necioplită“ Jakob Grimm era preocupat
mai mult de partea practică a chestiunii şi voia să facă ordine în supraabundenţă: „Toate astea formează un fluviu de cuvinte, au deci un izvor, pe care trebuie să-l căutăm şi să-1 întrebăm
de unde vine." Numai delicatul Wilhelm era de părere că cele povestite la gura sobei, sau la roata de tors, trebuiau ascultate cu toată modestia, dar cu o ureche atentă şi transcrise fără adaosuri, ca să se păstreze. „Mie mi-ar fi de ajuns", spunea el. (Mai târziu a şi cules cu răbdare basme şi le-a adăugat fidel la cartea lui *Comoara casei.)*

Ciudat era că domnişoarei Bettina îi reuşea să fie de acord cu toţi bărbaţii, copilăreşte şi cu înţelepciune, oricât de violent s-ar fi exprimat ei în dispute. Era pentru alăturarea stilului literar și graiului popular, pentru basmul literar, pentru explorarea fluviului vorbirii şi pentru transcrierea simplă a celor auzite la gura sobei. Şi când pictorul Runge a vorbit posomorât,
cu poticneli şi imagini ample, despre forţele elementare ale materiei, despre suflul hazardului, mai apoi şi despre stamine, despre efemer, despre tot ce este inerent fiinţei vii, Bettina i-a
dat şi lui dreptate: ei toţi, prietenii, sunt nişte oameni minunaţi. Fiecare are dreptate. Este loc pentru orice idee. Chiar aşa este şi Natura, în frumoasa ei dezordine: atotcuprinzătoare. Toate astea trebuie transmise cititorului în toată luxurianţa lor spontană şi nu într-o ordine mediocră. El va şti cum să le folosească. „Şi după aceea o să mai puteţi cerceta!" a exclamat ea.

Atunci pictorul Runge a spus: „Unul dintre basmele în grai popular culese de mine *Despre pomu' de ienupăr* a fost publicat cu succes în *Ziarul solitarilor,* însă celălalt, pe care de asemenea l-am notat acum mai mulţi ani,

tot pe insula Rügen din gura unei femei bătrâne, ba l-am mai notat şi ca variantă, pentru că baba, uimitor de încăpăţânată, mi 1-a povestit când într-un fel când în altul, adică basmul *Despre pescar şi fomeia lui,* a rămas încă netipărit, cu toate că librarul Zimmer a recomandat deja de acum doi ani domnilor Arnim şi Brentano preluarea *Poveştii calcanului* în *Cornul Fermecat.* Acum a apărut ocazia să se vorbească din nou despre ea, aşa cum o prezint eu, în două variante. De aceea, la insistenţele domnilor Grimm, am făcut călătoria asta lungă. Pentru că, de fapt, ar fi trebuit să mă aflu în faţa şevaletului şi să lucrez la un tablou. Se numeşte *Dimineaţa* şi nu e încă terminat."

După aceea, pictorul Runge a pus pe masa lungă, plină de hârtii, basmul lui în dialect, în două variante. Una dintre variante este cea care ni s-a transmis; despre cealaltă mai rămân
multe de povestit.

Acea babă deci, ce locuia pe o insuliţă numită Oehe, între insula lunguiaţă Hiddensee şi marea insulă Rügen, dar pe vânt favorabil venea vâslind pe insula mare, ca să-şi vândă brânza de oaie, în zilele de târg de la Schaprode, i-a dictat, şi pictorul Runge a notat în maculatorul lui, două adevăruri diferite. Primul o înfăţişa pe certăreaţă Ilsebill care voia să aibă mai mult, tot mai mult, să fie rege împărat papă, şi cum până la urmă, pentru că a dorit să obţină de la atotputernicul calcan să fie ca Dumnezeu
— „Io *vroi să ajung ca bunu Dumnizău..."* — a fost trimisă înapoi, în coliba ei acoperită cu paie, poreclită „ţucalu"'; celălalt adevăr, dictat de băbuţă pictorului Runge, o prezenta pe Ilsebill modestă şi pe pescar cu dorinţe nesăbuite: invincibil în război voia să fie. Poduri peste fluviile cel mai late, case şi turnuri care să ajungă în nori, căruţe rapide, netrase nici de cai nici de boi, nave care să înoate sub apă voia să construiască, să le folosească, să le locuiască, să le conducă. Lumea s-o stăpânească voia, să învingă natura, şi să se înalţe deasupra pământului. *„Acu io musai voi sa mai poci încă şî zbura..."* se spunea în al doilea basm. Şi cum, la sfârşit, bărbatul, cu toate că Ilsebill, femeia lui, îl sfătuia mereu să fie mulţumit — *,,De-acu' să numai vrem să ne mai dorim nimica, sa fim mulţumiţi ş-aşa"* — dorea să călătorească sus, spre stele — „Io *musai voi să zbor în ceriu..."* — toată splendoarea cade, turnurile, podurile şi aparatele zburătoare se prăbuşesc, digurile se rup, urmează secetă, furtuni de nisip pustiesc totul, munţii scuipă foc, bătrânul pământ, cutremurându-se, înlătură dominaţia bărbatului şi apoi, cu mare frig, vine noua, atotacoperitoarea, eră glaciară. „Şi zac ş-acu' acolea, sub plapoma de gheaţă, până-n astă zi", aşa se încheia *Povestea despre calcan,* cel care a îndeplinit orice dorinţă a bărbatului mereu dornic de mai mult, numai ultima nu: să zboare în cer până dincolo de stele.

Când pictorul Runge a întrebat-o pe băbuţă care dintre basme este adevărat, ea a spus: „Ş-ăla ş-ălălantu', laolantâ."Apoi s-a dus din nou în piaţă să-şi vândă brânza de oaie, pentru că voia să fie pe insula ei înainte de a se întuneca, „cu neşte d'ale gurii ş-o butelcă."

Pictorul Runge s-a întors totuşi la Wolgast, unde locuia în casa tatălui său. Acolo a transcris amândouă basmele, şi unul şi celălalt adevăr, caligrafic, din maculator, fără să schimbe nici un cuvânt.

După ce fraţii Grimm, poeţii Arnim şi Brentano şi sora lui Brentano, Bettina, au citit şi unul şi celălalt manuscris şi pentru că nu prea înţelegeau dialectul întrebaseră ce înseamnă tacla
şi malcic, au lăudat morala intrinsecă şi naturaleţea basmelor, fiecare în felul său: Arnim voia să le includă pe ambele în *Cornul fermecat;* Brentano, dimpotrivă, voia să îndepărteze zgura
dialectului, să le versifice şi să le transforme într-o mare epopee; Jakob Grimm se bucura de gramatica lor simplă; Wilhelm Grimm voia să adauge în viitor acestor basme multe altele.
Numai Bettina nu voia să se împace cu unul dintre cele două basme: Ilsebill era imposibil de rea. Dacă basmul se va publica în forma asta, bărbaţilor le va veni uşor să spună: aşa sunt femeile, arţăgoase şi hrăpăreţe, oricare dintre ele. „Şi, de fapt, femeile nu sunt aşa!" a exclamat ea.

După aceea fratele ei, Clemens, a spus: „Mie, în schimb, nu-mi place că în celălalt basm toate faptele şi năzuinţele omului, visul lui de mărire, se prăbuşesc atât de îngrozitor. Tot ce pentru noi este sfânt, istoria cu nenumăratele ei meandre, strălucitul imperiu al Hohenstauferilor, măreţele catedrale gotice, n-ar exista dacă bărbatul n-ar avea dreptul decât la o modestie mărginită. Dacă vor să încredinţeze basmul publicului în starea asta şi deci să anunţe că toate năzuinţele bărbatului duc la haos, autoritatea bărbatului ar deveni curând ridicolă. De altfel, e sigur că, în ceea ce priveşte dorinţele, femeile sunt mai lipsite de măsură. Ştie toată lumea."

După aceea, fratele şi sora s-au luat la ceartă fugărindu-se în jurul mesei lungi. Curând şi ceilalţi prieteni au început să se certe. Chiar şi realistul Jakob Grimm voia să o accepte mai degrabă pe Ilsebill cea rea decât pe cutezătorul pescar. El mai ştia şi alte basme (din Hessen şi Silezia) în care întotdeauna femeia voia să aibă tot mai mult şi mai mult. Dar delicatul Wilhelm 1-a contrazis: este totuşi cunoscut că mania dominatoare a bărbatului oprimă lumea. Napoleon — ca şi Cezar — nu este un exemplu rău? N-a vrut corsicanul, căţărându-se neîncetat, de la consul general în directorat, la unul dintre cei trei prim-consuli, apoi ca prim-consul să ajungă împărat şi ca împărat, să subjuge toată Europa? Şi nu plănuieşte să se ducă în India, n-ar vrea să înfrângă hegemonia britanică şi poate, aşa cum a încercat Carol al Suediei, să pătrundă în vasta Rusie?

Prietenii l-au aprobat, sensibili la nenorocirea patriei. Numai Bettina nu accepta să se aducă atingere grandorii bărbatului mic de statură. Goethe în persoană, el însuşi un mare om, a făcut
comprehensibilă, în termeni clari, importanţa lui Napoleon. Atunci, Arnim 1-a atacat pe Goethe şi s-a dezlănţuit într-un patriotism zgomotos. (Mai târziu, în războiul de eliberare, a fost comandant al unui batalion de rezervă şi şi-a demonstrat vitejia.)

Runge însă asculta şi tăcea, deşi era supărat pe marele om de la Weimar, pentru că, la un concurs de pictură, acesta nu găsise destul de clasic tabloul său *Lupta lui Ahille cu zeii fluviali.* Numai o dată a intervenit, fără să fie auzit: băbuţa a spus că amândouă basmele sunt adevărate.

Dar când Brentano a declarat-o pe gâlcevitoarea, hrăpăreaţa Ilsebill din acel basm ca fiind femeia în sine, adăugând în sprijinul spuselor sale exemple vulgare din căsătoria lui recent încheiată şi deja ratată cu o anumită Auguste Bussman, Bettina (care după revoluţia din 1830 avea să lupte pentru drepturile femeilor) s-a supărat pe fratele ei nesăbuit: „Nu suntem noi, femeile, şi aşa destul de umilite?" Cu privirea la femeia caşubă de lângă vatră (şi la copiii ei speriaţi) a pus capăt certei îndârjite: „Prieteni, hai să ne mai gândim încă o dată în linişte la toate astea. Buna Lovise mi-a spus adineaori că pădurile sunt pline de ciuperci. Să ne încredinţăm naturii şi să adunăm în coşuri ce ne oferă ea. E încă devreme, după-amiază. Soarele toamnei ne scaldă în lumină aurie. Unde, dacă nu sub bolta de catedrală a pădurii, ne va trece supărarea? De altfel, buna Lovise a anunţat vizita verişoarei ei în astă-seară. Ea este bucătăreasă la guvernatorul local şi, pe lângă asta, cunoaşte ciupercile."

S-au dus deci în pădure şi au văzut-o în diferite feluri. Fiecare ducea un coş. Voiau să rămână la o distanţă de la care să se poată auzi, ca să nu se rătăcească. Pădurea Oliva era un făget care continua pădurea din jurul Goldkrugului şi pădurile de deal din interiorul Caşubiei. Brentano (ca şi cum ar fi vrut să exerseze pentru convertirea lui ulterioară la catolicism) a fost copleşit de un sentiment de evlavie profundă şi înaltă, vastă şi reţinută: cu nimic în coş, rezemat de trunchiul unui fag şi plângând copleşit de tristeţe metafizică a fost găsit de delicatul Wilhelm şi consolat zadarnic de acesta în aşa măsură încât, până la urmă şi Wilhelm a izbucnit în lacrimi; şi au stat aşa, îmbrăţişaţi, până s-au liniştit şi în cele din urmă, totuşi, au cules câteva ciuperci, la întâmplare: în mare parte vineţiei necomestibile şi mai multe ghebe pucioase decât ghebe bune.

Între timp, Armin şi Bettina (ei se vor căsători peste câţiva ani şi vor avea şapte copii) se întâlniseră, ca din întâmplare, la marginea unui luminiş care se deschidea în jurul unui ochi de apă întunecat. Şi-au arătat ce adunaseră în coşurile lor: Arnim se mândrea cu câteva turta-vacii şi multe pita-vacii; copilăroasa Bettina arăta câţiva hribi comestibili şi cerea indulgenţă pentru muscariţele pestriţe culese: sunt frumoase ca basmele. Degajă vrajă. Ştie că muscariţa, chiar dacă mănânci puţin din ea, dă vise, suspendă timpul, eliberează eul şi le împacă pe toate, oricât ar fi ele de potrivnice. A jupuit pielea de pe pălăria ciupercii, a rupt puţin din muscariţa, a mâncat din ea şi i-a dat şi lui Arnim. Au aşteptat apoi nemişcaţi efectul. Acesta s-a făcut simţit curând. Degetele lor voiau să se joace unele cu celelalte. Când se priveau în ochi vedeau până în fundul sufletului. Şi cuvintele pe care le îngăimau se prefăceau în purpură şi îşi

găseau oglindirea în orice apă: Betinna asemuia lacul din pădure cu ochiul trist al unui prinţ vrăjit.

După ce efectul ciupercii a mai scăzut puţin — se însera — Arnim a găsit în buzunarul pantalonilor un cuţit ţărănesc pe care îl cumpărase ieftin în călătoria făcută pe Rin împreună
cu prietenul Brentano. Şi cu acel cuţit a tăiat în coaja unui fag, la fel de netedă ca şi a aceluia lângă care plânseseră Clemens şi Wilhelm, cuvântul „veşnic" şi dedesubt literele A şi B. (Astfel au dat un sens luminişului din jurul ochiului de apă sumbru. Mult mai târziu, acolo se găsea o piatră a cărei inscripţie gravată amintea de ei.)

În acest timp, Jakob Grimm şi Philipp Otto Runge au ţinut să ducă discuţii serioase şi totuşi le-au ieşit în cale o mulţime de bureţi porceşti şi câteva mânătărci. Pe lângă pictor, Runge mai era şi un teoretician care ştia să scrie despre culori şi de aceea printre documentele lui postume a fost găsit studiul „Sfera culorilor"; iar Jakob Grimm, în ceea ce îl priveşte, încerca să cerceteze din punctul de vedere al istoriei lingvisticii legile metatezei, substratul mitologic al tuturor lucrurilor şi imensele câmpuri semantice; de aceea ne referim şi astăzi la dicţionarul care-i poartă numele.

În cele din urmă, amândoi au revenit totuşi la *Basmul despre calcan* în cele două variante ale lui. La ocazia următoare ar dori să folosească prima versiune, în care lacoma Ilsebill trebuie să se întoarcă în oala ei de noapte, spunea Jakob Grimm. (De aceea, la un an după moartea lui Runge, basmul *Despre pescar şi fomeia lui* a şi fost preluat în culegerea de *Basme pentru copii şi pentru casă* a fraţilor Grimm.) Cealaltă versiune — era de părere până la urmă şi Runge — trebuie totuşi oprită din cauza atmosferei apocaliptice. „Aşa este", a spus pictorul cam amărât, „noi oamenii nu vrem să suportam decât un adevăr dar niciodată şi pe celălalt."

Atunci Grimm, fiind mai în vârstă, a sugerat că cealaltă poveste s-ar putea eventual transforma într-o morală despre Napoleon ca să-şi facă efectul ca scriere politică şi să ajute patria nefericită. (în 1814 a apărut în germană literară un astfel de pamflet împotriva tiranului; dar acesta, desigur, fusese deja învins.)

Şi cum în pădurea Oliva se întunecase, prietenii s-au strigat până s-au găsit, dar nu ştiau drumul înapoi. Li se cam făcuse frică — chiar şi Runge şi cel mai mare dintre fraţii Grimm erau îngrijoraţi — dar din adâncul pădurii a apărut bătrânul pădurar. Probabil că le auzise strigătele. Fără o vorbă, de parcă n-ar fi fost nimic de zis, i-a luat pe toţi cu el.

În casa pădurarului, lângă lac şi pajiştea căprioarelor deja întunecată, sosise între timp vara femeii caşube a muncitorului forestier cu pâine caldă din bucătăria guvernatorului. Lovise îi
spunea Sophie. Şi când miniona, dar altfel vorbăreaţa demoazelă, a început să sorteze ciupercile culese, dând în acelaşi timp şi explicaţii — „Asta-i pălăria-şarpelui — otrăvitoare!" — Brentano şi-a amintit cu durere că pe soţia lui, moartă de un an, o chema tot Sophie.

Şi Sophie Rotzoll, acesta era numele întreg al bucătăresei guvernatorului, a curăţat ciupercile bune şi le-a prăjit în tigaia mare, cu slănină şi cu ceapă, până au lăsat zeamă pe care a pipărat-o şi la sfârşit i-a dat gust cu pătrunjel. Din tocana asta au mâncat prietenii la masa lungă, ba a mai rămas ceva şi pentru Lovise şi Sophie. Bătrânul pădurar şi muncitorul forestier caşub, pe nume Kutschora, şedeau pe prichiciul vetrei şi înmuiau bucăţi din pâinea adusă de Sophie în străchinile pline cu supa de bere rămasă din ziua trecută. Prietenii rupeau şi ei din pâine, în cămăruţa de lângă bucătărie, copiii Lovisei puteau să viseze la turtă dulce. Era cu anason.

Cât de veseli discutau prietenii. Cu câtă isteţime îi lămurea bucătăreasa Sophie. Când, pe neaşteptate, a venit din nou vorba despre calcan şi adevărurile lui, Sophie şi Lovise au spus că şi ele ştiu astfel de poveşti. Dar numai unul dintre adevăruri e corect. Numai bărbatul vrea mai mult, tot mai mult. „Ei aduc toată nenorocirea!" a strigat Sophie şi a lovit pâinea cu pumnul.

Ar fi fost din nou prilej de ceartă la masa lungă dacă delicatul Wilhelm n-ar fi spus pe neaşteptate: „Luna! Priviţi luna!" Şi toţi s-au uitat prin ferestrele mici cum luna plină îşi revărsa lumina peste lacul unde lebedele dormeau şi peste pajiştea căprioarelor pe care căprioarele chiar păşteau.

Au ieşit deci în faţa casei pădurarului. Numai pădurarul a rămas pe prichiciul vetrei. Dar în timp ce se uitau toţi la lună, găsind şi vorbe frumoase cu care s-o numească, pictorul Runge
s-a dus în casă, s-a întors cu un tăciune aprins, scos din vatră şi a dat foc cu el unei foi de hârtie scrisă pe ambele feţe.

„Uite, calcanule! Ăsta e celălalt adevăr al tău", a spus Runge după ce textul se prefăcuse în cenuşă.

„O, Doamne!" a strigat Grimm cel tânăr, „oare a avut dreptul s-o facă?"

Apoi s-au întors în casă. Şi acum eu trebuie să scriu şi să tot scriu.

În spatele munţilor

Ce aş fi eu fără Ilsebill!
strigă pescarul
mulţumit.
In dorinţele ei se îmbracă ale mele.
Ce se împlineşte nu contează.
În afară de noi totul este inventat.
Numai basmul e real.
Calcanul vine totdeauna, când îl chem.
Vreau, vreau, vreau să fiu ca Ilsebill!

Mai înalt, mai adânc, mai mult aur, de două ori mai mult.
Mai frumos decât s-ar putea închipui.
Reflectat până-n infinit.
Şi pentru că nu mai e nici moarte, nici viaţă, ci numai ideea.
Acum să putem inventa încă o dată roata.

Deunăzi am avut un vis de bogăţie:
totul era aşa cum am dorit,
pâine, brânză, nuci şi vin,
numai eu lipseam, ca să mă bucur.
Atunci dorinţele s-au risipit din nou
şi au căutat în spatele munţilor
sensul lor dublu: pe Ilsebill sau pe mine.

După ciuperci

Încălţările noastre, găsite mai târziu, se puteau recunoaşte uşor — astea-s ale lui Max, ale lui Gottlieb, ale lui Fritzchen — la fel ca şi înfăţişarea noastră de dinainte; cu pălăriile noastre rotunde puteam fi confundaţi ca şi ciupercile în pădurile din jurul satelor Zuckau şi Kokoschken, unde ne duceam cu Sophie, care striga toate ciupercile pe nume, de asemenea şi pe noi, când ne rătăceam mereu, de fericiţi ce eram.

Asta trebuie să se fi întâmplat în toamna anului 89, căci peste şapte ani şi după ce se mai întâmplaseră încă multe, pe când ne întorceam din pădure, Fritz Bartholdy voia să proclame imediat republica; şi Sophie, care ducea acasă corfele pline de pita-vacii şi mânătărci domneşti, credea ce spune Fritz al ei.

Cât de mari erau pădurile odinioară: cine se rătăcea acolo de copil se întorcea bătrân. Aproape adult şi foarte bun de gură, gimnazistul Friedrich Bartholdy, într-o zi când ne adunaserăm în podul casei tatălui său din oraş, pe Beutlergasse 7, a spus: „Libertatea trebuie instaurată prin violenţă!" Repeta întruna spusele lui Danton, deja mort, sau ale lui Marat, sau ale lui Robespierre, morţi şi ei. Dar pentru că de atâta vreme şi atât de des ne duceam după ciuperci, am rămas cu ideea asta. Era frumoasă, ca un hrib singuratic. Şi când Sophie a citit cu voce tare din cea mai recentă gazetă despre victoriosul general Bonaparte, Fritz a spus: „Poate că ideea este acum Napoleon."

De atunci m-am dus tot mereu după ciuperci cu Sophie, cu Ilsebill, şi cu nu mai ştiu cine. Nume, pe care le strigam în pădure. Spaima, când nu venea nici un răspuns. Şi câteodată, când eram şi eu strigat, răspundeam prea târziu.

În toamna trecută, înainte de a procrea copilul după berbec cu fasole şi pere, de parcă ar fi fost o idee, Ilsebill a găsit în pădurile Geest, pe lângă Itzehoe, o ciupercă stingheră, atât de mare încât a trebuit să căutăm mult timp comparaţii, până când Sophie, în pădurea învecinată, dar taman cu două sute de ani mai devreme, a găsit una de acelaşi soi, incomparabil mai mare;

cum toate pădurile cu ciuperci, în care m-am dus cu Ilsebill, Sophie şi Dumnezeu mai ştie cu cine, sunt năpădite de ferigi şi tapisate cu muşchi fără cusătură, nu mai ştiu unde, când şi cine
a găsit de fapt cea mai mare mânătarcă, care pe vremea Sophiei se mai numea şi ciupercă domnească.

Ilsebill a găsit-o pe a ei la marginea unui luminiş, pe când eu, nu departe, pe pământul acoperit cu ace de pin, am găsit, unul lângă altul, râşcovi de ajuns pentru un prânz. (Prăjiţi în unt, au gust de carne.) Merită să te duci după ciuperci. E drept, pierzi mult timp — cât de des Sophie şi cu mine nu ne-am depărtat unul de altul strigându-ne — dar cei câţiva ani pierduţi aşa, nu toţi, se regăsesc mai târziu, câtă vreme vor mai exista păduri. Ilsebill a mea nu voia să creadă când i-am spus. Ea crede că orice ciupercă pe care o găseşte este prima şi ultima. Niciodată, mai înainte, n-au existat altele comparabile. Niciodată nu va mai sta o mânătarcă singuratică, pe patul de muşchi, cu un astfel de picior voluptuos protejat, în stare să facă — în timp ce mâna încă mai şovăie — pe oareşicine fericit, incomparabil fericit.

Şapte ani ne-am dus după ciuperci, în timp ce dincolo de păduri avea loc revoluţia şi ghilotina era sărbătorită ca instrument al progresului uman, şi duceam cu noi o idee frumoasă. Am stat culcaţi sub pălăria buretelui şerpesc. Buretele pucios, cu capul de lac verde, dezrădăcinat, s-a luat pe urmele noastre. Bureţii de anason formau un cerc magic. Nu ştiam încă de câte mai e în stare muscariţa, pe lângă lumina ei roşie. Sophie purta în loc de pălărie un nicorete în formă de pâlnie şi coada lui băţoasă se înfigea în cer semănând cu puţa tatălui meu când, deschis la pantaloni, s-a urcat pe scară la mama mea ca să mă zămislească pe mine, fiul său Fritz.

Mult mai târziu, când Ilsebill îmi poza stând cuminte cu nicoretele pe cap şi eu, cu un creion moale de plumb, desenam un portret din care privea serioasă Sophie, nu mai arăta ca un copil. Ştia de-acum totul. Nu mai era curioasă. Tocmai de aceea nu i-a permis niciodată guvernatorului Rapp, oricât de imperial ar fi fost, să o scormonească cu buretele lui pucios. Sophie a rămas închisă.

Fireşte, niciodată nu ne pierdeam de tot. O gaiţă striga, arăta drumul. Ne luam după furnici. Prin defrişări, prin ferigi până la piept, printre fagi cu trunchiuri netede coboram dealul până
găseam râuleţul Radaune care curgea spre Zuckau unde bunica Sophiei şedea sub bolta de verdeaţă şi îi citea din ziar cu voce tare inspectorului Domeniilor, Romeike, ultimele noutăţi privind desfăşurarea revoluţiei, în cuvinte îngrozitoare: masacrele din septembrie. După aceea bucătăreasa slugilor, Amanda Woyke, controla produsele noastre, ciupercă cu ciupercă şi povestea despre mânătărcile pe care, în vremuri de foamete, când cartofii încă nu existau, le găsise în pădurile din jurul satului Zuckau.

Max, care mergea cu noi după ciuperci, a emigrat mai târziu în America. Gottlieb Kutschorra, care venea din Viereck, s-a căsătorit cu vara Sophiei, Lovise, care mergea şi ea cu noi după ciuperci. El era muncitor forestier şi ea gospodărea ocolul silvic Oliva. Pentru că, Anna, mama Sophiei, după ce Danzigul a devenit prusian, se măritase în oraş, Sophie Rotzoll, numită aşa

după tatăl ei vitreg, o calfă de berar, îl vedea în fiecare zi pe liceanul Friedrich Bartholdy, care-şi făcea ultimele pregătiri în casa tatălui său din Beutlergasse.

În joia verde a anului 1793, liceanul Bartholdy împreună cu câţiva marinari, plutaşi, hamali şi un caporal au încercat, cu focuri dezordonate de armă să împiedice ocuparea de către prusieni a oraşului; după patru ani, a întemeiat un club iacobin şi, urmând exemplul Franţei, a vrut să proclame revoluţia şi odată cu ea republica Danzig. De aceea Sophie Rotzoll, care la paisprezece ani, după moartea berarului, vindea la Hăkertor cambule, pietroşei şi mrene împreună cu mamă-sa, se îndrăgostise nebuneşte de gimnazistul de şaptesprezece ani precum
şi de revoluţie. Îl cunoştea pe Fritz din copilărie, când mamă-sa invita familia Bartholdy să facă excursii la ţară. Fritz şi Sophie dăduseră o mână de ajutor copiilor din Zuckau la cules zmeură, prinseseră raci în Radaune, participaseră la recoltatul cartofilor şi în septembrie se duseseră după ciuperci.

Fritz era pentru Sophie libertatea proclamată, gura libertăţii, ba poate chiar libertatea însăşi: pistruiată, deşirată. Pe cât de iremediabil se bâlbâia tânărul la masa familiei, pe atât de impetuos dădea citire în micul cerc apelurilor revoluţionare şi tot atât de fluent îl cita pe Danton sau pe Marat din carte. Prezenţa Sophiei îi fluidiza vorbirea.

Pentru Fritz şi ceata lui Sophie cosea rozete din panglică tricoloră. Pentru clubul iacobin furase patru pistoale din vechiul arsenal de la Leegen Tor. Pentru Fritz al ei Sophie ar fi făcut
mai mult, ar fi făcut totul. Însă din fericire, în 18 aprilie 1797, când complotiştii au fost ridicaţi din Beutlergasse, era zi de târg obişnuită: Sophie vindea pietroşei.

Părinţii lui Bartholdy n-au supravieţuit prea mult condamnării unicului lor fiu. Negustorul, pentru că i se retrăsese forţat cetăţenia,, s-a mutat la Hamburg unde el şi soţia lui aveau să
moară curând de holeră. Fritz Bartholdy, caporalul, patru marinari, trei hamali şi doi plutaşi polonezi au fost condamnaţi la moarte pentru conspiraţie subversivă; dar condamnarea nu li s-a aplicat în întregime decât caporalului şi celor doi plutaşi. Fritz şi ceilalţi, pentru că diaconul de la Sfânta Măria, pastorul Blech, intervenise la forul suprem pentru comutarea pedepsei, au fost graţiaţi la închisoare pe viaţă. Marinarii şi hamalii au murit în închisoare sau au ajuns carne de tun, pentru că în timpul asediului napoleonian al fortăreţei Graudenz au fost trimişi pe front în prima linie. Totuşi, Friedrich Bartholdy, ca locatar al fortăreţei, a apucat declinul Prusiei, care îi dădea speranţă, ascensiunea şi căderea lui Napoleon, pe care, ca patriot, le-a suferit şi le-a sărbătorit, congresul de la Viena şi hotărârile de la Karlsbad care confirmau detenţia lui pe viaţă şi, în sfârşit, după treizeci şi opt de ani de temniţă, eliberarea lui, pentru că Sophie nu încetase niciodată să trimită cereri de graţiere diferiţilor suverani.

S-a-ntors acasă un bărbat morocănos, în saboţi. Aducea cu el o tuse rea. Gângăveala şi-o păstrase. Pe Fritz Bartholdy nu-1 mai putea entuziasma nimic, în afară de carnea înăbuşită şi

varza roşie. Dar pentru că a mai trăit încă mulţi ani şi, hrănit de bătrâna domnişoară Rotzoll, şi-a recăpătat puterile, erau văzuţi adesea, de îndată ce venea toamna, ieşind din cariera de nisip, la piciorul dealului Bischofberg unde locuiau într-o cocioabă şi plecând cu coşurile după ciuperci. Copiii mahalalelor strigau după ciupercăreasă şi silvanul ei zicale batjocoritoare. (Ciudat, dacă nu suspect: bătrâneii aduceau acasă, pe lângă soiuri comestibile
şi muscariţa nefolositoare.)

Chiar dacă eu, Friedrich Bartholdy, am refuzat mult timp să fi fost Fritz al Sophiei, mă văd totuşi după Schidlitz, unde pe-atunci mai existau păduri, bătrân şi ramolit, ducându-mă după ciuperci pentru că aşa voia Sophie. Sub fagi, în pădurea mixtă, pe solul de muşchi şi ace timpul se oprise din zbor. Râşcovii şi gălbiorii nu se schimbaseră. Chiar şi mânătarca mai era tot incomparabilă, de parcă frumoasa idee ar fi supravieţuit intactă.

Niciodată, nici chiar în pădure, nu i-am povestit Sophiei anii mei de temniţă, oricât de imortele ar fi fost întrebările ei. Ea căuta în mine ceva ce aş fi fost pe vremea când eram tineri, ne duceam după ciuperci şi ne jucam de-a rătăcitul. Sophie încă mai credea. Pentru ea mânătarca rămânea mereu simbolică. Pe lângă asta, dacă voia să-şi amintească libertatea, să retrăiască libertatea, o ajuta muscariţa, altminteri nefolositoare; ea se găseşte pe lângă mânătărci.

Sophiei Rotzoll, achitată la procesul împotriva complotiştilor de pe Beutlergasse, îi plăcea să cânte. Probabil că în primul rând asta a câştigat-o în favoarea revoluţiei care aducea multe cântece noi. Şi cât timp Fritz Bartholdy a stat în închisoare, ea a rămas fidelă revoluţiei şi cântecelor ei, ce răsunau zilnic în bucătărie. Începând din anul 1801, a condus menajul preotului Blech, care nu predica numai la Sfânta Maria, ci era şi profesor de istorie la Gimnaziul regal. Acolo îl avusese elev pe tânărul Bartholdy şi, cu exemple istorice, îl entuziasmase pentru republică şi virtuţile raţiunii.

Pastorul Blech se declarase de la bun început pentru revoluţie, deşi cifrat, ca în Vechiul Testament. Când a fost ghilotinată regina Maria Antoaneta, ideea de libertate şi egalitate a pierdut un susţinător, în principiu, iluminat. Cu toate acestea şi pentru că în ultimul timp îl aprecia pe consulul Napoleon drept forţă ordonatoare, suporta şi cântecele mobilizatoare ale Sophiei. El i-a dat mamzelei câteva lecţii de franceză şi asta i-a mărit expresivitatea interpretării vocale. De cele mai multe ori însă, Sophie cânta în jargonul portuar pe care, din motive de rimă, îl stiliza şi îl îmbogăţea cu suplimentul de educaţie obţinut în casa parohială.

Sophie a rămas la înălţimea epocii sale. Şi ea 1-a sărbătorit pe salvatorul revoluţiei rimând în cântecele ei prinţese delicate — cu baricade, prinţi de nimic — cu aspic, egalitate — cu ciuperci gratinate, tunurile glorioase — cu castanele gustoase şi (foarte natural) pe cel mai nou erou Napoleon — cu Revolution. Lui Fritz al ei, care zăcea bolnav în fortăreaţă, îi trimitea lebărvurst de viţel după reţeta ei şi turtă dulce în care, pe lângă un ingredient

special, ascunsese în aluat bileţele încurajatoare, cântecele ei de baricade. La lumina zgârcită a amurgului deţinutul citea:

„Toamna gătesc supă de bureţi,
Napoljon te scoate din beci.
Râşcovilor picioru-1 tăiem,
Gâturi de prinţi găsim câte vrem.
Regii tremură ca piftia,
Curând, Friţişor, la ciuperci ne-om găsi bucuria.
Mânătarca visată o văd, frumoasă e:
Libertatea vine — Vive la liberte!"

Şi când Fritz mânca turta dulce a Sophiei, căpăta din nou un pic de încredere şi aproape că nu mai simţea frigul umed din beci.

În aşteptare, Sophie se ducea singură în păduri şi nu-i era frică. Cânta şi inventa rime pentru tot ce punea în coş. Deşi era foarte mioapă, găsea întotdeauna. Paxilus, turta-vacii, parasolul cu umbrela mare parcă se ţineau după ea.

Ca şi la cules de ciuperci, bucătăreasa pastorului Blech cânta şi când mesteca în sos, pisa, bătea frişca, când spăla vasele şi în timp ce umplea maţele de cârnaţi cu sânge închegat sau ficat de viţel tocat. Unele feluri de mâncare ale ei, servite la masa parohială, primeau numele victoriilor napoleoniene, de pildă: conopidă cu măruntaie de gâscă â la Marengo. Dar când Sophie a dat tocăniţei de viţel cu piure de cartofi şi ciuperci asortate numele dezastrului dublu de la Jena şi Auerstedt, diaconul Blech a spus: „Copilă dragă. Chiar dacă ar putea să pară că regele a pierdut şi una şi cealaltă bătălie, nenorocirile războiului nu vor întârzia să ne încerce pe noi toţi, drepţi şi nedrepţi. Stettinul a şi capitulat. La noi a şi început întărirea palisadelor de la bastioane. Familia regală a şi fugit din nou, după un scurt popas în oraşul nostru ameninţat, căutând găzduire în depărtatul Konigsberg. Şi garnizoana locală se întăreşte. Ieri au intrat două regimente de linie şi două batalioane de grenadiri. Mâine sunt aşteptaţi puşcaşii. Sunt anunţaţi chiar şi cazaci. Nu-ţi poţi închipui, copilă dragă, ce înseamnă asta. După toate asediile suportate de oraşul nostru, în care s-au distins cavalerii teutoni, brandenburghezii,
husiţii, regele Poloniei Báthory, ruşii şi saxonii şi permanent polonezii şi suedezii, curând îl vom avea la noi şi pe franţuz, cu arta lui de asediator. Nu e momentul potrivit să fredonezi
şansonetele sansculotice despre libertate sau să dai curs obrăzniciilor tale culinare."

Apoi, pastorul Blech, de fapt acesta eram chiar eu, în epoca mea napoleoniană, a început să-şi scrie acea cronică apărută mai târziu, în două volume, sub titlul *Istoria celor şapte ani*
de suferinţe ai Danzigului dar primită cu rezerve. Blech nu îi cruţa pe burghezii colaboraţionişti. (însă despre rolul dublu al Sophiei nu vreau să pomenesc decât aluziv.) în orice caz, nu mai cânta în bucătărie, în casa scării

sau în grădiniţa parohiei, deasupra cresonului. Pradă unei tristeţi taciturne, spărgea vesela ca nimic. În fiecare zi doar supe de pâine şi de bere cu găluşti, deşi pădurile erau pline de nicoreţi şi ghebe din belşug şi se mai putea spera în ultimele mânătărci. Nu-şi mai căuta norocul. Doar veştile proaste o mai înseninau: la mijlocul lui noiembrie, periferiile au fost evacuate. S-a început demolarea cartierului Neugarten. Biserica Sfânta Barbara a ajuns şură de paie, apoi spital de campanie. Insurgenţii polonezi lucrau deja în regiunea caşubă. Ce-i drept, succesele de la începutul anului, mai ales victoria de la Eylau, au dat speranţe şi la mijloc de februarie s-a cântat un „Te Deum" la Sfânta Maria, dar apoi Dirschau a căzut, şi la 7 martie, Praust.

Peste două zile, francezii, sub comanda mareşalului Lefebvre, polonezii sub prinţul Radziwill şi cei din Baden, comandaţi de prinţul moştenitor, se stabiliseră în faţa bisericii Sfântul Albrecht, în Wonneberg, Ohra şi Wotzlaff, de jur-împrejurul oraşului. Încercuirea mai era încă deschisă doar în lunca Vistulei, pe cordonul litoral şi astfel şi-a putut face intrarea contele Kalckreuth, recent numit *comandeur* al garnizoanei. Ultimii au sosit cazacii, mult admiraţi de gură-cască.

Dar zadarnic. Cordonul litoral a fost barat; inelul se tot strângea. Ruşii au pierdut colina. O corvetă engleză cu muniţie de rezervă s-a scufundat. După un bombardament de mai multe ore, cu pierderi grele de ambele părţi, parlamentarii s-au întâlnit pentru prima oară la poarta Oliva. Capitularea din 24 mai a permis totuşi retragerea onorabilă a garnizoanei, dar cetăţenii oraşului au trebuit să accepte din nou cantonamentul: mareşalul Lefebvre a intrat în oraş cu regimentele franceze, trupele saxone şi cele din Baden şi cu ulanii polonezi din nord. Casele au trebuit să fie complet, sau parţial, evacuate. Şi casa parohială s-a aglomerat. Dar Sophie cânta din nou în bucătărie, în casa scării şi în grădina de verdeţuri; credea că s-a încartiruit libertatea.

Şi în iunie, când generalul, apoi consulul, acum împăratul Napoleon Bonaparte şi-a făcut intrarea prin poarta înaltă, cu pălăria fără galoane, în Piaţa Lungă şi a trecut în revistă trupele sale victorioase, a intrat apoi pe Langgarten în casa Allmond, evacuată pentru el, unde în cursul zilei următoare negustorii şi consilierii comunali chemaţi să-i prezinte omagiile, au fost taxaţi să plătească douăzeci de milioane de franci cheltuieli de război, Sophie a fost pusă să servească oaspeţii, pe lângă alte mamzele de la bucătărie.

Aşa s-a făcut că a putut să-1 vadă (ca pe o ciupercă stingheră) pe împărat. Ce spunea: ordine, scurte. Gesturile lui măturau imaginarul de pe masă. Trebuia să creeze tot timpul fapte. Nostim, felul în care îi trata pe negustoraşi. Cunoştea extraordinar de bine finanţele oraşului. Îi măsura pe toţi cu privirea, deci şi pe Sophie. Şi când i-a servit, el mânca în picioare, o tartină cu somon afumat din Vistula, a îngenuncheat în faţa bărbatului neliniştit şi a cerut graţierea nefericitului Fritz, aflat în închisoare. Imediat, după un ordin scurt al împăratului, a fost luată deoparte de aghiotantul acestuia, generalul Rapp.

Rapp, abia numit guvernator al republicii Danzig, i-a promis Sophiei verificarea rapidă a cazului. El a pus-o la încercare cu umorul lui alsacian, i-au plăcut răspunsurile ei mirosind a apă din port şi i-a propus ca, pe mai departe, să se ocupe de bucătăria lui, a guvernatorului: astfel, fără mare osteneală, va putea să-1 ajute pe Fritz al ei.

Începând de atunci, Sophie n-a mai gătit pentru pastorul Blech, ci numai pentru Rapp (care, printre alţii, am fost chiar eu) şi pentru oaspeţii lui Rapp. Şi pentru că Rapp era nebun după ciuperci, când răsăreau gălbiorii văratici, mai târziu, spre toamnă, când bureţii maronii şi verzişorii se găseau cu grămada şi mânătărcile stăteau stinghere, se ducea după ciuperci numai pentru Rapp. Dar printre fagi, sau pe covorul de ace, unde găsea bureţi pufoşi şi râşcovi, Sophie se gândea cu drag mereu numai la mine, Fritz al ei. Iubirea noastră, Ilsebill, tot ce ne-am şoptit cu glasul stins, ce am ascuns în scrisori, ce am trâmbiţat de sus, din turnuri, sau la telefon: acoperind vuietul mării, sau mai încet decât s-ar putea gândi, iubirea noastră, atât de sigur îngrădită, am ascuns-o, împreună cu alte mărunţişuri, într-o cutie de pălării, la fel de vizibilă ca şi un nasture lipsă, ea, care, scrisă cu nume diferite pe fiecare coajă de copac, era iubirea noastră, ieri încă sesizabilă, obiect de uz curent, adezivul nostru universal, cuvântul-cheie, inscripţia din toaletă, tremurătorul film mut, rugăciunea şoptită în cămăşuţă, seara, tasta, care putea să pornească încă o dată şlagărul nostru de succes; ea, care fugea desculţă prin iarba tremurătoare, ea, care a fost cărămida (greu de sfărâmat) reintegrată în zidăria ruinelor, ea, care s-a pierdut când am făcut curăţenie în casă şi când am căutat alta, printre justificările obişnuite, am găsit-o travestită în ascuţitoare de creioane, ea, iubirea noastră, care nu voia să înceteze niciodată, nu mai este, Ilsebill. Sau nu mai vrea să fie posibilă decât, poate, condiţionat. Sau mai este încă — dar altundeva. Sau n-a fost niciodată şi de aceea rămâne încă imaginabilă. Sau să ne mai ducem încă o dată, cum mă duceam cu Sophie, departe, după ciuperci, ca să le căutăm. (Dar dacă o mânătarcă stătea incomparabil stingheră şi era găsită de tine sau pentru tine, de mine nu era vorba niciodată.)

S-a scris atât de mult despre ea. Trebuie să doară. Trebuie să irizeze totul în ultraviolet. Nu se vinde separat. Unde lipseşte este o gaură: stanţată în formă de inimă. Nimeni n-o poate porni sau opri intenţionat. Apare numai întreagă. Dar servitoarea de la bucătărie, Agnes, mă iubea pe mine — şi pe mine. Şi când maica Rusch 1-a terminat pe predicatorul Hegge, în acelaşi timp cred că se gândea la mine. în timp ce Ilsebill se recunoaşte în arhigotica mea Dorothea sau mă confundă cu dorinţele ei. Dar Sophie, pe care am iubit-o ca pastor Blech şi guvernator Rapp, m-a iubit, exclusiv şi integral, întotdeauna numai pe mine, Fritz al ei, care zăceam pe viaţă în închisoarea din fortăreaţă, ca un obiect ce îi aparţinea, dar era pus deoparte şi nu-1 putea folosi, şi atunci Sophie se ducea după ciuperci pentru alţii (mai întâi pentru Blech, apoi pentru Rapp) şi mai credea încă în libertate, ideea frumoasă, atunci când, anunţată sau trădată de muscariţă, găsea mânătarca stingheră.

Din primăvara 1807 şi până în toamna 1813, Sophie Rotzoll a gătit pentru guvernatorul republicii Danzig şi numeroşii săi oaspeţi. (Intre timp, curând după ce bunică-sa a murit, a murit şi mamă-sa, de supărare, se spune, pentru că fiica ei îşi făcuse faimă proastă ca ibovnică a guvernatorului.)

Şi iată cum 1-a văzut diaconul de la Sfânta Maria, pastorul Blech, pe Jean Rapp, rivalul său la favorurile Sophiei: „Tânărul de vreo treizeci de ani, un favorit al norocului, a avansat repede, ca şi modelul său, din clasa de mijloc obscură la înalt rang militar; îmbrăcat în uniforma luxoasă de general şi aghiotant şi împodobit cu mai multe ordine, cu faţa lui înfloritoare şi cu gesturile lui nu neprietenoase, mergând până la ipocrizie, putea să treacă drept un geniu binefăcător. Dar precum calităţile lui bune nu se întemeiau pe principiile ferme ale virtuţii, la fel şi toate greşelile lui nu veneau dintr-o răutate sufletească nativă, ci erau ale unui om slab, coleric, o jucărie a împrejurărilor şi relaţiilor, a capriciului, fanteziei, pasiunii. De aici mândria lui uşor de rănit şi dorinţa lui tot mai mare de lux; de aici această înclinaţie de a-şi pleca urechea la bârfelile din ziare şi de a lua fără multă vorbă cele mai pripite hotărâri jignind profund pe vreun nevinovat; de aici ironia necugetată cu care trata cele mai drepte plângeri; de aici uitarea de sine care-1 împingea să facă cele mai sfinte promisiuni pe cuvânt de onoare şi să nu şi le ţină; de aici, în sfârşit, desfrânarea care nu se ruşina să sară în ochi destul de evident..."

Şi când îmi amintesc de mine ca Rapp, trebuie să-mi mai dau dreptate şi ca pastor Blech, care-1 vedea aşa pe Rapp. Cum a mai chinuit-o ani întregi, bărbatul generos şi în acelaşi timp avid, când rafinat şi galant, uneori de o lubricitate bestială, pe biata Sophie cu promisiunile lui permanent reînnoite referitoare la deţinutul Fritz; de câte ori dragostea lui impresionantă în sine, ba chiar naivă şi rafinată prin timiditatea ei, nu s-a transformat în îndrăzneală brutală; şi, în sfârşit, de câte ori abuzul cinic de putere şi dispreţul plin de ironie faţă de aspiraţia generală către libertate n-au rănit credinţa copilărească a Sophiei în frumoasa idee, astfel că pe parcursul epocii franceze tot ce era napoleonian a devenit pentru ea, mai întâi suspect, apoi respingător şi, la sfârşit, odios.

Şi când, după cinci ani şi jumătate, istoria a luat-o în sens invers şi marea armată a pierit în Rusia, când Rapp, care la ordinul împăratului participase la campanie, încerca să-şi aline
degeraturile aduse acasă cu toane rele, a găsit în Sophie o duşmancă înverşunată, care, atunci când se ducea după ciuperci, pe lângă soiurile comestibile, le dădea atenţie şi celorlalte,
susceptibile de eficienţă politică.

În ianuarie 1813, diviziile Grandjean, Heudelet, Marchand şi Cavaignac, urmărite de cazaci au căutat refugiu în spatele zidurilor oraşului. Garnizoana a fost întărită cu legionari polonezi,
ostaşi westfalieni din Liga renană, cu un regiment de bavarezi, trei regimente de napolitani, cu puşcaşi şi cuirasieri francezi. Şi când magaziile de pe insula silozurilor au fost din nou umplute, bastioanele au fost dotate cu piese suplimentare de artilerie şi, în cele din urmă, armata asediatoare ruso-

prusiană a închis cercul în jurul oraşului, Sophie îşi definitivase şi ea planul; numai că acum, la început de martie, lipseau ciupercile adecvate.

După hărţuieli cotidiene şi campanii pentru furaje în sus, spre Schidlitz şi spre Werder, după primul bombardament cu rachetele lui Congreve, după mari incendii şi epidemii, abia la
sfârşitul lui august, când, după şase luni de foamete, de Sfântul Dominic, apele mari întrecuseră orice măsură, pentru că ploile mari umflaseră Vistula, încât de la Schwetz şi până la vârful Montau digurile se rupseseră în şapte locuri şi toată lunca râului, până la bastioanele oraşului, era sub apă şi construcţiile exterioare, fortul Napoleon, fortul Desaix erau izolate şi uliţele inundate se îndiguiau cu vechituri de prin gospodării însă oricine putea prinde uşor peşte cu minciogul — şi toată lumea, ca prin minune, era sătulă — deci când inundaţia de la Sfântul Dominic dăduse peste cap orice principiu militar atât la asediaţi cât şi la asediatori şi cercul din jurul oraşului devenise penetrabil pe calea apei pentru ţăranii fugiţi de pe Werder, alimentele rare au sosit din nou în oraşul înfometat: fructele, legumele, ouăle şi brânza de vaci; Sophie spera în livrarea ciupercilor comandate la început de septembrie: ura ei se concentrase într-o reţetă de bucătărie.

Da, Ilsebill. O cunoaştem şi noi. Când purtăm iubirea cu căptuşeala întoarsă în afară. Când, în sfârşit ne-am pătruns şi deci ne-am cunoscut. Când toate şi contrariul lor se reduc într-un unic punct. Când — după ce ne-am întors încă o dată din păduri — nu ne gândim la ideea incomparabil de frumoasă ci la antiteza ei, care este şi ea frumoasă: deghizată în ciupercă, ura se înalţă pe solul de muşchi şi sub stejari, de neconfundat.

De altfel, când inundaţia lui Dominic a ajuns până-n oraş, când calcanul a fost chemat, el 1-a avertizat de Rapp, guvernatorul muribundei republici Danzig: „Fiule! Fii prudent la masă. Nu orice umplutură din capul de viţel este la fel de digerabilă."

Căutând ciuperci asemănătoare

O mână de bureţi gogoşaţi
găsiţi cu noroc,
alături.

Când am avut dreptate,
am pierdut restul,
totul.

Pălăria asta vine
Unui cap mai mic
pe măsură.

Ia-o difuz;
şi lumina

se furişează.

Ce-i drept sunt gogoşaţi
totuşi falşi,
exact.

Ascuns sub măcriş

Într-o seară de martie, când vântul în rafale dinspre nord-vest, transformat în uragan, lovea iar şi iar casa dintr-o parte, am invitat câţiva prieteni din oraş fără să ne gândim că circulaţia
bacului peste Stor s-ar putea suspenda. Abia când sirena satului a amintit de vremea războiului şi i-am văzut pe pompierii voluntari alergând contra vântului, când barierele de pe diguri şi ecluza mare au fost închise, când în prăvălia lui Kroger se vorbea că la flux mare s-ar putea să fie la fel de rău ca şi în şaizeci şi doi, când satul s-a ascuns în spatele stăvilarelor sub asaltul norilor care goneau aproape de pământ pentru că tăria rafalelor uraganului a crescut încât curentul electric a început să pâlpâie şi plita electrică s-a oprit câteva minute, abia când unul dintre mestecenii tineri din grădină a fost frânt, Ilsebill şi-a dat seama că aveam pe masă trei farfurii în plus.

A şi făcut o faţă ca în spatele obloanelor închise. Răspunsul feminin la pornirea catastrofală a naturii se şi anunţa printr-o migrenă, gata să ocupe toată casa: clinchet de pahare. Noi fisuri,
ca firul de păr, în tencuială. La telefon, musafirii decomandau: buletinul rutier avertizează. Prin Wedel nu se poate trece. Mare păcat. Se bucuraseră.

Ar fi trebuit să fiarbă gulii şi cartofi împreună cu fleică de berbec, un fel pe care Amanda Woyke (mai târziu Lena Stubbe) îl completa la sfârşit cu nişte cubuleţe de dovleac dulce-acrişor. Din supa asta pentru zile reci şi umede nu trebuie să lipsească piper pisat, piment, trei căţei de usturoi şi maghiran tocat.

Părăsit printre farfurii mă consolam — sau o fi fost calcanul cel ce mi-a şoptit la ureche? „Hai, lasă", spunea el, „depresia atmosferică şi migrena sunt numai jumătăţi de adevăr. De câte ori nu s-a revărsat Vistula, de ce nu şi Elba şi Storul? Las-o pe Ilsebill a ta să stea culcată şi să se întristeze în camera cu storurile trase. Chiar şi fără să circule bacul tot mai vin musafiri de foarte departe. Pe vremea Avei, femeile hoardei vecine aduceau faguri de miere şi hribi uscaţi. Când Wigga a fiert terci de păiuş pentru goitici, cum le spuneaţi voi goţilor, până s-au săturat de el şi au plecat, asta s-a numit migraţia popoarelor. Şi când Mestwina le-a servit prelaţilor boemieni şi cavalerilor polonezi mistreţ cu răchițele. Când Dorothea, deşi nu era vineri, le-a servit celor patru preoţi hering de Scania. Şi când Sophie a folosit ciuperci politice ca să asezoneze felurile oferite oaspeţilor guvernatorului: ce mai sărbătoare a fost! Nici un oaspete n-a mai plecat cum a venit. Tu trebuie să ţii casa deschisă, fiule, pentru că mereu sosesc oaspeţi noi, chiar dacă bacul nu circulă. Cu genunchii ţepeni şi zgomote parazite părăsesc gropile comune, arhivele şi altarele donatorilor. Sunt simpatic de flămânzi şi plini de poveşti.

Şaptezeci şi nouă de miei pascali de la stânele din Schidlitz şi Scharpau a fript de data asta pe mangal maica Rusch; oaspeţii ei sunt abaţi, nobilime poloneză şi alţi convivi. Farfuriile trebuie preîncălzite pentru că seul de berbec se sleieşte repede. Dar umblă încet, ca să n-o deranjezi pe dolorosa Ilsebill a ta din camera de tortură..."

Are şi aforisme pentru almanah. „Oaspeţii", spunea calcanul, „nu-s decât supe înădite, nişte condimente, adaosul inevitabil; numai proştii sosesc prea târziu."

Să-ţi imaginezi oaspeţi: istorici, actuali, viitori. Când Agnes bucătărea pentru Opitz şi refugiaţii silezieni flămânzi şedeau la el la masă trăncănind lirică de Valea Plângerii. Sau, într-o zi, Amanda a gătit, pentru mine şi camarazii mei de regiment, câţi mai rămăseseră până la urmă, un munte de cartofi piure peste care a răsturnat slănină prăjită în tigaie; mâncarea veteranilor. Şi într-o zi (fără să o mai întreb pe Ilsebill) o s-o invit pe asesoarea tribunalului feminist, Griselde Dubertin, la un meniu de ciuperci. Chiar şi terciul de păiuş din vremea foametei ar putea să fie din nou...

Afară, izbucnirile uraganului nu mai erau atât de violente. Vântul vira spre vest. Ploaie de martie. Pompierii voluntari se întorceau de la porţile digului încălziţi de secărică. Ilsebilla mea
a uitat de migrenă, s-a îmbrăcat de sărbătoare în roşu-muscariţă şi a spus: Hai să mâncăm în doi. La ce ne trebuie musafiri? Noi nu ne suntem suficienţi? Trebuie să fie tot mereu mare
sindrofie şi după asta două maşini de spălat vase pline? Ăştia, cu nevrozele lor urbane. Ăilalţi, cu veşnicele lor probleme matrimoniale şi fiscale. N-au decât să rămână la Hamburg. Mai
bine povesteşte-mi despre Sophie.

Ăsta era planul ei: să servească un cap de viţel umplut cu ciuperci. Era vestită pentru capetele ei de viţel umplute. Şi, puţin câte puţin, comesenii guvernatorului căpătaseră încredere în
preparatele ei cu mânătărci, bureţi de mesteacăn şi turta-vacii, urechiuşi şi râşcovi. Chiar şi supele negre de ciuperci, cu măruntaie de iepure, le mâncau fără teamă şi nu mai puneau din prudenţă, pentru că erau în plină ţară inamică, să mănânce mai întâi de probă personalul de serviciu local.

Capul de viţel 1-a obţinut de la wesfalienii aliaţi ale căror grajduri se găseau la Kneipab, dincolo de bătaia tunurilor prusiene şi protejate de bastioanele Bar şi Aussprung. Furierii
lor nu protestau niciodată pentru că micul stat-major al bucătăriei guvernatorului era autorizat să rechiziţioneze, nu numai rezervele cetăţeneşti: de altfel, ofiţerii westfalezi şi polonezi erau
oaspeţii obişnuiţi ai lui Rapp.

Mai greu era să se introducă în oraşul asediat ciuperci de pădure proaspete. A ajutat inundaţia Sfântului Dominic pentru că, cu permisiunea ruşilor, locuitorii din ostrovul inundat se refugiaseră în Oraşul de Jos şi astfel Sophiei i-a reuşit să negocieze cu plutaşii caşubi. Fugarii veneau cu plutele de la Petershagen şi trebuiau să plătească cinci ducaţi prusieni de persoană,

din care jumătate se ducea la avanposturile ruseşti, în timp ce comandantul francez
de la bastionul Gertrud voia să fie uns cu un ducat de persoană. Şi pe baza aprobării scrise a guvernatorului republicii Danzig privind circulaţia persoanelor, caşubii neutri (din principiu),
furnizau pe bani, dar şi pe postav englezesc confiscat, ce le cerea bucătăreasa Sophie Rotzoll: la începutul toamnei potârnichi, iepuri, chiar şi căprioare împuşcate în pădurile dintre lacuri,
pentru masa guvernatorului, pe lângă asta coşuleţe cu boabe de merişor, prune şi soiuri de ciuperci comestibile. Apoi, după ce Sophie şi-a maturizat planul, i-a comandat verişoarei sale Lovise, de la ocolul silvic Oliva, nişte ciuperci speciale: la mijlocul listei obişnuite — unt proaspăt, ouă de puicuţă, brânză de vaci, măcriş şi mărar — erau scrise câteva cuvinte în caşuba veche.

1813. Un an al ciupercilor. Ca şi Sophie, vara ei cunoştea toate ciupercile comestibile, necomestibile şi otrăvitoare. Ştia unde cresc, pe muşchi sau pe ace de brad, în luminişuri şi în desişuri, stinghere sau în cercuri magice. Când eram copii, cu Sophie în frunte, ne duceam după ciuperci. Pe-atunci mai trăia încă bunica Amanda Woyke. Sub bolta de verdeaţă le-a învăţat pe Sophie şi Lovise să le spună tuturor ciupercilor pe nume.

„Asta-i urâcioasa trâmbiţă a morţilor. Creşte sub fagi şi e gustoasă. Ăsta-i buretele creţ, cu pălărie mare. La fiert îşi pierde amăreala şi e bun pentru stomac. Asta-i vineţica-cu-lapte, da'
numa' aşa îi zice. Popinciul creşte pe trunchiurile sălciilor şi plopilor şi dă gust la supe. Asta-i mânătarca, îi mai spune şi ciupercă domnească. Stă stingheră. Şi cine o vede-i norocos. (Muscariţa o prevesteşte.) Ăsta-i gingaşul burete de anason pe care mama mare îl punea în oţet pentru domnul inspector al domeniului. Ăştia-s râşcovi. Stau sub pinii tineri pe picior
subţire, gol pe dinăuntru, şi au gustul cărnii de viţeluş. Ăsta-i minunatul burete şerpesc. Îl cunoaşte toată lumea. Sub umbrela lui se povestesc basmele. Apără de deochi. Crud, are gust de nucă. Ghebele astea cresc în tufe. Răsar odată cu pita-vacii, numa' toamna târziu şi nu-s bune pentru orice stomac. Bureţii de prund (gustoşi) răsar din pietriş şi grohotiş, pe lângă ziduri de mănăstire. Nicoreţii verzişori sunt nisipoşi, trebuie spălaţi bine. Aici mai sunt încă şi zbârciogii pe care-i înşirăm pe aţă sau îi înfigem în crengi de mărăcine ca să se us'ce şi să ne dea iarna gust la supici. Şi ăstea-s ciupercile politice. Le spune: burete pestriţ, pâlnişoara albă şi burete verde."

Toamna opt sute treisprezece. Ea ştia bine că venise timpul, încă de mulţi ani în rugăciunea de seară, înainte de amin, declara că-1 va răzbuna pe Fritz al ei din temniţă, dar mult timp nu se putuse hotărî cu ce ingredient să facă eficace capul ei de viţel umplut cu ciuperci. Buretele pestriţ distruge sistemul nervos, adesea cu consecinţă mortală. Pălăria şarpelui conţine otrava
muscarină ca şi pâlnişoara albă, dar în doză mai mare. Globulele roşiile le distruge abia după douăzeci şi patru de ore când ar trebui să fie de mult digerat, buretele verde, cu miros uşor

dulceag, căruia-i place să crească sub stejari. Sophie s-a hotărât pentru toate. Verişoara ei, Lovise, i-a trimis de la casa pădurarului, pe lângă un coş cu splendide ciuperci pietroase, aproape fără viermi, soiurile dorite, într-o băsmăluţă înnodată. A mai adăugat chiar şi două muscariţe tinere, cu pălăria încă nedeschisă, datorită efectului lor stimulator. Pe lângă acestea, plutaşii caşubi, numiţi flisaci, care tot se mai strecurau din ostrovul inundat în oraşul asediat, i-au adus un coş cu măcriş şi pătrunjel proaspăt, de negăsit în altă parte. Capul de viţel westfalic îl rechiziţionase din ajun detaşamentul bucătăriei. (Ruşii confiscaseră untul, ouăle şi brânza.) Era în 26 septembrie.

În cursul zilei, bateriile prusiene de la Aschbude şi Schellmulle incendiaseră mănăstirea dominicană cu ghiulele aprinse şi rachete congreviene. Pornind din Ohra, susţinuţi cu un slab foc de muschete, ruşii asaltaseră fortificaţiile exterioare în formă de stea, dar maiorul Le Gros, care era invitat la cină, respinsese inamicul, chiar din faţa palisadelor, lansând obuze cu mitralii.

Întotdeauna când Sophie pregătea pentru guvernatorul Rapp şi oaspeţii săi piftie din cap de viţel cu verdeţuri, acrită cu oţet, sau cu umplutură, rămânea supă pentru bucătăria anexă şi abonaţii ei: în spatele casei guvernatorului de pe Langgarten, albă şi la sfârşit de vară umbrită de tei şi arţari, în afara razei de acţiune a bateriilor aliate, se furişau printre tufe, zăngănindu-şi gamelele, copiii flămânzi din îngrăditură.

După ce Sophie, cu un cuţit scurt şi bine ascuţit, a curăţat de pe oasele ţestei stratul de piele şi obrazul gras, urechile şi botul moale, a desprins limba, a scos ochii din orbite şi cu lingura
creierul din capul despicat, a umplut învelişul dezosat al capului de viţel cu limba fiartă mai înainte, cepele tocate, creierul şi ciupercile tăiate felii şi 1-a cusut, apoi a pus la fiert toate oasele, deci şi fălcile de sus şi de jos ale viţelului, cu arpacaş şi leuştean, numit astăzi iarba Maggi, până când oasele au rămas albe şi dinţii din faţă lungi de pe falca de jos se puteau scoate uşor: ce frumoşi erau! Şi odată cu supa groasă pe care o turna peste gard în gamele, Sophie le dăruia copiilor din îngrăditură dinţii lungi şi albi de viţel, care erau buni pentru durerile de urechi, dădeau vise plăcute, apărau de gloanţe rătăcite, pe lună plină întăreau
prima, a doua şi a treia dorinţă şi, în orice caz, aduceau noroc.

Cu câteva decenii mai târziu, când bătrâna domnişoară Rotzoll a fost înmormântată în cimitirul Sfânta Barbara, în cortegiul funerar se aflau câţiva domni serioşi şi câteva doamne în vârstă care încă mai păstrau în poşetă, sau în punga cu tutun, dintele de viţel aducător de noroc de odinioară. Atunci — spuneau ei — dar nici un copil nu voia să audă vorbindu-se despre atunci — când foametea locuia în fiecare casă, când, după câini au fost mâncaţi şi şobolanii, când chiar şi carnea de om (cazacii dispăruţi la patrulare) avea preţul ei ca gulaş de porc, un pfund la doisprezece bănuţi, în timp ce carnea de cal se putea găsi chiar şi cu unsprezece bănuţi — atunci un înger, căruia însă femeile din oraş îi spuneau în batjocură „curva lu' Rapp", ne astâmpăra foamea cu supe groase.

Guvernatorului şi oaspeţilor săi, Sophie nu le-a dăruit niciodată dinţi de viţel. Rapp dădea zilnic mese, mai mici sau mai mari. În anii dinaintea asediului avea adesea oaspeţi iluştri: Murat, Berhier, Talleyrand, pe viitorul prinţ Bernadotte. Dar în casa Allmond au fost invitaţi şi cetăţeni distinşi cărora, la desert, li se prezenta nota de plată pentru contribuţia de război. Pastorul Blech a fost de mai multe ori singurul oaspete al guvernatorului. Cei doi domni se înţelegeau bine cât timp se discuta despre „Dacă" şi „Dar" ai anilor revoluţiei, despre arta culinară a Sophiei sau, cu multă competenţă, despre cultura trandafirilor.

La desert, de fiecare dată, Blech prezenta o cerere de graţiere pentru fostul său elev Friedrich Bartholdy deţinut de două decenii în fortăreaţa Graudenz. Rapp însă respingea toate cererile: mai întâi trebuie să fie pace în toată Europa. Cât timp Anglia nu se dă bătută, bandele maiorului Schill încearcă să se revolte, împăratul este sfidat în munţii Spaniei şi în alte părţi, nu se poate conta pe graţiere. Ordinea are nevoie de o demonstraţie incontestabilă. Rapp îl mai informa pe pastor că mândria feciorelnică a bucătăresei — numai şi numai pentru ea scria părintele aceste cereri de graţiere — îl sileşte să fie aspru. Într-adevăr, el este îndrăgostit
nebuneşte de femeia asta încuiată. Nici o fortăreaţă nu-i mai rezistase ca această Sophie. Nu trebuie să-1 iubească aşa cum îl iubeşte pe deţinutul Fritz. Dar veşnicul NU al ei n-are cum să-i ţină de cald unui bărbat ca el. Dacă vrea să-şi recapete flăcăul trebuie să se poarte mai deschis cu el, guvernatorul. Ceea ce îi cere nu este decât natural şi, pe lângă asta, ar face plăcere ambelor părţi.

După aceea, pastorul Blech nu 1-a mai vizitat niciodată. Şi Sophie, care voia să rămână fecioară pentru Fritz, n-a mai făcut nici o cerere. Dar abia după ce Rapp, întors de la Moscova, îşi vindecase degeraturile, când oraşul a fost încercuit şi asediat de ruşi şi de prusieni, când cetăţenii oraşului închis, şantajaţi, batjocoriţi, daţi pe mâna comisarilor, erau chinuiţi de foame, ea a luat hotărârea, a aşteptat venirea toamnei, i-a scris verişoarei Lovise şi a primit, îngropate în măcriş, cele cerute: ura transformată în ciupercă.

Aşa o vedem: delicată, încă fecioară, deşi are treizeci de ani şi ar putea să fie o doamnă. Ţine capul uşor aplecat într-o parte, deasupra mânătărcilor. Părul ei castaniu ca turba, strâns într-un coc. Ochii foarte apropiaţi. Două riduri verticale pe frunte îi confirmă hotărârea. Un unghi ascuţit: nasul. Guriţa ei fluieră cântece de bucătărie. Acum taie mânătărcile în felii subţiri, de la coadă la pălărie. Nu greşeşte nici o tăietură. Ce frumoase sunt. În bucătărie e linişte. S-a oprit din fluierat. Abia acum pune ochelarii. Scoate de sub măcriş. Desface nodul boccelei, ia alt cuţit: e hotărâtă.

*

În 26 septembrie, când Sophie a umplut cu ciuperci capul de viţel dezosat până şi-a recăpătat aspectul natural, erau invitaţi la masă trei ofiţeri polonezi, printre ei un tânăr ulan şi fiu al generalului Woyczinski, eroicul maior francez

Le Gros şi un negustor saxon numit Zetsche. Erau veseli şi îl sărbătoreau pe Le Gros ai cărui canonieri, de dimineaţă, îi respinseseră cu obuze cu mitralii pe ruşii care asaltaseră fortificaţia în stea. Ca antreu, pentru că era foamete, a fost o modestă supă de măcriş cu găluşti de făină. După aceea, Sophie a servit somonul de Vistula afumat, care se mai găsea în cămară, pentru că viitura lui Dominic antrenase cu ea ştiuca, somonul şi şalăul până în gropile şi şanţurile oraşului asediat. Apoi, la orezul cu şofran, pe care aliaţii napolitanii trebuiau să-1 asigure pentru masa guvernatorului, a sosit pe masă, crocant din cuptor, acel cap de viţel a cărui umplutură, ca să răzbune revoluţia trădată şi chinurile de atâţia ani, atacurile la mândria ei de fecioară şi pe deţinutul Fritz al ei, îl asezonase cu patru argumente definitive. (S-ar putea ca, şi în supa de măcriş, ca să-i stimuleze, să fi adăugat puţin suc de muscariţă.)

De fapt, Rapp nu-i era antipatic, ci mai curând indiferent şi odios ca reprezentant al puterii. Nu era el cel mai rău. Ţinea jafurile în frâu. Pedepsea aspru brutalităţile soldaţilor beţi. Cele câteva luni cât Rapp 1-a urmat pe Napoleon în campania din Rusia, cetăţenii au dorit să se întoarcă. Oricum — aşa spunea şi pastorul Blech — Rapp menţinea ordinea. Că şi el făcuse avere prin confiscări, că era părtaş la speculă şi repunea în comerţ contrabanda engleză confiscata (mai ales stofele) în contul lui, prin nişte oameni de paie (printre ei negustorul Zetsche), că înainte de asediu Rapp ţinuse metrese la conacele din Langfuhr şi Oliva şi că tratase soţiile burghezilor cu umorul său alsacian ordinar: toate astea, fără îndoială că n-ar fi fost de ajuns ca s-o hotărască pe Sophie pentru umplutura absolut sigur mortală a capului de viţel; trebuia să apară un eveniment care să declanşeze percutorul.

Mai târziu, pastorul Blech a fost de părere, fără să confirme această bănuială în însemnările sale despre perioada franceză, că Sophie, cu puţin timp înainte de asediu, când şoseaua spre Graudenz mai era încă deschisă, se strecurase în patul guvernatorului ca să-1 elibereze astfel pe Fritz al ei; dar Rapp n-a putut. Voinţa lui nebunească n-a fost de nici un folos. Actul natural nu s-a putut îndeplini. O indispoziţie masculină 1-a făcut să rateze. Nici o comandă n-a putut ordona ţinuta ţeapănă. Desigur că inocenţa Sophiei fusese cea care îl dezarmase pe îngâmfat. În orice caz, ea a coborât din patul de destrăbălări al guvernatorului încă-tot-fecioară şi deci de două ori jignită.

Rapp n-a vrut să-şi recunoască înfrângerea, a dat toată vina pe Sophie (pe eroica ei răceală) şi nu era dispus să-şi compenseze picul de plăcere refuzată printr-o atitudine cavalerească. Fritz a rămas în fortăreaţă, deţinut de francezi. Şi când Graudenz a căzut în mâinile prusienilor, un decret regal a confirmat continuarea detenţiei sale. Atât de corect alternau sistemele. Nici o cerere de graţiere — pastorul Blech era neobosit — nu 1-a eliberat pe bietul băiat.

Dar poate că toate astea nu-s adevărate; probabil că Sophie nu s-a furişat niciodată în patul franţuzesc, poate că n-a existat nici o indispoziţie masculină, că n-a fost deloc vorba de Fritz,

ci de o libertate mult mai mare, pentru că oricât de iacobină a fost în tinereţea ei mamzela de la bucătărie, ocupaţia franceză făcuse din ea o patriotă în cel mai autentic stil german; tot aşa
şi imnurile sansculotice pe care Sophie le cânta în bucătărie când gătea pentru Rapp, după o scurtă fază de entuziasm napoleonian, căpătaseră un ton patriotic. Poate că acele patru ciuperci absolut mortale au fost consacrate acelei libertăţi difuze, care nu durează niciodată mai mult decât poate un cântec cu mai multe cuplete să uşureze un suflet oprimat. În orice caz, tribunalul feminist a respins interpretarea „privatizantă" a calcanului. Sophie, aşa susţinea asesoarea Dubertin, de acord cu acuzarea, nu acţionase din iubire puerilă, ci pentru libertate. Şi pornind de la un principiu.

Chiar după supă erau foarte bine dispuşi. La somonul afumat glumele treceau de la unul la altul. Apoi a fost pus pe masă felul principal. Capul de viţel umplut se tăia uşor în bucăţi. Rapp îi servea pe oaspeţi. Toţi mâncau, numai guvernatorul se abţinea. Ah, ce frumoasă era viaţa! Ulanii polonezi lăudau umplutura. Colonelul westfalian s-a lăsat servit de două ori. Le Gros mânca şi povestea pentru a treia oară victoria lui împotriva ruşilor de azi de dimineaţă. Negustorul saxon Zetsche, îmbrăcat de sus şi până jos în postav englezesc, trăncănea întruna cu gura plină. Rapp nu voia să-şi încarce prea mult stomacul înainte de culcare. După supă şi somon a luat în farfurie puţin orez cu şofran şi doar o îmbucătură din buza de viţel crocantă. Îi încuraja însă pe oaspeţi să mănânce cât le place şi să bea cu el pentru împărat, pentru Franţa şi pentru anul bogat în ciuperci.

Când contele Woyczinski a insistat, Rapp a luat ochiul de viţel care era deasupra, o delicatesă cu veche tradiţie. S-a strigat „trăiască", s-au făcut urări. Se întreceau în expresii retorice. Negustorul Zetsche lăuda blocada continentală de parcă geniala încuietoare ar fi fost născocită de o căpăţână de saxon. Chiar şi westfalianul vorbea mai mult decât avusese de gând. Polonezii începuseră să cânte. Le Gros se cita pe el însuşi, printre alţi eroi.

Şi pentru că îi cunoştea pe oaspeţii guvernatorului şi gustul lor pentru ghicitori şi şarade, înainte de a băga în cuptor capul de viţel umplut, Sophie îi tatuase pe amândoi obrajii graşi
data anului revoluţionar, data prezentă şi, mic de tot, iniţialele prietenului ei Fritz, colorând crestăturile cu praf de şofran. Pe crusta rumenită se putea citi de când îşi făcuse speranţe tineretul Europei. Câţiva dintre domni, care cunoşteau respectul neştirbit al Sophiei pentru eroii revoluţiei, au ironizat-o puţin, dar au rămas plini de tact. Tânărul conte Woyczinski a ţinut chiar un discurs entuziast despre Mirabeau. Un alt ulan polonez a răspuns cu citate din Robespierre. Au luat cuvântul Danton şi Saint-Just. Girondinii şi montaniarzii, convenţia, înainte şi după crimele din septembrie, luptau pentru minimum şi maximum. Şi Marat anunţa despotismul libertăţii.

Dar în timp ce în discuţiile pro şi contra imitau încă o dată revoluţia, chiar şi ghilotina lua cuvântul pantomimic, în treacăt mai dădeau şi cu presupusul ale cui ar putea să fie iniţialele F.B. crestate pe capul de viţel — Rapp, care ghicise, se abţinea — după ce muscariţa pestriţă stimulantă s-a ocupat de

buna dispoziţie, a venit rândul să-şi facă simţit efectul otrava specifică a pălăriei-şarpelui şi a pâlnişoarei albe: muscarina. Uşoare tresăriri ale feţei. Pupile dilatate. Transpiraţie bruscă. Zetsche şi westfalianul se uitau cruciş. Gesturi imprecise. Pahare răsturnate. Le Gros se bâlbâia eroic. Apoi buretele pestriţ i-a adus — cu excepţia lui Rapp — în stare de agitaţie agresivă. La început a fost vorba, mai mult în glumă, despre legăturile dintre Comitetul salvării publice şi ghilotină şi astfel au izbucnit divergenţele naţionale: Polonia a acuzat Franţa de trădare. Saxonia susţinea că Liga renană ar fi o ruşine. Când vorbele nu mai făceau faţă, în lipsa armelor, au apucat sticlele şi cuţitele de pe masă. Scaunele s-au răsturnat. Abia apucase saxonul să trântească dispreţuitor vorba *Pumpernickel* [1] şi westfalianul furios 1-a şi apucat de beregată, îngrozit, Rapp s-a retras, fără să cheme garda. Ca să se apere, a apucat la repezeală un sfeşnic greu de argint. Căci brusc, după ce Le Gros 1-a scurtat pe unul dintre ulani cu cuţitul de pe masă, contele Woyczinski a smuls armele cavalereşti de pe pereţi, expuse ca decor. Westfalianul i-a dat drumul lui Zetsche, pe care îl sugrumase, şi s-a repezit la spada pe care o ţinea Le Gros. Colonelul eroic tocmai îl înjunghia pe al doilea ulan. Şi Le Gros şi Woyczinski, cu sistemele nervoase deja distruse şi cu limbile

1 Pâine de secară (peiorativ).

paralizate, s-au repezit unul la altul fără să se vadă: cu uniformele sfâşiate, plini de răni, au căzut grămadă, foarte natural. Numai Rapp mai ţinea încă sfeşnicul. Flăcările s-au liniştit. Nimic viu nu mai tresărea. Buretele verde, al cărei efect începe de obicei abia în ziua următoare, nu mai avea nici o globulă de distrus.

Abia acum au venit servitorii, printre alţii şi Sophie. Ofiţerul de serviciu a chemat garda. Rapp a dat un prim raport: şase morţi, printre care un civil. El însuşi a fost cruţat numai din întâmplare. O ceartă între ofiţeri, la început inofensivă, s-a terminat tragic. Aventuri galante, datorii de joc, cuvinte dezonorante, mai ales aroganţa civilului, ar fi încurajat nebunia furioasă.

Apoi, în câteva cuvinte, guvernatorul a dat ordin să se facă curăţenie. Resturile capului de viţel şi umplutura rămasă au fost evacuate. Cadavrele au fost puse la rând şi acoperite cu
cearşafuri. Rapp a lăsat în seama ofiţerului ce mai trebuia scris în protocol. Când plânsul Sophiei ameninţa să spună prea multe, el şi-a condus bucătăreasa pe terasa deschisă spre grădină. Ajuns acolo, Jean Rapp i-a cuprins umerii cu braţul în uniformă. Ea a acceptat şi poate că lui i-a făcut plăcere.

Noaptea fără lună apăsa oraşul asediat. Dinspre Schellmülle răpăia foc neregulat de muschete. Bateriile prusiene de la Ohra trăgeau numai ca să hărţuiască, fără să facă mare pagubă. În oraşul vechi, aproape de curtea căldărarilor, ardeau două case de burghezi luminând lateral biserica Sfântul Ioan. Vânt în tei, în arţari. Căderea primelor frunze. Grădina autumnală. Acum plângea şi Rapp.

Guvernatorul republicii Danzig, care şi în prezent dă numele lui unei Avenue pariziene, şi-a sfătuit bucătăreasa, când se aflau pe terasa dinspre grădină, să-şi ia câteva săptămâni de concediu. Scena îngrozitoare, sângele tânăr vărsat, rigiditatea cadaverică a trupurilor convulsionate, sfâşiatul Woyczinski, toate astea cu siguranţă că i-au provocat un şoc. Nu vrea să fie tracasată în continuare de cercetările necesare. Chiar dacă ea, copila dragă, este nevinovată, într-un sens superior, trebuie să se aştepte la întrebări penibile. Ea poate să fie întotdeauna sigură de afecţiunea lui, chiar dacă vede în el un inamic şi nu vrea să răspundă iubirii sale. Da, el înţelege totul şi, în fond, regretă că nu a gustat din umplutura capului de viţel. O insinuare — Rapp nu voia să spună din ce parte — 1-a prevenit. Ah, dacă ar putea să fie el Fritz al ei şi să zacă în închisoare. Ea, Sophie, să aibă bunătatea să-1 ierte. Şi el nu-i decât un om. Acum poate să plece. O să-i lipsească.

Aşa s-a întâmplat că Sophie Rotzoll a ajuns în clandestinitate. Pastorul Blech ştia unde poate să fie la adăpost. Curând după aceea, un incendiu a distrus magaziile de pe insula silozurilor. Nu bombardamentele inamicului, ci atacurile teroriste ar fi provocat marele incendiu. La Rapp oaspeţii veneau din ce în ce mai rar.

De frică

Să strigi tare în pădure.
Ciupercile şi basmele
ne urmăresc.

Fiecare bulb provoacă o nouă spaimă.
Sub pălăria proprie încă,
dar pâlniile de frică din jur
sunt deja pline ochi.

Întotdeauna a mai fost cineva aici.
Patul distrus — am fost eu oare?
Predecesorul meu n-a lăsat nimic.

Deosebim: gustoase,
necomestibile, ciuperci otrăvitoare.
Mulţi micologi mor devreme
şi lasă o culegere de însemnări.

Râşcov, sbârciog, trâmbiţa-morţilor.

Cu Sophie ne-am dus după ciuperci,
înainte de a intra împăratul în Rusia.
Mi-am pierdut ochelarii

şi am rămas cu degetu-n gură;
ea găsea, găsea mereu.

Am mâncat în trei

Una singură nu m-a putut reţine niciodată. De la toate am obţinut câte ceva, chiar şi de la Helga Pasch, când încă mai avea o tarabă cu legume de Britz la târgurile săptămânale berlineze şi o vară întreagă mi-am căpătat guliile şi morcovii aproape pe degeaba. Relaţia mea cu Ruth Simoneit a mers prost; dar nu-i adevărat că a început să pilească din cauza mea, mai întâi coniac, şi după aceea vermut ieftin. Cu Sieglinde Huntscha puteam în orice moment. Merge dintr-o veche obişnuinţă şi nu se-ntâmplă niciodată în vis. Dar cu Bettina von Carnow, când eram tineri şi nu ne dădeam prea bine seama, din cauza unei toamne reci şi umede, era cât p-aci să mă logodesc. Cu Therese Osslieb n-am avut aproape nimic, deşi mi-aş fi putut imagina cu ea o îndelungată relaţie pe bază de cartofi prăjiţi. Respectul meu pentru doamna dr. Schonherr nu a scăzut de-a lungul anilor, chiar dacă nu vrea să-şi amintească de noaptea de la Bielefeld (nu cumva a fost la Kassel?): „Cred că m-aţi confundat. Se poate întâmpla uşor bărbaţilor cu instinct gregar." Oricât de exagerate ar putea să fie suspiciunile Ilsebillei, cu Ulla Witzlaff merge cel mai bine. Mă ţine cald. Nu lipseşte nimic. Totul este imaginabil. Râsul ei topeşte pietrele. Preferam să rămânem în bucătărie. Nu m-am simţit bine când, după scurt timp, am vrut să încep o poveste nouă sau, chiar mai rău: să reîncălzesc o poveste veche.

Am intrat în vorbă în timpul unei suspendări a procesului, pentru că, de fapt ne apropia din nou cazul Sophie Rotzoll. Ne-am purtat ca şi cum am fi putut s-o luăm iar de la început, ca
şi cum nu s-ar fi terminat totul, iremediabil. Şi ea este asesoare la tribunalul feminist şi de profesie farmacistă. Cu câţiva ani mai mare decât Ilsebill (care acum are deja aer de matroană), Griselde va rămâne încă mult timp feciorelnică. De atunci au apărut numai două-trei riduri în jurul ochilor, un pic de amărăciune în jurul gurii, în rest nu s-a schimbat aproape deloc.

Ne cunoaştem de pe vremea construcţiei zidului. (Când încă mai umblam, s-ar zice, cu Sibylle Miehlau.) Deşi mă găsea de o stabilitate prea masculină şi de aceea insensibil, un timp ne-am înţeles destul de bine. Discursul ei final, repetat de mai multe ori, se sfârşea cu constatări corecte: trebuie s-o apăr permanent, să duc valizele, să-i aprind ţigara, să fiu patern. Are înclinaţie spre tipi slabi, permanent handicapaţi. Aşadar m-a abandonat şi s-a sacrificat eroic pentru un cretin care nu era interesat decât de dulăpiorul ei de farmacistă şi a părăsit-o curând ca să studieze teologia pe cheltuiala statului. Apoi treaba cu Billy a mers prost. Şi alta, o a treia, nu mai ştiu care, deocamdată nu mai voia să pice. În orice caz, toate astea erau un fel de preistorie şi mi le-am amintit numai ca simplă confuzie când, la începutul dezbaterii cazului Sophie Rotzoll, brusc, mi-a picat fisa. Şi imediat, Ilsebill

care are mirosul fin — numai ce e cu Witzlaff nu bănuieşte — a început să ţipe: „Mai întâi povestea cu Simoneit, după asta cu Huntscha, în timp ce eu sunt gravidă, gravidă în luna a şasea! Şi-acu' încă una. D'aia călătoriile. Mereu ba ici, ba colo. Vreau să vorbesc cu individa aia. Imediat. De la femeie la femeie. Să ne lămurim. înţeles?"

A trebuit s-o las moale: „Bine, se face. Vă gătesc eu ceva. Mare explicaţie în trei. Dacă se va întâmpla vreodată. Pur şi simplu ridicolă, gelozia asta! Ştii doar că mă gândesc numai la tine..."

Aşadar, pentru că Ilsebill nu mă slăbea şi voia să se lămurească, să se lămurească odată, am invitat-o pe Griselde Dubertin (interminabilă familie de hughenoţi) la noi, la o piftie de cap de
viţel: „Hai, vino. Îţi plătesc avionul şi trenul. Cândva trebuie să faceţi cunoştinţă." (Dac-ar fi aşa, ar trebui să le aduc la noi la masă pe toate, pe Osslieb şi pe Helga Paasch, chiar şi pe doamna dr. Schonherr şi — ca să se lămurească în sfârşit — şi pe Ulla Witzlaff; oricât ar costa.) Aşa a spus şi Ilsebill: „De ce numa' pe Dubertina? Asta-i răsuflata. De ce nu pe Carnow şi pe Paasch? Să speli vasele, Ilsebill! Ca să te lămureşti, să te lămureşti odată!"

Am rămas însă la varianta redusă. Am mâncat în trei. Griselde a venit la sfârşit de săptămână. Vineri tocmai îl declarase pe calcan vinovat ca trădător şi contrarevoluţionar. Faţă de care el a făcut încă o dată pe mortul şi (cu burta-n sus) a provocat suspendarea şedinţei. Partidul calcanului a protestat de asemenea şi a cerut o expertiză privind legitimitatea ciupercilor speciale ca armă politică în lupta pentru emancipare.

Am rugat-o pe Griselde să vină îmbrăcată în verde-mistic, pentru că Ilsebill era de aşteptat să apară în roşu-muscariţâ. Mă bucuram pentru explicaţia ce avea să urmeze. Iar piftia mea de
cap de viţel „în onoarea Sophiei" trebuia să fie de data asta cu totul deosebită. De fapt, aş fi preferat să mă ascund la Witzlaff, în bucătărie, aproape de clinchetul monoton al andrelelor cu
care tricotează (două pe faţă, două pe dos). Sau m-aş fi ascuns în spatele orgii ei de la biserică şi aş fi plâns pe săturate în timp ce ea ar fi atacat în *tutti:* „Din adânc te strig pe Tine..." Sau vocea ei de soprană — Doamne, ce voce are! m-ar fi trecut dincolo de Iordan: „Suspine, lacrimi, tristeţe, restrişte, disperare, frică şi moarte..." Pentru că povestea cu Ruth Simoneit se mai ţine încă scai de mine. Poate că din cauza mea a început să pilească vermut. Iar cu Griselde vorbesc numai în contradictoriu despre ce a fost. Cu Ilsebill însă e tot mai greu: certurile astea cotidiene. Plăcerea ei de a-şi asasina soţul iubit. Furia ei care revine după o scurtă pauză numai pentru că n-a reuşit să fie gravidă numai din ea însăşi (fără participare masculină). Şi totuşi pentru mine întotdeauna a existat numai una şi unică: Ilsebill Ilsebill...

A urmat cina în trei. (Griselde a adus un teanc de cărţi feministe cu: Instrucţiuni pentru noua ordine, cadou pentru Ilsebill. Mie nişte cârpe de şters oalele: „Pentru bucătar!")

Oricât de mult mă bucurasem mai înainte, nu mi-a căzut bine. Ele se plăceau de la prima vedere şi se armonizau la culoare şi voce. Asta m-a depăşit. Vorbeau fără să-mi dea atenţie. Înainte de a aduce piftia şi a o răsturna intactă pe un platou — ce frumos tremura aspicul — amândouă au fost de acord: nu pot să mă aibă întreg ci doar înjumătăţit sau în optimi. Nu mă pot decide niciodată definitiv. Mereu văd ceva în plus. „Pretexte, veşnicele lui pretexte. Şi acum! Din nou!" a strigat Ilsebill. „Ia uită-te la el, Griselda, cum se mai strâmbă. E total absent. E altundeva. Are mereu vizite în odaia din spate."

Nimic nu e permis. Totul este ţinut din scurt, ca să rămân la subiect, să nu divaghez sau să trag de timp. Dar nici eu nu mai vreau să şed doar aici: prezent şi pe termen limitat. Sunt invitat să cobor, să arunc dracului gunoiul momentan, sau cum zice Ilsebill: „Sigur că iar vrei să tai curba. Să te dezlegi. Sigur că eu nu-ţi mai ajung. Chiar şi Griselde, care a făcut atâta drum din cauza ta, este deja scoasă din evidenţă. Sigur că-ţi mai lipseşte ceva sau cineva!"

Sophie mi-a scris la Graudenz, unde zăceam închis în fortăreaţă de şaisprezece ani, că asediul oraşului a luat sfârşit la 29 noiembrie, totuşi ocupaţia mai poate dura încă patru săptămâni: onorific. De aceea oraşul rămâne închis. Dar prin avanposturile prusiene de la Zigankenberg se face contrabandă, la preţ de speculă, cu cele strict necesare: sirop, cartofi, slănină şi mei. Vremea ciupercilor, din păcate, a trecut. Păi, de curând, găteşte din nou pentru Rapp, deşi nu-i place. După măcelul îngrozitor — nici până astăzi nu se ştie din ce s-a iscat cearta — şocată de atâta sânge (flăcăii erau tare tinerei) şi-a dat demisia şi s-a stabilit în îngrăditură. Puţin mai târziu franţuzul a rămas fără provizii. Ar fi ars exact 197 de hambare. A fost un spectacol colosal. Şi acum încă mai umblă zvonul că nu artileria inamică, ci patrioţii ar fi pus focul pe insula silozurilor. Şi ea, Sophie, este suspectată, dar fără dovezi. E evident că Rapp nu vrea s-o piardă (de bucătăreasă). Găteşte din nou pentru banchete. Negocierile capitulării şi festivităţile următoare au adus în casă ofiţeri ruşi şi prusieni. Prietenii şi duşmanii erau veseli, de parcă numai în glumă ar fi tras, şi dintr-o parte şi din cealaltă, 12 640 de obuze Haubitz, rachete Congreve şi bombe cu mitralii, de parcă n-ar fi fost jumătate din garnizoană ucisă de epidemii şi distrusă de mitralii. Dar de la crăpelniţă, pentru că găteşte des piftie, în oalele mari mai rămâne încă multă zeamă de cap de viţel cu carne pe os, pentru copiii din îngrăditură. Dacă s-ar mai găsi ciuperci! I-ar găti lui Rapp cu mare plăcere plăcinta de adio.

Sophie mă mai sfătuia să nu-mi pierd speranţa pentru că, imediat după ce vor scăpa de franţuz ea va face o petiţie şi va scrie cu propriu-i sânge al inimii: binevoiască regina, care ştie ce înseamnă suferinţa, să se îndure şi să-1 elibereze pe mult iubitul ei Fritz din fortăreaţa umedă şi rece, în care de şaisprezece ani îşi iroseşte tinereţea şi de mult s-a căit. Totul a fost atunci numai o rătăcire copilărească. Despre cu totul altfel de libertate era vorba...

Dar eu a mai trebuit să mai aştept încă multe recolte de ciuperci în beciul meu rece şi umed. (între timp uitasem de ce.) Iar Griseldei Dubertin i-am spus: „Piftia asta de cap de viţel am
pregătit-o în memoria Sophiei Rotzoll şi am lăsat-o să se închege numai din sucul propriu, fără gelatină." (Nu, nu! Nu vreau să fi fost conspiratorul Fritz al ei, închis pe viaţă în turnul fortăreţei.) Lui Ilsebill i-am spus: „Un caz într-adevăr interesant, Sophie asta. A folosit otravă de ciuperci, după cum a dovedit calcanul." (Prefer să fi fost guvernatorul Rapp, care a supravieţuit capului de viţel şi a menţinut ordinea până la sfârşit.) Apoi a vorbit farmacista din Griselde. Ea a dat explicaţii privind substanţele toxice bacteriene, vegetale şi animale, aşa-numitele toxine: „în particular muscarina, care se determină în concentraţie destul de mică la ciuperca muscariţă..." (în orice caz, Rapp a supravieţuit. Iar pastorul Blech nota: „în 4 ianuarie, după polonezi, s-au retras franţujii, napolitanii, bavarezii şi westfalienii. Au mai rămas încă 9 000 de oameni cu 14 generali. Peste 1 200 de bolnavi au rămas în oraş. Ofiţerii şi-au păstrat spadele şi echipajele. Bavarezii, westfalienii şi ceilalţi germani au ieşit din front în faţa porţii Oliva şi au cerut reîntoarcerea în patrie, ca să servească acolo împotriva inamicului comun, ceea ce li s-a acordat...") Şi, de parcă ar fi fost în faţa tribunalului feminist, Griselde Dubertin s-a adresat (peste capul meu) lui Ilsebill: „Calcanul a trădat-o pe Sophie. Acest Rapp n-ar fi supravieţuit niciodată ciupercii *Amanita phalloides.* Toxina, specifică muscariţei verzi, distruge ficatul, rinichii, globulele sanguine, atacă musculatura inimii..."

Nu, nu vreau să fi fost nici Rapp. Mai bine să rămân paternul prieten al Sophiei: după sfârşitul îngrozitoarei epoci franceze, ea a gătit din nou pentru pastorul Blech; şi chiar timp de douăzeci şi cinci de ani, până când diaconul a murit de bătrâneţe. Rapp (trădătorul) n-am fost eu. Şi după ce Sophie mi-a gătit mie (bunului pastor) piftie din cap de viţel, cu limbă, momite şi capere, am scris, pentru sărbătorirea unei zile deosebite: „La 29 martie în acest loc a fost proclamat Statutul regal al ţării şi oraşului care, prin *publicandum ad hoc,* abrogă începând cu această dată Legea Napoleon."

Am fost trei la masă. Două femei, în al treilea deceniu de viaţă, la mijloc şi la sfârşit, şedeau faţă în faţă pe laturile lungi ale mesei în timp ce mie, de abia răsturnasem piftia din castron pe
un platou, mi-a rămas disponibilă latura mică a mesei. (Asta se numeşte o relaţie-triunghi.)

După ce, apreciindu-se, cele două şi-au zâmbit, şi prima conversaţie a trecut peste mine, a devenit evident: mă supraestimasem (încă o dată). Pe locul meu nu era nimic, sau doar o gaură, sau numai ceva care, totuşi, purta numele meu, însă, fiind un caz exemplar trebuia tratat, când cu indulgenţă şi menajamente — „Anii de război trebuie să-1 fi înăsprit aşa" — când cu asprime — „de fapt ar trebui pus sub interdicţie", timp de o oră şi jumătate. De fiecare dată când ajungeau la un acord, verdele-mistic şi roşul-muscariţă se armonizau. Griselde şi Ilsebill se atingeau cu vârful degetelor sau schimbau priviri aşa cum schimbi nasturi de sidef. Fără multă vorbă, la masă începuse

să se pună în practică tandra solidaritate feminină. Vorbeau cordial: „Tu, Griselde, în fond eu te înţeleg. Tot ce spui tu, gândesc şi eu, Ilsebill. îmi faci bine, Griselde. Ah, Ilsebill, cât de puternică eşti tu, aşa însărcinată."

Am mai avut doar pâine neagră şi nectar de mere, pe lângă piftie, care, ce-i drept, a fost lăudată, dar fără menţionarea directă a bucătarului. Eu am umplut paharele, am servit şi am tăcut, cu gândul la Sophie care, în camera ei de la mansarda casei Allmond, înălţase un mic templu pentru eroul ei Napoleon ca să-1 divinizeze, precum mai înainte o făcuse cu raţiunea atotlămuritoare. (Numai cu greu îmi stăpâneam gândul că aş dori s-o am în faţă pe Paasch,
ursuză dar corectă, sau pe Witzlaff tricotând modestul ei ciorap.)

Dintr-un cap de viţel tăiat în două, limbă şi momite, numite şi glande sau mure, am pregătit piftia, cu zarzavaturi şi cu un condiment special. Păstrasem, puse deoparte (din toamna trecută), două muscariţe tinere uscate pe care le-am făcut praf în piuliţă şoptind descântece, proferând blesteme şi evadând derutant (în jos, pe treptele istoriei): nu puneţi voi laba pe mine, nu pe mine...

După ce am fost tratat ca în contumacie, cele două femei au vorbit în acelaşi timp despre educaţia copiilor şi despre calitatea proastă a maşinilor lor de spălat vase. Ilsebill spunea despre a ei că este o cumpărătură idioată. Griselde spunea că, din principiu, pune la îndoială orice educaţie. Eu tăceam cu gândul la Sophie care m-a iubit, m-a iubit mereu, numai pe mine, Fritz al ei, pentru că imediat după războiul de eliberare (care nu mă privea) a depus cereri de graţiere şi mi-a trimis mereu pacheţele cu turtă dulce în al cărei aluat adăugase muscariţă fin măcinată, pentru încurajare.

Apoi le-am mai servit, pe Ilsebill şi Griselde, cu încă o mică porţie de piftie tremurătoare. Amândouă erau de acord că, în ciuda deficienţelor maşinilor lor de spălat vase şi cu toate
escrocheriile strigătoare la cer ale industriaşilor, nu mai vor în nici un caz să spele vreodată vasele manual. S-a mai spus că trebuie să se menţină, din principiu, educaţia antiautoritară.
Figuri paterne autentice, oricum nu mai există. „ Exact!" Asta a fost contribuţia mea la discuţie; nu i s-a dat atenţie. .

Piftia de cap de viţel o acrisem numai cu lămâie. Am lăsat capul înjumătăţit două ore bune, limba o oră şi jumătate, momiţele doar o jumătate de oră să fiarbă la foc potrivit. Numai la sfârşit, când carnea desprinsă de pe os, împreună cu limba şi murele tăiate în bucăţele, cu capere, mărar şi zeamă de lămâie au fost amestecate toate în bulion, am adăugat ciuperca
muscariţă măcinată praf: o veche reţetă siberiana, cunoscută şi de cuceritorii indo-germanici ai Indiei dravidiene şi de vikingi. (De exemplu varegii, curând după epoca Mestwinei, înainte
de a-i ataca pe pruţi pe Hagelsberg, băuseră urină de cal, după ce în nutreţul câtorva iepe adăugaseră muscariţă, ceea ce ar fi favorizat naşterea miturilor încă în timpul bătăliei; chiar

şi vedele indiene au fost scrise sub influenţa somei, ciuperca nemuririi, pentru că ciuperca muscariţă îndeamnă la călătorie, suspendă timpul, înlătură orice obstacol, ne face mai reali decât ne-am fi putut închipui...)

După ce au fost discutate maşina de spălat vase în sine şi pedagogia în general, am revenit în discuţie eu, fără să fiu nominalizat. Se spunea doar: el a făcut-o iar. El vrea de fiecare dată. El nu poate să priceapă. El crede că numai el. El se crede irezistibil. El trebuie, pe el 1-a, pe el îl, defectul lui este, lui îi lipseşte în fond...

Talentul mi s-a imputat ca defect congenital (şi circumstanţă atenuantă): „Nu poate altfel. Aşa îi vine. Mereu ironic şi în doi peri. Să-1 auzi numai vorbind despre natură. De fapt nici n-o cunoaşte. O vede ca pe o catastrofă. Şi dacă ceva merge rău — zilele trecute nu era hârtie igienică în casă — a datat — tipic masculin — începutul apocalipsei."

Apoi s-a discutat munca mea politică: tot ce n-am reuşit eu (el), în ciuda celor mai bune intenţii. Era logic, pentru că eu (el) nu mă puteam (el nu se putea) decide ferm: mereu ba de o parte, ba de alta. Ostilitatea mea (lui) absurdă faţă de ideologie a devenit acum ideologia mea (lui). „Păcat. Ţi se face chiar milă de el, Griselde, când îl vezi cum se împleticeşte şi nu ştie ce şi cum să se descurce şi caută neputincios pretexte, de cele mai multe ori istorice. Dacă, de exemplu, eu spun «maşină de spălat vase», el spune:«Da, dar în secolul al paisprezecelea... »"

După aceea, amândouă au fost de acord că datorită talentului meu, pe de o parte — „Trebuie să facă tot timpul ceva!" — şi, din cauza călătoriilor mele politice, pe de altă parte, „Mereu plecat, mereu pe drumuri!", copiii lui (ai mei) n-au avut o viaţă normală, şi asta permanent. Au început (trimise discret de ciupercă să bată câmpii), pentru prima oară, să-mi facă un bilanţ retroactiv punându-mi la socoteală copiii din flori ai pictorului baroc Opitz (pensiile alimentare neplătite) şi progenitura moartă a bucătăresei slugilor Amanda Woyke, din vremea războiului de şapte ani. „Nu-i de mirare", spunea Ilsebill, „că a fost interşanjabil, ca persoană de referinţă masculină. De exemplu, când a trebuit din nou să fugă, călugăriţa Rusch 1-a tolerat întotdeauna numai ca musafir de o noapte, în pat, sau în bucătărie."

După ce au reconstruit retroactiv relaţiile lor şi ale altor femei cu mine, Ilsebill a spus: „Ăsta nu se mai schimbă." Şi Griselde Dubertin, care mă cunoaşte mai demult decât îi place să creadă lui Ilsebill, a spus: „Ăsta nu se mai schimbă niciodată!"

Este adevărat. Sunt năravuri luate de timpuriu. Cine a învăţat odată ce e frica lângă o Dorothea von Montau, cine a îmbrăţişat cândva căldura de grajd a unei Grase-Gret, se teme tot timpul, caută o îmbrăţişare caldă, fie şi în bucătăria haotică a unei organiste, de altfel bine temperată.

Nărăvit de timpuriu, gătisem şi piftia mea de cap de viţel imitând-o pe acea Sophie Rotzoll care, atunci când în primăvara anului 1837 am fost eliberat din fortul Graudenz, m-a hrănit

ca să mă fortific. N-aveam încă şaizeci de ani, dar eram deja un babalâc. Domnişoara Rotzoll însă rămăsese în mai multe privinţe fecioară. La fel ca şi Sophie, mi-am asezonat piftia cu
capere, castraveciori, mărar, am acrit-o cu lămâie şi cu un prăfuleţ de ciupercă — se ştie doar ce puteri are muscariţa — i-am dat un sens lăuntric şi cu dublu fond: acum te vezi pe tine. Aici dormi şi îţi stai alături treaz. Aici eşti pierdut în Ava. Şi în jurul tău se rotunjeşte cald şi umed, iadul...

Să fi fost Ilsebill, sau poate Griselda, cea care a vorbit prima despre complexul meu matern? (Sau poate că vorbeau deja, ca şi cum ar fi fost invitate să ia parte la piftie, Paasch (cârcotaşă),
Osslieb (somnoroasă), Huntscha (impertinentă), Ruth Simoneit (pilită)? în orice caz, Ilsebill a spus: „îl are. Şi încă zdravăn."

După ce şi Helga Paasch (cu argumente din epoca fierului) a ridicat şi acest capac al existenţei mele, Griselde Dubertin, în contradicţie cu Witzlaff care spusese „Ei, şi ce dacă!", a decis, parcă indiferentă: „în orice caz, la el aproape totul se poate raporta la o legătură extremă cu mama. Uitaţi-vă la el: ţâncul, deşi are faţa ridată, a rămas un etern copil de ţâţă."

Ulla Witzlaff, susţinută de Osslieb şi de Olga Paasch (nu se afla şi doamna dr. Schonherr la masă?) a pus problema dacă talentul meu incontestabil nu se datorează acestei legături-complex. Bettina von Carnow a enumerat artişti dependenţi în mod asemănător: „Marele Leonardo a fost alăptat de o capră!" Ruth Simoneit a bâiguit: „Toată lumea suge!" Dar Ilsebill şi Sieglinde Huntscha au strigat: „Nu i s-a tăiat buricul! Pur şi simplu. Trebuie tăiat! Să i se taie odată!"

Şi acea Griselde Dubertin, în care o căutasem prosteşte pe Sophie a mea, a dezvăluit cum zilele trecute (din prostie) i-am încredinţat un secret: „Ăsta? Ăsta n-a fost la psihiatru niciodată. Mi-a şoptit chestia asta exact săptămâna trecută. Ba a mai făcut şi scandal: «Pe mine n-o să mă vedeţi pe canapea. Din complexul meu matern îmi câştig pâinea numai eu. Stabilesc asta ferm, prin testament: voi muri netratat. Pe piatra mea funerară se va scrie:
Aici zace, cu complexul lui matern!»" Toată masa m-a luat în râs. Ilsebill a spus că este tipic. Witzlaff zâmbea pentru că ştia mai multe. Dubertin a spus: „Bine, fie." Iar doamna dr. Schonherr, care mânca acum şi ea cu poftă din piftia mea specială de cap de viţel, a spus pentru toate (pentru că şi Osslieb şi Witzlaff dădeau din cap afirmativ): „Caz banal. în fond, a rămas copil."

După aceea am vorbit eu. Poate că m-a sfătuit diavolul sub formă de ciupercă muscariţă pentru că brusc am renunţat la tăcerea pe care mi-o impusesem şi am spus, adresându-mă
mai degrabă doamnei dr. Schonherr decât Griseldei Dubertin, deşi o vizam pe Witzlaff, chiar dacă mă uitam direct la Ilsebill a mea (şi pe sub masă o îmboldeam cu piciorul stâng pe Ruth
Simoneit — dar mi-a răspuns Osslieb): „De altfel, dragă Ilsebill, această Sophie, căreia îi datorăm piftia de cap de viţel, nu a renunţat niciodată. An de an, de îndată ce obţinea autorizaţia, călătorea la Graudenz, unde îl consola

pe Fritz al ei: trebuie să reziste, să reziste. îi ducea turtă dulce, cu bileţele ascunse în aluat. A trimis petiţii reginei Luiza. A căzut în genunchi, toate pentru el, până când, în sfârşit, a fost liber. După aceea m-a îngrijit, cu afecţiune, şi a mers cu mine după ciuperci, ca în prima tinereţe, când încă mai aveam o idee..."

Femeile de la masă, mult prea multe, nu mă ascultau. Râzând de mine întruna — „naivitatea lui de copil este simpatică" — îşi confirmau reciproc: că îşi face tot timpul iluzii, că evită conflictele, dar rămâne fixat la conflictele lui, că din cauza asta i s-a agravat din nou colita de fermentaţie, bietul de el repetă, tot mereu repetă că a făcut încă o dată exces (şi anume, cu Griselde) că nu voia să piardă nimic, pe nici una dintre ele (nici pe Ruth Simoneit)
nici chiar pe Helga Paasch, că vrea să le păstreze pe toate, ca şi colecţia lui de pahare, că este imposibil şi tipic masculin.

Apoi au băut, ca între surori, în sănătatea mea şi mi-au lăudat piftia, de data asta numind şi bucătarul: într-adevăr, este deosebită.

Therese Osslieb a promis că în restaurantul ei o să mai îmbogăţească puţin cultul Amandei, limitat exclusiv la cartofi şi să introducă în lista de bucate piftia de cap de viţel à la
Sophie. După care Ilsebill le-a întrebat pe asesoarele tribunalului feminist adunate acolo despre stadiul cel mai recent al cazului Rotzoll: „Nu povesteşte decât ce are legătură cu el. Aţi putea să-mi daţi câteva informaţii de uz intern. Aş dori să fiu la curent. Spune-mi, Griselde: o ia calcanul de data asta peste bot?"

Deşi are copii cu soţul legitim, de care trăieşte despărţită, la un cartier distanţă, ca să poată avea relaţii trecătoare cu alţi bărbaţi, mai are încă un aer virginal şi asta parcă m-a provocat să o caut în ea pe Sophie, nu pe cea copilăroasă (dar serioasă sub pălăria de ciupercă), ci pe mamzela bucătăreasă, uşor şifonată, după ce se întorsese în casa parohială: Sophie avea vreo treizeci de ani şi era zguduită de evenimentele trăite pe vremea francezilor având adeseori un aer speriat, de parcă ar fi văzut mereu ceva îngrozitor, asemenea farmacistei şi asesoarei tribunalului feminist, Griselde Dubertin, care era şi ea speriată (de ceva particular) şi de aceea îşi pierdea adesea şirul când începuse să o alimenteze pe Ilsebill cu informaţii contradictorii întreruptă de Helga Paasch şi Ruth Simoneit.

Era vorba de ciuperca otrăvitoare pălăria-şarpelui şi de ciuperca albă. Se afirma: pe de o parte, crima politică cu ajutorul substanţelor toxice, ca expresie a emancipării feminine, este
absolut inadmisibilă şi trebuie respinsă radical; pe de altă parte, meniul de ciuperci eficient politic este recomandabil ca instrument al autoeliberării feministe. „Dar trebuie să aibă mai
mult succes decât în cazul Sophiei Rotzoll", căuta nod în papură Sieglinde Huntscha. Ruth Simoneit mormăia furioasă: „Eu sunt pentru măciucă. Direct! Poc!"

Când Paasch a spus că Sophie asta a fost de fapt o gâscă proastă, care nu 1-a avut în cap decât pe Fritz al ei, Griselde m-a fixat de parcă m-ar fi văzut în uniformă de guvernator. A strigat: „Otrava e singura soluţie! Dacă pentru mine ar exista în închisoare un Fritz, aş acţiona la fel pentru că mă pricep la ciuperci. De data asta fără chix!" După aceea a început să se văicărească: cu toate că Sophie asta fost atât de dependentă, fapta ei a servit şi libertăţii. Nici calcanul nu vrea să conteste asta. De altfel, ia vina asupra lui. „Ticălosul!" Ca să evite altceva mai rău a vândut clubul iacobin de pe Beutlergasse. „Trădătorul!" El 1-a instigat pe pastorul Blech să dea informaţii poliţiei oraşului.

„Păi da", s-a băgat în vorbă Paasch, „nu-i place joaca puerilă de-a revoluţia."

Bettina von Carnow voia, pe cât posibil, să împace lucrurile: „Oricum, după patruzeci de ani de fidelitate, buna Sophie 1-a recăpătat pe Fritz al ei."

Înainte ca Griselda să poată trece la fapte, Witzlaff a potolit revolta incipientă: „N-am nimic contra Sophiei şi a lui Fritz. Cei doi bătrânei, aşa cum se bălăbăneau după ciuperci, cred că formau o pereche înduioşătoare."

Mă trăgeai tot timpul de mânecă. Dar vremea noastră trecuse. E adevărat că ciupercile parcă ne aşteptau numai pe noi, dar ideea, ideea noastră, dispăruse, sau îşi schimbase numele, nu mai stătea într-un picior, urcase pe cal: se vorbea despre un spirit cavaleresc. Pe acela noi nu l-am întâlnit niciodată în pădure. Mereu numai pe noi. De aceea am cules muscariţe. Sunt nemaipomenite. Creează imagini. Dau timpul înapoi. Trebuie să le tai felii, cu piele şi cu scuame, să le usuci, să le pisezi pudră şi să le amesteci în supică, aluat de cozonac sau piftie. Sau, fără să le pisezi, să păstrezi bucăţile mari cât unghia şi tari ca tovalul şi să iei din când în când, de dimineaţă sau spre seară, o bucăţică şi s-o mesteci până vin imaginile, până când timpul începe să curgă înapoi, până când, din nou copii, ne ducem cu Sophie departe, după ciuperci, şi avem o idee.

Bătrâna domnişoară Rotzoll şi cu mine trăiam de pe urma ciupercilor culese, uscate, pisate pudră, murate în oţet. Lângă Häckertor, unde Sophie vânduse cambule în copilărie, taraba noastră era autorizată de două ori pe săptămână. Nicoreţii înşiraţi pe aţă şi zbârciogii uscaţi aveau cumpărători tot anul. Din pânza de urzică moştenită de la bunica Sophiei croiam săculeţi (la Graudenz învăţasem să cos) în care ciupercile pietroase şi râşcovii uscaţi îşi menţineau preţul. Dar de la începutul verii şi până în noiembrie, coşurile noastre pline cu ciuperci nobile şi bureţi de supă se goleau până la fund. Stăteam foarte bine cu încasările dacă aveam tot timpul marfă proaspătă sau uscată. Clientelei noastre — liceeni, sublocotenenţi de husari şi stagiari liber-profesionişti — îi plăcea să călătorească şi era ahtiată să evadeze în stil Biedermeier. Fireşte, mai veneau şi bătrânei care, ca mine şi Sophie, voiau să întoarcă timpul înapoi şi de aceea luau muscariţă, care are şi ea frumuseţea ei.

Apoi Griselde Dubertin (şi celelalte asesoare) în timp ce mâncam în trei (şi totuşi într-o societate mai numeroasă) piftia mea de cap de viţel, au vorbit despre plictiselile tribunalului feminist. S-a discutat despre tensiunile interne din fracţiunile feministe. A fost bârfit Partidul calcanului şi se bănuia că înţelegerea tot mai evidentă dintre acuzatul calcan şi acuzatoarea Sieglinde Huntscha poate fi un complot. În casă era din nou scandal. Se discuta în contradictoriu (Griselde şi Osslieb) afirmaţia calcanului: Sophie Rotzoll şi prietenul ei Friedrich Bartholdy au fost încă din tinereţe, şi chiar la bătrâneţe, dependenţi de muscariţă. Iar Sophie a făcut un comerţ înfloritor cu pudră de muscariţă: chiar şi prin poştă, cu ajutorul intermediarilor.

Punctul ăsta a dezlănţuit tumultul în tribunalul feminist. Zvonul lansat de calcan despre „o Sophie drogată" a fost întărit de o expertiză specială privind „Efectul stimulant al ciupercii
muscariţă"; şi numai obiecţiunea preşedintei tribunalului, doamna dr. Schonherr, a putut împiedica citirea expertizei în public, cerută de acuzare. „Schonherr are perfectă dreptate!",
a strigat Griselde. „Drogarea cu muscariţă ar putea să devină o modă. Presa burgheză doar atât aşteaptă: să facem o gafă. Sunt sigură: nici Sophie n-ar fi fost de părere." în privinţa asta erau toate de acord şi, brusc, am revenit în centrul interesului lor: n-am fost nici Fritz al Sophiei, nici pastorul Blech, nici Rapp guvernatorul, eu — „câcăciosu' ăsta!" — am fost mai curând tatăl Sophiei, un negustor ambulant de rachiu care îi înşela pe bieţii ţăranii caşubi şi, în trecere, a lăsat-o grea pe fiica mai mică a Amandei Woyke. „Ticălosul!" Numai eu aş fi fost
rău. „Odios! Netrebnic! Păduchios! Mizerabil! Inutil!" Dubertin a strigat: „Răzbunare! Să ne răfuim cu haimanaua!"

Femeile luaseră deja atitudini ameninţătoare. Mă şi năpădise frica. Toate ieşirile erau blocate. Mă şi simţeam apucat şi sfârtecat în patru. Furnicături între picioare. (N-a strigat Simoneit: „Cu cuţitul de bucătărie hârşti-hârşti!"?) Dar m-a salvat muscariţa.

Masa noastră în trei, datorită condimentului special, căpătase între timp dimensiuni vaste. Mi se părea că nu se aflau la masă numai Paasch, Osslieb şi Witzlaff, întreg Partidul calcanului şi Schonherr, autoritatea personificată a tribunalului feminist; ci chiar şi Agnes Kurbiella, Amanda Woyke, maica Rusch, Sfânta Dorothea, Sophie Rotzoll evadaseră din epoca lor. Morocănoasa Wigga şedea vizavi de Paasch. Mestwina o consola pe Ruth Simoneit. Fiecare avea o pereche. Masa se extinsese. Şi piftia mea din cap de viţel se înmulţea miraculos, în mai multe castroane: nu se mai epuiza. Se vorbea dincolo de timp. Witzlaff îşi amesteca râsul cu al călugăriţei Rusch. Şi undeva, nu, ci omniprezentă, era Ava, principiul cu trei sâni; aşa cum şi doamna dr. Schonherr era solicitudinea personificată. Ea avea grijă să nu mi se întâmple nimic. Nu permitea să înceapă vreo ceartă între femei, deşi acolo unde Huntscha şedea lângă Dorothea se auzeau trosnete sinistre. Sophie sau Griselde tocmai voiau să se repeadă, dacă nu la mine, atunci la blânda Agnes şi la biata Bettina von Carnow. N-am văzut urme de unghii? Nu zăceau smocuri de păr blonde, şatene ca turba, creţe, ondulate, printre

farfuriile de piftie pe jumătate goale? (Witzlaff împreună cu maica Rusch, ca să mă
apere, se aprinseseră ca nişte furii.)

Dar apoi, după ce au curs câteva lacrimi, a învins regula solidarităţii feminine. Au flecărit despre preţurile cartofilor în epoca asta şi în cealaltă. Despre heringii de Scania scumpi şi meiul mereu insuficient s-a vorbit pe ton plângăreţ. Iar pe spinarea mea, capul de familie cuminte, nătărăul şi hoţul, eternul fanfaron, şi-au pus la încercare umorul. Deodată, lângă
masă, a apărut o orgă de cameră, mai bine zis un armonium de bucătărie. Şi Witzlaff a tras toate registrele, în timp ce călugăriţa Rusch, Agnes şi Sophie cântau: „Rege al cerului, fii binevenit." Mestwina mea le dăruia tuturor fărâmiţe de chihlimbar. Chiar şi calcanul parcă era prezent. Plescăind în cuvetă, lângă maşina de spălat vase. Începuse chiar să recite pe nas panseuri de almanah: „Pe scurt, stimate doamne: mai înainte ca economia feminină să înlăture în scurt timp dominaţia masculină..."

Timpul se derula în sens invers. Imaginile soseau gratis la domiciliu. Ava se înclina. Şi eu, bărbatul, preţiosul unicat, eram luat sub tutelă. Stăteam culcat în poala Ilsebillei mele gravide
şi sugeam la sânul ei mare: cu burta plină, împăcat, fericit, mai lipsit de dorinţe ca niciodată...

Dar când muscarul şi-a retras efectul, când nici o geană de fericire nu voia să mai răsară, când revenind din epocile diferite am recăzut în prezentul banal, când am început să tremurăm de-adevăratelea, n-am mai avut nici un vis de rezervă; nici din piftie nu mai rămăsese nimic. Indispusă, Ilsebill a mea (în roşu) n-avea chef decât de o baie fierbinte. Griselde Dubertin privea (în verde) cu un aer sever-virginal. Vorbeau din nou pe lângă mine, peste mine şi totuşi despre mine, de parcă eu aş fi fost un nou nimic, spunând: „Pur şi simplu îşi imaginează. Se înşală totalmente. Vrea să ne facă pe toate piftie. Trebuie să-1 ţinem din scurt. Trebuie să primească în sfârşit o admonestare. Trebuie să plătească, să plătească toate astea. Şi anume punctual, în rate lunare."

Când am vrut să ridic masa şi m-am străduit să fiu conciliant ţinând un scurt toast — „A fost o adevărată plăcere pentru mine, să prepar pentru voi, iubite surori din acest secol şi din celelalte, această piftie deosebită de cap de viţel..." — Ilsebill mi-a tăiat-o rece: „Dacă-ţi place atât de mult să găteşti, atunci poţi să speli şi vasele."

Deci le-am spălat. Au fost mai mult de trei farfurii. Cuţite şi furculiţe peste o duzină. O mulţime de castroane. Şi treisprezece pahare în care se mai clătina un rest de nectar de mere. Griselde m-a ajutat, pe ici, pe colo. Maşina de spălat vase era plină ochi. (De altfel, murisem în anul revoluţionar 48, cu un an înaintea Sophiei, fără să înţeleg despre ce fel de libertate era vorba de data asta.)

Numai fiice

Spre sfârşitul dezbaterii cazului Sophie Rotzoll, când asesoarea Griselde Dubertin a afirmat că Sophie a murit fecioară, calcanul a fost întrebat de preşedinta tribunalului, doamna dr. Schonherr, mai mult ironic decât ca să obţină o informaţie exactă, care este deosebirea dintre sexe, peştele plat a răspuns principial, fără să părăsească patul de nisip.

„Vechiul refren, stimate doamne! Femeile rămân însărcinate, duc sarcina, nasc, alăptează, cresc, văd murind un copil din şase, capătă altul cât ai zice peşte, îl duc la termen, îl nasc şi acum, ca şi mai înainte, în dureri, îl alăptează, ba la unul, ba la celălalt sân, îl învaţă să zică mamă şi să meargă; până într-o zi când fetele — pentru că din principiu aici contează numai fiicele — se încurcă cu cine ştie ce golan şi rămân însărcinate. Şi nasc întotdeauna numai mamele.

Dimpotrivă, cât de puţin înzestraţi sunt bărbaţii. Ceea ce primesc, sunt ordine absurde. Ceea ce poartă, rămâne speculaţie. Progeniturile lor se numesc: catedrala din Strasbourg, motorul Diesel, teoria relativităţii, cuburile de supă Knorr, masca de gaze, Planul Schlieffen. Cunoaştem mii de asemenea realizări remarcabile. Pentru domni nimic n-a fost imposibil. Trebuia să se escaladeze peretele nordic al Eigerului, să se descopere calea maritimă spre India, să se străpungă zidul sonic, să se fisioneze atomul, să se inventeze cutia de conserve şi puşca cu percutor, să se dezgroape ruinele de la Troia şi Cnossos, trebuiau să se desăvârşească nouă simfonii. Pentru că bărbaţii, deşi nu pot fi însărcinaţi pe cale naturală, nu duc sarcină şi nu pot naşte, şi chiar modul frenetic de procreare al copiilor lor rămâne discutabil ca simplă finalitate a unui unic capriciu, se apucă de năzbâtii, se caţără pe pereţi nordici îngheţaţi şi străpung zidul sonic, înalţă piramide, sapă canale Panama, barează văile, experimentează, parcă sub constrângere, până când totul devine sintetic; trebuie ca prin imagini, cuvinte, sunete să pună necontenit întrebarea despre eu, despre fiinţă, despre sens, despre de ce, pentru ce şi încotro, trebuie să trudească toţi din greu în moara numită istorie universală ca să expectoreze lucruri exclusiv masculine, victorii şi înfrângeri datate, schisme bisericeşti şi împărţiri ale Poloniei, procese-verbale şi monumente. Observaţi, stimate doamne: curând, acel domn Nixon va trebui să se retragă. Alaltăieri, un caraghios numit Guillaume, a făcut istorie. Iar în Portugalia, militarii alternează.

Scandaluri şi măreţe fapte actuale: Calcutta. Barajul de la Assuan. Pilula. Wattergate. Aşa se numesc progeniturile-surogat ale bărbaţilor. Le-a zămislit cine ştie ce principiu. Umblă însărcinaţi de imperativul categoric. Oricum, numai domeniul militar, unicul exclusiv dominat de ei, îi pune în situaţia să antedateze moartea ca naştere în incert. Dar ceea ce nasc — creaţie sau avorton — nu va învăţa niciodată să meargă, nici să spună mamă. În lipsa sânului matern se va prăpădi sau va procrea numai pe hârtie: copii masculinizaţi, născuţi din bătături ale şezutului. Cultură? Păi da! Păi da! Sau morgă. Bibliotecile sunt pline de terfeloage. Muzica conservată pe discuri. Cărămida gotică se fărâmiţează. În muzee climatizate arta nu-şi mai

aminteşte originile. Şi arhive secrete, în care monştrii născuţi de bărbaţi sub formă de dosare negre îşi continuă existenţa foşnind încet. Există deja banca de date. Omenirea se codifică,

oricând revocabilă. Pe scurt: toate aceste realizări sunt absolut uimitoare. Vorbim despre faptele pionierului. Spunem: a fost mare şi în eşec. Ne cutremurăm în faţa unor dovezi de existenţă tragică, dar care, toate, sunt în afara naturii, inferioare naturii şi, pentru că sunt obţinute atât de nenatural, nu dovedesc decât contrariul. Dimpotrivă, femeile — chiar dacă au studiat, s-au emancipat şi perfecţionează computerul, măresc profitul, modernizează armamentele şi pot să reprezinte statul — rămân întotdeauna natură, chiar şi după ce ies de la coafor. Au menstră. Dau viaţă chiar şi atunci când fac uz de spermă anonimă conservată. Lor, numai lor le vine laptele la timpul potrivit. Da, ele sunt mame din principiu, chiar şi atunci când nu sunt, încă nu sunt şi, în funcţie de împrejurări, nu vor fi niciodată şi vor rămâne, aşa-zicând, virgine, ca domnişoara Rotzoll.

Eu vă spun: femeile nu trebuie să se îngrijească de posteritate, pentru că ele întruchipează viaţa însăşi. Bărbaţii, dimpotrivă, nu pot să dovedească urmaşilor existenţa decât în afara lor,

construind casa, sădind copacul, împlinind fapta eroică, căzând pe câmpul de onoare, dar procreând mai înainte şi copii. Cel ce nu poate naşte, în orice caz, nu este tată decât prin prezumţie legală şi de aceea inferior naturii."

După ce calcanul a spus toate astea şi altele, încă şi mai rele — le-a prezis femeilor că dacă împing prea departe egalitarismul vor căpăta predispoziţie pentru calviţia masculină — a părăsit (parcă triumfător) patul de nisip şi a bătut vesel din înotătoare în timp ce asesoarele tribunalului feminist au calificat distincţia lui fundamentală între sexe ca „viziune limitat biologică" şi „total conservatoare".

Griselde Dubertin a exclamat: „Este şi rămâne un reacţionar!" şi Sieglinde Huntscha îl ironiza, înainte de a da citire concluziilor acuzării: „Bieţii bărbăţei! Nu pot avea nici măcar copii. Îmi vine să plâng. Sunt tare emoţionată." După hohotele de râs parcă relaxante ale publicului feminin, ea a spus sec: „în orice caz, revoluţionara Rotzoll a murit celibatară, fără copii."

În afară de ea toate mi-au născut copii, chiar şi Billy. Pentru toate am fost considerat (cel puţin ipotetic) tată. Dar oricât de mult mi-am dorit să am fii, de când s-a impus patriarhatul, şi

voiam să mă văd continuat nominal şi cu averea acumulată, ele, toate, nu mi-au dăruit decât fiice.

Şi-au bătut joc de mine, mi-au zis fabricant de puşculiţe, mi-au recomandat fineturi, pilule din rahat de şoarece şi pelerinaje obositoare, dar după fiecare naştere mi s-a oferit întotdeauna

numai chifla crăpată; o puţă n-a vrut niciodată să-mi stimuleze orgoliul patern. Nici chiar calcanul însuşi nu ştia ce sfat să-mi mai dea. Când mi-am descărcat în faţa lui amărăciunea, după ce Dorothea a născut a patra fiică, a evocat în cuvinte obscure forţele potrivnice matriarhale. Ele toate: zeiţele Demeter, Hera, Artemis, Atena pelasgică şi Ava cea cu trei sâni sunt, ce-i drept, învinse, dar puterea lor mai acţionează încă ocult. El, calcanul, nu

poate să-şi explice absenţa fiilor într-unul sau altul dintre cazurile izolate, decât ca răzbunare a zeiţei-mamă. Acesta era preţul care trebuia plătit.

Bănuielile calcanului s-au confirmat la fiecare dintre naşterile ulterioare. Au ieşit mereu numai fete. Nu mai vorbesc de Ava Wigga Mestwina: noţiunea de tată lor le-a fost mult timp străină, apoi ridicolă. Însă pentru mine, ca maistru armurier breslaş, care ţinea doi ucenici şi spera să lase ceva moştenire şi am lăsat-o de nouă ori gravidă pe Dorothea mea, chiar şi un singur fiu ar fi fost o recompensă meritată. Şi faptul că, din nouă fete, opt au murit (cinci dintre ele de ciumă) nu-i deloc o consolare, pentru că şi supravieţuitoarea Gertrud a născut numai fete (patru sau cinci), printre ele pe Birgitta care a plecat la război cu husiţii şi a pierit
lângă Bautzen, la asediul oraşului.

Vă spun: fiice, numai fiice. Călugăriţa Rusch a născut fete, de două ori. De taţi n-a fost vorba niciodată. În timp ce prima fiică, Hedwig, a fost măritată cu un portughez, traficant de piper, care a deschis un birou comercial pe coasta Malabar, Katharina a fost băgată în patul unui parlagiu din partea locului. Hedwig şi portughezul ei au murit (împreună cu trei din patru fiice) de malarie; fiicele Katharinei care au supravieţuit (trei din şase) s-au măritat cu parlagii din partea locului cu care au avut fiice, numai fiice. (De altfel şi Ilsebill a mea poate prezenta două surori. Griselde Dubertin vine dintr-o aşa-numită „casă cu trei fete". Nici Witzlaff nu pomeneşte de fraţi.)

A fost şi a rămas o vrajă. Despre Agnes Kurbiella se ştie că, în afară de plodul care s-a prăpădit (de la pictorul Moller), a adus pe lume o mică Ursulă, curând după moartea de ciumă
a poetului Opitz. Amanda Woyke n-a putut nici ea să-mi ofere decât şapte fiice. Stine Trude Lovise au murit de foame când erau mici. Celelalte au rămas caşube şi iobage, în afară de cea
mezină, Anna, care (răscumpărată) s-a mutat în oraş cu copilul ei nelegitim, s-a căsătorit acolo cu argatul Christian Rotzoll şi a rămas văduvă când fiica ei Sophie era de nouă ani. Mai rămâne de spus că Lena Stubbe, în prima şi a doua căsătorie, a crescut patru fiice; fiica lui Billy a crescut la bunici, iar gemenele Mariei, între timp, au făcut patru ani.

La Sophie mi-a plăcut că a rămas închisă şi, domnişoară bătrână fiind, mai păstra încă un aer virginal. Când cazul ei a fost dezbătut în faţa tribunalului feminist, publicul a fost entuziasmat de felul în care îi făcea pe bărbaţi să se înfierbânte, să se zbată, să se supună. După înfăţişarea ei, presupusă sau schiţată de calcan în câteva cuvinte semnificative (ea ar fi avut un aer asemănător asesoarei Dubertin), s-a confecţionat un poster color comercializat prin magazinul de fetişuri feministe. Pe el putea fi văzută Sophie îmbrăcată în port de precupeaţă din Danzig,
urcată pe o baricadă, ţinându-1 pe calcan de coadă cu mâna stângă şi cu un cuţit de bucătărie în dreapta. Faţa ei mică şi tristă. Părul brun, de culoarea turbei, ţinut în sus de o panglică tricoloră. Guriţa rotund-deschisă parcă ar fi cântat Carmagnola. Şi în faţa baricadei, ciuperci dezrădăcinate, aluzie inconfundabilă că ar fi avut loc un masacru castrator.

Se poate admite că Sophie Rotzoll, ca afiş politic, printre alte lucrări de grafică (pentru că în comerţ se aflau postere şi cu Dorothea şi cu Amanda) au contribuit la decorarea multor pereţi din camerele caselor vechi şi noi. Şi eu am cumpărat, pe cinci mărci, o coală proaspăt tipărită, pentru că amintirea Sophiei îmi era prea vagă.

Abia afişul a simplificat-o pe fata ipocrită al cărei tată se pare că aş fi fost eu. Atât de autentică nu am întâlnit-o niciodată: fiica, niciodată mamă. Şi în faţa tribunalului feminist, calcanul a afirmat: virginitatea Sophiei poate fi înţeleasă ca principiu, chiar dacă faptul că prietenul ei din tinereţe, liceanul revoluţionar Bartholdy, a stat patruzeci de ani buni în închisoarea din fortăreaţa, i-a fost de mare ajutor ca să rămână fidelă principiului ei.

Când s-a anunţat sentinţa şi — datorită intervenţiei partidului favorabil lui — calcanul a fost declarat vinovat numai pe planul ideilor (şi cultul Sophiei a înlocuit cultul Amandei), peştele plat a părăsit patul de nisip ca să o sărbătorească pe revoluţionara Rotzoll într-un discurs final. Ca şi cum ar fi vrut să umilească oficialitatea, în majoritate feminină, el a exclamat: „Un singur lucru este sigur, severe doamne: Sophie n-a lăsat pe nimeni să se atingă de ea! în timp ce Sfânta Dorothea von Montau a zămislit, purtat, născut, de nouă ori, în timp ce călugăriţa Rusch, în ciuda jurământului de castitate, nu a născut, ce-i drept, decât de două ori, dar înainte, între timp şi după naşteri a făcut cel puţin trei duzini de bărbaţi de cele mai diferite religii să-i cunoască carnea, Sophie Rotzoll a rămas închisă şi fără să jure, chiar dacă i s-a părut amuzant să facă bezele ulanilor polonezi; asta i-a făcut pe cetăţenii oraşului asediat Danzig să o considere târfă. Ah, dacă şi dumneavoastră, stimate doamne, care judecaţi cu asprime şi condamnaţi cauza masculină, aţi rămâne închise ca Sophie? Dacă fiecare dintre voi ar fi definitiv închisă. Nu depinde de voi să terminaţi cu sarcina şi naşterea? N-a venit momentul să opriţi raporturile sexuale, să nu mai aveţi fiice şi fii, să nu mai duceţi sarcini şi să permiteţi omenirii o retragere liber-consimţită? Am în faţă statistici care dau speranţe. De la căsnicie cu doi copii, apoi cu un copil, la căsătorie fără copii. Sfârşitul istoriei. Rată de creştere zero. După îmbătrânire progresivă: dispariţie discretă, fără văicăreli. Natura v-ar rămâne recunoscătoare. Planeta noastră s-ar putea regenera. Totul ar redeveni rapid stepă, pădure, junglă. În sfârşit, fluviile s-ar putea revărsa nestânjenite. Chiar şi mările ar răsufla uşurate. Asta o spun doar în treacăt, în afara legendei mele, ca simplu peşte."

Dar când i-am enumerat Ilsebillei mele toate fiicele bucătăreselor din mine, am mai pomenit şi câteva fiice ale fiicelor, am depănat povestea de excepţie a Sophiei şi am prezentat propunerea calcanului, „în orice caz, discutabilă", ca şi cum ar fi fost propunerea mea dintotdeauna, ea a spus, din certitudinea inspirata de sarcina ei: „Şi eu îţi spun: de data asta o să fie băiat!"

Perpetuarea speciei

Un gând depopulează.
Fără fecunditate
se duce de râpă.

Martorul apărării vine la bară.
Josul vrea sus.
Nu nici una, cealaltă ordine.

Stă ciuperca
pe pălărie
cu rădăcina în sus.

Când castrează tăietura finală?
Dar şi tu uimită
şi deschisă.

Procreează — rupe cu dinţii.
Dar rămâne numai
ameninţare în joacă.

ÎN LUNA A ȘAPTEA

Şi cu Ilsebill

s-ar putea fura cai. Gravidă, acum în luna a şaptea, doreşte să ţi-o dovedească, chiar dacă tu n-ai chef să furi cai: „Sunt cel mai bun complice al tău, poţi conta pe mine dacă se-ncurcă treaba."

Îşi doreşte situaţii grave. Provoacă situaţii grave. O soţie de pionier care visează, pe ecran lat, caravane de emigranţi — *Go West!* — şi cuceriri pline de pericole. Fusta tot timpul contra vântului. Părul flutură. Ochii cuceresc fără să clipească.

Dar noi nu suntem colonişti. Nici indieni, nici *desperados* nu ne ameninţă casa. Nu suntem grevaţi nici măcar de ipoteci. (Totuşi, inundaţia recentă, când au fost închise ecluzele şi n-a circulat bacul. Dar apele s-au retras. Pagubele de pe urma furtunii — la noi, câteva geamuri sparte — le-a suportat asigurarea.)

Dar Ilsebilla mea nu poate trăi fără pericol. Ea îl sfidează, îl înlătură sau îl înfruntă. După ce criza petrolului le-a scumpit pe toate, a şi spus la micul dejun: „Asta nu mă sperie. Acum trebuie să fim solidari, să fim şi mai solidari."

Vrea mereu să fie alături de cineva, de mine sau de tine, să nu se dea înapoi de la nimic, orice s-ar întâmpla. Te ţine la distanţă de rudele scăpătate, dar şi de cei mai buni prieteni, pe care îi numeşte „relaţii proaste", te ţine la distanţă de viaţă şi de „muscoii de rahat": „Nişte cheltuitori, nişte paraziţi! Umblă numa' după banii tăi, vor să te bage în cine ştie ce belele."

Vigilentă, Ilsebill veghează culcată în faţa uşii şi latră la orice tentaţie. Dacă transpiri, te acoperă cu o umbră vastă. De îndată ce te lansezi în abstracţiuni cu şapte etaje stă la pândă. Te avertizează fluierând când îţi dau târcoale îndoieli sălbatic tatuate şi ţipător colorate. Ca să te salveze, îţi întinde părul ei de aur în temniţe adânci. Tace, dacă o chinuie curiozitatea. Nu lasă să se vadă că de mult ai trădat-o. Este impermeabilă: nici o privire pe de lături nu-ţi mai e permisă.

Nu că s-ar plânge. Eroina mea suferă-n tăcere, pictată eroic pe cerul pal (copii în stânga şi în dreapta). Femeie printre ruine. Culegătoare de spice. Gravida permanentă. Doamna Grijă.

Şterpelind cărbuni. Schimbând ultima argintărie a familiei pe sirop de sfeclă. Pe postul pierdut ea depune muşchi. Voinţa ei îi sileşte pe bolnavi să trăiască: necondiţionat. Te îmbolnăveşte ca să te îngrijească cu devotament. Dacă eşti bolnav, te înviorează. Dacă vrei să mori, ar fi în stare să se destrăbăleze cu moartea ca să obţină o amânare, mereu încă o amânare. Nimic n-o opreşte. La nevoie, îţi toacă banii ca să-ţi dovedească că sărăcia îi favorizează calităţile. Te lasă să cazi la pământ ca să te înveţe să mergi din nou, pas cu pas (în cârje.) Numai dacă suferi — ea te ajută să suferi — vei putea să guşti în întregime iubirea ei compătimitoare.
(„Vrei să te ajut? Cum să te ajut? Sunt sigură că, într-o bună zi, o să mai ai nevoie de ajutorul meu. Şi încă mare nevoie. Dar s-ar putea să fie prea târziu.") Orbit de ea poţi să fii sigur că
te va conduce (chiar şi în trafic intens).

Într-un cuvânt: pe Ilsebill se poate conta. Pentru mine a jurat strâmb. M-a scăpat când am fost prins că am băut dar n-am plătit. Datoriile mele, nişte rahaturi, le-a lămurit. A fost
întotdeauna foarte atentă ca portretul meu, şters de praf, să atârne vertical deasupra sofalei. Mulţumită Ilsebillei lumea îşi aduce aminte de mine: „N-a fost băiat rău, Otto." Aşa mă chema atunci. Şi pe Ilsebill, care nu lăsa să mi se întâmple nimic rău, o chema Lena.

Lena m-a avut de bărbat în două reprize. Şi din fiecare căsnicie au putut să o elibereze numai intervenţiile inamicului: în războiul din şaptezeci-şaptezeci şi unu un şrapnel francez mi-a astupat gura, după douăzeci şi opt de ani de lăudăroşenie, iar în iarna 1914, când am fost mobilizaţi contra invaziei ruşilor, am murit la Tannenberg, după cincizeci şi cinci de ani de beţivenie, a doua oară, pe câmpul de onoare. Lena m-a suportat în prima şi în a doua căsnicie şi mi-ar fi supravieţuit şi după a treia.

Farul, bastionul, portul, soţia răbdătoare. Cum mi-a suportat brutalităţile, mută şi înţelegătoare, ca pe nişte mângâieri nereuşite. Cum m-a ajutat cu vorbe bune, la sfârşit de săptămână, când nu puteam în pat. Cum a pus la loc banii furaţi de mine din casa greviştilor muncind noaptea ca îngrijitoare de closet la hotelul Kaiserhof. Cum a tradus în faptă pălăvrăgeala mea socialistă de duminică. Când s-a pus problema să fiu exclus din partid, a luat cuvântul în faţa tovarăşilor şi 1-a apărat pe „Otto al ei". S-a dus pentru mine la secţia de poliţie. Şi mi-a şters rahatul de pe duşumele. Şi mi-a retezat cu cuţitul ştreangul de care atârnam în cui. În Lena puteai avea întotdeauna încredere. Cu Lena puteai fura cai. Şi cu Ilsebill s-ar fi putut.

Dar eu nu vreau cai. Nu vreau să fiu salvat. Îmi place să fiu ispitit. Cel mai mult îmi place să mă înşel. Nu merită să se sacrifice pentru mine. În orice caz, ca să-i fac plăcere lui Ilsebill,
mâine aş putea să mă fac un pic bolnav, slab, şubrezit, bun de compătimit, caz clinic exemplar, totuşi posibil de salvat. Voi sta cuminte şi voi striga „mamă!", în somn. Dar dacă Lena nu m-ar fi dădăcit atât de fără milă şi nu m-ar fi ţinut cu atâta ambiţie ca pe un copil de ţâţă, n-aş fi devenit niciodată soldat şi (numai de frică) erou.

Lena împarte supă

Din cazanul adânc
în care înotau varză moale şi tăieţei
sau cartofi răsfierţi cu gulii terciuite
şi carnea era doar un zvon,
totuşi mai picau măruntaie
sau un cal crăpase la preţ mic,
Lena scotea zeama cu mazăre
din care rămăseseră numai coji,
şi zgârciurile şi oscioarele,
care fuseseră o copită de porc,
şi acum, când Lena mesteca, zdrăngăneau pe fundul cazanului,
aşa cum în faţa cazanului, aşezaţi la coadă,
zdrăngăneau cei cu gamelele de tinichea.

Niciodată orbeşte, nici pescuind cu polonicul.
Porţia ei de supă era renumită.
Şi stând supraînălţată, lângă cazan,
cu mâna stângă trăgea liniile numărătorii pe tăbliţa de ardezie,
cu mâna dreaptă amesteca, apoi turna, exact o jumătate de
litru,
gamelă după gamelă,
şi cu faţa încreţită de măr iernatic
nu se uita în cazan,
ci, ca şi cum ar vedea ceva, căuta în viitor,
ce s-ar putea spera, ceva ce s-ar putea spera.
Mai vedea şi în urma ei, se vedea împărţind supe odinioară,
înainte, după războaie, în război,
până se revedea tânără lângă cazan.
Burghezii totuşi,
opriţi la distanţă în paltoanele lor
şi văzând-o pe Lena Stubbe supraînălţată
se temeau de frumuseţea ei durabilă.
De aceea au hotărât
să dea sărăciei un sens transcendent:
ca răspuns la problema socială.

O simplă femeie

Aşa cum a spus calcanul în faţa tribunalului feminist: „Numita Lena Pipka, căsătorită Stobbe, recăsătorită Stubbe, oricât de frecvent s-ar fi aflat în centrul evenimentelor regionale, a fost

şi a rămas o simplă femeie, dar nu o femeie simplă. Dacă este adevărat că această înaltă Curte vrea să prezinte aici pe larg, în faţa unui public selecţionat, viaţa Lenei Stubbe ca pe un caz
particular, participarea mea la destinul ei proletar se va dovedi lipsită de importanţă; pentru că după marea revoluţie istoria m-a pus în faţa unor sarcini gigantice, supraregionale: a început
era politicii mondiale. Pretutindeni cazuri litigioase. Libertate, egalitate şi aşa mai departe. Am fost chemat pe coastele tuturor mărilor. De regiunea baltică nu m-am mai putut ocupa decât ca activitate de rutină. Recent, avansat la rangul de spirit universal, m-am văzut suprasolicitat ocazional în calitate de calcan: nu-mi mai rămânea decât prea puţin timp ca să acord atenţia necesară unor cazuri izolate, cum este cel ce se dezbate aici. Cu toate acestea, voi răspunde întrebărilor judicioase puse de onorata acuzare deoarece Lena Stubbe, în simplitatea ei, a fost o femeie remarcabilă: nu se poate face abstracţie de participarea ei la
mişcarea muncitorească protosocialistă, deşi numele ei nu este menţionat nicăieri şi nici o stradă, alee, fundătură, oricât de izolată, nu poartă numele ei."

Când preşedinta tribunalului a dat citire datelor Lenei Stubbe, născută Pipka, viaţa ei a apărut monotonă; căci, în afară de convorbirea pe care a avut-o în mai 1896 cu August
Bebel şi de o călătorie cu trenul la Zürich, remarcabila părea să fie numai vârsta ei biblică — a murit la nouăzeci şi trei de ani. Căsătorită de două ori. Un copil din prima căsătorie. Trei
copii din a doua căsătorie. Şi totuşi istoria mişcării muncitoreşti corespunde, parcă din întâmplare, datelor ei personale: născută în anul de după revoluţia din patruzeci şi opt, la Kokoschken, districtul Karthaus, a treia fiică a unui muncitor de la o fabrică de cărămidă, găseşte de lucru când avea şaisprezece ani la cantina populară Danzig-Ohra, un an mai târziu se căsătoreşte cu fierarul de ancore Friedrich Otto Stobbe, curând devine, ca şi el, membră a Uniunii Generale a Muncitorilor Germani, după congresul de unificare de la Eisenach se alătură social-democraţilor, în 1870, chiar la începutul războiului, rămâne pentru prima oară văduvă, conduce timp de zece ani cantina populară din Wallgasse, se căsătoreşte, curând după intrarea în vigoare a legilor antisocialiste cu fierarul de ancore Otto Friedrich Stubbe; în timpul grevelor ce izbucnesc în toamna 1885 pe şantierul naval Klawitter administrează Casa de solidaritate a greviştilor, obţine venituri suplimentare cu o masă de sâmbătă, câţiva ani după abolirea legilor antisocialiste îl are ca oaspete pe preşedintele partidului ei; nu găseşte totuşi un editor pentru a ei *Carte de bucate proletară,* în vara 1913 călătoreşte la Zürich şi îşi
cheltuieşte economiile, în anul următor, imediat după începutul războiului rămâne văduvă pentru a doua oară, lucrează în timpul războiului în mai multe bucătării populare, după război
în bucătăria Ajutorului muncitoresc, apoi în bucătăria Caritas, apoi la Ajutorul de Iarnă, apoi în bucătăria de criză a Comunităţii israelite şi în cele din urmă

împarte supa în bucătăria Lagărului de concentrare Stutthof. Nu numai bărbaţii, ci şi cele patru fiice au murit înaintea ei.

După ce preşedinta tribunalului feminist a dat citire datelor seci şi a omagiat-o pe Lena Stubbe ca fiind o eroină, ce-i drept pasivă, dar la vremea ei totuşi exemplară, i-a invitat pe toţi cei prezenţi în sala tribunalului să se ridice de pe locuri în semn de omagiu; chiar şi calcanul şi-a părăsit patul de nisip şi timp de un minut s-a menţinut în stare de plutire mişcându-şi uşor înotătoarele.

După aceea, a avut cuvântul acuzarea. Calcanului i s-a reproşat că, în calitatea lui, chiar dacă tot mai rar observată, de consilier al cauzei masculine, nu 1-a împiedicat nici pe Otto Stobbe, nici pe Friedrich Stubbe să o bată pe Lena când erau în stare de ebrietate. Poate că i-a şi încurajat. S-ar putea imagina cum prin el s-a exprimat spiritul universal masculin al secolului al nouăsprezecelea: citatele lui corespunzătoare din Nietsche, punctul lui de vedere privind stăpânul casei. Aluziile lui ironice privind sexul slab. Glumele lui de belfer. Este bine cunoscut basmul masculin care pretinde că femeile simt nevoia să fie bătute. Sieglinde Huntscha a spus: „Şi mie mi-a trântit deunăzi un bărbat refrenul asta direct în faţă. Porcul a spus: «Să-ţi pocnesc vreo două. Văd că asta vrei. Vreo câteva zdravene peste muie. Să te arăţi cu un ochi vânăt. Dar n-am s-o fac. Chiar dacă insişti de zece ori. Vrei doar să mă comport tipic masculin.» Vă trebuie pentru pălăvrăgelile voastre despre emancipare: bărbatul, eternul bătăuş. Şi acest domn fin — nu vreau să pronunţ nici un nume — se află aici în sală şi are încredere totală în calcan: «El ne va justifica pe noi, bărbaţii: Ştie că bătăile au fost şi încă mai sunt necesare. A fost întotdeauna pentru argumente concludente. Pe calcan se poate conta.» — Pe lângă asta, individul se mai crede şi liberal."

După ce publicul s-a dezlănţuit huiduind şi a aruncat priviri duşmănoase celor câţiva bărbaţi din sală (şi mie), a vorbit calcanul, acum din nou în patul de nisip: „Ştiţi ca şi mine, onorată acuzatoare, că pedeapsa corporală a fost dintotdeauna expresia unei slăbiciuni masculine. Oricât de decepţionante ar putea să fie experienţele dumneavoastră actuale — aud că un bărbat v-a refuzat categoric violenţele fizice la care, de fapt, l-aţi provocat — odinioară, pe vremea Lenei Stubbe, sexul feminin era maltratat cu nemărginită disperare. În toate clasele. Nobilimea şi burghezia nu făceau excepţie. Dar soţiile muncitorilor luau bătaie cu mai multă regularitate, adică în fiecare vineri, deoarece conştiinţa slabă a proletariatului nu găsea altă confirmare de sine decât în ziua plăţii salariilor. Da, chiar şi muncitorii organizaţi îşi băteau vinerea, cu mână grea, nevestele, în calitate de socialişti, membri de partid. De aceea n-ar trebui să ne mire că Friedrich Otto Stobbe şi Otto Friedrich Stubbe au bătut-o pe Lena lor, tocmai pentru că numai în aparenţă erau nişte indivizi violenţi şi elocvenţi ca agitatori; acasă, în pantaloni cu bretele, se învârteau mai curând fără vlagă. Lena totuşi, Lena cea bătută

cu regularitate, rămânea întotdeauna, chiar şi suferind în tăcere, cea mai tare. Ar fi descurajat chiar şi zece brute. Ea accepta bătaia cu intuiţia confuză că tandreţea bărbatului este de multe ori excesivă. Nu s-a apărat niciodată, nici măcar cu cârligul de la sobă. Ştia că după aceea Friedrich Otto şi Otto Friedrich al ei erau nişte bărbăţei epuizaţi, umiliţi, pocăiţi, dezolaţi. Şi dacă acel domn anonim din public care a refuzat recent să vă bată, stimată doamnă Huntscha, ar fi trăit pe vremea lui Stubbe şi Stobbe, cu siguranţă că v-ar fi bătut măr. Îl cunosc pe acest domn şi anemicele lui dovezi de iubire."

Slab, stam mereu lipit de ea sau mă strâmbam în umbra ei, depindeam de ea, cu buricul netăiat şi mereu gata să bat câmpii, slab, deşi sătul de carnea ei, priceput la pretexte când eram prins, darnic în contul ei, permanent îndatorat la ea, întotdeauna sigur că se va descurca atunci când totul va fi pierdut, din nou pierdut, eram slab, aşa cum mă voia, aşa cum mă făcea şi mă găsea potrivit pentru iubirea ei, deşi nu domina, ci se apleca tare asupra bărbatului slab şi solicitudinea ei binefăcătoare prevenea toate metehnele mele: m-a dădăcit cum a vrut, m-a ajutat să-mi pun pantalonii şi pantofii, ştia întotdeauna unde m-am împotmolit, în ce încurcături am mai intrat, iar încurcăturile mele tâmpite cu femeile — chiar şi cele din vecini, erau nebune după mine — le amesteca cu supa, bomobănind: „Ei, măi Otto. Ştiu bine că nu te-ai gândit. Mi-ai promis de atâtea ori. Ar fi frumos. Da' fă-o odată, fă-o. Nu-ntreb..."

Numai într-o zi, în bucătărie, când am giugiulit-o şi pipăit-o un pic pe Lisbeth, fiica ei mai mare (de la Stobbe) care avea deja cinşpe ani, Lena, care intrase chiar atunci cu otreapă de duşumele, s-a înfuriat, aşa cum astăzi şi Ilsebill, o să ţipe la telefon, pentru că (epuizat de ea) am luat-o razna: „Te rog să nu mai faci asta niciodată. Lasă-te de prostii. Evită-le. Când o să te maturizezi în sfârşit? Ce? Cu o asistentă socială din Wedding? Mai e şi asesoare la tribunal? Erika? Mă faci să râd. Numai în weekend. Pur şi simplu la Paris! Să-ţi fie ruşine. Şi chiar imediat. Nu, cu primul avion. Te iau de la Hamburg." Şi Lena îmi scria, cu caligrafia ei de duminică, în ziua când am şters-o la Berlin cu o cameristă de la Hotel Kaiserhof, unde ni s-au terminat lovelele: „Alăturat, dragă Otto, e biletul de întoarcere. Nu vreau să-ţi trimit bani peşin. Vino şi satură-te de dormit. Pe urmă discutăm. Eu îţi gătesc ceva ce ştiu că-ţi place: supă cu perişoare. Şi nu mai face prostii. Ştii doar ce vreau să spun. Ai tren la douăsprezece şi trei. Te iau de la gară."

O aveam în urechi tot aşa cum mă avea ea pe mine în poală. Pe cât de tare era ea când trebuia să suporte bătăile mele, pe atât de slab mă dovedeam eu când trebuia să mă confirm lovind-o. Şi nu ca astăzi, când sunt stăpân pe mine: Ilsebill a mea sau Sieglinde Huntscha n-au decât să mă provoace cu lozinci feministe să le dau peste bot. Atunci eu îmi răsucesc o ţigară şi zic: „Nuu, Siggi. Nu ţine. De la mine nu capeţi nimic. Ai vrea. Ca să

meargă mai bine în pat. Să zici «tipic masculin». Du-te şi povesteşte-i calcanului. Adoră poveştile de almanah."

Tribunalul feminist dezbătea de o săptămână întreagă cazul Lena Stubbe, realizarea ei deosebită, *Cartea de bucate proletară* şi brutalitatea celor doi soţi ai ei, când calcanul a spus la microfon: „Asta a fost situaţia, onorat tribunal. Lena domina. Bărbaţii ei doar se fâţâiau. Amândoi, cu veşnicele lor aventuri galante. Neputinţa târâtă prin paturi diferite. În schimb, iubirea inepuizabilă a Lenei este comparabilă cu oala mare de supă din bucătărie, niciodată
goală; pentru că Lena nu lăsa niciodată să se răcească sau să se sleiască zeama de vită pe care o gătea din oase ieftine, atât de mult se îngrijea de zilele mai sărace. în timp ce Friedrich Otto şi Otto Friedrich ai ei trăiau pe picior mare risipind până nu mai rămânea nimic: amândoi nişte nuci seci, nişte papă-lapte, buni numai să strige «ura!». Aici n-aveam pe cine să sfătuiesc.

În orice caz, pe Lena am putut-o ajuta, profitând de istoria din acel moment, folosind ba un război, ba celălalt; în anul 1870, când a început împotriva francezilor, Friedrich Otto Stobbe,
un flăcău zdravăn, cu barbişon, s-a dus pe jos să vadă Marea Baltică la Ostlich-Neufähr şi a strigat: «Război! Calcanule, tu ştii deja, e război! În sfârşit, ieşim afară. S-a terminat cu şosetele-delână-cartofii-prăjiţi-caseta-cu-ace-de-cusut-fleacurile muiereşti. Primele două gărzi de husari au plecat pe front. Şi artileria de câmp vest-prusiană. Numai al cincilea regiment de grenadieri a mai rămas în garnizoană. Eu ce să fac, calcanule? Să rămân doar fierar de ancore şi să-i ţin de cald Lenei mele? Doar atât să fie? Asta-i viaţa? Sunt încă tânăr.»

Atunci l-am sfătuit să meargă cu regimentul cinci de grenadieri şi el, prompt, după vreo două-trei acte de bravură, a murit pe câmpul de onoare la Mars-la-Tour.

Şi în nouă sute paisprezece, când Primul Război Mondial, această capodoperă a virilităţii europene, a izbucnit simultan pe mai multe fronturi, Otto Friedrich Stubbe care, la cei cincizeci şi patru de ani ai lui se credea încă bărbat în putere, s-a dus pe digul de la Neufahrwasser şi a strigat spre Marea Baltică: «Calcanule! Vin ruşii! Au şi invadat Mazuria. Ucid şi incendiază. Patria e în pericol. Are nevoie de toate braţele bărbăteşti. La ce mai sunt eu bun aici? Un meşter bătrân în forja de ancore. Rezerviştii sunt chemaţi sub drapel. Noi, socialiştii, nu putem sta deoparte. Kaiserul nu mai cunoaşte partide. Să mă duc, calcanule, să mă duc? Să mă duc contra ruşilor?»

Şi lui, înaltă Curte — i-am dat curaj. La Tannenberg, unde armele germane au învins sub Hindenburg, şi-a găsit logic moartea pentru patrie. Doi bărbaţi demni de cartea de istorie.

Ah, înaltă Curte, cum mă mai săturasem atunci de cauza masculină. Cât de dezgustat eram de mentalitatea asta imperturbabilă a înaintării cu orice preţ. Ce îmi mai rămânea de făcut, când toată nebunia masculină producea imediat complicaţii internaţionale? Eu, care recomandam mai curând

abstinenţă decât angajare, mi-am dat seama că potenţa masculină era tot mai redusă în pat, dar se mai dovedea încă monstruoasă numai în domeniul istoriei. De aceea, pentru prima oară, binevoitor, pe la sfârşitul secolului, am încercat să iau legătură cu femeile, când Lady Pankhurst şi fiicele ei au ieşit pe stradă. Din păcate, zadarnic. Sufragetele au refuzat. Oferta mea era prematură. Mai trebuia timp. Paranoia masculină nu era încă completă. Eficienţa ei trebuia să mai crească. Nu puteam decât să aştept ce urmează, înaltei Curţi însă nu i-a scăpat că, oricum, am reuşit să o eliberez pe Lena Stubbe a noastră de bărbaţii ei tot mai inutili. După moartea eroică a celui de al doilea soţ, a devenit o femeie
emancipată: în iarna de război nouă sute şaptesprezece, în timp ce împărţea supa la cantina populară Wallgasse, Lena Stubbe s-a declarat ferm împotriva creditelor de război şi în toate celelalte probleme care s-au mai pus s-a situat total la stânga."

Este adevărat, calcanule? De aceea m-ai trimis de două ori în foc? Atât de devreme am fost reformat? începuseşi să întorci foaia încă de-atunci, să trădezi?

După suspendarea tribunalului—trebuiau obţinute expertize privind bucătăria proletară în secolul al nouăsprezecelea — am mers să beau o bere cu Sieglinde Huntscha (absolut în particular) şi după aceea m-a luat (ca de obicei), în mansarda ei, la al patrulea etaj. La început am vorbit despre tribunal în general şi am bârfit-o pe doamna doctor Schonherr şi pe toate
asesoarele până când Siggi a trecut la provocări directe: „Ia spune, în tine mai stă încă ascuns un Stobbe sau Stubbe. Vrei da' nu-ndrăzneşti. Păi... să ne baţi. Să ne rupi muia, mie sau Ilsebillei tale. Şi micuţa Nottke arăta ieri destul de plânsă. Tu ai fost ăla. Nu-i aşa? Să fii tu pur şi simplu Max-cel-tare. Poc-poc. Să ţii femeile la respect Hai! Dă! Am nevoie. Am nevoie. Da' dă odată şi nu te mai preface."

Dar eu am refuzat să o lovesc (din principiu). Nu mai vreau să fiu niciodată Stobbe sau Stubbe. „Ascultă, Siggi. Asta a trecut. Se poate foarte bine şi fără. Tu nu vrei decât ca eu să reacţionez tipic. Dar n-ai nevoie. N-avem nevoie."

A mers foarte bine şi fără. Strict particular şi cu tandreţe distrată. (Am lămurit şi chestia cu Erika Notke: „Numai părinteşte. Urlă din alte motive. Permanent suprasolicitată şi chestii d-astea. Şi de la tribunal. E pur şi simplu prea tânără pentru asta.")

După asta, Siggi a spus, fără răutate: „Poate că tot mai vrei. încă. Nu-ţi scapă mâna numai pentru că te sileşti să fii raţional. Dar nici eu nu ştiu exact ce vreau. Mângâie-mă. Hai!
Mângâie-mă imediat."

Apoi am luat (ca de obicei) un taxi spre Steglitz. A deschis cu cheia ei fostul cinematograf şi m-a lăsat să intru. Dar de data asta a vrut să fie şi ea de faţă când vorbesc cu calcanul. El a fost de acord. Vioi, şi-a părăsit patul de nisip şi a făcut o demonstraţie jucându-şi înotătoarele. S-a bucurat de variaţie şi i-a spus lui Siggi complimente de modă veche. Am vorbit apoi despre viaţa mea cu Lena Stubbe. El mi-a amintit de câteva vagi aventuri galante, încă şi

acum penibile pentru mine. Apoi a menţionat ceva ce nu fusese consemnat decât aluziv în procesul-verbal: cum am băgat mâna în casa de bani a greviştilor şi de supa cui şi ştreang
a Lenei. I-am promis că o să scriu despre asta în cartea mea. Deodată a spus: „Da, cartea asta. Titlul definitiv este *Calcanul?* Insist să rămână aşa. Chiar şi dumneata, Sieglinde — îndrăznesc să mă exprim aşa — trebuie să ai grijă ca, în spiritul tribunalului feminist, să rămână la acest titlu simplu. Ne apropiem încet de sfârşitul marii reglări istorice de conturi. Fiule, este timpul să faci bilanţul unui capitol special. După ce ai descris moartea Lenei
Stubbe, trebuie să faci să mai moară încă o dată toate, în epoca lor: Ava, Mestwina, arhigotica Dorothea, Supergrasa-Gret a ta. Moartea Agnesei a fost oribilă, a Amandei paşnică, a Sophiei
retrasă..." Apoi mi-a dat sfaturi literare. Mi-a spus că ar trebui mai întâi să scriu amănunţit despre „Cui şi ştreang" apoi despre „Bebel oaspete". „Dar nu uita, fiule: să nu fii niciodată complicat. Să nu te pierzi în teoria socialistă. Să rămâi simplu întotdeauna, chiar şi atunci când este vorba de revizionism. Ca Lena Stubbe. Ea nu-i o Clara Zetkin. Ea a fost o femeie simplă."

Uneori, seara târziu, se duce la resturantul gării, încă deschis, să mănânce un cotlet în aspic. Dar nu e sigură dacă pe uşa turnantă intră Margret, Amanda Woyke sau Lena. Nu mai vrea să fie bucătăreasă, să guste supele, să formeze perişoare, să pună heringii cap-coadă la prăjit în tigaie şi să se mai gândească între timp la ultimul adaos. Nu mai vrea să-şi incite oaspeţii — nobil, sau cerşetor, ţăran sau pastor — la laude şi comparaţii. Nu mai vrea să flateze nici un gust. Nici pe copii nu mai vrea să-i silească să mănânce spanac. Vrea să-şi pedepsească gustul propriu. Să nu mai gătească pentru nici un bărbat, să lase soba să se răcească, să se distanţeze de ea însăşi, aşa cum stă ghemuită în mine şi devine istorie când o exteriorizez. Reţetele ei datate: tocăniţă de iepure şi măruntaie de gâscă, batog cu mărar şi inimi de vită în bere neagră, supa de cartofi a Amandei şi rinichii de purcel în sos de muştar ai Lenei; nici una nu se mai găteşte — sunt anacronice, într-un restaurant de gară, deschis noaptea, vrea să ceară iertare
cotletului în aspic şi prospeţimii lui chimice (insipide).

Lena, Amanda, Grasa-Gret? Ea şade aici în pardesiul prea strâmt şi taie bucăţică după bucăţică. Difuzorul anunţă trenurile de la miezul nopţii (emisiune renană, hessică, suabă). Poate fi în restaurantul gării Bielefeld, Koln, Stuttgart, Kiel sau Frankfurt pe Main: face semn chelnerului care lent, de parcă ar vrea să-i prelungească secolul, vine printre mesele goale şi, în sfârşit, (sunt eu acela) a sosit.

Încă un cotlet în aspic fără salată de cartofi, pâine sau bere. (Posibil să fie călugăriţa Rusch abil travestită?) întrebat, îi spun conservanţii. Ea taie, ia în furculiţă şi înghite, de parcă ar fi
obligată să ispăşească o vină, să umple o gaură, sau să distrugă pe cineva (tot pe abatele Jeschke?) care, datorită bufetelor de gară deschise la ore târzii, s-a camuflat în cotlet cu aspic.

Nu sunt sigur dacă o servesc pe Amanda sau pe Lena. Numai pe Dorothea aş recunoaşte-o îngrozit. În timp ce o servesc, spun din când în când cuvinte cu subînţeles ca „Bunul Dumnezeu" sau „Cui şi ştreang". Dar ea taie în continuare cotletul fără să mă asculte. Dacă clienta ar fi Amanda sau Lena şi ar da comanda, aş simţi: cunosc curentul de aer care face deschise şi atemporale toate sălile de aşteptare cu restaurante. Stă singură la masă. O femeie simplă care a văzut multe (şi întotdeauna pe mine).

Îi aduc Lenei un al treilea cotlet tremurând în gelatină — avem în stoc — şi mă învârtesc în jurul meselor pătate ca să aibă timp, cu totul independent de mine, să mă vadă venind tot mereu, pe alte căi ocolite. (Când eram tineri şi muşcam din mere de trosneau. Când, fără să spună o vorbă, m-a lăsat să plec cu regimentul cinci de grenadieri. Când s-a făcut grevă la Klawitter. Când m-a prins cu Lisbeth în bucătărie. Când, vinerea, o tratam cu cureaua de ascuţit brice. Când atârnam de cui şi iepurii speriaţi...)

Înainte de închidere — pentru că şi restaurantele gărilor se închid — vrea să ia acasă al patrulea cotlet de porc în aspic, fără nimic, învelit într-un şerveţel de hârtie: unde? Când pleacă în pardesiul prea strâmt — ce spate rotund are — şi dispare în uşa turnantă, mă întreb de ce nu-mi dă niciodată bacşiş. Poate
pentru că Lena mă respectă, în ciuda a tot ce a fost şi va mai fi?

Toate

Cu Sophie,
aşa începe poezia mea,
ne-am dus după ciuperci.
Când Ava mi-a dat al treilea sân,
am învăţat să număr.
Când Amanda cojea cartofi,
din curgerea cojilor ei
citeam continuarea poveştii mele.
Pentru că Sibylle Miehlau a vrut să sărbătorească Ziua taţilor,
a sfârşit mizerabil.
De fapt Mestwina voia numai să-1 iubească pe Sfântul Adalbert,
să-1 iubească mereu.
în timp ce maica Rusch jumulea gâşte leşeşti,
eu inutil suflam fulgii pufoşi.
Agnes, care nu închidea de tot
nici o uşă,
era blândă mereu doar pe jumătate prezentă.
Văduva Lena atrăgea tristeţea,
de aceea la ea mirosea a gulii şi varză.
Wigga, refugiul din care am evadat.
Frumoasă ca un ţurţure de gheaţă fusese Dorothea.
Măria mai trăieşte şi se înăspreşte tot mai mult.

Dar — a spus calcanul — lipseşte una.
Da — am spus eu — lângă mine
Ilsebill se visează departe.

Cui şi ştreang

Cu toate am mâncat mere pe banca din grădină, stând aşezaţi faţă în faţă la masa de bucătărie sau în picioare sub pom, ameţit de fructele căzute care fermentau: cu Agnes, înainte de a mă lua ciuma, cu Margret, când Hegge a venit de la Wittenberg şi a vrut să ne înveţe fanatismul, cu Sophie când, încă copii, ne jucam de-a revoluţia. Făceam merele să trosnească, în timp ce muşcam ne priveam semnificativ, muşcam fără să ne privim (Dorothea şi cu mine în pelerinaj la Aachen) sau muşcam aşezaţi spate în spate şi Amanda, cu statura ei de gardian, mă depăşea cu un cap.

Se mai întâmpla să facem merele să trosnească în camere alăturate — Lena în bucătărie, eu în odaia bună. Dar oriunde şi oricum şi în orice secol ne aflam, după aceea, de fiecare dată,
urma comparaţia. Punând merele muşcătură lângă muşcătură, ne măsuram iubirea.

Se cunosc şi alte metode, periculoase. A noastră era inofensivă şi este recomandabilă. Din urmele dinţilor noştri citeam că, orice s-ar spune, rămânem diferiţi, parcă străini. Ţineam mărul cu codiţa spre cer şi muşcam din el până la cotor; Sibylle Miehlau (numită mai târziu Billy) înainte de a muşca, ţinea mărul de codiţă şi de moţ. Aşa ne toceam dinţii. Asta era proba. Sentimentul dezvelit devenea vizibil. Coaja — iubirea: substratul — ura. Muşcam în
cruciş şi în curmeziş şi ne ascultam muşcând.

Trebuia să fie linişte în bucătăria noastră, în grădină, întotdeauna în cazan cânta zeama din oase de vită. Sau, viermănoase, merele cădeau cu zgomot surd lângă cele deja putrezite în care se aciuau viespile şi atunci se îndulceau peste măsură. Niciodată n-am muşcat mere pe-ntuneric, culcaţi în patul care scârţâia, nici când bătea ceasul de perete. Niciodată nu ne-a
văzut altcineva. Adeseori aşteptam cu comparaţia până când muşcătura mea şi a ei se colorau, urmele dinţilor noştri se înroşeau semnificativ. Dar pe tăcute: controlam iubirea.

Aşa am stat, Lena şi cu mine, în grădiniţa noastră din spatele cocioabelor muncitoreşti acoperite cu carton asfaltat şi a coteţelor de iepuri de pe Brabank, cu digul de paie pe celălalt
mal al Motlavei. În spatele nostru portul şi şantierul naval. Dar fără ciocane de nituit. Pentru că la Klawitter eram în grevă deja de două săptămâni. Gravidă în luna a şaptea, Lena şedea sub mărul nostru boscop. De dimineaţă împărţisem foi volante, în ciuda interdicţiei, aproape de fabrica de puşti, în Oraşul de Jos. Faţa Lenei, de cantină populară protosocialistă: deşi băgasem

mâna şi nu mai puteam pune banii la loc, o priveam drept în faţă în timp ce muşcam şi o auzeam muşcând.

Merele se adunau repede, muşcătură lângă muşcătură, pe stiva de lemne aduse de apă, pescuite împreună cu Ludwig Skrover, noaptea, din Vistula Moartă. Lud era prietenul meu.

Merele boscop sunt deosebit de adecvate. După ce ne-am verificat iubirea, care în ciuda tuturor, era puternică, Lena a spus parcă fără să bănuiască nimic: „Iau mere căzute şi fac nişte plăcinte cu un pic de mentă, pentru noi." Sau poate că observase ceva? Am aruncat mărul meu muşcat lângă fructele căzute din şorţul Lenei.

Pe vremea legilor antisocialiste ale lui Bismarck, în toamna anului 1885, când pe şantierul naval Klawitter se făcea grevă şi Otto Friedrich Stubbe, care avea stofă de agitator, fiind un vlăjgan bătăios, era membru în Comitetul de grevă, în timp ce Lena Stubbe, ca fostă bucătăreasă la cantina populară Wallgasse, deşi însărcinată în ultimele luni, gătea pentru cei o sută şaptezeci şi opt de muncitori grevişti de la şantierul naval şi pentru familiile lor numeroase, într-o spălătorie goală, supă de varză şi arpacaş; în acelaşi timp administra şi casa grevei.

Incidentele obişnuite. Încăierări cu spărgătorii de grevă în faţa porţii şantierului naval, pe digul de paie. Poliţia călare a intervenit lovind cu bâtele. Răniţii — răni superficiale în mare parte — erau întotdeauna muncitori. Adunări ale socialiştilor, în care, nu numai prin discursuri, ci şi prin proclamaţii tipărite cu litere grase, erau chemaţi la greva de solidaritate muncitorii fabricilor de cherestea din portul de lemne, docherii de pe insula silozurilor, tipografii şi zeţarii bine organizaţi ai imprimeriei „Kafemann" şi brutarii de la fabrica de pâine „Germania", au fost împrăştiate cu forţa de poliţie şi manifestele confiscate.

Când s-a ajuns totuşi la lăsarea lucrului în port, în fabrica de vagoane, chiar şi în fabrica de arme şi în şantierul naval al marinei imperiale, au fost arestaţi unsprezece funcţionari de partid şi — conform legii — expulzaţi. Câţiva, printre ei şi prietenul lui Otto Friedrich Stubbe, Ludwig Skrover, au emigrat în America. Dar greva a continuat şi, după şase sau şapte săptămâni, probabil că ar fi obţinut cu sila reducerea normelor de acord şi ziua de muncă de zece ore, dacă în a patra săptămână a grevei nu s-ar fi furat casa grevei.

Lena Stubbe a anunţat imediat furtul comitetului de grevă, s-a angajat să completeze suma lipsă — lipseau şapte sute patruzeci şi cinci de mărci — dar n-a anunţat nici o bănuială, cu toate că Lisbeth, fiica ei de şaisprezece ani din prima căsătorie era oarecum suspectă, iar Lena ştia că, de fapt, Otto al ei, care îi suspecta şi îi bătea pe toţi copiii, golise casa. Imediat după naştere, în noiembrie, fetiţa nou-născută (Martha), Luise în vârstă de cinci ani, şi Ernestine tot de cinci ani, au fost date în grijă lui Lisbeth. Lena şi-a găsit de lucru ca femeie de serviciu la toaleta hotelului Kaiserhof. În primăvara anului următor, când mai mult de jumătate din suma furată fusese deja recuperată, Otto Stubbe a fost totuşi dat în judecată. în faţa tovarăşilor, Lena

a vorbit în favoarea soţului ei şi a reuşit să întrerupă procedura de arbitraj. Ea a spus: „îl cunosc pe Otto al meu. Nu face niciodat' una ca asta." Tovarăşii au cerut scuze tovarăşului Stubbe.

Dar oricât de mult se străduia Lena să muşamalizeze furtul restituind banii şi să pară faţă de Otto al ei că nu bănuieşte nimic, el ştia că ea ştie. Umilit de indulgenţa ei, se îmbăta în fiecare vineri cu rachiu de cartofi şi o bătea cu regularitate, în fiecare vineri, în prezenţa copiilor mici care scânceau; Lisbeth fugise de acasă. Şi de fiecare dată, după ce Otto Stubbe o bătea pe Lena cu mâna lui cea grea, sau cu cureaua de ascuţit briciul, îl podidea plânsul astfel că Lena, care nu plângea, trebuia să-1 consoleze. Cum ar fi putut să privească nepăsătoare un bărbat în toată firea plângând în hohote şi care, de atâta jale, nu-şi mai găsea sprijin decât în bretele.

Cam tot aşa a fost şi cu Friedrich Otto Stobbe, primul ei bărbat. Şi Stobbe, care a mai avut timp să-i facă un copil (Lisbeth) înainte de a cădea în războiul din şaptezeci-şaptezeci şi unu ca grenadier al regimentului Danzig, la Mars-la-Tour, pilea, ca şi Otto Friedrich Stubbe, basamac prost şi o bătea vinerea pe Lena lui. Şi Stobbe era plângăcios ca şi Stubbe şi avea nevoie de mângâiere. Lena avea înclinaţie pentru bărbaţi puternici, cu suflet delicat.

Pe vremea când, în fiecare săptămână, mânca bătaie de la Otto Stubbe care era fierar de ancore, ca şi primul ei bărbat, şi după aceea era obligată să-1 consoleze, ea avea vreo douăzeci şi cinci, el vreo treizeci şi cinci de ani. Deci Lenei nu-i era greu să fie tot timpul gata să-şi servească bărbatul tânăr şi în acelaşi timp mamă atotînţelegătoare faţă de copii. Pentru că nici când o bătea, nici când îl consola nu se pomenea de casa grevei. Ritualul săptămânal se desfăşura mai curând pe muţeşte, făcând abstracţie de bombănelile materne ale Lenei — „Acu' e iară bine. Îndată o să fie şi mai bine" — şi de neîncetatele avertismente ale lui Otto — „Mă spânzur. Zău că mă spânzur." Astea se spuneau aşa, numai ca să fie. Vorbăria asta Lena o cunoştea de la primul ei bărbat. (Şi totuşi Friedrich Otto Stobbe murise mai curând normal, de pe urma unui glonţ în burtă.) Despre asta Lena n-a putut să spună decât: „Acu' n-am ce să-ţi mai fac, Otto."

Dar într-o zi, să fi fost cam la un an de la întreruperea grevei — Lena rămăsese din nou gravidă, furtul fusese compensat — Otto Friedrich Stubbe atârna spânzurat de un cui bătut în pragul de sus al uşii grajdului de iepuri din spatele cocioabei muncitoreşti: în ciorapi, saboţii căzuseră. Lena, care mătura curtea, pentru că era sâmbătă, a auzit zgomotele scăunelului şi saboţilor, iepurii zbătându-se speriaţi, a lăsat jos târnul, s-a gândit la Stobbe şi la Stubbe în acelaşi timp — desigur şi la toate merele pe care eu le-am muşcat împreună cu ea ca să ne verificăm iubirea — a dat vina numai pe afurisitul de rachiu de cartofi, a lăsat la o parte toate bătăile ca şi cum nu s-ar fi întâmplat, a apucat cuţitul pentru iepuri care se afla la-ndemână şi i-a tăiat ştreangul lui Otto care se bălăbănea de cuiul din grindă. Fierarul de ancore, de altminteri

foarte voinic, şi-a revenit repede, dar o săptămână întreagă a trebuit să poarte cămaşa albastră încheiată până sus.

Pretutindeni se află oameni corect pieptănaţi cu cărare care se gândesc la mine când întreabă „De ce?" La întrebarea de ce, când am atât de puţin timp, îl risipesc desenând cu creionul moale de plumb, sau cu peniţă englezească de oţel cuie forjate manual, n-aş şti să răspund, eu care, numai de plăcere, colecţionez tot felul de vechituri; pentru că cele trei cuie strâmbe au suficientă semnificaţie, au avut cândva un scop, nu mai amintesc ce a fost agăţat de ele, nici grinda, în care pare logic să fi fost bătute când fiecare cui mai era încă drept.

Dar pentru că întrebarea "De ce?" stă tot timpul pregătită şi pentru că numai poveştile îl pot obosi pe necruţătorul personaj care întreabă şi vocea lui care revine mereu la chestiune, îi spun poveşti încurcate în care călugăriţa Margret, bucătăreasa mănăstirii, a agăţat gâşte, abia tăiate, calde încă, într-un cui deasupra străchinii, ca să se scurgă sângele peste măruntaie, iar de cuiul din mijloc atârnau hribii uscaţi ai Sophiei (nicoreţi, sbârciogi, mânătărci şi râşcovi) în săculeţi de pânză. Dar de al treilea cui (cel mai subţire din desenul meu) m-am spânzurat pe mine, pentru că aşa voia mizeria socială de atunci, pentru că am bătut-o pe Sophie când eram beat şi mă îmbătasem cu rachiu de cartofi, pentru că eram un bătăuş, pentru că tot mereu
doar pomeneam de ştreang, pentru că furtul meu din casa grevei era de neiertat, pentru că nu mai suportam compătimirea Lenei, înţelegerea ei nelimitată, răbdarea ei mută, cunoaşterea
ei nerăsplătită, bunătatea asta nemiloasă şi indulgenţa devotată, pentru că ultima mea mândrie, sula, nu mai voia să se întărească şi pentru că eram constipat de mai multe zile; puteam să mă
screm şi să înghit ulei de ricin, nu ieşea nimic, nu ieşea nimic. Atunci am luat un ştreang cu care legam viţelul. Ştiam şi cuiul din grindă. Numai iepurii mă îngrijorau. Animalele fricoase s-ar fi putut speria văzându-mă agăţat sus, în uşa grajdului... Dar Lena, care mă salva mereu, nu-şi pierdea niciodată speranţa, ştia reţete pentru şi contra orice, în care puteai avea încredere, afurisită încredere, mi-a tăiat ştreangul la timp. O, Doamne! Când se va sfârşi?

După aceea, mi-a gătit o supică din oase de vită în care a pus să fiarbă ştreangul cu laţul lui şi cuiul, timp de o oră. La sfârşit, a bătut un ou în zeamă şi n-a întrebat „De ce?" în timp ce mâncam, aveam uşoare dureri când înghiţeam.

Otto Friedrich Stubbe nu s-a mai spânzurat niciodată. Dar supa aceea gătită din oase de vită, cui forjat, ştreang de viţel, cu un ou bătut în ea, pentru fortificare, pe care Lena i-a servit-o atunci şi apoi în fiecare sâmbătă, a ajuns curând celebră în rândul candidaţilor susceptibili. Spânzuraţii virtuali îi băteau la uşă. O lăudau timizi. Se invitau. Se obişnuiau cu izul uşor de cânepă. Şi reveneau, iar şi iar. Şi Lena nu întreba „De ce?" ci gătea pentru masa de

sâmbătă o oală plină cu supă de cui şi ştreang, ca pentru o familie întreagă, pe bani destul de buni.

În afară de Otto al ei care, după bătăile şi văicărelile obişnuite, nu voia să renunţe la anunţul lui de fiecare vineri „Mă spânzur iar!", şedeau domnul Eichhorn, un şef de serviciu regal-prusian, proprietarul exclusiv al unei înfloritoare rafinării de zahăr pe nume Levin, un locotenent al primului regiment al gărzii de husari, Gotz von Pulitz, şi Karlchen, mezinul lui Klawitter, proprietarul şantierului naval, la masa ei din bucătărie.

Pe lângă acest cerc permanent, mai existau şi diverşi oaspeţi, din toate mediile. Un timp a venit chiar şi superiorul parohiei Sfântul Iakob, domnul Wendt. Iar unor coate-goale ca hamalul Kabrun şi tânărul exaltat pe nume Paul Scheerbart, care visa o lume de sticlă, cu totul şi cu totul transparentă, Lena le dădea de mâncare pe gratis.

La ea era şi multă veselie. Chiar şi certurile politice se lichidau cu bătăi pe umeri şi fraternizare. Despre spânzurătoare sau gloanţe în cap nu era niciodată vorba, sau numai în glumă, de pildă când domnul Levin povestea cum, după ce căutase zadarnic un ştreang potrivit, în cele din urmă (şi ca pedeapsă pentru soţia infidelă) îşi legase de gât colierul de perle al Klothildei sale; dar, când a împins scaunul cu piciorul, laţul scump s-a rupt în mai multe bucăţi. „Două ore întregi, domnii mei, am adunat mărgele şi le-am înşirat pe aţă ca să repar paguba. Căci doamna soţia mea nu ştie de glumă."

Pe lângă gustul de cânepă, supa Lenei avea deci şi un efect pozitiv. Locotenenul îşi suporta mai lesne datoriile de şef de escadron; mai târziu a părăsit serviciul de husar de gardă şi s-a ocupat de moşia părintească prost administrată din Pomerania Posterioară. Şeful de birou prusian a luat, în locul soţiei moarte prematur, o a doua soţie care câţiva ani mai târziu 1-a lăsat din nou văduv, dar chiar şi celei de a treia, numai scurt timp bolnavă, datorită supei de cui şi ştreang a Lenei i-a supravieţuit cu o voioşie extraprofesională. Chiar şi lui Karlchen Klawitter i-a reuşit să-1 vadă, de la distanţă (şi în timp ce golea trei farfurii de supă) ridicul de mic pe tatăl său, rigurosul proprietar de şantier naval care lansase prima corvetă prusiana cu abur. Mai târziu, după ce Hermann Levin şi-a sugrumat soţia infidelă cu un şal de mătase brodat cu perle, în faţa tribunalului, n-a vrut să accepte, ca circumstanţă atenuantă, că a comis fapta din disperare, ci a susţinut că a fost o acţiune eliberatoare; condamnat pe viaţă, i-a scris Lenei din penitenciar scrisori pline de afecţiune mai ales pentru că, timp de mulţi ani (până în 1909, când el a murit), în zilele de vizită, ea îi ducea supa ei optimistă, în sufertaş, la penitenciarul Schiessstange: supa rămânea la fel de concentrată în substanţă reconfortantă dar adaosurile apetisante variau.

Lena Stube ştia să ofere variaţie oaspeţilor ei plătitori, dar şi celor ţinuţi pe gratis. Ce-i drept, fierbea mereu acelaşi cui, inaugurat odinioară de Otto al ei şi care se strâmbase puţin atunci când îl scosese din grindă, dar în stare dreaptă ar fi avut lungimea unui membru viril zdravăn. A folosit în continuare şi ştreangurile de viţel pe care le oferea la preţ angro, în legături de şaizeci de bucăţi, un magazin de produse agricole şi cărora, înainte de a fi puse la fiert, ştreang după ştreang, în zeama

clocotindă, Otto, expert, trebuia să le înnoade laţul. Dar lista de bucate a Lenei nu se limita numai la oase de vită şi la oul bătut la sfârşit: ea gătea (cu adaosurile menţionate) ceafă de oaie cu fasole grasă, costiţă de porc afumată cu varză şi chimen, măruntaie de gâscă cu gulii, fierbea chiar patru ore tăiţei din burtă de vită, perişoare marinate, supă de cartofi cu cârnaţi usturoiaţi ca în Prusia Occidentală, piftie din picioare de porc, mazăre obişnuită cu slănină; iar în ocazii festive, când oaspeţii nu trebuiau să plătească decât un mic supliment, pe lângă cui şi ştreang mai fierbea şi limbi de viţel aromate cu vin alb şi ornate cu sfeclişoare fierte. Erau servite cu maioneză din ulei de floarea-soarelui şi albuş de ou. Sau umplea un purcel de lapte cu ştreangul, cuiul şi prune uscate.

A fost o masă festivă, care a avut loc în 18 ianuarie 1891 cu prilejul căreia domnul Levin, care îşi sugrumase recent soţia, împreună cu şeful de birou administrativ Eichhorn, au făcut
urări de viaţă lungă Reichului, la împlinirea celor douăzeci de ani, în timp ce Otto Stube şi Karlchen Klawitter, fiul cu vederi radicale al proprietarului de şantier naval, au sărbătorit recenta abrogare a legilor antisocialiste precum şi abdicarea lui Bismarck. Extravagantul Paul Scheerbart, în schimb, s-a lăsat purtat de viziuni de viitor sticloase. Şi ex-locotenentul, acum şi mic nobil de ţară, Gotz von Pullitz, dintr-o poziţie vagă, pentru că era liberală, nu voia să sărbătorească nici întemeierea Imperiului German nici triumful final al socialiştilor, ci susţinea că recenta întemeiere a şantierului naval Schichau va reprezenta o importantă iniţiativă economică, utilă atât pentru imperiu cât şi pentru simplul muncitor, pentru că fără economie — asta ar trebui să înţeleagă totuşi fabricantul de zahăr Levin precum şi fierarul de ancore Stubbe — nu ar exista nici acumulare de capital, nici progres social. El a fost întotdeauna împotriva politicii protecţioniste a lui Bismarck, în timp ce, în Reichstag, socialiştii s-au pronunţat de mai multe ori în favoarea taxelor vamale.

Otto Stubbe şi Karlchen Klawitter s-au mai contrazis apoi, fără prea multă îndârjire, cu privire la adevăratul drum spre socialism. Lena Stubbe a încercat să-i împace cu citate din Bebel. Era vorba de practica confuză şi de măreţul principiu. Astfel se anunţa, deşi atenuată de atributele cui şi ştreang cusute în burta purcelului de lapte, controversa revizionistă de la sfârşitul anilor nouăzeci: la o ocazie festivă. Karlchen Klawitter reprezenta aripa revoluţionară. Otto Stubbe avea pe de o parte îndoieli şi pe de alta bănuieli. Amândoi îl invocau pe Engels, numai Karlchen, îl menţiona, ocazional, pe Marx. Paul Scheerbart visa
neclintit la Utopia lui din baloane de sticlă suflată. Totuşi, Lena Stubbe, care nu şedea la masă, ci în modul cel mai firesc îi servea pe domni, la desert, oferind compot de mere boscop cu frişca bătută, a citat din cartea ei de căpătâi şi de stomac a lui Bebel, *Femeia şi socialismul,* şi a spus în încheiere: „Voi, bărbaţii, numa' tot vorbiţi. Da' mai trebe şi făcut."

În orice caz, sărbătoarea s-a încheiat în bună dispoziţie şi a dat ocazie la înfrăţiri. Karlchen Klawitter şi ex-locotenentul se îmbrăţişau. Şeful de birou, Otto Stubbe şi fabricantul Levin

cântau „Glorie ţie cel încoronat cu laurii victoriei" şi apoi „Sculaţi voi oropsiţi ai vieţii!" Lena, care-1 mângâia pe exaltatul Scheerbart, se bucura, pentru că din purcelul de lapte nu mai rămăsese nimic. Printre oscioarele roase şi sâmburii de prune se mai găsea şi cuiul de fier uşor strâmbat şi laţul din ştreang de viţel lucind de grăsime. Cu toată exuberanţa lor, înainte de plecare, oaspeţii nu pierdeau ocazia să mai ciocnească încă o dată paharele de apă cu must de mere pentru prietenie, progres şi pentru viaţă, aruncând o privire îngândurată la ştreang şi
cui, după care fiecare lua un aer reflexiv, în felul lui. (Ştreangul răsfiert a ajuns după aceea la gunoi; cuiul însă, a fost spălat, protejat contra ruginirii cu ulei de in şi păstrat într-o casetuţă
de abanos cu cheie, confecţionată de hamalul Kabrun drept recunoştinţă pentru mesele gratuite, până sâmbăta următoare.)

Asta a durat mulţi ani: pentru că Stubbe, acum fierar de ancore pe şantierul naval Schichau şi după congresul partidului de la Erfurt, unde, ca delegat, votase ba contra lui Kautsky, ba contra lui Bernstein, total antrenat în lupta revizionistă care durează până astăzi, a rămas totuşi cu acea veche predispoziţie ca şi alţi bărbaţi, fie ei de orice rang. Cu toate consolările Lenei, Otto Friedrich nu înceta să bodogănească: „Fac rost de ştreang. Caut un cui. Şi termin. Mi-ajunge. Şi unul care să nu se rupă. Nu mai particip. E prea mult numai pentru un om. N-a fost vorba să le fac pe toate numai eu singur. Ce vrea să însemne: de ce? Nu-i destul? Nu-i destul? Nu, nu. Nu mai vreau să mă dădăceşti. Tot o să mor. Mai înainte spală-mă pe gât, păi da. Şi chiar cu ştreangul de viţel. Ştiu şi un cui. O să ţină. Chiar mâine, dacă nu..." Lena, după cum se ştie, avea o reţetă contra. Cu puţin înainte de sosirea la Danzig a preşedintelui August Bebel — asta se întâmpla în mai nouăzeci şi şase — tocmai terminase de scris culegerea ei de reţete cu titlul *Carte de bucate proletară,* în care notase toate felurile în ordine şi cu comentarii dovedind conştiinţă de clasă — trebuie remarcat însă: fără să pomenească de ştreang şi cui — pentru că Lena era contra bucătăriei burgheze şi ideologiei de tipul — „se iau douăsprezece ouă", în introducere scria: „O cheltuială atât de mare le derutează pe soţiile de muncitori care gătesc, le incită să trăiască peste posibilităţile lor şi le înstrăinează de clasa lor." Supa de ştreang şi cui fireşte că n-a preluat-o în colecţia de reţete şi pentru că acest fel era dedicat disperaţilor din toate stările şi clasele.

Dar când 1-a avut ca oaspete în camera bună pe tovarăşul August Bebel şi, după masa festivă proletară — rinichi de purcel în sos de muştar — i-a prezentat în manuscris cartea ei de bucate de clasă, înainte de felul principal i-a servit o supă din oase de vită în care a pus să fiarbă totuşi (fără să spună) ştreangul şi cuiul strâmbat, pentru că pe atunci circula zvonul că preşedintele partidului social-democrat este obosit. Lupta continuă pentru încă un pic de dreptate îi epuizase capitalul de speranţă. Nu mai ştia să răspundă la întrebarea „De ce?". Luptele interne de partid, între aripa reformistă şi cea revoluţionară, îl deprimaseră profund. De multe ori parcă privea în gol şi

şoptea fraze fataliste. Avea îndoieli fundamentale. Era de aşteptat tot ce poate fi mai rău dacă nu se întâmplă o minune...

Cartofi prăjiţi

Păi, în untură.
Trebuie să fie bătrâni şi să le simţi colţii cu degetul.
Au iernat în pivniţă, pe grătar uscat de şipci,
unde lumina rămâne o promisiune de departe.

De mult timp, în secolul cozondracilor,
când Lena purta sub şorţ
casa grevei în luna a şasea.

Vreau să dau un film mut cu ceapă şi maghiran
din memorie, în care bunicul,
vreau să zic socialistul căzut la Tannenberg,
înainte de a se apleca peste farfurie, înjură
şi îşi trosneşte toate degetele.

Însă numai în untură şi în tuci.
Cartofi prăjiţi cu
tocană de sângeret şi alte mituri.
Heringi, ce se tăvălesc de bunăvoie în făină,
sau piftie tremurătoare, în care cubuleţele de castraveciori
rămân frumoase şi naturale.

La micul dejun Otto Stubbe,
înainte de a se duce să intre în schimb pe şantierul naval,
a golit farfuria plină;
chiar şi vrăbiile din spatele brizbrizurilor
aveau deja conştiinţă proletară.

Bebel oaspete

Nici o vorbă în plus despre marginea farfuriei. Nici pentru, nici contra. Să nu se mai vorbească niciodată în gol, printre, pe lângă, peste bilele de lemn ale tovarăşilor. Pentru că în cazanul mare, picioarele de porc, numite copite, care clocotesc în zeama lor de două ore, fiecare oscior încă la locul lui, cu dafin şi cuişoare, piper negru pisat, cepe (dar fără cui şi ştreang), acum sunt fierte şi pe noi, care am discutat totul, chiar şi viitorul, ne amuţesc.

În farfurii adânci, zeamă care, la urmă, se drege cu oţet. Pentru fiecare un picior tăiat în două, despicat de la degete şi până la zgârciul genunchiului. Pe marginea farfuriei o pată de muştar. Cu pâine neagră, de înmuiat în zeamă. Nici cuţit, nici furculiţă. Cu degetele lipicioase, cu dinţii care-şi amintesc de ciolanele minunate gătite de Lena, odinioară, şi mai de demult, şezând alături şi faţă în faţă cu prietenii şi vechii tovarăşi, cu care s-au certat, s-au confruntat, până n-a mai rămas decât speranţa pricăjită şi acum ronţăie oscior după oscior până rămâne curat, mestecă zgârciuri, trag de tendoane, sorb măduva, înfulecă şoriciul fraged, mai cer a doua, a treia jumătate de copită: pe tăcute, fiecare numai pentru el la masă, rezemat în coate, cu ochii mijiţi, complet retras, până suntem solidari, uniţi prin zgomot.

Picioarele de porc au fost întotdeauna ieftine. Actualmente un kilogram şi jumătate — o marcă şi cincizeci. Acum suntem sătui şi ţinem cu degete lipicioase berea în pahar. Liniştea e mărginită de suspine. Suntem făcuţi piftie. Se sug găurile din măsele. Se urcă râgâieli şi primele cuvinte guturale: „Păi, zău că a fost grozav. E o treabă." Conversăm şi ne dăm dreptate. Vrem să fim din nou raţionali. Să nu ne mai încontrăm. O mâncare simplă calmează. Ne privim prieteneşte. Oscioarele s-au adunat în grămezi. Ah, da, au fost şi castraveţi acri. Cineva — ăsta trebuie să fi fost eu — vrea să ţină un toast şi să o omagieze pe bucătăreasa socialista Lena Stubbe care le-a astupat gura tuturor tovarăşilor certaţi din epoca ei cu un cazan plin de copite de porc şi i-a împăcat pentru scurt timp printr-o faptă bună; de aceea a şi inclus reţeta comentată „Jumătăţi de picioare de porc cu pâine de secară şi castraveţi muraţi" în acea *Carte de bucate proletară* pe care a prezentat-o neuitatului tovarăş Bebel când un turneu propagandistic 1-a adus la noi în ţară şi a fost, personal, o seară întreagă oaspetele Lenei.

La periferia de nord a oraşului, spre port şi şantierul naval, unde Oraşul Vechi trece în Oraşul Tânăr şi sărăcia şi-a pus pecetea pe copii, se aflau înşirate construcţiile de cărămidă netencuită ale mai multor coşmelii muncitoreşti cu acoperiş de carton bitumat aparţinând mai întâi lui Klawitter, mai târziu lui Shichau, locuite pe atunci fiecare de câte două familii de muncitori de la şantierul naval. Familia Stubbe a locuit mult timp lângă familia Skrover, până când lui Ludwig Skrover şi familiei lui i s-a retras cetăţenia şi au trebuit să emigreze în America. Marangozul Heinz Lewandowski, cu soţia şi patru copii, s-a mutat în locuinţa eliberată a cărei uşă din mijlocul căsuţei lungi, lângă uşa lui Stubbe, era vopsită la fel, în verde. După culoar urma bucătăria locuibilă, cu fereastra şi uşa cu geam spre curtea alăturată, closetele cu hazna şi grădină. Din coridor se deschidea spre dreapta (la Lewandowski spre stânga) odaia bună, cu două ferestre la faţadă. În dreapta şi în stânga, dar mai mici decât odăile bune, dormitoarele se alăturau bucătăriilor familiilor Stube şi Lewandowski. Sub acoperişul de carton bitumat nu

era loc pentru cămări. În spate, afară, grajdurile de iepuri erau lipite de casă. Sobele din cahle se alimentau în camerele bune, dar, separate de peretele despărţitor, încălzeau şi dormitoarele
ambelor familii.

Cel mai cald era în bucătărie. Pompa de apă din curte era prevăzută pentru ambii chiriaşi. Nici lui Lewandowski, nici lui Stubbe nu le-ar fi dat în gând să mobileze pentru copii odaia
bună, rar folosită. Deci, lângă patul dublu matrimonial, erau două paturi de copii alăturate în care dormeau trei copii mici din a doua căsnicie a Lenei Stubbe, iar la picioarele patului dublu se afla un pătuţ în care a dormit Lisbeth, fiica din prima căsătorie până când, la optsprezece ani şi perfect instruită ce înseamnă căsnicia, s-a măritat cu un muncitor de la fabrica de vagoane şi s-a mutat gravidă la Troyl, iar patul rămas gol a fost ocupat de Luise în vârstă de doisprezece ani. Lisbeth, Luise, Ernestine şi Martha participau noapte de noapte la viaţa lui Otto şi a Lenei Stubbe: sforăieli, scârţâieli şi gemete, băşini, planşete, tăcere bruscă, vorbit în somn. Aşa învăţau copiii pe-ntuneric şi nu uitau nimic.

Odaia bună rămânea totuşi misterioasă şi, în afară de sărbătorile mari, ca şi nelocuită, până când Lena Stubbe, în anul 1886, curând după greva de pe Şantierul naval Klawitter şi încercarea de sinucidere a soţului ei, a servit în bucătăria locuibilă mese de sâmbătă pentru sinucigaşii potenţiali şi astfel, pentru că unii dintre oaspeţi erau de condiţie bună, a obţinut venituri suplimentare considerabile, pe care le-a cheltuit în bună parte pe cărţi şi abonamente la reviste: odaia bună a devenit cabinetul de lucru al Lenei. Dacă nu-şi uita ochelarii în bucătărie, atunci ei se aflau printre hârtii, în odaia bună. Acolo Lena citea *Timpuri Noi* şi *Noua viaţa a femeii,* acolo punea în ordine reţetele pentru a ei *Carte de bucate proletară,* de acolo i-a scris preşedintelui partidului, cu scrisul de duminică, întrebări privind cartea lui plină de probleme *Femeia şi socialismul,* la care a primit răspuns: el şi-a diminuat utopia lui privind alegerea liberă a profesiunii, a redus rolul statului ca educator şi şi-a anunţat vizita, interesat
de bucătăria cu conştiinţă de clasă a Lenei.

La Kiel, cu membrii Comitetului de întreprindere: „Spune-mi, colega, de ce scrii atât de complicat, pentru burghezii privilegiaţi şi nu pentru noi, clasa muncitoare?" Aşa a întrebat un strungar. „Este prea elevat pentru noi. După ce terminăm de halit nu ne mai rămâne decât să ne holbăm la televizor. Nouă trebuie să ni se prezinte totul simplu şi antrenant, ca în romanele poliţiste."

Ca şi cum totul ar merge pe bandă rulantă: soileală, haleală, zgâială la gemuleţ. Ca şi cum în somn nu s-ar desfăşura un concurs cu întrebări şi răspunsuri ca la TV şi strungul nu s-ar
opri niciodată. Ca şi cum în operaţiile muncii normate nu s-ar strecura filme şi contrafilme rebobinate în sens invers, pretenţii retroactive şi, cheltuieli de asigurare socială sub formă
de materiale, astfel că împreună cu şpanul de la strung cad neîncetat deşeuri particulare şi tot felul de alte poveşti tâmpite. Ca şi cum, în timp ce

moderatorul concursului îşi toarnă bancurile, hala uzinei n-ar avea drept de contestaţie. Ca şi cum n-ar continua celălalt film, care în vis, în timpul schimbului de dimineaţă, în relaţiile profesionale şi chiar în timp ce soţia ta, care nu ştie nimic, se întinde în pat, a rulat, rulează, se rupe, porneşte din nou, se repetă, fără pauză, fără cronometror, ca şi cum n-ar exista nici un tarif, numai şlagărul în ureche, varză roşie reîncălzită, şi totul, chiar şi alb-negrul, ar fi color.

„Aşa şi fac, dragi colegi. Scriu timpul îngrămădit. Scriu ce este, în timp ce alte lucruri acoperite de altele, sunt pe lângă altele sau par să fie, pe când un lucru neobservat, ce nici nu mai părea că există, dar care, totuşi, fiind ascuns, a durat prosteşte, mai este încă singur aici: de exemplu, frica."

„Exact, *collega.* Aşa-i. Nu le poţi despărţi. Mai ales când merge anapoda. Şi copiii nici măcar nu şed cuminţi. Mereu câte ceva în plus. Nu tocma' frica. Mai mult aşa, o stare, nu ştiu cum. Dar frazele tale lăbărţate, *collega,* sunt la fel de puţin convingătoare. Nici n-apuci să termini că eu am şi ieşit afară. Nu poţi simplu?"

„Ba pot, *collega.* Pot."

În optzeci şi cinci, în timp ce se făcea grevă pe şantierul naval Klawitter, Lena Stubbe, una dintre numeroasele bucătărese care stau înghesuite în mine şi vor să iasă, ţinea bucătăria supelor populare şi gira casa grevei când, într-o luni, a observat că din casă lipseau şapte sute patruzeci şi cinci de mărci; nu i-a spus nimic lui Otto al ei pentru că, prins cu şoalda, imediat o şi lovea, şi a răbdat când Otto şi-a bătut copilele, toate codane, şi pe ea, Lena lui, ca tată, soţ, socialist şi fierar de ancore, cu mâna grea, până a obosit şi 1-a apucat plânsul, pentru că Otto nu voia să fie aşa cum îl descrisesem într-o frază, încă o dată prea lungă, ci voia să demonstreze conştiinţă de clasă şi solidaritate muncitorească; chiar zilele trecute, Otto Stubbe vorbise împotriva maltratării copiilor de proletari şi a soţiilor prematur epuizate, în faţa tovarăşilor, la berăria lui Adler: „Nu vrem să educăm nişte supuşi, ci, aşa cum spune Bebel, germani verticali!"

Şi tovarăşii din acea vreme au dat din cap afirmativ şi au spus „Corect!" — aşa cum şi voi, dragi colegi de la organizaţia locală Kiel, înclinaţi aprobativ din cap şi spuneţi „Just!" când încerc să vă explic de ce frazele dificile sunt scurte şi cele lungi simple. Iată o frază scurtă: funcţionarul de la cancelarie, un social-democrat corect, trebuia să fie în tot cursul zilei deosebit de conştiincios. Dar voi nu vreţi să citiţi frazele mele scurte şi lungi pentru că vreo câţiva fii nelegitimi din Casa de dreapta v-au categorisit ca analfabeţi handicapaţi şi v-au pus ştampila de proleţi idioţi, ca Otto-mardeiaşul. Totuşi, bucătăreasa Lena Stubbe cunoştea atunci mai multe cărţi care mişcau vremea ei. Când le împărţea tovarăşilor, adesea certaţi, copite de porc răsfierte, bune de ros, le citea fraze şi extrase din opera standard *Femeia şi socialismul* în timp ce bărbaţii clefăiau.

Şi când preşedintele socialiştilor a vizitat oraşul-port Danzig, în nouăzeci şi şase, ca să aplaneze divergenţele dintre tovarăşi — atunci erau deja opinii pentru şi contra revizionismului — ea a avut o lungă convorbire cu preşedintele partidului despre lipsa unei cărţi de bucate proletare. L-a primit

în camera bună. La început a participat şi Otto Stubbe. Din odaia de alături se auzea cum copiii se căzneau să nu facă zgomot. Copiii familiei Lewandowski din locuinţa vecină erau mai gălăgioşi. Afară era o zi de mai şi liliacul înflorea printre căsuţe. Otto propusese ca în onoarea lui Bebel să se taie un iepure. Dar Lena Stubbe a gătit rinichi de purcel în sos de muştar. Era un fel delicios, dragi colegi.

August Bebel a intrat în locuinţa familiei Stubbe din căsuţa muncitorească de pe Brabank 5 şi a fost condus imediat în camera bună al cărei mobilier se deosebea de alte camere bune prin prezenţa unui secreter cu multe sertare şi a teancurilor de cărţi împănate cu semne de hârtie. Pe secreter, lângă o casetă de abanos în care Lena păstra un cui de fier forjat, se afla înrămat un portret din ziar al lui Bebel vorbind în Reichstag contra lui Bismarck. Bărbatul celebru, cu atât de mult trecut, luase loc acum efectiv prezent, firav, decent îmbrăcat, pe sofa. Totuşi avea un aer absent, preocupat să găsească o frază de început. A adulmecat: „Este ceva picant?" Pentru că din bucătărie, pe coridor şi prin uşa camerei bune, mirosul înţepător anunţa inconfundabil, gustul de urină, încă neatenuat, al felului principal.

Cu câteva zile înainte, Lena îi spusese lui Otto al ei „Ajunge, îţi spun, ajunge!" după ce, nu numai ca în fiecare vineri, o bătuse. „Fă ce faci, până termini. Da' de data asta pentru totdeauna."

Dar dacă ea anunţa o zi în care era posibil să se termine şi chiar definitiv, n-o făcea din cauza bătăilor obişnuite — în orice caz, ea a mai spus: „Tu singur îţi dai de la gură" — ci pentru că, de curând, Otto mânca în silă supa de mazăre gătită de ea şi nu-i mai plăcea decât gustul de urină al rinichilor de purcel în sos de muştar: „Ca să vezi pentru ce netrebnic ca tine gătesc supică şi câte altele. N-ai decât să te vaiţi mai târziu: rinichii Lenei erau cei mai buni. Pentru că aici nu mai ai d'ales. Prea des am zis: nu poate altfel. Trebuie mereu să se dea tare şi să bată cu pumnul în masă. Dup' aia-i pare rău. Şi-1 apucă plânsu'. Păi, găteşte-i ce-i place, o păreche dă rinichi tocăniţi, ca să miroasă bine. Şi la urmă muştar. Că asta vrea şi să tot văicăreşte: da' mai fă-mi din nou rinichi cu sos. Că dacă-s gata, le mai pun piper, rad ridiche peste ei, adaug apoi pe foc moale, ca să nu se întărească, cinci linguri de muştar sau mostric, cum se zice pe la noi, şi mestec şi mestec. Da' acu', gata. I-am zis d-atâtea ori. Mereu cu gura mare, tot trăncăneşte despre nu-ş ce solidaritate. Bine, dacă trebuie să mă bată, n-are decât. Nu-mi pasă. Chiar dacă-mi face vânătăi. Da' rinichii mei nu-i mai pupă. Cine-s io ca să gătesc şi să iau bătaie! Mai pun şi cartofiori în sos. Şi câteva boabe de mirodenii sau, cum zice lumea bună: piment, pentru gust. Da' acu' nu-i mai place. Să-i ţin în apă sau în lapte, ca să nu mai miroasă a pişat. Parcă le-ar da mai mult gust. Ajunge, am zis, ajunge. Ducă-se unde-o vrea. Poa' să găsească vr'una care-i dă la apă sau îi înmoaie-n lapte. Da' nici atunci n-o să fie bine. Şi iar o să plângă după rinichii Lenei. Da' o să fie prea târziu."

Asta tot repeta Lena Stubbe şi ţinea rinichii de purcel în apă câte o jumătate de zi înainte de a-i fierbe, mai întâi la foc iute şi apoi la foc mic. Dar

în cartea ei de bucate a scris cu totul altfel. Şi rinichii în sos de muştar pentru maistrul strungar, voiajorul comercial, propagandistul, preşedintele partidului, oratorii de la mitinguri şi deputaţii din Reichstag nu i-a dat la apă, nici nu i-a ţinut în lapte şi de aceea mirosul ajungea până în odaia bună.

După supa de oase de vită (cu vreo două ingrediente speciale), tovarăşul Bebel s-a mai relaxat puţin. La început păruse abătut, sau doar obosit de invariabilele obligaţii ale funcţiilor sale. Se plângea, totuşi stăpânindu-se bărbăteşte, mai degrabă Lenei decât lui Otto Stubbe: cât de mulţi prieteni pierduse în decursul anilor de luptă, cu câtă duritate a trebuit să conducă partidul, în ciuda sau din cauza asprelor legi antisocialiste şi cum masa membrilor de partid, favorizată de succesul în creştere, înclină, pe de o parte, spre autosuficienţă şi, pe de altă parte, spre certuri meschine. Cât de greu este să împaci socialismul cu legalitatea fără ca acest proces necesar să favorizeze spiritul de compromis; cât de departe rămânea scopul, cu toate rezultatele din ce în ce mai bune de la alegerile pentru Reichstag, ba chiar, în cazul succesului evident, scopul îşi pierdea din claritate.

Bebel îşi exprima unele îndoieli şi se declara descurajat: a prezis cu prea multă siguranţă prăbuşirea sistemului existent şi revoluţia, a datat prea des falimentul iminent al statului şi astfel a dat speranţe false privind victoria finală. Sigur, se lăsase derutat de pronosticurile lui Marx. Bernstein este cel ce a avut dreptate în ceea ce priveşte pauperizarea maselor. Trebuie recunoscut: capitalismul este capabil să evolueze şi nu duce lipsă de idei. Pe de altă parte însă, ideea socialismului nu poate fi ţinută în viaţă fără speranţa în schimbarea iminentă şi fără obiectivul concret al unei noi societăţi. Şi, de fapt, totul pledează pentru faptul că, în curând, falimentara economie exploatatoare se va prăbuşi. Ziua revoluţiei devine tot mai previzibilă. Chiar dacă nu trebuie spus cu voce tare, având în vedere legile impuse.

În timp ce Lena Stubbe aştepta răbdătoare efectul supei de vită (şi al adaosurilor, desigur), asupra bărbatului profund deprimat, cât timp Bebel, amărât, îşi făcea scrupule amânând revoluţia la nesfârşit, Otto Stubbe s-a tot foit neliniştit pe scaun; dar de îndată ce preşedintele, datorită bulionului de vită al Lenei, s-a înviorat şi şi-a regăsit privirea luminoasă, scăpărând semnale spre viitor, fierarul de ancore, uşor influenţabil, a căzut în mrejele entuziasmului. A strigat lozinci revoluţionare. A strecurat aluzii anarhiste şi în privirea lui se putea citi *Acum ori niciodată,* astfel că, referindu-se la rezoluţiile congresului de la Erfurt, Bebel a trebuit să-1 cheme la ordine, ce-i drept fără asprime, dar necondiţionat.

Lena începuse să servească rinichii de purcel în sos de muştar cu cartofi sote. într-o cană de sticlă aştepta berea brună adusă de Luise, fiica lui Stubbe de la o cârciumă de lângă curtea căldărarilor. în timp ce mâncau, copiii lui Lewandowski se auzeau de parcă ar fi fost aproape de tot, iar ai lor,

din odaia de alături, aproape deloc. Bebel lăuda felul simplu şi totuşi atât de picant. Lena povestea despre fiica ei Lisbeth, al cărei soţ tuberculos nu mai avea mult de trăit. Preşedintele, tot mai relaxat, se interesa amabil de micile probleme familiare, fără să scoată ceasul de aur din buzunar (cum făcuse de mai multe ori la început) încât Lena, de îndată ce au mâncat la desert vestitul ei compot de mere boscop cu scorţişoară, 1-a somat pe Otto al ei, care între timp devenise limbut, dintr-o singură privire (în virtutea autorităţii bătăilor primite), să părăsească odaia bună. Otto, conştient de sarcina ce-i revine, a spus că ar vrea să se ducă puţin alături, să vadă de ce fac gălăgie copiii. Ar fi mai bine dacă Lena şi tovarăşul Bebel ar rămâne în doi. Şi aşa nu se prea pricepe la bucătărie în sens politic. E drept că preferă hrana consistentă a casei, dar nu cunoaşte teoria culinară. Asta-i treaba Lenei. Dar dacă o să înceapă odată, cu baricade şi toate celelalte, el o să fie primul. Tovarăşul Bebel poate să conteze pe el.

După ce Otto Stube a plecat, în odaia bună s-a făcut linişte. A mai durat un moment. În cameră nu erau nici muşte. Preşedintele şi-a aprins un trabuc şi a observat că el provine din moştenirea lui Engels. A mai adăugat ironic: în fond, bunul Friedrich rămăsese un industriaş, dar în ultimii lui ani de viaţă, poate pentru că se eliberase de suprapresiunea marxistă, se transformase într-un social-democrat util. Din nou tăcere. Lena şi-a căutat ochelarii, i-a găsit, şi pe tăcute i-a pus în faţă preşedintelui care pufăia din trabuc manuscrisul scris pe curat. Bebel, mai citind, mai întorcând paginile, a răsfoit *Cartea de bucate proletara.*

Câteva dintre bucătăresele pe care le port în mine ar fi astăzi organizate în sindicate. Amanda Woyke cu siguranţă. Posibil şi Grasa-Gret. Orientată combativ spre stânga: Sophie Rotzoll. Dar cu absolută siguranţă Lena Stubbe.

La un congres al sindicatului Alimentaţie-Consum-Restaurante care a avut loc recent la Koln, delegata Lena Stubbe le-a vorbit bucătarilor-şefi de cantine şi bucătarilor întreprinderilor gastronomice „Wienerwald", fabricanţilor de conserve şi celorlalţi bucătari. Desigur, în sală se mai aflau şi chelneri, chelneriţe, parlagii din abatoare, muncitori de la fabricile de pâine etc. La începutul succintului ei referat „Bucătăria clasei exploatate", Lena a spus, mai mult ca glumă decât ca provocare: „Dragi colege şi colegi! De ce să vorbim aici de bucătăria expres? La naiba cu mâncarea de gata! Chiar dacă faceţi economie de timp, vă întreb: timp pentru ce şi pentru cine?"

Aplauze puţine. Chiar şi atacul contra industriei de conserve, pipărată cu exemple de proastă calitate, n-a fost sprijinit decât de un număr mic de bucătari şi de cei porecliţi „de elită", pentru că aceştia trebuiau să răspundă aşa-numitelor exigenţe internaţionale în bucătăriile hotelurilor de cinci stele (Rheinischer Hof, Hilton, Steigenberger): piept de fazan cu piure de ananas. Mâncarea de gata din conserve — „Aşa îşi poate totuşi permite măcar o dată şi omul simplu limbă de vită în sos madera!" — a obţinut o strălucită

confirmare din partea majorităţii şi, într-o intervenţie, s-a vorbit de „progres în sensul solidarităţii
sindicale".

„Atunci ar trebui să lăudaţi şi cârnaţii de mazăre!" a strigat Lena Stubbe. „Trebuie spus că, un bucătar şi coleg berlinez, cu puţin înainte de izbucnirea războiului din şaptezeci-şaptezeci
şi unu a inventat cârnatul de mazăre proletar şi astfel a întărit armata prusiana." (Aplauze, râsete.) „Sau ar trebui să-1 numiţi membru de onoare pe contele Rumford, pentru că acestui domn, chiar la începutul secolului al nouăsprezecelea, ca răspuns la problema socială, i-a venit ideea pansamentului gastric care-i poartă numele: supa săracilor à la Rumford, din apă, cartofi, arpacaş, mazăre, seu de vită, pâine uscată, sare şi bere răsuflată, fiartă până se face lipicioasă şi rămâne pe lingură." (Din nou aplauze şi hohote de râs ale delegaţilor.)

Dar când fosta bucătăreasă a cantinelor populare Wallgasse şi Danzig-Ohra a început să facă apel la experienţa ei de la începutul socialismului şi succintul referat a devenit tot mai istoric, pretinzând că acea carte de bucate proletară care lipsea pe atunci mai este necesară şi astăzi, când Lena Stubbe a început să demonstreze că, la începuturile capitalismului, soţiile muncitorilor, în lipsa cărţilor de bucate cu conştiinţă de clasă, se luaseră prosteşte după terfeloagele burgheze — Henriette Davidis şi altele mai proaste — înstrăinându-se astfel de propria clasă şi nutrind nostalgii mic-burgheze — „limba voastră de vită în sos madera!", când Lena a afirmat că mişcarea muncitorească şi, în sânul ei, sindicatele, au neglijat atunci, ca şi acum, să le înveţe pe tinerele muncitoare din fabrici bucătăria conştientă de clasă — „Atunci nu s-ar mai fi atins de conserve decât cele nelămurite!" — majoritatea participanţilor la congres a protestat. „Totuşi, există şi conserve de calitate!" şi „Aici se readuce pe tapet lupta de clasă de mult depăşită!" Cineva a strigat: „Astea sunt mofturi stângiste!"

Totuşi, bucătăreasa din secolul al' nouăsprezecelea, a avut ultimul cuvânt: „Colegi!" s-a adresat ea bucătarilor, „voi gătiţi fără conştiinţă istorică. Nu vreţi să admiteţi că bucătarul-bărbat a fost timp de secole un produs al mănăstirilor şi curţilor princiare ale clasei dominante din acel moment. În timp ce noi, celelalte bucătărese, întotdeauna am servit poporul. Pe atunci rămâneam anonime. N-aveam timp să rafinăm sosurile. Printre noi nu este nici un Fürst Pückler, nici un Brillat-Savarin, nici un Maître de Cuisine. În timpul foametei, noi spoream făina cu ghindă. Noi trebuia să găsim ceva nou pentru terciul de ovăz zilnic. O rudă a mea de departe, bucătăreasa slugilor, Amanda Woyke, ea şi nu Moşu-Fritz, a introdus cartofii în Prusia. Vouă însă nu v-au trecut prin cap decât idei extravagante: potârniche dezosată à la Diplomat, umplută cu tocătură de vânat şi trufe, ornată cu perişoare din ficat de gâscă. Nu, colegi! Eu sunt pentru copite de porc cu pâine neagră şi castraveţi muraţi. Sunt pentru rinichi de purcel ieftini, în sos de muştar. Cine nu ştie să guste meiul istoric şi păsatul de păiuş să nu vorbească aici arogant de grilluri şi soteuri!"

Bucătarii, jigniţi, au strigat: „La chestiune! La chestiune!" După aceea a fost vorba numai de viitoarea reţea tarifară în Renania de Nord-Westfalia.

Între timp, preşedintele partidului social-democrat făcuse cunoştinţă, ce-i drept doar fugitiv, dar suficient ca să-şi facă o impresie, cu manuscrisul având titlul *Carte de bucate proletara.* A
lăudat întreprinderea. A recunoscut că tânăra soţie de muncitor, provenită în cele mai multe cazuri de la ţară şi obişnuită să-şi poarte singură de grijă, ajunsă în mediul urban, a rămas dezorientată şi fără firul călăuzitor al conştiinţei de clasă în ceea ce priveşte alimentaţia familiei. Cunoaşte abuzul de zahăr enorm şi vătămător din gospodăriile muncitoreşti. Şi alcoolismul muncitorilor cu siguranţă că este legat de obiceiurile alimentare anarhice ale
proletariatului. Inducerea în eroare burgheză începe chiar de la cumpărături. Este adevărat: cărţii lui despre femeie îi lipseşte un capitol corespunzător. Este posibil ca, nu numai el, ci întreaga mişcare muncitorească, să fi neglijat de la bun început iluminarea minţii şi pe cale gustativă şi să dezvolte o gastronomie conştientă de clasă. Nu se poate pune totul pe seama raţiunii. Prea des apelul la dreptate rămâne numai pe hârtie. Lipseşte latura senzuală. Burta nu vrea numai să fie plină. Socialismului, oricât de ascuţit ar şti să critice, îi lipseşte umorul. O lucrare ca asta vine la timp. Tovarăşei Stubbe i-au reuşit comentariile şi trimiterile la istorie, de exemplu cum penuria de carne şi scumpetea de la 1520 a avut drept consecinţă răspândirea făinoaselor: prăjituri, tăiţei şi găluşti. Este cu totul de acord că introducerea cartofului în Prusia a adus schimbări mai mari decât pomelnicul glorioaselor victorii din
războiul de şapte ani. Nu poate decât să confirme constatarea ei: victoria cartofului asupra meiului a fost un proces revoluţionar. Este un exemplu de gândire marxistă, chiar dacă Marx, probabil din motive depinzând de originea lui burgheză, nu a putut cunoaşte tradiţiile culinare proletare. Capitalismul, ca şi socialismul, au de la bun început ceva puritan. De altfel, admiră cunoştinţele tovarăşei Lena. Vede în ea un exemplu tipic de soţie de muncitor autodidactă. Şi el a trebuit să-şi însuşească cunoştinţele, ca ucenic de strungar, fără suficientă pregătire prealabilă.

După aceea, August Bebel i-a strâns mai mult timp mâna Lenei Stubbe, atât de profund îl convinsese. A exclamat: „Ce zi de neuitat!" Dar când Lena 1-a rugat pe preşedintele partidului să scrie o prefaţă la *Cartea de bucate proletară,* pentru că fiind femeie şi necunoscută nu putea găsi un editor, Bebel a început să se eschiveze. Nu credea că conştiinţa tovarăşilor este atât de coaptă încât să înţeleagă ca necesitate politică prefaţa scrisă de preşedintele lor de partid la o carte de bucate. S-ar face ridicol şi prin asta ar prejudicia cauza cea bună. Fără a mai pomeni reacţia oficialităţii burgheze. Lagărul advers doar atât aşteaptă: să-i găsească un punct vulnerabil. Din păcate, din păcate.

Şi propunerea Lenei ca măcar unele pasaje importante din carte să fie anexate fără menţionarea numelui ei — chiar şi cu literă mică, în noua ediţie a cărţii sale de succes — a fost respinsă de Bebel cu părere de rău. Tovarăşa Stubbe, după cum a văzut, citeşte cu regularitate *Timpuri Noi.* Cunoaşte deci

şi confruntarea lui cu Simon Katzenstein pe tema femeii. În ediţia următoare era obligat să includă articolul critic al lui Katzenstein şi răspunsul său. Atunci — din păcate, din păcate — n-ar mai rămâne loc pentru extrasele din cartea de bucate. În afară de asta, o prescurtare a excelentei lucrări n-ar fi de dorit. Nu, nu. Nu voia să-i facă una ca asta tovarăşei Stubbe.

Când August Bebel a scos acel ceas de aur, pe care astăzi îl poartă la ocazii festive preşedintele SPD [1], Willy Brandt, Lena şi-a scos ochelarii de citit şi s-a uitat cu privirea înlăcrimată la masa plină de resturi de mâncare. A spus: „Păi... nu face nimic." El a spus: „Mărturisesc că am venit deprimat; dar vă părăsesc bine dispus. Căci, din păcate, trebuie să plec. Tovarăşii mă aşteaptă la berăria Adler. Cred că aşa se numeşte localul acela de pe Tischlergasse. În program mai este, încă o dată, revizionismul. Eterna dispută. Aş fi preferat să aflu de la dumneavoastră câte ceva despre străbunica voastră, bucătăreasa slugilor, Amanda Woyke. Da, da. Dacă n-ar exista cartofii..."

Când August Bebel a părăsit locuinţa muncitorească de pe Brabank 5, unde îşi petrecuse câteva ore în sânul familiei Stubbe, afară era aşteptat de o mulţime de oameni care îl aclama, striga trăiască şi credea în cauza cea bună. Se intonau cântece muncitoreşti. A trebuit să strângă mâini. Ochii erau înlăcrimaţi. Seara de mai aducea apus de soare. Un locotenent de poliţie, care supraveghea aglomeraţia împreună cu oamenii lui, a spus: „E mai grozav decât dacă ar fi venit însuşi împăratul în persoană!" Şi o soţie de muncitor, doamna Lewandowski, de alături, i-a răspuns: „Ăsta-i împăratu' nost'!"

1 Partidul Social-Democrat al Germaniei.

Călătoria la Ziirich

a început vineri din gara principală a Danzigului, după ce anunţul apăruse în 13 şi joi, 14 august, în *Gazeta poporului.* Conducerea locala a hotărât imediat să organizeze o ceremonie de doliu solemnă care a şi avut loc sâmbătă în cabana de tir comunală, cu participare masivă, dar n-a vrut să trimită un delegat, de vreme ce tovarăşa Lena Stubbe, care întreţinuse mulţi ani contacte susţinute cu preşedintele partidului, se hotărâse, fără multă vorbă, să efectueze călătoria lungă pe cheltuială proprie; a luat cu ea o cunună de laur cu panglică albă, donată de organizaţia locală, pe care erau scrise cu majuscule roşii „Adio!" şi „Jurăm solidaritate!" Pe lângă cele strict necesare, în coşul din pai împletit, se mai găseau: un codru de pâine, un borcan cu măruntaie de porc în sos marinat şi o plasă cu mere. în ultimul moment a fost semnat şi paşaportul special eliberat pentru această călătorie.

Otto Friedrich Stubbe a condus-o pe Lena la gară. Vorbea reţinut, bărbăteşte şi totuşi profund emoţionat, deşi cu o zi înainte o sfătuise pe Lena

să nu facă această călătorie costisitoare la Zürich pentru că i-ar epuiza toate economiile: „Aici mai sunt încă multe de făcut."

Dacă pot să stabilesc aproximativ plecarea rapidului de Berlin (puţin după ora 11) şi îmi aduc aminte exact cum era în august 1913, în schimb prezentul îmi este de neînţeles: totuşi, de câteva zile, actualul preşedinte al SPD a demisionat din funcţia de cancelar federal numai pentru că comuniştii îi infiltraseră în serviciu un agent. Nu pot să înţeleg, înjur, „Porcii ăştia!",
vorbesc la telefon cu alţi consternaţi, mă aşez pe scaun, pentru că umblatul de colo-colo nu e de nici un folos şi mă tot văicăresc: „Nu se poate!", şi scriu, ca să reînviez trecutul, despre August Bebel: Cum ar fi acţionat acesta în locul lui? Ce ar fi spus despre problema spionilor? Şi pentru sau contra cui s-ar fi pronunţat Bebel la 22 aprilie 1946 când KPD [1] şi SPD din zona de ocupaţie sovietică s-au reunit în SED [2]? La un congres de unificare. La această ocazie solemnă un vechi tovarăş i-a predat, aplaudat de tovarăşul social-democrat Grotewohl, tovarăşului comunist Pieck acel baston strunjit de însuşi Bebel şi cu care, la turbulentul congres de la Erfurt din 1891, acesta bătuse în pupitru cerând „Linişte!"

Dar forţa simbolică a bastonului nu a fost suficientă ca să-i protejeze pe unii dintre social-democraţi (puţin după congresul de unificare) de închisoarea Bautzen, nici nu i-a putut împiedica pe comuniştii la putere din RDG să se spioneze pe ei înşişi şi pe toată lumea, inclusiv pe urmaşii lui Bebel.

La asta meşterul strungar fireşte că nu s-a gândit când — mai mult din înclinaţie profesionala — s-a hotărât să strunjească un baston ca să dea mai multă greutate autorităţii sale în controversa mult prea zgomotoasă privind adevărata cale spre socialism. (Sau poate că Willy demisionase pentru că îl dezgusta puterea?)

La ora 19.30, când Lena Stubbe a sosit la Berlin în gara Friedrichstrasse, a trebuit să schimbe trenul, pentru că acceleratul de Halle-Erfurt-Bebra-Frankfurt-Karsruhe-Basel-Zurich pleca
la 22 şi 13 din gara Anhalt. Începând de la Schneidemühl a putut să doarmă liniştită la locul ei din colţ, atât de plată era Pomerania. Pe peron, în lungul căruia se aflau mulţi tovarăşi cu
coroane din alte sectoare de partid şi asociaţii locale, a mâncat un măr, iar mai târziu, când a avut norocul să găsească un loc la fereastră în compartimentul ei, a tăiat din pâinea integrală şi a făcut sandvişuri cu carnea din borcanul de murături. Ca să meargă toate astea, a golit una dintre cele patru sticle de bere pe acţiuni pe care Otto, grijuliu, i le strecurase în coşul de voiaj.

1 Partidul Comunist al Germaniei.
2 Partidul Socialist Unit.

Preşedintele, a cărui activitate ca autor de cărţi fusese rentabilă, îşi construise pentru zilele de bătrâneţe o casă pe malul lacului Zürich, deoarece

unica lui fiică se căsătorise acolo. Când a murit Bebel, la şaptezeci şi trei de ani, Lena avea şaizeci şi patru. Tovarăşa din faţa ei putea să aibă cam patruzeci. În compartiment se mai aflau trei domni dintre care numai unul voia să meargă la Zürich din motive socialiste. Acest domn, numit Michels, docent în economie politică la Turin, cu toate că nimerise întâmplător în compartimentul Lenei, îi cunoştea pe
ceilalţi călători — îi tutuia — şi curând după plecarea trenului a deschis o discuţie pe un ton atât de radical, încât ceilalţi doi domni, încă înainte de a coborî la Halle, au schimbat compartimentul, iar unul dintre ei, spre amuzamentul doamnelor, a vorbit despre
„lepra comunistă".

Domnii îl nedreptăţeau pe Robert Michels din mai multe puncte de vedere, pentru că bărbatul, încă tânăr, se trăgea dintr-o familie renană de comercianţi. Ce-i drept, după un scurt
interludiu ca ofiţer prusian, luase rapid contact cu socialiştii revoluţionari, dar dezgustat de social-democraţia germană şi de principiile ei organizatorice a căutat să se apropie de sindicaliştii italieni şi francezi. Influenţat de Sorel, respingea reformismul mic-burghez al socialiştilor, sau poate că era decepţionat numai de fiul de subofiţer Bebel şi era fascinat de dorinţa de autoritate reală. De aceea Michels se ducea la funeraliile preşedintelui unui partid pe care, de câtăva vreme, îl lăsase cu mult în urmă. Se vedea cu mult mai la stânga decât doamna Rosa, care se considera ea însăşi în aripa stângă a partidului. În Lena Stubbe, care i-a oferit mere, ca şi tuturor celor din compartiment, nu vedea nimic; ce ar fi putut să înţeleagă acea femeie căruntă care îşi făcuse cruce la plecarea trenului şi repeta această crimă contra
spiritului iluminist la fiecare oprire.

Controversa celor doi călători mai tineri s-a aprins de la teza privind greva generală ca măsură de luptă revoluţionară a maselor. De fapt, Michels era şi el pentru marea grevă, dar îi
reproşa Rosei că îşi dovedise respectul anxios faţă de legalitate, pocăindu-se în faţa lui Bebel, „politicianul majoritar notoriu" şi n-a îndrăznit sciziunea spre stânga. „Tu, cu vorbăria ta despre democraţie. Masele, ca forţă, sunt oarbe. Ele trebuie însufleţite de o voinţă conducătoare. Voinţa poporului cere întotdeauna numai câţiva bănuţi în plus şi o bere gratis, la ocazii. Social-democraţia voastră pute a decadenţă burgheză. Totul este prevăzut în statut. Nu mai rămâne loc pentru energia anarhistă care, cu mătura ei de oţel, înlătură praful depus de mii de ani şi creează în sfârşit spaţiul pentru mult mai marea libertate."

Şi ea o doreşte, a spus Rosa. Dar libertatea nu se poate dispune de sus în jos. Ea trebuie să crească de la bază — fie şi cu ajutorul organizaţiei. „Desigur, fără mania actuală a compromisurilor. Cei ca Bernstein şi Kautsky trebuie să plece. Acum, după ce bătrânul a murit, forţele tinere se vor elibera. Trebuie să regăsim spontaneitatea. La nevoie chiar şi contra partidului."

Aşa au tot discutat până la Bebra. Când s-a înserat, Lena a spus: acum ar vrea să doarmă un pic. Dar mai trebuie spus ceva. Ceea ce spune aici tovarăşa Luxemburg, seamănă cu ce a citit ea însăşi în reviste. Pe hârtie e

adevărat. Nu poate fi decât de acord cu libertatea de jos în sus. Iar cele spuse aici cu atâta înflăcărare de tovarăşul Michels, din care din păcate n-a citit nimic, sunt aşa de frumoase, de parcă le-ar fi spus Otto Friedrich al ei la berăria lui Adler când îl apucă din nou duminica lui radicală. Dar viaţa începe lunea şi ţine apoi toată săptămâna. Asta a repetat mereu tovarăşul Bebel. E mare nenorocire că nu mai prezidează. Ce se va întâmpla acum dacă nimeni nu va mai putea să menţină atât de multă corectitudine atât faţă de stânga cât şi faţă de dreapta într-o frază corectă? Pentru că prea multă corectitudine este periculoasă. S-ar îndepărta curând de unitate. N-ar vrea tovarăşa Luxemburg să mediteze asupra acestui lucru? Iar în ceea ce îl priveşte pe tovarăşul Michels, care este atât de instruit şi are câte
ceva de spus despre toate, el trebuie să ia seama ca spusele lui să nu-1 ducă prea departe spre stânga, pentru că atunci ar ajunge în dreapta. Cunoaşte oameni, cum ar fi Karlchen Klawitter, pe care după câţiva ani nu-i mai puteai recunoaşte. Numai ceea ce este real, de pildă mizeria, nu se schimbă.

După aceea, Lena Stubbe a mai oferit din merele ei, apoi şi-a tras paltonul peste faţă şi a dormit în timp ce rapidul gonea prin dimineaţa senină şi se străduia să rămână punctual, pentru că şi mecanicul locomotivei şi fochistul, ca şi conductorii care se schimbau, erau toţi tovarăşi. Ştiau foarte bine pe cine şi unde duc şi că trenul lor cu mers planificat, de la secţiune la secţiune devine tot mai istoric.

După cuvintele Lenei, Rosa Luxemburg şi Robert Michels — ea îi spusese Rosei „copilă" şi „fătucă" — căzuseră totuşi un pic pe gânduri. Dar pentru că aşa e legea socialismului şi, parcă din obişnuinţă, au trebuit să se mai certe încă o oră întreagă cu privire la principiu, deşi pe un ton scăzut, din motive de prudenţă, până când au obosit şi ei.

Fireşte, Rosa nu voia să scindeze partidul (cum s-a întâmplat mai târziu cu consecinţe rele). Fireşte, nici fiul extremist, de bună familie burgheză, nu voia să ajungă, după un circuit excentric, în tabăra reacţiunii (totuşi, Robert Michels, curând după Primul Război Mondial — nu mai era mult până să înceapă — în Italia, unde era profesor, a devenit un fascist entuziast, şi în cele din urmă un radical). într-adevăr, cu acceleratul de Zürich călătorea mult viitor: Ebert şi Scheidemann se aflau într-un compartiment de clasa întâi şi Plehanov, pe care Lenin îl insulta chiar atunci ca revizionist, făcea această călătorie ca să vorbească la mormântul
lui Bebel din partea tovarăşilor ruşi.

Din păcate, nu este adevărat că toate se pot şti dinainte. Bebel, cu toată ironia faţă de fiii de burghezi, îl apreciase mult pe tânărul strălucit: erudiţia lui (liberală), stilul lui (colorat). De asemenea şi pentru Brandt, datorită seriozităţii şi stării lui de spirit imperturbabile, tovarăşul Guillaume devenise o obişnuită liniştitoare. Trădătorii au farmecul lor special. Michels şi Guillaume se simţeau oarecum flataţi că, în ciuda trădării lor, pot vorbi întotdeauna plini de
respect, unul despre Bebel, celălalt despre Brandt. Cine citeşte necrologul lui Bebel, scris de Michels, recunoaşte, chiar şi în pasajele critice, cât de mult trebuie să-1 fi iubit pe bătrânul morocănos. Şi dacă într-o zi Guillaume ne va

oferi *Memoriile unui trădător,* el va şti să deosebească cu fineţe şi claritate între mandatarul său politic şi sentimentele sale personale. În definitiv, trădezi numai ceea ce iubeşti; deşi Lena Stubbe, care şi-a petrecut toată viaţa în
serviciul mizeriei, a rămas fără echivoc, chiar şi când iubea.

Exact la ora 15 şi 29 rapidul a intrat în gara centrală Zürich. Uniunea muncitorilor pregătise cazarea pentru cei sosiţi. Ca întotdeauna, organizarea era pusă la punct. Lena, care se despărţise de Rosa pe un ton matern — „Ai grijă de tine, fătucă! Şi scrie ceva inteligent despre noi, femeile amărâte" — şi de Michels cu o palmă prietenească, şi-a găsit culcuşul la familia Loss. La cafeaua cu lapte s-a servit o varietate elveţiană de cartofi prăjiţi, numită *röschti.*

Loss-tatăl, care-şi uzase până la refuz tălpile pantofilor ca factor poştal, povestea cum tovarăşii de la poşta din localitate şi cei din Reich au colaborat în timpul legilor antisocialiste şi au trecut clandestin peste graniţă ziarul *Socialdemokrat,* tipărit în Elveţia, interzis în Reich.

Lena Stubbe a povestit despre greva de pe Şantierul naval Klawitter şi cum a fost Bebel oaspete pe Brabank. În treacăt, a pomenit şi de *Cartea de bucate proletară,* care nu găsise nici un editor, dar a trezit interesul mamei Loss, care era de o vârstă cu Lena.

Apoi toată lumea a fost trimisă la culcare şi trezită din nou de clopotele Zürichului. O frumoasă zi de vară dădea impresia că totul străluceşte de curăţenie. Banii se duceau la biserică. Bunul Dumnezeu păstra secretul băncii Sale. Deocamdată nu se observa că Bebel a murit.

Era în mai, când Willy Brandt a demisionat. Îmi petrecusem ziua de 6 mai desenând un autoportret cu pene de pescăruş: îmbătrânit şi uzat dar mai suflând încă fulgi cum suflasem când eram copil (pe vremea dirijabilelor) şi chiar mai înainte, cât de departe pot să mă imaginez (precreştin, în epoca de piatră) câte trei-patru, puful, dorinţele, norocul; culcat, sau în mers ţinându-i în aer. (Şi Willy tot aşa. Respiraţia lui uimitor de lungă. De unde o lua. Din curtea şcolii de la Lübeck.) Fulgii mei — unii erau ai lui — oboseau. Întâmplător rămâneau pe jos, ca de obicei. Afară, ştiu, puterea îşi umflă obrajii; dar nici un fulg, nici un vis nu va
dansa pentru ea.

Solemnităţile funerare au început duminică după-amiază, la ora două. Pentru că tovarăşul Loss făcea parte din comitetul de organizare, Lena a primit un permis de intrare la cimitirul
municipal Sihlfeld, pe care 1-a luat de la Uniunea muncitorească de pe Stauffacherstrasse. Decedatul, expus pe catafalc în sala mare a Casei poporului, a fost accesibil publicului până sâmbătă. De acolo a fost transportat la casa fiicei sale văduve de pe Schonbergstrasse. Apoi s-a format cortegiul funerar. În frunte fanfara „Konkordia". Urmau peste cinci sute de purtători de coroane, printre care Lena Stubbe, care n-a vrut să dea

coroana din mână. După aceea carul funerar, după care urmau mai multe care cu flori, trăsura cu familia îndoliată şi încă două trăsuri pentru bolnavi. Purtătorii fanioanelor tradiţionale erau urmaţi de delegaţiile din Germania (cu grupul parlamentar din Reichstag), Franţa, Anglia, Austria, din Elveţia precum şi alte grupuri, în urma fanfarei „Armonia" mergea masa compactă a asociaţiilor politice din Zürich şi împrejurimi. Organizaţiile sindicale încheiau cortegiul. Chiar şi *Neue Züricher Zeitung,* permanent sarcastic faţă de problemele mişcării muncitoreşti, era uimit de atâta fast şi nu-i venea să creadă.

Cortegiul funerar a trecut prin Rämiststrasse, peste Kaibrücke, prin Thalstrasse în direcţia Sihlfeld. Bisericile rămâneau mute; numai clopotarul de la Sfântul Jakob era în mod evident
un tovarăş. Pe trotuare erau mii de oameni. Domnii purtau în majoritate canotiere, femeile pălării împodobite cu flori artificiale. Nu toţi bărbaţii se descopereau când trecea carul
funerar. Un an mai târziu, au fost fotografiate pălării de pai de aceeaşi formă când, pretutindeni în Europa, s-au adunat mulţimi numeroase ca să aclame proclamarea războiului; deşi Internaţionala socialistă hotărâse cu puţin înainte, la Basel, unirea împotriva oricărui război, şi acolo Bebel îşi încheiase discursul împotriva cursei înarmărilor şi a provocării generale la război, chemând, ca întotdeauna, la fapte mari: „Să trecem la treabă, haideţi, înainte!"

La cimitirul Sihlfeld, Lena Stubbe a văzut-o pe tovarăşa Rosa numai un moment, dar pe tovarăşul Michels, care cunoştea toate delegaţiile şi era per tu cu italienii şi francezii, de mai multe ori. În micul templu grecesc, care nu arăta a crematoriu, Lena n-a mai putut intra. Aglomeraţia delegaţiilor era prea mare. A mai putut doar să depună repede coroana şi să audă unele cuvinte din discursuri. A vorbit consilierul naţional elveţian Hermann Greulich, austriacul Viktor Adler, belgianul Vandervelde, deputatul din Reichstag Legien, rusul Plehanov. Din păcate, Jean Jaures era indisponibil, fiind bolnav. Mai trebuie menţionate totuşi
şi nume care au devenit cunoscute mai târziu: Otto Braun, Karl Liebknecht, Otto Wels, Ebert, Scheidemann. În numele femeilor socialiste din toate ţările a vorbit tovarăşa Clara Zetkin. Ea 1-a numit pe Bebel „Cel ce a deşteptat milioane de femei". A spus: „Nimeni nu a luptat cu mai multă înverşunare ca tine împotriva tuturor nedreptăţilor şi prejudecăţilor privind sexul nostru..."

Urna lui a fost înhumată lângă urna soţiei sale Julie. Conform dispoziţiei sale testamentare, în încheiere, corul de bărbaţi Grütli a intonat *Cântecul lui Hutten* de Gottfried Keller: „Luminoasă umbră, ţie îţi mulţumesc..."

Pentru că tot făcuse călătoria asta lungă, Lena a mai rămas încă trei zile ca oaspete la familia-gazdă. Dar munţii i-a văzut numai de departe: pe foen, de pe malul Lacului Zürich. Pentru Frieda Lewandowski, vecina de pe Brabank, a cumpărat o talangă de vacă. Abia în ultima zi s-a întristat şi totul i-a devenit străin.

Când tovarăşa Loss a condus-o la gară, i-a dat o pâine rotundă, o bucată de brânză Appenzeller şi un ulcioraş cu vin uşor de Herrliberg. În acceleratul de Berlin a avut loc printre străini. Dar curând a scos din geantă un carneţel. Ochelarii i-a găsit într-o pungă de mătase neagră lângă restul de bani, paşaport, câteva ace de păr şi tubuleţul cu sulfat de sodiu. Scria reţete pe care le folosea de obicei tovarăşa Loss, de pildă: tarte cu ceapă sau gogoşi cu brânză în baie de ulei, sau bucăţele de ficat cu *roeschti* sau o supă din făină rumenită. Astfel se apropia Lena din nou de Otto Friedrich al ei, căruia curând, pentru că războiul îşi făcea scăderile, avea să-i supravieţuiască.

Unde şi-au rătăcit ochelarii

Sub coji de cartofi, în covată de făină, lângă şoriciul pe care Amanda Woyke îl punea de o parte pentru frecatul tigăilor.

Multe naturi statice cu ochelari: aş putea să pun rama din sârmă de fier a Lenei Stubbe în faţa cuiului strâmbat, deasupra ştreangului cu laţ.

La tăiat ceapă şi Dumnezeu mai ştie când îşi mai scot ochelarii. La ales linte, când Ilsebill împănează pulpa de berbec cu usturoi, când a fost cusută gâsca umplută cu mere de Sfântul
Martin, în faţa dulăpiorului cu condimente al Lenei din care nu lipsea niciodată maghiranul, când Sophie Rotzoll se ducea după ciuperci.

În covata de făină, sub cojile de cartofi şi unde au mai fost găsiţi ochelarii pierduţi: după mai multe săptămâni, la fundul oalei de faianţă plină de untură cu jumări, în acea inimă de vită umplută (cu prune uscate) pe care călugăriţa Rusch i-a dat-o ticălosului abate Jeschke la mănăstirea Oliva; şi acei ochelari pe care Sophie i-a pierdut la căutat ciuperci, s-au găsit taman o sută de ani mai târziu într-un cod proaspăt cumpărat din piaţă, chiar lângă ficat, când Lena 1-a despicat, pentru că era vineri.

Câte perechi de ochelari au purtat, pierdut şi, uneori, regăsit? Treisprezece. Ultima s-a rupt după serbarea de ziua taţilor din 1962, când Sibylle Miehlau, pe scurt Billy, a căzut cu ei sub roţile motocicletei.

Maria compară preţurile cu ochiul liber. Agnes, care nu ştia să scrie, nici să citească, nu purta ochelari. După ce fusese zidită, la lumina zilei, ca să-şi scrie biletele de pocăinţă, bucătăresei de post Dorothea i-ar fi trebuit ochelari; duhovnicul ei dominican o învăţase literele arhigotice. Calcanul susţine că Wigga şi Mestwina ar fi fost mioape. Numai ca să-şi creeze o imagine din epoca de piatră: cine ar putea să şi-o închipuie pe Ava cu ochelari?

Sophie, care îşi rătăcise din nou ochelarii, a sortat cu privirea înceţoşată coşuleţul cu ciuperci care, în ciuda asediului, ajunsese în oraş, ceea ce a avut consecinţe politice, în timp ce Lena Stubbe i-a tăiat în momentul oportun, fără ochelari, lui Otto al ei, ştreangul de pe cui.

Cu mânecarele de lână şi cu mai ce altceva îşi şterg ochelarii când le tulbură privirea aburul fierturilor, petele de grăsime, ceaţa sau rahaţii de muşte?

Călugăriţa Rusch, ai cărei ochelari proveneau din moştenirea lăsată de patricianul Ferber, ştergea lentilele cu puful de pe târtiţa bobocilor de raţă. O domnişoară bătrână, Sophie Rotzoll, lua un picior de iepure ca să-şi şteargă ochelarii înainte de a scrie o nouă cerere de graţiere către comandantul fortăreţei Graudenz. Billy împrumuta batista mea. Cu o batistuţă de mătase trimisă de contele Rumford de la München, Londra sau Paris îşi ştergea Amanda Woyke ochelarii înrămaţi cu argint. Iar Lena Stubbe, care citise de timpuriu, ca şi Amanda şi Sophie, scrieri iluministe, revoluţionare, agitatorice sau strict ştiinţifice, îşi curăţa ochelarii, înainte de a se aşeza la secreterul ei în camera bună, cu un fular roşu, rămas de la primul ei soţ, un vlăjgan fercheş şi nesăbuit.

Toate: femei isteţe care îşi înşirau socotelile casnice, pe tăbliţe de ardezie şi hârtie liniată, în caiete de şcoală sau pe bileţele tăiate din pungi albastre de zahăr, scriau epistole şi cereri de graţiere, reţete şi observaţii îngrijorate; Lena Stubbe şi-a conceput în ciornă *Cartea de bucate proletară,* înainte de a o copia cu scrisul de duminică, pe dosul manifestelor învechite şi apelurilor la grevă perimate.

Adâncite în ziar, în calendarul de cameră, în cartea de rugăciuni a lui Klug, când căutau păduchi în capul copiilor — şi unde-şi mai foloseau ochelarii?

Pe closet, ca să-şi cerceteze propriul rahat, cufureala soţului corespunzător momentului, cârnăciorii copiilor; ca să citească cu glas tare din acea Biblie din care citeau călugăriţa Rusch şi Amanda Woyke, în timp ce limbile de berbec, burta, oasele de vită clocoteau în sucul propriu; ca să afle din scrisorile fiicelor şi nepoatelor lor despre mine şi peripeţiile mele — eu scriam rar, sau numai când, fugit de acasă, dădusem din nou peste belele şi mă îndatorasem.

Ca să-1 înţeleagă pe Bebel, Lena Stubbe îşi punea ochelarii şezând lângă cazanele clocotinde ale cantinelor Ohra şi Wallgasse sau lângă oala de acasă. Aşa o văd: prin rama de nichel ce aluneca mereu rămânea îngrijorată, cu gândul la progres. Dar când Lena împărţea supa de cantină cu polonicul de o jumătate de litru, îşi scotea ochelarii şi cu ochii azurii, mai târziu un pic înceţoşaţi, privea în viitorul nostru.

Recviem pentru Lena

Cândva am pierdut-o pe Ava. Am fi devorat-o, pe jumătate crudă şi pe jumătate bine fiartă, pentru că aşa poruncea foamea. Wigga a murit de septicemie. Ea, care vorbea tot timpul avertizându-ne de pericolul goţilor mâncători de fier, s-a rănit într-o frigare ruginită, părăsită de goţii care plecau pe aluviunile de la gura Vistulei.

Mestwina a fost botezată mai întâi cu sila şi apoi decapitată pentru că 1-a ucis pe episcopul Adalbert cu o lingură de tuci.

Când Dorothea von Montau s-a lăsat înzidită în catedrala din Marienwerder, s-a economisit ultima cărămidă. Şi acestei lacune din zidărie îi datorăm hârtii pline de mâzgălituri pe care,

elucubraţiile exaltate, versurile cu Iisus-iubit şi mesajele codate, aşa cum scriu pe ascuns deţinuţii, erau amestecate cu rugăciuni obscene, întrerupte de strigăte după libertate şi îmbinate cu vorbe umile, gata de pocăinţă, cu reţete după care Dorothea dorea să fie hrănită, până în ziua când nu s-a mai hrănit, n-a mai eliminat deloc excremente şi a rămas doar aşa, ţeapănă, în restul materialităţii ei.

Cu un os de peşte s-a sufocat călugăriţa Margarete Rusch la 26 februarie 1585, când regele Poloniei, Báthory, a încheiat cu oraşul Danzig un contract privind taxa de amaraj şi a sărbătorit această înţelegere avantajoasă cu patricienii la un meniu de ştiucă.

În timp ce poetul Quirinus Kuhlmann, negustorul Nordermann, servitoarea de la bucătărie Agnes Kurbiella şi fiica ei, cam cu sticleţi în cap, Ursula, au fost arşi pe rug la Moscova,
sub cerul liber, în 4 octombrie 1689, bărbaţii pentru conspiraţie, femeile pentru vrăjitorie, Agnes, pe stiva de lemne aprinsă, după o reţetă de peşte rasol, ar fi citat din poemele poetului Opitz: „Eu al iubitei sênt şi rĕmên, orice-ar fi. Peştele ei, plĕcerea ei, mĕ-n-cĕntĕ zi de zi. Vin' inemĕ, o vin! La masĕ se zĕbovim. In tihnĕ dulce vremea sĕ o resipim."

Şi când Amanda Woyke s-a stins liniştită în braţele contelui Rumford, prietenul ei epistolar şi educatorul iluminist, ar fi văzut pretutindeni în lume bucătării gigante acţionate cu energie
atomică şi ar fi vestit sfârşitul suferinţelor de pe urma foametei.

Chiar şi Sophie Rotzoll, care a avut o viaţă atât de abrupt-periculoasă şi a premeditat moartea duşmanilor ei sub formă de reţete cu ciuperci, a murit în toamna 1849, foarte normal:
de bătrâneţe. (Mai târziu, s-a discutat în contradictoriu dacă ultimele ei cuvinte au fost „Trăiască republica!" sau „Frigeţi căprioara!" [1])

Şi Lena? Lena Stubbe a mai trăit mult, deşi ar fi dorit să moară îndată după înmormântarea preşedintelui ei August Bebel la Zürich.

Apoi a venit războiul, apoi foametea, apoi greva. După aceea au proclamat revoluţia. Apoi toate s-au schimbat de tot. După aceea încă mai răbdau de foame. Apoi a venit Liga Naţiunilor. Apoi a fost proclamată republica. Apoi foametea s-a mai potolit puţin. Apoi banii şi-au pierdut valoarea. După aceea s-au tipărit alţi bani noi. Apoi Lena a devenit străbunică. Şi încă mai împărţea supă. Întotdeauna corect măsurată. Aproape un secol. Încă din timpul vieţii monumentul femeii cu polonicul de supă.

Pentru că aşa cum Lena Stubbe împărţise timp de patru ani de război în cantinele populare şi în timpul inflaţiei, fiind bucătăreasă a Ajutorului muncitoresc la periferia roşie a portului,

1 Joc de cuvinte prin asonantă: Es *lebe die Republik!* — Trăiască republica şi *Rehrücken in Aspik!* — spată de căprioară în aspic, în traducere liberă „frigeţi căprioara!".

Neufahrwasser, la Ohra şi pe Troyl supă de varză şi de gulii, la fel împărţea supa şi când organizaţiile SA, Federaţia femeilor naţional socialiste,

Bunăstarea naţional-socialistă a poporului şi Tineretul hitlerist, după programul de lucru al Ajutorului de iarnă, în duminicile cu un singur fel de mâncare oficial, o puneau să împartă supă de mazăre cu slănină din bucătării de campanie. La aceste spectacole, tot mai agreate după 1934, fanfara jandarmeriei republicane, sub conducerea capelmaistrului Ernst Stieberitz, cânta marşuri şi cântece populare vesele atât de sonor şi zgomotos încât nici acel pici de trei ani care bătea furios în toba lui de tinichea nu putea să acopere larma, nici acea femeie în curând de nouăzeci de ani nu era auzită cum blestemă pentru sine între două polonice dar totuşi împarte supa imparţial şi nu se uită chiorâş la gulerul de la tunică al mâncătorului de supă.

Abia mai târziu s-a aflat şi s-a luat notă că Lena Stubbe gătea temporar la bucătăria de criză a comunităţii sinagogilor de pe Schichaugasse supe cuşer pentru evreii săraci din Est care din aprilie 1939 aşteptau zadarnic viza spre America, sau oriunde în altă parte. Şi când Lena, după începutul campaniei din Rusia, ţinea supa caldă pentru condamnaţii la muncă silnică polonezi, cerşind cele necesare sau economisindu-le din raţiile lor, când bătrâna, la fel ca muncitorii flămânzi din Est, se făcea cunoscută, parcă în batjocură, printr-un petec de pânză cusut pe haină pe care erau scrise cu mâna literele „OST", când Lena Stubbe a dat în mintea copiilor şi a ridicat glasul, a fost arestată la vârsta de nouăzeci şi trei de ani în locuinţa ei de pe Brabank şi, fără procedură judiciară, a fost deportată în lagărul de concentrare Stutthof de lângă Danzig. Din motive de protecţie socială, cum s-a răspuns la întrebarea strănepoatei sale Erna Miehlau. (Pe atunci strănepoata Lenei, mica Sibylle, avea doisprezece ani şi se mai juca încă cu păpuşi.)

Chiar şi la Stutthof, Lena Stubbe a umplut un an întreg, polonic după polonic, supă de gulii străvezie în cutii de conserve vechi. Nu numai deţinuţii politici aveau încredere în ea. Nu se despărţea de căuş. Trebuia să rămână dreaptă. Măsura ei de o jumătate de litru. Născută în patruzeci şi nouă. Un secol de speranţe diluate. Cum împărţea. Cum rămânea plină de amintiri folositoare. Cum vorbea întotdeauna numai de bine despre cei doi bărbaţi căzuţi în două războaie. Cum povestea despre supe de altădată. Cum la împărţitul supei, de parcă timpul n-ar fi trecut, cita din scrierile celui ce mai era încă preşedintele ei.

Decedată la 4 decembrie 1942: senilitate. După altă depoziţie, un *kapo* de la bucătărie, privilegiat pentru că făcea parte numai dintre deţinuţii de drept comun, ar fi omorât-o în bătaie când a vrut să-1 împiedice să pună mâna pe raţiile, şi aşa mizerabile, de margarina şi de seu de vită. Cu un par de fag. Doi deţinuţi politici pe care Lena îi cunoştea din vremea când era la Ajutorul muncitoresc, au găsit bocceaua zdrobită în spatele barăcii-latrină. Au trebuit să gonească şobolanii. Ochelarii de nichel, legaţi cu aţă, zăceau alături, sparţi.

În timpul ocupaţiei Danzigului de către armata a doua sovietică, au ars până în temelii şi căsuţele muncitoreşti acoperite cu carton bitumat de pe

Brabank, odată cu ele a ars şi *Cartea de bucate proletară* a Lenei, care nu găsise editor.

Cu excepţia Amandei şi Sophiei, numai moarte violentă: septicemie, înfometare, carne arsă, râs sufocat, femeie decapitată, caritate ucisă. Aproape nimic de înfrumuseţat. Pierderi cumulate. Contul curent: violenţă.

Ilsebill a mea, care nu vine din basme ci din Suabia, preferă să-şi regleze conturile cu bărbaţii: „Voi atâta ştiţi: să loviţi. Veşnicul vostru Waterloo. Falimentul vostru eroic."

Chiar şi calcanul mi-a prezentat nota de plată: „E timpul să facem bilanţul, fiule. Nu arată bine. Mi-e teamă că ai ieşit în roşu."

*

Asta a spus-o după încheierea dezbaterilor cazului Lena Stubbe. Sieglinde Huntscha mă lăsase încă o dată la el (pe ascuns, noaptea). (Ea a rămas în sala caselor: „Trăncăniţi pe săturate!")

El s-a ridicat de pe patul de nisip şi părea bine dispus până la aripioarele cozii deşi condamnarea lui era iminentă şi se puteau observa deteriorări de pe urma detenţiei: pielea de deasupra, incrustată cu pietre, era decolorată, şira spinării se reliefa de parcă ar fi vrut să devină de sticlă, ca să se facă credibil.

Când am vrut să-i citesc capitolul următor, cazul bietei mele Sibylle, m-a întrerupt: „S-a murit destul!" Apoi a început să toarne fraze ca: „Să facem plăţile" şi „Ora adevărului". De la Ava paleolitică până la Lena protosocialistă şi-a mai evocat încă o dată misiunea. A înregistrat drept succese ale lui patriarhatul şi statul ca idee, cultura şi civilizaţia, istoria datată şi progresul tehnic şi a deplâns că pornirea masculină spre fapte mari a degenerat în monstruos: „V-am dat ştiinţă şi putere, dar nu aţi urmărit decât războaie şi mizerie. Vi s-a încredinţat natura şi voi aţi murdărit-o, aţi făcut-o de nerecunoscut, aţi distrus-o. Cu tot prisosul pe care vi l-am oferit nu ştiţi să săturaţi lumea. Foametea creşte. Era voastră se sfârşeşte rău. Pe scurt: bărbatul este epuizat. Un atât de perfect mers în gol nu se mai poate administra. Capitalism sau comunism: peste tot sofistichează nebunia. N-am vrut asta. Nu mai pot să vă sfătuiesc. Cauza masculină se sinucide. Închide taraba, fiule. E cazul să-ţi dai demisia. Fă-o cu demnitate."

Apoi mi-a propus să termin cartea având ca titlu numele lui cu cazul Lena Stubbe şi să-i dau cuvântul final imediat după pronunţarea sentinţei tribunalului feminist: „Puteţi să mi-i puneţi la socoteală pe Alexandru şi pe Cezar, Hohenstaufenii şi cavalerii teutoni, inclusiv pe Napoleon şi pe al doilea Wilhelm, dar nu pe un Hitler şi pe un Stalin. Ăştia nu intră în competenţa mea. Ce a urmat după aceea este fără mine. Prezentul ăsta nu-i al meu. Cartea mea este încheiată, povestea mea s-a sfârşit."

Atunci am strigat: Nu calcanule! Nu! Cartea continuă şi istoria de asemenea."

Ah, Ilsebill ! Am visat că îți vorbește calcanul. V-am auzit râzând. Marea era calmă. Vă pregăteați să faceți viitorul. Eu eram foarte departe și anulat. Prezentnumai ca referință. Un bărbat cu povestea lui trăită: a fost odată...

ÎN LUNA A OPTA

Ziua taţilor

De înălţarea Domnului, zi de sărbătoare, sărbătorim Ziua taţilor. Mulţi bărbaţi, uscăţivi, ţinuţi întregi numai de tendoane, şi graşi, capitonaţi contra orice, bărbaţi cu riduri de prea mult râs, cu cicatrici, deja zbârciţi, pătrăţoşi, încărcaţi cu accesorii, un întreg popor de bărbaţi, numai bărbaţi, ies la iarbă verde: în trăsuri împodobite cu ghirlande, pe biciclete cu fanioane, în formaţie de club, în căruţe cu cai pline, în automobile de tipuri vechi şi noi.

Dis-de-dimineaţă, hoardele băutorilor de bere au şi pornit la drum, se înghesuie în metrouri şi în compartimentele trenurilor locale. Autobuze etajate duc încărcături de bărbaţi cântând. Cete de adolescenţi trec pe motociclete; îmbrăcaţi în piele neagră, învăluiţi în decibeli. Mai sunt şi pietoni solitari, hotărâţi să meargă pe jos. Veteranii ultimelor războaie, echipe de angajaţi cu jumătate de normă dezlănţuiţi, de la Borsig şi Siemens, domni de la uzinele de apă municipale, gunoieri, şoferi de TIR, funcţionari de ghişeu, conducerea

firmei Schering, comitete de întreprindere în formaţie completă, toţi cei care au legături cu Hertha sau Tasmania, asociaţii de popicari şi de economii, jucători de *skat* şi filatelişti, pensionari amărâţi, capi de familie epuizaţi, băieţi de prăvălie şi ucenici acneici, bărbaţi care vor să fie numai între bărbaţi, fără Ilsebille, departe de fuste şi de bigudiuri, vor să uite de ţâţe, să iasă din fofoloance, să nu mai audă de ciorapi tricotaţi, de spălatul vaselor, de păr în supă, vor
să fie numai între ei şi la iarbă verde, vor să meargă la Tegel şi la Wannsee, să se caţere pe Teufelsberg şi la Krume Lanke, la Britz şi Lübars, vor să dea ocol lacurilor Griebnitz-Schlachten- Grünewald cu sticle şi sandvişuri, tălăngi şi trompete, în dungi şi în carouri, să intre şi să iasă din desiş, vor să şadă pe perne de muşchi, pe ace de pin printre copaci, sau să-şi turtească fundul îngreunat de bere pe scaune de grădină pliante, vor să-şi facă de cap, să fie suverani şi cu buricul tăiat, separaţi de mame.

*

Şi de Ziua taţilor, care cade de înălţare, Sibylle Miehlau voia să sărbătorească şi ea Ziua taţilor: cu orice preţ! Prietenele ei: Franki, Siggi şi Maxi, o strigau Billy, sau chiar Bill. Toate patru credeau că sunt altfel, şi aşa erau, deşi toate patru puteau să fie şi altfel decât altfel, după cum ştiu exact; pentru că, la începutul anilor cincizeci, Sibylle şi cu mine am vrut să ne căsătorim: planuri mari, eram logodiţi. Există fotografii: noi, în piaţa San Marco şi sub turnul
Eiffel. Noi pe faleza insulei Rügen. Obraz lângă obraz. Mână în mână. Ne asortam foarte bine. în orice poziţie. Şi copilul nostru...

Billy — şi astăzi încă mai spun — era o femeie bine. Terminase Dreptul. Toţi bărbaţii erau nebuni după ea. Trecea drept vampă şi umbla în pantofi cu tocuri cui. Avea aventuri şi era cheltuitoare. De aceea mariajul nostru n-a durat şi asta ni s-a părut regretabil; pentru că Sibylle avea talent de gospodină şi chiar mai târziu, când hotărâse deja că este altfel, acesta s-a exteriorizat energic dar neîndemânatic: a luat-o pe Maxi (cu sacul de marinar plin de catrafuse infantile) în locuinţa ei, care fusese de fapt locuinţa noastră: cu cameră pentru copil şi pat dublu.

Maxi arăta ca un puşti cu menstruaţie, plată şi fragilă, în timp ce Sibylle avea măsuri de *pin-up-girl:* tipul star şi stripteuză. Siggi şi Franki locuiau şi ele în comun, dar relaţia lor era laxă: tot timpul la vânătoare şi agitate ca nişte armăsari de trei ani. Cu toată fandoseala masculină — tot timpul în pantaloni, cu voci ieşind din pivniţă — erau patru fete inteligente şi foarte normal exaltate, care, pentru că se loviseră prea des de tineri tembeli sau de bărbaţi plictisitori (ca mine) se retrăseseră în propriul lor sex. Acum voiau să fie altfel, neapărat altfel. Deşi aş fi putut să mă culc cu oricare dintre ele. Şi cu Sibylle, în linii mari, a mers excelent. Şi pe frigida Siggi am pătruns-o foarte normal, fără să se plângă după aceea. Chiar şi cu Maxi, când a început lingăreala cu Billy, am avut o aventură, mai mult în treacăt. Numai Franki,
firea asta de birjar, nu m-a atras cu nimic.

În orice caz, într-o zi, toate patru au început să facă pe nebunele: „Nu mai merge aşa. Ne dezgustă. Nu se poate să fim tratate atât de grosolan. Suntem obişnuite cu altfel de dezmierdări. Voi vreţi numai bagă-scoate şi gata. Seduse şi abandonate. Nu mai ţine, nu mai ţine. Serveşte-te în altă parte. *Sorry.* Noi suntem făcute altfel. Mă rog, am devenit altfel. Ce a fost nu mai contează. Trebuie depăşit, şi în mod consecvent. Putem totuşi rămâne prieteni. Mai treci pe aici când ai ocazia, la un rachiu şi o şuetă."

Asta s-au apucat: să bea tării şi bere din sticlă. Iar în „papucul" cu trei locuri al lui Franki (din a cincea mână) care nici nu era bun decât pentru transporturi rapide şi mici mutări, se clătinau niște sticle de secărică într-o frapieră şi două lăzi de bere, când toate patru, cu Siggi la volan, au urcat pe Hundekehle şi apoi pe Clayalee ca să sărbătorească Ziua taţilor la Grunewaldsee printre zece mii, nu, o sută de mii de bărbaţi, cât ţinea înălţarea.

Billy purta un joben. Franki, un melon. Siggi îşi pierduse şapca de mardeiaş. Lui Maxi îi cădea pe urechi o pălărie de fetru prea mare şi mototolită pe care trebuia s-o ţină cu mâna, ca să n-o ia curentul în timpul mersului. Personaje dintr-un film cu pălării. (Mai târziu au făcut schimb. Şi jobenul lui Billy, părăsit tragic, a rămas pe jos.)

Cei zece mii de bărbaţi, care voiau să meargă toţi la iarbă verde, se protejaseră şi ei, fiecare după rolul lui, cu căşti cu ţeapă, scufii de bumbac ţuguiate, pălării de pai numite canotiere, cu coifuri de hârtie şi căşti de oţel autentice. Cineva îşi întinsese pe chelie o batistă în carouri mici, înnodata la colţuri.

De fapt, totul era doar travesti. De obicei nu purtau niciodată, sau numai rar, pălării şi şepci. Preferau să umble cu capul gol. De când n-a mai vrut s-o facă pe vampa, Sibylle purta părul ondulat, tuns scurt şi zbârlit. Franki nu apăruse niciodată altfel decât tunsă bărbăteşte; părul vopsit negru, cu reflexe albăstrii. Siggi, blond-cenuşiu, pieptănat paj: exact până la umeri. Pe Maxi, într-o zi când nu se mai găsea altceva de făcut, Billy a pricopsit-o cu o freză de soldat american: de lungimea chibritului, perie electrică.

Şi, aşa cum se prevede într-un film american cu roluri de compoziţie, Franki fuma pipă. Siggi tăcea cu un trabuc brazilian între dinţi, lui Billy îi atârna de buza de jos o ţigară răsucită manual, Maxi mesteca gumă şi toate patru se zdruncinau spre Grunewaldsee în „papucul" cu trei roţi împodobit cu rozete de hârtie şi acoperit cu o umbrelă de grădină albastră cu galben, înghesuit între un Mercedes decapotabil plin de studenţi fandosiţi, la mare ţinută, membri în vreo asociaţie şi o trăsură cu un cal în care trei domni mai în vârstă cântau neobosiţi „în Grunewald, în Grunewald, se vând lemne la mezat..."

Dispoziţia era bună. Vremea splendidă promitea să rămână splendidă. Era încă dimineaţă, puţin după zece. Situaţia politică tensionată ca întotdeauna: un an după construcţia zidului.

Berlinul de Vest, o insulă pe care se putea trăi. Chiar dacă preţul terenurilor scădea, economia mergea totuşi acceptabil. Mai ales Franki n-avea de ce să se plângă: avea de făcut o mulţime de mutări şi transporturi rapide. Iar în biroul de avocat al lui Billy înflorea speţa divorţurilor: „Femeile proaste speră până în ultimul moment şi pierd, de fiecare dată." în cuşca Sieglindei se înmulţeau ciobăneştii cu pedigri şi căţeii de salon care se vindeau ca pâinea caldă; pe lângă asta, Siggi studiase şi Dreptul arid până la saturaţie dar apoi nu-i mai plăcuse. (Abia după un deceniu a putut să-şi plaseze lecţiile tocite în facultate în cadrul unui tribunal public: „Acuz!")

Cu timpul, toate îşi făcuseră o profesie, numai Maxi încă mai studia (pe cheltuiala lui Billy) la un studio coregrafic dansul extatic în picioarele goale şi, secundar, baletul clasic. Pot spune fără ezitare: erau capabile, pline de viaţă şi nu lipsite de ambiţie. Se purtau bărbăteşte, fără să fie ca ticăloşii aceia care, după ce sărută, bat. Însă nici ca femeile proaste, cu cremele lor de zi şi de noapte, cu permanentele lor şi cele paisprezece perechi de escarpeni, cu lacrimile lor la comandă, husele, serviciile de cafea, cu flecuşteţele din poşetuţâ şi trăncăneala anxioasă despre îngrăşare. Nu, dar nici de burta de gravidă să nu mai audă. Nici de toate fricile şi spaimele faţă de stratul de osânză şi sânii prea curând căzuţi. De ţipătul scăpat în faţa oglinzii când ridurile chicotesc, vinişoarele se învineţesc şi apare tendinţa mamei de bărbie dublă. Să nu mai îmbătrânească! Să nu mai fie căutate, dorite, pipăite şi ocupate în toate orificiile de o sculă de bărbat cât firul de sparanghel; pentru că totul se-nvârteşte în jurul ei — în jurul acestei bucăţi de carne creaţă, bună de frecat, care formează o gaură, special tăiată pe măsura lui Max-Cel-Tare. „Termină odată cu trăncăneala despre suflete pereche!" a exclamat Billy când am riscat o vorbă, într-o duminică.

Nu, nu cu noi. Noi nu. Suntem nişte taţi volanţi, cum se spune. Mereu pe drum. Liberi. Firi de vânători. Fericiţi fără copii. Că Franki (când era Franziska Ludkoviak) are doi ţânci din viaţa ei anterioară de soţie şi femeie casnică pe care i-a lăsat fostului tătic, tot timpul tare necăjit, împreună cu antrepriza de construcţii şi noua mămică devotată, asta nu contează. Şi fiica lui Billy (de la mine) creşte de mult timp abandonată la bunică-sa.

Gata cu scutecele! Copii căcăcioşi! Noi nu facem. Şi pe fufele noastre — că şi Maxi ţine morţiş să aibă viaţă particulară — nu le lăsăm gravide, ci le facem să fie dependente cu totul altfel. Ca şi cum n-am avea crize şi griji casnice. Mereu gelozie şi unde-ai fost ieri. Pisălogeala asta descurajantă. Şi să găseşti câte o minciună pentru fiecare pârţ. Ca şi cum n-ar exista probleme mai mari, prioritare, să zicem chiar, spirituale, care îl încurajează şi pun în discuţie pe bărbat din punct de vedere productiv. Dar fără scene şi certuri zilnice. Prietena lui Siggi este la a doua tentativă de sinucidere. Franki nu poate să facă linişte şi ordine decât cu băţul. Billy este, la drept vorbind, decepţionată pentru că a crezut-o pe Maxi cu totul altfel şi nu ba aşa, ba

altfel, şi iar aşa, pentru că Maxi aduce din când în când acasă tipi sau lasă tipii să se zgâiască când ea o serveşte pe fufă. Numai încurcături şi câteva situaţii tragice. Fiecare a trecut prin ceva îngrozitor. Siggi pretinde că, la doisprezece ani, ar fi dezvirginat-o tatăl ei. Billy vorbeşte cu plăcere despre impresii precoce pentru că, la numai paisprezece anişori, dar deja dolofană şi bine dezvoltată, când au venit ruşii, a fost violată de trei, câteodată spunea: de cinci ruşi, şi chiar la rând. Mama lui Franki ar fi fost călăreaţă la circ (sau ventriloca). Şi Maxi n-a vrut niciodată, dar a fost silită, să se joace tot timpul cu păpuşile. (Şi câte mai sunt încă: laptele prea fierbinte, unchiul înfricoşător, fileul pentru mustăţi al bunicului şi un văr din Stolp, care ştia să-şi scrie numele pe zăpadă pişându-se...)

Dar astăzi este sărbătoarea taţilor. Astăzi toate fufele şi relaţiile necoapte trebuie să rămână acasă. Numai noi facem marea călătorie. Printre cele o sută de mii de marionete masculine
noi suntem patru bărbaţi prin vocaţie, autentici, supranaturali, pentru că facem drumul conştienţi: ne descurcăm fără anexe, nu depindem de anexe care atârnă, suntem liberi, suntem
noul sex. Natura ne-a şi primit în sânul ei. În toate pădurile cu marcaje prusiene, în jurul coşurilor de hârtii de pe toate malurile lacurilor, la mesele chioşcurilor cu băuturi, ne oprim, parcăm şi facem bezele celorlalte grupuri: Hei, băieţii! Sus paharele! Noroc! Aici e bine! Să ne instalăm aici. Aici suntem între noi, ori că suntem între noi, şi nu ne deranjează nimeni. Pace. Fără cârâială de femei, „ba vreau una, ba p-ailaltă". Nimeni nu trebuie să mai facă sluj. Relaxaţi-vă, băieţi! Ş'-o duşcă zdravănă! Pentru cine? Ei, pentru tata. Obositu', terminatu', în fine, ramolitu' tata. Pentru noi, toţi de sub pinii din Brandenburg, la mesele vopsite ale berăriilor. Printre gunoaiele de pe malul lacului. Oricum am fi venit: pe jos, pe biciclete, în trăsuri cu cai sau motorizaţi. Păi da, un popor de fraţi cum zice cântecul, bărbaţi cu toptanul. Tot ce e bărbat îl sărbătoreşte de ziua înălţării pe Tatăl de sus din cer, pe Tatăl spărgător de normă. Chiar şi puştii de pe motocicletele lustruite — „Da', voi, ăştia dă pă malul ălălalt!" care nu ştiu încă ce să facă cu puterea închisă în pantalonii de piele: îngeri negri, cu nituri la cusături, reali ca personajele nonşalant-elastice din filme, gata întotdeauna să prindă momentul potrivit. Nişte şalăi subţirei, la pândă. Unul şi-a adus trompeta şi lansează semnale
agresive. Păi, hai să sărbătorim Ziua taţilor, să sărbătorim Ziua taţilor...

Pe malul lacului Grunewald, acolo unde păduricea se răreşte, sub un pâlc de pini înflăcăraţi de lumină, pe terenul nisipos, acoperit cu ace şi iarbă tremurătoare, Franki şi Siggi şi-au pus în
frapieră sticlele de bere şi secărica. Maxi ducea coşul cu potol: sticksuri şi rinichi de berbec. După ce au descărcat lopata de campanie, vătraiul, grătarul de fier, Billy a cărat doi bolovani din apropiere şi i-a aşezat în formă de vatră. Ca după o lungă călătorie şi o rătăcire născătoare de mituri, a spus: „E ca-n basme. Aici gătim."

(Odinioară, în timpul retragerii. Risipiţi în mlaştinile mazuriene. Şi după bătălia de la Wittstock, când, împreună cu cavaleria lui Tortenson şi regimentele scoţiene Lesley şi King, zdrobisem trupele imperiale, am pus doisprezece boi la frigare...) Să aprindem focurile. Să cărăm lemne. Lemnul mort, dus de ape, e acum tare ca osul. Crengi rupte pe genunchi. Scândurele de la lăzile în care au fost cândva şproturi de Kiel. Şi tufelor, pentru care mai este iarnă, să le rupi crengile îngheţate. Să rupi conuri de pin zbârcite, că astea ard. Şi altceva? Sentimentele tale şi iască asemănătoare. Hârtiile mele motolite pe care ura se urzeşte în rânduri lungi. Toate ideile sunt născute din foc. Noi, tot ce se freacă se şi aprinde. Vechea sfadă care întreţine focul. Dovezile mele ard mult mai bine. Iubirea ta doar fumegă şi mocneşte. Morala voastră n-a aprins nici o scânteie. Asta ne lasă rece! Rece ne lasă asta...

*

„Nu, Maxi. Mai bine rămâneai acasă", a spus Billy, aşezând între doi bolovani vreascurile pe hârtia boţită. „Pentru tine nu înseamnă nimic turma asta de bărbaţi. Aici fetiţele mici ca tine
n-au ce căuta. Acum îmi fac reproşuri pentru că am cedat, am cedat încă o dată la milogelile tale: ia-mă cu tine, da' ia-mă cu tine. Din partea mea a fost inconştienţă. Dacă se prind puştii
de vizavi, ordinari cum sunt. Cum adică? Doar nu vrei să-mi povesteşti că nu mai eşti o fufă. Zău că e nostim. Auzişi, Franki? Mini-Maxi nu mai vrea să fie favorita lui papă, ba mai vrea să se şi grozăvească, aşa ca noi. Fără fleacuri muiereşti, obiectiv, de la bărbat la bărbat. Nu-i demenţial de caraghios?"

Acum, focul pâlpâia deja şi se-ntindea lacom în sus. Nimeni nu râdea. Doar câţiva ţânţari veniţi dinspre lac. Şi Franki a spus, mai mult pentru sine decât pentru Siggi: „Billy a noastră tot n-a înţeles, pă bune, că ea este matroana noastră adorată şi de aceea Maxi, de Ziua mamei, i-a făcut cadou un sutien superb. De fapt, şi la drept vorbind, Billy a noastră trebuia să rămână acasă şi să dezlege cuvinte încrucişate sau să-i cârpească ciorapii lui Maxi. E o zi foarte plăcută pentru gospodine. Aş fi putut să i-o trimit pe Bettina a mea şi vreo câteva dintre fufele lui Siggi, la taclale şi ronţăit saleuri. Aici matroana noastră nu-i la locul ei. Nu-i aşa?"

Billy, care fusese odată Sibylle a mea, tăcea ca un bărbat (încăpăţânată, încuiată) şi nu se mai ocupa decât de focul care descria acum adevărate simboluri igniforme colorate. Şi în toate celelalte locuri unde se bucătărea în pădurile Grunewald şi Spandau, în luminişurile dintre copacii din Tegel, peste tot unde era interzisă aprinderea chibriturilor şi joaca cu focul, bărbaţii, ca nişte pionieri dibaci, aşezaseră lemne între bolovani şi chiuiseră de bucurie când se înălţa pălălaia, iar patrulelor de poliţie călare le venea greu să închidă ochii: „Fiţi totuşi atenţi, chiar dacă e Ziua taţilor. Vrem să spunem că n-am văzut nimic."

Asta îl distinge pe bărbat. Oriunde ajunge şi îşi trasează cercul, acolo este vatra lui, acolo verifică de unde bate vântul, cercetează locul şi procedează

conform instrucţiunilor. Ştie asta încă de la început, când mai este încă pe drum. Calea lui e jalonată cu urme de foc. Aşa marchează bărbaţii istoria.

Cu lopata de campanie ele au săpat un şanţ în jurul focului lor de tabără. „N-aţi auzit niciodată de stepă incendiată?" Siggi supraveghea zborul scânteilor. Franki privea fix flăcările, de parcă ar fi putut descifra mesaje din caligrafia lor. Maxi a sărit de trei-patru ori peste focul care se prefăcea încet în jar. Numai Billy îşi vedea de treabă şi deoparte, unde aşezase condimentele, râşniţa de piper şi celelalte accesorii, bătea pe tocător biftecurile, lungi cam de treizeci de centimetri, groase cât degetul. Cu o bucată de şorici a frecat grătarul de fier cu patru picioare care se vede că rezistase de multe ori deasupra jăraticului. Apoi a tăiat ardeii verzi în fâşii. Cu mânecile suflecate. Antebraţe robuste. Satâr, bucătarul pentru care totul e bun de tăiat şi de tocat. Apoi a despicat rinichii ca să se scurgă urina.

Billy strălucea lângă foc şi se silea să nu asculte trăncănelile stupide: fă, căcăcioaselor, fă! Ce ştiţi voi. Grătarul pe foc deschis a fost dintotdeauna treabă bărbătească. Chiar şi în epoca de piatră. Mai târziu boii la frigare. Au fost bărbaţi care s-au căcat în oale şi tigăi şi au pus la fript biftecurile şi rinichii de berbec direct pe jar. Odinioară, în raiduri hibernale prin mlaştinile Lituaniei. Pe grinzile încă aprinse ale mănăstirilor incendiate am fript purcei de lapte, miei şi boboci de gâscă... Când husiţii au ajuns până la Oliva... Şi după bătălia de la Wittstock...

Dar Franki rămânea dispreţuitoare şi pentru ea toată bucătăreala era doar un moft muieresc: „Ce delicatese o să ne prepare azi mămiţica noastră? Fudulii de taur tatuate? Puţişoare de elevi de a cincea cât degetul? Ah, ce ne făceam dacă n-o aveam pe mămiţica noastră. Noi, băieţii, stăm ca proştii, vorbim de intimidarea nucleară şi despre situaţia politică gravă, dar ea face şi drege, fără să întrebe, dezinteresata. Toate pentru noi."

Maxi a spus doar: „Nu le da atenţie. Eşti OK, Billy. Noi ştim ce-i cu tine."

Însă Sibylle a mea n-a ştiut asta niciodată. Când am cunoscut-o, era în mai cincizeci, abia scăpase din proaspăt botezata RDG. Venea din Hoyerswerda, unde părinţii ei, refugiaţi din Danzig- Prusia Occidentală, au rămas să locuiască în Est şi îi trimiteau cu regularitate unicului lor copil magiun de prune şi prăjitură cu nucă. Pe atunci, Billy era o studentă la Drept cu bucle blonde, durdulie, ba harnică, ba leneşă şi capricioasă şi, de fapt, voia să studieze cu totul altceva: nu mai ştiu ce.

Ne consideram logodiţi. Şi în timpul primelor patru semestre a şi făcut ce voiam eu, până când a devenit în mod ostentativ vampă şi nu mai puteam s-o regulez decât înainte sau după alţii. Din când în când, crize de bâzâială. Marcajul precoce. Cinci sau şapte ruşi. În pivniţă. Pe saci goi de cartofi. De aceea voia să renunţe la studii. Să facă cu totul altceva, ceva normal: să pună pe picioare o fermă de găini sau să fie doar îngrijitoare de copii, să aibă copii (cinci sau şase) sau să emigreze în Australia, să înceapă totul de la zero-virgulă-zero.

Examenul şi 1-a dat parcă în joacă şi 1-a pus la dosar, pe lângă o duzină de bărbaţi uzaţi, printre care şi vreo doi-trei afroasiatici. Eu îi stăteam permanent la dispoziţie şi îmi formulam
întrebările: „Spune odată, ce vrei de fapt? Spune odată, poţi să te decizi? Spune odată, doar nu poţi să vrei mereu altceva? Spune odată, câte dorinţe mai ai încă?"

Şi atunci, crezând că o ajut, i-am făcut la repezeală un copil. Dar el o incomoda şi tot la repezeală a fost depus la bunici. Condiţia de mamă o dezgusta. S-a potolit şi viaţa ei de vampă. Sibylle a slăbit oribil. Nu mai lăsa pe nimeni să se apropie de ea, nici pe mine. Nu mai vorbea decât despre existenţialism şi altele asemenea. Şi imediat după stagiu, când şi-a deschis propriul birou la Schmargendorf, a început să se împrietenească cu femei divorţate ale căror cauze le apărase cu succes în faţa tribunalului: printre ele, Franki.

Dar după ce hotărârea ei a fost luată — „Eu sunt altfel şi cu asta basta" — mi-a mai acordat din nou unele favoruri. Ne înţelegeam mult mai bine ca înainte. (Astea sunt numai contradicţiile ei.) Chiar şi fiica noastră putea să meargă cu noi, o dată pe lună, la grădina zoologică, la maimuţe şi lei de mare: arătam (în fotografii) ca nişte părinţi adevăraţi ai unei mici familii.

Abia în vara lui şaizeci — Sibylle împlinise treizeci de ani, cu mare tam-tam — am fost total eliminat. Maxi aruncase ancora şi nu suporta jumătăţi de măsură. („Puteţi rămâne prieteni. Dar altceva nu mai ţine.") La început am aşteptat sau am sperat: Maxi o să fie o fufă ca şi celelalte. Totul nu-i decât fanfaronadă. Şi Billy o s-o pape pe păsărică cu craci lungi cum i-a halit mai înainte pe bărbaţi, cruzi sau gătiţi. Dar Billy a mai crezut încă mult timp că ea poartă pantalonii. Şi s-a rotunjit de-a binelea la loc şi era total fascinată de conducerea menajului, cu bucătărie modulară, maşină de spălat vase şi mobilă stil, de la Knoll. Fraza ei standard (înainte de un discurs lung despre arta culinară) era: „Păcat că n-am cartea de bucate pe care a scris-o bunica mea exterminată de nazişti în lagărul de concentrare."

Păi da, de gătit a gătit întotdeauna cu plăcere, ca vampă sau nevampă. (Friptura ei renană cu sos marinat, papricaş-gulaşul ei unguresc, *saltimbocca* ei, al ei *coq-au-vin...)*

În orice caz, curând după aceea, Maxi a avut ultimul cuvânt. Maxi hotăra când şi cu cine vor fi făcute vacanţele pe Elba, Formentera sau, de data asta în Gotlanda. Maxi hotăra care film al lui Godard, care Beckett sau Ionesco trebuiau neapărat văzuţi. Maxi a pus să se schimbe mocheta. Maxi a spus: „Televizorul stă aici." Maxi dormea prin străini. Maxi făcea datorii şi Billy le plătea. Şi Maxi a mai spus: „De Ziua taţilor faci bine şi-mi rămâi acasă."

Ce circ a fost. Abia după o criză de plâns isteric de două ore, în care s-au făcut praf patru cupe de şampanie şi o batistă a fost sfâşiată cu dinţii, voinţa lui Maxi a mai slăbit. Şi după ce Siggi a intervenit: „Şi cine vrei să gătească? Poate Franki?" Maxi a spus OK. „Din partea mea poate să meargă, în mod excepţional. Dar fără scene, e clar! Atâtea mofturi şi fandoseli şi certuri veşnice şi mereu dorinţe noi. Nu mai suport. Zău că nu mai suport."

Şi când în întreg Berlinul, Ziua taţilor începuse cu marele exod, dificila căutare a unui locşor, ritualul aprinderii focului şi cu marea pregătire a mâncării, Billy şi-a dat toată silinţa să nu fie o capră plângăcioasă şi o fufă mofturoasă. Scormonitul în jar o ajuta. Iar Franki, Siggi şi Maxi erau atât de înnebunite de Ziua taţilor şi preocupate de propria lor persoană încât nu observau deloc starea de vagă schizofrenie a lui Billy.

Erau destule de făcut. Ca şi toţi cei zece mii, nu, o sută de mii de bărbaţi de pe malurile lacurilor, printre copaci, în faţa barăcilor cu răcoritoare şi la mesele rindeluite, Siggi (trântită), Franki (în picioare) şi Maxi (umblând neliniştită de colo-colo) cu sticle de bere la gură, după ce au dat gâl-gâl a cincea, a şasea, le-a apucat o nevoie copleşitoare şi băieţoasa Maxi a făcut ceva uluitor: n-a dat drumul presiunii berii din vezică în poziţia obişnuită, pe vine, ci dreaptă, cu picioarele desfăcute, ca un bărbat clasic, a început să-şi împroaşte apa pe un trunchi de pin de un roşu incandescent, deschizându-şi prohabul blugilor şi scoţând în poziţie de ochire, cu un gest parcă învăţat, un penis roz. Cine nu crede n-are decât să încerce.

Produsul din plastic se racorda etanş, printr-o garnitură în formă de ventuză, la orificiul urinar, după toate regulile artei; pentru că, printr-o asemănare înşelătoare (şi de la distanţă, fireşte) Maxi a urinat mai mult timp pe trunchiul copacului cu privirea îndreptată peste lac, spre hoardele de bărbaţi care sărbătoreau Ziua taţilor pe celălalt mal. (Dacă ar fi fost iarnă, lui Maxi nu i-ar fi venit greu să pişe un M mare pe zăpadă.)

Asta a produs mult haz şi uimire. Franki voia să aibă şi ea obiectul miraculos, să-1 pipăie, să-şi aplice ventuza unde trebuie, să probeze scula nemaipomenită. „Măi-măi! De unde-o ai? Ce? Din Danemarca? Numa' cu nouă şi optzeci? Trebuie s-o am, s-o am neapărat."

Ca un adevărat şef, Franki, în picioare, lăsa privirea, virilă şi înceţoşată, să rătăcească departe, spre orizonturi de prerii îndepărtate. Nu mai era invidioasă pe ciuperca puturoasă. Nu va mai urina niciodată chircită în poziţia înjositoare a femeilor. La fel ca mii şi mii de bărbaţi în faţă cu o sută de mii de alţi pini, Franki urina din poziţie verticală, în unghi uşor înclinat, pe copacii prusieni verticali: da, exact aşa!

Când i-a venit rândul lui Siggi, în timp ce urina pe jos, ţinea la gură, aşa cum fac bărbaţii adevăraţi, o sticlă de bere Schultheiss. Cu şapca de mardeiaş împinsă pe ceafă. „Ziua taţilor! Ziua taţilor!" boncăluia Maxi şi cerbii grupului de bărbaţi vecin, printre ei şi grupul de studenţi membri ai corporaţiei, în ţinută de sărbătoare, răspundeau în călduri.

Dar când Billy a venit de la foc şi de la grămada mare de jăratic şi a spus: „Şi eu. Lăsaţi-mă şi pe mine!" a obţinut numai mustrări părinteşti. „Vrei să mergi prea departe, copiliţo. Toate au o limită. Mai lasă vreau-ceva, vreau-ceva. Madama noastră ne-a promis că o să fie cuminte. Avem până la urmă ceva haleală?" Şi Franki a strigat: „Foame! Foame!" iar Maxi a

început să cânte: „Trei, patru! Ne eeeste foame foame foame, ne-e foamefoamefoame, ne-e foamefoamefoame, ne este..."

Atunci lui Billy, sărmana, umilita, atât de timpuriu marcata Sibylle a mea, nu i-a mai rămas altceva de făcut decât să adune jăraticul cu vătraiul, să pună deasupra grătarul patruped, să

culce, unul lângă altul cele patru biftecuri zdravene, frecate mai înainte cu piper pisat, cimbru şi ulei şi cei şase rinichi de berbec despicaţi, împănaţi cu căţei de usturoi tăiaţi în patru de

trosnea şi sfârâia şi tot mirosul se răspândea amestecându-se cu mireasma răşinoasă a pădurii Grunewald şi izul de nămol al lacului,

Billy era activă ca bucătarul Satâr în tabăra suedeză, de parcă ar fi trebuit să servească doisprezece boi la frigare în acelaşi timp. „Grătarul este treabă de bărbaţi. O spun mereu: categoric, treabă de bărbaţi! I-un instinct primar. Natura a decretat aşa." După ce a întors fripturile şi rinichii înjumătăţiţi, Billy a pus fâşiile de ardei verde între bucăţile de carne micşorate dar încă suculente. Numai sucul din rinichi mai picura încă pe jăratic. Când Maxi, dublată de Franki, a reluat cântecul tărăgănat al foamei, „Trei patru!", Billy a strigat: „încă două minuțele, nehaliţilor. Acuşica-i gata." Au mâncat în patru. Şi când le vedeai mestecând îmbucăturile prea mari cu danturile descoperite, ai fi zis, fără ezitare, că mănâncă patru bărbaţi.

„Mda", a spus Franki mestecând, „asta a fost înainte de bătălia de la Wittstock. O prinsesem pe târfa veselă în ţoale femeieşti, dar sub ele era un ştrengar care trebuia cercetat penal. Atunci a şi început întâlnirea sângeroasă..."

„În primul moment, de frică, şi pentru că în învălmăşeală nimeni nu observa, m-am salvat într-un copac", a spus Maxi mestecând, „şi am citit rând cu rând dintr-o carte manglită de la

un jandarm. Şi în carte se descria exact ce se întâmpla pe câmpul de luptă: în ilustraţii şi cuvinte."

„Aşa se-ntâmplă cu realitatea", a spus printre incisivii înfricoşători Siggi, mestecând. „Tot ce există e dinainte scris. Şi noi care şedem aici şi mestecăm fripturi, am mai făcut-o, şi chiar

imediat după bătălie, când i-am împins pe imperiali dincolo de Dosse şi în mlaştini. Nu-i aşa, Billy?"

„Da", a spus Billy mestecând, „pe atunci eram bucătar la regimentul scoţian Lesley. Dar nu erau fripturi la grătar, ci boi la frigare. Iar Maxi al nostru, pe care îl prinsesem pe undeva în

ţoale femeieşti, după ce loviturile şi împunsăturile trecuseră, a coborât din pom cu cartea lui, în care totul era prescris şi a căpătat o bucată de piept de bou, pentru că puştiul era atât de slab

dar era vesel şi spunea zicători ca din gura poporului: un soldăţel de la furgoane, un nebun cu clopoţei şi un Simplicissimus, la fel ca în carte. Vrea să iasă mereu în faţă. Inventează ceva şi când stă în cap. Are urechi cât nişte pânze de corabie, ştrengarul."

Am mai spus: Maxi m-a dat la o parte. Scândura aia crăcănată, botezată absurd cu numele dulce Suzanna. Fâţa aia uscată căreia nu-i pria nimic: nici jumările de porc, nici supa din rasol de vită, nici pulpa de gâscă, nici seul fierbinte de berbec. Nimic nu-i putea capitona clavicula, nimic nu-i putea îmbrăca şira spinării. De când Maxi s-a îndepărtat de dansul de expresie extatică şi s-a înhămat la exerciţiile clasice de balet, trupul îi era expus la tuberculoză şi sufletul la bulimie.

De aceea Sibylle m-a izgonit pe mine, prezumtivul soţ, din locuinţa noastră comună. Nu ea, ci Maxi m-a izgonit, mi-a luat locul, a ocupat biroul şi fotoliul mult timp ale mele şi a tăiat —
hârşti-hârşti — cu flexul, patul meu legat cu bare — parcă pentru veşnicie — de al Sibyllei.

Am fost de faţă. Amputat demonstrativ. Despărţire de masă şi de pat. Iar tot ce era al meu a fost insultat, blestemat şi scuipat. Perna, pilota, rufăria, somiera cu droturi şi salteaua, de parcă ar fi fost patul de moarte al unui bolnav de ciumă, au fost date contra bacşiş gunoierilor municipali: „Afară cu mizerabilul! La ce ne trebuie. Ce ştie el să facă eu am la degetul mic."

Abia după aceea, Maxi a adus în casă meseriaşii şi i-a pus să taie din vergelele patului meu gol, despuiat şi transformat complet într-un schelet, o piesă lungă şi rotundă, cu capetele
îndoite ca nişte toarte şi încastrate în zid. De atunci înainte, acest fragment al patului meu a fost bara de exerciţii a lui Maxi. Trecut într-o funcţie ascetică. Fără să mai amintească de mine şi de Sibylle, de vremea când în patul dublu comun (cumpărat într-o conjunctură economică favorabilă) fusesem o singură carne. Nu mai rămăseseră decât exerciţiile riguroase, la bară. Frumuseţea clasică. *Exercises* sudorifice. Maxi voia să se angajeze la un teatru şi să danseze, dacă nu solo, cel puţin în grup. Suzanne Maxen, zisă Maxi, trecea drept talentată.

Şi Billy (Sibylle a mea), la rândul ei, se credea capabilă, dacă nu să interpreteze rolurile altora, atunci să se interpreteze pe ea însăşi. Deseori, după masă, deci şi în ziua când pretutindeni se sărbătorea Ziua taţilor, după ce au fost isprăvite fripturile încă roşii în interior, sărate numai la sfârşit, şi rinichii suculenţi de berbec — în completare mai era şi pâine neagră uscată şi brânză de oaie — Billy a spus: „Viaţa mea e ca un film."

De aceea, excursia de la lacul Grunewald, în care, printre o sută de mii de bărbaţi, Billy şi Franki, Siggi şi Maxi au sărbătorit Ziua taţilor până la sfârşitul ei îngrozitor, trebuie amintită din diferite poziţii de perspectivă: culcaţi pe burtă în iarba călcată în picioare, de la înălţimea pinilor escaladabili ai pădurii Grunewald, din tufişuri, de pe lacul ca oglinda, formând un mic grup printre celelalte grupuri mici de pe mal. Şi la ceilalţi nouăzeci de mii şi mai mulţi bărbaţi aflaţi la Spandau, Britz şi în pădurea Tegeler la mesele berăriilor şi în jurul celorlalte lacuri, cameramanii care participă trebuie să fie mereu atenţi la ce încadrează. Peste tot să fie microfoane camuflate ca să nu se piardă nici o prostie. Acum! Acum! In timpul pauzei de prânz...

După râgâielile pline de satisfacţie urmează cuvinte nemuritoare. (Asta vrem să reţinem şi să montăm pe bandă mai târziu.) Un funcţionar de bancă, trecut de patruzeci de ani proclamă, la Griebnitzsee, deasupra fostului şniţel: „Păi, aşa e viaţa." La reuniunea coralei bărbăteşti a asociaţiei de cântece „Armonia", sub fagii din Britz, după piftie cu varză şi piure de mazăre, un profesor de liceu pensionar le spune confraţilor corişti: „Doar în cântec mai e bucurie." Imediat după al treilea cârnâcior picant mâncat pe malul canalului Teltow, un maistru zidar face bilanţul: „Acum lumea e din nou în regulă." Şi la tinerii în piele neagră, care îşi ţin motocicletele tot timpul pornite (după ce au halit toţi *pommes frites* din pungi) este unul, pe nume Herby, care spune: „O zi ca asta fără futai nu e zi." în timp ce Billy, aproape simultan, îşi lansează fraza ei semnificativă: „Viaţa mea e ca un film!"

După aceea ele se lasă în voia gândurilor copleşite de amiază şi de calmul ei licăritor. Ora lui Pan. Câţiva ţânţari cu glasuri subţirele. Pălăriile, şepcile lăsate la o parte. Billy, Franki, Siggi, Maxy, culcate, fiecare pentru sine — Billy pe o pătură din păr de cămilă — mestecă spice de iarbă, fumează, iar Maxy încearcă, aşa cum încearcă în Spandau şi Tegel mii de bărbaţi, să înmoaie o gumă de mestecat. Gândurile în voia cărora se lasă cele patru la amiază sunt gânduri care într-un western clasic duc la conflict între eroi.

Fie Siggi, fie Franki: unul împotriva tuturor. Billy sau Maxy: scapă din capcană spate-n spate, cu focuri de pistol. Gânduri de patru ori unite îi unesc pe cei patru victorioşi. Mângâie singurătatea învingătorului. Dispreţuiesc majoritatea. Neglijează siguranţa. Pentru că, în gând, trag întotdeauna mai repede. Traversează piaţa prăfoasă. Mijesc ochii înainte de a evacua *saloon*-ul. Toţi patru la bar. Drumurile lor prin ţinuturi aride, încărcaţi cu şeile cailor morţi. Felul lor de a împuşca tocurile cizmelor şerifului corupt. Mai ales cum trag, în general: din orice poziţie, fie ea şi comică. Aşa cum Siggi (după o cavalcadă prelungită prin deşertul sărat) culcat în cada plină cu spumă de săpun, se impune — peng-peng — trăgând prin prosop.

Întotdeauna mai există şi un tinerel cu caş la gură care le face necazuri, stă ca prostul în bătaia pistolului şi Billy trebuie să-1 salveze, chiar dacă *Smithbrothers* (Franki şi Siggi) i-au legat deja laţul de gât puştiului care tremură de frică (Maxy). Dar în gânduri şi în filme care nu se rup niciodată, puştiul salvat se transformă într-o fetişcană slabă, încăpăţânată şi caraghios de stângace, în blugi. Asta reiese din gânduri şi se transformă în realitate după ce este cauterizată rana şi trebuie scos vârful săgeţii: nişte sâni micuţi cu piele de găină. Maxy al nostru se numeşte Suzanne. Totuşi Billy renunţă bărbăteşte s-o posede în spatele tufişului. La despărţire doar o tandreţe aspră, palma uşoară pe fundul plat al tânărului în rol de fată: „Cu bine, Suzan! Şi ai grijă de tine!"

Apoi, din nou singurătate în şa, sau pe lângă mârţoaga slabă, prin stepă şi pustiu. Vulturii trasează cercuri tot mai mici. Scheletele zac în jur. Tăunii sau ţânţarii, o pacoste permanentă.

Aur, femei, visează Franki. Răzbunare, îşi jură Siggi. Numai Billy vrea să revină pe calea cea dreaptă, să nu mai fie nevoit să ucidă, ci să crească vite pe păşunile întinse şi învălurate, la el acasă, în Kentucky — „Hai, vino cu mine, Maxi!" — şi să dreseze cai de călărie...

Dar Franki sare afară din film pe malul lacului Grunewald, unde Ziua taţilor îşi face siesta buimacă şi trage de la şolduri cu degetele arătătoare — peng! peng!: „Javrelor! Javre ticăloase!"

Nu, Billy, Sibylle a mea, a cărei viaţă e un film, nu are rolul ei principal numai în filme cu Far-West. Billy, când era Bill, naviga pe mare şi ducea în Islanda codul pescuit. O viaţă grea.

Sau în filme de război: Billy a participat activ la mai multe campanii. Încă în Războiul de 30 de Ani susţine că ar fi recucerit Silezia, dacă nu ca bucătar într-un regiment scoţian, atunci cel puţin cu grad de colonel, sub generalul suedez Baner (imediat după bătălia de la Wittstock), i-a gonit pe catolici şi, în calitate de curier al cancelarului Oxenstierna, 1-a întâlnit în oraşul-port Danzig pe acel poet (şi agent dublu) Opitz, căruia o servitoare de la bucătărie îi gătea mâncare de regim şi îi îndulcea ultimii ani de viaţă.

Sau în filme de dragoste: Sibylle Miehlau a fost irezistibilă în toate epocile, ca bărbat. Pretinde că în pelerinajul la Aachen i-ar fi înlocuit pelerinei arhigotice Dorothea von Montau pe dulcele ei Iisus: la primul popas în Krug, lângă Putzig ea era un student călător şi ar fi făcut-o pe pat de paie foşnitoare, mereu şi încă o dată. Fireşte, Maxi trebuia să o joace pe fragila Dorothea, în toată fervoarea ei.

Şi Billy are rolul principal într-un film numit „Ziua taţilor" care începe cu migraţia celor o sută de mii de bărbaţi: pe jos, în trăsuri, motorizaţi, caută un loc, aprind focuri mici, beau bere, urinează pe pomi, gătesc, mestecă bucăţi de carne, ţin siesta şi cad pe gânduri, toate astea fiind filmate.

Brusc, o adiere. Pinii prusieni îşi dreg glasul. Sub cenuşa focului de tabără jăraticul nu mai are nici o speranţă. Lacul Grunewald îşi încreţeşte fruntea. Şapte, unsprezece ciori, mesagere ale rockerilor în piele neagră, îşi iau zborul de pe malul celălalt. Mai departe, pinii se agită pe malurile lacurilor Schlachten şi Griebnitz. Stejarii din pădurea Spandau şi din pădurea mixtă Tegel îşi retrăiesc amintirile. Mirosurile îşi schimbă locul. Şerveţelele de hârtie ale localurilor de excursie înfloresc încă o dată. Şi în apropiere de satul Lübars, unde sârma ghimpată delimitează Republica Democrată Germană, vânticelul — vine de dincolo — nu cunoaşte decât o singură Germanie. Ca şi cum bunul Dumnezeu ar fi vrut să întrerupă liniştea de la amiază a zilei înălţării Domnului, sărbătorită la Berlin şi aiurea ca zi a taţilor, cu un „Aşaaa" mai mult respirat decât vorbit.

Billy, Franki, Siggi, Maxi au fost şi ele smulse din gândurile şi filmele lor pline de aventuri senzaţionale. Şi-au regăsit tălpile încălţărilor. Maxi purta

şlapi. Franki cizme de paraşutist militar. Siggi şi Billy pantofi obişnuiţi, cam grosolani. Toate patru executau genuflexiuni. Îşi scuturau de pe ele resturile de gânduri şi praful preriei. Îşi trosneau toate încheieturile de probă. Făceau paşi mărunţi ca *sparringpartner*-ii sau sprinterii înainte de start.

Şi pe celălalt mal, ca şi pe malurile depărtate ale lacurilor, membrele bărbăteşti se adunau-scuturau-întindeau: ia să vedem ce mai suntem în stare. Să-1 readucem în prim-plan pe bătrânul Adam. Doar n-o să lenevim culcaţi pe saltea şi să ne sugem degetul visând retraşi din circulaţie, cum se spune. Nu! Cât costă lumea?

„Ia spune Siggi, ce-i cu tine azi? Hai, Maxi, fă ceva! O demonstraţie ca lumea. Şi Franki? Ăsta să fie vechiul, bunul nostru Franki? Cărăuşul şi cerberul? Omul cu gheară de fier? Hai, băieţi! Şi tu, Billy! Nu ne-a promis Billy că ne facem de cap? Păi azi e Ziua taţilor, e Ziua taţilor!"

Şi acum a început marea, pretutindeni foarte mare, nemaipomenită, într-adevăr remarcabilă, pentru că este oferită de amatori, totuşi caracteristică, demonstraţie de forţă virilă. Foarte simplu: fiecare arată ce ştie să facă. Aşa a fost întotdeauna şi la tata Homer, şi la bunicul Moise, şi în *Cântecul Nibelungilor* şi în lupta pentru Roma. Nu numai tineretul lumii, până şi bunicul răspunde la apel, apucă un picior de scaun de capătul de jos şi-1 ridică de pe pardoseala unui han din Britz, sus, până-n frunzişul fagilor.

Mulţi pot: să înghită pahare de bere bine mestecate în dinţi. Cine a făcut armata reuşeşte o sută de genuflexiuni cu canistra de benzină în braţe (doar pe jumătate plină). Mereu încă uimitorul mers în mâini. Ce ar mai fi?

Dacă bărbaţii s-au adunat în grupuri răzleţe: fripta ca în Bavaria, trasul cu funia pan-german, lupte libere în stil estasiatic. Tot ce dovedeşte putere, curaj, abilitate. Căci asta îl distinge pe bărbat: gravitatea fundamentală în joc.

Dincolo, tinerii în piele neagră printre motociclete — „Ca să nu transpire!" se bombardează, ţintind cât mai aproape, cu nişte cuţite speciale: lamă cu arc şi etc. în timp ce studenţilor asociaţi de alături — nici ei nu voiau să renunţe la ţinuta festivă — nu le venise decât ideea tâmpită să pilească pe nerăsuflate, stând ţepeni în picioare (tot mai nesiguri) şi fornăind toasturi, în germană medievală şi în latină. Un domn chel, trecut de cincizeci de ani, acel solitar binecunoscut care are întotdeauna mica lui apariţie specială pe scenă şi a cărui chelie e protejată cu o batistă înnodată la cele patru colţuri, şade pe vine în stânga, pe malul lacului, şi îşi pune lipitori, pescuite din tulbureala lacului Grunewald, pe picioarele mizerabil îmbătrânite.

De ce nu? Să aibă şi el o distracţie. Până la urmă, trăim într-o societate liberă, în care oricine poate să-şi pună lipitori, cât de multe vrea.

Atunci Maxi şi-a luat libertatea să se caţăre într-unui dintre pinii de obârşie prusiana: şi-a scos şlapii, a luat încă o dată distanţă şi a măsurat trunchiul ales din mijlocul pâlcului de copaci, dar nu 1-a luat cu asalt, ci s-a îndreptat

spre el cu paşi elastici, răşchirând şi strângând degetele în joacă, cum fac pisicile şi s-a oprit câteva secunde, probabil ca să facă o scurtă rugăciune; Maxi, crescută în credinţa catolică, învăţase că în situaţii speciale, de exemplu
cu puţin înainte de a se căţăra desculţă într-un pin înflăcărat de lumină, trebuie să ceară ajutorul Sfântului Anton, pentru că de jos părea mai uşor de urcat decât o făcuse până la jumătatea înălţimii, unde Maxi făcea acum o pauză: picior după picior şi mână după mână, iar pielea de pe muchiile picioarelor şi din palme se zdrelea şi numai mireasma de răşină a scoarţei lipicioase o despăgubea pentru efort, pericol şi durere; o mai încurajau şi strigătele prietenelor Franki şi Siggi al căror vers stimulator „Stă băţ pe stradă ca la paradă" nu numai că a înflăcărat-o, la început numai indirect, dar cu puţin înainte de vârful noduros şi ciufulit
al pinului falie, i-a făcut o adevărată plăcere şi de aceea Maxi, odată ajunsă în slava cerului, a trebuit să mai facă o pauză: strâns lipită de trunchiul care vibra i-a venit foarte natural şi
literalmente femeieşte: ahahahahah...

După aceea, metrul şi jumătate ce mai rămăsese i-a dat oarecare bătaie de cap. Dar până la urmă a reuşit. Prietenii departe, în extaz. Aplauze de jos. Ce caraghioase erau siluetele astea văzute în racursi. Sigur că au observat ceva şi acum fac glume tâmpite. Maxi, ce-i drept, era un piculeţ ameţită, dar se simţea totuşi foarte bine pe vârful legănător.

„Ei şi?" a strigat de sus în jos. „Vă e ciudă, ai? Şi voi puteţi, dacă vreţi. Sunt destui copaci în jur. Hai, Billy ! Sclifosite Saltă-ţi fundu' gras. Strânge un pomişor între coapse. Freacă-te-n sus. Hai, dă-i drumu', nu mai sta. Sau vrei să rămâi o fufă, smorcăită, pişăcioasă, libidinoasă, ţâţoasă, pizdoasă. Mereu numa' cu aia-n sus!"

Şi atunci Sibylle a mea a început să lupte iar cu valurile de lacrimi care ţâşneau parcă automat, în timp ce Maxi, încrezută, făcea gimnastică în vârf, scotea strigăte de mohican, cerea marea libertate răsturnată cu capul în jos, reducea toată feminitatea, trecută, prezentă şi viitoare la găurica cu păr împrejur şi pe bărbaţii care se adaptau la ea îi insulta spunând că sunt nişte canule: „Eu, Maximilian, sunt noul sex!" Aşa striga Maxi cocoţat în vârf când Ziua taţilor era în toi: „îmi voi procrea un fiu. Se va numi Emanuel! E-ma-nu-el se va numi!"

De jos strigătele se auzeau bine, chiar dacă oarecum sinistre şi numai bune pentru azilul de nebuni Wittenau. „Coboară!" a strigat Franki şi şi-a făcut de lucru cu cei doi bolovani puşi de
Billy ca vatră. În timp ce Maxi cobora încet din înălţarea ei la cer, asigurându-se picior după picior, Franki i-a cărat, ţinând în stânga şi în dreapta bolovanii, la malul lacului şi acolo i-a azvârlit pe unul, apoi pe celălalt, uimitor de departe, în lac. Cu o tehnică de aruncare a pietrei desăvârşită. Franki, bărbatul lat în spate şi cu şolduri înguste. Lacul Grunewald a făcut pleosc de două ori şi a dezvoltat de două ori cercuri care s-au împletit vrând să însemne ceva ce Franki — cine ştie cu cine? — părea că intenţionează; căci dacă Maxi părea suficient lui însuşi, Franki tot mai avea nevoie de partener: doi

bolovani încă fierbinţi pe o parte care făceau pleosc, pleosc şi îşi amestecau undele circulare.

Pinii faliei, pietrele bufninde. „Voi, cu rahaturile voastre simboliste!" a spus Siggi scuipând chiştocul de trabuc mestecat între dinţi. „Şi asta ce poate să însemne? Aici, un nasture de pantalon. Dincoace, ac şi aţă. Unde e gospodina harnică? Vreo piuliţă slăbită? Năsturelul în căutarea butonierei potrivite? Aşteptaţi, vă spun. Fără hocus-pocus. O să vă arăt. Da' să staţi cuminţi."

Şi cu împunsături regulate, din afară înăuntru, prin cele patru găurele, cruciş şi paralel, Siggi şi-a cusut fără să tresară şi aşa cum învăţase, nasturele ordinar de pantalon de obrazul stâng. N-a apărut nici o picătură de sânge. Nici Maxi n-a mai avut chef de glumă. Billy transpira de emoţie, în timp ce Franki se holba la nasturele cusut de parcă ar fi fost ceva mai mult decât un nasture de pantalon bine cusut de obrazul stâng al lui Siggi.

„Poftim!" a spus Siggi, după ce a tăiat firul întins în interiorul gurii între incisivii mari şi distanţaţi. „Ei? Cum arată? Nasture pe obraz. Nu vrea să însemne nimic. Nu-i nici un simbol.
Nonvaloare, ca să zic aşa. Sau poate vrea cineva să recite o poezioară despre dragostea pierdută?"

Siggi (ca şi acuzatoarea feministă Sieglinde, mai târziu) prezenta în toate împrejurările o faţă de o severă frumuseţe clasică — nas grecesc, pomeţii obrajilor pronunţaţi, sprâncenele
îndrăzneţ desenate deasupra ochilor mari de pasăre de pradă sub fruntea sculptată cu dalta — şi de aceea nasturele cusut pe obrazul ei ce cobora oblic spre bărbie nu părea comic ci ca o ironie rafinată la frumuseţea ei (fără nasture) poate prea desăvârşită.

„Nu-i rău", a spus Franki. Maxi se milogea: „Coase-mi şi mie unu'. Te-rog-te-rog." Dar când Billy a strigat „Fantastic!" şi a scamatoricit de undeva o oglindă de buzunar — „Ia gineşte. Iţi stă formidabil!" — Siggi a refuzat moftul muieresc. „Ştiu cum arăt. Nu vă mai agitaţi. O mică glumă, ca între prieteni. O să mă demachiez imediat. Ei, Billy, tu ce ne poţi oferi?"

Atunci, biata mea Sibylle, care le făcea pe toate anapoda, a hotărât, ca în rol de Billy, să prezinte un număr special de forţă virilă. A propus, tocmai pentru că toţi patru erau prieteni, să construiască o piramidă a prieteniei. Ea va forma baza, ca purtător. Pe umerii ei, stâng şi drept, ar putea să-i ţină foarte bine pe Franki şi pe Siggi. Gimnastul Maxi ar putea, echilibrându-se cum trebuie, să se sprijine pe umărul stâng al lui Franki şi drept al lui Siggi şi astfel să încoroneze piramida. Desigur, ar mai merita să fie luată în consideraţie şi figura stând în mâini pe care Maxi ar executa-o acolo sus. Dar mai înainte ar trebui să se exerseze serios la jumătatea înălţimii, adică fără Billy la bază. De altfel, roagă să se urce descălţaţi. Poate că ar mai trebui întrebat şi chelbosul stingher cu lipitori de pe malul lacului, dacă n-ar vrea să fie atât de amabil şi să tragă câteva amintiri despre reuşita piramidă a prietenei cu scula de tras poze a lui Billy pe care o poate manipula orice idiot. Asta ar fi totuşi ceva. S-ar revedea cu plăcere mai târziu. Nu, nu, ea poate rezista ca purtător.

Aşa au făcut, cu întreruperi şi incidente. În timp ce Billy privea, Maxi a exersat pe umărul stâng al lui Franki şi pe cel drept al lui Siggi poziţia în mâini, până a reuşit. Franki şi Siggi
s-au descălţat de cizme şi de pantofi. Maxi s-a dus la mal şi 1-a întrebat pe chelbosul stingher dacă vrea să tragă câteva fotografii. El a acceptat şi şi-a desprins ultima lipitoare de pe picior. Cu coapsele şi pulpele încordate, Billy le-a lăsat să se urce pe rând pe Franki şi pe Siggi. Maxi a stat capră. Dar apoi, dintr-o toană bruscă, Maxi a refuzat să încoroneze piramida. I-o tâmpenie şi o idee băşinoasă. În afară de asta, Maxi nu suportă să-i dea instrucţiuni o fufă. Unde ar ajunge aşa. Mai bine să se mai caţăre încă o dată în pinul cu trunchi lung.

Franki a coborât deci de pe umărul stâng al lui Billy, în timp ce Siggi în dreapta a rămas pe poziţie: „Urcă-te că de nu îţi zic una să mă ţii minte!" Dar Maxi s-a bosumflat şi a mormăit:
„N-ai ce să-mi zici. Fac ce vreau." Şi atunci Franki i-a cârpit stânga-dreapta două palme răsunătoare: poc-poc! „Acu' vrei? Tot nu? Poc-poc! Acu'-i mai bine? Mai doreşti ceva? Ei, atunci."

Până la urmă, Maxi a stat plângând pe umerii lui Franki şi ai lui Siggi şi amândouă pe umerii bietei mele Sibylle care plângea din compătimire pentru pălmuitul Maxi. Franki şi Siggi priveau supăraţi. Maxi n-a mai îndrăznit să stea şi în mâini. Totuşi, chiar şi aşa, a ieşit o fotografie reuşită pe care chelbosul dispus să le ajute a făcut-o, după două clişee mişcate. Mai târziu, când nu mai creştea câini şi era liber-profesionistă, Siggi a obţinut o mărire la dimensiuni gigantice a fotografiei cu piramida prieteniei şi a prins-o în pioneze pe unul dintre pereţii mansardei în care locuia.

„Drăcia dracului!" spunea procuroarea Sieglinde Huntscha dacă era întrebată care este semnificaţia fotografiei uriaşe, cu granulaţie mare. „Pe toate astea a trebuit să le suporte Billy a noastră, ba încă şi mai multe."

Fireşte, piramida prieteniei, în care Billy fusese purtătorul şi pe care Maxi o încoronase sprijinindu-se pe Franki şi Siggi, fiind executată cu succes de Ziua taţilor (şi fotografiată) nu a fost văzută numai de grupul de studenţi asociaţi în mare ţinută din apropiere, ci a fost observată şi de pe malul celălalt al lacului Grunewald unde tinerii în piele neagră terminaseră jocul cu pumnalele ascuţite şi, în sfârşit, voiau să trăiască evenimentul.

Nu ştiu dacă studenţii pilangii făceau parte dintr-o aşa-zisă organizaţie combativă, dacă asociaţia lor se numea Teutonia, Saxonia, Thuringia, Rhenania, Friesia sau pur şi simplu
Germania. N-am chef nici să citesc în bibliografia specială ce sarcini, obligaţii şi drepturi au membrii şi bobocii. Puştii nu prezentau deloc cicatrici de la lovituri de spadă. Erau foarte înalţi şi rotofei. Câţiva purtau ochelari. în orice caz, s-au apropiat când piramida, încă în poziţie, tocmai era fotografiată. Chiar şi îngerii negri de pe malul celălalt trimiseseră doi informatori motorizaţi care, de altfel, au luat poziţie prea târziu pe taluzul lacului: piramida prieteniei se dezmembrase. Cei patru n-aveau să mai fie niciodată îmbinaţi astfel.

Prietenia lor n-a mai găsit niciodată un purtător solid la bază. (Ah, Maxi, ce s-a ales de tine? Predă pe
undeva — cred că la Wiesbaden — lecţii de gimnastică medicală. Şi Franki? A intrat tare în afaceri imobiliare la Hamburg. Şi Billy? Ah, Billy... Numai Siggi îmi mai este la-ndemână, cu acuzaţiile ei exagerate...)

Totuşi teutonii, sau renanii asociaţi, aşa ameţiţi de superpileală, avansau întruna, în timp ce îngerii negri pe motociclete, cărora nu le lipsea nici un gadget, rămăseseră pe loc, parcă
împietriţi. Saxonii trăncăneau prosteşte — îngerii negri nu scoteau nici un cuvinţel.

„Grandios! Fenomenal! Absolut exorbitant!" a strigat un teuton cu ochelari.

Altul a strigat: „Bis! Bis!"

Şi atunci studenţii corporaţi, în unanimitate, au cerut să mai vadă înălţată încă o dată piramida prieteniei. „Domnilor, dacă nu vi se cere prea mult, ne-ar face plăcere să revedem acest spectacol neobişnuit de extraordinar."

Dar Franki le-a făcut semn că nu: „Canei. Gata pentru azi. Hai, valea, puştilor. Nu vă băgaţi în treaba noastră."

A fost instinct? A fost intuiţie? Le-a deschis ochii durdulia mea Billy? Brusc, vorbe urâte: „Ia uite! Nemaipomenit! Ce impertinenţă! Femei! Nişte muieri ordinare! Vor să ne strice şi Ziua taţilor cu obscenităţi?"

Un student întârziat şi gras, cu ochelari, şi-a asumat rolul de purtător de cuvânt: „Doamnelor — sau orice veţi fi — prezenţa voastră în general şi în special pe acest teren, astăzi rezervat exclusiv sărbătoririi Zilei taţilor, este constatată de noi cu indignare şi protest, da, cu protest. Se poate vorbi chiar de un scandal. Departe de orice normă morală, aici se întâmplă ceva oribil. Nu pentru că am fi misogini. Dimpotrivă. Exact invers. Femeile sunt totuşi, aşa cum a spus deja marele Goethe, talere de argint, pe care, sau în care, noi bărbaţii, depunem mere de aur. Dar în această zi — şi cu tot respectul pentru exhibiţiile voastre de circ — nu este admisibil. Contravine oricărui principiu. Aici trebuie să ne exprimăm limpede şi cu toată autoritatea. Înainte de a elibera fără întârziere acest teren, trebuie să vă cerem o explicaţie."

Franki, Siggi şi Billy luaseră deja poziţii defensive. Franki apucase vătraiul. Siggi întorsese în afară inelul cu sigiliu care avea spre palmă un cui scurt şi bont transformându-1 într-un box american. Maxy se înarmase cu grătarul patruped. Numai Billy cu mâinile goale dar cu gura mare a atacat supraputerea corporatistă: „Ce aud? Ne daţi afară de pe teren? Voi pe noi? Îmi vine să râd! Bărbaţi? Voi, nişte pămpălăi, vreţi să fiţi bărbaţi? Sunteţi nişte neisprăviţi, îndopaţi cu complexe. Cu buricul netăiat. Oedipi fabricaţi pe bandă. Poate că n-a vrut să vă alăpteze mămica. Nu v-a răsfăţat destul când eraţi sugari? V-a lăsat să vă învineţiţi urlând în pisatul vostru? V-a mângâiat prea rar, în schimb v-a bătut prea des? Şi tu, ţâncule ! Da, tu! Ai fost şi tu de faţă tremurând, te-ai ginit prin crăpătura uşii când mă-ta şi cu tac-tu făceau porcării? Te-a lins vreun căţel pe tine, sau pe tine? Şi tu? Ţi-au persecutat fratele mai mare, sora mai mică, ştrengăriţă, ţi s-au pus mereu în cale? Hai, daţi-i drumul! Să facem schimb de complexe. Am câteva în dublu exemplar."

Băieţii s-au retras. Cu sau fără ochelari, au dat înapoi. Nici boxul american, nici grătarul de fier sau vătraiul nu i-a silit pe studenţii corporaţi să părăsească câmpul de luptă ci cuvântarea directă a lui Billy, răbufnirea ei: „Sclivisiţilor! Fandosiţilor!" Şi când Sibylle a mea s-a întors brusc cu spatele, şi-a tras în jos blugii colanţi şi, ca aluzie directă, le-a prezentat teutonilor sau renanilor fundul ei de o albeaţă venusiană, din care a lansat imediat un pârţ, saxonii, sau ceilalţi germani, au fost copleşiţi de o groază iremediabilă: au şters-o în toată marea lor ţinută lăsând pe teren vreo două-trei etuiuri de ochelari şi o culegere de cântece din care Maxy solfegia mai târziu cântece studenţeşti: *Gaudeamus igitur* şi etc...

Ce-au mai râs! Nechezatul birjăresc al lui Franki. Siggi râdea arătându-şi dinţii strânşi. Maxy se tăvălea de râs sughiţând, cu coapsele lipite, cum fac numai fetiţele când le vine să se pişe. Billy, cu picioarele depărtate, lansa salve de râs în urma duşmanului. (Aşa au râs pe vremea când erau cavaleri teutoni la vânătoare de lituanieni păgâni şi de pruşi, odinioară, în tabăra de iarnă de la Ragnit. Aşa au râs, pe vremea când erau cavaleri suedezi pe urmele imperialilor care o luaseră la sănătoasa, atunci, la Wittstock, când papiştii au pierit cu toţii în mlaştinile din Brandenburg...)

Un râs sec, molipsitor. Şi poate că râsetele celor patru eroi aveau efect la distanţă, pentru că vântul aducea crâmpeie de râs şi de pe malul celălalt al lacului. Pretutindeni se râdea: pe malul lacurilor, sub copaci, în formaţie de club la mese, chiar dacă din alte motive. Umorul era la ordinea zilei. Râs jovial, masculin. Cu bătăi pe umeri şi pe coapse. Încă o dată, din tot pieptul, aşa cum se cuvine. Nu te îneca, bătrâne. Poţi să mori de râs. Mă prăpădesc de râs. De la bancuri, bancuri trăsnet, bărbăteşti. P-ăsta-1 ştii? Care e deosebirea între... Friţişor vede că taică-su în grajd... Contele Bobby are un ochi inflamat... Tata Moise îl întâlneşte pe Avram la bordel... Hitler se-ntâlneşte cu Stalin în iad... Atunci Friţişor a zis... Păi, Moise, zicea Avram... Ah, dac-ar fi numa' ochiul, a strigat contele Bobby... Deci boaba de cafea se deosebeşte prin... Ei, dac-aş fi ştiut, îi spune Hitler lui Stalin... Da' capra nu-i în stare să facă asta, a zis mama lui Friţişor...

Dar în ciuda tăriei, reţinerii, sau dezlănţuirii până la lacrimi prin care cei zece, nu, o sută de mii de bărbaţi, îşi manifestau veselia de Ziua taţilor, cei doi îngeri negri, martori ai hohotului enorm de râs pe motocicletele lor sofisticate, nu voiau nici să râdă împreună cu ceilalţi, nici măcar să schiţeze un mic zâmbet fugitiv. Lor nu le pica fisa la nici o poantă. Nu găseau comic absolut nimic. Nu le venea în gând nici o glumă. Rigoarea le era scrisă pe faţă. Atenţi, ca şi cum ar fi fost o obligaţie profesională, cei doi înregistraseră disputa cu studenţii corporaţi: fiecare cuvânt provocator. Jignirile nemaipomenite. Rănirea demnităţii masculine. Fundul gol al lui Billy, de care fugiseră studenţeii, toate astea îi marcaseră profund pe cei doi — Herby îl chema pe unul, pe celălalt Ritschi — da, ca un sigiliu sec, sau un fier roşu.

Şi abia se mai calmaseră râsetele — doar Maxi mai sughiţa — când amândouă motocicletele au început din nou să urle, să pufăie şi să pârâie. După un viraj demonstrativ pe peluza de la malul lacului şi un slalom magistral printre pinii prusieni, martorii s-au depărtat vâjâind ca să ducă pe celălalt mal un mesaj nemaipomenit.

„Hei, băieţi!" a strigat Billy în urma lor: „Ce atâta grabă?" Însă după ce bărbaţii din jurul lacurilor Grunewald şi Wannsee, din pădurile Spandau şi Tegeler îşi arătaseră lor şi celorlalţi de ce sunt în stare (să mănânce sticlă, să arunce pietre, să se tragă cu funia, să se caţăre şi să coboare din copaci, să suporte durere şi să ridice deasupra capului greutăţi cât mai mari); de Ziua taţilor, care cade de înălţare, la Lübars şi Britz, peste tot la iarbă verde, după ce râsetele bărbaţilor — mândri de cele realizate — atinseseră punctul culminant şi toţi se hliziseră pe săturate — nici chiar Maxy nu mai putea — Franki s-a postat în faţa unui mesteacăn nevinovat care, împreună cu alţi câţiva mesteceni tineri, crescuse printre pini, şi a râs, a râs de toate, chiar şi de el însăşi cât era de mare, până a desfrunzit copăcelul inocent. Bătrânul chirigiu şi veteran din toate războaiele (a luptat la Tannenberg, Wittstock şi Leuthen) putea să desfrunzească mestecenii râzând.

Franki a luat zece paşi distanţă, ca să aibă tot pomişorul în unghiul de tragere. A lansat salve de râs ţintite şi împrăştiate. Îşi prezenta marele lui număr de râs cinic. (Nimic nu-i era sfânt.) I-a ordonat frunzişului încă primăvăratic o toamnă timpurie şi căderea frunzelor şi când Billy, Siggi şi Maxy au strigat: „încă! încă!" i-a desfrunzit şi pe ceilalţi mesteceni din jur, pe ultimul doar pe jumătate, pentru că între timp pretutindeni, de la Spandau şi pană la Tegel, râsetele se prefăcuseră în tristeţe virilă — ca de obicei: dintr-o extremă în alta.

Toate, chiar şi înalta performanţă, încă uimitoare, ce se cerea fotografiată, lăsau un gust amar (chiar şi triumful incontestabil de mai înainte, când studenţeii o luaseră la sănătoasa) şi avea un iz de absurditate. Neantul răzbise. Mizeria Zilei taţilor decolora spre cenuşiu pometţii încinşi ai domnilor, acolo în pădure unde-şi lăsaseră pantalonii în jos. O melancolie de plumb se amesteca în fiecare înghiţitură de bere. Dezgust de lume. Existenţa răbufnea amară ca fierea. Din străfunduri porneau suspine, se înălţau treptat, ieşeau la lumină: fantome palide care nu suportau mult timp aerul tare din pădurile de pini prusiene pentru că se sfărâmau, se topeau şi cădeau la pământ ca atacate de mană, fără să-i mai poată înveseli pe bărbaţii care sărbătoreau Ziua taţilor.

Oricum, limbile se dezlegaseră. Îşi deschideau inima. Recunoşteau mizeria multiseculară — erau doar între ei. („Pe cinstite, bătrâne. Asta trebuie s-o spui fără menajamente. Camuflajul nu ţine. Aici contează numai sinceritatea, francheţea radicală.") Toate înfrângerile, istorice şi prezente, crestate pe o scândură lungă. Neglijenţe înfăşurate pe mosor care, depănate, au destule fire ca să brodeze bărbatului, grandorii categorice, cămaşa mortuară.

„Suntem terminaţi", a spus Siggi, „definitiv epuizaţi. Nu mai suntem buni de nimic. Şi totuşi nu vrem să recunoaştem că trebuie să ne retragem. În faţa istoriei, care a fost cauza noastră,
singura exclusivitate masculină, am eşuat. Sau ca să ne exprimăm în termeni politici: noi nu mai administrăm decât masa de faliment. Criza mereu amânată. Ca să preîntâmpinăm ceva mai rău. Întimidarea atomică. Da, şi zidul? Oribil. Totul e oribil!"

Şi bilanţul lui Franki: „De la sfârşitul epocii de piatră, când viitorul a început odată cu arama, bronzul şi fierul, noi, bărbaţii, n-am construit decât rahaţi!", era parcă scris pe cer cu litere de fum. „Rataţi! Suntem nişte rataţi!"

Chiar şi Maxi a recunoscut că nu mai înţelege nimic: „Uneori mă îndoiesc dacă a fost corect că am preluat întreaga responsabilitate pentru toate problemele mărunte. Asta îl
surmenează pe bărbat. Şi după mai mult timp pe oricare dintre ei. Să mai răspundă şi femeile. Să vadă cum e când ai de dat socoteală pentru toate şi nimic. în orice caz, eu m-am săturat.
Nu mai am nici o idee. Poate că trebuie să fac o pauză. Vreo cinci-şase secole în ceea ce mă priveşte, dar să fiu întreţinut. Păi, ce treabă bună e să te joci de-a femeiuşcă şi altceva nimic.
Să clipeşti din gene şi să-ţi oferi păsărica. Din când în când să te alegi cu un copilaş. Să te bucuri de Ziua mamei. Să stai cu nasul în romane şi în acelaşi timp să dai drumul la maşina de spălat vase. Aşa sărbătoare zic şi eu!"

Iar Billy a spus: „N-ai decât să începi imediat, Maxi. Văicăreala nu face doi bani. Farfuriile nespălate aşteaptă. Hai, dă-i drumu'. Cu nisip şi apă din lac. îhhh, îs toate pline de furnici.
Da, bine, te ajut şi le şterg eu. „Billy (prevăzătoare) avea disponibil în coşniţa cu merinde chiar şi un şervet de bucătărie cadrilat.

Însă Maxi nu voia să ştie de nimic. Şi să spele vase, chiar deloc. Încă nu. Nu în secolul ăsta: „Lasă-le pe furnici. O fac ele. Au curăţat şi farfurii mai mari. Eu mai trebuie să reflectez. Păi,
la toate şi la sens."

Dar când Billy a insistat să spele şi i-a spus: „Poţi să reflectezi şi după, fiule!" Franki a ieşit din puţul cu melancolie şi cu exact aceeaşi conştiinciozitate abisală a spus: „Ce înseamnă asta: fiule? Dacă cineva dintre noi este într-adevăr tatăl lui Maxi, atunci acela sunt eu. Şi să fie clar: fiul meu nu spală vase. Iar de Ziua taţilor în nici un caz."

„Exact", a confirmat Maxi. Pe tăticu' meu îl cheamă Franki. Tu eşti şi rămâi o fufă. Dă-i drumu'! Spală jegul. Şi nu ne deranja."

„Of", a spus Billy, din nou gata să plângă, „ce mă tot înţepaţi şi criticaţi atâta. Eu gătesc şi fac şi dreg. Da' asta nu-nseamnă s-o fac tot timpul numai eu. Nu-s otreapă voastră. Vreau şi eu
aceleaşi drepturi ca şi voi. Am şi eu mândria mea."

Atunci Siggi a spus: „Ca toate muierile. Certăreaţă. Credeam că am trecut de asta. Ori suntem toţi patru, ori nimeni. Vrem să sărbătorim Ziua taţilor — în linişte. Înţeles!"

„Exact", i-a spus Franki lui Maxi, pe un ton sever. „Ai auzit, fiule?"

„Da' să nu mă mai faceţi fufă", a suspinat Billy.

„Da' tot eşti. O fufă plângăcioasă, pă bune!", a exclamat Maxi. „Of of! Smiorc smiorc!"

„Eşti irecuperabilă!" a spus Siggi şi i-a pocnit două palme stânga-dreapta. La care Franki a răcnit: „Pă fi-miu îl bat io, 'ţeles! Numa' io !" şi i-a tras lui Siggi o cotonoagă. Iar Maxi, în timp ce Siggi lansa o dreaptă în direcţia lui Franki, 1-a scuipat pe Billy în ochii umflaţi de plâns. Drept pentru care Billy şi-a înfipt amândouă labele în freza ţepoasă a lui Maxi. Şi încăierarea era acum perfectă, exact ca atunci, după capitularea saxonilor la Pirna, când trebuia împărţită prada şi Franki s-a bătut cu Siggi pe o cutie de bomboane în care, mult mai târziu, bucătăreasa slugilor din Prusia Occidentală, Amanda Woyke, a păstrat corespondenţa ei cu contele Rumford — fantezistul. (Şi în alte împrejurări istorice — chiar la începutul migraţiei popoarelor — ieşea scandal din nimic, şi numai pumnii...).

De la distanţa corespunzătoare — o aruncătură de piatră — asistau la scenă studenţii în mare ţinută. Alţi doi mesageri în piele neagră, pe motociclete, se menţineau în raza auditivă.

Nasul lui Maxi sângera de-adevăratelea. Siggi îi făcuse o vânătaie lui Franki. Franki îi luxase lui Siggi braţul drept. Dar cele mai multe scatoalce le încasase Billy, pentru că, după ce Siggi, Franki şi Maxi s-au împăcat, s-au şters la nas una pe alta, şi-au pus braţul la loc, şi şi-au răcorit vânătaia, madama cea dolofană tot mai plângea în hohote, informaţie pe care cei doi motociclişti au transmis-o în jurul lacului Grunewald. (Că şi în alte locuri, pretutindeni unde

Ziua taţilor îşi căuta expresia ei cea mai masculină, avuseseră loc ciocniri fără importanţă, dar şi acte de violenţă grave, a adus la cunoştinţă a doua zi comunicatul poliţiei: echipajul de serviciu a fost chemat prin radio de o sută douăsprezece ori. S-au produs pagube materiale. S-au înregistrat optzeci şi şapte de răniţi din care nouăsprezece cazuri grave şi un deces...)

O, voi luptători de dragul cauzei. Voi, visătorii, cu nostalgia situaţiilor extreme. Voi, eroii, întotdeauna gata să vă antedataţi moartea. Voi, cavalerii justiţiei. Voi, învingătorii vieţii. Atacanţi şi apărători. Bărbaţii cu dispreţ de moarte.

Acum pe luptători îi copleşise o mare oboseală. Şi în alte locuri cei zece, cei o sută de mii de bărbaţi, pentru că zburdaseră pe săturate, voiau să tragă un puişor de somn. Franki a sforăit

primul. Apoi a dormit, pe burtă, cu toate membrele întinse, Siggi. Dar pentru că Billy nu se putea opri din plâns, Maxi s-a aşezat lângă ea şi a spus: „Da' dormi şi tu un pic, madamo. Te-au scărmănat zdravăn, ce zici? De ce oi fi început cu spălatul acela tâmpit? Să fi luat farfurii de carton. Măcar dac-ar fi fost o chestie serioasă. Of, Doamne, Doamne! Tot mai curg nişte lăcrămioare. Hai, nani odată. Sau zi aşa: nu-mi pasă de ei. Sau gândeşte-te la ceva frumos. Sau să-ţi povestesc ceva de dormit. O poveste străveche, de pe vremea când femeile aveau trei ţâţe. Sau altceva. De exemplu story-ul cu calcanul... "

A fost odată o madamă grasă. Cum o chema? Păi, o chema chiar Ilsebill. Şi avea un tip; îl chema Max. Ea stătea tot timpul acasă şi îşi vopsea unghiile în verde. El pescuia mereu cu undiţa după lăsarea lucrului, afară, pe mol. Şi în timp ce Max pescuia, tot pescuia întruna, madama lui grasă, după ce termina de pictat cu verde unghiile de la degetele mâinilor şi se plictisea singură, îi venea poftă să aibă în aşternut diverşi tipi, cu schimbul, ba unul, ba altul.

Şi într-o seară, după lucru, când Max arunca din nou undiţa de pe mol, a muşcat un calcan. Ăsta-i un peşte plat. Are ochii saşii, aşezaţi strâmb faţă de botul răsfrânt. Se întâlneşte în basme. De aceea calcanul putea să vorbească şi i-a spus lui Max: „Dă-mi drumul şi apoi spune o dorinţă."

Atunci, Max a scos calcanul din cârlig, 1-a aruncat în mare şi a spus: „Of, calcanule. Ilsebill a mea, care-i o madamă grasă năzdrăvană, are numa' chef de giugiuleală şi pipăială, vrea să se reguleze ba cu unul, ba cu altul. Ce-i dau eu nu-i ajunge niciodată. Mereu vrea să fie atinsă de un tip care nu sunt eu. Sbârciogul meu îi pute. Da' eu ce să fac, ce să fac?"

„Cu ce fel de tip vrea?" a întrebat calcanul uitându-se pieziş din apă.

„De pildă cu comandantul pompierilor în uniformă", a spus pescarul Max privind marea calmă; căci el pescuia în Marea Baltică.

„Iată-te deja cu bumbi şi trese", a spus calcanul şi s-a scufundat.

Şi aşa, în uniformă, Maxe s-a băgat în pat la Ilsebilla lui şi a strâns-o în braţe de i-au sărit toţi bumbii. Şi asta până când Ilsebill s-a săturat de comandant şi a bătut cu picioruşul dolofan şi a smiorcăit, a tot smiorcăit: „Of, de-aş avea un procuror adevărat."

Şi-atunci, când 1-a chemat din marea uşor învălurată, calcanul 1-a făcut imediat pe Max procuror în robă, cu ochelari cu ramă de corn şi tocă neagră. Iar când lui Ilsebill nici zbârciogul puturos al procurorului nu i-a mai fost de-ajuns şi şi-a dorit să aibă în aşternut un anarhist nevrotic autentic, calcanul i-a băgat în pat un Max-Teroare, camuflat cu mască de ciorap şi cu bombă cu ceas ticăitor; acum Marea Baltică a făcut valuri mici, cu respiraţie scurtă.

Asta a ţinut o săptămână întreagă, pentru că Ilsebill îl găsea pe tip „demenţial de interesant". Dar când, până la urmă, a înţeles că şi teroriştii au numai două ouă-n sac, a spus: „Aş vrea să ştiu ce are special tipul ăsta. Trăncăneşte neîntrerupt politică când e treaba-n toi şi se gândeşte la cu totul altceva. Acu' îmi doresc un preşedinte putred de bogat ca să-mi găsesc locul potrivit şi să mă dezvăţ."

Şi atunci calcanul, chemat pe vânt de intensitatea cinci până la şase, 1-a făcut pe Max să descindă la Ilsebill ca Preşedinte al Băncii federale, dintr-un Mercedes albastru-metalizat. Preşedintele era peste tot cărunt, chiar şi în jurul cozii. După ce Ilsebill a dominat capitalismul în stilul ei voluptuos — interludiul a fost scurt — a vrut să fie încălecată de un funcţionar sindical beţiv şi — în timp ce furtunile făceau periculoasă Marea Baltică — în sfârşit de o vedetă de cinema versată, neapărat *live* şi în plină lumină.

Atunci calcanul a strigat, pe vânt de tărie zece: „Ilsebilla ta nu-şi mai umple niciodată gaura. Vrea tot mai mult! Mereu mai mult!" Totuşi, cam plictisit, din liderul sindical Max a făcut un Belmondo autentic, care, în zumzăitul camerei, a plonjat cu salt de peşte (de pe şifonier) în patul cu baldachin al Ilsebillei unde a dezlănţuit imediat scene de sex violente, cu supraimpresiuni de scene violente din alte filme.

Însă după ce Ilsebill 1-a stors până la ultima picătură, de ajunsese de-a dreptul ridicol, a strigat, mereu nesătulă: „Acu' vreau să mă reguleze un dirijor de orchestră simfonică, cu
baghetă!" După care a trâmbiţat motivul destinului.

De data asta, când Max 1-a strigat, calcanul a oftat din adâncul mării, stând întors într-o parte împotriva uraganului, dar cât ai zice peşte a făcut din el un dirijor de top, care ştia să dirijeze totul pe dinafară. Dar după ce Ilsebill 1-a păpat şi pe ăsta după de trei ori *da capo,* madama grasă a vărsat câteva lacrimi amare şi a scâncit: „Numai interpreţi. Nimic nu mai e original. Totul la mâna a doua. Acu' vreau să mă frece cu arcuşu' lui şi moşu' Beethoven, prin faţă şi prin spate."

Dar când Max, epuizat, i-a mai relatat şi asta, calcanul a strigat, din elementul dezlănţuit: „Ajunge! Ce-i prea mult, e prea mult. Nu v-atingeţi de clasici. De azi-nainte nu-1 mai pupă — în veci — decât pe Maxi al ei, aşa cum este. Sâmbăta, după pescuit."

Imediat a încetat şi furtuna. Curând s-a potolit şi marea; acum era netedă şi paşnică. Iar sus, pe cer, navigau nori mari, ca nişte pilote doldora de puf.

Aşadar, Ilsebill a trebuit să se mulţumească cu Max al ei. De atunci înainte ea a trăit numai din amintiri. Dar cât de plăcute erau...

Iată ce i-a povestit Maxi lui Billy şi vorbele lui au adormit-o. Lacrimile mari se uscaseră lăsând urme de sare. Franki tot mai sforăia ca un tăietor de lemne canadian. Prăbuşit — un înger căzut — Siggi dormea pe burtă. Maxi s-a lipit de blânda madamă grasă şi, cu puţin înainte de a adormi, a decis scurt: „Vreau să-i fac un copil, fac un copil, un copil.

Pe movila de nisip, printre pinii prusieni, doi tipi în piele neagră pe motociclete supravegheau serioşi scena paşnică.

Câtă colcăială este într-un somn profund. Vise în năvod. Totul este mai real şi se produce cu întârziere. Iată ce am visat recent: sunt o femeie însărcinată în lună înaintată şi nasc o fetiţă în faţa portalului principal al domului din Köln, la picioarele turnurilor, după-amiaza, în timpul orelor serviciului divin principal; fiica — Ilsebill a mea — este şi ea însărcinată şi la scurt timp după mine, dintr-o poziţie pelviană dificilă, naşte un băiat cu cap de calcan: gura oblică, ochii bulbucaţi, privirea curmezişă. De pe Hohenstrasse şi de la gara centrală vin trecători cu sacoşe de cumpărături, se adună în jurul naşterii noastre duble şi strigă: Miracol! Un miracol catolic! La care fiul cu cap de calcan al fiicei mele vorbeşte din mine trecătorilor. El le explică sensul vieţii, situaţia politică mondială, fluctuaţiile preţurilor la produsele alimentare de bază şi necesitatea reformei fiscale. „Pe scurt", a spus el, „trăim pe cheltuială..."

Franki s-a deşteptat la strigătul lui Maxi — „Vreau să procreez un fiu!" — care o trezise mai întâi pe Franki şi imediat după aceea pe Siggi din somnul de după-amiază, de Ziua taţilor;
pentru că şi Siggi şi Franki avuseseră, ca şi Maxi, marele vis al naşterii, visul univoc, care înlătură orice acţiune secundară, există numai pentru sine şi răsună mai profund decât s-ar fi crezut vreodată şi care, în imbecilitatea lui primordială se erijază chiar şi acolo unde natura n-a prevăzut nimic.

Dar oricât de nepăsătoare ar fi visat toate trei la constituţia lor naturală, numai Maxi reuşise să scoată în somn, la lăsarea serii, strigătul provocator după fiul care vrea să fie procreat, încât nu numai Siggi şi Franki fuseseră trezite şi strigaseră în furia procreaţiei „Da! Da!" ci Maxi însăşi se trezise brusc din somn îmboldita de voinţa trâmbiţată, în timp ce Billy, îngerul dolofan, dormea fără să aibă habar, deşi toate trei, cărăuşul Franki, eroul Siggi şi arcul de oţel Maxi, voiau să devină taţi din ea: ea era terenul fertil. Vulva ei, înconjurată de păr creţ, trebuia să fie vizitată de trei ori, carnea să-i fie acoperită de trei ori. Era vorba de madama grasă. În Billy voiau să-şi plaseze capitalul. În ea să crească mai departe. Pe corporalitatea ei se întemeia de trei ori speranţa într-un fiu: da-da-da!

Maxi, care strigase primul voia, fireşte, mai întâi. Şi pe când cei doi care strigaseră da cu întârziere se mai certau cu Maxi cine să aibă prioritate la marea procreare (şi în timp ce pretutindeni în pădurile din jurul lacurilor Berlinului mii şi mii de bărbaţi îşi terminaseră puiul de somn şi se treziseră cu dorinţa obscură de a procrea) Billy tot mai dormea îngereşte şi visa pe o saltea de nori din puf, la un comandant de pompieri voluntari cu baghetă de dirijor, la un procuror în robă neagră sub care se ascundea un terorist, la Beethoven care venea la ea în salt de peşte, la vizite masculine tot mai rapide şi schimbătoare şi la cele mai noi atracţii şi dorinţe care i se împlineau.

Dar Siggi şi cu Franki îi acordaseră prima lovitură lui Maxy. „Lasă-1 pe puşti să-şi facă mendrele."

În timp ce ambii taţi în expectativă făceau umbră, tânărul Vreau-Să-Fiu-Tată — uşurel, uşurel fiule, îl avertiza Franki — a descojit de pe carnea adânc adormită a lui Billy blugii, şi chiloţii. S-a degajat o mireasmă de rusalii.

O, ce penibilă omisiune a naturii! Acum Maxi trebuia totuşi să se încingă cu plasticul, după ce primului tată în călduri îi căzuseră pantalonii şi neantul devenise evident. Da, da, totul era la-ndemână. Lubrifiantul şi el. Asta îl deosebeşte pe om de animal: pentru orice există sau lipseşte, inventează un surogat. Ştie să se descurce!

Billy stătea culcată între tufe, pe pătura ei de păr de cămilă şi respira ca atunci când visezi. Nici o privire a studenţilor corporaţi, cu şi fără ochelari, nu putea să profite de starea ei. Se bălăbăneau prea beţi în uniformele lor ca să se mai poată interesa de ceva. Numai tipii în piele neagră, pe maşinile lor, au fost martori din vârful movilei, când pentru prima oară s-a procreat în Billy, intenţionat şi în virtutea credinţei.

Cu câtă delicateţe şi-a îndeplinit rolul tânărul armăsar. Ce uşor se lasă înşelată natura. Cât de multe posibilităţi are teatrul în aer liber. Trebuie numai să ştii să improvizezi şi restul să-ţi imaginezi. Trebuie să apară invenţii miraculoase cu care să astupi găurile existenţei noastre ciuruite. Prin puterea voinţei poţi să faci să existe ceva ce nu există, fără să clipeşti. Căci dacă hostiile pot fi carnea Domnului Hristos şi vinul obişnuit de ţară poate fi sângele Lui, atunci şi o piesă de legătură ingenios concepută (cu un design mult mai elegant decât ordinarul zbârciog puturos) poate aduce eliberarea, sau măcar un pic de mântuire. Ah, voi berbecilor, ţapilor, armăsarilor şi taurilor, cât de prost v-a alcătuit natura! Voi răţoilor şi cocoşilor doar atâta ştiţi. Ah, voi taţilor naturali! Ce ştiţi voi, când vă lipseşte ceva, despre acea procreaţie suprareală care se foloseşte numai aluziv de natură?

După ce Maxi s-a dovedit ideal, i-a venit rândul lui Siggi. Dar Billy nu voia nici acum să-şi întrerupă visul. Tipii în piele neagră, de sus, de pe movilă, îşi imprimau în memorie ce vedeau: ceva nemaipomenit. Porcăria superlativă. Regulatul sintetic. Ofensa adusă de Ziua taţilor tuturor bărbaţilor curaţi: pentru că, în timp ce Siggi o vizita pe Billy adormită, pe cei doi băieţi în piele îi îngrijora pudoarea motocicletelor lor cromate şi acoperiseră cu gecile lor de piele farurile triple ale maşinilor de 500 cmc. La fel de şocate, ciorile dintr-un pin apropiat, s-au mutat în următorul. Totul era destul de rău şi fără să fie văzut.

Aşadar, ciorile şi motocicletele n-au văzut că şi Franki şi-a lăsat blugii în jos şi s-a încins cu plasticul important. Dar acum sacramentul n-a mai funcţionat, chiar de la introducere. Billy s-a deşteptat. Visul s-a destrămat brusc. Realitatea se numea Franki. Voia să-1 respingă. El nu se lăsa. Dar nici Billy nu-1 voia. „Nu nu!" Siggi şi Maxi au trebuit s-o apuce de stânga şi de dreapta şi s-o răstignească un pic. Pentru că să se întrerupă la jumătate n-ar fi fost fair-play. Faţă de Franki, vechiul cărăuş.

„Tacă-ţi fleoanca!" a strigat Maxi. „Termină imediat", a asigurat-o Siggi. Şi după câteva şuturi, pe care Billy le-a suportat scâncind încet, Franki a crezut că a procreat fiul Superman. Şi-a tras un pic răsuflarea şi apoi a spus, coborând de pe Billy: „Hai, gata. Ce atâta văicăreală. Acu' mă simt cu un număr mai bine."

Sigur, Billy plângea, după cele păţite. Numai pentru sine şi nu voia s-o lase pe Maxi să-i şteargă lacrimile. „Nişte ordinare." îngăima. „Sunteţi ordinare. Of, cât de ordinare sunteţi."

Şi-a pus chiloţii, şi-a tras pe ea blugii oftând, a tras fermoarul. Ciorile s-au întors. Pe movilă, băieţii au descoperit farurile motocicletelor şi acum erau din nou complet îmbrăcaţi în piele. Dinspre mare adia o briză vesperală. Ţânţarii se înmulţiseră.

Maxi încerca s-o consoleze cu vorbe: „Arătai prea dulce în somn. Inocenţa întruchipată. N-am putut rezista. Am procedat cu prudenţă. Şi dacă Franki n-ar fi explodat ca o grenada, sigur

că n-ai fi observat nimic. Hai, fii iar drăguţă. Te ajut să speli şi cele câteva farfurii. Lună. N-am vrut să fie aşa. Şi dacă încă-ţi mai doreşti, o să-ţi luăm o maşină de spălat vase Quelle, Miele sau Bosch, cu toate accesoriile."

Siggi a adăugat: „Aşa trebuia să fie. Abia acum Ziua taţilor e în regulă. Sus cănile. Hai, Billy. Trage o duşcă din sticlă."

Şi Franki a pocnit o sticlă de bere şi a băut, toastând pentru natură şi pentru fiul de trei ori dorit.

Dar Billy nu voia să fie drăguţă. Nu voia nici să spele farfurii împreună cu Maxi. Nu voia să bea în cinstea nimănui. încet, parcă pe jumătate adormită, s-a ridicat, a făcut câţiva paşi mărunţi, şi apoi a spus hotărâtă: „Plec. Nu mai vreau să vă văd. N-am vrut să fie aşa."

Şi fixându-i cu privirea unul după altul pe Franki, Siggi şi Maxi, a spus: „Dacă vreau îmi iau un bărbat adevărat. Este preferabil. V-o spun ca femeie. Aţi înţeles? Ca femeie."

Ca să vadă parcă altfel, într-un fel nou, mai adecvat, şi-a pus ochelarii, pe care de obicei îi folosea numai la serviciu. Apoi Billy a plecat, fără să se uite înapoi prin ochelarii cu ramă de
corn. Se depărta hotărât, pas cu pas. Ciorile o urmau din pin în pin. Motocicliştii observaseră în ce direcţie merge şi îşi puseseră maşinile în mişcare ca să ducă ultima noutate în jurul lacului din pădurea Grunewald.

Consternate, Maxi, Siggi şi Franki o urmăreau cu privirea pe Billy cum se micşorează cu fiecare pas, deşi Franki a spus într-o doară: „Pe cel ce pleacă să nu-1 întorci din drum."

După aceea, cei trei n-au mai pilit decât bere după rachiu, rachiu după bere şi au cinstit astfel Ziua taţilor până la apus. În alte locuri putea să fie vorba despre Bundesliga, Toto şi Loto, de
impozitul pe venit şi de cheltuieli; aici, eroii rămaşi în trei, numărau de câte ori îşi dovediseră puterea de procreaţie în secolele trecute. Poate că rachiul îi ajuta să suspende timpul.

Maxi povestea cum pe vremea îndelungatului Război de 30 de Ani, când Magdeburg ardea, la Soest, în Westfalia, în faţa Breisachului, imediat după bătălia de la Wittstock, cât şi în timpul etapelor mai calme, îşi risipise obolul în o sută de puşculiţe. „Asta era pe vremea când mă numeam Axei Ludstrom. Eram în regimentul de gardă al lui Oxenstierna, cu tabăra în peninsula Hela. Un escadron de suedezi cu barba mijită. Era în mai când am descliftat o fetiţă caşubâ, o chema Agnes, într-o groapă dintre dune. Ceilalţi flăcăi au trecut şi ei peste ea, pe rând.

Siggi, dimpotrivă, se bucura că fusese ulan polonez şi descria în culori vii întâlnirea tânărului conte-erou Woyczinski cu bucătăreasa năzuroasă a guvernatorului napoleonian, în adâncul pădurii, unde ea aduna într-un coşuleţ ciuperci pentru bucătăria guvernatorului: „Dar când am descălecat, i-am sărutat mânuţa şi i-am făcut nişte complimente înflorite, fătuca, fireşte, n-a putut rezista. Ne-am culcat pe pat de muşchi. În jurul nostru erau zbârciogi, urechiuşi, boviste, parasole cu pălăria mare. Ah, cum mai miroseau

ciupercile! Ah, cât de sătulă ne era carnea unită! Ce plăcere! Numai furnicile ne deranjau. O chema Sophie. Mai târziu, jigodia patriotă, ne-a otrăvit pe toţi cu un cap de viţel umplut. Numai Rapp a scăpat. Totuşi, nu regret nimic..."

Şi Franki, în cele din urmă, a povestit pe-ndelete cum pe vremea lui Moşu-Fritz, când era dragon, a aprovizionat o bucătăreasă a slugilor între bătălii. „Buna mea Amanda. Fie că era după Rossbach sau Kundersdorf, Leuthen sau Hochkirch, când îmi curariseam rănile la ea, de fiecare dată rămânea grea. După războiul de şapte ani, zămislisem un număr corespunzător de fii şi din acest motiv am fost numit inspector al domeniilor. Caşubia! Splendide terenuri nisipoase! Cu disciplină şi rigoare am impus pe aceste câmpuri cultura cartofului în Prusia. Fiii mei m-au sprijinit, toţi şapte..."

Şi încă o mulţime de fapte asemănătoare, până când Siggi a spus: „Ea este hipersensibilă. Nu zău. Nu trebuia s-o lăsăm să plece aşa, pur şi simplu. S-ar putea să aibă necazuri. Umblă p'-aici atâţia beţivi, care nu ştiu de glumă."

„Gata, împachetarea!" a strigat Franki şi i-a dat lui Maxi, care nu voia să se scoale, un picior în fund. Au îngrămădit iute grătarul de fier, farfuriile nespălate, pătura din păr de cămilă, sticlele goale, ce mai rămăsese în jurul lor — numai jobenul lui Billy a rămas pe jos — în tărăboanţa cu trei roţi al lui Franki şi au pornit: s-o caute pe Billy. (Au plecat şi studenţii corporaţi de alături, cântând: „Sus pe diligenta galbenă...")

Cu căruţul lor cu trei roţi, automobilul din a cincea mână, trăsurica comodă pentru transporturi rapide şi mutări mărunte, cu maşina lui Franki, atemporală, antidiluviană, paleoliticâ, total demodată şi recent înscrisă în circulaţie — conform ultimelor reglementări — cu suportul ei rulant în care Siggi şi Maxi şedeau printre ustensilele de la Ziua taţilor, sticlele de bere care se rostogoleau şi farfuriile nespălate care se spărgeau una după alta, în timp ce cărăuşul Franki la volan menţinea direcţia incertă — „Te găsim noi! Te găsim, Billy!" — cu tărăboanţa lor fiabilă, rămase în trei, au înconjurat lacul din Grunewald care era foarte calm şi reflecta amurgul roşu până la micul pavilion de vânătoare, pe lângă casa pădurarului şi înapoi în jurul lacului, apoi pe alei secundare învăluite în amurg, prin mulţimea de la Ziua taţilor care se retrăgea, mute, îngropate în grohotişul celor jdemii de bărbaţi pe semi- şi complet matoii — numai Siggi scrâşnea, în timp ce Maxi scâncea printre buzele ţuguiate:
„S-a cărat. Ne-a părăsit. Nu ştie de glumă. Ca un lebărvurst jignit..." — până când, pe un drum lateral, care se ramifica dintr-un alt drum lateral, în penumbră, în mijlocul drumului nisipos pe care rădăcinile ieşite afară îl făceau greu practicabil, au zărit un ghemotoc şi în lumina farului frontal al maşinii cu trei roţi se vedea limpede că sunt nişte blugi mototoliţi.

„Sunt ai lui Billy!" au strigat Franki, Siggi sau Maxy. (Puloverul alb cu dungi albastre şi sutienul erau ceva mai departe.)

Singură-singurică (singură cuc) o luase de-a curmezişul şi se adâncise tot mai mult în pădure. Pentru că pe malul lacului, în luminişuri, în faţa tarabelor cu răcoritoare era întâmpinată cu
mojicii: „Ia gineşte fufa!" şi nemulţumire: „Ce caută astea aici, de Ziua taţilor?" — „Le mănâncă, ai?"

Să nu mai fie decât pentru ea. Totul retractat. Se închistase în singurătatea ei. Şi asta încălzeşte şi acompaniază. Parcă i-au căzut solzii de pe ochi (îşi spunea ei însăşi). „Au trebuit mai întâi să vină ăia şi să-mi forţeze hotărârea."

Ce sentiment nou: să fii femeie. Chiar şi aşa, singură, rătăcită. Dar acum hotărâtă şi fără întoarcere. Să-şi ardă corăbiile. Să rupă punţile. Să formeze fraze îndreptate spre viitor: Fac
parte dintr-o familie de refugiaţi. Am trecut prin multe, încă de copil. Ştiu ce înseamnă s-o iei de la capăt. Ce fost rămâne în urma mea, definitiv în urma mea. Să încep din nou de la zero
virgulă zero. Şi de unde m-am oprit odată. Nu, Heidişor nu va mai rămâne la bunici — o iau la mine — să aibă un cămin adevărat. Copilul are nevoie de tandreţe şi de căldură maternă.
Pe astea le mai am, şi încă din plin. E pur şi simplu caraghios: parcă nu pot să-mi iau şi singură maşină de spălat vase. Da' nici măcar n-am nevoie. Astea-s doar aiureli de care trebuie să scap. Vreau. Tocmai pentru că sunt femeie. Şi chiar sută la sută. O să..."

Prin pădurea mixtă, prin tufişuri, pe alei principale şi secundare, peste solul acoperit cu ace şi muşchi, tot mai adânc în Grunewald, Billy ducea frumoasa revelaţie de la Ziua taţilor: „Sunt o femeie, o femeie, o femeie!" Cât de victorios răsuna cuvântul ademenitor! Sexul slab oferit în gura mare. Dar acum se insinua din nou ispititoare vorbuliţa rea: „madamă".

Şi ei au muşcat nada. N-o pierduseră nici un moment din ochi. Cunoşteau cărările. De la un copac la altul îi ghidau ciorile. Şi aşa au descoperit-o cei şapte dulăi în piele neagră. S-au apropiat încetinel, cu farurile stinse, pe alei principale şi secundare. Motoarele mârâiau inofensiv. Totul nu era decât un joc. Voiau numai să trăiască ceva autentic. Au proiectat brusc
asupra ei lumina din cele de trei ori câte şapte faruri, au fugărit-o pe Billy, femeia, madama grasă, care acum nu mai era decât un iepuraş speriat, ba încolo, ba încoace, la răspântii izolate, unde numai hârtia de la tartinele cu unt şi sticlele de bere mai dovedeau că a fost Ziua taţilor.

Billy a mai strigat: „Hei, băieţi! Terminaţi cu băşcălia. Veniţi să bem câteva ţuici la Roseneck sau în altă parte..." Dar cercul se şi închisese. Cursa a făcut: trosc! Totul se întâmpla după un scenariu clasic. În filmul ăsta nu exista scăpare. Sfârşitul era dinainte cunoscut.

„Jos boarfele!" a spus unul, încet de tot. Nici un motor nu mai mârâia. În lumina unită, ca sub duş, Billy durdulie, nostimă, stângace în splendoarea buclelor sclipitoare, s-a supus, cam
jenată. A rămas totuşi în chiloţi, pantofi şi ciorapi ecosez. Mai mult nu voia: în nici un caz! („Doar n-o luaţi în serios...")

Iepuraşul s-a salvat strigând: „Vă filează lampa!" şi a luat-o la goană, dar cele şapte motoare au început să mârâie. Billy a trecut printr-o porţiune

defrişată, a cotit pe după trunchiuri de copac, a trecut trosnind printre jepi pitici, a fugit, a fugit, până a căzut
moale pe patul de ace de pin şi i-a avut din nou pe cei şapte în jurul ei: „Vă rog, puştilor, vă rog..."

Dar ei nu spuneau nimic, sau numai: „Ştioaflă!" „Stai tu, ştioaflă!" — „Te regulăm noi, scroafă!" şi aveau deja prohabul de piele descheiat. Şi, unul după altul, ca la comandă, scoteau
ştremeleagul sculat. Şi aşteptau împărtăşania. Şi asta li se părea foarte normal. Şi, unul după altul, şi-au vărsat mucii în ea, până când Billy a debordat. Au şi lovit-o, înainte şi după, cu cizmele lor de comandă: „Ştioaflă jegoasă, afurisită!"

Şi după ce toţi terminaseră, unul dintre ei i-a înfipt un con de brad uscat în rană: „Hai fugi, superştioaflă, mai fugi ş-acu'!"

Dar Billy nu voia, nu mai putea. Decât să plângă. Şi un gol care se deschidea ca o ultimă dorinţă: of. Cu motoarele reduse au împins-o, au îmbrâncit-o, au lovit-o — „Hai, mişcă!" — până când unul, şi apoi al doilea, au accelerat şi au trecut peste picioarele, peste burta ei. Abia acum, pentru că toţi şapte făceau întotdeauna la fel, au trecut şi ceilalţi: peste ea şi încă o dată peste. Cu seriozitate şi minuţie.

Mai era oare o fiinţă umană? Aşa au găsit-o Franki, Siggi şi Maxy pe Billy a lor dincolo de defrişare: pe patul de ace, un boţ călcat de roţi. Alături, ochelarii sfărâmaţi. Nu mai rămăsese
nimic din frumuseţea ei. Nu mai era nici urmă de viaţă. Nu mai puteai spune decât — şi Franki a spus-o — „Căcat!" Maxi vomita deoparte, lângă un copac. Franki îşi frângea mâinile:
„Blestemaţii!" în situaţia asta, Siggi n-avea decât să rămână obiectivă. „Trebuie s-o lăsăm aici, pe loc. Şi să telefonăm de pe drum. Deocamdată aici nu mai e nimic de făcut."

Au plecat deci din defrişare, cu automobilul lor triciclu pentru transporturi rapide şi mutări, pe aleile secundare şi principale lăsând-o pe Billy moartă în pădure. Au participat pe Clayalee la circulaţia de întoarcere de la Ziua taţilor până la Roseneck, unde Siggi a coborât şi a dispărut în cabina telefonică de lângă staţia de autobuz. Franki a rămas la volan şi şi-a curăţat pipa. Maxi nu mai avea gumă de mestecat. Siggi a anunţat la telefon: „Trebuie s-o luaţi la dreapta din Clayalee, da, exact, apoi din nou dreapta, apoi stânga, încă o dată stânga, apoi dreapta, în defrişare. Şi la cinjde paşi, f'o doi paşi mai la stânga e o femeie goală moartă.
Da, sigur. Exact. Corect. Aşa am spus."

Apoi viaţa a continuat.

ÎN LUNA A NOUA

Lud

Aşa suntem noi, bărbaţii: capabili de prietenie. De la Ludek la Ludger şi până la prelatul Ludewik, de la sculptorul în lemn Ludwig Skriever la gâdele Ladewik şi până la Axei Ludstrom, suedezul, de la camaradul meu Ludrichkait şi căpitanul bavarez Fahrenholz şi până la Ludwig Skrover, care a plecat în America, până la Franki Ludkowiak, bătrânul cărăuş: eram uniţi la bine şi la rău. Prieteni! Fraţi de sânge! Ah, şi Jan. Jan Ludowski. Pe el l-au împuşcat în burta plină de varză cu porc. Mi-e dor de Lud. Ce dor mi-e de Lud!

De curând a murit prietenul meu Ludwig Gabriel Schreiber. Fie că modela gipsul stupid, sau aşeza fileuri de peşte afumat pe felii de ţelină prăjite pe reşoul electric şi peste toate turna
ouă bătute (pentru el, pentru mine), fie că şedea mut în spatele geamului şi cu degetul mic îndepărta o picătură de sudoare ca să-şi răcorească fruntea sau recita ca o litanie raportul de gardă, în termeni întotdeauna identici, despre faptele lui cunoscute („Când pe frontul arctic au sosit ciolovecii în pelerine albe de camuflaj..."), fie că scrâşnea din dinţi de mânie sau mângâia piatra brută, Lud rămânea întotdeauna univoc: bărbat, stâncă, taur, făptaş, îngerul căzut în păcat.

Aşa a fost întotdeauna. Cum a şlefuit toporul de piatră ca să-1 prefacă în semn. Când era prelat, a venit în suita boemianului Adalbert să ne aducă nouă, păgânilor, crucea. Odinioară, când a sculptat pentru Petru şi Pavel altarul (arhigotic) şi, în plus, din lemn de cireş, o madonă care semăna cu doamna mea Dorothea: cu ochii incrustaţi de chihlimbar privea fix într-un punct îndepărtat.

De cele mai multe ori murea în urma mea. Dar în timp ce eu mai povestesc încă cu totul altfel basmul *Despre pescar şi fomeia lui* şi Ilsebilla mea este cu puţin înainte de naştere, Lud mi-a murit şi trebuie să-i fac necrologurile: prietenul din toate timpurile. Cum a oftat pescarul Ludek, pe care hoarda vecină îl considera artist, când a văzut flecuşteţele mele ceramice. Cum tovarăşul Ludwig Skrover, care locuia lângă noi pe Brabank şi mai târziu, sub presiunea legilor antisocialiste a trebuit să emigreze în America, scotea pe uscat cu cangea lungă din Vistula Moartă lemnele aduse de ape. Cum colonelul Axei Ludstrom, care servise la Hela ca stegar în regimentul lui Oxenstierna, a stors o lămâie peste codul cu ochi albi, servit de slujnica mea de la bucătărie, Agnes. Cum s-a făcut că gâdele Ladewik a trebuit să-1 descăpăţâneze pe prietenul său, fierarul Rusch, cu care în ziua precedentă mâncase ultima tuslama. Cum Franki Ludowiak a bătut cuiul în masă dintr-o lovitură. Cum sculptorul Schrieber, decedat recent, s-a întristat în faţa

figurinelor de argilă ale elevilor săi, ca apoi să se vorbească riguros despre el însuşi şi despre hitiţi, despre Micene şi seninătatea minoică şi despre formă, în termeni riguroşi.

Lud le ştia pe toate. El a fost prezent întotdeauna, ca sculptor, sau pur şi simplu ca bărbatul care duce un tăuraş. Neoliticul Lud şi idolii săi ai fecundităţii, cât mâna de mari. Acele *babkas*
pomorşe, cioplite grosolan din blocuri eratice, dezgropate de arheologii polonezi în apropiere de Oxshoft, sunt toate de mâna lui. Când Lud, destul de devreme (convertit de Sfântul Augustin) a devenit creştin, nu a reprezentat niciodată suferinţele celui răstignit ci, întotdeauna, trinitar, principiul unic. Şi când 1-a vizitat armurierul Albert Slichting în baraca lui de şantier (lângă Sfinţii Petru şi Pavel) unde, după portretul Dorotheii mele, sculpta o
madonă din lemn, înfricoşătoare, Lud frigea pe jar rinichi de berbec îmbrăcaţi în grăsimea lor.
Apoi am vorbit cu limba unsuroasă despre Dumnezeu şi lume. El era nemulţumit. Era împotriva timpului. Scrâşnea din dinţi. El ar fi putut, cum a făcut mai târziu sculptorul Schrieber, să doboare pe unul sau pe altul dintre căcăcioşi cu temuta lui lovitură cu muchia plamei. Puţin timp după aceea, când breslele s-au revoltat împotriva patriciatului, sculptorul în lemn Ludwig Skriever a participat şi el. La început a fost vorba de berea importată din Wismar, după aceea de drepturile breslelor. Desigur, revolta a fost înăbuşită. Lud a putut să scape şi a fost declarat proscris. L-am revăzut abia când, cu două secole mai târziu, a început marea curăţenie în biserici.

Deşi de profesie arămar, Lud, care acum se numea Ludewik, nu-şi mai iubea meseria. Nu pentru Calvin, ci numai pentru sine a devenit iconoclast, în suita lui Hegge. Chiar şi o cristelniţă, pe care (se spune că) ar fi lucrat-o după dimensiunile corporale ale călugăriţei Rusch, din tablă de aramă opulent cizelată, a sfărâmat-o cu mâna lui. Dar apoi, dintr-odată, i-a pierit cheful: Ladewik a ajuns gâde la închisoare şi a trebuit să mă execute pe mine, prietenul lui.

Contra cui era Lud? Contra lucrurilor înzorzonate şi filigranate, contra altarelor donatorilor în culori saturate, contra odăjdiilor pompoase, contra oricărui portret, contra cuvântului, contra lui însuşi. Cu barosul, cu muchia palmei la locul vulnerabil, cu spada gâdelui. Aşa era Lud: violent. Lovea şi înjunghia. Sunete primitive în răcnet. În fiecare mic nazist să-1 învingă pe diavol.

Dar când cornetul Axei Ludstrom, împreună cu alţi cavaleri din regimentul Oxenstierna, a devastat peninsula Hela şi a dat peste Agnes care era încă o copila, ea şi-a amintit încă mult timp vocea lui. Era inegalabilă. Nu mai era pământească; fusese parcă a unui arhanghel. Pentru că atunci când colonelul Ludstrom cu cavaleriştii lui Tortenson a fost amestecat în toate grozăviile războiului şi a ocupat Saxonia în maniera suedeză, la 4 februarie 1636 când au fost executate funeralii muzicale pentru contele Heinrich de Reuss, Lud a cântat ca suplinitor în recviem una din partiturile de tenor: „Gol m-am născut din pântecele mamei...";

războiul prelungit nu-i mai lăsase capelmaistrului curţii Heinrich Schütz decât prea puţini muzicanţi şi cântăreţi profesionişti.

Lud arăta bine ca suedez. Blânda lui seriozitate. Zelul lui rece. Şi asprimea lui, mânia lui. Dar când ne-am reîntâlnit, în secolul următor, la începutul războiului, era destul de obosit.

Toţi îi spuneau Ludrichkait [1]. Toţi râdeau de el. Numai eu nu. Aveam întotdeauna rachiu la noi. Războiul leagă. La bine şi la rău. Nu ne dădeam înapoi de la nimic. Timp de şapte ani. Am fost împreună la Leuten, la Hochkirch. Spre sfârşit a pierdut un picior la Burkersdorf. Şi tot mai venea şontâc-şontâc la Zuckau unde buna Amanda avea întotdeauna disponibilă, pentru noi, veteranii, brânză de vaci, cartofi fierţi în coajă şi ulei de in.

Poate că Lud a fost acela care, comandant bavarez fiind, s-a dovedit un adevărat erou sub ordinele guvernatorul napoleonian Rapp când, la apărarea oraşului Danzig, a eliberat-o pe Sophie Rotzoll care fusese prinsă de cazaci furând nutreţ. Nu l-am cunoscut pe Fahrenholz. (Zăceam închis în fortăreaţă la Graudenz.) Dar cu siguranţă că bunul, bătrânul meu Lud, a împrumutat vocea socialistului extremist şi constructorului de nave de la şantierul naval care a declarat greva împotriva lui Klawitter şi la fabrica de pâine „Germania", în portul de lemne şi la tipografia „Kafemann". Ludwig Skrover şi Otto Stube erau prieteni. Adesea, fără ca Lena să observe ceva, au fript numai pentru ei un iepure de casă. (în păduricea Saspe.) Mai târziu, a fost furată casa grevei. Expulzat, Skrover, cu nevastă şi copil, a luat un vapor spre New York. A mai trimis doar o singură carte poştală, scrisori deloc. La Chicago ar fi lucrat pentru anarhişti.

Înălţări şi căderi. Tot mereu. Lud era invincibil. Când era omul la ananghie, Lud îl ajuta. Dacă trebuia rezolvată o treabă complicată, Lud ştia cum. Fără Lud nu mergea nimic. Chiar şi în vremurile actuale, când a devenit profesor de artă şi a reluat-o de unde rămăsese în Evul Mediu (ca iconoclast), Lud se situa în centrul atenţiei. Ne întâlneam la Lud. Să ne umplem cu Lud. Legenda Sfântului Lud. Putea să fie, când aspru, când brutal, dar

1 Destrăbălare.

evlavios era întotdeauna şi beat, era cel mai evlavios. Nimeni nu ştia ca el să se uite fix la paharul gol şi să cânte încetişor (cu restul vocii lui de arhanghel) litanii catolice şi, prin piciorul paharului, să se ducă cu privirea înapoi până în vremea în când, prelat şi episcop al Pomeraniei (curând după moartea lui Adalbert) a poruncit botezul forţat al pomorşilor. Se vedea pe sine — după cum dovedeşte autoportretul în bronz — prinţ al Bisericii, abate sau martir: inaccesibil, interiorizat, legendar şi prin urmare canonizat.

Descris arăta aşa: parcă mergând contra unui vânt puternic. Preventiv mânios, când intra în spaţii închise, în atelierul plin de elevi. Cu oasele frunţii şi pometţii proeminenţi, dar totul fin

cizelat. Părul cărunt, moale. Ochii înroşiţi, pentru că întotdeauna domina vântul potrivnic. Delicat în jurul gurii şi nărilor. Cast, ca şi desenele sale în creion.

Mi-e dor de Lud! Şi chiar când ne certam... chiar şi atunci când cu pumnii... Lud şi cu mine eram extenuant de prieteni...

La fel ca şi pe vremea prieteniei cu Ludek, când Ava şi Eva ne-au schimbat. Şi când Ludger m-a luat cu el în migraţia popoarelor şi m-a călcat calul lui. Prelatul Ludewig tolera figurinele
mele de madone cu trei sâni. Nu ştiu dacă Dorothea i-a pozat sculptorului în lemn Skriever; câteva dintre fiicele mele erau de la el. Înainte de a mă executa, Ladewig mi-a lăudat ceafa
puternică. Când ciuma m-a luat din Valea Plângerii, colonelul Ludstrom, în numele Coroanei suedeze, a inspectat cu atenţie (ajutat de slujnica de la bucătărie Agnes) opera mea postumă.
Cu Ludrichkait mi-am pierdut banii (şi sufletul). Nu sunt sigur dacă Sophie i-a mulţumit comandantului bavarez numai cu un sărut. Când s-a furat casa grevei mi-ar fi plăcut să fac fifty-fifty cu Ludwig Skrover. Numai despre Franki, bătrânul cărăuş, nu vreau să spun nimic. Şi când m-am dus cu Lud la Berlin...

Mai rămâne Jan. Dar Jan Ludowski, cu care mă împrietenisem, care vorbea ca şi mine, Jan, al Mariei, e mort, ca şi Lud. Jan era altfel. Şi Lud era altfel. Cu Jan puteam sta de vorbă mâncând pâine, brânză, nuci şi vin. Şi cu Lud. Cântam până la miezul nopţii şi eram disperaţi. Ne cramponam de visul nostru. Bărbaţii ştiu cum să rămână prieteni. Asta nu vrea să înţeleagă Ilsebill.

Întârziat

Ilsebill e plecată.
Eu nu sunt aici.
De fapt o aşteptasem pe Agnes.
Ce se mai întâmplă — clinchet de farfurii —
aparţine Amandei: spălatul vaselor cotidian.

Lena a fost aici.
Poate că am uitat numai
să stabilim ora exactă.
M-am întâlnit cu Sophie în timp ce la toate bisericile
suna vecernia.
Ne-am sărutat ca la cinema.

Rămăşiţele s-au răcit: pui şi ce o mai fi.
O frază începută se împrăştie.
Chiar şi ce-i străin nu mai miroase a nou.
Din dulap lipseşte o rochie: cea cu flori mari

destinată sărbătorilor cu Dorothea,
care umbla întotdeauna în zdrenţe.

Când mai exista încă muzica,
puteam auzi împreună acelaşi lucru în mod diferit.
Sau iubirea, fotografia: Billy şi cu mine
pe vaporul alb, care se numea Margarete
şi scotea fum gros între staţiunile balneare.

Sigur că am întârziat.
Dar Măria n-a vrut să aştepte.
Acum calcanul îi spune cât e ceasul.

Stare de vomă

Măria mi-e rudă. Tatăl ei este vărul mamei mele. Încă pe vremea Amandei Woyke în Kokoschken, Ramkau şi Zuckau existau familii cu numele Kuczorra. Şi una dintre nepoatele ei, Lovise Pipka (vara Sophiei) s-a căsătorit cu un Kutschora, venit din Viereck (astăzi Fiorga). Măria poate fi deci înrudită cu Lena Stubbe, născută Pipka şi cu Amanda Woyke, precum şi cu bunica mea din partea mamei, născută Kuczorra (a cărei mamă, de fapt, era născută Bach). Se poate deci dovedi suficient şi originea mea, ca să fiu considerat rudă (ca şi Maria) a Amandei şi Lenei. Şi deoarece, pe linia maternă a Mariei, există mai multe Kurbiella şi Korbiella, mama mea avea un unchi Kurbiella (emigrat în America). Biata Sibille Miehlau îşi amintea şi ea de o mătuşă Korbiella (soră a bunicii ei din partea mamei) care ar fi vândut în Karthaus nasturi şi ibrişin Gütermann. Şi eu aş putea să vorbesc de înrudire cu Agnes, bucătăreasa de regim, mai ales fiindcă există dovezi că mama lui Agnes, ucisă de suedezi pe insula Hela odată cu tatăl Kurbiella, ar fi fost născută Woyke sau Gnoyke. (Mai trebuie menţionat şi că fiica mai mică a abatesei Rusch, Katharina, s-a măritat cu un parlagiu pe nume Kurbjuhn şi că mama Dorotheii Schwarze, numită von Montau, era născută Woikat.)

Până la urmă, noi, caşubii, suntem rude datorită celor câteva drumuri de şes, între care se mai aflau numai pădurea Goldkrug de la Bissau, zmeurişurile de la Zuckau, şoseaua spre Karhaus, fluviul Vistula, râuleţul Radaune şi vreo patru-cinci secole trecute: epoca de dinainte şi de după cartofi, istoria care a trecut peste noi. Despre asta Măria nu ştie nimic.

Ea e blondă. Înainte de a învăţa meseria de vânzătoare într-o cooperativă de consum, buclele ei cădeau cum le plăcea. Până când prietena ei a învăţat-o să se coafeze. Cei din familia Kuczorra, cu excepţia unui unchi care, după patruzeci şi cinci, a plecat în Vest, trăiesc, fie în Gdynia, fie în Wrzescz, care, ca suburbie a Danzigului, se numea înainte Langfuhr. Ei locuiesc, împreună cu două surori mai mici ale Mariei, pe Ulica Lelewela, numită mai înainte

Labesweg, într-un apartament de două camere şi jumătate. (în Kokoschken mai posedă un pogon şi jumătate de cartofi şi grădină.)

În 1958, când am primit pentru prima oară o viză şi am revenit acolo cu amintiri încurcate, Maria avea nouă ani şi i-a venit să râdă când m-a văzut îmbrăcat ca în Vest. Aşa a rămas: blondă, râzând uşor, amatoare de dans, rapidă la calcul mintal, o bună vânzătoare de cooperativă, cam certăreaţă în raporturile cu băieţii şi fără să ştie mai mult decât rutina cotidiană. Eu eram unchiul din Vest care revenea o dată la câţiva ani, aducea discuri (Beatleşii), nu ştia să vorbească nici polonă, nici caşubă şi despre care îşi făcea idei: frumoase şi false.

Dar şi eu îmi făceam idei greşite despre Maria. (Aşa se întâmplă dacă-ţi uiţi limba.) A fost mai rău decât mi-am închipuit. Pentru Maria ar fi trebuit să inventez altă poveste. Una fericită, cu puţine necazuri şi un cadou de nuntă potrivit. Dar epoca s-a opus. Maria n-a rămas vânzătoare la cooperativă. Pentru ea s-a eliberat un post în altă parte. Voia neapărat să avanseze. În afară de asta, Maria nu era făcută pentru bucătărie. (Ar fi trebuit să vândă podoabe de chihlimbar şlefuit într-un magazin de artizanat şi să le poată purta: asortate cu părul.)

Valuta pomorşă. Banii mărunţi ai coastei bogate în plaje lungi. Zestrea dunelor migratoare. Răsplata Mării Baltice. Chiar şi fenicienii au navigat până aici, mai întâi din Sidon, apoi din Cartagina, prin Cornwall, unde au târguit cositor pe stofă de purpură şi au schimbat pe cereale de sămânţă (orz şi grâu negru) bucăţi de chihlimbar cât pumnul. Iar când a fost decapitată Mestwina, şiragul de chihlimbar de la gâtul ei s-a împrăştiat până departe, în împrejurimi. Mai târziu, Amanda a găsit câţiva bulgări pe câmpurile de cartofi. Şi când Maria mi-a dat o bucată de chihlimbar cât o nucă, deodată mi-am adus aminte, vechea poveste s-a urnit din loc, am văzut-o pe Maria schimbată, a devenit altfel posibilă.

Era încă ucenică la cooperativă. Chihlimbarul îl găsise la scos cartofi de pe locul rămas în Kokoschken. O piesă frumoasă: începând de la marginea galben-zgrunţuroasă picătura transparentă se rotunjeşte întunecată şi închide în ea o muscă.

N-ar fi trebuit să-mi dăruieşti chihlimbarul. Acum povestesc totul. Cum ai devenit altfel mai reală. Cum ţi-a pierit râsul. Cum ai împietrit.

Începând din vara lui şaizeci şi nouă, Maria Kuczorra, care fusese mai înainte vânzătoare la cooperativă, apoi casieriţă, a lucrat ca bucătăreasă la cantina Şantierului naval „Lenin" din Gdansk. Acolo câştiga cu o sută doisprezece zloţi mai mult decât la cooperativă. Pentru că nu avea experienţă la bucătărie, era numai ajutoare la marmite, dar ţinând seama de cunoştinţele ei privind preţurile şi calitatea mărfurilor a fost însărcinată cu cumpărăturile en gros şi cu administrarea conservelor.

Firea ei practică şi veselă i-a asigurat un succes rapid. Experienţa de la cooperativă a ajutat-o să obţină aprobări speciale din partea birocraţiei. Ea a realizat marea cameră frigorifică. (A mai valorificat la a treia mână şi piese de schimb pentru tractoare, contra legume proaspete.) Meniul cantinei şantierului naval a devenit mai variat. Dar când Maria a început să-şi desfăşoare o parte a cumpărăturilor în portul liber şi la cantină au apărut brusc fructe meridionale, prietenul ei Jan, un tânăr îndrăzneţ în felul de a gândi, dar altminteri mai curând timorat, care redacta prospecte pentru străinătate în serviciul de reclame al şantierului şi o ajutase pe Măria când solicitase postul la cantină, a certat-o.

Jan studiase construcţii navale, dar era pasionat de protoistoria pomorşilor. Noaptea făcea versuri. Un articol al lui despre lirica erotică a trubadurului Wiclaw von Rügen a fost publicat în *Almanahul Mării Baltice.* Ciclul lui de poeme despre Damroka, fiica prinţului Mestwin, prima abatesă a mănăstirii Zuckau, pentru că era plin de metafore erotice, deşi primit cu bunăvoinţă de critică, a provocat proteste din partea asociaţiei culturale caşube. Era contestată teza lui după care generalul care a suferit o înfrângere zdrobitoare din partea prinţului caşub Svantopolk ar fi fost danezul Fortinbras care în scena finală din *Hamlet* pretinde că s-a întors victorios din Polonia. Jan voia să se înnoade firul povestirii lui Shakespeare şi să scrie o continuare a tragediei. Numai că n-avea timp. De dimineaţa şi până seara scria texte de reclamă pentru construcţiile navale poloneze, care, traduse în engleză, suedeză, germană, erau considerate eficiente (în sensul care este înţeleasă publicitatea în Vest); seara, o aştepta pe Maria care prefera să meargă la cinema sau să danseze.

O cunoscuse la cooperativă. S-au certat de la bun început. Adusese înapoi o cutie de mazăre stricată şi i-o ţinuse sub nas casieriţei Kuczorra. Seara, când s-au întâlnit în grădina mănăstirii Oliva, Jan a spus: cu buclele ei ca nişte tirbuşoane îi aminteşte de Damroka, fiica unui prinţ caşub, sora eroului său Svantopolk şi vara lui Wiclaw von Rügen. Ea ar fi întemeiat mănăstirea Zuckau, pe râuleţul Radaune, de dragul zmeurei sălbatice care creşte acolo. Şi a citat din lungul său poem. Măriei i-au plăcut comparaţiile istorice ale lui Jan. A acceptat s-o numească Damroka. Curând s-au iubit.

Şi eu? Nu sunt Jan. Sunt vărul de al doilea al Mariei. Dar ea îmi spune unchi. Mie nu mi-a dăruit decât o bucată de chihlimbar. Cu o insectă inclusă. Eu sunt cel inclus. În caz de dubiu întârziat şi trecut în rezervă. Lângă mine: eu. în afara mea: eu. Legat de mine (ca urs): eu, mormăind ascultător. Mereu fugit, ieşit din timp, prin spate. Unde istoriei îi lipseşte o scândură din gard. Ascultă, Maria: asta a fost pe vremea când Mestwina purta la gât chihlimbar găurit de mine. Din fiicele şi nepoatele ei au descins Sambor, Mestwin, Svantopolk şi prinţesa Damroka. Nu, nu eu l-am prins pe calcanul vorbitor. Eu eram pe banca breslei când sindicatele s-au revoltat. Eu şedeam în turnul închisorii şi mâncam ultima tuslama. Şi când m-a salutat ciuma în trecere. Şi când cartofii au învins meiul. Pe mine, marea bucătăreasă, care amestecă

totul, m-a amestecat într-un moment nepotrivit. Mă limpezeşte (chiar şi acum) cu lingura de spumă. Mă împarte echitabil. Cu murătură, îmi dă gust. Cu leuştean şi chimen, maghiran, mărar. Eu, asezonat. Jan sunt eu, Maria, după reţeta ta.

Trecuse un an de când Maria Kuczorra se ocupa de aprovizionarea cu legume proaspete, păstrarea conservelor, cumpărături la preţuri convenabile şi (totuşi ilegal) de achiziţionarea fructelor exotice pentru cantina uzinală a Şantierului naval „Lenin", când, la dorinţa prietenului ei, pe care încă îl mai iubea şi care (seara în cinematograful întunecat sau la ureche, când dansau) îi spunea Damroka, când, în sfârşit, Maria, pentru că aşa dorea Jan, nu şi-a mai dus la coafeză părul cârlionţat, când a venit toamna şi în ziare se puteau citi multe despre contracte pe punctul de a fi semnate, când la Varşovia Gomulka şi Brandt şi-au pus semnătura în numele polonezilor şi germanilor şi — aşa se spunea atunci — au făcut istorie, când a venit iarna şi a început aprovizionarea pentru Crăciun şi Maria a recomandat să se facă cumpărăturile urgent: se vorbeşte prea mult despre prioritatea acordată sarcinilor naţionale. În ziare nu se scriu decât vorbe mari despre grandoarea momentului istoric. Despre consum nu se scrie nimic. Sunt semne rele. „Ăştia saltă preţurile", i-a spus Măria lui Jan.

Aşa s-a şi întâmplat. Prin decret. La zahăr, făină, carne, unt şi peşte. La 11 decembrie. Şi ei care voiau să se căsătorească în a patra duminică de Advent.

Pe plan economic există multe motive pentru asta. Nu se poate subvenţiona totul. Nici comunismul nu poate rezista. Dacă nu există nici o piaţă care să regleze preţurile, statul o face prea târziu. Dar odată cu preţurile încep să derapeze tot mai multe lucruri, uneori chiar toate.

Când preţurile pentru alimentele de bază au fost majorate cu treizeci până la cincizeci la sută, într-o vineri — „ăştia" au vrut să fie vicleni şi au luat în calcul weekendul — Jan a spus:
este un fapt istoric că scumpirea heringilor scanieni şi importul de bere ieftină din Wismar a unit de mai multe ori breslele certate şi le-a făcut să se revolte împotriva patriciatului. Apoi
s-a lansat în speculaţii prelungite privind preţul în scădere al piperului în timpul Reformei şi lipsa concomitentă a cărnii în Europa Centrală din cauza declinului creşterii vitelor pentru
tăiere.

Maria a spus: dacă aşa ceva s-a întâmplat în capitalism, nu trebuie să se mai întâmple şi în comunism. Aşa am învăţat la şcoală. Şi dacă sindicatul nu face nimic, se va face şi fără sindicat. Şi dacă bărbaţii n-au curaj, va fi sarcina femeilor să-i impulsioneze pe bărbaţii lor. Nu, nu, azi n-are chef de cinema. El, Jan, să se ducă şi să se organizeze. Ea, Maria, va sta de vorbă cu femeile de la cooperativă. Le cunoaşte. Ele cunosc preţurile la fel de bine ca şi ea. Le-a mirosit de mult că purceaua e moartă în coteţ. Pe ele se poate conta.

Şi pentru că femeile şi-au pus bărbaţii pe foc (aşa cum a făcut Maria cu Jan al ei) — „Şi să nu-mi vii acasă până nu scad preţurile!" — a doua zi a început în Gdansk şi Gdynia, în Szczecin şi Elblag, de-a lungul coastei poloneze a Mării Baltice, greva docherilor şi muncitorilor din şantierele navale. S-au alăturat şi feroviarii şi alţii. Chiar şi fetele de la fabrica de ciocolată „Baltic". Deoarece conducerile locale ale sindicatelor nu au participat, s-au format spontan comitete de grevă. Au fost alese sfaturi muncitoreşti. Nu era vorba numai de anularea majorării preţurilor. Se revendica autoadministrarea muncitorească: vechiul, profund înrădăcinatul, nebunescul, frumosul, indestructibilul vis.

Pe Şantierul naval „Lenin" din Gdarisk au fost îmbogăţite în grabă stocurile de la cantină, înainte să înceapă controalele miliţiei. Operaţie nocturnă. În dimineaţa următoare, din toate
suburbiile şi mahalalele, din Ohra şi din Troyl, din Langfuhr şi Neufahrwasser, au venit poate chiar cincizeci de mii de muncitori şi femei casnice. Au trecut pe lângă gara mare şi s-au adunat în faţa clădirii Partidului Comunist din centru. Acolo, pentru că nu erau prea multe de spus, au cântat de mai multe ori *Internaţionala.* Nu se vorbea decât acolo unde se afla Jan (la mică distanţă de Maria) pentru că Jan era plin de comparaţii istorice pe care nu le putea păstra pentru el. Ca întotdeauna, începea de la pomerelienii antici: de la Sambor, Mestwin, Svantopolk şi de la Damroka cea cu bucle frumoase. Muncitorii din şantier încă mai ascultau,
dar când Jan a divagat şi s-a pierdut în complicatele regulamente ale breslelor medievale şi a comparat revendicările prin care acestea încercau să obţină locuri şi drept de vot în sfatul aşezat şi în picioare cu revendicările actuale ale autoadministraţiei muncitoreşti, nu l-au mai ascultat şi au plecat.

Apoi masa a mai cântat încă o dată *Internaţionala.* Numai Măria, care fusese împinsă la o parte, îl vedea pe Jan făcând agitaţie conştient-istorică: acum fără ascultători, prins într-o bulă
de aer. Ea ţinea capul puţin aplecat într-o parte; o trăsătură din jurul gurii anunţa un surâs.
Aşa au ţinut toate capul aplecat într-o parte: cam îngrijorate şi în acelaşi timp amuzate de atâta vorbărie şi zel masculin. Aşa, gata să-1 zeflemisească, 1-a privit şi ascultat abatesa Margarete
Rusch pe predicatorul Hegge când, pe Hagelsberg, a anatemizat pe vecie toţi dracii, de la Aschmatei până la Zaroe. La fel de îngrijorată, dar cu un zâmbet vag, melancolic, se uita slujnica de la bucătărie Agnes Kurbiela peste umărul poetului Opitz, când el zăbovea în faţa foii albe, fără cuvinte, dar lăuntric bogat în personaje. Cu expresia asta m-a primit Wigga, muma sfeclei din epoca fierului, când m-am întors acasă şontâcăind, bolnav de picioare, din migraţia popoarelor. Şi Lena Stubbe mă privea într-un fel asemănător, cu capul aplecat într-o parte, imediat după ce, vinerea, o bătusem din nou cu cureaua de ascuţit briciul şi căutam de fiecare dată ştreangul dar nu găseam cuiul. Altfel, sarcastic, surâdea Dorothea ţinând capul aplecat într-o parte, când îmi descărcăm palavrele despre breaslă sau îi număram banii mărunţi. Sophie, la rândul ei, era foarte îngrijorată când lega cu sfoară pentru Fritz al

ei din temniţă un pacheţel cu turtă dulce în care adăugase în cocă muscariţă fin măcinată. Şi tot aşa
zâmbea Mestwina când îl vedea pe episcopul Adalbert mâncând supa ei de peşte. Imediat după ce mă alăptase suplimentar (pe mine, ţâncul mare şi prost), Ava ţinea capul aplecat într-o parte, plină de solicitudine şi zâmbind cu certitudine: niciodată nu va fi destul, foamea revine veşnic, exisă motiv de îngrijorare.

De aceea Maria ţinea capul aplecat într-o parte, când îl vedea pe Jan al ei prins în mulţime şi făcând agitaţie fără să fie ascultat: curând o să îngheţe, rămas singur cu istoriile lui. Mă va căuta curând ca să-şi spună oful. Pentru că fără mine vorbeşte doar de frică. Voi spune imediat: ai dreptate, Jan. Trebuie să priveşti istoric. Asta nu se termină niciodată. Nici chiar în comunism, întotdeauna cei de jos contra celor de sus. Pe vremea aceea ştabii se numeau patricieni. Ei scumpeau heringul de Scania. Ei măreau preţul piperului, cu toate că era destul. Ei spuneau mereu: danezul e de vină. Măreau taxele vamale în Sund. Toate se scumpesc. Asta aşa e. Trebuie să accepţi. Aşa spune statul prin gura partidului. Şi partidul are dreptate, întotdeauna dreptate. Şi spune mereu: este prea devreme pentru libertate.

Când Jan a regăsit-o pe Maria în aglomeraţie, ea a spus: „Da' hai odată. Acu' să mergem jos, în şantier. Acolo suntem în siguranţă. Acolo avem tot ce trebuie. Să aşteptăm acolo. Chiar dacă durează mai mult. Facem nunta după Crăciun şi o să pice bine."

Ciocnirile cu miliţia au început abia când mulţimea se împrăştia. Geamuri sparte la gara centrală. Câteva chioşcuri de ziare ardeau. Mai târziu a ars sediul partidului. Atmosfera era mai degrabă veselă. Văzuseră cât de numeroşi erau. Apoi s-a trecut la arestări şi o parte a mulţimii s-a dus la închisoarea Schiesstange. Şi acolo, benzină prin ferestre. Un tânăr a căzut în faţa unei tanchete. Dar nu se trăgea încă.

Abia a doua zi, când muncitorii de pe Şantierul naval „Lenin" s-au retras în incinta şantierului, au asigurat paza porţilor şi — în caz de ocupaţie militară — au pregătit dinamitarea principalelor instalaţii precum şi lansarea prematură a navelor în construcţie,
când unităţile armatei poporului de la Varşovia se apropiau şi miliţia a încercuit incinta şantierului, când la cantina şantierului se gătea pentru peste două mii de oameni porc cu varză şi chimen, când la intrarea principală a şantierului câţiva muncitori tineri voiau să discute cu miliţia şi când Jan Ludkovski a adus la cunoştinţă pentru prima oară prin megafon fondul istoric al grevei—de la revoltele breslelor medievale, trecând prin revoltele marinarilor şi muncitorilor din Petrograd împotriva birocraţiei de partid şi pentru sistemul sovietelor şi până la scumpirea actuală şi revendicarea autoadministraţiei muncitoreşti de către comitetul de grevă — când, în cele din urmă, Jan a citat din Manifestul Comunist şi a făcut să răsune până departe vocea lui bărbătească, plină, cu timbru plăcut, aspră numai de dragul cauzei (până în Oraşul Vechi), miliţia a tras şi a împuşcat mai mulţi muncitori. Cinci mortal. Jan era printre ei.

Şi la Gdynia, Szczecin, Elblag s-a tras. Cei mai mulţi morţi (peste cincizeci) trebuie să fi fost la Gdynia unde miliţia a tras în mulţime cu mitralierele din elicoptere şi cu salve de mortiere. După aceea, la Varşovia a fost demis Gomulka. Omul nou se numea Gierek. El a revocat creşterile preţurilor la alimentele de bază. Muncitorii credeau că au învins şi n-au mai făcut grevă, cu toate că revendicarea autogestiunii muncitoreşti a rămas fără răspuns.

Când Jan a fost doborât de miliţie, l-au nimerit în burta plină de porc cu varză şi nu în frunte, aşa cum şi-ar fi dorit în poeziile lui (după Maiacovski). A murit în mijlocul unei fraze. Maria
nu a putut să dea o mână de ajutor când morţii şi răniţii au fost evacuaţi de pe şantier. Tocmai atunci recepţiona la cantină un lot de conserve de peşte donate de echipajele celor două cargoboturi sovietice care se aflau pe docul uscat. Mai târziu, ea s-a aruncat peste bărbatul mort, cu gura încă deschisă, şi 1-a scuturat de parcă ar fi vrut să-1 certe: hai, mai spune ceva. Spune că e logic şi clar. Spune: astea sunt faptele. Spune: dovedite istoric. Spune, Marx a ştiut deja. Spune că o să fie. Spune-mi ceva, spune...

După moartea lui Jan, Maria a continuat să lucreze la cantina şantierului naval. Cât timp au negociat cu omul nou, Gierek — au făcut un compromis la jumătatea drumului — aprovizionarea a fost abundentă. înhumarea morţilor s-a făcut la repezeală, fără autorităţi, în diferite cimitire din Emaus, Praus şi Ohra. Familiilor nu li s-a permis să ia parte. Jan s-ar odihni în cimitirul Emaus. Pe ceilalţi patru morţi din Silezia Superioară de fapt nimeni nu-i
cunoştea. Rudele din Kattowitz şi Beuthen au fost anunţate prea târziu. Asta a provocat nemulţumire. Forurile superioare şi-au exprimat păreri de rău.

Dar morţii nu contează. Circulaţia cere tot mai mulţi. Şi faţă de văduve şi orfani preocuparea devine tot mai socială. Toţi împuşcaţi în burtă. Miliţia vizase destul de jos. Ce-i drept, asta
s-a consemnat în acte pentru mai târziu, dar nici un proces n-a nominalizat vinovaţii. Aşa este: viaţa merge mai departe.

Ceremonia funerară propriu-zisă a avut loc între Crăciun şi Anul Nou în incinta şantierului naval, în aer liber, pentru că în cantină nu era loc suficient. O zi calmă, geroasă. Maria era în negru lângă alte femei în negru, în faţa tribunei oratorului, florilor, steagurilor, muzicii, sobelor cu petrol aprinse. Oratorii (aproape toţi membri ai comitetului de grevă) au repetat că asta nu se va uita. Au vorbit despre victoria muncitorilor solidari, chiar dacă nu s-a obţinut încă totul. Pe docurile din apropiere se aflau două nave ocupate numai de pescăruşi. (Comenzi mari pentru Suedia. Ar fi fost coborâte de pe dană aşa neterminate dacă miliţia ar fi luat cu asalt incinta şantierului.) Jan mai lucra încă la prospecte publicitare în care fotografiile ilustrau progresul construcţiilor brute. Unul dintre vorbitori a menţionat activitatea lui Jan
numind-o plină de fantezie. (N-au fost menţionate propunerile lui Jan, mereu respinse, de a da navelor de pasageri nou construite nume pomeraniene ca

„Svantopolk" sau „Damroka". Ştefan Báthory n-a fost polonez, ci maghiar transilvănean şi totuşi o navă se mândreşte cu numele lui.)

La sfârşit, când a vorbit un delegat de la partid, a împărţit vina, fără să dea nume. Cineva din mulţimea de muncitori care asculta în picioare a strigat numele „Kociolek!" Maria nu plângea, pentru că avea un nod în gât. Celelalte femei în negru plângeau, între cuvântări plângeau mai tare. Şi bărbaţii plângeau.

După discursuri, fanfara şantierului a cântat, mai întâi muzică solemnă, apoi războinică. De pe petrolierele din şantier pescăruşii îşi luau zborul şi se aşezau la loc. După aceea, un actor a recitat o poezie despre moarte, scrisă de Jan. De fapt poetul, despre care se spunea în ea că trebuie să trăiască pentru moarte, era Martin Opitz, liricul baroc şi istoriograful curţii, dar prin interpretarea actorului şi în cadrul solemnităţii funerare fraza: „Cu sângele cuvintele se-opresc" îl viza direct numai pe Jan. Versul acesta se repeta în fiecare strofă. Mai apăreau şi metafore ca „negrul port" care rima cu mort.

După ce s-a recitat poezia, Maria, care avea un nod în gât, a început să vomeze. Doi oameni de la pază au dus-o pe tânăra femeie care tot mai avea spasme prin faţa oratorilor, florilor, steagurilor, sobelor cu petrol şi a fanfarei, între magaziile şantierului, unde a putut să se liniştească. înainte de ceremonia funerară, Maria fusese la coafeză.

Mai târziu, când se afla în cantina uzinei, după ce a băut un ceai, i-a venit poftă de castraveţi cu mărar. Dar nu mai erau. Şi una din femeile care plângea, mama lui Jan, venită de la Konitz, le-a spus celorlalte femei în negru care plângeau şi ele, căci rudele celor împuşcaţi se adunaseră în cantină, la ceai: „Asta o are de la fiul meu. Ar fi trebuit să se căsătorească. Poate că o să fie băiat."

Dar au fost două gemene, botezate Mestwina şi Damroka. Curând vor avea trei ani şi cunosc o fotografie cu Jan pe ea. Stă pe scrin lângă un model de cogă [1] fidel istorică. Maria, care totuşi mi-e rudă şi mi-a dăruit chihlimbarul din câmpul de cartofi cu musca închisă în el, Maria, care peste tot, fie şi în cantina şantierului naval trecea drept zâmbăreaţă, Maria a împietrit. Nu mai vorbeşte decât pe un ton dur.

Câteva griji vestimentare, proporţii feminine şi ultimele viziuni

Ele nu vor să spună nimic despre Măria. Cu asesoarele în spate, deşi certate, dar de acord în fond: sunt aici şi ţin judecata „de Apoi". Pentru că şi calcanul a refuzat să răspundă în cazurile

1 Navă de transport.

Sibylle Miehlau şi Măria Kuczorra, gospodina Elisabeth Güllen şi biochimista Beate Hagedom au părăsit sala fostului cinema protestând. Imediat după dezbaterea cazului Lena Stubbe, micuţa Hagedorn a strigat: „Mă cac pe trecut. Astăzi este opresiune. Peste tot. La fel ca în Polonia, chiar dacă e un fel de comunism. Ei n-au făcut grevă numai împotriva creşterii preţurilor. N-au fost numai grijile obişnuite ale gospodinelor. A fost mai mult. Şi tot mai continuă. Ce ne lipseşte nouă este marea acţiune. Trebuie să ieşim în stradă şi să strigăm. Trebuie să refuzăm. Nu numai în pat. în general şi total! Până nu mai merge nimic. Până când
domnii vor veni la noi în genunchi. Până ţinem problema în mână!"

Sentinţa trebuie să se pronunţe curând. Toată luna mai, cât timp a durat administrarea probelor finale şi tot ce era rău a fost încă o dată înscris în procesul-verbal, calcanul s-a schimbat în mod evident: de îndată ce părăsea patul de nisip ne apărea, nouă şi presei, care pândea deteriorări perceptibile de pe urma detenţiei, tot mai transparent şi mai transparent, parcă vitros. Şira spinării ieşea în evidenţă. Uneori se distingeau şi viscerele. Se recunoşteau lapţii, dovada virilităţii sale.

Tocmai de aceea, Consilul consultativ insista să se termine odată, sentinţa să fie pronunţată şi executată. Asesoarele (fără Hagedorn şi Güllen) şi-au fixat ultimele termene. Le mai simt
încă o dată pe toate, aşa cum îmi sunt dragi, urâte, indiferente şi (din punctul de vedere al publicului) imaginabile. De pildă, Sieglinde Huntscha: întotdeauna în blugi şi cu geaca de piele jerpelită. S-ar putea spune că are o siluetă de sportivă antrenată, dacă n-aş şti că are picior plat: din această cauză, în timpul pledoariei, acuzatoarea evită mersul de colo până colo şi de cele mai multe ori vorbeşte de la masă (şi cu un uşor accent saxon): „Dat fiind că şi în cazul Stubbe, comportarea vinovată a calcanului nu poate fi incontestată..."

La fel de zveltă, dar cu piept mamar, apărătoarea din oficiu poartă bluze brodate, pe care îi place să le încheie cu funduliţe. Bettina von Carnow, aşezată, se cocoşează şi nu ştie niciodată
cum să-şi întoarcă gâtul prea lung, dar de îndată ce se ridică în picioare sau îndrăzneşte să umble, are proporţii de manechin.

Cu totul altfel se evidenţiază în consiliu uriaşa asesoare Helga Paasch. În ea avem o persoană de vreo patruzeci şi cinci de ani, neincomodată de scheletul ei, poartă deux-pieces care îi accentuează structura colţuroasă. În timp ce vorbeşte „Doamne, ce complicate sunteţi!", scutură cu mâna de pe masă ceva invizibil.

La fel de severă, deşi cu talie delicată şi îmbrăcata ca fetiţele în rochii cu floricele, dreaptă ca un semn de exclamaţie, şade Griselde Dubertin. Uneori în fustă-pantalon. Asprimea intervenţiilor sale. Sarcasmul observaţiilor făcute în treacăt, întotdeauna gata să intervină, întotdeauna de altă părere şi excesivă în expresii, contrastează cu Therese Osslieb a cărei

comoditate flegmatică se transmite chiar şi neexprimată şi aplanează enervările subite (conflict cu Consiliul consultativ).

Osslieb poartă rochii-şorţ, fuste cu volănaşe, şi *dessous* cu garnituri de dantelă, moştenite de la străbunica. Are o alură tragică, la fel ca şi prietena ei Ruth Simoneit care, dacă nu se
împleticeşte beată pe scenă şi le dă pe toate dracului (şi pe ea însăşi) este plăcută la vedere în frumuseţea ei ostentativ sofisticată, împodobită, pe lângă chihlimbar, cu o grămadă de
zdrăngănele asiatico-afro-indo-exotice.

Lângă ea n-are cum să se simtă bine asistenta socială Erika Notke. Inhibată cum este, se complace în adipozitatea ei pesimista care, de regulă, îi balonează dizgraţios — gri pe gri — puloverele şi îi dilată fustele plisate. Deşi este cea mai tânără din consiliu, are aer de piază rea. Jargonul ei profesional — „Integrare resocializată" — nu-i poate rotunji intonaţia: piuie. Nimeni n-o ascultă. Tiradele ei prea lungi se pierd în interpelări (Griselde Dubertin) sau în protestele mormăite ale doamnei Paasch sau în agitaţia continuă a publicului, cu toate că Erika Notke se străduieşte să vorbească la subiect mai mult decât oricare dintre celelalte asesoare.

Cu totul altfel este Ulla Witzlaff, care, la orice informaţie de provenienţă istorică, menţionează exemple autobiografice pentru care găseşte întotdeauna ascultători: „La noi, pe o
insuliţă, numită Oehe, trăia o bătrână care-şi păzea oile..." Ulla este cea mai frumoasă, deşi nu e nicăieri drăguţă. Te poţi îndrăgosti de părul ei. De cele mai multe ori vine îmbrăcată cu
fuste largi, şleampăte şi uneori, pe neaşteptate, ca o doamnă mondenă, în rochie neagră de seară, o adevărată intrare în scenă. Publicul admis aplaudă şi preşedinta tribunalului (deşi în mod discret) trebuie să-şi demonstreze autoritatea.

Doamna dr. Schonherr să tot aibă vreo patruzeci şi cinci de ani. Dar pentru că apreciata etnologă se îmbracă parcă atemporal (decent-sportiv sau ecosez), vârsta nu intră în discuţie. Emană calm. Nu se situează niciodată net de partea cuiva. Rămâne ironic-ambiguă chiar şi atunci când trebuie să dea sentinţa. Toate asesoarele, fie ele din Partidul calcanului, fie din opoziţie, cred că o au pe Ursula Schonherr de partea lor. Chiar şi Consiliul revoluţionar se calmează când ea înalţă la rang de lege solidaritatea feminină.

Ea a condus timp de nouă luni tribunalul feminist peste toate hârtoapele şi s-a epuizat atât de mult îngrijindu-se de alţii încât în permanent amabila Ursula Schonherr pot să bănuiesc că se ascunde Ava mea din epoca de piatră, aşa cum îmi bântuie visele.

Dar Ava era grasă, nu: obeză, de-a dreptul informă. Fesele îi atârnau până la genunchi, ceea ce corespundea însă gustului epocii de piatră, care, ca şi toate celelalte, era hotărât de femei.
Tot aşa şi cultul picioarelor scurte a marcat forma originară a vaselor, deoarece căpşorul Avei se rotunjea infim în comparaţie cu umerii rotunzi care permiteau prea puţin gât. O carne

debordantă. Peste tot cuiburi căptuşite cu perne bombate, gropi şi gropiţe, parcă gata să prindă muşchi. Acolo unde, în zilele noastre, mania gimnasticii obligă coapsa feminină la o rectitudine plictisitoare, coapsele Avei, pentru că între genunchi şi pubis se adăugau mereu alte cute noi, pline de gropiţe, erau marcate de sigiliile de calitate ale frumuseţii, în forma ei arhetipală. Peste tot gropiţe. Şi acolo unde spatele se continua cu şezutul, se puteau observa aglomerări suprapopulate.

În orice caz, proporţiile Avei se regăseau la călugăriţa Rusch, care-şi cultiva caliciul de grăsime — fie de dragul căldurii pe care o răspândea cu plăcere, fie ca să amplifice rezonanţa specifică a hohotelor ei de râs. Merită să fie enumerate toate cutele ce se încreţeau pe Grasa-Gret, de îndată ce izbucnea brusc în râsul ei primitiv, râgâia, sughiţa şi îşi scutura trupul uriaş: bărbia cvadruplă, obrajii, pungile laterale şi de sub ochi, sânii cuprinzători asemenea unor bastioane, extinşi până la osânza spatelui, burta, parcă tot timpul gravidă, care rupea orice cusături şi braţele acoperite cu puf blond, fiecare în parte la fel de voluminoase ca şi talia arhigotică a Dorotheii von Montau.

Dar înainte de a o compara pe Dorothea cu Sophie — prima parcă suflată din sticlă, cealaltă uscată şi plată, dar amândouă la fel de rezistente — vreau să amintesc că Amanda Woyke se asemăna în toate cu cartoful: îndemânatică, fermă şi cu carnea tare. Asemănător de compactă, dar mai scundă, era Mestwina, în timp ce Wigga a cedat de timpuriu construcţiei sale osoase dure şi ţinea mai mult la schelet decât la carne. Lena Stubbe, dimpotrivă, a început cu prospeţime de măr şi-a rămas fidelă ei însăşi, încât şi la o vârstă înaintată amintea întotdeauna de un măr, deşi zbârcit.

Dorothea era imponderabilă. O apariţie volatilă, dureroasă, pentru că era de o frumuseţe absurdă. Avea atât de puţină carne încât semăna cu caprele din grajd, care în martie, după ce se termină tărâțele, nu mai sunt decât nişte stafii bune pentru speriat copiii. Dacă grăsimea depusă de jur-împrejur se poate descrie inteligibil, atunci carnea puţină a Dorotheii von Montau poate reînvia numai dacă măsor spaţiul pe care îl ocupa cu îmbrăcămintea ei largă, amplificând fiecare mişcare. Costumele ei împrumutate leproşilor când se întorcea în zdrenţe de la spitalul Trupul Domnului, sau înfăşurată în giulgii ude de sudoare. Dar dacă n-avea carne, în schimb greu era părul ei bălai. Despletit îi ajungea până la genunchi. Aşa, cu vântul în veşminte, în păr, ocupa spaţiul, trecea pe străzi care se goleau când se apropia, vibra în extaz, se culca, o boccea de pânză de sac tremurătoare peste care se revărsau pletele, printre cerşetorii de la Sfânta Maria sau bântuia pe ceaţă joasă la porţile oraşului: avidă de apariţii.

Chiar şi acolo unde, oricum, nici un bărbat nu putea să greşească, Sophie era strict dimensionată. Plată, colţuroasă, de o gingăşie băieţească, cu mers ţopăit şi bălăbănit, crăcane de răchită tari, flexibile dar şi biciuitoare. Măsurile Sophiei? In afară de vocea ei pătrunzătoare mai contează doar pasul ei elastic, care i-o lua mereu înainte. Şi chiar domnişoară bătrână a rămas un

pumn de femeie: desigur, unul suficient ca să arunce în aer bucătăria ca pe o legătură de grenade, şi să elibereze revendicarea şi astăzi la modă a matriarhatului pierdut odinioară.

Şi Agnes? Ea era imponderabilă. Ea nu se arăta. Ea nu putea să fie văzută decât ca portrete pictate şi distruse de pictorul Moller. Ea ar fi avut părul creţ (aşa sugerează Opitz). îmi amintesc picioarele ei desculţe. Câteodată, când uşa se deschide încet, sper: vine Agnes — dar întotdeauna vine Ilsebill şi se aduce pe sine.

Acum îmi umple schiţa mea întinsă pe câmpul neted. Farfuria cu cerul peste ea. Nori de ploaie coborâţi şi ghiveci asemănător. Ochii se rostogolesc deja de la o margine la alta. Pentru că nu o pot prinde pe Agnes, aşez trupul însărcinat în ultima lună al lui Ilsebill pe ostrov, între Käsemarkt şi Neuteich, acolo unde Vistula, cu cerul ei deasupra, permite acrobaţii aeriene, sau aici, între Borkdorf şi Wewelsfleth, pe polderul Wilsterului.

Cu fluviul întotdeauna în spate, stă culcată Ilsebilla mea. O epavă inertă, cu dimensiuni de femeie. Carnea presărată cu gropiţe s-a lăsat pe coapsa dreaptă, astfel că muchia bazinului barează cerul. Braţul ei îndoit se reazemă exact acolo unde bărbaţii cu servietele lor pline de expertize au proiectat centrala atomoelectrică. S-a aşezat de-a curmezişul tuturor proiectelor.

Unul dintre sâni îi atârnă peste dig. Piciorul ei drept se joacă cu Stor, afluentul Elbei. Cu greutatea ei, culcată parcă pentru totdeauna. Sub ea, mai departe, unde i se îndoaie piciorul stâng, stâlpii de înaltă tensiune trec peste câmp: forţa foşnitoare, vechile zvonuri, legenda chihlimbarului, a fost odată.

În jurul lui Ilsebill mişună omuleţii cu gulere la modă care au parcelat, proiectat, asanat, evacuat totul. Deasupra ei trec: manevre locale NATO, reactoare decolând oblic, exersând la nesfârşit marea lovitură. Aşa cum stă culcată, ea a ieşit din timp. Acolo unde se varsă gurile Vistulei şi Elbei şi unde se vor vărsa. Umbra ei în mişcare lentă: istorie nescrisă, totuşi existentă şi tărăgănată. Şosele care să o ocolească. Panouri care să o camufleze. Semne de avertizare care să o conteste. Un gard, cu plasă dublă care să o protejeze ei. De jur-împrejur salturi de bărbaţi. Scurtime jalonată. Performanţe, care caută privirea Ilsebillei. Să se mire şi să rămână fără cuvinte. Dar, dintr-o toană, îşi întoarce trupul în partea cealaltă. Asta noi numim mişcare. Prin proporţiile ei respinge puterea administrată de bărbaţi. Ilsebill a şi devenit peisaj şi refuză orice interpretare. Lasă-mă să intru! Să mă furişez în tine, vreau să dispar de tot şi să-mi adăpostesc inteligenţa. Vreau să stau la căldură şi să nu mai fug...

Dar când am vrut să intru la Ilsebill, ea a spus: „O să nasc curând. A şi început să tragă. Va fi un băiat. Se va numi Emanuel. Ce mai vrei? întotdeauna numai asta. Mie nu-mi mai trebuie. Cară-te! Hai, cară-te odată. Pleacă odată, pleacă, sau spune-mi ce mai e cu calcanul..."

Feminalul

Aşa a numit calcanul, în timpul dezbaterii finale a cazului său, tribunalul feminist. N-a mai spus: „Aşadar, stimate doamne!" Nu mai era patriarhul care să insinueze: „Doar sunteţi toate fiicele mele iubite!" N-a mai încercat deloc să-şi câştige superioritatea prin ironie vorbind de „Adunarea Ilsebillelor" sau să ridiculizeze pe ton patetic „înalta Curte cu păr lung"; dimpotrivă, a redus adunarea care îl acuza la noţiunea scurtă „Feminal". Feminalul binevoiască a decide. Oricum ar suna sentinţa, numai Feminalul are dreptul să judece. Numai Feminalul este pentru el instanţa supremă.

Deoarece detenţia prelungită îl făcuse pe calcan transparent şi incolor până la coadă, el şi-a mărturisit vinovăţia în termeni diafani care, de altfel, defineau un nou program şi lăsau să se întrevadă orizonturi noi: „Pedeapsa ce urmează să mi se aplice mă va obliga de acum înainte faţă de Feminal." Ca să se facă şi mai bine înţeles, a completat succinta noţiune abia inventată vorbind despre „ultimul Feminal", ceea ce a iscat din nou suspiciunea de ironie; atât de neîncrezătoare au rămas până la sfârşit doamnele emancipate faţă de peştele plat aflat în detenţie.

Şi totuşi: câtă nedreptate! Ce făcuseră femeile cu calcanul meu? Paloarea asta. Mai era asta vocea lui? Nici un sfat părintesc nu-i mai şoptea fiului la ureche. Nici insulte, nici ameninţări, nici ordine. Unde se evaporase inteligenţa lui subtilă? Nu mai avea chef să taie cinic vorba nimănui, nici unei Ilsebille. Nu mai avea să dea niciodată ocazie hohotelor de râs sonore care să răscolească patul de nisip şi străfundurile sufleteşti ale publicului.

Dacă la începutul dezbaterilor, când figurau pe ordinea de zi Ava, Wigga, Mestwina se salvase povestind cancanuri mitologice şi şoptind obscure cuvinte ancestrale, de îndată ce acuzaţia i se păruse sofisticată, invocând, pe lângă alţi zei, chiar şi pe zeul Poseidon, acum s-a lăsat pur şi simplu în voia soartei: „Vedeţi, ăsta sunt. Transparent. Pătrundeţi-mă cu privirea.
Nimic nu vă rămână ascuns."

Şi dacă în timpul dezbaterii cazurilor Dorothea Schwarze, Margarete Rusch şi Agnes Kurbiela, orice dată istorică — fie conciliul de la Konstanz sau bătălia de la Wittstock — îi deschisese posibilitatea să evadeze către alte consecinţe logice, acum a renunţat la paranteze şi a vorbit la obiect, conştient de responsabilitatea lui. Nici un abate dominican (cu înfăţişare de calcan) nu a mai încercat să recite în falset dreptul canonic. Nu a mai fost auzit niciodată fornăind citate din regulamentele breslelor medievale. Nu a mai prezentat inchizitorial probe materiale. Nici o aluzie la bucătăria vrăjitoarelor. Fără acel ton patetic care ar fi putut să ordoneze iambic ciuma, foametea, războiul nesfârşit şi epoca mea barocă, calcanul a mărturisit: „Eu am... Eu sunt... Nu mai vreau niciodată... In viitor, voi... Asta merit..."

O, Doamne! Cum l-au zdrobit! N-a mai vrut nici măcar să cumpănească cu atenţie pro şi contra, să aplice arta relativizării, cu toate că atât timp cât au fost dezbătute cazurile Amanda Woyke şi Sophie Rotzoll (şi relaţia mea cu ele) comparaţiile tergiversante aduseseră unele avantaje. Calcanul n-a mai spus niciodată „Pe scurt", înaintea unui discurs prolix. Erudiţia lui nu s-a mai exprimat niciodată. Nici părinţii Bisericii, nici ereticii n-au mai vrut să vorbească prin vocea lui. A recunoscut că Feminalul, pentru că era împotriva lui, era şi împotriva lui Augustin şi Toma. Nu fuseseră acuzate toate marile spirite, de la Erasmus până la Marxengels — când se dezbătuse cazul Lena Stubbe — chiar şi bunul bătrân Bebel? Odată cu el nu fuseseră condamnaţi trei mii de ani de istorie?

Nu ar fi trebuit oare ca în discursul lui final, calcanul să mai intoneze încă o dată, cu toată forţa, acordul final al epocii sale, să încheie bilanţul într-un tutti final de orgă, să ilustreze cauza masculină şi odată cu ea civilizaţia ca fiind un eşec, dar, oricum, nu lipsit de grandoare tragică, să o populeze cu figuri retorice, să o înalţe pe trepte savante, ca progres cultural şi să o celebreze, dacă nu liturgic, înlocuind totuşi corurile, cu un imn final în al cărui registru grav să fie evocate realizările durabile (Catedrala din Strasbourg, motorul Diesel), în cel înalt implicările vinovate (racheta spre lună, atomul fisionat), iar în registrul intermediar necazurile bărbaţilor (grijile capului de familie şi povara impozitelor) într-o polifonie cu participarea tuturor registrelor.

Dar el n-a acţionat nici un registru. Chiar dacă discursul său final a fost considerat remarcabil şi a lăsat o impresie aşa-zis durabilă, n-a mai vorbit vechiul calcan, atât de familiar mie, ci mai curând unul nou, care-mi devenise străin. El, năstruşnicul născocitor de anecdote trăsnite, care smulsese zâmbete chiar şi adunării feminine (cu toată răceala ei de frigider) el, căruia toate, chiar şi moartea bietei Sibille Miehlau, i se păreau ridicole, a căzut pradă seriozităţii, deşi sunt sigur că undeva, în fiinţa lui peştească, a chicotit.

În orice caz, calcanul a cultivat câmpuri semantice de pe care doar morala mai promitea să recolteze o pâine neagră. El, oratorul inepuizabil, maestrul în digresiuni, vicleanul, pentru care orice eschivă era un fleac, se dădea bătut, ca şi cum ar fi fost vulnerabil. N-a mai vrut nici măcar să se ascundă în patul de nisip când acuzarea şi-a tras ultima săgeată. S-a expus, în toată constituţia lui sticloasă: fiecare cuvânt lovea. Plutea, parcă fragil, în bazinul lui. Nu mai era corp material şi totuşi (fotografiile au dovedit) era foarte prezent. Abandonat de unul singur în mâinile Feminalului, ale multiplelor Ilsebille.

Ele se îmbrăcaseră de sărbătoare. Împodobite cu bijuterii exotice de argint, cu pene şi cu flori în păr. Ruth Simoneit şedea drapată într-un şal. Părul Ullei, strâns în creştet, ca să sclipească aurul cerceilor. Chiar şi Erika Notke purta podoabe: un mic colier de perle. Brăţări zornăitoare subliniau fiecare intervenţie a acuzatoarei. Sieglinde Huntscha 1-a numit pe calcan: „Spirit al violenţei. Părintele războiului. Instigatorul tuturor războaielor." A strigat: „Vă cunoaştem. Sunteţi principiul distrugător, ostil vieţii, criminal, masculin, belicos!"

La toate astea calcanul a spus: „Da. Aşa este. Aşa a fost până acum. Am declarat că războiul este părintele tuturor lucrurilor. Conform instrucţiunilor mele, de la Termopile şi până la Stalingrad poziţiile s-au menţinut până la ultimul om. Inflexibil am spus: rezistaţi până la capăt. Am celebrat întotdeauna moartea pentru ceva — pentru grandoarea naţiunii, pentru puritatea uneia sau alteia dintre idei, pentru slăvirea lui Dumnezeu, gloria nemuritoare, pentru vreun principiu abstract: patria — o invenţie a mea — am declarat-o drept conţinutul propriu-zis al vieţii. Bilanţul este cunoscut. Oamenii au fost foarte conştiincioşi când a fost vorba să ucidă şi să numere morţii. În Europa, aproape pretutindeni, automobiliştii care pleacă în concediu pot citi pe hărţile lor locurile, de cele mai multe ori fermecătoare, unde vastele cimitire ale soldaţilor au devenit un element al peisajului. Crucile uniforme de pe morminte sunt mărturii din Primul şi până în al Doilea Război Mondial: în bisericile săteşti se pot citi numele morţilor din ambele războaie gravate pe aceeaşi placă de marmură. Despre ce a fost vorba de fapt? Nici chiar eu, iniţiatorul, nu sunt sigur care au fost motivele. Ce-i drept, am sperat ca după războaie — dar ce am sperat? în schimbarea fundamentală a felului de a gândi? în marea dezmeticire?

Pacea declanşată în 1945 n-a mai permis decât conflicte limitate; atâta şi-au putut acorda marile puteri suspicioase sub mantaua echilibrului atomic. Dar şi aceste conflicte limitate au avut drept consecinţă milioane de morţi, chiar dacă — de când există o politică planetară — nu au mai fost număraţi atât de riguros, europeneşte. Mă gândesc la războiul din Coreea, la războiul din Vietnam, la decimarea populaţiei în aşa-zisul conflict din Biafra, la lupta de exterminare a kurzilor, la toate războaiele din Orientul Apropiat, până la cel mai recent război Yom Kippur, la războaiele indo-pakistaneze, la un exemplu, comparativ minor: starea continuă, asemănătoare războiului din Irlanda de Nord; iar în decembrie 1970, miliţia poporului polonez a tras în muncitorii grevişti de la şantierul naval. Morţi! Morţi! Numere cu trei, patru, cinci şi şase cifre!

De unde vine asta? Cine îi îndeamnă pe oameni să se ucidă între ei? Ce raţiune face ca o bună parte din salariul muncitorului să fie investită în tehnologii de distrugere tot mai perfecţionate? Ce diavol secularizat ponegreşte atât de tare imaginea inamicului încât, chiar şi în timp de pace, oamenii se opun unii altora gemând sub povara înarmărilor? Faţă în faţă, orbiţi, cu certitudinea morţii? întotdeauna acelaşi Belzebut? Aşa-numitul instinct al morţii? Sau, ultima noutate, eu, calcanul din basm? Principiul masculin, pentru că este războinic?

Feminalul a înţeles bine şi a exprimat corect: toate astea, toată această viaţă pentru moarte, papaliceşte declarată ca având numai intenţii paşnice, este practicată cu seriozitate şi hotărâre, cu competenţă pragmatică şi exigenţă morală numai de bărbaţi. Binecuvântate de popii uneia sau alteia dintre religii, toate astea sunt

programate, cu participarea de-a dreptul dezinteresată a bărbaţilor şi numai a bărbaţilor şi executate corect — în ciuda unor defecţiuni — riguros calculate şi investite cu un sens. Vorbesc în cunoştinţă de cauză. Pacea şi războiul au pornit de la mine. Asta a fost voinţa mea: bărbaţii fac istoria. Bărbaţii declanşează conflicte. Bărbaţii rezistă sau cad: până la ultimul om. Bărbaţii se tem de cazul extrem şi îl visează. Bărbaţii sunt educaţi temeinic să moară tineri. Bărbaţii sunt per tu cu moartea. Bărbaţii — ca să citez o maximă inspirată — au declarat puşca „logodnica soldatului."

Şi toate astea în timp ce eu acţionez risipindu-mi sfaturile. Toate astea în timp ce istoriografia pune date. Grandios exaltaţi, eroici din prostie, cu dispreţ de moarte alimentat de frică, ei au dat şi pornesc la asalt — chiar peste morminte. Îmi amintesc de soţii Lenei Stubbe: au dat ortul popii, unul la Mars-la-Tour şi celălalt la Tanneberg, doi eroi mediocri.

Dar asta nu numai în caz de război: procesele revoluţionare sunt invocaţii orgiastice ale morţii; ba unul, ba altul dintre principiile masculine de puritate au avut ca urmare procese de epurare cu deznodământ mortal: fie că Inchiziţia rafina metodele de interogare spre slava lui Dumnezeu, fie că ghilotina a fost salutată ca progres umanist, fie că procesele-spectacol staliniste au primit binecuvântarea iniţiaţilor şi ignoranţilor, fie că în lagărele de concentrare naziste reeducarea pentru moarte nu era decât un act de administraţie birocratică: în toate timpurile au existat bărbaţi care, cu ardoare rece, animaţi de credinţă, în serviciul cauzei juste din acel moment, cu privirea fixată spre scopul final asemeni arhanghelilor şi cu o certitudine lugubră au anticipat moartea oamenilor: siguri pe ei, credincioşi, distanţaţi de femei şi copii, în schimb devotaţi cu pasiune instrumentelor utile după împrejurări, ca şi cum uciderea ar fi o continuare a sexualităţii cu alte mijloace. Vizitaţi numai balurile societăţilor de tir, asistaţi la duelurile puştanilor, distraţi-vă pe stadioanele de fotbal sau amestecaţi-vă în mulţime de ziua înălţării Domnului, când aici, la Berlin, se sărbătoreşte cu larmă mare Ziua taţilor: aceeaşi agresivitate acumulată pândind ocazia dezlănţuirii. Acest rut: penetrant şi distrugător.

Bineînţeles, au existat întotdeauna şi apostoli ai păcii şi bărbaţi care să rişte un cuvânt îndrăzneţ şi citabil contra războiului. Pot să amintesc înaltului Feminal de poetul Opitz care, în plin Război de 30 de Ani — se ştie cât de lipsit de succes — a încercat să iniţieze pacea. Sau de discursul împotriva războiului al bătrânului Bebel. Asta a fost în primăvara 1913, şi Internaţionala socialistă 1-a aclamat. Cunoaştem: pacea a fost slăvită în imnuri bisericeşti şi în tratate filosofice, dorită, împopoţonată ca alegorie, şi interiorizată până la saturaţie. Dar pentru că nu s-a încercat niciodată cu seriozitate să se rezolve conflictele societăţii omeneşti în afara categoriilor gândirii masculine, s-a rămas la un pacifism declarativ sau la distincţii subtile între războaie juste şi injuste. Cruciadele în numele iubirii aproapelui, au fost şi au rămas posibile. A fost şi este decretată

autodeterminarea forţată a omului. Principiul economiei de piaţă are drept consecinţă subnutriţia permanentă a milioane de oameni. Şi foamea este tot război!

Şi pentru că istoria se prezintă ca o succesiune inevitabilă de războaie şi păci, păci şi războaie, ca şi cum ar fi o lege a naturii, ca şi cum altfel n-ar putea să fie, ca şi cum o forţă extraterestră — luaţi-mă pe mine ca exemplu concret — ar face ca toate acestea să fie fatale, ca şi cum agresiunea ar trebui să se descarce aşa şi nu altfel, ca şi cum pacea n-ar putea rămâne de fiecare dată decât intervalul de timp în care bărbatul se pregăteşte pentru următoarea situaţie gravă, acest cerc vicios este închis parcă pe vecie — şi totuşi ar putea să-1 deschidă cele ce până acum n-au făcut istorie, cărora nu li s-a îngăduit să rezolve conflicte istorice notorii, cărora le-am impus istoria bărbăteşte, cărora istoria le-a adus întotdeauna numai suferinţă, care alimentează procesul războinic şi care au trebuit să compenseze pierderile de material uman: femeile, ca mame.

Ar fi totuşi posibil? N-a luat Feminalul recent la cunoştinţă cum, fără să se plângă, bucătăreasa slugilor Amanda Woyke, între bătăliile războiului de şapte ani a făcut copii unul după altul, fără să întrebe, de ce? Şi până acum n-a fost o regulă ca mamele, soţiile şi surorile bărbaţilor care se ucideau între ei să rămână mute, să se pietrifice ca monument al femeii suferinde, acceptând chiar să fie venerate ca mame eroine?

Feminalul, căruia m-am predat, care mi-a descoperit culpabilitatea şi căruia îi ofer în continuare voinţa mea de expiere, n-ar trebui să se mulţumească numai să condamne, ci să şi înţeleagă că de acum înainte puterea le va reveni femeilor. Ele nu vor mai trebui să stea pe margine tăcând. Istoria vrea să capete o amprentă feminină. Vremurile se schimbă! Bărbatul, depăşit, îşi pierde rolul. Iată că nu mai vrea să voiască. A şi început să se împace cu sentimentul culpabilităţii. Ce s-a sfârşit, s-a sfârşit! Feminalul a pus un semn ca să renască viitorul.

Şi totuşi ne întrebăm: de ce abia acum?! De ce au lăsat milioanele de mame, surori şi fiice să se întâmple războaiele bărbaţilor fără să se opună? Până în zilele noastre, femeile care au suferit pierderi ireparabile se cramponează de consolarea: soţul ei, fiii ei, fraţii, tatăl, toţi eroii, au căzut pe undeva în mlaştinile Volhovului, în deşertul Libiei, în Atlanticul de Nord şi cu ocazia luptelor aeriene, pentru ceva şi nu pentru nimic; moartea fiilor, fraţilor, taţilor şi soţilor a avut un sens. Pornind de la categoriile concepţiei masculine despre putere şi morală s-a demonstrat logic — deoarece una o condiţionează pe cealaltă admiţând-o şi făcând-o necesară pe a treia — că tocmai cauza apărată este cea bună, că celălalt a început, că totuşi a fost o eroare dar aşa trebuia să se acţioneze cu bună-credinţă, că de fapt se dorea pacea, dar slăbiciunile, cum ar fi pacifismul şi copilăriile asemănătoare, mai mult l-au provocat pe agresor, că în ciuda tuturor suferinţelor, este meritoriu să mori pentru patria ameninţată, sau pentru o idee care — de regulă — a emanat dintr-un creier de bărbat; şi că, oricum, trebuie să mori. La asta se mai adaugă şi faptul că, din cavalerism bine învăţat, bărbaţii supravieţuitori

nu au neglijat niciodată, după războaiele câştigate sau pierdute, să se încline plini de respect în faţa mamelor şi văduvelor. După paradele victoriei au loc comemorările luptătorilor. Zilele de doliu naţional se ţin lanţ. Din partea morţilor nu este de temut nici o contestaţie. Dar ce spun mamele?

Aici pe bufet, dincolo deasupra canapelei, se pot vedea fotografii înrămate de bărbaţi tineri, în uniformă nouă, a căror seriozitate sau zâmbet au rămas doar ca promisiune. În sertare şi mape, puse la păstrare, certificate de absolvire a şcolii, scrisori de pe front, ultima afirmaţie: „Aici o duc bine..." şi tăieturi din ziare cu anunţuri în chenar negru care, sub anunţul decesului, mai enumera încă o dată toate ordinele şi decoraţiile. O arhivă cu milioane de dosare rămase fără consecinţe politice. Nici un vot feminin nu a putut împiedica — ruinele mai erau încă în picioare — să se decreteze reînarmarea. Femeile au acceptat cu supunere continuarea delirului masculin. Şi chiar acolo unde femeile au reuşit să câştige influenţă politică — de la madame de Pompadour şi până la Golda Meir şi Indira Gandhi — ele au acţionat politic întotdeauna numai după logica masculină a patului lui Procust, deci — după definiţia mea — au continuat-o sub formă de război. Ar putea să fie altfel? Vreodată, în curând, în general?

Feminalul nu va rămâne fără consecinţe. Epoca noastră este marcată de tendinţele de emancipare feminină. Femeile, aşa se spune, s-au politizat. Ele se organizează. Îşi dau aere combative şi nu permit să fie întrerupte când iau cuvântul. Înregistrează deja succese parţiale. Dar — mă întreb îngrijorat — revendicarea egalităţii sociale va duce oare şi la înfrângerea canonului etic masculin? Nu cumva egalitatea în drepturi a sexelor va avea ca urmare doar potenţarea poftei masculine de putere?

Mă tem totuşi că femeilor le lipseşte un consilier de încredere, permanent, chiar supraterestru. Dar cum aş putea eu, încarnarea principiului culpabil, viril şi — cum s-a demonstrat — războinic, să mai fiu adecvat pentru susţinerea cauzei feminine, de acum înainte numai a cauzei feminine?

Eu vreau. Eu aş putea. Şi aş şti cum. Feminalul binevoiască a decide."

Aşa cum Ilsebilla mea îşi doreşte întotdeauna să le aibă pe amândouă deodată: vrea să exercite o profesie liberală şi în acelaşi timp să fie funcţionară, să locuiască la ţară dar să-şi joace rolul pe scena unui oraş mare, cum, pe de o parte, aspiră la o viaţă simplă (să coacă ea însăşi pâinea), iar pe de altă parte nu poate renunţa la un anumit confort (deunăzi, o maşină de spălat rufe complet automatizată) din care cauză dorinţele ei, oricât de disparate ar fi, sunt constrânse să se cupleze: tot aşa şi tribunalul feminist (fiind un Feminal), după discursul final al calcanului, a fost sfâşiat de divergenţe când, în sfârşit, ar fi trebuit să pronunţe sentinţa. De fapt, ar fi fost de aşteptat pedeapsa capitală, dacă sfaturile lui nu ar fi fost necesare (ca ispăşire).

În ansamblul lui tribunalul le dorea pe amândouă, scindat una sau alta. În timp ce Partidul calcanofil se opunea lichidării acuzatului — era din principiu împotriva pedepsei capitale —
în orice caz lua în consideraţie o pedeapsă simbolică — după care însă voia să-1 angajeze pe calcan în funcţia de consilier penitent şi prin urmare să-1 redea elementului său natural,
minoritatea extremistă era hotărâtă să renunţe la sfaturile lui şi să-1 extermine.

Acuzatoarea Sieglinde Huntscha pleda pentru moarte prin electrocutare. Griselde Dubertin voia să adauge în apa proaspătă cotidiană o doză crescândă de mercur. Ruth Simoneit opta
pentru fierbere de viu. Şi în timp ce apărătoarea din oficiu, pe de o parte, a pledat pentru achitare, pe de altă parte a cerut ca la aplicarea pedepsei să se dea dovadă de omenie: a rugat
Feminalul să-1 interneze pe calcan într-un ospiciu, ca să se poată ocupa de el psihiatria.

Nu s-a ajuns la nici un verdict neechivoc. În orice caz, Consiliul revoluţionar, scindat ca şi asesoarele, putea fi câştigat în majoritate pentru suspendarea sentinţei. Mut, şi acum total
decolorat, de parcă ar fi vrut să devină un corp astral, calcanul se menţinea în expectativă.

Atunci, preşedinta tribunalului, doamna dr. Schonherr, încurajată de asesoarea Ulla Witzlaff, a sugerat un compromis, cu care ar fi fost posibil să fie de acord şi Ilsebilla mea, pentru că promitea să îndeplinească şi una şi cealaltă dintre dorinţe: pedeapsă aspră şi ispăşire permanentă. În prezenţa calcanului, fără să-şi poată întoarce privirea, în faţa ochilor săi curmezişi — ceea ce făcea necesară scoaterea a trei rânduri de scaune din fostul cinema — la o masă lungă, unde să ia loc Consiliul consultativ, asesoarele, acuzarea, apărarea precum şi câteva delegate din public, să se desfăşoare demonstrativ, se spunea memorabil pentru generaţiile viitoare, ritualul, solemnul, marele banchet al calcanului. Doamna Helga Paasch a promis că va comanda angrosiştilor berlinezi un număr suficient de calcani care să fie livraţi la bucătăria restaurantului asesoarei Therese Osslieb şi exact la ora nouă, când Erika Nottke era îngrijorată că n-o să ajungă, unsprezece exemplare adulte, fiecare în greutate între două şi patru kilograme (distracţia a costat 285 DM, la preţul cu ridicata), prăjite în unt cu tarhon, stinse cu vin alb şi înăbuşite în suc abundent, la foc mic, condimentate cu mărar şi capere, inclusiv icrele şi lapţii care în iunie la calcan sunt mari, aranjate în castroane preîncălzite, acoperite cu folie de aluminiu, au fost expediate la Steglitz cu taxiul.

În fostul cinema Stella masa festivă era deja aranjată: forma o potcoavă în jurul calcanului în acvariul lui. Lumânările ardeau. Feliile de lămâie pe foi de salată. Rieslingul aştepta ţinut la rece. Au fost aduse castroanele aburinde. Feminalul a luat loc. După o cuvântare scurtă şi, în ciuda ocaziei solemne, glumeaţă, doamna dr. Schonherr a servit-o în primul rând pe apărătoarea din oficiu şi apoi pe procuroare. Banchetul calcanului începuse.

Ar trebui să explic cum de mi-a revenit onoarea să fiu oaspete, deşi eu, dată fiind proximitatea naşterii, ar fi trebuit să rămân lângă Ilsebilla mea. Reprezentanţii publicului au fost desemnaţi prin tragere la sorţi. Pentru că şi eu am tras un loz câştigător şi, între cincizeci şi patru de femei, eram singurul bărbat căruia îi era permis să ia parte la banchetul calcanului, Ilsebill n-a avut nimic împotrivă: „Nu te jena din cauza mea. Du-te. Mă descurc. Mai durează câteva zile. La nevoie îţi dau o telegramă sau dau telefon să te scoată din haremul tău."

Am fost plasat între o doamnă în vârstă, de profesie bibliotecară şi o tânără învăţătoare care, deşi spunea că e „o delicatesă", a refuzat să guste din lapţii de calcan. Avea oroare de organele masculine, în schimb ar gusta cu plăcere un pic din icrele feminine. Mă bucuram că în faţa mea şedea Ulla Witzlaff şi ţinea capul uşor înclinat într-o parte. (Ea a mâncat lapţi.)

Mult mai departe, mascate de carcasa de sticlă a calcanului condamnat, totuşi recognoscibile, Ghisela Dubertin şi Ruth Simoneit. Hagedorn şi Gullen şedeau alături, provocatoare. Enervat, m-am strâmbat la ele. (Sper să nu se certe.) Dar trebuie să rămâi întotdeauna cavaler. Să arunci punţi peste pauzele conversaţiei. Să ajuţi la tranşarea peştilor plaţi. Cât de uşor se desprindea carnea albă de pe şira spinării. Am servit doamnele cu gesturi elegante: „Şi acum, vă rog, câteva picături de lămâie, îmi permiteţi să vă recomand obrăjorii din faţa urechilor? Sau o bucăţică de coadă, domnişoară Notke? încă un pic de zeamă şi capere. Ce gust delicios îi dă mărarul! Iar ochii albi, fierţi, vă rog să-i păstraţi. Aduc noroc şi împlinesc orice dorinţă."

Astfel m-am făcut util doamnelor. Am umplut paharele cu vin, am filetat magistral, am spus „încă un cartofior?" am aflat chiar şi numele mic al asesoarelor: am glumit cu Ilona, i-am zâmbit Gabrielei, am avut o vorbă bună pentru permanent posomorâta Emma şi am fost aproape de aceeaşi părere cu Alice. Am animat conversaţia la masă disecând cu competenţă de anatomist un cap de calcan, am făcut mici glume, dar am revenit la timp la seriozitatea impusă de ocazia solemnă. Am lăudat sentinţa înţeleaptă, am numit ultimul cuvânt al calcanului „rafinat de sincer", am apreciat Feminalul ca instituţie exemplară, am citat din piesa antică grecească despre femei cunoscută de toată lumea, am povestit, ca din întâmplare, că Ilsebill avea să nască în curând. „îşi doreşte atât de mult să aibă un băiat!" — am precizat imediat că pe mine, tatăl, m-ar face extraordinar de fericit şi naşterea unei fetiţe, am împărţit ochi de calcan aducători de noroc, am ridicat paharul nu mai ştiu pentru ce şi, după ce din calcan nu mai rămăseseră decât de unsprezece ori capete sfărâmate, aripioare de la coadă şi din părţi, oscioare, petice de piele şi şire albe ale spinărilor, mi-am permis, ca bărbat extrem de izolat, să ţin un mic toast.

Doamna Witzlaff a râs încurajator. Erika Notke m-a rugat să fie scurt. Doamna în vârstă din dreapta mea a răsucit butonul aparatului auditiv din spatele urechii stângi. Când am bătut în

pahar cu cuţitul pentru peşte, învăţătoarea stagiară a şuierat: „Impertinenţă!" dar doamna doctor Schonherr, amabilă, de la mijlocul mesei în formă de potcoavă, mi-a făcut un semn aprobativ.

Am mulţumit în primul rând pentru onoarea de a fi invitat. Am elogiat arta culinară a patroanei de restaurant şi asesoarei Therese Osslieb. Am adăugat încă o glumă privind relaţiile avantajoase din punctul de vedere al reducerii costurilor, întreţinute de Helga Paasch cu piaţa de gros. Apoi am trecut la chestiune.

Mărturisind că recunoaşterea de către calcan a culpabilităţii, discursul lui antirăzboinic m-au cutremurat, am găsit, pentru prima oară, ocazia să mă prezint în diferite epoci. „încă din neolitic..." am spus. „Când, în sfârşit, ne-am creştinat..." — „Ciuma avea, cum a spus chiar Friedell, latura ei absolut pozitivă..." M-am citat ca Opitz din cartea lui *Poezii consolatoare pentru ororile războiului.* Am participat la Kolin, Leuthen, Hochkirch. Eu am deschis uşa tovarăşului Bebel când m-a vizitat, pe mine şi pe buna mea Lena, pe Brabank. Ca s-o menajez pe Sieglinde Huntscha, am relatat numai aluziv despre moartea sărmanei Billy de Ziua taţilor. Apoi am trecut la actualitatea politică: „Şi astăzi încă, bucătăreasa cantinei Şantierului naval „Lenin" din Gdansk este parcă împietrită. Jan al ei a fost împuşcat în burtă. Da, miliţia a tras în muncitori. Şi asta într-un regim comunist. Nu numai într-un loc, ci peste tot unde bărbaţii ţin degetul pe trăgaci. Şi asta de când lumea. Armele vorbesc. Bătălii pentru materii prime. Apărare ofensivă. Pământ pârjolit. Asta a făcut calcanul. Sfatul lui a fost: Ucide! Cuvântul lui aducea violenţa. Din el acţiona răul. Suntem adunaţi să-1 pedepsim. Uite, calcanule! Uite! Ca să vezi ce se alege de tine. Tu, aducătorule de moarte, duşmanul vieţii!"

Şi am ridicat o şiră a spinării curăţată de carne, cu capul sfărâmat şi i-am arătat-o calcanului din cutia de sticlă. Atunci, Griselde Dubertin şi Ruth Simoneit, Huntscha şi Paasch, dar şi Elisabeth Güllen şi Beate Hagedorn, care până atunci tăcuseră, tăcuseră cu încăpăţânare, au luat fiecare câte un schelet în timp ce alte doamne au luat restul de schelete, capete şi aripioare şi i le-au arătat calcanului, ca să aibă ce vedea. Şi câteva doamne au strigat: „Eşti muritor!" Altele au afirmat: „De fapt, eşti mort!"

Atunci m-a copleşit mânia. M-am dus la el şi am aruncat scheletul pe estrada din faţa bazinului. „Na!" Imediat doamnele au aruncat celelalte oase, capete şi aripioare peste el, până s-au adunat toate unsprezece grămadă şi calcanul trebuia să vadă ce s-a ales de semenii lui. „Na! Na!" Şi toate şi-au şters degetele şi au aruncat şi şerveţelele de hârtie deasupra. Şi toată lumea a scuipat pe resturile scheletice în care capetele oarbe căscau guri curmezişe.

Totuşi, calcanul palid, parcă suflat din sticlă, a rămas plutind şi nu s-a ascuns în patul protector de nisip. Ah, cât trebuia să sufere. Ah, cum îşi merita soarta.

Atunci, doamna doctor Schonherr a spus: „Pedeapsa a fost aplicată. Chiar poimâine calcanul va fi lăsat la apă ca să poată ispăşi. Am pregătit transportul cu toată atenţia. Cu acestea, Feminalul s-a încheiat. Vă mulţumesc, surori, vă mulţumesc!"

Apoi a ridicat masa.

Pe insula Møn

Sentinţa, odată pronunţată, trebuia executată sub supravegherea asesoarei Ulla Witzlaff. Încă înainte de a extinde cuvântarea lui finală până la o prelegere privind firea masculină belicoasă şi capacitatea de suferinţă a femeilor, cineva, cred că Ruth Simoneit, a flecărit despre „Sfârşitul lumii" şi atunci calcanul a explicat, cu exemple, predispoziţia spre catastrofe a pământului şi a datat următoarea glaciaţiune ca „iminentă". Dar pentru că el lăsa să treacă încă zece mii de ani ca şi cum ar fi o oră, a fost auzit, exprimându-şi, ca pentru sine, o dorinţă: el, condamnabilul răufăcător conştient de vină, ca să-şi poată ispăşi greşeala în condiţii corespunzătoare, să fie relansat în apele lui preferate din vestul Mării Baltice. Ştie acolo o insulă cu coasta estică de calcar coborând abrupt în mare. De pe faleza foarte înaltă, când vizibilitatea este bună, se poate recunoaşte cu ochiul liber acea insulă asemănător alcătuită de pe care a fost pus în circulaţie basmul numit *Despre pescar şi fomeia lui.* „Două locuri pitoreşti, ale căror raporturi depăşesc cadrul geologiei", a spus calcanul. Imediat după prima glaciaţiune — „Nu a trecut prea mult timp de atunci!" — fundul Mării Baltice s-a format între insule. La picioarele stâncilor de calcar se găsesc silexuri şi fosile interesante, de pildă arici-de-mare şi tentacule de sepie: „Tânăra Mare Baltică a fost, timp de o scurtă jumătate de oră din viaţa universului, mediteranean de caldă." Acolo doreşte să fie pus în libertate şi de acolo să-şi îndeplinească noile obligaţii, spre binele cauzei feminine.

„Vorbeşte despre insula Møn", i-a spus Ulla Witzlaff Helgăi Paasch, care şedea lângă ea, printre asesoare. Ulla şi-a petrecut copilăria pe insula Rügen şi a urmat şcoala de muzică bisericească din Greifswald până când, după ce s-a construit zidul Berlinului, a trecut în vest. Era deci competentă să aplice sentinţa Feminalului şi să-1 depună pe calcan în locul dorit; în plus, Ulla era în măsură să afirme că în acel loc conţinutul de mercur al Mării Baltice este minim.

Bineînţeles că autorităţile Republicii Democrate Germane au interzis trecerea cu trenul sau cu microbuzul Volkswagen prin Rostock-Warnemunde până la feribotul care deserveşte

portul danez Gedser, iar organele oficiale nu i-au spus niciodată calcanului pe nume, ci l-au caracterizat „element subversiv", „forţă reacţionară" şi deoarece statul muncitorilor şi ţăranilor lăsa să se observe teama faţă de peştele plat, calcanul condamnat a trebuit să fie transportat pe calea aerului, în cel mai strict secret, şi protejat de eventuale atacuri ale grupului radical din jurul Griseldei Dubertin, la Hamburg.

De acolo a fost adus cu automobilul la Travemunde. De acolo mai departe călătoria s-a efectuat cu feribotul regulat la Gedser. De acolo feministele daneze au preluat transportul prin
Vordingborg, Kalvehave, apoi peste pod, pe insula Møn. Pentru că a ajuns abia spre seară, grupul care o însoţea pe Ulla Witzlaff a fost cazat la un hotel Hunosø, în apropierea falezei de cretă.

În recipientul lui special, calcanul suportase bine călătoria. Era deja, parcă bucurându-se anticipat, mai puţin transparent. Pielea lui pietruită îşi recăpăta culoarea. Cu toate că mişca vesel din aripioare rămânea mut.

Am fost şi eu acolo. (Desigur, Ilsebill era furioasă că eu voiam din nou să lipsesc de acasă cu atât de puţin timp înainte de naştere. „Nu-ţi pasă deloc de copil, absolut deloc!" a strigat ea
când i-am cerut permisiunea la telefon.)

După ce, pe lângă Ulla Witzlaff şi Therese Osslieb, a aprobat şi Helga Paasch cererea mea de a le însoţi în călătorie, am fost admis ca ajutor de transportator. În afară de doamnele sus-menţionate mai participau din partea partidului şi Erika Notke (şoarecele cenuşiu) şi apărătoarea din oficiu a calcanului, doamna von Carnow (toată în mătase bleu-ciel). Sieglinde Huntscha probabil că n-a avut chef să meargă. Doamna dr. Schonherr nu a considerat indispensabilă prezenţa ei la executarea sentinţei.

Aveam motive să cerem delegaţiei daneze să ia măsuri de siguranţă chiar şi în timpul nopţii: deoarece Ruth Simoneit şi opoziţia radicală din jurul Griseldei Dubertin pledase solidar cu Griselde şi înainte de anunţarea sentinţei pentru „execuţie" erau de aşteptat, dacă nu atacuri, atunci totuşi acţiuni perturbatoare în timpul lansării calcanului la apă. A şaptea şi a opta asesoare a tribunalui, durdulia gospodină Elisabeth Güllen şi biochimista Beate Hagedorn, care îmi aminteau vag de Sibylle a mea şi de Maria Kuczorra, erau considerate radicale şi suspecte de terorism, deoarece după administrarea probelor au lipsit de la şedinţe; la marele banchet al calcanului au participat fără să scoată o vorbă.

În dimineaţa următoare, calcanul trebuia transportat pe jos, printr-o pădure de fagi, până la faleză. Această sarcină mi-a revenit mie. Mi s-a legat după gât bazinul special, cu nişte curele (aşa cum poartă vânzătorii ambulanţi). În timpul mersului, îl vedeam pe calcan printr-un geam cu dezaburitor electric cum încerca să-mi compenseze mersul legănat cu mişcări dibace ale aripioarelor. Ne-am apropiat de coastă, la început pe un drum de şes, apoi pe o potecă de pădure. În faţa mea (şi a calcanului) mergeau delegaţia daneză şi cele câteva ziariste acreditate. În spatele nostru, Witzlaff şi Osslieb, Helga

Paasch şi Erika Nottke. Doamna von Carnow a spus că drumul este prea greu şi a rămas la hotel.

Fireşte, am încercat să mă întreţin pentru ultima oară cu calcanul. De îndată ce doamnele din faţa mea şi din spatele meu au rămas la suficientă distanţă, am şoptit: „Hai, spune ceva
calcanule. Măcar o vorbuliţă. S-a zis de tot cu noi? Chiar m-ai scos din evidenţă? Nu mai vrei să dai sfaturi decât muierilor proaste? Ce să fac acu', calcanule? Spune ceva, da' spune! Nu
mai înţeleg lumea asta."

Dar calcanul tăcea cu încăpăţânare. Şi îl duceam aşa de parcă împreună cu greutatea lui mă duceam la groapă şi pe mine şi epoca mea istorică, cauza masculină. În faţa şi în urma
mea, femeile pălăvrăgeau vesele. Cât de aeriene şi de înflorate le fluturau rochiile în vânticelul uşor. O echipă de operatori olandezi filma un documentar pentru televiziune. Erika Nottke culegea un bucheţel de flori. Paasch aduna câteva pietre de mărimea palmei, ca amintire, pentru că peste tot în jur erau răspândite silexuri. Şi Ulla Witzlaff trâmbiţa cu vocea ei sonoră cine ştie ce cântec de biserică sătească: „Această zi, de bucurii e plină..." Şi Osslieb cânta împreună cu ea, ca o soră bună.

Când am ajuns la marginea neîngrădită a falezei, vremea fiind splendidă şi am putut recunoaşte cu ochiul liber (aşa cum promisesem) stâncile de calcar ale insulei Rügen, am fost brusc ispitit să desfac curelele bazinului special de sticlă (legat de gât) cu calcanul în el şi să-1 azvârl de sus (de la o sută unsprezece metri înălţime) pe malul de silex — nu, mai curând pe mine însumi eram tentat — dacă totul s-a sfârşit! — să mă omor sărind de pe faleză cu calcanul legat în faţă, strigând cât mai tare posibil „Slavă cauzei masculine!", sau să mă arunc numai eu singur, cruţându-1 pe calcan pentru viitor, şi dacă nu pe Osslieb, atunci s-o trag după mine pe Ulla: în dragoste uniţi în moarte.

Dar Erika Nöttke era deja lângă mine şi îmi oferea asistenţă socială: „Sunt îngrijorată dacă va supravieţui după mutarea asta bruscă. A fost ţinut mai mult de nouă luni în apă proaspătă,
alimentată suficient cu oxigen şi hrănit cu regularitate. Nemaifiind expus la mediul poluat, apa foarte poluată şi suprasaturată cu alge a Mării Baltice ar putea să-1 pericliteze. Ce-i drept, în ultimele săptămâni, am încercat să obţinem o echilibrare de tranziţie cu substanţe chimice, dar şocul nu va fi mai puţin puternic, poate chiar prea puternic. În timpul detenţiei aspectul lui s-a modificat din ce în ce mai mult. A devenit palid, transparent, aproape sticlos. Să sperăm că va supravieţui."

Şi Helga Paasch era îngrijorată. Dar Osslieb şi Witzlaff au liniştit-o pe Erika Nöttke: n-o să păţească nimic. Flăcăul e rezistent. O să depăşească chiar şi următoarea glaciaţie. Nu-i pasă
de reziduuri petroliere şi de mercur. Se adaptează. La nevoie ar trăi numai din principiu. „Uitaţi-vă la el!" a strigat Ulla. „A şi început să prindă culoare. Curând va fi din nou în formă!"

După ce ne-am delectat un moment cu panorama splendidă şi am mai făcut pe plac şi televiziunii — aveau nevoie de planuri intermediare — a început coborârea printr-o prăpastie împădurită, deschisă între stâncile de calcar unde, pentru uzul turistic, se construise o scară rustică din buşteni lungi de un metru. În timp ce susţineam cu amândouă mâinile cutia legată de burtă, încercam să-1 scutesc pe calcan de zdruncinături prea mari, de la o treaptă la alta. Dar poticnelile erau dese. Erika Nöttke, care mă vedea transpirând, voia să mă înlocuiască. Am refuzat energic. (Nu-mi lua calcanul. Ăsta a fost calcanul meu, dintotdeauna. Rezist până la sfârşit. Răspund pentru istoria mea.)

Ajunşi jos, nu ne-a rămas prea mult timp ca sa ne tragem răsuflarea. Pentru că o privire în sus, spre vârful stâncilor de cretă ne-a arătat că suntem într-o poziţie periculoasă: sus se aflau harpiile opoziţiei radicale. Grupate în jurul Griseldei Dubertin şi a lui Ruth Simoneit se îmbulzeau doamnele din Comitetul revoluţionar. Le-am recunoscut pe Elisabeth Güllen şi pe Beate Hagedorn. „Ia uite!" a strigat Paasch. „E şi Huntscha cu ele!"

Când au fost aruncate de sus primele pietre mi s-a părut că, în mulţimea femeilor revoltate, o zăresc pe apărătoarea din oficiu a tribunalului feminist. „Doamne, Dumnezeule!" am strigat. „O trădătoare, nici mai mult, nici mai puţin."

„Unde-i ? Unde?" voia să ştie Osslieb.

„Acolo!" am strigat eu. „Acolo!"

Dar Bettina von Carnow nu se mai arăta. Ne mai împiedica şi grindina de pietre să dovedim exact trădarea, dacă ar fi fost posibil să o fotografiem; pentru că pe multe fotografii ale ziaristelor acreditate şi în filmul televiziunii olandeze se puteau vedea mai târziu Huntscha, Hagedorn, gospodina Güllen şi Griselde Dubertin, dar nu şi Carnow. Eu însă, eu, am văzut-o: târfa proastă.

Cele mai multe pietre nu ne-au atins. Numai biata Erika Nöttke a fost lovită în plin şi îi sângera ceafa. Aruncau cu silexurile care se găsesc pretutindeni pe insula Møn. Mai târziu au fost rănite uşor două membre ale delegaţiei daneze, o jurnalistă engleză şi o camerawoman a echipei olandeze. Un silex a lovit caseta specială a calcanului, fără să producă pagube. Când am vrut să mă feresc de o piatră mare cât pumnul (aruncată probabil de Griselde Dubertin), am căzut pe malul pietros şi m-am rănit la genunchiul stâng, prin pantaloni. Slavă Domnului că doar cu o clipă mai înainte lăsasem jos calcanul în caseta lui. Şi stând aşa, copleşit de durere, am găsit în stratul de pietriş un minuscul arici-de-mare fosilizat prin care se confirma teza calcanului că după ultima glaciaţie Marea Baltică fusese o mare cvasîtropicală. (Obiectul găsit i-am păstrat pentru mine. Trebuie să-mi poarte noroc şi să mă apere de Ilsebilla mea. Cine ştie ce-o să mai urmeze.)

În timp ce de sus se striga probabil „Trădare!" Paasch şi Osslieb, de jos, ocărau ca precupeţele din piaţă. Totuşi, Ulla Witzlaff şi-a scos pantofii şi ciorapii, a deschis cu cheia specială pe care o păstra la ea recipientul special în care se afla calcanul, a apucat pe dedesubt cu amândouă mâinile burta

albă a peştelui plat, 1-a scos din vas, ni 1-a arătat nouă, 1-a arătat fotografilor, camerei de televiziune şi furiilor care ocărau şi aruncau cu pietre de pe stâncile de calcar şi 1-a purtat, pas cu pas, peste pietrele de pe mal, până a ajuns cu apa la genunchi şi a spus tare, cu vocea ei sonoră: „Prin aceasta execut sentinţa pronunţată de femei împotriva calcanului. în viitor va fi liber şi exclusiv la dispoziţia noastră. Îl vom chema. Noi îl vom chema!" Apoi 1-a culcat în mare şi s-a făcut linişte. Numai fotografele acreditate clicăiau şi camera zumzăia.

El a înotat imediat spre larg, spunea Witzlaff. Apoi a trebuit să ne ocupăm de rănita Erika Nöttke. Între timp opoziţia radicală evacuase faleza. Ascensiunea a fost dificilă, dar domnişoara Nöttke n-a vrut să fie sprijinită de noi. Tot mai ţinea în mână bucheţelul. Helga Paasch a aruncat pietrele adunate. De fapt mi-ar fi plăcut să petrec câteva zile de vacanţă cu Witzlaff pe insula Møn, dar când am ajuns la hotel mă aştepta o telegramă: „Venirea indispensabilă. Naşterea iminentă. Rog fără pretexte. Ilsebill." Am ajuns acasă tocmai la timp.

Altercaţie

În prima lună noi nu ştiam exact,
şi numai trompa a înţeles.
În luna a doua ne-am certat
pentru ce am vrut, n-am vrut, am spus, n-am spus.
În luna a treia talia s-a îngroşat,
dar cuvintele se tot repetau.
În luna a patra, când începea Anul Nou,
numai anul era nou; cuvintele rămâneau uzate.
Epuizaţi, dar mereu corecţi,
am bifat luna a cincea, a şasea:
Se mişcă, am spus noi nemişcaţi.
În luna a şaptea, când am cumpărat rochii largi
am rămas înguşti şi ne-am certat
pentru a treia lună, uitată;
abia când o săritură peste şanţ
s-a terminat cu o căzătură —
Nu sări! Nu! Aşteaptă. Nu! Nu sări!
ne-am făcut griji: bâiguieli, şoapte.
În luna a opta eram trişti,
pentru că vorbele spuse în a doua şi a patra,
mai trebuiau încă plătite.
În luna a noua, când am fost învinşi
şi copilul s-a născut fără să-i pese de nimic,
n-am mai avut cuvinte.
Felicitările au sosit prin telefon.

Ce ne dorim

Ea sau el. Dacă e fată s-o cheme ca pe mama; dacă-i băiat să adune, ca mine, din lada de gunoi, fulgii căzuţi din cer, şi foarte uşor, abia respirând, suflând uşor, apoi în rafale, să-i înalţe, să-i ţină plutire, vârtej, în cădere să le dea un nou impuls. „Zboară! Zboară!" îl auzim strigând pe Emanuel...

Un copil în plus, odată cu strigătul de la ora 10 şi 15, cu buricul abia tăiat, şi-a primit prenumele, niciodată contestat. Sexul, lungimea, greutatea. Seamănă deja, va deveni curând, va deveni mai târziu, ca fiică a Ilsebillei, însă va merge drept înainte, totuşi altfel, mai abrupt, mai conştient, şi îşi va lua ce este, ca să nu mai rămână dorinţe agăţate în dulap, niciodată aerisite, până le mănâncă moliile. O fată în plus, cu despicătura care a rămas deschisă când priveliştea frumoasă ne-a fost bătută în cuie.

Când, în faţa Feminalului, s-a exprimat ca revendicare dorinţa — „De ce întotdeauna noi! Să se crăcăneze şi bărbaţii, să rămână grei, să ducă sarcina şi să nască!" — calcanul a ştiut să răspundă: „Vedeţi, stimate doamne: chiar şi luna se inversează reflectată în lac. Cum s-ar putea corecta aşa ceva? Cum, vă întreb, cum?"

După ce Ilsebill a născut, fiica ei a decepţionat-o. Nu exista decât scoica, numai vulva, ţinta tuturor bărbaţilor fără domiciliu care vor să se descotorosească de ei înşişi, tot mereu şi înc-o dată. (Mama se răstea la mine: „Fugi d-aici mă cârpaciule de puşculiţe!")

Nu toate dorinţele Ilsebillei vor să se împlinească. Pentru că mi s-a permis să asist la naşterea fiicei noastre, am recitat (în halat verde şi cu masca sterilă la gură) o scurtă tiradă consolatoare: „Cinstit vorbind, Ilsebill, astăzi fetele o duc mult mai bine. Înainte, când încă mă gândeam ca prostul la dreptul de moştenire, mi-am dorit de fiecare dată un băiat. Dar Dorothea, Agnes, Amanda, Lena: toate n-au vrut să-mi dăruiască decât fiice: chiar şi călugăriţa Rusch nu a făcut decât copii la fel ca ea. Totuşi, când Maria Kuczorra, bucătăreasa cantinei, a născut două gemene — numite Damroka şi Mestwina — muncitorii Şantierului naval „Lenin" din Gdansk, pentru că Jan al ei murise, i-au dăruit un cărucior de copil dublu şi două oliţe de noapte roz, ca să nu aibă complexe mai târziu..."

Normal ar fi o naştere grea, pentru că poziţia pelviană dă complicaţii. De aceea ne-am hotărât pentru cezariană, garantat nedureroasă, pentru că se anesteziază totul, de la buric în jos. Mai înainte s-a reperat cu ultrasunete poziţia şi mărimea copilului, totuşi pe clişeul cu granulaţie mare nu se putea distinge sexul.

Medicul a tăiat pântecele Ilsebillei de-a curmezişul, acolo unde se bombează deasupra pubisului ras, apoi stratul de grăsime, ţesutul muscular şi peritoneul. Ilsebill, culcată şi cu capul acoperit, nu putea să vadă.

Eu am văzut, pentru că taţii trebuie să vadă cum stă uterul în trupul căscat şi este deschis cu scalpelul. Ca s-o golească, medicul a crestat punga cu lichid amniotic. Sânge amestecat

cu apă. Tampoane absorbante îndesate în spaţiile goale. Vene prinse cu cleme. Apoi a apucat cu mănuşile şi fiica noastră a venit pe lume cu fundul înainte şi — Aleluia! — şi-a arătat păsărică, în timp ce în sala de naşteri a spitalului municipal o muzică dulce, din difuzoare ascunse, făcea toate lucrurile drăguţe, inofensive, amabile, amuzante şi foarte banale; pentru că medicul-şef, modern, deschis spre orice inovaţie rezonabilă, nu vrea ca în timpul operaţiei cezariene (sub pretextul că n-au ce face) asistenţii să converseze în particular cu infirmierele stagiare coreene despre automobile, politică şi bucuriile de la sfârşit de săptămână şi astfel mama, care, neavând dureri, aude extraordinar de bine, să se simtă frustrată de micile trăiri cotidiene, ci mai curând, în afara instrumentelor şi indicaţiilor cu glas scăzut — „Pensă, te rog. Tampon, te rog" — să se audă numai muzica dulce.

„Şi asta, vedeţi", a spus medicul prin mască pentru edificarea mea, „este trompa"... (Pe lângă asta am mai văzut, cât de galbenă, ca grăsimea de găină, este grăsimea de pe burta Ilsebillei. Dacă ar fi căzut o bucăţică aş fi putut să-mi prăjesc cu ea două ouă ochiuri.)

După ce a fost arătată mamei, fiica cu buricul tăiat a ţipat în altă parte, acolo unde a fost cântărită, măsurată şi făcută inconfundabilă cu o plăcuţă legată de braţ sau de picior. Ah, copilaşul meu, ţâncul meu plângăcios, bebişorule, fiica mea iubită...

După ce uterul Ilsebillei, care s-a contractat imediat, şi burta, i-au fost cusute şi când, în acelaşi timp, pe o masă alăturată, au fost numărate clemele, instrumentele de tăiat, de tamponat şi tampoanele absorbante, a lipsit o pensă metalică aşa că au vrut să redeschidă sutura şi să controleze cavitatea abdominală. Din fericire, pensa s-a găsit în căldarea pentru placentă, unde nu trebuia să fie. Dar ceea ce am dorit, ca tată care a asistat, să ascund în burta Ilsebillei, a rămas înăuntru, sub cusătură; sunt nişte bolovani, despre ei nu vorbesc.

Ah, secretele mele! Ca şi cum n-ar exista nimic care să merite să fie dorit. Ca şi cum astea ar fi toate: căsuţa repede acoperită cu vrejuri de dovleac, sau un fotoliu cu rezemători pentru urechi care să mă facă surd la suferinţa lumii. Ca şi cum dorurile mele „Ba da, Maria. Sosesc. Sosesc curând..." ar fi doar pretexte ieftine, ascunzători care trebuie baricadate. Ah, câtă nevoie am de linişte, de detaşare, de tapete noi, de un bilet de avion pentru un popas într-o vreme mai bună. Ah, cât îmi lipseşte un secol depărtat. Ah, ce sete mi-e de moarte şi eternitate.

Dar dorinţele mele n-au contat niciodată. Eu trebuie numai să împlinesc, fir-ar să fie! Şi să răspund pentru toate, bineînţeles! Şi să plătesc, să achit nota! Şi să mă simt vinovat de toate şi de nimic.

Ce sunt eu de vină (până la urmă) că a fost încă o fetiţă. Doar nu-s automat care aruncă afară ce apeşi pe buton. Oricum, în ziua când mi s-a născut fiica, a fost semnat de reprezentanţii unuia şi al celuilalt stat german un contract prin care privilegiile pescarilor din oraşul Lübeck, consfinţite din

1188 de Barbarosa, sunt garantate şi în apele teritoriale ale RDG, ceea ce era de dorit, încă de mult.

Când, în apropierea spitalului municipal, într-o ospătărie, am comandat la început două rachiuri la bere, apoi unul, şi încă un cârnăcior picant cu muştar şi pâine, la televizor se prezentau meciurile din etapa intermediară: Polonia conducea, Chile fusese eliminată. Şi ploua întruna. Campionatul mondial de fotbal mă făcea spectator printre alţi bărbaţi care beau ca şi mine secărică, întingeau cu cârnaţii în muştar, muşcau din ei, clăteau cu bere, aveau privirea pierdută şi toţi ar fi vrut să fie taţi, cu grijă pentru fiicele lor.

Patronul îşi cunoştea clientela specială. Bistroul din colţul străzii se numea „La tatăl fericit". El întreba: „Nici acum nu-i băiat? Nu face nimic. Fetele sunt mai ieftine, de când nu mai există zestre. Astăzi toate s-au emancipat. Astăzi îşi doresc cu totul altceva."

Da, da, da! Le capeţi pe toate. Taică-tu o să aibă grijă. Taică-tu se ocupă. Taică-tu ţi-e cam străin pentru că nu are uter. Trebuie să-i dai răgaz să tragă câteva rachie şi să pilească vreo câteva rânduri de bere. Taică-tu are în el neliniştea care urneşte lumea din loc. Taică-tu urmăreşte mereu ceva. Taică-tu trebuie să facă o scurtă călătorie: acolo de unde a venit. Unde a început totul. Acolo există o Maria, o rudă a lui. Ea i-a făcut cadou o bucată de chihlimbar în care este prinsă o muscă. Nu-ţi fie frică. Taică-tu se întoarce. Vine tot mereu şi-ţi spune poveşti cu suflat de fulgi şi copii care se duc după ciuperci şi se rătăcesc fericiţi şi muşte care
hibernează în chihlimbar. O să-ţi spun şi povestea calcanului, după ce mă întorc...

Bărbate, măi bărbate

Încetează.
Punem punct.
Tu eşti terminat, bărbate, şi totuşi încă în funcţiune.

Spune încă o dată: executarea.
Apasă încă o dată pe buton şi pune marionetele să danseze.
Arată-ţi încă o dată voinţa şi fisurile ei.
Bate încă o dată cu pumnul în masă, spune: asta e a mea.
Mai numără încă o dată cât de des tu şi de cine.
Fii încă o dată dur, ca să se întipărească.
Dovedeşte-ţi încă o dată marea, dovedita,
atotcuprinzătoarea ta arhitutelă.
Bărbate, măi bărbate.
Iată-te aici îmbrăcat în uniformă.
Bărbaţii nu plâng, măi bărbate.
Visele tale tipic bărbăteşti, sunt toate filmate.

Victoriile tale datate şi clasate.
Progresul tău recuperat şi măsurat.
Doliul tău şi interpreţii lui obosesc repertoriul.
Prea uzate-s bancurile tale. Radio Erevan tace.
Puterea ta (încă) eficientă se sfârşeşte.
Bărbate, măi bărbate.
Spune înc-o dată eu.
Gândeşte înc-o dată precis.
Priveşte înc-o dată drept.
Ai înc-o dată dreptate.
Taci înc-o dată profund.
Rămâi sau pieri numai o singură dată.

Tu nu trebuie să faci curat, bărbate; lasă totul aşa cum este.
Tu eşti uzat de legile tale,
eliminat din istoria ta.
Şi numai copilul răsfăţat din tine
mai are voie să se joace un moment cu cuburile lui de lemn. —
Ce o să spună despre asta nevastă-ta, bărbate, măi bărbate?

De trei ori porc cu varză

Maria a luat două linguri de tablă şi un sufertaş plin, când am ieşit la Heubude cu tramvaiul, ca să şedem pe dune, cu privirea spre mare.

Exista varza albă şi pe vremea Amandei Woyke, care o păstra tocată, în butoaie, murată, sau o servea slugilor de sărbători cu cartofi şi costiţă de porc, bine scăzută. Pentru că varza balonează, Agnes Kurbiella nu le-a servit nici pictorului Möller, nici poetului Opitz supe de varză, varză călită, sarmale, sau chiar porc cu varză; conopida, uşor digerabilă, nu exista încă. A apărut odată cu progresul. Nu pot să-mi aduc aminte dacă maica Rusch a preparat mâncarea cu soiurile de varză actuale, dar pe vremea ei varza chinezească (Pe-Tsai) se importa ocazional. Varza creaţă şi curechii, cum îi spuneam verzei albe, a mirosit abia în bucătăriile de mai târziu. Cu gulii şi varză ne-a trecut peste iarnă Lena Stubbe. Pentru că Dorothea von Montau nu cunoştea varza creaţă, astăzi obişnuită, o fi gătit soiuri sălbatice, poate varză băşicată sau varză de plajă, uşor amăruie, de Joia Verde, fără nimic. Şi aşa cum Dorothea punea la murat măcriş în putini de lemn, Amanda Woyke şi Lena Stubbe puneau şi ele căpăţâni de curechi cu cotorul scobit, în butoaie căptuşite la fund cu foi de varză, sărate şi bătute cu maiul de lemn până ieşea zeama din ele, apoi mai aşterneau din nou foi şi potriveau deasupra un capac de lemn; un bolovan trebuia să ţină apăsată varza din butoi.

Aşa se acrea cu timpul, pentru că astfel porcul cu varză, aşa cum 1-a luat cu ea în sufertaş Maria când ne-am dus pe dune, se mai poate găti, nu numai cu varză dulce ci şi acrişoară, cu verdeţuri, chimen şi boabe de ienupăr. Nişte costiţă de porc, sau o bucată de ceafă afumată merg de minune.

Şi odată, când Maria se ocupa deja cu cumpărăturile pentru bucătăria şantierului naval, am mâncat cu Jan Ludowski, logodnicul ei, porc cu varză la cantina Şantierului naval „Lenin". Obţinusem aprobarea să vizitez câteva hale, docul uscat gol şi un feribot aflat în construcţie. Mi s-a arătat ceea ce se găsea ilustrat şi scris în mai multe limbi în prospect: nu merită să povestesc. Zgomotele industriale de pe un şantier naval comunist nu diferă de cele de pe şantierele navale capitaliste. Am luat politicos notiţe — mai târziu au rămas nefolosite la hotelul Monopol — dar a fost totuşi interesant să văd ce au făcut polonezii din şantierele distruse sau demontate de sovietici: Schichau, Danzig şi Klawitterwerft. Jan a spus: „Comenzile noastre din Vest... Fireşte că aduc valută... Bineînţeles că trebuie să livrăm în Uniunea Sovietică la preţuri prieteneşti, de exemplu uzine plutitoare, care prelucrează peştele în zona unde se pescuieşte; sunt ultramoderne.

La cantină pauza de prânz trecuse. O clădire etajată, cu acoperiş plat şi faţadă vitrată, în jurul căreia pescăruşii făceau acrobaţii aeriene. Numai câţiva salariaţi (halate albe din birourile de proiectare) şedeau la câteva mese distanţă. Pentru ei, pentru noi mai rămăsese porc cu varză dulce, cartofi şi costiţă. Am băut lapte bătut. Jan, care trebuia să se ocupe permanent de vizitatorii şantierului naval, îmi vorbea de parcă aş fi fost o întreagă delegaţie numeroasă. Înşira fără întrerupere cifre de producţie, se fălea cu marile comenzi din Suedia şi acidula comunismul lui tehnocratic cu paranteze fataliste, aşa cum se acreşte varza: „Aşa suntem noi, polonezii... Ştim dinainte că n-o să ne meargă prea bine cu progresul... Pe noi nu ne cheamă chiar atât de uşor la ordine... Dar cumva totuşi reuşim... Ne cunoaştem istoria..."

Şi iată-1 pe Jan ajuns la subiectul lui în timp ce tot mai rodea costiţa. Pentru că feribotul (pe care l-am putut vizita) urma să fie numit după un rege al Poloniei (Báthory sau Vladislav) şi nu după un prinţ pomeranian (Sambor sau Svantopolk), ca un caşub conştient ce era, depusese zadarnic mai multe contestaţii. Cu această ocazie ar fi trebuit să se observe că Mestwina sau Damroka sunt nume frumoase pentru nave.

Jan ştia să povestească amănunţit evenimentele istorice, ca şi cum ar fi participat la ele. Şi pentru că am avut şi eu de mai multe ori epoca mea şi în fiecare veac am lăsat ceva în urmă, nu ne-a fost greu, la porc cu varză şi lapte bătut, să mai dăm încă o dată acea bătălie decisivă în care ducele Svantopolk nu i-a învins numai pe danezi, ci cu victoria lui asupra mareşalului Fortinbras 1-a continuat şi pe Hamlet al lui Shakespeare.

Jan şi cu mine am căzut de acord că se putea face o piesă de teatru: undeva între bălţile caşube oştirile stau faţă în faţă. Svantopolk şi Fortinbras schimbă replici batjocoritoare: „Bă scroafă caşubă! Bă porcule danez!" Atunci între oşti apare Hamlet sub formă de spirit şi vorbeşte obscur şi ambiguu despre tot ce este litigios: fireşte, despre Shakespeare şi sosiile lui. Fireşte, despre comunism şi capitalism. Şi despre calcan ar putea să vină vorba, aluziv: cum cu sfaturile lui perfide i-a dus pe amândoi la pieire.

„Da", a spus Jan, „şi după bătălie, spiritul lui Hamlet ar putea să treacă în rândurile celor căzuţi..."

„Sigur", am spus eu, „dar ce se întâmplă după victorie?"

„S-ar putea", a spus Jan, „ca victoriosul Svantopolk să înceapă să se îndoiască de sine. Ezită şi tărăgănează..."

„...până când", am spus eu, „sosesc cavalerii teutoni care nu cunosc îndoiala şi lichidează, lichidează fără milă."

N-am reuşit să ducem continuarea tragediei lui Hamlet dincolo de primul act. Maria a venit din bucătărie şi a spus: „Ei, iar v-aţi apucat să bateţi câmpii?" Avea bucle în tirbuşon, la fel ca Damroka, fiica Mestwinei. Am înţeles că Jan o iubea atât în epoca istorică, cât şi în cea actuală. El, masiv, brahicefal şi cu burtă, devenea zvelt când spunea „Marysia". Dar bucătăreasa cantinei şantierului naval din Danzig, când nu râdea (râdea aşa, fără motiv) prefera să vorbească despre preţuri şi dificultăţi în aprovizionare: „Numa' varza încă nu lipseşte. Mai vreţi porc cu varză? Mai este."

Jan şi cu mine am vrut. Măria ne-a servit şi a plecat. Laptele bătut se brânzea în pahare. Dar nouă nu ne mai venea nici o idee pentru Svantopolk şi Fortinbras.

Ce este oare istoria? Nu se poate spune exact când a fost cultivată pe suprafeţe mari varza noastră albă *(Brassica oleracea),* inovaţie la fel de importantă ca şi hrişcă, meiul, cartofii şi guliile; pentru că şi pe vremea Mestwinei, pomorşii au cules seminţele soiului primitiv de varză albă. Sigur, depeşa de la Ems a făcut mare vâlvă, dar sfecla de zahăr mult mai multă. Dacă spiritul prinţului Hamlet i-ar fi invitat pe Svantopolk şi Fortinbras, caşubul şi danezul, la porcul cu varză care balonează, istoria s-ar fi desfăşurat cu totul altfel. Aşa i-am spus lui Jan. Şi în anul următor, cu puţin înainte de Crăciun, când în Polonia se intenţiona majorarea preţurilor la produsele alimentare de bază, când pe toată coasta Mării Baltice izbucnise greva, la cantina Şantierului naval „Lenin", ce-i drept, se mai găsea destul porc cu varză şi totuşi istoria nu s-a desfăşurat altfel ci, ca întotdeauna şi pretutindeni, rău. Pe Jan l-au împuşcat în burtă. în 18 decembrie 1970, l-au împuşcat pe Jan în burta plină de porc cu varză. Miliţia Republicii Populare Polonia, printre alţi muncitori, a tras în burta inginerului de construcţii navale şi angajat al serviciului de publicitate, membru de sindicat şi membru al Uniunii Comuniste, Jan Ludowski, în vârstă

de treizeci şi patru de ani, plină de porc cu varză cu chimen, servită în pauza de prânz la cantina şantierului naval celor peste două mii de muncitori grevişti. În ultimul moment, înainte ca porţile şantierului să fie blocate de miliţie, Maria Kuczorra, care se ocupa de aprovizionarea cantinei, reuşise să deturneze în şantier un camion în trecere, plin cu varză albă destinată armatei. Costiţa congelată era în stoc. Iar în Polonia chimenul n-a lipsit niciodată. El a murit imediat.

Cu Jan aveai ce discuta. Despre pahare suflate cu gura. Despre poezii. Chiar şi despre copaci. Am vorbit despre Gryphius şi Opitz aşa cum vor fi vorbit şi ei despre cine ştie ce. Despre povara vremurilor grele. Cât de rău a fost şi uneori ceva mai bine. Despre versuri lungi şi rime interioare. Şi despre politică: mică şi mare. Odată am mers cu Skoda veche a lui Jan pe dealurile caşube şi ne-am oprit lângă un ochi de apă. Creveţii se refugiau sub pietrele de pe mal. Un fluture galben-citron. Deasupra lanurilor ciocârliile. Era atâta linişte, încât Jan s-a speriat când a spus: „nu mai am nici o speranţă". într-o zi ne-am dus la mare să căutăm chihlimbar. Am găsit câteva fărâme. Uneori mergea şi Maria. Era frumos când ne deranja. Desigur, noi doi o vedeam pe Maria în feluri diferite. Eu o vedeam mai limpede. Ne-am dus la cinema în trei. Eu o ţineam pe Maria de cealaltă mână. În film, cavaleria poloneză se ducea la moarte contra tancurilor. Unul dintre cai se numea Lotna. Maria plângea. Mai târziu ne-am dus la beciul primăriei. Acolo Maria a râs din nou. Ea era gravidă când Jan a fost împuşcat în burta plină de porc cu varză. Odată, după ce povestiserăm despre calcan — era în martie şi marea agita valuri înspumate — Jan a spus încet: „Da, îl ştiu. îl ştiu bine..." Jan mai ştia şi povestea cu Ilsebill.

Ah, calcanule! Unde te-ai ascuns? I-atâta linişte şi nu s-a hotărât nimic. Ce se va alege de noi? Pentru că suntem sfârşiţi,disputa noastră doarme şi nu vorbeşte decât în somn. Vorbuliţe tocate mărunt. Merele discordiei se rostogolesc pe masă. Tu ai. Tu eşti. Eu vreau. Eu voi. Copilul nostru va. Fiica ta are deja. În ceea ce mă priveşte. Nevoile mele. Interesele tale. A doua locuinţă. Asigurarea facultativă suplimentară. Prospecte turistice. Spune-mi o dorinţă. Cere-mi asta. Te rog, din partea mea. Din partea mea, încă de mult. Dar costă mult. Nu costă decât. Cară-te. Cară-te odată.

Ah, calcanule! Basmul tău se termină rău.

Trei luni după naşterea fiicei noastre, când începuse să zâmbească — „Ia uite, zâmbeşte!", măzărichea de pe gard mai înflorea încă, rândunelele zburau la înălţime, vara era în toi, burta Ilsebillei era din nou sănătoasă şi toate conturile reglate (şi nu se mai pomenea de calcan), i-am spus Ilsebillei mele, zveltă şi plină de o nouă nelinişte: „Porc cu varză! Tu nu înţelegi. Pur şi simplu porc cu varză. În burta plină de porc cu varză. Trebuie să mă duc

acolo. De acolo mă trag. Acolo a început totul. Acolo mi s-a tăiat buricul. Acolo turnăm un film. Nu, fără roluri. Numai documentar, pentru televiziune. Despre reconstrucţie. Cum au reuşit polonezii. Toate străzile vechi şi bisericile. Toate fleacurile gotice. Mai exact decât a fost. Şi cât a costat. Cum să fie călătorie de plăcere! Normal că vreau să le văd, am hotărât. în definitiv, suntem rude..."

Şi după ce i-am spus asta (şi încă multe altele) Ilsebillei, care voia să meargă în cu totul altă parte (Antilele Mici), am plecat cu un aparat Interflug din Berlin-Est survolând Caşubia spre Gdansk, unde echipa de la televiziune vizita deja locurile de filmare, acumulase planuri intermediare, îl vizitase pe conservatorul municipal, avea mici neînţelegeri cu vama (privind materialul cinematografic) şi mă aştepta cu un plan vechi (de Pharus) al oraşului liber şi hanseatic Danzig.

Oraşul Drept se numeşte acum Glowne Miasto, Piaţa Lungă — Dlugi Targ, Uliţa Brutarilor — Chlebnicka şi prelungirea ei, Jopengasse — Piwna. Am filmat pe Häckergasse (Stragniarska) şi printre ruinele bisericii Sankt Johannis. Am filmat de pe Insula silozurilor (Speicherinsel) frontul reconstruit al caselor cu faţade înguste şi portaluri roşii de cărămidă de-a lungul Mottlavei (Motlawa). Am filmat Strada Lungă (Dluga) de la un capăt la altul, după poziţia soarelui. La primăria Oraşului Drept am filmat tabloul lui Anton Möller *Banul de dajdie.* Domnul Chomicz, conservatorul, dădea explicaţii, evitând costurile. Brusc, am rămas
fără curent. În timp ce îl aşteptam pe electricianul casei, prinţul
Filip al Angliei a venit la primărie într-o vizită semioficială. Şi alte incidente fără importanţă. Şi tot timpul soare. Vreme bună de filmat. Turişti. Şi câteodată, când făceam pauză, mă aşezam pe terasă, în faţa casei cu fronton gotic a Uniunii Scriitorilor de pe umbroasa Frauengasse care acum se numeşte Mariacka, pentru că acolo şezusem deseori cu Jan vorbind ba de una, ba de alta; în sfârşit, a trecut pe acolo Maria Kuczorra: cu o sacoşă de muşama.

Desigur, s-a făcut mai frumoasă. Dar nu mai râde. Iar buclele- tirbuşon şi le-a tăiat imediat după naşterea fiicelor sale. Tot mai lucrează la cantina Şantierului naval „Lenin". Face economii ca să-şi cumpere o maşină. A vândut Skoda veche a lui Jan.

Cu părul scurt, în blugi şi pulover a trecut când şedeam pe terasa de pe Frauengasse, îmi beam a treia cafea cu drojdie şi (bogat în imagini lăuntrice) o aşteptam pe Agnes Kurbiella,
sau mă temeam de Dorothea Schwarze, care la vremea asta (vecernie) avusese deseori viziuni în biserica Sfânta Maria.

Am strigat-o: „Marysia!"aşa cum ar fi strigat-o Jan. N-a vrut să bea cafea cu mine, ci să mergem, să mergem în altă parte. Am plătit şi mi-am strâns hârtiile: notiţe despre Opitz. Ce a adus Hegge de la Wittenberg. Extrase din psaltichia lui Klug: „Ah, Ceresc-Tată, priveşte-ne..." Extrase din regulamentul breslei marinarilor scanieni. Numele generalilor napoleonieni din timpul asediului Republicii Danzig de către ruşi şi prusieni...

Trecând pe sub peroane am mers spre Frauentor, către Motlava. Frauengasse este o stradă pe care poţi să mergi o viaţă întreagă. Pentru Maria aş fi cumpărat cu plăcere un colier de
chihlimbar de la una din numeroasele buticuri. Nu mai poartă podoabe, a spus ea. Pe un bac vechi, legat de Podul Lung (Dlugie Pobrzeze) şi transformat în snack-bar, care oferea gustări
ieftine, am mâncat în picioare, din farfurii de carton, cod prăjit. Voiam să aflu ceva mai mult decât cum le cheamă despre fiicele lui Jan. Fetele sunt la mama lui Jan. Maria avea la ea
fotografii. Când a vrut să ştie cum o cheamă pe fiica mea am minţit şi am spus Agnes. N-aveam la mine nici o fotografie. Maria a adus şerveţele de hârtie. Lângă codul prăjit mai era o
pată de ketchup de tomate. Mottlava mirosea mai tare decât prăjeala de peşte de la bucătărie. Despre Jan nici un cuvânt. Numai când am plecat şi ne-am dat întâlnire pe a doua zi, Maria
a spus deodată: „A venit de la Varşovia. îl cheamă Kociolek. El a dat ordinul. Şi atunci au tras. Acum e plecat. În Belgia. Face pe ambasadorul."

La sfârşit, toate s-au confirmat. Basmele nu se termină decât temporar sau reîncep din nou după ce s-au sfârşit. Acesta este adevărul, povestit de fiecare dată altfel.

A doua zi am filmat Sankt Birgitten, Radauna, o apă tulbure, Moara cea mare şi cupolele turnurilor de la Sankt Katharinen aşezate pe capre, în şantier; urma să fie montate curând. Patruzeci de secunde am spus fraze pentru concluzia filmului.

Târziu, după-amiază, Maria m-a luat de la poarta şantierului naval. În sacoşa de muşama ducea un sufertaş plin de porc cu varză. E caldă încă, a spus ea. Avea şi linguri la ea. Zdrăngăneau. Piaţa din faţa porţii şantierului naval nu avea nimic deosebit. În trecere, Maria a arătat spre un loc oarecare de pe pavajul de asfalt: „Aici a căzut, aici."

Am luat tramvaiul spre Heubude, un sat de pescari numit astăzi Stogi, încă frecventat pentru plaja şi sanatoriul său balnear. Am mers în sus, pe şanţul de la periferie, peste Motlava
veche, prin Oraşul de Jos, am cotit la stânga după Werdertor, am trecut peste Vistula Moartă şi până la Heubude n-am scos nici un cuvânt.

Desigur, fraza nu-i adevărată: Heubude a fost staţia terminus. Am mers pe poteci de nisip prin pădurea de pe ţărm. Sunt primele zile de septembrie, când lumina devine ambiguă. Mergem unul lângă altul, apoi unul după altul, Maria înainte. Îi văd spatele: descurajant, rotund. După ce am trecut de pădurice, Maria s-a descălţat. Şi eu, şi ciorapii. Cunoşteam asta: să mergi desculţ prin iarba de pe dune. Auzeam marea clipocind uşor. Spre vest se vedeau construcţiile utilitare ale noului port petrolier. Pe creasta ultimei dune care cobora lin spre plajă, Maria s-a oprit. Plaja era pustie cu excepţia câtorva siluete estompate, în depărtare. Maria a coborât într-o groapă şi şi-a scos blugii şi slipul. Eu am lăsat să-mi cadă pantalonii. M-a ajutat să intru. Nu ştiu cât mi-a trebuit şi dacă ea a terminat. Nu voia sărutări, numai asta, repede.

Imediat după aceea m-a dat afară şi şi-a pus slipul şi blugii. Între timp, siluetele de pe plajă se depărtaseră şi mai mult.

După aceea am mâncat cu lingurile de tablă din sufertaş porcul cu varză aproape rece. Maria a vorbit vrute şi nevrute despre fiice şi despre automobilul acontat, un Fiat. Porcul cu
varză îmi evoca amintiri. Când s-a golit sufertaşul, Maria s-a ridicat repede şi a fugit peste plajă, la mare. Am rămas pe loc, o priveam cum fuge. Din nou spatele ei.

Marea era calmă şi lingea plaja. Maria, în blugi, a intrat în mare până la genunchi. A stat puţin nemişcată, apoi a strigat tare, de trei ori, un cuvânt caşub ţinând braţele în formă de castron. Şi atunci calcanul, calcanul plat, străvechi, negru, încreţit, cu pielea pietruită, care nu mai era calcanul meu, ci calcanul ei, cel nou, a ieşit din mare ca să-i cadă în braţe.

Am auzit-o vorbind. I-am auzit vorbind pe amândoi. Au vorbit timp îndelungat, ea întrebând cu aluzii răutăcioase, el încurajând-o părinteşte. Maria râdea. Nu înţelegeam nimic. Tot mereu calcanul. Îi ghiceam frazele concise. Ea, care nu râdea niciodată, râdea, cu apa până la genunchi, în mare. Cât de pustie era plaja. Cât de departe eram. Bine că putea să râdă iar. De ce, de cine? Eu şedeam lângă sufertaşul gol. Rămas pe dinafară din poveste. Porcul cu varză îmi venea înapoi, pe gât.

Când Maria a terminat de vorbit cu calcanul, se întunecase. Şi când 1-a lăsat în apă, vântul de seară a striat Marea Baltică. Ea s-a mai oprit puţin arătându-mi spatele. Apoi a revenit încet, pe aceleaşi urme. Dar nu se întorcea Maria. Să fie oare Dorothea? mă întrebam îngrijorat. După ce a crescut, pas cu pas, speram să fie Agnes. Nu era mersul Sophiei. Se întoarce Billy, biata Sibylle?

Venea Ilsebill. Nu m-a luat în seamă, m-a ignorat. A şi trecut. M-am dus după ea.

Cuprins

ÎN LUNA A TREIA

ÎN LUNA A PATRA

ÎN LUNA A CINCEA

ÎN LUNA A ŞASEA

ÎN LUNA A ŞAPTEA

ÎN LUNA A OPTA

ÎN LUNA A NOUA

Bărbate, măi bărbate
De trei ori porc cu varză